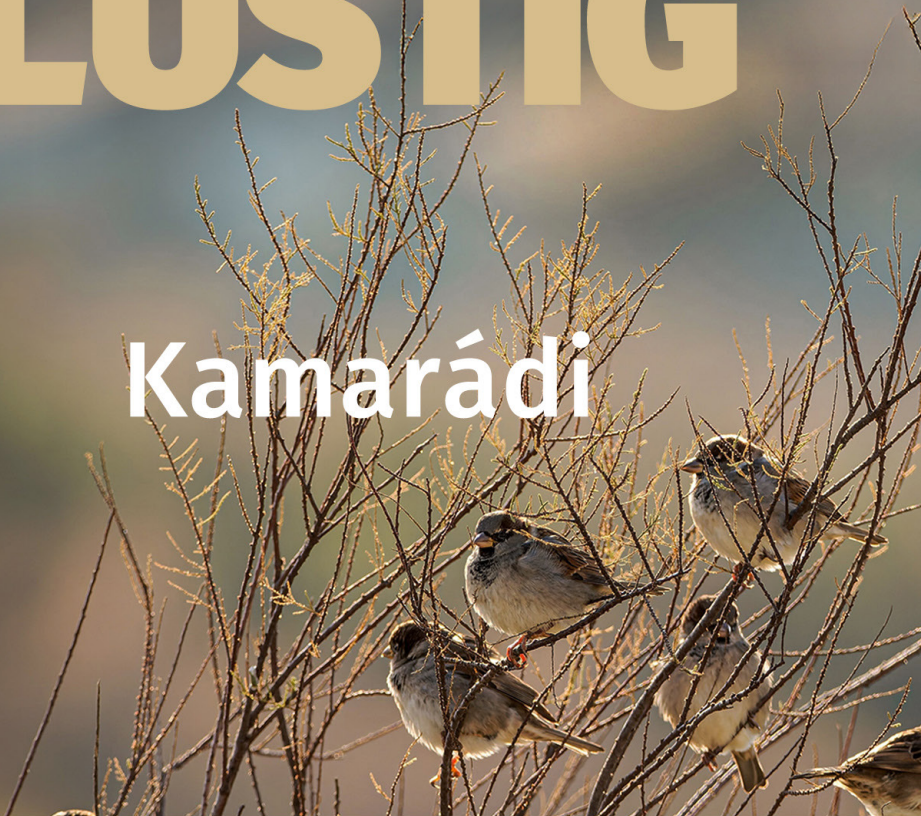

JUBILEJNĚ VYDÁNÍ K VÝROČÍ NAROZENÍ
A. LUSTIGA 100

ARNOŠT LUSTIG

Kamarádi

Městská knihovna v Praze

PRAHA
MĚSTO
LITERATURY

e-kniha • Praha • 2026

Bez pravdy bych byl strašně chudý,
zatímco s pravdou můžu být jinak chudý,
ale zároveň ohromně bohatý.

Arnošt Ex Libris
Lustig
1926 – 2026

Kamarádi

Arnošt Lustig

Doplňené vydání

Znění tohoto textu vychází z díla [Kamarádi](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Mladá fronta v Praze v roce 2008.

§

Text díla (Arnošt Lustig: Kamarádi), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 10. 4. 2026.

OBSAH

I.....	9
II.....	171
III.....	319
Doslov.....	592
Ediční poznámka.....	594

Trojice přání Arnošta Lustiga

„Píšu povídky, v kterých hledám záhadu života, to nádherný přízemní, co člověka povznáší nad hvězdy, co ho sráží do pekel. Čím je člověk tím nejúžasnějším, co se ve vesmíru objevilo. Čím je dobrý, čím je horší...“

(Dobrý den, pane Lustig. Myšlenky o životě, 1999)

Mám radost, že ke 100. výročí narození spisovatele Arnošta Lustiga vzniká jubilejní elektronická edice jeho vybraných spisů ve zpracování týmu Městské knihovny v Praze v rámci projektu Praha město literatury.

Pro Arnošta Lustiga byla literatura „citovou pamětí člověka... vzrušujícím amalgámem v tom dobrodružství, kterému říkáme život“. A zároveň zastával názor, že „psaní je přitom zápas člověka s pamětí i zápas o krásu a ušlechtilost; zkušenost jednoho, která obohatí mnohé; příslib i varování, že co se stalo, by se mohlo stát znovu“.¹

Své dílo věnoval „obětem židovské tragédie – šoa. A všem, kteří dovedou říct NE totalitním režimům. Těm, co dovedou rozlišovat mezi dobrem a zlem. Těm, co se dokáží rozhodnout. Pro koho slovo demokracie představuje nápravu chyb, životní styl“.²

1 Arnošt Lustig, *Dobrý den, pane Lustig. Myšlenky o životě*, 1999

2 *Ibid.*

V posledních letech přede mnou Arnošt Lustig, můj otec, odhalil svá tři přání. Zaprvé chtěl vdechnout duši těm, kteří se nenarodili pod šťastnou hvězdou. Zadruhé toužil, aby jeho příběhy byly krásné jako píseň. A zatřetí si přál, aby byl čten i za padesát let. Jsem přesvědčená, že Arnošt Lustig se bude číst, dokud literatura bude literaturou.

Eva Lustigová
spoluzakladatelka Nadačního fondu Arnošta Lustiga
7. 5. 2025

ZDEŇKU PICKOVI

V Terezíně, v září 1944, před Hamburskými kasárnami na třídě L, u nákladního vlaku transportu na východ, kterým jsem měl odjet do Auschwitz-Birkenau, se objevil zničehožnic, aniž musel.

„Co tu děláš?“

„Přihlásil jsem se.“

„Dobrovolně?“

Lokomotiva zahoukala.

„Máš v Praze rodiče.“

Dobrovolníků přišlo víc. Synové starých matek a otců, sourozenci, snoubenci a manželé. Přátelé, kteří se nechtěli rozdělit. Prosili židovské funkcionáře a důstojníky SS, aby je zařadili.

Zeptal jsem se ho. „Proč?“

„Přece tě nenechám jet samotného.“

Přes rameno měl zelený ruksáček. Bylo mu čtrnáct, šlo mu na patnáct. Jeli jsme každý zvlášť. Tři noci a čtyři dny nato šel v Auschwitz-Birkenau z vagonu rovnou do plynu.

I

Budou naslouchat a nebudou rozumět.
— Věstník Židovské náboženské obce

Nejlepší zbraní proti ponorce je pořád ještě ponorka.
— Věstník Židovské náboženské obce

Byla to legrace, na koho jsem myslel v Římě, první týden v říjnu 1950. Jak a proč jsem se vracel až do Belgické 25, do roku 1942. Potvrdilo se mi, že jaký měl kdo charakter ve třetí nebo páté třídě, takový zůstal i v mužnějším věku (pokud se ho dožil).

Bylo to pár lidí, s kterými jsem se vytrvale v duchu stýkal. Někteří z nich ještě žili, většina už ne. K jedněm se vztahovaly příběhy, k druhým epizody a útržky, opar nebo ozvěna. Naučil jsem se ohlížet se. Moje paměť byla přítomnost. Prostupovaly se, jako tři nejvyšší poschodí duše, s mou budoucností. Mezi vzpomínáním a zapomínáním zmizela hranice. Skládalo se mi neviditelné panorama. Smysl všeho. Biblické a přítomné dobro a zlo.

Mezi epizody patřil Hamáček. V koncentračním táboře v Buchenwaldu v prosinci 1944 dával k lepšímu, že už nevadí, když první dvě miliardy lidí přibyly na světě za čtyři miliony let, kdežto v posledních sto letech se to zrychlilo. Válka, Buchenwald a podobné tábory to vyřeší. V aussenkommandu Meuslowitz bei Leipzig, satelitním táboře s mateřským příslušenstvím ve Výmaru, v muničce, předělané z továrny na hrnce a kuchyňské nádobí a náradí *Hassag Werke, Hugo Schneider Aktien Gesellschaft*, jsem dal Hamáčkovi kousek tuřínu, ukradeného na nádraží. V Buchenwaldu jsem měl pověst zlodějčka na správných německých adresách. Hamáček mně za to rukoudáním slíbil, že když přežijeme, věnuje mi v Praze z rodinného majetku sportovního jaguára, šestiválec. Stačí, když si opatřím vůdčí list. Parkovat se dá u chodníku. Můžeme být bratři. Chtěl bych tmavě zelenou, červenou, nebo bílou kapotu? Co pro mě může ještě udělat? Spolykal tuřín. Hlad se nerýmuje

ani s chutí, ani se zdrženlivostí. V lágru mohl Hamáček předstírat, z jak vybrané rodiny pochází. Tělo stárne rychleji než kalendář. Hlad člověka demaskuje.

V tu dobu v mateřském lágru Buchenwald věšeli Němci podezřelé z atentátu na Hitlera (včetně plukovníka Stauffenberga), dezertéry z *Wehrmachtu* a zrádce z SA a SS podle tisíc let starého magdeburského práva za železné zobce na tenké struně. Hitler to nechal nafilmovat. V soukromí se bavil, jak hynou zrádci, kteří chtěli vidět umírat jeho. Není to důkaz, že se narodil pod šťastnou hvězdou? Nechrání ho – na rozdíl od nepřátel – Prozřetelnost?

Hamáček to uváděl jako povzbuzení. Konec války je na obzoru. Příští rok v Praze.

Byl jsem blíž slíbenému jaguáru? Starostem s parkováním a jak si vázat za volant šálu? V každém byl kousíček knížky *Tempo! Tempo! Caracciola vzpomíná*.

Obestírala mě vidina auta, když se dožiju míru, a ovšem, i Hamáček. Skládal jsem ocelové plechy z vagonů na nádraží. Bylo patnáct pod nulou. Neměl jsem boty. Obalil jsem si chodidla po kotníky hadry. Mám rád modrou, bílou a oranžovou? Střecha může být plátěná.

Pozoroval nás esesák.

„Vyzařuje z něj teplo,“ utrousil Hamáček.

Hazard měl v povaze.

„Vyhrajeme,“ řekl.

Po válce zavřeli Hamáčka na osm let bez podmínky za padělání potravinových lístků. Prokurátor i soudce vzali v potaz dosavadní bezúhonnost, jeho původ a tříletý pobyt v táborech v Terezíně, Auschwitz-Birkenau, v Buchenwaldu. Bylo mu osmnáct. Odseděl si třetinu. Z vězení mi napsal. Chtěl adresu Soničky Diamantové. Nezabrala na to. Hamáček bručel sám a Sonička Diamantová se

vdala do Austrálie. Když se ho někdo zeptal, jak se měl na východě, odpovídal s úsměvem: „Terezín, Buchenwald a Auschwitz-Birkenau? Nejlepší roky mého života.“ Nosil štrafovaný oblek na míru. „Když jsem si nevzal do bot hedvábné ponožky, zbili mě.“

Taky Eli Propper-Deli je epizodka. Důvěrník Narciska, obrýleného Pavlíčka Volpiho a několika dalších v sirotčinci v Belgické 25, pro kterého bylo vše, s čím se setkal a čemu podléhal, sugestivní. Za nejsprávnější výrok pokládal ten, který řekl naposledy. Odjel po válce do Ameriky. Půjčoval si moje košile, ponožky a kravatu a stejně jako kdysi Hamáček mi navrhoval, že bychom mohli být jako bratři. Měl sny, které ho varovaly jako biblického Josefa. Věděl, s čím ve snu souvisí oheň, voda, plyn. Vlasy, zuby, kůň. Řeka, hora, propast. Stačilo si poslechnout, co říkal o významu barev. Vzal si slovo a druhým doporučoval mlčení. Rozená řídicí povaha. Mluvil o tom, jak se připravuje na budoucnost, ale nedal ze své přítomnosti, ani co se za nehet vejde. Půjčoval si peníze, a pak se ukázalo, že spoří. Pochopil, že životní nehody jsou chleba se žluklým máslem. Nezbytnost pokládal za náhodu a náhodu za nezbytnost. V jednom oku peklo a v druhém ztracený ráj. Desatero přikázání i motiv, z něhož pravděpodobně vzniklo, protože lidem se vždycky zamlouvá nedělat, co by měli, naopak. (Desateru, než ho vytesali do kamene, asi předcházelo hodně rouhání a vilnosti, kradení, lhaní a bití maminek a tatínek.) Zásadně se neusmál, jen když byl sám. (Kdo by se mohl po válce ještě smát.) Měl šedé oči, trochu špinavé nehty. Čistil si jako Hitler po každém jídle zuby. Stejně jako Narcisek hořel Eli Propper-Deli sebeláskou, ačkoli se tvářil, že pláče pro osud člověčenstva.

Ve věcech mravnosti souhlasil s okresním rabínem Arnoštem Cytronem. Nedovolil, aby mu morálka podkopala, co chtěl.

V plačtivém výrazu uzounké, dozadu protáhlé lebky a římského nosu, tenké kosti potažené olivovou kůží, bylo cítit, co je mu příjemné.

Sny sděloval Narciskovi, s jistotou, že je roznese. Jednou se Eli-mu zdálo, že žebra v Jeruzalémě. Než se vystěhoval do Ameriky, měl sen, že plave za lodí. Někdo mu radil, aby se buď skrčil na dně moře, protože žraloci nemají v hloubkách zájem o žrádlo, které se nehýbe (a u dna by se utopili), nebo bil žraloka pěstí do čumáku. Podle Plešouna Leoncavala, odborného učitele Leona Baecka z Belgické 25, není žralok ryba, ale zvíře. Do třetice měl sen, že požádal na ministerstvu vnitra o pas a odjel. Na obec zrovna přišla zásilka peněz od dárců Židovské náboženské obce z Brazílie. Odjel v mé košili, s mou nezamaštěnou kravatou, v mých ponožkách. Slíbil, že se o mně v Americe zmíní. (Neřekl komu. Asi nevěděl.) Bude psát Narciskovi, ať mi to dá přečíst.

Představoval jsem si Eliézera Proppera-Deliho v Americe, jak se navléká do županu sešitého z bankovek a převazuje se páskem z desetidolarovek stočených do ruličky. Dal se slyšet: „Samota je druhá strana sobectví.“ Adler to doplnil: „Když je sám, není v nebezpečí, že ho někdo o něco požádá.“

Povaha mu diktovala říkat na většinu žádostí ne. Opak její maličkosti, která ráda říkala na žádosti ano, i když to bylo spojené s potížemi. Není to morální nebo nemorální, je to povaha.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler nás poučil, že Řekové rozeznávali dvacet čtyři lidských vlastností. Dobrosrdečnost, lakotu nebo mrzoutství a tak dále, zatímco dnes je jich už čtyři sta padesát.

Ano, ano, ne, ne, říkávala Mali Kirsten Nováková Černému Pepemu. Chceš, nebo nechceš? Chci to i nechci. Máš mě ráda? Nemáš? Mám nebo nemám.

Černý Pepe jí hladil tělo. Díval se jí do klína. Připadlo jí, že se kouká zbytečně dlouho.

„Co na mně vidíš?“

„Otevíráš se jako růžové poupě.“

„Neotevírám. Nestačí, když se jen koukáš.“ Nebyla to pravda.

Neřekl, že je příjemně nestoudná, hezká (všude) a netrpělivá. Pohled na ni a na její klín ho omamoval a uchvacoval, vzrušoval a naplňoval úžasem. Spojovalo to bytostně tělesné, milostné a mateřské. V nejzazší hlubině vědomí, podvědomí nebo té živočišné i duchovní duše, toho nižšího i vyššího, to probouzelo blízkost a náklonnost, které přecházely ve vroucnost až zjihlost, z nichž vzházela láska. Cítil vnitřní chvění, pocit výsady, které se měnily v sílu, skoro zvířecí puzení. Věděli oba, že se nebude jen dívat. Políbil ji.

„Ano,“ řekla. „Nepřestávej. Zůstaň.“

Tichounce sténala.

Přijímala sebe samu s tajným sebevědomím a pýchou, šťastná svým tělem jako staronovým, neznámým a současně znovu objeveným královstvím. Tělo bylo jejím panstvím. Nemusela se stydět. Znásobilo to v ní ženu.

„Chceš pusinku?“ zeptala se potom.

Chtěl vždycky. Zažíval pocit, který poznal až s ní. Stačila vteřina. Měl dojem, že je to poprvé a že na to čekal. Znovu se narodil. Něco prvotního. Základ, z něhož se narodil. Oddanost. Smazání všech mezí, které zahrnují plachost, stud, neznámé zábrany. Pociť, že smí všechno. Bušilo mu srdce. Úžil se mu dech. Cítil úzkost. Dýchal jejím tělem. Ale Mali Kirsten Nováková také.

Nikdy mu nezůstala dlužna.

„Jsi můj domov,“ řekl.

Cítila se jako jeho milénka, žena, matka.

Myslel na svou matku. Na čistotu ženy. Až bude i Mali Kirsten Nováková matka. Nacházel se v ní jako ona v něm. Miloval její ústa.

„Někdo mi řekl, že co jsme, to přitahujeme,“ řekla.

„Kdo?“

„Sestřička na odběru krve v nemocnici. Co vyzařuješ, přitahuješ,“ řekla.

„Možná. Jak kdo. S kým. Komu. Nejsme všichni stejní.“

„Jsme,“ řekla Mali Kirsten Nováková.

„Musíš mě mít ráda,“ řekl potom.

„Ty mě,“ odpověděla.

„Proč nemám, co bych si zasloužila?“ stěžovala si Bublina, kamarádka Mali Kirsten Novákové. „Vstávám špatnou nohou.“

„Kluci chtějí holku s oběma nohama na zemi, holku do nepohody, ne pro parádu,“ odpověděla Mali Kirsten Nováková. „Jednou půjde do tuhého. Nebude přihořívát, bude hořet.“

Pak řekla: „Jestli si budeš většinu roku stěžovat na prsa a břicho, nebo číslo bot, vážit se na lékárnických vážkách místo na decimálce, nedostaneš se daleko. Přestaň s tím.“

„Nedostanu se nikam. Podívej se, jak jsem prdelózní machna.“

„Dá se s tím tančit rumba? Tak co? Jiná už nebudeš. Ber se jako suverénní země. Je tě kus. Máš pěkné vlasy. Hezkou kůži. Mezi kluky, co se pohybují, bys byla ráda, že vůbec jsi. Kašli na velikost podprsenky. Před lety neměly ženské žádnou.“

„Víš, kolik vážím?“

„Nejsem zvědavá.“

Bublina se držela za břicho.

„Máš nejhezčí krk ze všech holek,“ řekla.

„Jako husa,“ podotkla Mali Kirsten Nováková.

„Zůstanu na ocet,“ řekla Bublina. „Budu hledat, co se vyrovná lásce. Kočka? Pes? Papoušek?“

„Není to přinejmenším hřích nechat holku jako ty zahálet?“

„Bude ze mě stará panna. Je mi patnáct. O nikoho jsem ani nezavadila.“

S Bublínou bylo lepší mluvit jednoznačně. Jako se mluví s duševně chorými. Jedna a jedna jsou dvě. Pěstuji si ji, abych měla koho litovat, nebo proto, že jsem hezčí? Potřebuji vedle sebe chudinku, jako potřebuji někoho nenávidět, abych nevyšla ze cviku?

Na svůj věk měla Bublina bujné poprsí. Mléčné pole. Mírně narůžovělé cukrové hrudky v tělové barvě. Nemohla o sobě mít nejvyšší mínění, jestliže prohlásila, že se cítí jako kráva. Jak bude vypadat – je-li vyvinutá takhle už v patnácti – ve třiceti, šedesáti, devadesáti?

„Tělo je hudební nástroj,“ řekla Mali Kirsten Nováková Bublíně. „Nemůžeš s ním zacházet jako s vkladní knížkou.“

„Jak to mám dělat?“

„Ne jako křížové tažení. Nemůžeš mávat klukovi klackem nad hlavou. Dávat mu podmínky.“

„Třeba je láska fantasmagorie. Zasnoubím se v panice s prvním, co si rozepne kalhoty. Mám zůstat kůl v plotě? Mrtvá latina?“

Mali Kirsten myslela na koňáře Cmírala staršího, jehož syn Pavel, spolužák, ji odpanil. Pak ji vyzkoušel tatínek, cvičitel jízdy na koni.

„Baví tě střídat kluky?“ chtěla vědět Bublina.

„Hledám,“ vyhnula se odpovědi Mali Kirsten.

Bublina to přešla bez odpovědi.

Občas svěřovala Mali Kirsten N. Černému Pepemu věci, které by přiznala sotva sobě. Vyprávěl jí, jak na sebe prvně sáhl a objevil, co znamená muž. Náhodou se sevřel v dlani a stalo se. Vyhřezla z něho šťáva, hlen, z něhož jsou v lůně ženy děti. Přišlo to zčista-jasna. Neměl nic podobného v úmyslu. Přepadla ho závrať, prudké omámení, které se podobalo přechodné, několikavteřinové křeči, záchvatu padoucnice, blažené bolesti. Nevěděl, co se děje. Vzpa-matoval se a sáhl na sebe znovu. Opakovalo se to. Potom na sebe sahal často. Představoval si přitom děvčata, která se mu líbila. (Pokud pár dní neviděl Mali Kirsten.) Na oplátku mu Mali Kirsten přiznávala, jak to bylo s ní. Nevzrušovaly ji doteky mezi nohama. Byla to její prsa. Dokonce dříve, než jí začala narůstat. (Věděla dlouho jen přibližně, jak a odkud čůrá.) Teprve potom přišly do-tekky mezi nohama mezi jedenácti a dvanácti. Ženu v ní objevila krev. Bolest. Tíha, která předtím neměla obdoby.

„Tělo, těla,“ řekl.

„Jistě, tělo a těla a to, co přichází, jako když vítr odvane od kvě-
tiny vůni. Neviditelné, krásné, jedinečné.“

„Opakovaně,“ dodal.

„Miláčku,“ řekla.

„Miláčku,“ řekl.

Spojovala je blízkost. Měnila je, aniž by si to popírali. Pro oba to byl dotek nekonečna. Mimo čas, všednosti, pocit výsady. Vzájemná otevřenost. Dveře do tajemné skříňky, kde jsou doteky, vůně a výtoky. Naplňuje se současně s tím, jak se vyprazdňuje. Záhadné dynamo, z něhož prýští energie i slastná únava a chuť do života. Radost, podobná fanfárám. Vítězství. Co vyjádřilo oslovení miláček. Miláčku. Mali Kirsten. Pepe.

Paměť, kus života. Zlomky, z nichž trpělivost upřede celek. Co znamená paměť pro lidi, kteří nemají hroby? Pro zabitě bez viny. Co může znamenat paměť pro každého člověka?

Strávili jsme s Ervínem Adlerem v lágrech tři roky. Utekli jsme spolu. Byli jsme kamarádi na život a na smrt. Nechtěl přežít sám. Skočil mezi mou hlavu a hlaveň německé pistole, když mě chtěl hlídač vagonu s chlebem zastřelit. Počítal do tří a mačkal spoušť. Zbývalo jen dopovědět *Drei*. V Auschwitz-Birkenau jsem mu dal půl bochníku chleba, ukradeného z německého proviantního vozu, za což byla okamžitá smrt, kulkou nebo plynem. Ztratili jsme se z transportu smrti, který nás odvážel z muničky v okruhu Buchenwaldu, aby nás za větrem zastřelili.

Třikrát nás chytili a třikrát nás odsoudili k smrti. Třikrát jsme utekli. Nesešlo nám už na životě. Na dva útoky si pamatuju. Třetí mi vypadl z paměti. Po válce jsem se tázal na okolnosti třetího útěku. Vylíčil mi je dvakrát. A zase jsem je zapomněl. Adler mě pozoroval jako člověka, který ztratí paměť, nebo jemuž paměť vynechává jako tep srdce nebo rozum.

Dostali jsme se do Prahy měsíc před koncem války. V Pražském povstání jsme měli za úkol přinést jídlo pro židovskou nemocnici ve Věžeňské ulici. Byl to byt vrchní sestry, ve třetím poschodí domu v Břehové ulici číslo 19. Z bytu si udělal střelecké hnízdo oddíl SS. Před domem, jak tvrdí můj přítel, ležela hlavou do Pařížské ulice mrtvá žena. Snad domovnice. Vedle ní leželo koště. Nepamatuju si. Hned za vchodem v chodbě ležel muž zastřelený několika ranami do srdce. Na toho si nepamatuje kamarád. Oba bychom přísahali na to, co jsme viděli.

Paměť je kus života. Podobná sýpce, v níž shromažďujeme pro sedm hubených let úrodu ze sedmi tučných. Strunný nástroj. Úryvek melodie probudí k životu dávno odumřelé děje. Je paměť

cesta, označená milníky, určenými sudičkami, zrození, první třída kašička, zkouška dospělosti, vojna, válka, svatba, nemoc, úmrtí a pohřeb? Liché, nebo sudé dny? Rvačky a smíření? Spása, nebo zkáza? Potvrzení, nebo popření? Je-li paměť tuň, přejeme si vylovit z hlubin a tišin suché, co se už dávno promočilo? Vyvolá vzpomínka to živé z pohřebiště, jako vzlétá ze svého popela bájný pták Fénix? Uchovává paměť hlas, nebo jen ozvěnu, obraz, nebo pouhý opar?

Je paměť pohřebiště, na němž vstávají k životu dávní mrtví? Je paměť to, co si kdo zaslouží? Podobá se bytosti, která nás usvědčuje z hříchů, odměňuje za dobré činy? Je jako my, upřímná i prohnaná, lehká, tíživá, prázdná, nebo plná? Ztotožňuje se s výkřikem, mlčením? S otevřeností, nebo zahanbením? Může být přátelská, škodolibá?

Paměť je tajemství, kterým nás obdařila příroda, povaha a osud. Svědek charakteru, uplynulého času, připomínka záležitostí, na něž bychom raději zapomněli. Starý hrnec, oprýskaný a otlučený častým používáním, plný děr a letování. Cedník. Trychtýř. Díra po hřebíku. Vypadlý suk.

Paměť se podobá krásné a stárnoucí ženě. Na co nechce, si nevpomene. Pro milence znamená paměť lásku a láska paměť. Kdo miluje, dovolává se paměti. Kdo zrazuje, doufá v zapomenutí. Paměť, láska a naděje jsou sestry. Podle pomocného učitele v Belgické 25 Bobečka Lenty Máhlera se staří Římané řídili příslovím, že víme tolik, kolik si pamatujeme. Začínal svůj výklad a prokládal ho opakovaným: Pamatujte si. Babička Olga říkala: Paměť mi ještě slouží. Také: Když už stojíš, podej mi, zvedni, doskoč, udělej. Teta Magda v Italské 18 si pamatovala jen dobré. Časy, kdy byla tenká jako proutek, svižná jako laň a tvrdohlavá jako mezek.

K mnohým příběhům je jediný klíč paměť. K zlomkům příběhů, epizodám. Paměť se podobá kukátku se skleněnou tříští pro děti i dospělé.

Pavlíček Volpi, jeden z nespočetných, který se šel nalokat Cyklonu B pro své černé židovské vlasy, citoval Adolfa Hitlera: *Mým úkolem není učinit lidstvo lepším, ale využít jeho slabostí.*

Volpi měl babičku, která se dožila devadesáti šesti roků. Do konce svých dnů nevěděla, co je to bolest. Do poslední chvíle chodila, vařila a starala se o domácnost. Uměla zemřít, myslel si Volpi, ale bál se to vyslovit, aby babičku nezneuctil. Volpi se už narodil slušný, zdvořilý, ohleduplný. Musí se to dostat do vínku. Málokdy se někoho dotkl. Neurážel. Patřilo se to ne k jeho zásadám, ale k jeho povaze.

Mentor Mali Kirsten Novákové, pan Ludvík Jindřich, jemuž předzřívala v duchu Stařec, šperkoval své moudrosti a rady rčeními a příslovími. *Na vodě veze loď vůz. Na souši veze vůz loďku.*

Bublina řekla: „Často si lámu hlavu, co znamenají pojmy přátelství, smůla, osud.“

„To poslední nemám ráda. Znamená to všechno, ale nevidíš do toho. Až dodatečně. Kdyby se dal předvídat, bylo by to něco jiného.“

Bublinu pojmy zneklidňovaly. Nebyla si jista svým tělem. Měla strach, že k sobě nikoho nenajde. Záviděla děvčatům jako Mali Kirsten, která neměla o zájem nouzi. Mohla si domyslet, čím za to platila. Bližší známost má pro holku nebezpečí. Otěhotnět, nemoci. Rozčarování. Strach. Její otec říkal, že strach není jen nepříjemný, i užitečný. Byl v první válce na vojně. Strach zachránil vojáky, aby se nevrhali do nebezpečí. Holku strach znejistí. Věděla, že Mali Kirsten obdivuje na Černém Pepem nedostatek strachu. Neušla jí radost, kterou ze sebe měli.

„Je ti někdy něčeho líto?“

„Jak to myslíš?“

„Moje maminka lituje, jak jí utíká čas. Jako by, co předcházelo, promarnila. Někdy mě takový pocit marnosti taky přepadá. Třeba v koupelně, když se dívám, jak mi narostla prsa.“

„Neblni,“ řekla Mali Kirsten Nováková. „Lepší něco než nic.“

„Blbnu,“ připustila Bublina. Pak řekla: „Jsi oblíbená.“

„To nevím,“ řekla Mali Kirsten N. „Jsem obojetná. To i ono. Změňuju horší za lepší a bezcenné za kdovíjaké. Vyjdu s tím.“

„To bych chtěla,“ řekla Bublina.

Myslela na pojmy koupit, prodat, získat, ztratit. Dát, dostat. Chtít, odmítnout. Oči, pohled, dojem. Očernování, pochvala. Očekávání. Odevzdanost, odhodlání. Odmítnutí. Odklad, odříkání. Předsevzetí. Rodina. Skromnost. Ostuda.

„Obojetnost je skoro ve všem,“ řekla. „I ve mně. Zbytečně si to komplikuješ. Beru to lehce. A pokud se tvoje maminka bojí času, slyšela jsem francouzské přísloví, že člověk neumírá stářím, ale smrtí.“

„Konečně jsi řekla něco rozumného,“ usoudila Mali Kirsten.

Měla Bublina ráda, totéž vycítila od ní. Minule citovala Bublina Angličana, který napsal, že smrtí každého člověka je ho méně. Možná, myslela si Mali Kirsten. Něčím jí Bublina připomínala Starce. Lámala si hlavu tím, na co měla čas. S pojmy má potíže asi každý. Svoboda. Volnost. Odpovědnost. Samostatnost.

Usmála se. Bublina odpověděla nejistým a neurčitým pousmáním. S Bublina se pokaždé dostala k pojmům jako život a smrt, lepší, horší, hranice. Možnosti. Bublina byla smolař. Měla to v pohledu. Stmívání? Trochu sluníčka by jí neuškodilo.

„Není to jen maso. Je to blízkost. Družnost. Láska.“

„A nechceš nic?“

„Je to loterie,“ řekla Mali Kirsten. „Jsem živočich.“ A myslela si: Narodit se za jiných okolností, byla ze mě kurva. Přejela si rukama po bocích, vpředu a usmála se.

„Jsem taky živočich,“ řekla Bublina.

„Máš bezva povahu,“ řekla Mali Kirsten Lusteru Lieblingovi.

„Nevím,“ odpověděl Černý Pepe. „Občas mě to na světě baví.“

„Nezažila jsem, aby tě to nebavilo.“

„Mám to po matce.“

„Jde to k prapředkům?“

Černého Pepeho přiměly, ne-li donutily okolnosti, aby o sobě přemýšlel. Nevydržel dlouho se na někoho nebo na něco zlobit. Nemá smysl se trápit nebo si lámat hlavu tím, co stejně nezmění. Vnutil si pocit, že všechno, co se s ním děje, kromě okolností kolem otce, SS-sturmmanna Lieblinga, je v pořádku. Tak to má být, říkal si, tak dlouho, než tomu sám začal věřit. Neměl daleko od srdce do kapsy.

„Třeba to není tak dobře, jak si myslím,“ řekl.

„Nevím, co myslíš,“ řekla Mali Kirsten N.

„Jestli všechno, co dělám, je v pořádku. Třeba si lžu do kapsy. Ne, že bych nechtěl být lepší. Nebo se nechtěl naučit, co bych měl umět. Chovat se správně. Jednat, jak má chlap.“

Myslel na Mali Kirsten Novákovou jako na zdroj okouzlení. Krásné šero obestírající rozum. To hmatatelné a současně nedotknutelné. Čím se občas cítil náměsíčný. Blízko jejím ústům, čelu a hrdlu, hrudi, liniím těla, pasu, bokům a klínu.

„Za sebe bych ruku do ohně nedala.“

„Máš na mě čas?“

„Tři hodiny.“

„K nám. Nechci zmeškat ani vteřinu.“

„Buď ráda, že jsi ženská,“ řekla Mali Kirsten Bublině.

„Ty jsi?“

„Na to vsad' krk.“

„Co z toho mám, že jsem se narodila jako holka?“

„Máš, co klukům nesejde snad na vteřinu z mysli. To první a čas-to jediné, nač myslí. Kdybys neměla nic než to, máš všechno.“

„To bych se divila.“

„Sleduj, kam se ti kluci koukají ze všeho nejdříve. Tvář, oči, prsa a klín. Linie těla. Zadek, nohy. K čemu se sbíhají jejich myšlenky, touha a chtění.“

„Zázrak v tom nevidím.“

„Oni ano,“ řekla Mali Kirsten Nováková. „Já taky.“

„Myslíš to se mnou vážně?“ zeptal se Luster Liebling Mali Kirsten Novákové.

„V jakém směru?“

„Víš sama. Jestli mě máš jen na vystřídání, z nudy nebo z rozmaru. Pro to, co máš ráda.“

„Bojíš se?“

„Zrady.“

„Co bych měla říkat já?“

„Pro holky je to levné.“

„Čekáš, že dám bez váhání všechno, co mám, včetně nebezpečí, že ve mně necháš svoje děti?“

„Nechci otevírat srdce jako dveře, kterými milostivě vejdeš nebo mi je přibouchneš před nosem.“

„Ptáš se na běh na delší vzdálenost?“

„Ptám se.“

„Má láska je nestálá.“

„A co čekáš ode mě?“

„Láska je, co jsi ty. Nemůžeš chtít, abych byla jiná, než jsem. Abych si vyměnila kůži jako had na jaře. Nejsem Bublina. Oba žijeme ve snu. Sny se ráno rozpouštějí, jako mlha nebo dešťové mraky.“

Dál Černý Pepe nešel. Nechtěl jí křivdit, ani ji přespříliš omlouvat nebo jí odpouštět. Připadala mu silná. Nemohl povědět, v čem její síla tkvěla, ale cítil ji z ní. Přitahovala ho a přál si ji přijmout i jí čelit, jako si čelí dva vlci. Probouzela v něm divokou energii, která se měnila v chtění, jestliže dosáhl toho, co chtěl, pýchy, sebevědomí, v němž se měnil v muže a muž v charakter.

Podvědomě vzdoroval, čemu nerozuměl. Co ho měnilo, možná k lepšímu, v každém případě bohatšímu zkušenostmi. Toužil po nejzazší blízkosti s Mali Kirsten N., a současně se něčeho obával, aniž měl důvod nebo věděl čeho.

„Jsi jako moře s útesy,“ řekl.

„Básníš?“

„Proč mě chceš každý den vidět?“

„Nechci tě propásnout,“ odpověděla rychleji, než chtěla. „Můj otec, kterého neberu jen vážně, řekl, že časy se mění.“ A zjihlejší hlasem: „Pepe...“

„Mali,“ pochopil její vstřícnost.

„Neměli bychom se přít.“

„Není to pře,“ řekl.

„Co tedy?“

„Proč jsi řekla, jako rozsudek smrti, že tvoje láska je nestálá?“

„Škádlim tě.“

Podezíral ji ze strachu, že jednoho dne podlehne všeobecným obavám, které bránily lidem nepronásledovaným zákonem, aby pokračovali ve stycích se zavrženými.

Bála se jeho podezření, jako je sám v sobě živil. Mělo by mu stačit, jak se chovala. Nevěřila Němcům. Rasové zákony jí byly cizí. To oceňoval. To ho k ní poutalo, jako nemocného k ošetřovateli, lékaři. Postřehla, že se jí díval na hrud'

„Dmu se jako mořské vlny, to jsi zavínil ty,“ řekla.

V ozvěně nebo v rezonanci vnímal Černý Pepe Mali Kirsten Novákovou, a co spolu dělali, ještě hodiny potom. Naplňovalo ho to mužskou pýchou, jednak tím, co mohli dělat, jak byla hezká, a jednak v obraze, který po sobě zanechávala, a v tom, co cítil. Stejně to bylo s ní. Viděla v Lusteru Lieblingovi chlapa, jakého si holka představuje, že se o ni zajímá, je připraven a schopen se o ni poprat.

Chtělo se mu zpívat triumfální melodii, jako Plešoun Leoncavallo, z Aidy, fanfáru vítězství. Jeden pro druhého představovali druh vítězství, které je dopřáno zamilovaným. Když skončili, aby znovu začali, podobalo se to přílivu, vlnobití a odlivu a klidu, který pramení z uspokojení. Vzájemně v sobě cítili přítomnost tance. Pokud byli u Mali Kirsten doma a mohla pouštět gramofon, tančila pro něj oblečena i beze všeho (to potom), jako by tančila s ním. Pak tančili spolu.

„Jsi jako odaliska,“ řekl.

„Co to je?“

„Holka jako ty, myslím, ale ne tak na souši jako my dva. Někde u moře. Nebo v orientálním pajzlu. Myslím. Nevím to sám.“

„Není to něco jiného?“

„Ne v tvém případě.“

„Ale chtěl bys, trošku, ne?“

„Stačí mně, jaká jsi. Přitom a potom. Nestěžuju si.“

„Já taky ne. Dokud to bude trvat.“

„Nezáleží to jen na mně, nemyslíš?“

„Kdoví, na čem všem to záleží,“ pronesla záhadně.

„Jsi mrcha.“ Řekl. „Ošklivá, zlá, mazaná.“

„Opravdu?“

„Báječná.“

„A to je mi teprve šestnáct pryč.“

„Mně také.“

Tak se škádlili, místo vyznání lásky. Jejich život se na chvíli, navzdory okolnostem, zákazům a úzkostem zkušenějších, podobal tanci a zápasu, z něhož vycházejí jakožto vítězové. Mělo by to trvat dlouho, donekonečna. Ať to stojí, co to stojí, myslela si Mali Kirsten Nováková. Koukalo jí to z očí. Mohla se vsadit, že to tak vnímal i Černý Pepe, její milenec, Luster Liebling.

„Je nám dohromady přes dvaatřicet.“

Nemohli vědět, kdo se tak vysokého věku z nich dvou dožije nebo ne.

„Víš, na co jsem přišla? Není důležité, proč se lidi rozcházejí. Ale proč jsou spolu.“

Mali Kirsten N. v něm probouzela touhu, kterou necítil jen za kadlubem čela. Jemné chvění mezi nohama, předzvěst vzrušení a změny těla. Stačilo mu, aby se jí podíval do tváře, ne hned na prsa, na symetrii klína. Aby na Mali Kirsten N. pomyslel z hlediska blízkosti, pro kterou si šli k ní domů, do bezpečí, pohodlí a nerušeného klidu, na tři hodiny. Těšil se na to, co přicházelo potom, blízkost, kterou se otevírali a svěřovali jeden druhému. Mohli mluvit o všem, doslova. Díval se jí ze vzdálenosti deseti centimetrů do očí a pronikala jím vroucnost, přátelství, láska. Těšil se na tohle potom, kterého se nikdy nemohl nabažit a při němž čas plynul zákeřně rychle, mnohem rychleji, než by si byl přál a než by chtěla Mali Kirsten Nováková. Cítil se obohacen tím živočišným v sobě a v Mali Kirsten N. Oduševněn záhadným vý-

sledkem blízkosti, která obsahovala pomíjivost i věčnost, začátek i nekonečnost, vzájemné uspokojení.

Cítil se u nich doma, v Krakovské 10, dobře. Věděl, že je tam jen narychlo, přechodně a pokoutně. Zvykl si na jejich byt. Ale byl v stavu to prožít s Mali Kirsten N. i v parku, na trávě, pod některým ze stromů s větvemi nízko, v uličce mezi domy, když se setmělo, nebo i za světla, pokud usoudili, že je liduprázdná. Dokonce by ho nerušil ani náhodný chodec. V tom se podobal zvířátkům, kterým by asi nevadili ani diváci. Každá podlaha mu byla dobrá. Schody, půdy a sklepy. Louky, parky a zšeřelé ulice.

Nebylo to tak špatné. Jak říkali kluci, u nichž se doma mluvilo německy: *Schlecht? Ausgesprochen gut*. Špatné? Vysloveně dobré.

Bublina se zeptala Mali Kirsten Novákové: „Kolik jsi měla kluků?“

„Nepočítám je. Beru je, když jsou. Nechce se mi je číslovat.“

„Proč?“

„Nevím. Nejsem účetní.“

„Nejsi židovka, ale máš židovské kluky a chodíš mezi ně. Co na nich máš? Baví tě nebezpečí?“

„Neberu to tak.“

„Nedopadá to s nimi nejlíp. Byla bych opatrná!“

„Přece si nenecháme zakázat, s kým se můžeme vidět.“

Bublina se vrátila ke své předchozí otázce. Dalo se odhadnout, čím se trápí: „Říkala jsi, že je nepočítáš?“

„Jsem zkažená.“

„Tak to nemyslím,“ řekla vážně Bublina. „Ale pamatuješ si je,“ dodala.

„Některé.“

„Na které zapomeněš?“

„Na ty, s kterými jsem šla jen tak a hned jsem toho litovala.“

„Já ještě žádného neměla,“ řekla Bublina.

„Není to spravedlivé,“ řekla Mali Kirsten.

„Myslím kluka, s kterým bych chtěla jít znovu. Mít ho napořád. Ale zajímalo by mě, co si o nich myslíš. Jak vypadají jako kluci a muži? Víš kde?“

„Zhruba stejně. Jsme všichni stejní, jestli myslíš tohle.“

„Tohle,“ opakovala Bublina. „Znám jen krátké, Přemysla. Kou-pali jsme se spolu ve vaně, když jsme byli menší. Teď to táta ne-dovolí.“

„To chceš říct, že je ti skoro patnáct, a ještě jsi neviděla zblízka chlapa?“

„Zběžně,“ řekla Bublina. „Narychlo. Když byl v říčním, vzru-šeném stavu.“

„V Belgické na to mají knihy. Freud, Hodan, Reich. Česky i ně-mecky. Měla jsem pár kluků a pánů. To víš, že některé si pamatuju. Ale věřila bys, že jsem si je nikdy pořádně neprohlédla?“

„I když děláš všechno?“

„Jde to vždycky rychle. Jsou strašně horliví. Změní se tím. Ztratí klid. Chtějí jen jedno. Strčit to do tebe. Vnímáš taky svět i je jinak.“

„Popiš mi to.“

Mali Kirsten se zamyslela. Ještě si jich několik pamatovala. Ale to výrazné nebylo jen jejich přirození. Snažila se vrátit, kde, kdy a s kým a jak byla.

„Nedívám se,“ řekla. „Nebo to tak ostře nevidím. Stačí, aby se mě dotkl. Ten dotek, pokud to chci, na prsou, na pažích nebo na zadečku. Nebo mě drží za ruku. Vezme mě to do jiného světa. Nestačím, nechci a ani nemůžu moc pozorovat. To bych si příště na to kvůli tobě musela dát pozor. Ale to můžeš sama. Něco si domyslíš. Jistě jsi viděla obrázky. Je to veliké, hebké a teplé a tvrdé!“

Ne jako klacek, jak si myslí kluci. Když to máš v puse, tak vlhké. Ale popisovat tvary, to nemůžu. Jen že u někoho je to vodorovné, někomu to trčí k nebi – ti se pak nemůžou vyčůrat – a jinému to jde nahoru šejdrem. A někdo zůstane naměkko. To jsem ještě neviděla. Některý je větší, menší, tlustší nebo hubenější. Někdo má kůžičku na konci delší. Obřezaným klukům to kouká odhalené ven. Měla by ses zeptat nějaké opravdové kurvy. Ta se musí dívat, jestli její zákazník nemá nemoc, vřidek. Fujtajfl. Já si kluka prohlídnu leda potom, ve vaně nebo ve sprše. Ale to voda zkreslí. Ráda na to sahám. Je to ta nejjemnější věc, kterou jsem kdy držela. Vyrovná se jí jen labutěnka. Je to takové jemné chmýří. Jinak nemáš na prohlížení čas. Až se jednou vdám, tak ti to popíšu.“

„To bude kdoví kdy,“ řekla Bublina. „Snad se do té doby taky vdám.“

„Mně přitom fungují jiné smysly než zrak,“ řekla Mali Kirsten. „To je, až když to chci; na začátku. Pak vnímám teplo, vzdechy a výkřiky. Pochvalu. Vyznání.“ Pak řekla: „Když vidíš kluka poprvé, nevybíráš podle toho, co má dole, ale podle očí, postavy, jak mluví, jak se směje, a když potom poznáš, že i to ostatní funguje, jak ty máš ráda, tak to je potom to opravdové. I slast i láska. Vroucnost. Něha.“ Dodala: „Jedna věc je zvláštní. Viděla jsem švédský film o starých ženách. Byly krásné v obličeji, ale postavy měly úděsné. Vytahané, scvrklé a převislé, svraštělé. Až jsem se toho lekla. Moje maminka tak nevypadá. Naštěstí. Asi babička. Ale jednou tak budeme vypadat všechny. Od té doby jsem nechtěla vidět nahá stará těla. Ale to ani nemáš příležitost vidět. Jednou mě oslovil starší pán. Vzpomněla jsem si na ten film a odešla od něho, skoro nezdvorně. Znáám pár starých, hodných a slušných lidí. Jednoho velice chytrého, s kterým se ráda bavím.“

Teď se zamyslela Bublina.

O Americe jsme měli představy. Gangsteři, peníze a brutalita. Banky, loupeže, střelba. Dobře oblečení, všichni bohatí. Mluví stručně, ve zkratkách. Ano, ne. Dobrý. Nezájem. Země volnosti. New York, Chicago, San Francisco. Každý si dělá, říká, co chce, a jde, kam chce. Zákon má chránit každého. Koho zákon poškodí, bere ho do vlastních rukou. V kapse revolver (nebo alespoň boxer). Nový svět. A teď i Eliézer Propper-Deli, s naším dodatkem, aby se to rýmovalo, jeden z nás. Zapletl se do židovské politiky. V newyorské synagoze ho vzali za vlastního, než kus svatyně prodal a pak ji celou koupil.

O Narciskovi bude řeč později. Taky o Garfinkelovi, před válkou prodej ojetých aut a starého železa, otec a synové. Otec se starším synem šli z rampy v Auschwitz-Birkenau rovnou do komína. V předchozím táboře v Meuslowitz bei Leipzig, aussenkommando Buchenwald, líčil Garfinkel senior za lepších večerů hostiny minulého života, k němuž se po válce hodlal vrátit. Vzpomínal na neřesti, které člověk musí opakovat, aby nevyšel ze cviku. Mátl laskavou tvář. Mohl jít s Elim Propperem-Delim do páru. Vyzval mě v lágru, abych se nežinýroval dát mu kus tuřínu a díval se na mě jako na bratra. Kácel stromy, lámal kámen a vysušoval močály, čímž se udržoval při životě, a současně ho ztrácel. Ze začátku se syn snažil pracovat za otce a otec za syna. Později byl rád, že se udržel na nohou. Zabíjel stromy a skálu, než dříví a kameny, železné vozíky a potom bahno a dozorcí SS – včetně dvou z rumunské Besarábie – zabijou jeho. Zasněcoval nás bez žen do tajemství Adama a Evy. Zamlouval hlad a strach. Mluvil o něze, sladkosti a teple ženského masa. O tajemství a hloubce ženy. Trochu se před synem hanbil, ale současně ho už předem zasněcoval. Loudil z prázdna a stesku přeludy půvabů, opojných jako víno nebo anýzový likér, po němž se mu stýskalo. V očích měl smutek a touhu. Líčil ženy

ve spodním prádle, tanečnice v trikotu nebo hedvábí, dekoltované krasavice. Stehna, ramena a boky a svůdné zadnice. Předváděl, jak ženám potěžkával ňadra.

Garfinkel lhal s půvabem filmové hvězdy. Souhlasil s Machiavellim: Nač říkat pravdu, když vystačíš se lží? Věděl, že sestřičky v nemocnicích nenosí kalhotky a doktoři zásadně čurají do umyvadla. Jedna z milenek ho v hotelu Šroubek polila v pokoji šampaňským a pak olízala do poslední kapky. Garfinkel líčením podobných vztahů vyvolal odpor a líčením ohavností vykřesal touhu po čistotě. V pozadí ožily ženy, jejich opar. Vzdálená, polozapomenutá energie ženství. Jak si mezi řečí posteskl, zestárly s jinými – bez něj.

Vedle ostnatého drátu s vysokým napětím to vyprávěl se zkrhlýma rukama a mrazem zmodralými rty. Zahříval se někdejším štěstím. Představou rytířských dob, které se ztratily.

Při myšlence na Garfinkela varuju zpětně Adlera před lidmi, kteří se chtějí sbratřit. Prvního zavřou, druhý odjede do Ameriky, třetí neobstojí. První neví, kdy je lepší nechtít než chtít, druhý se znemožní ctižádostí a třetí se musí dovolávat prošlých neřestí.

Myslel jsem na Renátka Ochslera-Sáluse, fotbalové eso. Hrál po sirotčinci v Belgické 25 a na hřišti Hagiboru a v pevnosti Terezín za mužstvo Elektrikářů, na pravém křídle. V zápase na dvoře Magdeburských kasáren, kam přišli důstojníci SS z *Kameradschaftsheimu* vsadit si na židovská mužstva, jako na chrty nebo závodní koně, běžel Renátka na jaře 1943 s balonem po lajně až k rohovému praporku a dal z pravého úhlu branku odpoledne a fotbalové kariéry. Bylo mu patnáct. Měl za to, že takové góly bude střílet, než mu došlo (i když mu to asi nikdy nedojde pořádně), že vítr, faleš

a náhoda a štěstí a že byl to odpoledne v kondici a příležitost, že ho postavili, udělají za člověka, co by chtěl, ale pro příště s tím nemůže počítat. Odmítal uznat rozdíl mezi filozofií a náhodou. Do smrti bude v síních paměti slyšet potlesk.

Přistihl jsem Renátka Ochslera-Sáluse na záchodě před zrcadlem. Měl hezkou tvář, plné rty. Úměrnou bradu a až na pár vyrážek slušnou pleť. S vysokým čelem a zdviženou lví hřívou, s hněvivou vráskou mezi obočím nad kořenem nosu. Přivřel oči, jako se na sebe dívají holky. Neměl židovský křivonos jako Pavlíček Volpi, knihomol. Zvedl paži. Otevřel dlaň a natáhl prsty. Zastavil se dlaní nad lebkou, aniž se dotkl hřívky. Usmál se na sebe. Konečně se pohládl.

„Děvko,“ vyrušil jsem ho. „Chceš ještě jedno zrcadlo? Máš jich tu třináct.“ Nedá se říct, že ho to zahanbilo. „Máš se rád?“

Usmál se. Nerozumí se to samo sebou?

Měl jsem Renátka Ochslera-Sáluse svým způsobem rád, i když ho dost lidí v Belgické 25, potom v pevnosti a nakonec ani po válce v lásce nemělo. Říkali o něm, že toho umí málo v poměru k tomu, kolik o tom namluvil (kdyby měl čas, vytrěl by všem zrak!), nebo že žárlil i na ty, od kterých dostal, čeho se dožebraval. V podstatě nikomu s ničím, co by ho vytrhlo, nepomohl. Zvětšoval se tím, o co zmenšil druhé. Ačkoli sám vyžebrał kdeco, žebráky neměl rád. V Belgické 25 - před válkou, když nám bylo dvanáct - uznal: „Máš hezkou košili.“ „Dík.“ „Z takových jsme u nás doma trhali hadry na čištění bot.“ (Ještěže nám pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler vysvětlil, co to je komplex méněcennosti. Jako bychom nevěděli.) Pavlíčkovi Volpimu řekl: „Brejle? Viděl ses, jak vypadáš?“ Naučil se kdekoho zmenšit, aby ve svých očích povyrosl. Chlubil se, aniž uvedl důkazy, až dostal párkrát od kluků deku. Prohlédl si Eliho kapesní hodinky a upozornil, že u značky Movado praská

péro. (Proč si Eli neopatří Longinky, Omegy nebo Patek Philippe?) V deseti věděl všechno. Dával odpovědi rychleji, než se ho stačili zeptat. Cokoli by uměl líp, mít čas. (Jednou o tom sepíše knihu.) Chodil jako fotbalista i po chodníku, krátké taneční krůčky. Tak prý chodil po Vídni Hitler. Menší, urostlý, široká ramena. Uvědomoval si každou vteřinu své poválečné existence, jak davy šlely obdivem, když vstřelil branku od rohového praporku. Zato neměl rád, když jsem dával po válce k lepšímu jeho gól, protože vstřelil jeden. Nechtěl, aby góly, které nedal, mu vzaly vůli zopakovat, co se povedlo. Aby se z jeho gólu stala filozofie někoho jiného. Osobně bych mu neupřel talent. Potíž tkvěla v tom, že začal, a nedokončil. Oblomova mohli napsat podle něj. Ničemu nedal všechno. Jeho nadání vylučovalo oběť. Buď to bylo bez námahy, anebo o to nestál. Uměl vařit. Měl hudební sluch. Snadno se učil jazyky. (Německy, anglicky.) Hrál na kytaru. Zhotovil si knížku veršů. Kdyby netvrdil, že to nevydal sám sobě, člověk by mu ji uznal.

Po válce odmítl pracovat. Trestal lidstvo. Byl tři roky otrokem, teď ať ho laskavě živí. Neriskoval jako Hamáček nebo se neangažoval jako mistr snových znamení Eli Propper-Deli. Neriskoval pro požitky choroby jako Garfinkelův starší bráška. Pokud se ho někdo zeptal, proč žije, odpověděl, aby mu příjemně ucházel čas. Smysl? Co a jak? Nestačí, že je? Kdo mu může zajistit, že bude i zítra? Přežít je umění. Šťěstí, i kdyby to muselo být na něčí úkor. Kolikrát a kdo všechno už chtěl, aby nebyl? Snil o ráji, kde neexistuje nic židovského, co by mu zkomplikovalo život. Stačí narodit se z židovské maminky, aby se ocitl v nezaslouženém nebezpečí. Činností ztrácel rovnováhu. Nepřipustil si výkyv. Cvičil vůli tím, že zavřel oči a ani se nehnul. Zkoušel stát na jedné noze s rozpaženýma rukama dvacet pět minut. Vyspáním měl nejproduktivnější část koloběhu dne za sebou. Otevřel víčka, zůstal ležet a už byl ve svých očích úspěšný.

Byl svým zaměstnavatelem, odborovou organizací a pojišťovnou, daňovým úřadem. Někdo chce vyhledat jeho společnost? Proč? Neotevřel, ani kdyby nezvaný host klepal. Pokud měl spor, vyhnul se zásadnímu rozhodnutí. Proč by někomu pomáhal? Někdo ho snad potřebuje? Co kdyby se mu dařilo špatně? Kdo pak pomůže jemu? Rada, aby si z toho nic nedělal? Nevystavil se nejmenšímu napětí činností. Flinkat se je jako ukládat si do banky energii, kterou ostatní spotřebují provozem. Byl sám sobě sudím. Rozhodčím nezáleží na výsledku. Ani nesmí. Kromě toho jsou chyby rozhodčích neodvolatelné. Z lágru věděl, že každý je nahraditelný nekonečnou řadou jiných. Němci zotročili v koncentračních táborech dvanáct milionů vězňů, bez platu a za minimální stravu. Rád se zařadil mezi nezaměstnané. V poměru k práci, na rozdíl od vlaků, čím větší zpoždění, tím líp. Kdo pracuje, nemá čas zbohatnout. I kdyby Němci zabili dalších šest a šest milionů a zahynulo dalších pětapadesát a ještě pětapadesát a pětapadesát milionů, jako ve druhé světové válce, nebude se dovolávat slov Napoleona, že jedna sobota lásky v Paříži snadno nahradí sedmdesát tisíc padlých. Za devět měsíců a pár let se narodí náhradníci.

Někdo měl za to, že Renátka to nemá v hlavě v pořádku. L. L. ani Ervín Adler si to nemysleli. Stejně jako Weltfeind Flussler, Pračlověk a krotitel psů (o němž bude řeč); a ovšem Pavlíček Volpi. „Nežiju, abych pracoval.“ Renátka nehodlal přispět ke všeobecnému trmácení bližních. Stačilo mu připojit se v duchu k výsledkům práce jiných. Po válce si Renátka Ochsler-Sálus dal změnit jméno na Edgar René Novák. Maminka mu říkala Renuško, tatínek, než jim zmizel, René.

Ptal se mě, jaké je moje šťastné číslo.

„Proč?“

„Uvidíš.“

„Osmička.“

„Dovedeš si to vysvětlit?“

„A ty?“

„Stvořit člověka trvalo sedm dní. Osmý obřezávali. Jsi plebejec. Těšíš se na hostinu, kterou si sám připravíš. Neměl by sis dát zastříhnout vlasy? Vypadáš jako ovčácký pes.“

Proskočilo, jak se Renátka Ochsler-Sálus dostal do sirotčince. Měl matku s elegantníma nohama a tvrdil, že se do ní začátkem války zamilovali dva střelci SS. Maminka o něm měla prohlásit, že ho vyplivla příliš snadno. Spáchala sebevraždu.

Renátka Ochsler-Sálus, nadále Edgar René Novák, slíbil, co nechtěl, ani nemohl splnit. Možná, že střelil jen jeden gól od rohového praporku, ale jaký! Slyšel jsem bajku, v níž liška dráždí lvici. Jak to, že tak velké zvíře má jen jedno mládě? Ano, ale lva!

Šlo to s ním až do druhé poloviny života, kdy už se nejmenoval Ochsler-Sálus. Co je podvod? Co je pravda, lež, spravedlnost? Nedostatky jsme mohli svádět jako v Terezíně na přechodnou dobu, kde se lidi dole ocitli nahoře a naopak. V čase přesunů. Kdekomu ujel vlak. O mravní krizi mluvil pomocný učitel Bobeček Máhler v nedělních poledních promluvách.

Lustera Lieblinga Renátka Ochsler-Sálus nachytl jen napoprvé. L. L. potřeboval napsat dopis na stroji. Sehnal papír, obálku a známky. Až na to, že Renátka – jak se ukázalo – na stroji neměl vytukat ani svoje jméno. Weltfeinda Flussera taky jednou nachytl. Slíbil mu známého, který prodává v zastavárně obojky. Nenašli zastavárnu ani obojky. Mě nachytl Ochsler-Sálus třikrát. Pramenilo to – navzdory všemu – z obdivu, čím je jiný. Jak říkal Flusser i Liebling, chtěl jsem se stýkat s neobyčejnými jedinci.

Daleko to Ochsler-Sálus, Edgar René Novák, nedotáhl. Vyhýbat se práci ho stálo námahu. Jeho snem bylo dostat zadarmo podíl

od někoho, kdo zbohatl. Spoléhal na Eliézera Proppera-Deliho. Z knihy Pavlíčka Volpiho si opsal přísloví: *Bůh nemůže být všude. Proto stvořil matku.*

Proč se zasebevraždila? Chtěla se pomstít otci, že od ní utekl?

U Renátka Ochslera-Sáluse jsem si objevil, proč si lidi nerozumějí. Nikoho nemůžeme předvídat na sto procent. Ani sebe.

Narcisek – v povaze hned na druhém místě za Ochslerem-Sálusem – pohrdal tělesností. Každým, kdo neuměl používat vidličku a nůž; ryba se krájí jiným než vařené hovězí, sardinky se nenabírají čajovou lžičkou. Narcisek prohlásil, že moje maminka musela být kurva, když neznám tatínka. Obohatil jsem ho o pár modřin. Navíc jsem ho kapku zkopal. Dal k lepšímu, oč můžu být radši, že maminka umřela při porodu. Zjistil jsem, že nejhorší je nařčení. Ještě jsem nevěděl, pro kolik lidí je ženská buď kurva, nebo světice, nic mezi tím.

Luster Liebling se Narciska zeptal: „Tvoje nebyla?“

„Mám macechu,“ odvětil Narcisek.

„Vyspal ses s ní?“

Narcisek se zarazil. „Zajímavá možnost,“ pravil.

Pavlíček Volpi platil dlouho za nejslabšího. Knihomol, poseroutka. Vypsal si z plakátů vylepených na nároží:

Protože se obyvatelé této vesnice svou činností a podporou vrahů SS-Obergruppenführera Heydricha co nejhrubším způsobem provinili proti vydaným zákonům, byli dospělí muži zastřeleni, ženy dopraveny do koncentračních táborů a děti dány na náležité vychování. Budovy v obci byly srovnány se zemí a jméno obce vymazáno.

ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ, 10. ČERVNA 1942

Kardinál Roberto Bellarmino – osvícená autorita své doby – zaručil svobodu názorů a občanská práva, ale postaral se zároveň o to, aby roku 1600 upálili Giordana Bruna na hranici.

Z ČÍTANKY PRO TŘETÍ TŘÍDU OBCHODNÍ ŠKOLY, 1944

Jak prohlásil von Clausewitz, válka je tak nebezpečná, že každý omyl zaviněný laskavostí je ten nejhorší.

NÁPIS NA OHRADĚ SE STARÝM ŽELEZEM, 1938

Musel třem barmicvantům stlát postele. Přišlo na to zatápět, udržovat oheň a přikládat a chodit pro uhlí jako nejmenší a nejslabší mingušové. Nejhrubší ze starších kluků byl Viktor Ohrenstein, svalnatec. Jako většina mládenců, kteří šli s módou a shledali, že všechno rozhodnou svaly, cvičili s pružinou. Dvacetkrát, padesátkrát natáhnout rozpažmo. Cvičili ráno, v poledne a večer. Roztahovali pružinu, aby platili za borce.

„Jsi víc sirotek než zbytek kluků dohromady,“ prohlásil Ohrenstein. „Zatop a ustel.“

Zároveň do něj strkal pěstí. Náznak, co by čekalo Volpiho, kdyby mu neustlal a nešel pro uhlí.

Volpi byl mírný, s jemnými rysy tváře. Přes tři měsíce trénoval s pružinou. Nevypadal, že by si mohl dovolit Viktoru Ohrensteinovi odporovat. Jeho nejodvážnější počín byly návštěvy městské knihovny bez hvězdy. Odháněl ruku Ohrensteina, jako se odhánějí mouchy.

Najednou řekl chabým hláskem: „Nezatopím a neustelu. Zatop a ustel si sám. Je řada na tobě.“ Odstrčil pěst Ohrensteina ze své paže.

„Když to neudělám, nahlásíš to Plešounovi?“ Začal do něj znovu bušit. Nebyly to silné rány, ale mohl kdykoli přidat. Dotlačil ho k truhlíku.

Volpi mu odstrkoval pěst. „Udělám to, když vyhraješ s pružinou,“ řekl.

„Chceš si to se mnou rozdat?“ Ohrensteinovi se zkřivila ústa výsměchem.

„Vyhraje, kdo natáhne šest pružin.“

„Začni. Jestliže natáhneš šest pružin, budu si stlát a chodit pro uhlí.“

A Pavlíček Volpi, naplněn vztekem, bezmocí a vzdorem, sesbíral šest pružin, uchopil je za konce a chystal se k pokusu je natáhnout.

Nikdo neočekával, že se mu to může podařit. Na siláka nevypadal. Rýsovala se mu pod tričkem žebra. Kluci kolem udělali kruh. Volpimu svítily oči. A k úžasu kluků a Ohrensteina, Klarfelda a Poliše natahoval pružiny, než rozpažil a držel jich šest dohromady natažených, aniž povolil milimetr.

Později mi řekl, že do něj vлил sílu, jakou nečekal, vztek. Drzost Ohrensteina, Klarfelda a Poliše, kterým stlal, aby to nepopudilo akorátního Plešouna Leoncavala.

K Volpimu přistoupil Láďa Pinkas. Blahopřál mu stiskem ruky. Volpi se stal hrdinou dne.

Pro mě, Pračlověka a Lusteru Lieblinga z toho vyplynula síla vzteku. Energie vzdoru. Odhodlání, které se promění v sílu a síla v úspěch. Životní alchymie. V nějaké podobě se s ní potká každý.

Legrace byla, když si po večeři Pavlíček Volpi broukal písničku *V a W Sláva mu, on je pašák a župajda a hejrasa.*

L. L. alias Černý Pepe byl z nás nejdospělejší. Chodil s Mali Kirsten Novákovou, s německou babičkou z otcovy strany a položidovskou ze strany maminky. Jméno Mali dostala po židovské babičce, Kirsten po německé. Otec L. L. byl sturmmann SS. Židovská maminka otcovou zásluhou zmizela na východě.

Občas Maliina babička Kirsten pila šláftruňk. Otec, její syn, o ní neměl nejvyšší mínění. Mali si pamatovala výrok: „Ještě nepotkala vlka, a už je sežraná.“ Likéry – chartreskou nebo griotkou a žaludečními alkoholy – babičku ochotně zásoboval.

Černý Pepe, vedle Ervína Adlera můj nejbližší kamarád, přišel sklepním okénkem, které jsem pro něj nechal pootevřené. Odešel v deset, vrátil se po půlnoci. Okénko za sebou zavřel, čímž smazal stopy.

„Je jí šestnáct,“ vylíčil mi cizinku. „Urostlá. Plíce. Nakloní se a zhoupnou se jí prsa. Vykročí a rýsuje se jí klín. Nemůže se nabažit živočišného tepla. Pevných mužských rukou. Znásobuje se tím.“

„Co nemoce?“

„Chodí k dermatologovi. Na konci prohlídky ji otře éterem a položí naštorc.“

Nejsem taky takový? Už teta Magda v Italské 18 říkala, že nejsem normální. Díval jsem se jí pod sukně vleže na podlaze, abych viděl, jak vypadá. Pepe soudil, že dotyčná byla nymfomanka. Částečně jako Mali Kirsten Nováková. Hezká, s výrazem jehňátka, všeobecného opovržení, maličko rozkročená, s klínem, který se jí dral při vstupu do místnosti dopředu.

Černý Pepe, Luster Liebling, do té doby neslyšel o řeckém bohu Dionýsovi, vyznavači dívčího přirození. O tom nám okresní rabín Arnošt Cytron nevykládal. (Předvídal podle knihy dobra a zla. Všechno už bylo, nic nového pod sluncem. Hledal rád a zároveň uznával, že všechno je jinak.) Pepe přirovnával klín Mali Kirsten Novákové k nejhlubšímu moři, které není možno odhalit. Patřila k jeho vnitřnímu životu jako víra rabína Cytrona ve všemocného, třebaže stále bezmocnějšího Boha. Tak velkým začátečním písmenem začínal pro Černého Pepeho název přirození Mali Kirsten,

k němuž by se, kdyby to byl Bůh, i modlil. I tak se choval k jejímu přirození jako pohan vyznávající modlu.

Tělo Mali Kirsten mu připadalo elegantní a pružné. Spojovala se mu se světem, který byl němý. Přitahovala ho jako bludička. Jako silná ruka opatrně uchopí cokoli, co se dá, jemně. Dotek motýlích křídel. Nožička mravence. Let pavouka. Babí léto.

Mali Kirsten Nováková měla přednosti dívky, jaká se k Lusteru Lieblingovi hodí. Vyvolávala představu družky, milenky a kamarádky. Předvídal jí, že bude krásná stařenka. Nezatížená předsudky a závazky. Nevěru nebrala na těžkou váhu. Vyvážila to kamarádstvím. Byla opatrnější, než na kolik vypadala.

Její upřímnost nepřesahovala meze. Kypěla zdravím. Měla ráda tělo a mužnost. Propůjčovala přátelům na noc, pár dní i dlouhodoběji pocit, že je jim blízko, včetně toho, že se obejdou bez ložnice. K čemu jsou parky, pobřeží Vltavy s vrbovými keři, ostrovy a soumrak a pražské kopce? Mohla je brát i domů, když rodiče a sestra byli mimo. Netvářila se ochotnější, než byla, ale nenaznačovala, co nechtěla.

Nemusela se obávat ukázat v plavkách nebo ve spodním prádle. Měla usměvavou drzost a přijatelnou ženskou pýchu. Chovala se na dvacet nebo dvaadvacet let.

S velkýma zelenýma očima, připomínala jehně i hada a ještěrku, s měkkými kaštanovými vlasy s výrazným leskem. Oblékala se podle německé nebo anglické módy. Měla ráda zvířata. Včetně myši. (O tom později.)

Matka Mali Kirsten byla katolička. Otec nábožensky vlažný. V neděli se občas uvolila doprovodit maminku do kostela.

Převzala lehkost nevěry po otci? Vytýkala mu bezohlednost.

Jednou ukradla v cukrárně tři čajové lžičky. Byl v ní dívčí instinkt, to zralé, co mají děti.

Občas chodila do kostela s německou babičkou Kirsten, která se mstila otci za nevěry tím, že dávala do bramborového guláše koňský salám.

Otec matku bil. Pokud docházelo během dne, kdy pracoval doma, k intimním stykům, trval na svých praktikách, s nimiž matka nesouhlasila. Nedbal na to, že je mohou sledovat dcery. Tak žila měšťanská rodina, vzor rodinných a občanských ctností?

Nevěra jí byla blízká a přirozená jako dýchání. Neměla by se svěřovat milované osobě. Nerada by to slyšela. Zdálo se jí, že její rané dětství stojí na pilíři zadku matky. Dokud otec maminku obdivoval, uctíval a snad miloval, jeho praktiky jí připadaly podivné, ale snad běžné. Byla nezkušená.

S dospíváním, které přicházelo ve válce rychleji, se krédem Mali Kirsten stalo: Stačí mi, je-li šťastná bytost, kterou mám ráda. Nesmím dělat, co by druhého ranilo, urazilo nebo mu ublížilo. Nechtěla do toho míchat morálku. Tělo mělo svůj rozum.

Pepe říkal: „Nemusíš mně nic říkat, pokud se výslovně nezeptám. Ozvu se, až mi něco začne vadit.“ A také: „Osprchuješ se a je to pryč.“

Zdál se jí bezstarostný. „Jsi chlap,“ řekla. (Neměla tušení, jak ho tím potěšila.)

Pamatoval si její první nevěru. Řekl: „Zamiloval jsem se do tvých zelených očí. Do vlasů jako kaštiny na podzim. Jak po tobě klouže slunce. Do tváře, prsů, zadečku. Jsi volná? Chci tě celou, nebo nic.“ Než se mohla vzpamatovat, sáhl jí na zadeček. Přemáhala ji zvědavost. Touha mít víc než jeden život. Dvojakost existence. Aby žila, musí být holka nevěrná. Jako potvrzení, že ten první je pravý.

Byla ráda se všemi zadobře. Nevěra k tomu patřila jako ruka do rukavice. Dospívala.

Znala výmluvu klasického Řeka, kterého jim od osmé třídy otloukala o hlavu učitelka Armína Veselá: *Vím, že nic nevím*. Pamatovala si učitelku, která měla křestní jméno po staroněmeckém válečníkovi z teutoburského lesa. Porazil v prvním století letopočtu Římany. Arminius, v počestění Armín.

Teutoburg Wald. Pýcha Němců. Skoro dva tisíce roků stará válka. Matka té dnešní?

Nevěra měla víc tváří. Nemusela být věrolomná. Byla by radši chytrá a hezká. (Odtud až potud.) Každý si klade otázku, jaký chce být. Počestný, čistý, věrný? Nevěra nesmí vést k panice.

Bublině, které otázky nevěry a vztahů nedopřávaly klid, odpověděla na dotaz, co zakládá nevěru a její opak, že neví. Být Sokrates žena, odpověděl by stejně.

Nebyla to jen otázka cti. Neudělá holka i kluk nakonec, co jim napovídá tělo, než se přidá i duše?

Řadila to mimo vinu a nevinu. Nevěra byla náhražka za něco, čeho se na původní adrese nedostává. Touha po rozmanitosti. Druh tělocviku. Zvědavost. Netrpělivost.

„Láska je jako les,“ řekla. „Voláš, vrací se ozvěna.“

Má každý, nejen její otec, tajný harém? Je každá rodina hnízdem zrady?

Ve všem byl Luster Liebling, Černý Pepe. Nezkoumal její nevěry, jako je u otce nezkoumala matka. Zamíloval se do ní. Stala se slavností jeho existence. Plnila mu duši blažeností.

Chtěla být kurva? Chvíli? Hodinu? Obden?

Utíkala se k tělesnosti. Tělesnost byla brána. Schody odněkud někam. Věděla, že se jí hodně odpouští. Tělesnost, jak si ji objevila, znamenala vracet se odnikud.

Spojovalo ji to s Lusterem Lieblingem, německo-židovským míšencem. *Mischling ersten Grades*. Nebýt válka, pravděpodobně

se nepotkali. Líbilo se jí, co se mu na ní zamlouvalo. Co ho přitahovalo silou, jaké nerozuměl.

„Posluž si.“

„Je to kouzlo,“ řekl.

„Tam,“ řekla.

Napájela se energií těla jako sportovec silou svalů, šachista schopností uvažovat deset tahů dopředu a zlatokřídla včela spojením pylu a květin. Výsledkem bylo sebevědomí, že je zdravá, bude ještě dlouho naživu a vědět si se starostmi rady. Bylo příjemné vědět, že je pěkná. V hlavě se jí odráželo to Černého Pepeho tam.

Pepe myslel na to, že nevěra pro ni byla z důvodů pro něho neznámých nutná, jako jiný dýchá, chodí rychle nebo se vleče, hltá nebo škytá. Snad ani ona nevěděla proč. Vysvětloval si to povahou. Možná to tušil. Kdoví. Slabá vůle? Sotva. Touha po změně? Chuť i rozmar nic nezmeškat? Něco si dokázat? Snaha se neošidit a později nelitovat?

Nemusel si vymýšlet pro díl jejího těla jméno. Měl v hlavě – kromě toho jednoho – mnohá. Řekl Mali Kirsten Nováková a v duchu se mu ozvěnou ozvalo pojmenování jejího těla. Kdyby neměla nic, než kde začínají nohy, měla to nejdůležitější. Touha po ní a jejím těle se v něm proměnila v lásku.

Cítil inspiraci, kterou zažívají básníci. Slova, která mají duši.

Myslel na to, co ho přitahuje a omamuje. Bílá pokožka s olivovým nádechem, jaký má stín na sněhu, přeliv soumraku. Šero bílého dne. Nemohl mluvit. Opíjel se očima. První den se jí dotýkal očima. Vycítila to. A vyšla mu vstříc.

„Mohla bys mě zabít, kdybys chtěla.“ Dotýkal se toho nejzazšího. „Jsem, co jsem nebyl,“ řekl.

„Jsem s tebou také, co jsem nebyla.“ Zavřela oči.

„Ještě nemáš dost?“

„Nepřestávej.“

„Nepřestanu,“ šeptal.

Zhluboka oddechovala. Má tělo oči? Uši? Duši?

„Co na mně vidíš?“

Z obou čísel mladistvá lehkomyšlnost, v níž se i nedostupné nebo nevyslovitelné zdá dosažitelnější. Blížkost plodila bezstarostnost a bezstarostnost blízkost.

Překryla se dlaní. Pohládila se.

„Jsi moře,“ řekl jí. „Břehy jsou daleko.“

„Umíš plavat,“ uznala.

Myslel zblízka, co jde daleko. Její klín mu připomínal hieroglyfy na obrázcích egyptských pyramid, které francouzští archeologové nevyluštili. Symetrii.

Pomocný učitel, který měl na starosti ve třídě historii, Bobeček Lenta Máhler, si nemohl vynachválit Pepeho pozornost, když vykládal dějiny Egypta. Na dálku byli spojeni geny. Mojžíš byl napůl Egyptan. Něco muselo v každém zůstat.

A pak tu byl Weltfeind Flusser, řečený Pračlověk. První den na sebe prozradil: „Nezajímá mě včera ani zítra. Jen teď - teď hned - a tady.“

„Co pro tebe můžu udělat?“ zeptal se ho Adler. Oceňoval Weltfeindovy odřeniny. „Octan hlinitej?“

S Flusserem nebyla ani v hodinách odborného učitele Plešou na Leoncavala nuda. Jednou se na něj odborný učitel Leon Baeck obrátil.

„Říkají ti něco jména Neruda, Vrchlický, původním jménem Frída, nebo Josef Václav Sládek?“

„Ano, prosím,“ odvětil Flusser.

„Nechtěl bys laskavě k odpovědi vstát?“ zeptal se odborný učitel Leon Baeck, řečený Plešoun Leoncavallo.

„Už přece nesedím,“ odpověděl poslušně Flusser. Pak pokračoval: „*Náš tatíček nebožtíček, ledacos věděl, nám ubohým cikáňatům nic nepověděl. Uměl pít, uměl hrát, za pět prstů pěkné věci kupovat.*“

„Víc nic?“

„Neslušné verše. Jako Přepřou... hm hm hm hm Roso, přichází tvůj virtuozo.“

„Flusser!“ zvýšil hlas učitel. „Sednout!“

Jednou se Jednorozec neboli Hroch, ředitel sirotčince Freudfeld, ptal Flussera, jak se mu vede.

„Co je vám do toho?“ odvětil Flusser, řečený Pračlověk.

Zbytek hodiny Plešoun rozséval moudrosti: *Činnost lze předstírat, výsledek nikoli. Hřích nesnáší světlo. I zázrak trvá jen tři dny. Přidal Konfucia: Nedělej nikomu, co nechceš, aby dělal tobě. Nebo: Důvěřuj, ale prověřuj.* Nad vchodem do ředitelny nechal Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudfeld, umístit na Plešounovu radu latinský nápis: *Fiducia*. Důvěra.

Hodina pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera končila výzvou: „Osud od vás bude požadovat už od mládí maximum odvahy, osobních schopností. Nevyhnete se dramatickým chvílím, nebezpečí. Člověk není jen to, co má, co se o něm říká a co si o sobě myslí a co o něm soudí druzí, ani jak daleko nebo blízko má od srdce do kapsy nebo jak dlouho se vydrží hněvat. Počítá se vytrvalost, čest a odvaha. Jak na něj vzpomínají kamarádi. Člověk je pověst, i když už nežije. Konec hodiny.“

Většině třídy to šlo jedním uchem dovnitř, druhým ven. Všichni věděli, o co kráčí. Pomocného učitele týrala smlouva Stalina

s Hitlerem. Když Molotov řekl, že nacionální socialismus je taky socialismus. Dodávky obilí a ocele z Ruska do Německa. Zhltnutí Lotyšska, Litvy a Estonska. Procesy v Rusku. Že Hitler obsadil Prahu bez jediného výstřelu. Za jediný den Dánsko. Pokořil Norsko, donutil kapitulovat Nizozemí a Polsko zůstalo rozděleno mezi Rusko a Německo. Anglie, která jako Francie zradila, se stala náhradním sídlem králů, prezidentů a předsedů vlády. *Blitzkrieg*, bleskovou válku, vyhrála Francie a nakonec Hitler napadl svého spojence, Sovětský svaz, a čekalo se, až Rusové chytí druhý dech. Němci nezadržitelně pronikali sněhem, ledem a blátem k Moskvě. Drtila ho atmosféra Protektorátu. Židobijská mentalita, kam se člověk podíval. Kruté hříčky osudu. Maskoval to výukou. Kecy.

Bobeček Lenta Máhler se neostýchal hovořit k nezletilým, jako by už byli dospělí, což většinou předčasně byli. V *Árijském boji* psali o reálném výhledu na vyhubení židů během války a po ní. Už se jezdilo do terezínské Velké pevnosti. Nikdo nechtěl být sýčkem. Jak odolat přílivu zákazů a omezení, jako kdysi zacházeli s nemocnými leprou, vzteklými psy? Držet se vyšších ideálů? Sionismu, komunismu a západní demokracie? Jako pánové Daladier, Chamberlain a Mussolini nebo Hitler a Göring? Stalin a Molotov?

Po přestávce začala hodina odborného učitele Leona Baecka, zvaného Plešoun Leoncavallo. Začala výkřikem Jeníka Kantůrka v sedmé lavici, že žáci před ním, v šesté lavici, zapáchají.

Plešoun se rozhlédl po třídě. Snažil se předstírat, jako Bobeček, že ho válka nezměnila. Výstřelky Němců i Čechů jsou dočasné.

„Flusser,“ rozhodl se. „Jdi a přičichni k zadkům obou chlapců v šesté lavici před Kantůrkem.“

„Nejsem práškač,“ pravil Flusser. „Ani čmuchal.“

„Poslouchat!“ zavelel Plešoun.

Začal si rákoskou lehce poklepávat do pootevřené levé dlaně.

Weltfeind Flusser, zvaný Pračlověk, neochotně vstával. Od-
krácel loudavě k šesté lavici, za níž si Jenda Kantůrek držel nos
a hlasitě čichal.

„Nic nebezpečného,“ pravil.

„Co tím myslíš?“

„Kdybych jim zapálil u kalhot sirku, nehořela by.“

Flusser se narovnal, aby dal najevo, že neshledal stupně zápa-
chu, který by stál za udání. Oba kluci, kteří seděli před Kantůrkem,
Jan Žíla a Franz Walter, byli židovsko-křesťanští míšenci jako
Liebling, *Mischling ersten Grades*.

V tu chvíli Flusser zapálil sirku.

„Zhasnout!“ zařval Plešoun.

A ti dva, údajně zapáchající, požádali o možnost odejít na toale-
tu. Zároveň učitel nařídil Flusserovi, aby je doprovodil.

„Postavíš se přede dveře kójí a budeš poslouchat, jestli to žbluňká.“

Pohled na kmitající rákosku v Plešounově ruce přiměl Flussera
k následování Žíly a Waltera.

Plešoun pokračoval ve výkladu. Bral to od Keltů, kteří se
v Čechách usazovali u řek na návrších, odkud měli přehled, přes
Němce, které Češi vyhnali na sever, díky divokosti kmenů, což se
Němci snaží už přes tisíc let napravit.

Tak plynul školní a ostatní život v Belgické 25. Odnikud nikam,
od něčeho k něčemu.

Co tak trefně vyjádřily *Vlajka a Árijský boj*. Co čeká židovstvo,
prohnanou rasu. Totální vyhubení. Nevyhnutelně, neodvolatel-
ně, nutně. Horký kaštan, který předchází pokolení z pohodlnosti,
a protože to neuměli, upouštěla. Nepomáhá génius Německa,
Němců. Kulturní úroveň, technická vyspělost, organizační talent,
pracovitost, důkladnost, smysl pro pořádek, pracovní morálka. Co
si musí osvojit i árijští Češi.

Flusser doporučoval *Vlajce a Árijskému boji* naplivat si do dlaní, jako si studenou vodou ochlazovali šlapky indiští fakíři, než přešli po řežavém uhlí.

Snažili jsme se ignorovat skutečnost stejně jako Bobeček s Plešounem, jako hodně jiných. Byl to způsob obrany. Předstírat, že nevidíme, neslyšíme. Nechápeme, a proto to už není, čím to chce být.

Na chodbě slyšel Flusser mezi sebou rozmlouvat pomocného a odborného učitele. Plešoun Bobečkovi opakoval: „Jsme poráženi stokrát denně!“

Sirotčinec v Belgické zabíral původně dvě budovy, které správa nechávala během prázdnin 1934 propojit. Dostaly vchod se širokým schodištěm a světlou jídelnou, učebnami v prvním poschodí a ložnicemi ve druhém a třetím patře. K tomu se připojil dvůr, hřiště a zahrada, oddělené lačkovým plotem, a tělocvična. Pod ní byla kotelna se sprchovými boxy a bazénem asi šest krát šest metrů, metr do hloubky, kam v pátek odpoledne napouštěl vodu domovník Abraham Rothberg, zvaný Krysa nebo taky Golem. Měl vyhublého, chudokrevného syna s padoucníci, kterému jsme říkali Schizka a který všem párkrát nahnal hrůzu, když sebou seknul.

Odborný učitel Leon Baeck, zvaný Plešoun Leoncavallo (první přezdívka vysvětlitelná na pohled, druhá pro melodii, kterou si pohvizdoval), křičel na Lusteru Lieblinga a Weltfeinda Flussera, aby se myli i pod plavkami. Kontroloval s druhým, pomocným učitelem, Bobečkem Lentou Máhlerem, uši, krk a chodidla. Zlobily ho hemeroidy. Proskočilo, že se zapletl se služkami. Mluvil, jako by mezi zuby drtil sklo. Opakoval, že učitel není matka. K ráne neměl daleko. „Uvidíte, prezenti.“

Z žaludečních vředů znervózněl, z nervozity mu nechutnalo jíst. Okresní rabín Arnošt Cytron se mu neodvážil poradit, že díky

Prozřetelnosti můžeme spoléhat na moudrost světového řádu. Co je na světě špatně, si zavinili lidi. Boha ať nechají na pokoji. Cytronovi dávala víra v Boha rovnováhu a tajné sebevědomí. S tím Plešoun nechtěl mít nic společného. Z očí mu koukala existenciální otázka, křísnutá odcizením, panikou a krizí důvěry ve své bližní.

Hádali jsme se s Adlerem, nakolik si nasazuje Plešoun Leoncavallo masku. Co je pod ní? Flusser přispěchal s odpovědí: „Plešoun.“

Plešoun Leoncavallo byl i navzdory všeobecnému opovržení originál.

„Kdo chce kabaret, jen ať si řekne, prezenti.“

Volpi, nejvíce krátkozraký z kluků, proseděl volný čas v knihovně nad roztřepaným svazkem talmudu. Kniha měla devět set stránek. Zničehožnic zvedl hlavu nad stránkou o rabínu Eliezeru ben Dordiovi a zamžoural na Weltfeinda Flussera, který luštil křížovku.

„Máš odvalu?“ zeptal se Flussera.

„Potřebuji to, abych vyluštil orgán na čtyři písmena?“

„Zeptej se ho, chodí za nevěstkama.“

„Proč se ho nezeptáš sám?“

„V talmudu je to černé na bílém. Rabi se honil za kdejakou poběhlicí. Jedna z vykřičených prorokovala, že mu to na posledním soudu spočítají. Prosil hory, nebesa a zemi, hvězdy, slunce a měsíc, aby se za něj přimluvily. Šel do sebe. Kurvičky si neodpustil. Jak se řekne hebrejsky kurva?“

„Chonte,“ pravil míšenec první třídy Luster Liebling, Černý Pepe.

„Odpuštění, milost a smíření – podle talmudu – můžeš dosáhnout jen za sebe,“ dodal Volpi. „Za všechno si zodpovídáš. Nikdo tě nemůže vytáhnout z bryndy.“

Weltfeind Flusser myslel na poučení tatínečka Hadry kosti kůže. „Na to není. Musel by kurvám platit. To pokládá za nemravné. Leda by platily jemu.“

„Nekřič,“ napomenul ho Volpi.

„Fotr,“ pravil Pračlověk, „mi vyprávěl o Augustinovi, než ho posvětili. Prohnal kdejakou poběhlici. Předtím, než se z něj stal svatej Augustin, si užil.“

Volpi byl v duchu s rabím, který znal v dobách, kdy sepisovali talmud, nevěstky v kraji. V dalším odstavci člověku připomínali, aby si nevyskakoval. Není nad skromnost. Pokoru. Flusser hledal roční období na čtyři písmena. Vycházelo mu dívčí přirození.

Evžen Finkelstein byl ve stejné třídě jako Pavlíček Volpi. Hrál si na člověka, který ztratil paměť. Obcházel barák, jako by nevěděl, kde bydlí. Přivedli ho policajti. Zfialověl jako záclona v ložnici Felicie Freudfeldové, ženy Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudfelda. Vše viděl poprvé. To poslední mu připomínalo, že nemohl najít ponožky a svetr. Neví, kde ani co je. Kdy se narodil, kolik je mu let. Obaluje ho prázdno. Jako na dně kalného moře. V umatlané košili, potrhaném černém svetru s rolovacím límcem a s urousanými tkaničkami se mu skoro dalo věřit.

Doktor Popper to pokládal za případ amnézie. Jev, kdy člověk chvilku, hodinu nebo noc zapomene celoživotní zážitky. Paměť jako síto, kterým se propadne.

„Jak se cítíš?“ ptal se doktor Popper.

„Přišel odnikud,“ řekl Flusser.

„Ospalý. Bolí mě ve spáncích,“ odpověděl Finkelstein.

„Znáš mě?“ chtěl vědět doktor.

„Nepamatuju se.“

„Co vidíš?“ doktor ukázal na židli, kredenc a stoly v jídelně.

„Co si ohmatám,“ pravil Finkelstein přesně, čímž se skoro prozradil.

Vztáhl paže před sebe. Vypadal náměšičný.

„Viděls mě někdy?“

„Teď.“

„Ne, když jsi měl v prosinci spalničky?“

„Nevzpomínám si.“

„Zapomněls na to?“

„Bohužel.“

„Chybí ti něco?“

„Nevím.“

„Nezapomněls mluvit,“ zkoušel to doktor. „Rozumíme si.“

Není to běžné, ale občas se to stává, vysvětloval doktor Popper. Experti znají případy krátkodobého zapomnění. Člověk ztratí paměť jako zkrat elektrického vedení.

Může to mít řadu příčin. Včetně tělesného úrazu, nemoci mozku, nádoru. Otrásající události. Nemocnému se paměť vrátí, zčásti nebo vcelku. Může být všestranně zdravý; onemocněla jen paměť. Někoho ztráta paměti chrání. Něco se mu vrátí. Jako když vypadají a zase narostou vlasy.

„Jmenuješ se Evžen?“

„Chcete?“ odpověděl Finkelstein.

„Rozhlídni se,“ pobídl ho doktor. „Poznáváš něco, někoho?“

„Trochu.“

„Dokázal by ses o sebe postarat?“

„Samozřejmě. Kdo by se o mě staral?“

„Výborně,“ řekl doktor Popper. „Je to uloženo. Nic se v tobě neztratilo. Začneš jako od první třídy. Půjde to.“

Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, se otázal: „Kde se to bere? Co to zaviňuje?“

„To ví jen Bůh,“ odvětil doktor Popper.

Občas říkal: „Neexistuje zdravý člověk. Jenom špatně vyšetřený.“

Finkelstein se tvářil, jestli si doktor Popper myslí, že je to v něm zapsané jako neviditelným inkoustem, ať si poslouží. Nemohl (nebo nechtěl) říci, kdy chodil do školy, kde si hrál, jaké měl kamarády. Předjímal, co odpoví, ještě než se doktor zeptal. Kluci mu připomínali, že hráli fotbal. Prohrál s Pavlíčkem Volpim v dámě. Umístil se na hřišti Hagiboru v závodě na patnáct set metrů na třetím místě. Promokl skrz naskrz.

„Nezapomněls mluvit,“ řekl jsem.

„Praštil tě někdo do čela?“ ptal se Flusser. „Upadls hlavou na chodník?“

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, se starostlivě zeptal doktora Poppera: „Půjde to vyléčit?“

„V medicíně není nic stoprocentní.“

Ervín Adler se otočil zády. Myslel na sestřičku. Sevřel rty. Přivřel oči.

„Má švába na mozku,“ řekl Weltfeind Flusser. „Nehraj to na nás.“

„Co kdybys dostal dědictví po otci? Co matka?“ otázel jsem se.

„Nepamatuji se, že bych je měl,“ odpověděl.

Finkelstein obcházel místnostmi, šatnou a ložnicemi.

„Je to první den světa?“ chtěl vědět Narcisek.

Finkelstein nás tahal za nohu. Díval se jako cizinec na cizince. Rád by se svěřil, kdyby si na něco ze svého minulého života vzpomněl. Opravdu?

„Nepoznám se ani podle otisku prstů.“

„Dostaneš deku,“ napomenul ho Luster Liebling.

Patnáctý den si Finkelstein začal vzpomínat. Rozbaloval to jako vrstvy cibule. Plešoun Leoncavallo mu dal patnáct facek. Aby se rozpomněl.

Počítal nahlas.

Nevím, jestli to Evžen Finkelstein zahrál ještě jednou v Terezi-
ně na L 417 a L 218, v Domově mládeže, nebo v Auschwitz-Birkenau
na baráku 20, než vyletěl komínem. Finkelstein, kluk s dlouhýma
tenkýma nohama a rukama jako tyčky.

Volpi se dočetl, že do šestnáctého století uznávala církev legen-
du o papežce Janě, která působila – díky lstivosti a převleku – v de-
vátém století. Nový papež musel kvůli tomu usednout na dřevou
židli. Určený duchovní měl zespoda ověřovat mužství. Coby prů-
kaz zvolal: „*Duos habet et bene pendentis*. – Má dvě a správně mu
visí.“ Od toho už prý církev upustila.

Oželeli jsme většinu zákazů. Byly jako proud řeky, který mívá
skaliska, aniž by je zmenšil. Litovali jsme, že se pro nás zavřely
brány zoologické zahrady. Zásadně jsme neplatili. Plavili jsme se
na pronajatých loďkách po Vltavě, ve společnosti rodin s dětmi ne-
dělně vstrojených paniček a sebevědomých tatínků, kteří chtěli
vypadat před svým potomstvem silní, div ne majestátní, téměř
všemohoucí. Ti všichni stáli ukázněně ve frontě na vstupenky,
což nás ani nenapadlo. Rodinné výlety v nedělním stylu se nás
netýkaly. Našli jsme vždycky v plotě díru nebo přelezli zavřenou
branku a trávili pár hodin před klecemi zvířat. O to jsme přišli.

Měl jsem rád tygry. Lvy. Koně. Žirafy. Rychlá zvířata. Vlky.
Australské psy. Společně jsme pak obdivovali klece goril. Adler
se nemohl dočkat, až se začnou pářit. V tom případě se spokojil
i s orangutany, šimpanzi a menšími opicemi. Gorily měly přiroze-
ní utopené v huňaté ochraně rozkroku, takže nebylo skoro vidět.
Dala se sledovat jen gorilí láska. Adler nelitoval prostátých hodin.
Kluci se mu ráno smáli, že nemohl najít druhou ponožku, než po
čtvrt hodině shledal, že si v roztržitosti oblékl obě na jednu nohu.
Teď stáli s Narciskem u goril.

Narcisek si chtěl u kluků šplhnout a docela se mu to povedlo. Školník Rothberg spravoval na střeše dvě uvolněné tašky. Vylezl po žebříku na střechu s třemi komíny a pustil se do práce. Narcisek mu odnesl žebřík, aby nemohl slézt. Rothberg, řečený Golem nebo Krysa, s křikem vystačil jen chvíli. Musel mezi komíny přespát. Narcisek se dmul pýchou. Tvářil se u gorilí klece, jako by snad čekal, že to největší gorila, gigant mezi zvířaty, také ocení.

Adler předtím spustil z okna místnosti, kde měly dámy z pucolony ve třetím poschodí hadici, z které uklízečky stříkaly vodu, aby vyústila v dolní toaletě v druhém patře. Potom otevřel ve třetím poschodí o velké přestávce, kdy chodili kluci na záchod, kohoutek a nechal vodu stříkat nazdařbůh, než zase vodu zastavil, hadici vytáhl a zmizel. Mělo to zdařilé výsledky. Umokřil davy kluků.

„Cením si tě,“ pronesl Pračlověk k Adlerovi.

„Nevzrušuj se,“ podotkl Černý Pepe. „Jeho láska je nestálá.“

Nešla mu z hlavy slova Mali Kirsten Novákové.

K dvojici Adler–Narcisek se připojil Pavlíček Volpi. Přišla ho navštívit sestřenice Anina. Vypadala jako Marťan. Obyvatelka jiné planety. Vynikala v historii. Zнала jména králů, data bitev, kde a kdy se kdo vynikající narodil a zemřel. Přesunuli ji z pražské školy na venkovskou. Pořád se usmívala, i když se jí zdálo, že nemá čemu. Cenila hodně dopředu vystupující zuby jako Drákulka. Krátila si vlasy tak, že upalovala konečky svých kadeří cigaretou. Pavlíček měl s Aninou společnou starou tetu, už hodně přes osmdesát. Teta se Aniny ptala, co je to láska. Sama se vdala až ve čtyřiačtyřiceti za devadesátiletého člověka, který potřeboval péči a levně si ji prostřednictvím sňatku s tetou opatřil, aniž za ni musel platit, a netrval na tom, aby z manželství vzešly děti. Anina žasla. Proboha, proč se na to tetička ptala? Vyhledala Pavlíčka

Volpiho. Prosím tě, jak to, že se táže mě? Co je to láska? Jak to mám vědět, když to sama neví a je vdaná? Volpi ji jen vyslechl, neměl, co by k tomu dodal. Doporučil Anině číst Sigmunda Freuda a Junga. A věnovat se i nadále historii.

Gorily neměly tu neděli o množení zájem. Samice i samec si hráli s mláďaty.

Všichni se zamilovali do Sigmunda Freuda. Začal to pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler. Freud psal poutavým způsobem o erotice a jejím vlivu na osobnost člověka, mužů a žen. O nevědomých nebo podvědomých pudových důvodech nejrozličnějších psychických poruch. Dalo se tím vysvětlit všechno, i bolení hlavy, loupání v kříži, na něž si stěžovala milostpaní, paní Felicie. *Úvod do psychoanalýzy* šel z ruky do ruky a byl společně s Hodonem, Reichem a Pitigrillim nejroztrhanější a nejčtenější knížkou v knihovně. Až později se dostalo na světlo, že Freud zahýbal manželce Martě s její sestřičkou Minnou. Už to, že se Minna jmenovala jako kočka, bylo příjemně směšné. Takže pan Freud měl poměr s oběma sestrami a jistě si to správně vysvětlil. Nemělo to s morálkou nic společného. Byly to podvědomé pudy. Nořili jsme se do neznámého, záhadného světa erotiky a sexu, třebaže pro začátek, kromě Černého Pepeho, hlavně teoreticky. Souběžně přicházel na řadu Carl Gustav Jung, ale to už nebylo ono, i když to nebylo zdaleka špatné. *Ausgesprochen gut*, jak říkal Narcisek. Vysloveně dobré. Co je v nás nevědomí v akci? Co se děje v podvědomí jako v ponorné řece? Dělal se všemi svoje.

„Co ti vlastně chybí?“ zaútočila Mali Kirsten Nováková na Bublínu.

„Krása,“ odpověděla Bublína. „Soucit. Smysl věcí. Tobě ne?“

„Ne bez přestávky. Taky nechci pořád brečet.“

Někdy, řekla si doma. Zůstala večer sama. Rodiče byli v divadle. Regina v kroužku kreslení. Nešla ani k Starci, ačkoli původně chtěla. Nevěděla, co se s ní děje. Nechtěla být rozbolavělá jako Bublina. Duši se jí ploužily stíny. Měla dojem, že nezná sebe samu. V duchu slyšela Bublina a Černého Pepeho. Máš to takhle ráda? ptal se. Víš sám, odpovídala. Sním a tančím. Když se ani nehneš?

Stíny. O čem hovořil posledně Stařec. Čím je svět pořád stejný, za Němců jako před nimi. Po čem Němci prahnou. Proč to doprovází přísná ideologie, která neslevuje nikomu a ničemu. Zločiny, vraždy, zabírání cizích zemí. Masové vyhlazování nepřítelů. Nezdálo se jí, že je to stejné. Věděla, o co se opírá otec. Také hledal vznešenější odůvodnění okupace. Hrozných zákonů. Trestů. Touhu Němců po novém řádu, který by vymezil staré hodnoty, zapomenuté demokracií, střední třídou, stále bohatší, až na úroveň aristokracie. Válečná mašinérie Němců, na první pohled dokonalý stroj. To, čemu Němci říkali dějinné poslání. Jejich nadřazenost a výsadnost, na níž se chtěl otec podílet. Záhadná mystická energie, na kterou se odvolávali. Vnitřní chuť a chvění a neurčité soustředění ve společnosti, spojující davy a masy, jednotlivce nejrůznějších druhů a vůdce. Hrozba sebezničení. Proudů, které vedou k propasti. Slyšela o krysaři z Hameln? Jistě, probírali to ve škole. Stařec ji zneklidnil vlastním neklidem. Nedosahovala tak vysoko jako on. Německé sebeurčení znamenalo mnoho věcí. Otec mluvil o přednášce o duchu dějin. O krvi a půdě. *Blut und Boden*. Toho byly plné noviny, škola, propaganda v rádiu. Mystické kořeny přesvědčení německých vůdců. Stařec viděl, že mu docela nerozuměla. Zнала jen vyhlášky, kolem kterých musela chodit, o denně popravovaných nepřítelích Říše. V seznamech popravených v novinách, každý den. Známá jména. Otec mluvil o dějinném osudu velkých národů jako Němci. Obnova, určení, osud. Cesta. Záhada. Patřilo

to ke stínům, jimiž se ploužila a které se ploužily v ní. Neměla ponětí o tom, co Stařec mínil strojem historie, který je poháněn energií, o které ještě nemáme tušení, asi jako nevíme přesně, proč spíme, o činnosti mozku, o vlivu hvězdného prachu na naše konání. Němci mluvili o záchraně světa. Stařec pochyboval, že lze svět zachránit. Odvolával se na bibli, židovskou knihu. Zahrnul potomky autorů, někdejších osmnáctiletých rabínů, které šněroval zákon a které nečekalo nic dobrého, totiž nic, doslova. Stařec ještě nevěděl podrobnosti o koncentračních táborech, o deportacích, ani tolik, kolik už věděla od kluků ze sirotčince v Belgické 25.

Kapitalismus, demokracie, mystika? To málo, co se dověděla od otce, který poučoval matku, Reginu a občas celou rodinu, by asi Starci nestačilo, ačkoli sám pro ni prostor kolem ní nevyčistil. Rub a líc, to je jádro pudla, zmátl ji nakonec Stařec.

Její stíny se ploužily po jiné krajině, po tom, co jí v životě chybělo, ačkoli se jevila veselá, nezatížená. Zněly jí hlavou ozvěny německých tanečních šlágrů, které slyšela v kavárně Vltava, kam šla s Bublinou bez Černého Pepeho. Zpěvačka zpívala německy: *Proč mám být věrná?* O dopoledních a odpoledních, kdy to zpěvačku ani nenapadlo. O věrnosti Mali nemusela tolik přemýšlet. Pokládala věrnost za past, do které chytají muži ženy, aby si je zajistili pro sebe. Sami se jí tolik nezatěžovali. Nevěrnost pokládala za nevinné uličnictví, jako hrát si na slepou bábu a švindlovat.

Hráli hezké šlágry. Některé z nich znala už dlouho. A jiným bylo snad už sto let. *Annabel. Ja, die Frauen sind gefährlich.* Ano, ženy jsou nebezpečné. *Lerne lieben ohne zu weinen.* Uč se milovat, aniž bys brečela. *Ich brauche keine Millionen.* Já nechci miliony mít. Být bohat není můj sen. A pak staré známé: *Dein ist mein ganzes Herz. Ich liebe dich. Frag nicht, warum ich gehe. Parlez-moi d'amour.* Musela uznat, že Němci mají hezké šlágry. K tanci, poslechu, zasnění.

To znělo jako reklama na gramofonové desky, nejpovedenější šlágry.

A do toho se motaly stíny. Týkaly se něčeho, co nemohla definovat, asi jako Stařec. Může vrhat stíny pravda? Ne ta, kterou nosí člověk na klopě nebo jako kartu v rukávě. Nic mně nechybí, říkala si, ale mám pocit, že cosi ano. Co? Ani tohle cosi se nedalo definovat. Přemýšlela o Bublíně.

Té chybělo štěstí. To bylo to základní, myslela si Mali Kirsten. Narodila se a zůstala smolařkou. To, co jí poskytovalo tělo a části těla, mozek, pocity, nevyužila. Jaké měla cíle? Zamaskovat vhodnými šaty velké břicho, mohutné boky a velká prsa. Byla nemožná.

Vztah k Černému Pepemu. Co rostlo jako kaše v pohádkovém Hrnečku vař. Co zahrnovalo žádostivost, ocenění a vděčnost, co v něm vyvolávala. Nemohla by říci, co tomu chybí. Nacházela v tom krásu, smysl a koneckonců i trvalost.

Myslela na matku, otce, sestru Reginu. Měla víc než ti tři dohromady? Co z toho neměl nikdo zaručené? Pepe naplňoval její duši tělem. Kde Bublina měla pocit ztráty a křivdy, vnímala sama hojnost. Nemusela být sama, jako Bublina. Trýznit se pocity opuštěnosti. Tělu nezůstávala nic dlužna. Cítila se dobře. Její živočišná duše ani tělo nestrádaly.

Stíny? Ploužily se paměti? Objevovala tajemství paměti. Cosi jako spořitelny. Lze ukládat uspokojení, štěstí a radost jako maminka a otec peníze? Musí to zahrnout i neštěstí, smůlu, obavy a úzkosti. Má paměť sídlo jen v mozku?

Byla ráda, že je doma, sama. Podle Pepeho věřili starozákonní židé, že duše člověka je v jeho stínu. Pak vystřídala stín krev. Duše je v krvi, člověka, zvířat a ptáků. Tak tedy je její duše i v její krvi. Ve všech poschodích duše, těch nižších, živočišných, i těch vyšších, duchovních nebo duchovnějších. Neměla v tom jasno. Ale jistě

se rozprostírala její duše ve stínech, které vrhala paměť, v podvědomých nebo nevědomých, nepoznatelných sférách. Ve všem, v čem si nerozuměla. Nebo čemu nerozuměla. Má-li i duše paměť, je schránou všeho, co člověk zažije, prožije (i nezažije a neprožije), s kým, jak a proč, i s následky. Asi to není vždycky dítě, co se holce po setkání s klukem nebo mužem narodí. I v tom, v co věří, čím se řídí. Tak musí i její jednoduchá duše mít mnoho vrstev. Z čeho se skládá duše? Co to je (nemluvě o tom, kde je)? Archiv, galerie nebo kronika. Věštby a proroctví. Parfumerie? Voňavky, které se odlišují jedna od druhé vůní?

Nezabývá se zbytečně pitomostmi? Možná, že duše sídlí v očích. V pocitu, kterým začíná, pokračuje a končí. V blahu i smutku. Nebo v jazyku, myšlenkách, slinách a slovech? Třeba jsou slova signály nebo hlasitě vyslovené vzkazy duše.

Pokud jde o mne, asi mám duši jako úschovnu kufrů na nádraží. Lze kdykoli vyzvednout. Jen za to nemusím platit.

Jistě je duše přítomna v paměti. Paměť taky nikdy nikdo neviděl, ale nepochybně, nezvratně a určitě je.

Byla to jedna z těch věcí, které nelze dokázat ani vyvrátit. Dá se o nich jen přemýšlet. Jestliže člověk, jak říkal Franz Kafka, potřebuje krásu, smysl a trvalost, aby žil plně, a chybí-li jedno, hroutí se všechno, pak představuje paměť trvalost, která všemu chybí, krásu a občas smutek, smysl nebo pochybnost, sklony povahy. Paměť jsou i díry v paměti. Mísil se jí do toho čas. Asi i čas vrhá stín, neviditelný, záhadný, proradný a zrádný, pomocník i ničitel.

Má toho hodně, o čem se může vybavovat se Starcem, panem Ludvíkem Jindřichem. Stejně ji k ledasčemu už inspiroval. Ale inspiroval ji i Černý Pepe, Luster Liebling, Bublina, všechno a všichni kolem ní. Těšila se, až se s Bublínou potkají. Vedle souhrnu všech slabostí a skutečných i jenom zdánlivých nedostatků Bublíny se

cítila sebevědoměji. Bavilo ji odpovídat na její otázky. Bublina je její odvrácené já. Co ji trápí, mohlo postihnout ji. Byla ráda, že tomu tak nebylo. Je na tom líp než Bublina, po všech stránkách, zvláště té tělesné. Proč? Nestačí být chytřejší.

Myslela na štěstí. Co znamená v životě štěstí, třebaže ani nahodilá štěstí nejsou zárukou, že bude člověk trvale šťastný. Tušila, proč nemá ráda pojem osud, dokonce se ho bojí nebo štítí.

Poslední dny, aniž věděla proč, myslela Mali Kirsten Nováková na smrt. Co si dosud nepřipouštěla. Zároveň vzkazovala Pepemu, že to, co spolu měli, co je spojovalo a nabízelo příslib příště, místa jejich těla, je to posvátné, drahé, a kdyby se nebála nadnesenosti, vznešené. Jistě by v tom slyšel ironii. Myslela si to navzdory výrazům a názvům tělesných částí, dívčího i chlapeckého přirození, které měla na jazyku, ale jež vysloveny, zněly drsně, nebo dokonce sprostě. Jen v její představě vzcně, krásně a zaslouženě. Povzdechla si. Slyšela svůj povzdech jen sama. Nechtěla myslet na židovskou smrt, o které mluvili kluci v Belgické. Myslet i na svůj život jako ohrožený nebo ubohý. Bránila se stínům. Něčemu, co ještě neuměla pojmenovat. A nahlas, do prázdna, řekla, jako by se bránila nebo zaháněla smrt: „Pepe, chceš, abych tě vzala do pusinky? A ty mě?“

Jsem cvok, pomyslela si. Jde mi to na mozek. Jsem tu sama. Mluvím ke stínu? K představě? Ke své bezradnosti? Cítila smrt ve vzduchu.

Dotkla se jí válka, jinak než otce, matky a sestry, spíš jako kluků v Belgické. Moc se opičíš, napomenul ji Pepe. Nechtěla být protivná sama sobě. Oškřiv si jako Bublina, že se narodila, žije. Vidět svět jako rakev. Nic než zkázu, úpadek. Vzpomněla si na výlet do Davle s Pepem, Adlerem a Pračlověkem, lokálkou podél Vltavy, do

skal a lesů hned za Prahou. Flusser opatřil láhev bílého ryzlinku a v hospodě ukradl čtyři sklenice. Rozlil všem, připili si, než začali zpívat trampské písničky, a Pepe zářil a volal: Ať žije život!

Pračlověk, L. L. a Adler šli načerno na fotbal, bez hvězdy, za pár babek na Spartu, na zápas seniorů. Chytil Plánička, jeden z nejlepších brankařů na světě, nebo se to alespoň tradovalo v Čechách. Hráli Bican, Braine a Kolenatý a další. Brzy se udýchali. Ždímalí ze sebe, co se dalo. Míč byl rychlejší než oni. Předváděly se živé legendy, krok nad hrobem.

Plánička chytil ve starém šedivém svetru s límcem až ke krku. Vrhá se po míčích, jen pomaleji a pouštěl více gólů. Bylo to hezké a smutné. Mali Kirsten Nováková dělala klukům zeď. Koupila lístky a nechápala, že to byla pro kluky spíš ozvěna než fotbal. K hráčům se neodvážili po zápase přiblížit. Obešli šatnu a Pepe potkal známého z hokeje. Zvědavě si Pepeho prohlížel. Snad hledal hvězdu?

„Co děláš?“ chtěl vědět. „Na hokeji jsme tě dávno neviděli.“

„Pracuju na zkáze světa,“ odpověděl Pepe.

„Jo?“

„Na sto procent. Na plné pecky.“

„Jak jsi daleko?“

„Zrovna jsem začal.“

„Tak ahoj,“ řekl známý.

A s Mali Kirsten Novákovou zmizeli.

„Půjdeme na zmrzlinu?“ zeptala se Kirsten Pepeho.

„Jsem plonk,“ podotkl Pepe.

„Mám pár korun navíc,“ řekla. Podávala mu padesátikorunu.

„Vrátím,“ vzal si ji. Lhal.

„Nemusíš. Vzala jsem si ji od matky na penál. Našla jsem svůj starý, se vším všudy. Upadl mi za postel.“

„Jsi lepší než banka.“

„Myslíš, že to nevím?“

Bublina chtěla vědět: „Co mám dělat, abych byla šťastná? Jsem skromná a pokorná. Nikomu neškodím.“

„Už někoho máš?“ vrátila jí dotaz Mali Kirsten Nováková.

„Nikdo ho ještě neviděl. Ani já.“

„Alespoň nemusíš tahat za záchrannou brzdu.“

„Nikam nejedu.“

Mali Kirsten Nováková se odmlčela. Nechtěla pokládat Bublina za beznadějný případ. Bublina se tvářila, že se starozákonnímu *Jděte a množte se* záměrně vyhýbá. Nechápala, co přitahuje muže a ženy k sobě, ale ne jen aby si popovídali. Nedovedla si představit, že bude mít jednou s někým dítě. Tak kdyby to šlo bez mužů. S takovou hrudí, myslela si Mali Kirsten, na kterou by muž potřeboval tři páry rukou. To pro ni bylo tak nemožné nabalit si alespoň běžného nekňubu? Sama nouzi neměla. Naštěstí nemusela zápasit s protikladem věrná–nevěrná. Nechtěla jen na sebe vztahovat *Sytý hladovému nevěří*.

„Co dělám špatně?“ tázala se Bublina.

Vypadala robustní s mohutnými nadry, která jí naštěstí začínala nízko pod rameny, takže končila vysoko nad břichem, budícím dojem sytosti, až přesycenosti, zároveň plachá, div ne zastydlá, zmožena vnitřním utrpením a pochybnostmi, téměř křehká.

„Nemůžu se dívat na svoje břicho, aby mi nebylo špatně.“

„Pro trochu špeku? Jen se mi nerozplač,“ zahartusila Mali Kirsten Nováková, naoko přísněji, než chtěla. Zahlédla v očích Bubliny vlhko. „Nepozoruj se tolik.“

V noci se Bublině zdálo, že ji na Železničním mostě přepadli pozdě večer dva vagabundi. Lekla se. Vypadali hrozně. Páchli. Byli velcí, silní a ramenatí, s chlebníkem přes rameno. Dívali se na ni přivřenýma očima. Pod šaty se jim rýsovaly svaly. Zabijou ji? Uškrtí? Zbijou? Znásilní? Myslela na to a skoro se těšila.

„Chceš mr...?“ zeptal se první, maličko nižší, hlasem, v němž neslyšela zájem o odpověď.

„Na to zapomeň,“ podotkl druhý.

„Kolik je hodin?“ zeptal se pak.

„Devět pryč,“ podívala se na své náramkové hodinky. Pocítila na ruce, jak se zpotila.

Pod mostem na stranu do města se temně leskla řeka. Kus odtud stála vyšehradská skála.

„Dáš nám všechno, co máš. Nevypadáš chudá,“ řekl první, z jehož úst výraz, jímž se jí tázal, jestli by s ním šla, zněl sprostě, i v ozvěně, již slyšela v duchu, a potom dlouho později.

Byla tma. Svítíl měsíc a hvězdy, kde nebyly husté mraky. Byli na mostě sami. Oblohu potřhal vítr někde nahoře, za nedozírnou dálkou a dole se nebe vystřídalo spoustou vod, které se valily pod zábradlím dál a dál. Vzduch byl chladný i v bezvětrí. Vnímala ne-tečnost, tiché nepřátelství a lhostejnost vnějšího světa. Byla sama na svém. Holka mezi dvěma lotry. Mohla jen odhadovat, co udělají. Neměli snad matku, sestru nebo milenku, přítelkyni? Nečekala dvornost nebo ohled. Na to nevypadali. Ani se tak nesnažili tvářit. Nezáleželo jim na ní. Co jsem komu udělala? Proč to mizerné vzdychky potká mě? Co si na mě vezmou, když ani nechtějí moje tělo? Spočítala si v duchu, co by jí mohli vzít.

„Nejsi kapku posedlá sama sebou?“ zeptala se Mali. Vyslechla si Bublinin sen. „Co bys chtěla?“

„Všechnu něhu světa,“ odpověděla Bublina skoro pro sebe.

Myslela na to, jak to jediné slovo prvního znělo drsně, sprostě a neomaleně. Bez něhy, kterou by do něj vložila, kdyby se týkalo jí. Napadlo ji také, že svět je založen na drsnosti. Je to sprostý svět, kde se uráží, krade a lže. A zároveň je to pravda.

Znovu jí zaznělo myslí slovo prvního vagabunda. Nemělo nic společného s vysněnými muži, kteří zjemnili i nejpřízemnější hrubost. Nemuseli se jí ptát. Vyšla by jim vstříc bez tázání. Byla jemnější, když oslovovala svoje ňadra, klín, to tělesné, co podle jejího mínění trestuhodně zahálelo. Bože můj, opakovala si ve snu. Co bude? Co s ní ti dva udělají? Už neměla strach. Už jí nezáleželo na ničem, ani na životě.

Pobudové nespěchali. Věděli, že jsou na mostě nerušení. I kdyby křičela, nikdo by ji neslyšel. Než by sem někdo došel, měli by to za sebou. Oloupili ji o obsah kabelky, kde měla peníze na týden, strhli jí hodinky, div ji nepoškrábali, a stejně hrubě z ní strhli tenký stříbrný řetízek kolem krku, který měla po babičce. Řetízek jí strhával druhý. Dotkl se loktem jejích ňader a vrátil k nim dlaň, jako by je chtěl ještě potěžkat, řetízek mezi prsty.

„Krucí,“ zamumlal. „Nemůžeš si stěžovat.“

Nezněl v tom skutečný zájem nebo ocenění. Asi jako by řezník hodnotil dodané maso. Nemusela se bát, že z ní strhá šaty a prádlo, třeba jen aby se pobavili. Bylo jí chladno a horko zároveň. Věděla, že je zpocená po celém těle. Druhý cpal její věci do tlumoku. Prázdnou kabelku upustil na zem. Předtím ji vytřepal, jestli v ní nic nenechal. Tu si může později zvednout a nechat.

Oba muži byli zarostlí. S větrem ošlehanými tvářemi, mastnou pletí a vlasy. Páchli potem, špínou. U uší jim dlouhé vlasy trčely do stran a do vzduchu jako suché malířské štětce. Nebyli by hezcí, myslela si, ani kdyby se umyli a dali ostríhat. Věcí ani peněz jí nebylo líto. Měla vztek. Přepadli by ji, kdyby nebyla

holka? Nebo nebyla tlustá? Cítila bezmoc, jakou cítí proti přesile světa dívky.

Zůstalo v ní zklamání, rozčarování, pocit prázdnoty, i když se probudila. Dala si ruce pod hlavu. Dobře, že to byl jen sen. Hledala klíč k záhadě mužů. Smířila by se i s tím, že by její muž byl špinavý a páchl jako vandráci ze sna, okrádal a bil ji? Odpustila by svému muži všechno jen proto, že by to byl její muž? Přála si proniknout do tajemství mužů. Co od děvčat čekají a chtějí, o co nestojí? Co pro to holka může nebo musí udělat? Probouzelo to v ní zvláštní touhu, chtění, kterým nerozuměla. Kde je hranice, do které a po níž jsou si oba cizí? Slyšela o případech, kdy se muž a žena šíleně milují, a najednou nic a nenávidí se nebo si jsou lhostejní. Je-li láska zázrak, kam se bez vysvětlení nebo přechodu ztrácí? Cítila horkost probuzení ze sna, který se ještě nerozplynul, a zimnici, která se horkosti podobala. Neznámé a zároveň povědomé mrazení, zvědavost a přátelskou závist k Mali Kirsten. Trpěla za to, že nebyla tak hezká a štíhlá jako Mali? Neměla tak roztomilou prdelku, která se jistě dobře a hezky natřásala na melodii rumby.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler studoval literaturu staré Mezopotámie – Sumery. Pouhých 2470 let před naším letopočtem. Přísloví. Pamatoval si tato:

Hladový se vloupá i do domu spálených cihel. Nepodváděj, aby tě nesežral strach. Sumerská hádanka: Cožpak otěhotní bez pohlavního styku? Cožpak ztloustne bez jídla? – Od dávných dní se něco takového ještě nestalo. Mladá žena se uprdla na klíně svého manžela. Zajímavé bylo tohle sumerské přísloví: Kdo je pánem toho, kdo nemá krále a královnu? Je buďto zvíře, nebo leží... Bobeček přečetl 168 přísloví, která začínala slovy: osud, chudák, písař, zpěvák, liška a lhář, osel,

vůl a kněz a pes a dům. To bylo starobabylonské období. Dynastie 20. až 18. století před Kristem.

Bobeček Lenta Máhler měl svůj slovník. Používal výrazy jenž, jež a již nebo slova jako hanopis, úradek osudu, obecné blaho a podobné. Rozuměl jsem jen napůl. Pro L. L. to byly plky, tlachy a kecý. Bobeček četl jen vážnou literaturu. S brakem, jak se vyslovil, neztrácí čas. To přenechal nám.

Lusteru Lieblingovi podstrčil *Ponížené a uražené* Dostojevského, od něhož mi osobně doporučil *Zločin a trest*. Dostojevský způsobil, že jsem prvně v životě četl takovou hrůzu, a to nejhorší bylo, že to bylo ze života, jaký jsem znal. Obrátil jsem poslední stránku před spaním a neusnul. Trvalo to tři noci. Podobný účinek na mě měla Bobečkova kniha Peršana Sádeka Hedájata, plná nezvykle znějících perských jmen, názvů měst a vesnic. O člověku, který zabil svou živočišnou duši. Sídlí v ní vášně, hmotářství a neřesti a špatné vlastnosti, lakomost, žárlivost nebo závist. Je žárlivost odvrácenou tváří lásky? *Nejnepřátelštější z tvých nepřátel je tvé já, jež sídlí v tvém nitru. Tvá svatá válka jest proti tvé vášni*. Povídali, že mu hráli. Hrdina se trýznil odříkáním světským radovánkám, pití a přežíraní, lehkým ženám a marnotratnosti, a stejně to nikam nepřivedl. Nakonec shledal, že živočišná, nižší duše vede k ve-selejšímu životu davu. Jaké taje odkrývá povrchnost, pozlátka a lehkomyšlnost, jimiž dosud opovrhoval. Šel se opít do vykřiče-ného lokálu, vyspal se se snědou gruzínskou poběhlicí, která mu zpívala písně, jimž nerozuměl, zamyslel se nad sebou a během světa, posláním nižší a vyšší duše, čeho se má člověk držet, a ráno, když poběhlice zmizela se svým honorářem, se oběsil.

Druhý příběh Peršana Bobeček převyprávěl. Jmenoval se *Slepá sova*. O dvojčatech, bratrech, tak stejných vzhledem, povahami a chováním i přemýšlením a mluvou, že se jeden mohl nepokrytě

vydávát za druhého. První miloval dívku, které slíbil manželství a do níž se po návratu z cest zamiloval druhý bratr. Využil tělesné i duchovní podoby s bratrem a svedl ji. Zoufalá dívka je vyzvala k soudu kobry. Zaklínač hadů je zavře do tmavé kobky a vypustí k nim hada. Bratr, kterého kobra kousne, vykřikne. Zaklínač otevře kobku, vysvobodí druhého bratra a za toho se dívka provdá. První bratr ji předtím požádal, aby mu zatančila posvátný chrámový tanec, při světle pochodně a zvuků píšťaly zaklínače hadů. Slyšela z kobky sténání, výkřiky a šílený smích, konečně vykřik. Otevřenými dveřmi kobky vyšel svědce, druhý bratr se scvrklou tváří, zbělalými vlasy, choromyslnýma očima. Zešlel ze syčení hada, plazení hadího břicha a světélkujících očí. Zbláznil se z obrysu nadouvajícího se krku kobry jako veliké lžice, malinké hlavy s brýlemi. Dívka dostala svému slovu. Provdala se za bratra, který přežil. Zůstaly mu ty skelné, šílené oči. Nepoznal ani svého syna, který se možná narodil z jeho semene nebo semene bratra. Matka, až do smrti nešťastná, odkázala synovi láhev rudočerveného vína s jedem z kobřích zubů, elixír smrti. Syn se nikdy nedověděl, kdo je jeho otec. První bratr? Druhý?

L. L. šel mráz po zádech. Mně taky. Co je člověk? Jak žít? Pravidla? Jak být šťastný?

Bublina dospěla k závěru. Jistě by byla věrnější než Mali Kirsten N. Přála si umět to s kluky jako ona. Držela se představy, jak se u ní střídají muži, vidiny tělesného styku, živočišné posedlosti, láskyplného vztahu i drsného zacházení, pevných objetí a tvrdých, dlouhých a opakovaných polibků. Představovala si blažené pocity, o nichž se zmiňovala Mali Kirsten N. a o nichž četla nebo slyšela. Zázraku těla. Přála si cítit výtoky mužů na nadrech, v sobě i na sobě, třeba na tváři nebo ve vlasech. Proniknout tajemnou, nezrocenou civilizací, v níž vládli muži. Nezažité, nevysvětlené

a nedosažitelné, určité i neurčité taje mužství. Vnímala každou píd svého zpoceného těla. Nikdy neviděla svůj klín, ani v zrcadle, ale cítila ho jako oči, uši, svůj domov, zemi, bříska prstů a nervy, tep a bušení srdce. Vnímala svět nejsilněji tam, kde jí začínaly nohy, mohutná stehna. Připadala si slepá, ne hluchá, bez citu. Škoda, že neměla delší nohy. Přála si, aby se jí, zpocené jako myš, dotýkaly mužské ruce. Aby ji sevřely silné paže, jaké měli oba pobudové ze snu na mostě. Žhnula utajovanou touhou, o které věděla jen sama a za kterou se styděla. V hlavě jí kroužil zmatek. Pulzovala jí žilami krev, s kterou si nevěděla rady. Hasla jako vychladlý oheň. Pociťovala palčivé zklamání. Hledala u Mali Kirsten Novákové povzbuzení a pomoc. Radu. Cokoliv, co by mělo účinek. Alespoň slib. Zasnoubí se někdy? Provdá se vůbec? Najde si někoho? Narodila se zbytečně? Nemá snad co nabídnout? Klín, veliká prsa? Ochotné ruce a ústa? Neštítela by se ničeho. (To si lhala.)

Pamatovala si každou podrobnost, s kterou se jí Mali Kirsten Nováková svěřila. Nechce skončit jako stará panna. Je snad jalová jako nešťastný dobytek? Co s ní bude? Nebude nikdy šťastná jako tolik jiných?

Měla žízeň. Pila vodu, musela potom každou chvíli na záchod. Přála si seznámit se s mužem, který by věřil, že se pro něho narodila. I kdyby ji řezal nebo se za ni styděl. Včetně obou tuláků a zlodějů z Železničního mostu. Proč nekřičela? Protože široko daleko nikdo nebyl? Snad křičela, protože ji první napomenul, aby byla hezky zticha. Kam koukáš? Ptal se druhý a první posměšně poznamenal: Do nekonečna. Kam koukají holky.

Prostupovala ji vlahá, lepkavá vlhkost, podobná teplému bezvětrí. Vlna, která přicházela odnikud a nevedla nikam, někde uprostřed, bez začátku a konce, něžná a nedosažitelná jako do tmy padající roztávající vložka. Vytřela si slzy z očí.

Ležela ve tmě, s odhalenými prsy, rozvalenými na hrudi a přesahujícími až k okrajům žeber. Držela se levou rukou za pravé nadro, a druhou si uložila naplocho mezi nohama, aby se hřbetem dotýkala nahoře. Věděla, že tudy někde čurá, ale nevěděla přesně kudy. Nikdy to neviděla a neměla odvalu se podívat, aniž si mohla vysvětlit proč.

Tak znovu usínala, uklidněna, do snů o tělesné lásce. O tělesném styku, posvěceném duší, snad tím nejvyšším, v co lidé věřili a co, jak říkali, vyvěralo a vracelo lásku, včetně té tělesné, živočišné nebo nízké a zároveň vyšší než to nejvyšší. O cíli, jehož by dosáhla a byla šťastna. Bylo jí všeho a všech, včetně sebe samé, líto.

Navzdory své mohutné postavě vyvolávala Bublina soucit. Ačkoli velká, vzbuzovala v lidech pocit, že mají co dělat s chudinkou. Snažila se o sebevědomý postoj, pohled, ale prozrazovaly ji i oči, postoj a hlas. Snad to dokážu, říkala si. Ještě všem ukážu. Místo toho řekla teď Mali Kirsten Novákové, jak usíná, s oběma rukama na sobě.

„Taky tak spím, už od malička,“ řekla Mali. „Jednou dlaní si podpírám svůj malý prs na srdeční straně a druhou si zastrčím hřbetem nahoru mezi nohy. Tak spím denně. Jako v pohádce. Sama se sebou. Utišuje mě to.“

„Alespoň něco máme společné,“ řekla Bublina.

Bude jednou takhle usínat vedle muže? S jeho rukama na sobě? Byla by ráda udělala za svým dospívajícím životem čáru, přeskočila ve správný okamžik, co jí ubíralo smělost, a vykročila pravou nohou na lov na svého muže a uspěla.

„Neboj se,“ povzbudila ji Mali Kirsten. „Máš spoustu času. Něco pro tebe vymyslím a udělám. Někde už na tebe ten pravý čeká. Jen ho potkat a oslovit nebo se nechat oslovit. Dobře to dopadne.“

„Prašším s tím,“ řekla Bublina. „Anebo to praští se mnou. Je to osud.“

„Musíš mu pomoci.“

„Jo.“ Myslela na svůj sen z Železničního mostu, s nekonečnou řekou a životem ryb, kterým nikdy není zima. Viděla v duchu rezavé zábradlí.

„Umět se o sebe postarat,“ dodala Mali.

„Uvidíme.“

„Nenech se zastrašit.“

„Ne.“

V duchu, jako na Železničním mostě, křičela z plných plic.

„Záležitosti, které nemůžeš vyhrát,“ řekl L. L. na ložnici. Nevěděl, že mluví o sobě.

Příběh byl krásný a hrozný. Náš osud se s tím nedal srovnat. Autor povídky se zasebevraždil. Strašila ho bílá krvinka, bacil, který ho zabil.

Němci pouštěli do ulic veselou hudbu. Zpíval Hans Albers. Měl mužný hlas. Zpíval *La Paloma*. *Flieger, grüss mir die Sonne*. *Letče, pozdrav mi slunce*. Po Albersovi zpívala ulici Lale Andersenová *Lili Marlen* a Zarah Leanderová *Mein Leben für die Liebe*.

V rozhlase, který Pavlíček Volpi poslouchal v okresní knihovně, kam chodil navzdory židovskému nosu bez hvězdy, opakovali Hitlerův projev o kultuře. Pronesl jej u příležitosti otevření Německého domu kultury v Mnichově před čtyřmi roky. Mluvil o židovské klíče žvanilů, diletantů a podvodníků, obludných dokladech rozkladu národa a kultury. Musel mu to snad napsat Goebbels. Budou vyhlazeni, hřímal vůdce. Předhistoričtí kulturníci doby kamenné. Umělečtí koktalové. Vráť se do jeskyň před-

ků. Tam mohou provádět své internacionální čmáranice. Zvrhlé umění liberálů, židovské spiknutí proti německému duchu.

Pavlíček Volpi pocítil strach. Zároveň mu to přišlo směšné.

„Chtějí vás ukřižovat,“ šeptala knihovnice.

L. L. neboli Luster Liebling, německo-židovský míšenec (*Mischling ersten Grades*) měl zásady jako můj budoucí mentor z Hagiboru a z kavárny Aschermann v Dlouhé ulici a herny ve sklípku v Rybné v roce 1941 Vili Feld. Dobře se najíst, oblékat a pravidelné schůzky se slabším pohlavím, než slevil. První a třetí nahrazoval druhým. Snadno se řekne. Třetí položka byla důležitější. Nebyla všechno, ale všechno bez ní nanic.

Nikdo by neřekl, co pro L. L. a mou maličkost udělala už ráno jasná modrá obloha. Mám rád, i když mírně prší, maloučko fouká nebo hustě sněží. Stejně L. L.

Občas jsem přemýšlel, je-li L. L. normální. Jsem-li sám normální. Co představuje normál? Průměr? Škoda.

Měli jsme s L. L. a Ervínem Adlerem rádi trampské písničky. Na chvíli byl člověk Pančem Vilou v Mexiku v El Pasu u Rio Grande. Hnali jsme se na koních, za revoluci, proti armádě Spojených států. Baladické legendy. O životě honáků, indiánů a federální armády. Výlety s židovskými skauty na konečnou sedmnáctky do Davle, do Pikovic a na Sázavu. Pacifikem za tři padesát do rozeklaných skal a zpátky. Daleko, daleko, kousek od Prahy. Džentlmeni stříleli a zabíjeli, mládí nenávratně unikalo, pistole chladly, život a smrt byly za facku. Jupijupíj. Jako ve šlágru, co by hrdina chtěl: rychlejšího koně, mladší ženu, starší whisky a víc peněz.

L. L. zachovával klid i při zprávách *Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt*.

V souvislosti s L. L. a Pračlověkem jsem si lámal hlavu s pojmy včera a zítra. Chápali jen tady a teď. Svět začínal každým ránem. Vnímal

jsem dva vesmíry. Nekonečný nade a pode mnou a druhý, hemžení, Belgickou 25, město, pekaře a ševce, dlaždiče, lidi všeho druhu a zaměstnání. Závídel jsem L. L. a klukům – ne moc, spíš jsem je obdivoval – co dostávali dopisy, někdy telegram. Němci zakázali židům posílat telegramy. Čas se zdál nekonečný. Rád jsem dlouho spal. Sny jsem si pamatoval. Kromě šeríku, lip a zlatého deště jsem neznal stromy.

Mali Kirsten Nováková složila pro Lustera Lieblinga písničku:

*Jsi můj vánek z hor,
můj první sních,
můj první větřík.
Co přinášíš?*

„Mám rád balady,“ pronesl Černý Pepe.

„Dočkáš se.“

„Můžou být veselé.“

„Budou,“ slíbila Mali.

V noci si v duchu broukal. Vánek? Z hor? První sních? Jarní větřík? Co přináší? Hledal v tom skrytý význam zamilovaných.

„Myslíš, že se mi správně houpou prsa?“

„Přiměřeně.“

„To je všechno?“

„Víš sama.“

Vyzvala ho, aby poslouchal:

*„Jsem ráda, že si zpíváš do kroku,
pistoli nosíš nízko po boku,
chce se ti střílet, vím,
připadá mi divný tvůj cíl.“*

„Hezky se mi s tebou mluví.“

Vzájemně na sebe pohlédli. Pepeho oči sjely její tělo středem. O okamžik déle spočinuly na symetrii klína.

Mali Kirsten Nováková se blížila od rohu Belgické. Líbila se mu její chůze. Je hezká, pomyslel si. Zaznamenal obrisy. Hlavu, krk a ňadra, pas a boky, klín. Ruce.

„Nejdu moc pozdě?“

„Hezky chodíš. Rád se na tebe koukám.“

„V páté třídě jsem rychle rostla. Měla jsem klackovitou chůzi. Maminka mě zapsala na gymnastiku, abych se naučila chodit.“

„To ses učila?“

„Na ribstolu. Chytíš se, abys měl špičky nohou nad zemí. Pak zvedáš obě nohy snožmo. Posiluješ břišní svaly.“

„Měl bych se taky zapsat. Na Hagiboru.“

„U kluka se to tak nebere.“

Zažil jsem, z první ruky, kousek od Lusteru Lieblinga alias Černého Pepeho a Mali Kirsten Novákové, jejich milenecké hádky.

Stačilo, aby mu napsala plnicím perem na osmerku papíru: *Můj drahý, můj milovaný, mé všechno. Kdybys tušil, jak mi chybíš. Jeden bez druhého jsme neúplní, nevyvážení.*

„Nejsem přísavka,“ řekla. „Klíště.“

„Škoda, že nejsi.“

Myslel si, kdy je. Břicho, bílá pijavice.

Mali Kirsten Nováková mu napsala: *Miluji tě, lásko. Mé všechno. A protože tě tak miluji, už tě nechci. Pouštím tě jako motýla ze sítky, z dlaní, z mého těla a duše. Už nesnesu tvé třepotání.* (Vytýkala mu, že se dívá ženám na ňadra dřív než do obličeje.)

Mali Kirsten Novákové bylo šestnáct jako Lusteru Lieblingovi. Jen o pár měsíců víc. Nevypadali na to, že by se chtěli rozejít.

„Hysterko,“ řekl Černý Pepe. „Myslíš, že skočím do Vltavy?“

„Zasloužil by sis to. Otíráš se o každá prsa, která se ti nabídnou.“

Odhalovali mi stránky milenecké existence. Neslyšel jsem o dívčí tíze mezi nohama. Černý Pepe znal z domova horší hádky, mezi německým tatínkem a židovskou maminkou. Podíval se na Mali Kirsten Novákovou, oddaně, vyčítavě a lísavě. Vzbuzovala v něm, čemu nerozuměl. Neurčité vzrušení. Touhu po blízkosti. Spojení klínů. Rtů. Vypadala mírně i vzdorně. Položil jí dlaň na rameno. Vzkazoval jí beze slov, co chtěla slyšet.

„Hezky voníš,“ řekl.

Na schodech diskutoval Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenberg, o možnosti získat pro německého sirotka Thortena Leonsteina Nansenův pas pro děti bez státní příslušnosti. Měl možnost poslat hochu přes Rumunsko, Turecko a Sýrii do Palestiny. Plešoun Leoncavallo podotkl, že to nebude lehké. Nemohl by ředitel pro chlapce získat protektorátní příslušnost? Jednorožec neboli Hroch zakroutil záporně velkou hlavou, přivřel odmítavě oči s nateklými váčky. Je to bez vyhlídky, ne bez nebezpečí pro Belgickou.

„Neupoutávat pozornost,“ řekl.

Při slovech Nansenův pas se Mali Kirsten v náručí Lusteru Lieblinga zachvěla.

„Ředitel to zařídí,“ uklidňoval ji Pepe, „Gestapu ho nedá. Nemám důvody proč, ale vím, že mám pravdu.“

„Půjdeš k nám? Nikdo není doma. Ráda bych ti podlehla.“

Černý Pepe alias Luster Liebling z německo-židovské rodiny, napůl árijec a napůl žid, provozoval, co bychom také rádi. Nebylo

to jako po válce, kdy národní výbor vrátil Obci někdejší budovy a chlapani i děvčata bydleli společně, dívky v prvním, kluci ve druhém poschodí. (Hrstka, sotva stovka z patnácti tisíc terezínských dětí, které Němci zabili.)

Později Pepe řekl: „Nikdy jsem neporozuměl, jak mohli zabíjet židovské holčičky.“

Měli společnou touhu. Vůli. Být jednotlivec víc než dav, sociální případ. Vytrhnout se z kolektivu, třebaže nebyl jen na škodu.

O tom neměl Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, potuchy. Možná ve chvíli pochybností. Měl krk, jak se vyjádřil Pepe, jako by mu rostl z břicha a pupek končil u něj.

Ve druhém poschodí začaly vrzat dveře, po schodech tichoučké kroky, v prvním patře cvakaly kliky. Nebylo to jen milostné a postelové, i když také. Potřeba osamělých. Nutnost se svěřovat. Plány do budoucna. Jak dosáhnout, aby byl člověk šťastný? Jak žít? Co dělat? Touha po pohlazení, pochvale, uznání. Učitele, jako za Černého Pepeho, si rozdělili na blby a zbytek.

Žili bez rodičů a rodin. Pokud provozovali, co už měl Černý Pepe za sebou, ovlivnila to situace, v níž se ocitli.

Starali se o sebe. Nebýt nikomu na krku, omlouval sobectví – stěžejní zásadu tržního hospodářství Adama Smithe – okresní rabín Arnošt Cytron. Psychologové a psychiatři byli s rozumem v koncích. Hledali trvalost, jakou nenacházeli. Se smyslnou tělesností byli o krok napřed. Zahrnulo to úžas, který má vzájemnost. Zvědavost, co obsahuje plození. Strach, bratr pověry a banální pravdičky, než si je vytrídí.

Vzájemnou lásku nemůže nikdo provozovat sám. Co má mladý člověk dělat? Jak být s někým, aby to bylo správné? Když chodí za klukem bohatá holka, má temperament. Pokud se pomazlí s klukem chudá, je kurva. V čem každá revoluce zaostává?

Chtěli se naučit, co by je uživilo. A aby je to bavilo.

Učitelé si lámali hlavu, jak vřadit chovance do života. Pro Pepého byl smysl v tom, že žil. Motor, který jde na plné obrátky.

Pepe slíbil Mali Kirsten Novákové, že k ní přijde. Bude mít čas do šesti. (Jako obvykle.) Čekala u dveří. Ve tři zazvonil.

Připadal jí roztržitý, duchem jinde. Domyslela si, že hledal otce, kterého nenacházel. Odložila si.

„Chceš, abych tě svlékla?“

„Pomůžu ti.“

„Jsi nedosažitelný,“ řekla.

„Rouháš se. Chceš se mnou mít dítě?“

„Ne teď.“

„Chceš, abych byla kurva?“

„Ne teď.“

„Co ode mě chceš teď?“

„Kamarádku.“

Díval se na ni. Svlečená se podobala víle. Věděl, že se rouhá, když se nesoustředí.

„Nechod' ještě,“ řekla potom. „Leda bys musel.“

„Jsi horká,“ řekl.

„Když jsem s tebou.“

„Chtěl bych být starší. Mít rok dva za sebou.“

„Ty bys také neměl spěchat,“ řekla Mali Kirsten Nováková.

„Nevím, co na tom kousku masa vidíš,“ řekl.

„Mám ráda přírodní stravu.“

K tomu se vrátila.

Americký spisovatel Scott Fitzgerald si stěžoval na malou velikost. Hemingway mu to vyvracel na pánském záchodku a před sochou Davida od Michelangela.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler četl, jak kritizoval sochu vlivný muž. Nemá David moc velký nos? Umělec se postavil na žebřík a tloukl kladívkem, až zvonilo. Ve skutečnosti se dlátem nosu nedotknul. Přestal, oprášil soše nos, slétlo trochu prachu, a tázavě se podíval na kritika. „Už je to dobré,“ řekl muž. „Vynikající.“

Jednou se Mali Kirsten Nováková zničehonic rozplakala. Co jí udělal? Co provedl špatně?

„Plníš mi duši,“ řekla. „Cítím, co mě potkalo. Nevěřím ti. Nechci mít věčně strach, že půjdeš s jinou nebo se otíráš o cizí prsa, čím jsou větší. Nebo se neobješíš, protože sháníš otce. Nebudu vědět, co a jak, kde jsi. Neříkáš mi všechno.“

Bál se. Smutku, který pramenil z radosti. Slz. Pokleslých koutků. Byla z ní hysterka? Teklo jí z očí a z nosu.

Vnímal záhadu existence. O čem prohlásila, že nebude rozumět. Otazník za radostí a smutkem z lásky. Otázka, jak to, že ve všem, co dělá, včetně toho, co mají společné, něco chybí.

„Máš krásné tělo.“

„Ty máš taky krásné tělo,“ řekla.

„Slevuješ?“

„Odpouštím,“ odpověděla.

Občas, ne často, nabádal okresní rabín osazenstvo věnovat víc času a myšlenek duchovním záležitostem. Číst si v talmudu pokládal za víc než listovat magazíny.

Na bohoslužby chodil Slávek Šajna s havraními vlasy, které mu na hodině náboženství záviděly holky. Modlil se za mrtvou maminku. Změnila mu duši. Vyvolávala vzpomínku, která se měnila v živoucího, třebaže nehmatatelného ducha. V tu chvíli Slávek Šajna oněměl. Dítě, které se rodí duchům, je vzpomínka. Řekl to. Kupodivu si z něj za to neutahoval ani Narcisek, ani Flusser.

Mali Kirsten Nováková a Luster Liebling se mohli bavit o čemkoli a každé slovo, pohled nebo pocit prostoupilo tělo.

Postavil se zády. Křížem se opřel o hranu desky psacího stolu jejího otce.

„Němci zakázali židům kupovat květiny, kufry a ozdobné stuhy. Asi na to loni zapomněli.“

„Vlásenky bych směla?“

Včera jí řekl, že se fašisti staví jako diváci na kopané zády ke hřišti, čelem k tribunám.

„Chci,“ řekla. „Chceš? Všecko. Musím.“ Vdechovala vůni jeho pleti. Zavřela oči. „Je to u mě nejvíc.“

Zaznamenal její hlas, zaujetí, výraz. Co se v ní ozvalo, aby to dělala.

Cítil vzrušení, slavnostní, horlivé a výjimečné, co prozrazovala její tvář. Vedle Mali Kirsten Novákové vnímal ticho plné významů, příslibů a oboustranného splnění. Dech, hlas a chování. Při otevřenosti a spěchu mu připadala cudná. Vycítil plachost, téměř úzkost.

„Nemůžu čekat,“ řekla.

Držela se ho rukama.

„Jsem mimo čas. Mimo sebe. Budeš chtít anebo muset odejít. Má přijít matka. Chodí pozdě. Otec říká, že se to naučila v Brazílii. *Mañana*.“

Potom řekla: „Je to vrchol Mount Everestu. Mezi nebem a nebem. Umíráš. Lapáš po dechu. Je to mezi konečkem hory a oblohou. Životem a smrtí. Než se vzkřísím. Vím o sobě a zároveň ne. Prosím tě o prominutí. Má lásko. Má lásko. Má lásko. Umírám štěstím.“

Bylo to prostoupeno tělem jako les vůní, mech měkkostí a bouřkové mraky vodou. Silnější než Mali Kirsten Nováková, zanechávající den za dnem dál svých šestnáct, oba dva dohromady. Nemohli se

vzájemně nabažit. Dleli v ozvěnách těla. Sebe samých. Za hranicemi všednosti.

„Mám tě ráda jinak než ostatní.“

„Mám tě taky rád jinak.“

„Jsi pro mě můj muž.“

(Chtěl říci nespěchej.)

„Co jsem já pro tebe?“

„Holka. Kamarádka. Milenka. Vybraný kousek ženského masa.“

„A manželka ne?“

„Ta lepší.“

„Kde jsem v tom žebříčku?“

„Všude.“

„Nelžeš?“

„Jen někdy.“

„Nechci být milenka.“

„Proč?“

„Má blízko kurvě.“

„Mně to stačí.“

Šla k hudební skříni s rádiem. Otec ji koupil v Německu. Na valčík Johanna Strausse mladšího požádala Pepeho o tanec, nahá.

„Jsi pro mě tajemství,“ řekl Černý Pepe, Luster Liebling. „Krása. Dobrodružství. Slavnost. Ještě jsem neměl holku jako ty.“

„Kde ses naučil tančit?“

Chvíli před páteční modlitbou si kluci krátili průpovídkami, ze kterých šel rabín do vývrtky. Kromě teorií šterbin zkratky: PZ (Právě zničena), N (Nadržená), MTZ (Mám to za sebou).

Před válkou kamarádili kluci z židovského sirotčince s chlapci okolních škol. Za Hitlera je zastrašovali, než to zakázali vyhláškou. Přerušili styky. Židovští kluci přicházeli a odcházeli. Serge

Borenstein. Zanechal v Belgické 25 ohmataný boxer a skládací dýku ze stříbrné oceli zvanou motýlek. Jak se vyjádřil okresní rabín, Borenstein se měřil vzdáleností od kapsy k srdci. Zůstal po něm žebříček: Mojžíš zákon. Jošua láska. Freud sex. Marx peníze. Einstein: Všechno je relativní.

Okresní rabín Arnošt Cytron se dostavil oděný do černého sakrafráčku, vyholený do modroběla.

Nejpřísnější soudce, jak se vyjádřil, je svědomí. Vše je vidět, i ve tmě, beze svědků. Za žádnou zdí se nelze schovat. (Tak mi to kdysi kladla na srdce teta Magda a babička Olga.)

Černý Pepe v pátek v půl sedmé před modlitbou čekal, až se začne rozdělovat kapesné. Milostpaní to nestihla. Sobota začne až s první hvězdou. Přemítal o Mali Kirsten Novákové. Mluvila s ním o lásce a těle. Byla první, kdo mu řekl, že ho miluje. Myslel na matku. Přesahovalo mu to na Mali. Srovnal si je. Mali Kirsten viděla rovnost mužů a žen v nedohlednu. Je-li nevěrný kluk, sportovní výkon. Stačí zapírat. Najít si alibi. Zhřeší-li holka?

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler vysvětloval pojem mnohoženství. Pepe myslel na sladké teplo dívčího těla. Symetrii klína. Něžnost ňader. Jemnost dlaní. Na prodejnost, dostupnost a nedostupnost dívčího masa. Co by řekl, kdyby Mali Kirsten Nováková žádala, aby jí za to platil? Něčím stejně platí. A něco se vždycky narodí.

Od čtrnácti dospěl. Příjemným vzrušením, novou úzkostí, neurčitou jistotou. Vidět Mali Kirsten Novákovou nahou ho plnilo zadostiučiněním. Oduševňovalo ho to. Rychlost a nedbalá elegancie, jak se dokázala svléknout.

Je žárlivost znakem dospělosti? Nerovnováha mezi sebevědomím a pocity méněcennosti? Spojovala je pudová láska. Nadšení a potřeby živočišné duše. Od tří do šesti. Hrůza z osamění a nudy.

„Mám ráda i tvůj míšní mok.“

Měl jí věřit?

„Másló,“ opravila se. „Bílý kaviár.“ Přistihla rodiče. Chtěla mu to vylíčit.

Vystrašilo ho, že by mohla mít dítě? Omlouvala se. Sténá, křičí a drkotá zuby. (Pepe také.) Miláčku, miláčku, miláčku. Mali, Mali, Mali. Kirsten. Občas plakala.

Stačilo jí připravit ho o síly, které zrají v těle muže sedmdesát dní. Hebký hlen, z něhož se rodí děti.

Jaké by asi měli dítě? Kandidáta na Nansenův pas Thortena Leonsteina? Brali život jako mlýnek, který roztáčí osud. Pojem, který neměla ráda.

Měla kadeřavé vlasy dozlatova. Světlejší (nebo tmavší), byla by rzka. Od německé babičky a české maminky dostala po zlatém prstenu. Nechala si od Pepeho líbat prsty. (Paty.) Konečky vlasů se jí na spáncích zatáčely. V očích jí planuly ohníčky souhlasu, vzdoru a vítězství nebo porážky. Okamžitě se svlékala. Pokládala za výsadu narodit se jako děvče. Ne jako Bublina. Zvykla si, že se jí kluci dvoří. Ze vzájemných hádek a bitek rodičů vyrozuměla, co je manželství. Volné i zavazující pouto, prolnutí zájmů a sklonů, odvolávání se k rozumu, zákonu a odpovědnosti i pošetilosti. Ohledu a setrvačnosti. Byla u toho, když otec matku bil. Řval, že nesnese hysterku. Chránila ji tělem. Mít sílu, byla schopná to otcí vrátit. Než umřela otcova matka, německá babička Kirsten Gertruda, držel se tatínek zpátky. Po pohřbu si nebral servítky.

Zkoumala svoje tělo, jeho, obě. Uměla utratit kapesné dřív, než je dostala. Neznásobují hadříky ženu? Botičky, punčošky? Otec si potrpěl na zrcadla. (V ložnici a na stropě.) V létě vychutnávala na louce s vyhrnutou sukni bez kalhotek, jak jí profukuje vítr.

„Myslíš, že je to nezákonné?“

„Chodit bez kalhotek?“

„Nejsem plnoletá.“

„Řekl bych, že jsem to neviděl. Nebo jsi mi řekla, abych řekl, že jsem to neviděl.“

„Prosím tě, co se ti na mně tak líbí?“

„Máš vysoký čůrání.“

Kolik peněz stálo otce nepovedené manželství? Hledá si otec náhradu za matku? Omrzela ho? Otec měl odvalu i peníze. Kdysi se na matku díval jako na božské stvoření. Teď jí sjede pohledem maličko šednouce vlasy, tvář a pokleslou hrud'. Matka měla v pohledu dávná přání a čekání. Zнала ceník otcových odskoků. Spočítala rozdíl mezi tím, co mohl a přinesl. Měl jiné děti než ji a mladší sestru Reginu? Matka mu denně něco vytýkala. Vsadila by se, že jeho běhny nejsou lepší. Mali se ptala maminky, proč s otcem zůstává.

„Mám se jít pást?“ otázala se maminka. „Co s tebou? S Reginou?“

Jako malá chodila do školky pár kroků od baráku. Maminka jí oblékla kalhoty. Ve školce plakala. Chtěla sukničku, aby se mohla točit. Utekla domů. Maminka ji převlékla. Šla nazpět. Přidala se k holkám a sukýnka se jí zvedala.

Pepe ji měl rád v letních šatech. Uměla je ze sebe spustit pohybem ramen a boků a vykročit jako čapí mládě. Pak ze sebe stáhla a odhodila prádlo.

Připadala mu neproniknutelná zárodečným ženstvím, jednoduchá, nezáludná a rozpustilá. Objevila mu něhu a radost ženy, doteků dlaní, rtů.

„Co bys dělal, kdybych otěhotněla?“

„Sehnal bych kočárek.“

„Za co?“

„Někde bych ho sebral.“
„I s dítětem? Ubohé mamince?“
„V krámě s kočárky.“
„Zavřeli by tě.“
„Nosila bys mi do žaláře polívku. Roste ti břicho?“
„Lekl ses?“
„Máme doktora.“
„A to říkáš, že mě máš rád?“
„Trochu lžu.“
„Skoro jsi mě znásilnil. Nemůžu ti věřit.“
„Nevypadalo to tak.“
„Máš duši?“
„Zeptej se rabína.“
„Neřekl, že je v tobě zlý duch pánaboha?“ Ještě řekla: „Něco mám v sobě, něco na sobě.“

Tělo Mali Kirsten Novákové byl úspěch matky a otce (holka se povedla), včetně dědečků a babiček. Černý Pepe se dokázal dívat na její tělo, aniž se ho dotkla nižší myšlenka.

Byla krásná každým pohybem. Mohla pro něj tančit. Díval se na ni v okouzlení, které mohl vnímat, ne vyslovit. Měla dlouhé nohy. Ženskost ve stehnech a ještě výš, podbřišek, boky a pas, ňadra. Pokud roztáhla nohy nebo vykročila, vyjevila se pravidelnost, podle které sochaři ve starém Řecku měřili krásu. ňadra připomínala pomeranče. Mohla k němu stát čelně, tančit nebo se otočit. Symetrie, stehna a pleť hladká jako led, mu braly dech. Vzával ji jako bůžka mládí a krásy. Prodloužení stehen k trojúhelníku klína a odtud nahoru i dolů. Vyvolávala chválu a díky přírodě, kráse, člověku. Neznal nic hezčího než její tvář a tělo.

Když k němu přistoupila, aby ji objal, sevřel ji s kohoutí pýchou, něhou a energií šestnáctiletého. V jeho očích se podobala pokladu. Mlčel, aby to nezkazil slovy.

„Jsi hezká,“ šeptal.

„Když mě tak chceš vidět.“ Zůstala vážná. „Nesmím zošklivět, kvůli tobě.“

„Máš prsa jako perly. Svítí ti.“

„Mám je vysoko?“

„Abych na ně nedosáhl?“

Vzala malá ňadra do dlaní. A pak se k němu sklonila. Snažil se jí oplatit stejně. Byl šťastný, když sténala, jako by umírala.

„Mali.“

„Pepe.“

„Nevadí ti to na podlaze?“

„Máte tlusté koberce.“

„Měly by tu být kožešiny. Můžu prostřít matčin persián.“

Šeptala: „Díky, Pepe.“

„Díky, Mali,“ odpověděl.

Odpoledne učila Mali Kirsten Nováková Černého Pepeho tance, které uměla od maminky nebo kamarádek. (Bublíny.) Naučil se paso dole, valčík a polku, tango, bolero a salsu, rumbu a anglický waltz, fox, slowfox a mazurku.

Přála si, aby nezůstal navzdory tomu, že kluci nesměli do tanečních ani na Žofín, pozadu. Svlékla se a postarala o hudbu. Stačilo ho obejmout a tančit.

„Mohla sis otevřít taneční školu.“

Učil se rychle. Měl rád valčík z filmu Reného Claira *Pod střechami Paříže*.

„Až ho budou dávat, měli bychom jít.“

„Kam řekneš,“ souhlasil Pepe. „I bez hvězdy.“

Dávno ho nedávali. Pepe už do kina s hvězdou nesměl.

Vychutnávala svoje a Pepeho tělo. Rytmus do melodie a hudby. Pružnost kroků. Závrať z otáček. Litovala, že čas neúprosně běží. Pokoj se zmenšoval, až zůstaly jen dveře, jimiž se Pepe ztratil.

Po zbytek dne a v noci, než usnul a pak ve snovém podvědomí, myslel na to, co mu pověděla. Na tanec, který předcházel nebo následoval. Její tělo, stehna, trup a zadeček. Co jim Němci nemohli vzít. Čím se mu zdála svěžejší než minule. Hezčí, silnější, žádoucnější. Symetrii začátku nohou, stehem, rozkroku a břicha a podobříšku, boků, pasu a prsou a hrdla, tváří a čela a vlasů. Podobala se halucinaci. Vzepětí smyslů.

Mohl s ní být bez přestání.

„Jsi ráda nahá?“

„Pro tebe jsem ráda nahá.“

„Proč?“

„Prvních deset důvodů nevím. Jeden je, že se ti líbím. Tolik to pro tebe znamená. Hodně za tak málo. Nechci ti to kazit.“

„Mám taky deset důvodů. Mohl bych je vyjmenovat pozpátku. Cítím se úplnějši. Svobodnějši. Vyváženějši. Zní to blbě?“

Podržela se okraje vany, aby přenesla druhou nohu vedle první. Pokrčila ji v koleni. Nechtěl se jí dívat do klína, který pootevřela. Přivřel oči. Vytvářelo to blízkost, která zakládá rodiny.

„Jsem zarostlá?“

Byla velice dívčí.

„Jako z mechu.“

Svlékal se rychleji než Mali Kirsten Nováková. Házel věci na židli a na zem. Věděl, že ho pozorovala jako prve on ji. Napadlo ho, že pro její přítomnost je i smaltovaná vana s oprýskanou bělobou hezčí.

Měl rád její *pojď*. Ve vaně, mokrá až po konečky vlasů, po krk ve vodě, v něm vyvolávala totéž, jako když se na ni díval nebo ji

objímal. Nabídla se, že ho umyje. Oplatil jí to. V koupelně měli tři druhy toaletního mýdla. Nešetřili jako babička Olga a teta Magda v Italské 18. Namočila si i hlavu a vlasy. Vynořila se a oddychovala. Vztáhl proti ní ruce a přitáhl si ji k sobě. Voda zvlažněla. Otočila se k němu vsedě zády, aby se mohla opřít o jeho tělo. Držel ji, kde chtěl.

„Škoda, že se s tebou nemůžu denně koupat v Belgické.“

„Aby se na mě dívalo pětasedesát kluků? A musela v pátek ukazovat nehty, chodidla a krk a jestli nemám díru na ponožce?“

Byla stejně roztomilá, když vylézala, s nohou zvednutou, aby zvládla stěnu vany a dosáhla na podlahu. Stála k němu pootočená zády. Podal jí ručník. Vzala ho do jedné ruky. Druhou se opírala. Rozhodl se nic neříkat o jejím zadečku. Ňadra se jí naklonila.

Nechtěl být nestydatý, pozorovat ji, jak se utírala.

„Máš hezkou kůži,“ řekl.

„Taky máš hezkou kůži,“ odpověděla.

„Umíš se tulit,“ řekla na koberci. Perské ornamenty, podobné hadům, větvím ovocných stromů a keřům, gejzírům. „Jsem lísavá.“

„Lidi se pár miliónů let křížili se šimpanzi.“

Zůstávala nahá, na hustém vysokém koberci, odkrývajícím pruhy vyleštěných parket. Měli americké rádio a gramofon zabudované v mahagonové skříni, s oddělením pro desky, aby se daly vyjmout. Ležela s pokrčenými koleny, dlaněmi se opírala o měkký povrch. Mohl si ji představit pod širým nebem, na louce, v trávě nebo v lese na ostrůvku mechu, na břehu řeky nebo rybníka, v horách, na samém okraji strmého útesu, bez obav, že se převáží dolů, v souladu s přírodou. Měla to dívčí, co už bylo současně ženské. Čím se žena vymyká všednosti. To sváteční ženské, co muže vzrušuje a naplňuje energií, podobnou horečce. Co nešlo napodobit,

jen přijmout, vychutnat. Dar. Pro co neměl slova. Němou vděčnost. To nevyšlovitelné.

„Jsem rád, že jsem tě našel, Mali Kirsten Nováková.“

„Nepřeceňuj mě.“

„Nechtěl bych tě ztratit.“

„Proč bys mě ztrácel?“

Bál se odpovědět.

„Je to zvláštní slovo, nikdy,“ řekla s očima upřenýma k bílému stropu s křišťálovým lustrem.

„Jako pojem osud. Bojím se zla. Čím straší otec, když se vrací z Německa. Matka řekla: Přivlastnili si zlo. Otec se bránil: Žijeme v Evropě. Zlo a dobro tu mají jinou podobu, odlišnou teplotu, jinou dimenzi. Pro matku je zlo otec. I matka dovede být k otci zlá. Snad spolu nebo vedle sebe nechtějí zestárnout. Nakonec zůstanu sama, jako ty.“

„Chceš se zas vykoupat?“

„Moc se mi nechce.“

„Proč?“

„Ráda bych v noci voněla po tobě.“

Přivoněla si k jeho podpaží. Sklonila se a políbila ho.

„Jsem s tebou bohatší,“ řekl. „Nosíš mi štěstí. Jsi moje radost. Slavnost. To bohaté.“

„Musí se to znásobit tím druhým,“ řekla. „Mluvíš dospěle.“

Ze začátku se skoro urážela, když odcházel. Nechápala, že musí spěchat? Myslela na ňadra, která srovnal s bělostným leskem perel. Vnímala své mladé, pomíjivé tělo instinktem ženy.

V noci usínal s jejím obrazem, s vůní toho, co dělali. V polospánku se mu vracely melodie z desky francouzských zpěváků, Jeana Gabina, s názvem *Fifina*, Edith Piafové, Medarda Ferrera a Emila Carrary. Šeptal mezi usínáním a spánkem dál, dál, víc. Ještě.

Zůstaň. Nepřestávej. Měl v sobě obraz její tváře. Toho silného, co je v ženě. Prabytost, pro kterou si lidi vymysleli pojem matka. Milenka. Družka. Obohacen její obnažeností, jak se mu prodlužovala do noci, i v její nepřítomnosti. Darem těla. Co mu řekla. Vracelo se to nedoznívajícím ozvěnou. Co si mohl přehrávat, než si to obnoví. Dával jí za pravdu, že na něco musejí být dva. Co by si jedna nebo jeden nemohli poskytnout a nevychutnali.

„Hřeješ mě,“ řekla Mali Kirsten.

„Jsi heboučká,“ řekl Luster Liebling.

„Prohrávám,“ řekla. „Jsi jako dřevorubec. Drsný, hranatý, těžký.“
Připadala mu oblá a hladká.

„Máš silnou hrud', nemáš prsa,“ řekla.

Doplnil to pohledem na její hrud'.

„Mám víc vlasů. Delší. Širokou pánev. Ty užší.“

„Zato mi rostou chloupky dole výš.“

„Mně je příroda zarovnála.“

Znělo v tom cosi, co vnímali, vědomě i podvědomě, ale čemu nerozuměli, ani nemuseli. Doplnil nebo to za ně vyjádřil instinkt. Clona slov, za kterou se tajilo ticho.

Neměla na těle chloupky, zatímco Černý Pepe si vedle její světlé pleti připadal huňatý. Měla jemnou kůži. Menší něžný přechod mezi tváří a hrdlem, oblý krk a štíhlé, pravidelně utvářené paže.

„Máš široké ruce,“ řekla.

Dotýkal se jí, kde chtěl. Vycházela mu vstříc.

„Jsi teploučká.“

Nemluvila o svém štíhlejším hrudníku, vyklenutých hýždích a jeho plochém zadku.

Měli rozdílné pasy. Mali Kirsten štíhlý, Pepe téměř žádný. Mali Kirsten vyhloubený kříž, Pepe rovný, jak se přesvědčila pohybem dlaně. Měla oblá stehna. Pepe svalnatá, hubená a pevná.

„Tady jsi nízká,“ řekl. „Jsem tu vyšší.“

Políbil ji na ústa. Hladil jí měkké obrysy kolena. Štíhlý nárt, až kam dosáhl, než pokrčila nohy a dostal se dlaní až na šlapky, paty a špičky s úzkými prsty. Prsty u nohou měl širší, nehty ne tak pěstěné. Prohlížela si svoje prsty na rukou. Zvedla jeho pravici a přitiskla na ni svoji.

„Mám delší druhý a kratší pátý prst,“ zamlouvala to. „Nejsem tak symetrická. Jsme jako ta Herakleitova řeka.“

„Tak daleko s tebou nejdu,“ řekl.

„Nerada bych se ti okoukala.“

„Nikdy se mi neokoukáš.“

„Přísahaj.“

„Přísahám.“

„Při čem?“

„Při všem, co mi není svaté.“

„Nelžeš?“

„Proč bych nelhal?“

„Prošla bych – myslíš – *Rassenamtem* – úřadem pro rasu? Povolili by, abychom se vzali a měli děti alespoň napůl nordické, árijské blondáky s modrýma očima? Nemluvě o tvé mamince nebo mé židovské babičce Amálii v Terezíně?“

„Třeba ji jednou potkám.“

„Promiň,“ nedořekla.

Utkvíval na ní očima. Nedával svým dlaním odpočinout. Vnímal ji bříšky prstů, kde si to přál a kde jí to dělalo dobře.

„Máš prsa, jako bys nasedala na koně,“ řekl. „Kulatoučká, pevná. Máš úzký nosánek, aby s ním byli inspektoři na nordickou rasu spokojeni. Rovněžší než nebožtík generál Heydrich s jeho podezřelou babičkou Sárrou, vytaženou z hrobu, než ho zasypali. Zuby jako perly. Nemusíš se bát usmát jako Bublina. Nemáš dovnitř zakřivené palečky

u nohou jako já. Máš čisté nehty. Jako do úzkého náprstku babičky, která měla taky tak pěkně sklenuté dlouhé nehty jako ty.“

„Povahu mám po mamince.“

„Jakou?“

„Do větru.“

„Tvá máma je pěkná,“ šeptal nazpět.

„Bojí se stárnout. Regina má za to, že se rozvedou. Nehodí se k sobě. Srovnává se s kytkou, která vadne.“

Pak vedle sebe mlčky leželi. Vyzářovali jeden pro druhého pa-prsky, které vysílá tělo a duše a probouzí obdiv, z obdivu touhu a z touhy naplnění. Dychtivost, chtění a souhlas. Vzájemnou úctu. Bez ní spolu už nebyli. Nehmatatelný tmel.

Nedopověděla, že její tatínek je sadista. Jeden z matčiných důvodů k nepřekonatelnému odporu. Zabalil matku do koberce a odkopal ji ke stěně. Bála se, aby to otec neudělal jí. Aby to po něm neměla v povaze. Bylo jí špatně od žaludku. Ji otec nikdy nebil, stejně jako Reginu. Vynahradil si to na mamince. Styděla se.

Věřila Lusteru Lieblingovi. Opakoval, jak je hezká. Regina se-stersky žárčila. Brala to jako lichotku. Důležité je i to zevnitř.

S Pepem to ladilo. Propojila je tělesnost. Oduševňovala je, aniž tomu tak říkali.

„Musíš si osprchovat duši,“ šeptala.

„Spotřebuješ vodu,“ odpověděl. Bylo to vyznání jinými slovy. Zároveň pochyby, jimž nerozuměla.

„Na co se tak soustředěně díváš? Co tam mám? Jsi blázen.“

„Jeden můj pór na jeden tvůj. Co bych chtěl mít dvakrát. Dole i nahoře. Víš, jak se kdysi rozdělával oheň? Křesadlem. Třením.“

„Vím, která bije,“ přitulila se k němu.

Odmítali pomluvy a předsudky, v nichž se tělesnost v nejzazším pokládá za cosi, co je lepší tajit, skrývat a nevyslovovat nahlas.

Co se pokládá za neslušné, špinavé a nízké, hříšné, div ne sprosté. Ne důkaz zdraví a chuti žít.

Později řekla: „Vím, co se děje za mými zády. Měli jsme učitelku na tělocvik a němčinu, Marii Wintrovou, ve třetí třídě. Říkali jsme jí Ria. Holky, musíte chodit vyšponovaně, jako podle pravítka. Hlavu nahoru, prsa ven a břicho dovnitř, půlky stažené. Chodila hrdě, menší, rovná, všechno vystrčené, brada, prsa a placaté břicho, nohy u sebe. Učila nás stát. Špičky a paty. Co dělá ženu elegantní. Bez toho se v dospělosti neobejdeme. Měla dlouhé černé vlasy jako žíně, sčesané do ohonu. Snědá jako oliva. Zamiloval se do ní táta nejhezčí holky ze třídy. Mariin tatínek sloužil jako četník na maďarské hranici. Vzal si Maďarku. Mluvila česky bez přízvuku, ale uměla maďarsky. Vím, jak se má stát. Vyhovoval by mně i postoj s rozkročenýma nohama.“

Vyměňovali si zkušenosti o spolužácích. Co si vymyslel Narcisek o původu. V roce 1942 je vyhnala španělská královna Izabela ze Španělska, protože se nechtěli obrátit na katolickou víru. Jmenovali se Torn de Villes. Doputovali přes Budějovice a Strakonice do Prahy. Tady je přejmenovali na Taubeles. (To změnili.)

„Co je to duše?“

„Co myslíš?“

„Proč a čím v sobě hledá člověk něco vyššího, co je víc než on.“

„Není to kravina?“

„Třeba to potřebuješ. Ne denně. Někdy. V noci.“

„Často?“ otázal se Pepe.

„Je to navíc. Přijdeš domů a přepadne tě to, jako bys chtěl napsat báseň.“ Jednou mu řekla a žasl: Nemysli si, že jsem ticho, když mě neslyšíš.

„Drží se tě to často?“

„Výjimečně.“

„Je to navíc, není?“

„Nevím, Pepe. Je to jako nekonečno. Nikdy to nepochopím.“

Napadlo ho, kolik podob má nekonečno pro něj. Hledání otce. Snaha něčeho dosáhnout a vědomí, že to nepůjde, i kdyby se přetrhl. To věčné, nekonečné, nedosažitelné, co má Mali Kirsten v duši.

„Jsi světlo mé duše?“

„Mělas tam tmou?“

„Blbneš.“

„Blbnu.“

„Chce se mi modlit. To se ozývá duše. Byla jsem v neděli s maminkou v kostele. Otec ji zase v noci na sobotu zmlátil. Bylo mi jí líto. V kostele to bylo hezké. Cítila jsem se bohatší. Myslíš, že jsem normální?“

„Doufám, že ne.“

Řekl to tak, že ho políbila na rty. Přemýšlel o tom, je-li člověk jako Mali Kirsten Nováková od narození povahou, sklony a zálibami promiskuitní, nebo monogamní. Proč je sex pro všechny tajemství, i kdyby ho provozovali na běžícím pásu. Jestli je pravdivá pohádka o vyhnání Adama a Evy z ráje, protože pojedli ze stromu poznání a poznali hadí jed pokušení, pak by se to mělo doplnit, že tajemství vztahu muže a ženy, sex, zůstalo v ráji na věčné časy uzavřeno, takže se je nikdy nikdo nedoví. Lidé ve svém nejdůvěřivějším vztahu budou žít s vědomím tajemství, které se nikdy nedoví. Je duše, jak věří Mali Kirsten, v člověku touha po něčem vyšším? Může být něco víc než žít, život?

Bublina řekla: „Podívej na můj obličej. Široké lícní kosti. Máš podlouhlou kulatou lebku, čelo a spánky. Tvář jako Greta Garbo.“

Bublina obdivovala její paže a předloktí. Oblast ramen. Pruhy svalů, vytvářející řečiště pleti a pevně nebo těsně držící kůži na místech, která mohla posoudit. Zaujaly ji štíhlé prsty, zápěstí a kotníky.

„Chtěla bych mít prsty a ruce jako ty.“

Mali myslela na matčina slova o padajícím podzimním listí, o vadnutí dívek, žen a stařen. To je daleko, řekla si s uspokojením. Jako smrt.

Mali Kirsten Nováková byla otevřenější než otevřená, jak se zdálo Lusteru Lieblingovi, Černému Pepemu, a klukům, kteří ji znali. Ale měla tajemství, které nevyzrazovala. Zнала muže, kterého navštěvovala, když si nevěděla se sebou rady. Bydlel v Londýnské ulici, nedaleko Belgické, a jmenoval se Ludvík Jindřich. Bylo mu sedmdesát devět let a v duchu mu říkala Stařec. Hledala u něho, co nenacházela v sobě ani kolem sebe. Nic tělesného. Seznámili se tak, že mu pomohla s nákupem a zdálo se jí, že by mu měla vynést nákup až do bytu ve třetím poschodí. Nabídl jí limonádu, vzala si a zrodil se mezi nimi vztah, jaký neměla s nikým jiným.

Věřila mu. Nechtěl od ní, co chtěli všichni nebo skoro všichni. Nechtěla vědět proč. Její šestnáctiletou svěžest, malá prsa, klín a břicho. Akrobacie, jež chtěli jiní. Někdy nebyl celé dny doma a chodila a zvonila u něho marně. To se cítila prázdná. Občas se na ni dívaly podivně sousedky, ale na to nedbala. Nemělo to jméno. Od Starce chtěla a dostávala to, co její duši chybělo. Poprvé se jí Stařec zeptal: „Kolik je ti let?“

„Šestnáct.“

„Vypadáš nevinná.“

„Nejsem.“

„Kam spěcháš?“

„Mám takovou povahu.“

„Duši?“

„Nevím, co je duše. Třeba nemám duši.“

„Všichni máme duši,“ řekl Stařec.

„Jdu s každým, kdo chce,“ řekla.

„Proč?“

„Tak jsem se narodila. Jsem zvědavá.“

„Nechci se tě vyptávat, nač nechceš odpovídat.“

Mali Kirsten si pokradmu prohlížela starého muže. Myslela na náhodu, která ji sem přivedla. Seznamovala se s lidmi lehce. Párkrát si to mylně vyložili. Asi nepůsobila na všechny zrovna seriózně. Zvykla si, že některým lidem stačí dívčí maso, bez ohledu na to, že to bylo bez lásky, jako se dotýkají zvířata. A přistupují k děvčeti tak lehkomyšlně, jak se jim úměrně zdá sama snadno přístupná nebo otevřená. Myslela vedle Pepeho často na to, co je láska. Láska a tělo, tělo a láska. V čem se láska projevuje, jak si ji dokáže definovat.

A zároveň vytušila ve starším muži něco tajemného. Così, co tak lehce neprojeví. Nevěděla, co to může být. Působil vážně, ale v očích něco skrýval. Dobře, to není a nebude její problém. Pomohla mu s taškami až nahoru.

Dovolila mu, aby jí dal na stůl hrníček limonády, protože nabídnutou kávu zdvořile odmítla. Kafe ještě nepije, nemusí. Nerada se k něčemu nutí.

Zvedla šálek k ústům, ale nenapila se. Naopak odložila hrníček zpět na stůl. Muž si toho nevšímal. Naléval z čajníku sobě. Také na jeho hrníčku viděla na okrajích zaschlé zbytky jídla, snad sušenek nebo vánočky. Čísí rty zanechaly na okraji hrníčků stopy toho, co k čaji přikusoval. Nemohla říci, jak se jí to oškliví. Byl to znak stařecké nedbalosti? Nepozornosti? Nebo lhovosti k čistému

nádobí? Ostatní v bytě pana Ludvíka Jindřicha nacházela uklizené, v dřezu žádné včerejší nádobí. Nikde pavučiny, prach.

Konečně si starý muž všiml, že nepije. Zahlédl, jak bříškem prstu stírá zbytky zaschlého jídla.

„Ach, promiňte, slečno. Měl jsem tu na návštěvě děti.“ Zrudl.

„To nic,“ řekla chabě.

„Vyměním vám hrníček.“

„Ne, děkuju, neobtěžujte se, nemám žízeň.“

„Občas mě navštěvují školáci, pomáhám jim s úkoly. Někdy jim kreslím výkresy. Dělam to s radostí, rád. Všichni si nějakým způsobem pomáháme.“

„Ano,“ řekla a už se hrníčku s limonádou nedotkla.

„Taky jste byla tak laskavá a vynesla mi tašky s nákupem.“

„Ráda,“ řekla.

Odnesl její hrníček. Vylil limonádu do dřezu. Nikdo nemusí dělat, co nechce.

Neměla ani žízeň.

„Ani nepotřebuju pít.“

„Nemusíte, nikoho k ničemu nenutím,“ řekl.

Podívala se mu do očí. Zase vycítila to tajemné.

Stařec, pan Ludvík Jindřich, nevypadal na to, že by ji nějakým způsobem sváděl. Myslela na děti, které tu asi byly a nechaly na okraji hrníčků, z nichž pily, drobky, které zaschly. Vytvořily kolem okraje šálku náhrdelník. Nechce-li být sám, myslela si, jsou školní děti ta správná společnost.

Pan Ludvík Jindřich postavil na stůl plochou mísu s cukrovím.

„Vezměte si!“

„Díky,“ řekla. „Nemám hlad.“

„Zákusky těší, nesytí, jak už někdo řekl,“ pravil Stařec. „Zákusky neublíží.“

Líbilo se jí, jak ji pobídl. Připadal jí zdvořilý. Pozorný. Za chvíli zmizí. Potkala mnoho lidí, s nimiž se viděla jen jednou. Napadlo ji, že by mu mohla umýt hrníčky nebo nádobí, které to potřebovalo, ale tak daleko její dobrodušnost nešla.

Stařec měl hluboké šedé oči. Díval se na ni jinak než otec. Měl laskavý hlas. Ten první den se jí na víc neptal. Vyzval ji, aby přišla, kdykoli se bude cítit prázdná nebo osamělá. Nikdo předtím s ní nemluvil jako Stařec.

Vysvětlila si to chybně. Nechtěl od ní nic, co se týkalo těla, tělesnosti. Předpokládala, že je to věkem. Přicházela si k němu pro svou duši, jako by o ní věděl víc než sama.

„Žít je hrdinství,“ řekl Stařec. „I pro ty nepřipadné hrdiny, o nichž se nehovoří.“

Tomu nerozuměla. Nenamítla, že často znamená žít nudu. Ne něco neočekávaného.

„Můžeš být hrdinou proti své vůli,“ řekl Stařec.

Neřekla mu ani později při druhé, třetí a ani už nevěděla kolikáté návštěvě, že v něm našla člověka, který jí v životě chyběl. Někdy měla podobný pocit, když četla verše, v nichž nacházela neznámý nebo ztracený smysl. Babiččin Heine. Nebo Goethe. Verše, jak se musí člověk rvát o život den co den, aby si zasloužil svobodu a žít.

Naslouchala hlasu Starce, hluboké šedi, v níž chvílemi zněly zvony. Uvědomila si, že Stařec nepatří mezi lehkomyšlné a bezstarostné, s jakými se chtěla stýkat. Cítila uspokojení, že ho náhodou potkala.

Jistě nepokládal za hrdinství pomoc s nákupem, návštěvy, při nichž jí nabídl vodu s malinovou šťávou, čaj a zřídka cukroví.

Stařec dostal darem od sousedů dva papoušky, Romea a Julii. Jestliže vydávali své ptačí zvuky, nebylo to napodobení lidské řeči.

Zdálo se jí, že ptáci v dlouhé kleci, spuštěné od stropu, utěšeně tloustnou.

Odcházela od Starce neklidná. Potřebovala sílu a vůli, aby to na sobě nedala znát. Nedala by moc za to, že to Stařec vytušil.

„Jsi nespokojená?“ zeptal se. „Proč?“

„Nic nedělám, a připadám si udýchaná, unavená. Vyčerpaná. Jako bych se sunula v mlecím stroji.“

„Pošpiněná? Očištěná?“ zeptal se Stařec. „Zneuctěná?“

„Ve škole pořád mluví o Kafkovi. O pološíleném kafkovském polosnění.“

„Jsme všichni na obrovském seřadišti, jako na nádraží, z něhož odjíždějí vlaky všemi směry. Jeden je pro nás. Odhadujeme který. Omylem občas nastoupíme do jiného vlaku.“

„Není to seřadiště. Spíš slepá kolej,“ řekla Starci.

„Vidíš to dobře,“ pronesl Stařec.

„Nevidím nic. Jen to cítím. Tuším. Nevím.“

„Málokdo ví, jak žít,“ řekl Stařec. „Snad příště. Přijď, když se ti bude chtít nebo kdy se ti to bude hodit.“

Odcházela za Lusterem Lieblingem. Těšila se na něho. Rozhovor s Černým Pepem jí připadal lehkovážnější, bezbolestnější. Odcházela od Starce s dílem viny, kterou nechápala. U Lusteru Lieblinga se cítila, jako by bylo vymeteno, uklizeno, ačkoli to nemělo s pořádkem co dělat. Hledala v sobě odpuštění, které nenacházela. Nechtěla si setkání se Starcem v sobě střídat. Odmítala vidět svůj život nebo návštěvy Starce jako konzervu, kterou čas od času hodlá otevřít. Rozhovory se Starcem byly její otevíraná konzerva. Luster Liebling byl jako korek, který se držel nahoře na hladině.

Shrnuło se jí to do jednoduché otázky: Co dál? Co s ní bude? Jak se bude odvíjet její život? Zapomene na slova Starce?

Kladla si otázku: Proč k Starci chodím? Mám? Nemám?

Věděla, že k němu zajde, až si zase sama se sebou nebude vědět rady. Měl jako mladý člověk Stařec někoho, jako má ona jeho? Byla ráda, že o tom nikdo neví.

Flusserovi se nelíbilo, že si sestřička přivydělává na chleba jako médium hypnotizéra pana Edouše Vysloužila, uměleckým jménem Edward West. Tříkrát týdně štěkala jako fena, mňoukala jako kočka a mečela coby koza. Ještě méně se mu zamlouvalo, že ji pan Vysloužil-West, o sedmatřicet let starší, zval po výstupu v manéži do maringotky. Dával jí po studené koupeli ve škopku masáže krku a temene hlavy. Četl A-Zet a nechával jí včerejší noviny, aby věděla, co se děje. Četla jen vraždy, někdy titulní stránky. Kolik potopili němečtí námořníci anglických a amerických brutto registrovaných tun. Nechala se najmout univerzitou, oddělením psychologie. Zkoumali výsledky hypnózy. Stála v námořnických šatech uprostřed manéže a myslela na námořníky, kteří na obou stranách potápějí krásné lodě, na jakých by se jednou ráda vezla, třeba na Tahiti nebo na Havaj a opalovala se pod palmou nahá, jak to viděla na obrázku. Pan Vysloužil-West ji nejprve uspal. Nechal tři lidi z obecenstva, aby se přesvědčili. Štěkala, mňoukala a mečela. Přidala řehtání koně, houkání sovy a vytí vlka. Ptal se obecenstva, jaké zvíře by chtěli. Štěnici! Veš! Blechu! Krokodýla! Trvalo půl minuty, než pan Vysloužil-West uklidnil obecenstvo, a tři minuty, než ji zase hypnózou probudil. Weltfeind viděl, jak ji odváděl do maringotky. Bylo mu milejší, když si lepila na půl těla chlupy a pak je zase pomocí roztoku odlepovala, půl člověk, půl zvíře, zrůda a hříčka přírody. Půl žena, půl muž, Liana mu připadala vydaná na milost silám, kterým nerozuměl. Vycítil nekalost na hony instinktem. (Nesmířil se s žádným druhem ponížení.)

Zároveň mu to nahánělo hrůzu. Pocity. Nejistota, planost, vyčlenění. Co ho oddělovalo od ostatních. Nepatřičnost. Prázdnost. Křivda. Myšlenky, že něco se sestrou zmeškali. Nikam nepatří. Pan Vysloužil-West ji ujišťoval: „Jsi umělkyně. Čeká se, že jsi disciplinovaná. Umělec si váží každého vystoupení, pohybu, obrazu a slova, zvuků. Reflektorů. A má odvahu vystoupit.“

„Co chceš, abych dělala?“ ptala se Flussera sestra. „Jít na ulici?“

„Ptej se, co chci, abys nedělala.“

„Jít do sirotčince? Maminka i otec žijou. To bych je musela zabít. Nevíme ani, kam zmizela máma. I ty jsi tam omylem. Ani nejsi žid. Táta se zbláznil.“

Pak řekla: „Přál bys mi život pod psa? Chci žít ve vatičce.“

Bral si od ní peníze. Měla vždycky víc než on. Její smích měl ozdravující sílu. Kompromis jí nebyl cizí. Mozek nepřipouštěl mravní zábrany. Narodila se do své doby. Smála se nažloutlými zoubky, veselá a bezstarostná.

„Co budeš dělat, až se vdám?“

Sotva najde někoho, kdo ji má radši, s kým si je blíž. Mohli by spolu žít. Hladil ji pohledem. Přál si, aby se vrátila k výstupu Půl žena – půl muž. Ohrnula rty. To nemyslel vážně. Umělec, který jde finančně pod to, co dostal minule, je vyřizený.

„Bublina viděla v muzeu vycpané ptáky. Orly, sokoly, krahujce. Mají tu také mumie? Ptáci byli živí, lovili, zahynuli a vycpali je, aby si je mohla prohlédnout.“

„Proč mně to říkáš?“ tázala se Mali Kirsten Nováková.

Mali Kirsten Nováková si v létě dopřávala kopeček válečné zmrzliny v kornoutu, zbytek roku mléčnou čokoládu.

O babičce Amálii otec řekl: „V naší rodině nemáme naštěstí cukrovku a nepotrpíme si na oplakávání mrtvých.“ Za něj, dodal, až to

přijde, si to mohou odpustit. Musí být přizpůsobivější, doporučil jí. Nedívat se vlevo, vpravo, jít po svém. Tím vyrovná nevýhody, které uštedřila příroda holce.

„Po zmrzlině mám hlad,“ řekla.

Šli k nim domů.

Co si nevybereme v mládí, uteče.

„Občas si dopřeju úlet. Co nesnáším, je nudit se. Zdržovat se od něčeho, co mi dělá dobře. Po zmrzlině mám lepší náladu. Sto dvacet nad nulou. Doma, když tu se mnou nejsi, mě mrazí, i když mám normálních třicet šest a půl. Myslíš, že pro svou živočišnost jsem získala zvířecí magnetismus?“

Napadlo ho, s kým asi byla. Vytáhl z Bubliny, co chtěla vědět o rozdílech kluka od pasu dolů. A že ji na ulici oslovil starší pán, ale podrobnosti mu řekne příště, a nepověděla nic.

„Zaříkám se třináctkou,“ odpověděl. „Není to číslo smrti.“ Pohládl jí boky.

„V létě jsi to stihl.“

„Tolikrát?“

„Nevíš už? Vyšlo to na dvanáct. Byla jsem na tebe pyšná.“

„Nepočítám to.“

„Měls na to večer, celou noc a ráno.“

„A ty?“

„Jsem dospělá. Víím, co dělám. Přitom se za tebe modlím.“

„Má to účinek?“

„Žehnám ti tělem. Třeba jednou řekneš stačí. Budeš mě mít až po krk. Nebo mě budeš litovat. Řekls už pár holkám dost, ne? Potom: „Projdeš mi tělem. Jako když říkáš miláčku, miláčku. Jsem šťastná. Čekám na tvoje miláčku, miláčku, miláčku. Nikdo mi to neřekl tak hezky jako ty. Miláčku. Umírám při tom. Roztřesou se mi rty, konečky prstů, uvnitř. Chtěla bych být v tu chvíli nesmr-

telná. Nepamatovala bych si, co bylo. Všechno by se opakovalo. Neměla bych pocit, že všechno je poprvé. Krásný strach, že je to naposled.“

Lámala si hlavu jako Bublina. Proč jsou někteří chlapci na chlapce a děvčata na děvčata? Kde se to bere? A kolik dívek a mláďenců je na ocet?

Měla jednu kluka, byl jí oddaný, dobře si rozuměli, rozmetal všechny tělesné bariéry a říkal, že ji miluje. Aleš Vodil. Měla ho ráda. A pak se mu udělala uzlina a nádor na mozku, a když se uzdravil, jako by se nikdy nic nepříhodovalo. Nenáviděl ji. Nedovedla si to vysvětlit. Byla mu cizí. Měla někdy i strach, že by ji mohl zabít. Skončí to vždycky tak, když se dva milují? Byla to jen myšlenka, zlomek myšlenky. S Pepem se nemusela ničeho bát. Leda by se mu udělal nádor na mozku. Měl pravdu. Nakazila se od Bubliny. Dětinští. Snad to je to dívčí. Zženštět a zůstat kapku dětinská.

„Rozpaluješ mi mozek,“ řekl. Věděla, co to znamená.

„Co chceš?“

„Chvíli se mazlit,“ řekl. „Pak buď trochu kurva.“

Nad tělocvičnou bylo učňovské oddělení pro kluky, kteří skončili základní vzdělání. V roce 1931 je přestěhovali do Krakovské a bydleli tam chovanci do devíti roků. Život jim ztrpčovali barmicvanti, kluci nad třináct, kteří si z nich dělali minguše neboli posluhy. (Stlát, topit, dbát o pořádek.) Nikdo si už nemohl stěžovat na umývárny a záchody s bílými kachlíky a porcelánovými umyvadly. Nahoře fungovala nemocnička. Ústřední topení pracovalo, o nevyspaní zimou se už jen vyprávělo. Adler a Pračlověk dostali párkrát výprask od Leoncavala, že použili červené deky složené v ložnici. Nesměly se používat. Počet kluků se udržoval na pětadesáti. V pátek večer a v sobotu bylo místo tělocviku modlení. Okresní ra-

bín Arnošt Cytron znal z paměti tucty svatých knih. (Taky Freuda, Hodana a Reicha, Junga a brožury proti impotenci.) Nedotáhl to na zemského rabína. V šest budíček, v šest třicet tělocvik, v sedm snídaně, v sedm třicet představení, ukázat před odchodem do školy paní ředitelové Felícii Freudenfeldové ruce, nehty a uši a paty a jestli nejsou ponožky děravé. V pondělí a v pátek kapesné. Korunu do desíti let, dvě pro starší. Pro Pavlíčka Volpiho a ostatní obrýlené znamenaly rozbité okuláry deset korun z kapesného. Volpi neměl peníze, a pokud je měl, nevěděl nic lepšího než si koupit knížku. *Něžnou Dostojevského* nebo *Demiana* od Hermanna Hesse a Schopenhauera *O povaze génia, lásky nebo umění*, německé v originále. („Jestli má Hesse pravdu a Němci takhle vypadají, že bez vůdce první ani poslední nedojde, tak potěšpánbu.“)

Brejličky – pokud je našel – rozbíjel. Oběd byl v jednu. Po obědě domácí úkoly, pak dvůr. Od tří do šesti volno. V sedm večer zůstali barmicvanti na učebnách, ostatní umýt, do postele a spát.

Ervín Adler dostával výprask od Plešouna Leoncavala. Pátek nebyl jeho nejlepší den. Čekal na pana Lodena z představenstva Židovské náboženské obce, který kontroloval stravu a oblékání. Jakmile pan Loden vstoupil, vytáhl kapesní hodinky značky Patek, stisknul natahovací kolečko a vylinulo se *O sole mio*. Ve čtvrtek Adler čekal u okna na rolls-royce pana Julia Petschka, v jehož domě v Bredovské se usídlilo pražské Gestapo. Na poslední den odjel pan Petschek zvláštním vlakem do Londýna se zaměstnanci, až na jednoho, z Wilsonova nádraží, než Hitlerova vojska vpochoďovala patnáctého března 1939 bez výstřelu do Prahy. Ervínu Adlerovi učaroval studebaker pana Lodena s dlouhými kapkami reflektorů. Tázal se pana Lodena, jaké to je, být bohatý. Dvě věci, chlapče. Nemusíš se stýkat s blbci. A za druhé: Jsi svobodný. Adler

si to pamatoval. Proč to panu Lodenovi nepomohlo od cesty komínem jako panu Petschkovi?

Plešoun Leoncavalo byl poručík v záloze. Ve skříni uchovával stejnokroj. Přestupky trestal ukazovákem za ucho. Kdo vzal za hrazdu pěti prsty svrchu, tomu zkroutil palec do protipolohy, aby postižený spadl. Plešoun jej ochotně zvedl – prstem zaháknutým za čelist. Bolest (cizí) a krása (vlastní) se mu propojovaly v lebečních kostech. Dávaly smysl jeho učitelské existenci. Vesmír Plešouna Leoncavala se skládal z neprozkoumaných galaxií. Nerozluštil ho ani pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler, který začal souběžně s vývojem písma a antropologií žen (Francouz Robert Briot ve vydání spisu *Matky* z roku 1926) studovat dějiny šílenství. Pro facku nešel Plešoun daleko. „Co bys dělal s penězi, prezentě?“

„Koupil bych si od Adlera noty,“ řekl Flusser. „Jeho brusle. Aspoň jednu.“

Než přišla válka, poráželi jsme mužstva ostatních škol a katolických ústavů v hokeji v průměru dvacet nula. Střídání hráčů se nepěstovalo.

Adler přišel do Belgické, když mu bylo devět. Sestřička mu umřela na krvácení mozku způsobené nádorem. Tatínek si vzal život krysím jedem. Maminku to i bez jedu a nádoru sklátilo o tři měsíce později.

To jaro přišel Ervín Adler domů a maminka plakala. Sestřičku odvezla ambulance. V nemocnici se Hedvička scvrkla. Doktoři a ošetřovatelky je nechali chvíli samotné. Adler ji vzal za ruku. Nemohla mluvit. Mohla ho ještě slyšet? Řekl jí, že ji má ze všech lidí na světě nejradši. Stekly jí dvě slzy. A Ervín Adler pochopil, že někdo může být jeden den krev a mlíko a druhý den je po všem. Otec – ještě než si to udělal – ho stačil přihlásit do Belgické 25. A Adler věděl dřív než moje maličkost, proč nemá člověk vyhrá-

no na dlouho. Vždycky jedno kolo. Záhada života je zvyknout si. Stačí nést existenci bez skuhrání. V čem je důstojnost člověka od porážky k porážce. Věděl – do třetice – co říká španělské přísloví: *Co se nestane za rok, seběhne se během minut*. Nevynechá to nikoho. I s neštěstím se dá žít. Každé proč má své jak. A naopak. Jsi svobodnější. Nezávislejší. Ne nutně šťastnější. Vyhneš se malichernosti a malicherným.

Adler pamatoval Edgara Buzenberga, který skončil v Tichomoří. Učil tělocvik jako Plešoun. Jedno oko měl modré, druhé hnědé. Zajímala ho námořní biologie. Věděl, kde jsou Opuštěné nebo Ďábelské ostrovy. Adler taky pamatoval kluka, který znásilnil maminku. (Dával to na ložnici – s podrobnostmi – před spaním k lepšímu. Matce se to líbilo.) Kluka, který si strčil do přirození vlásenku, odvezli do nemocnice, čural dvěma proudy v podobě vidličky. Adler byl první, kdo objevil, že průměr nudí. (Potvrdil to Volpiho Aristoteles.) Zajímavější jsou výjimky. Lepší než dobrý, horší než špatný. Co přijde najednou, zničehonic, začne zprostředka nebo od konce. Proč? Proto.

Luster Liebling to zpochybnil: „Jak víš, že matku znásilnil? Nechtěla sama? Nebo ho dráždila a nevěděl, co dělá?“

L. L. byl zkušenější. Zažil, že holka znásilnila jeho. Stačilo, že si před něj dřepala. Rozepnula mu poklopec. Naklonila se k němu. Někdy holce stačí pusa, ruce. Dobrý žaludek.

Otrávil ho, že jsme museli už po snídani a místo tělocviků lepit pásky na okna.

„Rusové jsou jen v té části Polska, která před první válkou patřila carskému Rusku,“ řekl Plešoun Bobečkovi a domluvil mu, aby nebyl tak zarytý pesimista, ještě je naděje. Jak se vyjádřil židovský spisovatel, který emigroval do Ameriky: Situace je vážná, nikoli však beznadějná. Vyslovil to francouzsky, elegantně.

Vodičkova ulice se jmenovala *Wassergasse*. Jako Franta Vodička, kluk před vyučením ševcem. Vodička, Wasserman. Němci byli směšní.

Venku najednou spadla mlha. Prahu, Hradčany nebylo vidět. Reproduktory na ulici hlásily bouřku s kroupami. Podle Jednorozče neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, se svět řítil do katastrofy.

Adler se mi posmíval. Nejdřív každému věřím a nadchnu se, a teprve až se zklamám, nedám za dotyčného zlámanou grešli. Roztrhám někoho v duchu na cucky, a vzápětí zapomenu proč. Potřebuju nepřítel, abych se zaměřil. Těžko se soustředím. Adler naopak nebyl hr. Když uznal, že to půjde, skamarádil se. Se mnou zůstal od začátku do konce. Pud, instinkt, chemie. (Tak to trvalo padesát let a kdoví, jak dlouho to vydrží.)

„Taky bys nechtěla zůstat na ocet,“ opakovala Bublina. „Co mám dělat?“

„Ptej se radši, co bys neměla. Hlídat nedotknutelnost jako poklad.“

„Nemáš vzdávat, co máš jen jednou,“ namítla Bublina.

„Jde ti o mravnost, nebo aby sis užila?“

Obě uvažovaly o lásce. O tvářích lásky. Stálá. Zralá. Dětská. Obsah jí vtiskne každý podle sebe. Je i láska trojlístků. Ruský autor Turgeněv léta doprovázel operní zpěvačku Viardotovou na cestách s jejím manželem. Dceru Viardotové zplodil Turgeněv, vzal ji za svou manžel. Paní Viardotové vyhovovalo mít pohromadě manžela i milence. Milovala oba. Ernest Hemingway převzal název Turgeněvovy povídky *Jarní vody*. O milenci, který ztratil lásku pro dobrodružství jedné noci se stárnoucí, ale hezkou herečkou druhého řádu.

Bublina se culila. Zůstala bezradná.

„Co dělá sestra?“ zeptal se Pepe Flussera.

„Tahá ze mě rozumy jako Bublina. Může holka vydržet bez klu-ka? Za jak dlouho se z ní stane stará panna?“

„Může zmizet oheň ze středu Země? Pohasnout Slunce? Proto jsme se narodili. Zima těhotná jarem. Podzim, po kterém přijde zima. Jsme jenom ty a já. Plnost, která se vyprázdní. Němci. Oku-pace. Protektorát. Protižidovské zákazy. Prázdnost, které se naplní. Je to víc než čas.“

Mezitím přišla Mali Kirsten Nováková. Flusser se ztratil.

„Jak se máš?“

„Tříhvězdičkově. Ty?“

„Desetihvězdičkově. Mluvili jsme s Flusserelem o tobě a Bublíně.“

S Reginou, o dva roky mladší sestřičkou, si Mali Kirsten rozuměla. Jednou je s Černým Pepem Regina přistihla na koberci, už bez šatů, zapletené do sebe jako vánočka. Lekla se. Umřeli? Chvilí na ně zírала od prahu. Jak ho to sestra brala do pusy? Spokojila se znamením zvednutou rukou, kterou jí Mali Kirsten ukazovala, že má vycouvat. Oblékli se a Regina neřekla ani slovo. Jen se zeptala: „Vadilo by vám, kdybych si zakouřila?“ Vykouřila otcův doutník a odešla. Mali Kirsten to stejně rozladilo.

Protektorát byl chobotnice, jejíž chapadla se svírají. Vymykali se tomu vlajkaři, lidi kolem *Árijského boje*, kolaboranti, kteří se teprve za nacismu dostali k lizu. Čeští herci, kteří hráli německy. Nejdřív je zbožňovali, pak lynčovali. Dalo se jimi jen opovrhovat, nevyplatilo se je podceňovat.

„Antisemité jsou věční,“ řekl Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld.

„Špínu a to povrchní nechají Němci žít,“ tvrdil pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler.

Češi, podobně jako židé, se stávali cizinci ve vlastní zemi. V Praze už bylo tři sta tisíc německých rodin. Kolonisté. Naznačovali, co přijde po válce. Čecháčci půjdou. Uvolní někdejší německé teritorium.

Bobeček Lenta Máhler básnil tak dlouho o potížích vyrovnat se s minulostí jako s koulí na noze, než včerejší starosti vystřídaly tady a teď.

Na krámských tabulích německé nápisy. Boty. *Schuhe*. Zámečnictví. *Schlosserei*. *Deutsche Kandenzucker*. Patolízalství se stalo národním sportem. U firmy Wolf a Schleim v Rytířské prosvítalo jméno arizované firmy. Původní zůstala slova *textil, hedvábí, látky*.

Mali Kirsten Nováková si pamatovala, jak přišla o panenství. Bylo jí čtrnáct a půl. Pavel Cmíral, se zárodkem knírku do zrzava, který se jí ani moc nelíbil, se nabídl, že ji naučí jezdit na koni. Jeho tatínek, pan Hugo Cmíral, byl zaměstnancem jízďárny u Vltavy, na druhé straně řeky. Měli to zadarmo. Jízda ji rozdráždila. Krok, klus, cval. Pod sebou mohutné zvíře. Špička sedla se jí otírala o rozkrok. Stalo se to v kůlně připojené ke stájím. Měla pocit přitažlivého i odpuzujícího hříchu. Nemohla říci, že se jí to líbilo. Byla zvědavá. Ani nekrvácela. Mělo to daleko k tomu, co prožívala později. Nazítří to s ní zkoušel po lekci jízdy tatínek. Pamatovala si prkna boudy, suky a škvíry, lak dřeva a šteláře a háky se sedly, uzdami, s kbelíky a štoudvemi. Otec zatáhl petlici. Díval se na ni. Má krk jako ušlechtilá klisna, tvář Adiny Mandlové a vysoká, skoro dospělá ňadra. Vybidl ji, aby si odložila a odpočinula si vleže. Bude opatrný. Půjde vedle. To pochopila později. Bouda voněla

dřevem, haraburdím a koňským potem. Co vydechují koně. Věnoval jí potom podkovu, aby ji přitloukla doma pro štěstí na zed' vzhůru nohama, jako když Žižka mátl nepřítelům, že nechal podkovat koně obráceně, aby zanechali stopy v trávě a zdálo se, že jedou sem, když jeli tam.

Sváděl děvčata formulkou: „Nebudu se rozvádět. Mám málo času. Nezdržuj.“ Předtím ji z dospělých sváděl otcův právní zástupce, pan Alex Pšenička, o němž tatínek prohlásil, že je to nejdražší advokát. Neuspěl.

Během týdne šla – aby překryla dojmy – s jiným klukem ze školy. Michalem Bergmanem.

Střídat kluky ji bavilo. Jako chuť k jídlu, říkala. Třikrát za sebou zmrzlinu. Jsem kurva, opakovala, když šla s maminkou do kostela. Když mýjely zpovědnici, přivírala oči a přála si na nich klapky jako kočároví koně ve Stromovce. Bála se kněze. Jsem i nejsem. Děla-la to zadarmo. Svezla se na koni. Napadla ji třetí možnost, o níž slyšela. Platit. Spoléhalo na štěstí. Neotěhotní. Překročila hranici, o níž se Bublině nesnilo. Ponoukala Pepeho: „Řekni, že nejsem kurva. Ty bys chtěl?“ – „Jsi choromyslná,“ proklašoval Pepe. „Ale líbí se ti to, ne?“

Prsa, své nejcitlivější erotické oblasti (Freud), vnímala jako kus těla, ruku, nohu nebo záda, na něž nemyslí bez ustání, a potom ten kousek kůže, který ji vzruší nejmenším dotykem, někdy pouhou představou. Pak pro ni byla to, co láká, vábí. Ozdoba a živoucí pokušení. Znak ženy. Milostnice a matky. Co dráždí a povzbuzuje. Zprostředkuje blaho, pohledem nebo dotekem. Vědomím, co má. Až bude maminkou, životadárná nádoba. Žlázy sladkého mléka.

„Kdybych neměla víc než prsa, bylo by to málo. Pro tebe nemít prsa, chybělo by ti všechno.“

Pepe měl rád, když s ním takhle mluvila.

Všiml si pyšné chůze děvčat. Působ a sebevědomí, s nímž se nesly. Rovná záda, hlavu vzhůru, ňadra vztyčená před sebou jako před lodí, královskou chůzí, v níž bylo neslyšné volání, pohled, to jsem já, dívčí krása. Posílám ti vzkaz. Signál. Rozumíš? Slyšíš, vidíš? Bílé nebo barevné blůzy, těsné šaty, výstřihy. Plešounovo dekolté.

Tak se vznášela na ulici. V hlase měla svěžest.

„Zvoníš,“ řekl.

„Někdy svítím, jindy zvoním? Rozhodni se.“

„Chodíš jako královna.“

Zaculila se.

Maličko si vyhrnula sukni. Ukázala hladká stehna.

Dotáčela teplou vodu.

„Co by sis přál, kdyby tě odsoudili k smrti a směls mít poslední přání?“

„Kilo velkých černých třešní. Aby mě nechali v klidu je sníst. A plivat pecky, kam se mi zamane. Tebe. Nahoře i dole.“

„V tomhle pořadí? Někdy jsi nenasytý, jindy nedostižný.“

„Co by sis přála ty?“

„Aby se slovo nebo myšlenka staly tělem. V noci, když jsem sama. Všechno ve mně volá o pomoc. Vzala bych tě jako kněze i kata. I umírat se musí umět.“

Šli se koupat. Napustila sama vanu. Dřímala ve vodě. Ponechala si na rtech lehce drzý úsměv.

Pak šeptala: „Jsi se mnou v každé kapce. Dostávám tvou radost, rychlost a neschopnost zůstat v klidu. Nemám, čím to změřit. Všechno, co cítím, mě spojuje se zemí, světlem a tmou. Zemi s vesmírem. Vinnou révu s hlínou. Dávat ti je dostávat. Tělo, každý kousek. Neviditelný film, který ti chrání kůži před bakteriemi a smyje se mýdlem. Jsi mojí součástí. Jsem s tebou. I tam, kde zrov-

na nejsem. Stačí mi v představě sedět proti tobě. Mám ráda vůni tvého těla. Jako chuť pečeného chleba. Vůni borového lesa. Dech vypraného prádla. Dala bych ti krev. Srdce. Co budeš potřebovat. Mám ráda tvou chuť k životu. Nespoutanost, které Plešoun říká uličnictví a ředitel nekážeň. Jsi rošťák s touhou po spravedlnosti. Chlap. S nikým jsem ještě tak nemluvila.“

„Jsi hodná.“

„Jenom když spím.“

„Taky na tebe čekám,“ řekl. „Jsem z tebe opilý.“

„Chceš jít na výlet?“

„Kam?“

„Do a z mého těla.“

„Tam jsme právě byli, ne?“

„Všechno málo. Jsme mladí.“

„Kdysi holky jako ty házeli dravé zvěři. Také je upalovali.“

„Jak to dokázali?“

„Soudili je za velezradu víry. Podstupovaly zákonem předepsané mučení, aby se přiznaly.“

„Hlavně ženy?“

„Fanatici nemají rádi ženy. Hitler se ani neoženil.“

Líbali se. Měla měkké, vlahé rty. Líbala se ráda.

„Nechceš, abych spal?“

„Chci, ale nevím co, tvrdí otec.“

Vdechovala jeho dech. Vypustila vodu a přiblížila se k němu. Vana byla dlouhá a široká, jak si to přál otec. Přála si, aby v ní zůstal, než usnou.

Zpíval jí polku z hospody naproti sirotčinci v Belgické: *Za hory a doly vede cesta má... Pojď, panenke, doprovod mě, už jdu domů, už je čas a já zítra večer přijdu zas... Brala za své, co se líbilo jemu. Na Šu-*

mavě je dolina. Vyletěl z hory bílý pták... Milenka: Jak bych já smutná nebyla, když jsem miláčka ztratila...

Stařec se zamyslel nad plynutím času. Co je to vlastně čas? Co pro něj znamenají hodiny? Měl v každé místnosti přinejmenším dvoje. Nad postelí troje. Na zdi našla tu a tam zavěšené cibule nebo náramkové hodinky na hodně starých páscích. Jedny cibule visely na těžkém řetězu.

„Příroda nemá orloje,“ řekl. „Jen noc, den, zatmění, měsíc a hvězdy v noci, světlo a slunce ve dne. Bouře a klid, vichry, pohodu. Sezony. Jaro, léto, podzim a zimu, někdy jen léto a zimu. Pro nás je čas řeka. Zdroj neklidu. Hranice, kterou se bojíme překročit. Člověk si vymyslel hodiny, jako si vymyslel přehrady, sýpky pro hubená léta po úrodnějších. Jak asi vnímá čas pes, kočka, ptáci? Tygři. Hvězdy, měsíc, slunce? Kdo asi první vyslovil pojem čas? Kdo zachytil prázdno, podobné díře, kterou všechno vytéká, aniž bychom věděli kam? Je možné, že se čas někde hromadí jako neviditelná energie?“

„Uvažuji o čase většinou, když spěchám,“ řekla. „Nebo něco zmeškám.“

„To uvažuješ o spěchu, ne o čase.“

„Pokud se mi nedostává. Nic nestíhám. Lituju, co zmeškám.“

„Má čas meze? Nemyslím ty, které jsme si určili na hodinách.“

„Nevím. Některým pojmům nerozumím, a ani se mi nechce o nich přespříliš přemýšlet. Rozbolela mě hlava. A nechci se cítit bezradná. Nechápu pojem nekonečna. Nedovedu si představit, že něco začíná a nekončí. Snad je to nepochopitelný kruh, který nezačíná ani nekončí. Nevím, nevím, nevím. Nikdo mně to ještě nedokázal vysvětlit. A není to jediné, co zůstává nevysvětlené nebo nezodpovězené.“

„Ani nevíš, jak jsi trefila hřebíček na hlavičku,“ řekl Stařec. „Bude to stále horší.“

Pak řekl: „Měřit čas je jako chtít krájet vodu.“

Chvilí pátral v paměti. „Lucretius řekl: *Čas mění povahu všeho světa. Stav střídá stav. Nic si nezachová podobu. Všechno plyne. Nutí to k proměně příroda.*“

„Čas je nenasytný,“ řekla Mali Kirsten.

„Co není?“ zeptal se Stařec.

„Nálada,“ odpověděla Mali Kirsten N. Starci se to líbilo. Chtěl vědět proč. Odpověděla, že má kamaráda, který za základ všeho pokládá pocit. Jako by si mohl člověk nasadit nebo sejmout růžové brýle, aby viděl věci světlejší nebo naopak. Stíralo to hranici mezi opravdovým a náhražkou.

„Jsem naivní,“ řekla.

„Nejsi. Jistě ne ve všem,“ řekl pan Ludvík Jindřich, Stařec.

„Jsem ráda, že na mě máte čas.“

„Pro děti všechno,“ řekl Stařec.

Naštěstí, myslela si, vynechal chápavý, blahosklonný a protivný úsměv, s jakým jednají s dětmi dospělí. Myslel na něco hlubšího, co asi nevyslovil.

„Nejsem ve všem dítě,“ řekla.

„Čas je jako stín, neustále s námi. Prchá před námi, aniž se odtrhl, a sleduje nás, stále v patách. Jistě to souvisí s tím, co zmeškáš. To máš pravdu.“

(Vyvolalo to v Mali Kirsten N. myšlenky na to, kdy její čas s Lusterem Lieblingem utekl příliš rychle, daleko rychleji, než si přála, a donutil je, jako přísný pán, aby skončili a rozešli se.)

Stařec srovnal ručičky hodin podle těch, které měl na zápěstí. Natáhl všechny. Uvědomila si tikání. Jak tu mohl spát? Nerušilo ho to? Zeptala se a odpověděl, že nikoli, stejně jako ho neruší křik dětí, štěkot psů a pískot ptáků, už od úsvitu, snad ještě před ním.

„Mít tolik hodin vám musí připomínat čas,“ řekla.

„Možná,“ řekl Stařec. „Každý jsme nějaký. Perské přísloví říká: *Škorpión nezabíjí z nenávisti, ale protože je škorpión. Nebo: Tygr nežere trávu, ani když hladoví. A: Černou kobyliku neumyješ do běla.*“

„Máte rád přísloví?“ řekla.

Narážel na Němce? Protektorát?

„Hledám v nich sebe. Mám nestálou mysl,“ řekl Stařec a netušila proč.

Mohla říci, že má rovněž nestálou mysl. Někdy si připadá šílená.

„Je mnoho malých lidí,“ řekl Stařec. „Žijeme v mělkém rybníku.“

„Proč myslíte?“

„Žiju už dlouho.“ Potom řekl: „Jsou to všechno maličkosti. Vřídky, ne vředy.“

Odešla od Starce zmatena. Proč řekl, že i kdyby před ní skrývali všechno, doví se to najednou nebo postupně. Ale neměla by se o to snažit ani o to stát. Světový řád spočívá v tom, že všichni chtějí vědět o všech všechno. Dřív to šlo pomalu, nyní rychle a stále se to zrychluje. Naštěstí to není možné. Lidi by se nesnášeli ještě výrazněji, než se nesnášejí takhle. Týká se to všech. Otců a synů, matek a dcer, milenců, manželů. Minule mluvil o prvotním hříchu. Něco ho hryzlo. Mluvil o právu lhát. O možnosti zapřít, co se mu nelíbí. Lhát lhářům nemůže být nemravné. Jen nehezke, nepříjemné. O zavírání očí před tím, co je přirozené. Čemu se musí vzepřít jednotlivec, i kdyby ho obviňoval dav. Jak zavede povaha nebo sklony člověka občas na kraj světa. Víc nevysvětlil. Nepochopila, kam míří, proč většinu z toho, co prohlásil, prohlašoval, když se ho neptala.

Proč k němu chodím? Co se chci dovědět, ptala se v duchu. Něco předstíral? To si byla jista. Neměla tušení co. Proč jí na tom záleželo? Mluvili už o chování, o impulsech, sklonech. O spánku, odpočinku. O charakteru, čím se kdo chlubí, o zmatku, který na-

hradil řád světa. Jak se lidi neznají, spíš vycitují, instinktem, i ti nejblíží. Mluvil s ní jako s dospělou. Něčeho se dovolával, aniž jí řekl, co to je. Mluvili o tom, za jakých okolností a k čemu se člověk ohlíží. Dal jí k lepšímu arabské přísloví o člověku, který vidí-li vodu, promění se v rybu, a spatří-li kočku, je z něho myš. Jí by se to druhé líbilo víc obráceně. Vidí-li myš, promění se v kočku. Smál se a viděla jeho chrup, v němž mu vpředu a po stranách chyběly zuby. Nechtělo se jí počítat kolik. Něčeho se bál. Stáří? Nebo že si jednoho dne nevynese nahoru do třetího patra nákup, protože ho neuzvedne? Je čas most do nekonečna? Do všeho, co zůstane nedopovězeno? Máme se smířit, že na všechno nejsou a nebudou odpovědi? Vnímá čas jinak mladý člověk a odlišně stařec? Asi ano. Jak souvisí čas a zvyk? Mohla si domyslet. Ji čas nerušil. Smířila se s tím, co nestihne. I se steskem, který ji nutil ke spěchu, když byla s Černým Pepem nebo než se sešli. Připadalo jí, že ona a čas jsou kamarádi. Taky Černý Pepe a čas byli přátelé. Ale jen na začátku a uprostřed, ne když se loučili. Věděli, co a jak, od kolika do kolika. To, co dělali, nešlo urychlit. Snad přístup k tomu, stihnout rychleji rozjezdovou dráhu, ne přistání. A pak spěchat po odchodu. Smířit se s tím, co mívá stejně, je-li to pomalu, nebo rychle. Smířila se i s tím, že ztracený čas patří k životu, jako dny od pondělka do neděle k týdnu, jednotlivé dny v kalendáři k součtu dnů v roce. Jak dlouho už znala Lusteru Lieblinga? Jak dlouho už znala Starce, pana Ludvíka Jindřicha?

Výsledkem všeho bylo, že přemýšlela celou cestu k Černému Pepemu o čase. Neměla z času strach. Věděla, že je mladá. A až bude stará, nebude mít čas na to, aby litovala, na co už je pozdě. Bude mít úděsné tělo, jako ženy ve švédském filmu. Na to, co chtěla, bude mít ještě řízu času. Dnes, včera, zítra. To všechno byl čas. Dospěla k závěru: Ano. Čas je most do nekonečna. Co ne-

chce zmeškat, jsou stanice. Nikdo nemůže stihnout všechny. Čas vymezuje cestu odněkud někam. Zvenku i zevnitř. Čas je důvod, omluva, výčitka. Neviditelná energie, kterou nelze uchopit, ale je všudypřítomná jako světlo ve dne a tma v noci. Čas lze měřit, aby mu to ubralo z všemocnosti a důležitosti.

Pepe, vzkazovala mu v duchu. Už jsem na cestě. Uvidíme se za chvíli.

K překvapení Flussera a osazenstva, které bylo v hale, se objevil na návštěvě, na cestě od dcery, starý Hadry kosti kůže. Ocenil sám sebe, že se nebojí vkročit do židovského sirotčince. Až na vestu z králíčích kožek vypadal normálně. Ohlásil se u Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudfelda.

Ptal se Flussera, co se naučil. Weltfeinda nenapadlo nic lepšího než předstírat dojetí, zdvořilost a citovat pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera, který mluvil o stoicích. Liší se od hedonistů, zastánců slasti. (To je z řecké filozofie, tati.) Dobro a štěstí? Nic zvláštního. Nedostatek zla a nepřítomnost neštěstí. Jistě, odvětil starý Hadry kosti kůže. Světlo je nedostatek tmy. Ano, ano. Zdraví je dobro, které se projeví, když není. Ačkoli o Senekovi nikdy neslyšel, sdílel s ním stejný názor, že chudí vždycky něco chtějí. Bohatí chtějí hodně a lakomci chtějí všechno. Flusser mladší dal otci najevo, kolik času tu promarní. Učitelé se nezdáli starému Hadry kosti kůže nejhorší. Židi mají za ušima. Kdo umí, umí. Nezapomeň, co už umíš. Na sestru. Důležité je nenechat se chytit. Starý Hadry kosti kůže se ztratil, jak přišel. Zmizel v Maďarsku. Už se neviděli. (Němci ho později zaplynovali, jako na podzim 1944 čtyři sta tisíc maďarských židů, a navíc cikány.)

Upozornil na přítomnost bratra v Praze, maďarsky a slovensky hovořícího Laszla Kovacze. To mladého Flussera nevyvedlo z míry.

Ať strýček přijede, a pokud nebude mít strach, ohlásí se. A oddychl si, že je na svém.

Starý Hadry kosti kůže upřednostňoval mezi pověrami pohled na minci. Panna navrch znamenala, že se domůže peněz. Ani orel nevěštil ztrátu. Zkontroloval si, že syn to převzal.

O přísun informací v Belgické 25 se staral Pavlíček Volpi, ezoterik. Pan duchovno. Volpi objevil úryvky z církevního spisu *Kladivo na čarodějnice*, překlady z latiny z patnáctého století. Jak vymačkat přiznání z žen obviněných z čarodějnictví a kacířství. Připomínalo to metody *Gestapa*. Buď se přiučilo, nebo to byla všeobecná součást lidské povahy. Mohlo tak postupovat každé hnutí, aby se zdálo čistší než čisté, přísné a zásadní, ryzejší než ryzí. Fanatici nemají začátek a konec.

Dáma, o níž nás Pavlíček Volpi zpravil, se jmenovala Kunigunda. Stačilo rozdělovací znaménko Gunda. To znělo překrásně. Pohledná lucemburská paní římského krále Jindřicha zvaného Svatý zavdala důvod k jeho pochybnostem o její manželské počestnosti. Nařídil Boží soud žhavým železem. Přešla po rozžhavených radlicích. Jednu nesla v ruce. Předtím si zamokřila nohy. Zůstala vzorem manželek.

„Pátrej dál,“ doporučil Volpimu Ervín Adler.

„Pánové,“ pravil Volpi. „Dovolím si vám přednést bajku, kterou jsem četl. Poslouchejte:

*Hádalo se tenké střevo s tlustým,
srdce s játry, ledvinami.
Kdo je důležitý v lidském těle?
Vmísilo se hovno.*

*Jděte k šípku, do prdele.
Pokud já se schovám,
pět dní nevylezu,
zhasnete jak vyhořelý Vesuv.*

Napsal český Villon, pan Áva Fišer. Spěchám si opatřit jeho spisy. Taky napsal: *Žena je nejskvělejší nástroj, o němž se mnohým smí jen zdát. Od koho přijme zástoj, smí její struny rozehrát.*“

„Beru,“ řekl L. L.

Adler to uměl za pět minut zpaměti.

Mali Kirsten Nováková řekla Starci: „Kdybych dnes počala dítě, nemohla bych přesně říct, čím je to.“

Čekala, že jí odpoví, že musí mít pestrý sexuální život.

Místo toho však Stařec řekl: „Dovedeš si odpustit? Dovedli by ti účastní?“

Snažila se usmát. Nevěděla, proč chce Starce vyprovokovat. „Nemůžu vyhrát všechno,“ uznala.

„Je pozdě, měla bys jít domů,“ řekl Stařec.

„Půjdu.“

„Máš přísného otce?“

„Je surový. Ne na mě. Na matku.“

„Říkala jsi to minule,“ zamyslel se nahlas Stařec.

Zbývala jí volná hodinka, než se sejde s Lusterem Lieblingem. Stařec jí nabídl malinovou limonádu. Nestěžovala si, jen mlčela. Nevypovokovala ho. Dívčí dobrodružství ho zřejmě nezajímala.

„Nejtěžší je poznat sám sebe,“ řekl Stařec.

Nechápala, jak mohl uhodnout, na co myslela.

„Ještě těžší je odpustit si,“ dodal Stařec.

„Nevím,“ řekla.

„Co víš jen ty a já,“ řekl Stařec.

Nerozuměla mu, ale cítila, co chtěl Stařec povědět, o čem uvažovala sama. Stařec se na ni díval hlubokýma šedýma očima, z nichž nevyčetla, co chtěla. Jen zlomkem myšlenky ji napadlo, co by se stalo, kdyby ze sebe shodila šaty a ukázala se mu beze všeho. Vzápětí to zavrhla. To od Starce nechtěla. Patrně by to od ní nechtěl ani Stařec. Najednou pochopila, co tím Stařec myslel, když prve řekl, že nejtěžší ze všeho je si odpustit.

Odešla za chvíli. Limonádu nedopila. Bloudila ulicemi. Ještě měla půl hodiny. Ulice jí připadaly neznámé. Šla jako ve snu. Bolelo ji na prsou. Sáhla si doprostřed hrudi. Pálila ji žáha? Měli včera vydatnou rodinnou večeři. Kachnu, bramborové a kynuté knedlíky, modré a bílé zelí, šťávu. Žiju jako ve snu, napadlo ji. Nemohla odhadnout, jaký druh snu to je. Prošla kusem Vinohradské, než se přes Americkou vrátila k Belgické. Věděla, že se vyhýbá obloukem domu v Londýnské.

Jak říkal v pátek okresní rabín Arnošt Cytron, slušnost se nedědí. Začíná vždycky od začátku, znovu, zase a opět. Slušnost si nikdo nemůže našetřit. Může ji pouze obnovovat tím, co udělá, tady a teď. (Znovu, opět, zase.) Včerejší slušnost si můžu strčit za klobouk. Pověst? Klame. Stačí tvářit se podle hesla *ranní ptáče* a mžourat z postele až do oběda. Mravnost je podle rabína Cytrona pták, který letí nad mořem. Musí mávat křídly, aby nespadol a neutopil se.

Vždycky jsem měl rád báchoroky. Okresní rabín Cytron tvrdil, že čeští židi jsou jiní než polští, ruští nebo němečtí. Nestojí o flekaté kaftany, zamaštěné bílé košile. Rabín není papež. Je to učitel. (Okresní rabín až do chvíle, kdy spolykal svou dávku Cyklonu B, neměl k světcům daleko, i s fleky od třikrát přeškvařeného husího sádla na kabátě.)

Bobeček Máhler, asistent odborného učitele Plešouna Leoncavala, mobilizoval pro nouzové situace přísloví: „Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil. Nemyslete si, že nosíte hlavu na krku, aby do vás nepršelo.“ Nejspíš měl za to, že hlavičku na správném hrdle má on, a do nás beznadějně leje.

„Víš, proč Plešoun nemá rád Herkula?“ zeptal se mě Adler.

„Bojí se silných?“

„Herkules zabil učitele.“

„To sis vycucal z prstu?“

„Myslíš, že opravuju dějiny?“

„Jak na to přišel?“

„Učitel ho naučil, jak zabít.“

Ukázalo se, že Adler dává při vyučování pozor, zatímco jsem si čmáral na papír vytržený ze sešitu s němčinou perpetuum mobile, člun poháněný karbidem. (S tím jsem při vyučování pár let vystačil. Všichni máme školní chemické období a vynalézáme.) Později mě zaujaly rozdíly mezi holkou a klukem. Volná láska. Mnohoženství. Incest. Množení, svátky a nevěry v Čechách. Čím jsou lidi – navzdory náboženské příslušnosti – pohani. Tajemství muže a ženy. Záhada těla od pasu dolů. Proč je žena nejcitlivější na krajíčku. Proč je velikost muže bezvýznamná, pokud se nepodobá trpaslíkovi. (Lekce Mali Kirsten Bublině.) Znovu a znovu a znovu, bez ohledu na zkušenosti. Bylo to silnější než já. Nepřemožitelné, všudypřítomné a omamné. Nutkavé jako myšlenka i smyšlenka. Šílená nezvratnost, které jsem se neuměl bránit, zbavit, leda bych se dal amputovat jako kněz na malbě domu v Malé Karlové, který hodil odřezané psovi. Nechtěná říčnost. Co se ozývalo jako neutišitelná píseň. Obsah mozku i morku kostí. Tichý křik duše a těla. Toho živočišného i duchovního. Strach, vábení a fantazie. Trápení. Instinkt, jemuž sílily svaly i bez tělocviku.

Pěstovali jsme s Adlerem hru, kdo se postaví co nejtěsněji ke kolejím, když přijíždí expres, nosem k lokomotivě, která chrčila jiskry, aby se jen tak tak nedotýkal oceli. Dětská ruleta. Chodili jsme za Wilsonovo nádraží, směrem k Žižkovu a Libni. Stačilo zahlédnout rychlík, zaslechnout sílící rachot blížící se lokomotivy a vagonů, zvonění a svist kol na kolejích. Fičení větru od kol, vagonů, rychlosti. Příjemné mrazení, hrůza a riziko, které jsme podstupovali. Nutkavost a nebezpečí. Hazard. Způsob, jak vychutnat život. Flirt se smrtí. Ještě jsme nevěděli, jak daleko i blízko jsou si život a smrt. Co nás čeká.

Závodili jsme u tramvají, kdo jí v běhu zkříží cestu, když už tramvaják nemohl přibrzdit. Věřil jsem na devatenáctku a desítku, Adler na pětku. Někdy souběžně s tramvají – neviděné z mé strany – jelo auto. Párkrát na mě kývla zubatá s kosou. Byli jsme nesmrtelní? Do první chyby. Měli jsme štěstí? Potřebovali jsme ho jako plíce kyslík, ryba vodu, žízeň napít se. Nejdřív člověk riskuje, pak to vychutná. Učili jsme se na to, co mělo přijít, aniž jsme mohli tušit.

Adler si opatřil knížku Voltaira *Myšlenky rozumu podle abecedy*. Zaujalo ho písmeno *L, láska. Přírodní látka vyšitá obrazotvorností...* Dočetl se, že druh šupinaté ryby nezná množení. Samička vrhne do bahna jikry, připluje sameček, oplodní je semenem a pak se vylíhnou miliony rybiček. Muž a žena. Jako se slučují kovy, snoubí se čistota a péče o kůži. Ervín Adler nechápal, proč francouzský učenec nemá rád obřezané. Adlerovi nešlo pod kůži, jak do nás všichni učitelé a funkcionáři pumpovali dobro, až se z toho stala protivnost.

Měli jsme s Adlerem rádi život na úrovni slavnosti. Buď, anebo. Teď, nebo nikdy. Riskovat, co se dá udělat jen jednou. Štěstí a smůla. Bratr a sestřička. Vítězství a porážka, ráno a večer, den

a noc a pravda a lež, denně zásnuby. Svět napůl andělský a napůl dábelický. Každodenní dobrodružství. Jak se to doplňovalo a dávalo smysl. Bylo to krásné. To jsme potřebovali.

Kdo potřebuje řád? Hlavně aby to nebyla nuda. Člověk musel být ochoten nést kůži na trh. Nenaříkat. Nekňučet. Nevzdychat. Nedovolit dělat ze sebe plačku.

Vyvracelo to Plešouna. Pěstovalo to imunitu k desaterům okresního rabína Cytrona. Kovadlina, na které jsme kuli surovinu existence. Obstát a neobstát. Navenek, zevnitř a s kým a proti komu. Kdy, kde a jak. Skryté hvězdy. Některé svítily, jiné pohasínaly. Záhada a kouzlo existence.

Luster Liebling měl zásady. Neslevit, i kdyby to stálo výprask. Měl otce u *Waffen-SS*, židovskou matku (neznámo kde, snad už zaplynovanou). Otec měl na starosti vlaky. Souprava s jedním vykřičníkem na listině výpravčích měla přednost, se dvěma vykřičníky větší a vlak s třemi vykřičníky nesměl nikdo zastavit pod trestem smrti. (Později jsme jeli na východ vlakem bez vykřičníků, se spoustou zastávek, poslední v Krakově.) Luster Liebling byl blíž okresnímu rabínovi Cytronovi, navzdory své nežidovské polovině. Pokládali za pilíře světa – kromě zbožnosti, které Luster Liebling moc nedal – čest, věrnost a odpovědnost. Žil a válčil svou povahou. Čím se přičila Jednorožci neboli Hrochovi, řediteli Freudfeldovi, jeho ženě Felícii a učitelům. Proto se líbil Mali Kirsten Novákové, čtvrtiční Němce a částečné (tajně, našťestí, a pokřtěné) židovce. Ona se zamlouvala jemu, on jí, vzájemnou odlišností. O čem jí dokázal přesvědčit. Co si nedala vymluvit, aby ji neprohlásili za bílou židovku. (Bílý žid je horší než žid. Je to árijec, který zradil svou čistou rasu.)

Šli jsme s Adlerem kolem hlavní pošty. Mezi Panskou a Jindřišskou vedle převráceného motocyklu ležel na kolejích muž

s rozbitou hlavou, v kožené bundě, v montérkách, ve vysokých hnědých šněrovacích botách až po kolena. Z temene mu vytékala krev. Nikdo se ho nedotýkal, než přijde lékař. Tramvaje v obou směrech stály. Z hostince naproti hráli *Každý má právo na kousek štěstí*. Řidiči tramvají vzadu cinkali. Muž nepřestával krváčet. Stále se ho nikdo nedotkl. Kameny dostaly podobu rubínů. Měl hubenou, mrtvolně bledou tvář. Stáli jsme s Adlerem němí. Ervínovi se chtělo zvracet. Nesnášel pohled na krev.

Za tři vteřiny jsme šli dál, k Jindřišské věži, podél stojících aut, lidí a tramvají. Neřekli jsme slovo. Muž, který spadl z motorčky, byl s námi a asi zůstane. Kameny, tvář, krev. Smekl se na kolejích? Ani když už jsme měli Jindřišskou věž za zády, tramvaje se nehnuły. Snad mezitím nevykrvácel.

„Vždycky je to takhle,“ řekl Adler.

„Co?“ zeptal jsem se zbytečně.

„Nic,“ dodal Adler. „Všechno.“

Zůstala s námi a v nás bezkrevná bílá tvář s tmavozelenými celuloidovými brýlemi, převržený motocykl a tratoliště krve.

Pepe si dělal v hlavě pořádek: Němci vtrhli do Prahy patnáctého března 1939. Sněžilo a pršelo. Lidé na ulici plakali. Luster Liebling vylepil doma na záchodě zespodu na prkýnko titulní stránku z nacistické čítanky s citátem Heinricha Hoffmanna von Fallerslebena: *Deutschland, Deutschland über alles. A: Více světla! Goethe*. Otec ho zbičoval důtkami na psa. Matce říkal Růže sáronská. Křičel, že je židovská kurva. Chce mu znemožnit kariéru? První den okupace nařídil, aby Luster nosil *Lederhosen* s vyšívanými kšandami. Ocenil, jak se na fotografii v ročence SS generál *Luftwaffe* Hermann Göring nechá olizovat lvíčetem v obývacím pokoji. Otec věřil, že jako se dá najít vrbovým proutkem v zemi voda a ve vodě utope-

nec, lze objevit výkyvy proutku v žilách árijskou nebo neárijskou krev. Cítím žida za desaterou zdí, chvástal se otec. Ve středu Země. Chtěl, aby ho uznali jako proutkaře půdy, krve a rasy. Árijská krev má účinky zlata, stříbra a platiny, židovská olova a zinku. Blbec, blbec, blbec, křížoval se Luster, jeho syn. Nebylo by lepší, kdyby se otec nenarodil? Na nacistických srazech si táta nechal masírovat mozek. Začal chodit pozdě domů a kryl se Hitlerem, který taky všude chodí pozdě. Zvyšuje to napětí čekajících. Hitlera otec pokládal za politického a vojenského génia, jakého Německo nemělo. To, že se narodil v rakouském Braunau, mu nevadilo. Pro otce byl i Mozart Němec. Jako kdysi Bobečkův Hegel, L. L. hlásal, že bez bezmocných by mocní ztratili pocit moci. Bez blbců by nemohl Hitler vypadat chytře. Otec sloužil v klášteře, odkud vyhnali jepťišky. Zbavovali Německo neužitečných jedlíků, *lebenswerte Leben*. Vyzkoušeli si účinky Cyklonu B a výfukových plynů nákladáků na debilech. Schloss Hartheim a Schloss Grafenegg a Hadamar u Limburgu. Německým věřícím se to nelíbilo. Ale neslyšeli, že by to papeže popudilo. Ve službě se otec L. L. utvrzoval, že svědomí, stejně jako obřízka a bankovní a daňové podvody, je židovský vynález. Mrzačí tělo i duši. Opíral se o vůdce, *Mein Kampf*.

Přebíral jsem si „Ty i já“ pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera, salonního materialisty, podle Feuerbacha. Podobný spis věnoval lidstvu Martin Buber. Opsal, co se dalo, od polských chasidů. Druhý ředitelův klasik byl dějepisec Grätz. Narciskovi zkomplikoval život otec, August Weinberg, travič hmyzu a krys, který od čtyřicítky dával v posteli přednost pánské společnosti. Chtěla ho macecha otrávit, nebo se otrávil sám? Každý z kluků byl román.

„Víš, co jsi?“ zeptal se mě na schodech Renátka Ochsler-Sálus. Četl brožurku o početí. Kdoví, co ze mě bude? Nebo nebude. Kam to dotáhnu.

„A co?“ vznesl jsem dotaz.

„Nic je nic je nic,“ dal se slyšet Renátka. O růži a Gertrudě Steinové neměl potuchy.

Ve vaně v bytě rodičů zabloudila Mali Kirsten Nováková do říše maminkiny víry.

„To všechno je v náboženství? Stav milosti?“

Byla nahá, mokrá, velice dívčí.

Maminka ji zasvětila. Pepemu stačilo, že Všemohoucí, s velkým začátečním písmenem, vidí i skrz zdi. To ho zároveň strašilo. Mezi tím Mali namydil, pak sebe. U Nováků měli drahé toaletní mýdlo.

„Dřív,“ řekla Mali Kirsten, „se věřilo, že ženy jsou čarodějnice. Zaříkání mají podléhat hadi víc než jiná zvířata. (Had byl první nástroj ďábla.) Ďábel může vzrušit muže vůči jedné ženě a způsobit nemohoucnost vůči jiné. Narušit vnímání muže nebo ženy, takže jeden druhému neodpovídá. Ruší představitivost, jako se ruší rádiové vlny. Potlačí mužnou sílu i ženskou chuť. U muže nic nevyteče nadarmo. Něco jsem četla. Prokletí odvrhnuté milenky. Čím postihne příští.“

„To není náš případ.“

„Pokušení. Ztráta kontroly. Vidíš, co není. Ne, co je. Můžeš ležet s někým a myslet na jiného. Zamilovat se do sestry.“

„Ani to není tvůj případ.“

„Lásku k mladší sestře popisuje bible. Tamara. Bratr láskou onemocněl. Je to i o nenávisti, dílu ďábla, mezi sezdanými.“

„Už jsi namydlená?“

„Co mi ještě řekneš o hadovi, ďáblu a impotenci?“

„Někoho neodradí ani hanba, slova nebo rány. Někdo se očarováním zřekne hezké ženy pro ošklivější. Svět je plný cizoložníků. Mezi lidmi, kterým se daří líp, než by si zasloužili.“

„Můj hřích s tebou je proměnit se ve zvíře. I mně se daří líp, než si zasloužím.“

Opláchli mýdlo. Bavila je tělesnost ve slovech. Nazí ve vaně, až po krk ve vodě. Modlili se myšlenkami, touhou a chtěním, ohledem jednoho ke druhému.

„Vyměním vodu.“

„Jen když ne mně,“ řekl Pepe.

„Přežil bys to?“

„Zatím splýváme. Vodou. Tělem i duší. Od tří do šesti.“

Potopila si hlavu. Vydržela minutu pod vodou.

Otírala se. Stoupla si před zrcadlo. Krůpěje vody na světlé pleti vypadaly jako kapky rosy. Bylo mu líto, když je osušila.

„Jsi bílá,“ řekl. „Svítíš.“

„S tebou znova panna.“

„Nemůžeš být, čím už nejsi. Není to jako najít, co jsi ztratila. Mít, co nemáš. Nezáleží to jenom na tobě.“

„Bylo to vězení. Chtěla jsem to rozbít. Rozbila jsem to s Pavlem Cmíralem a jeho tatínkem.“ Otočila se k němu. Viděl ji zepředu a v odrazu zrcadla, až dolů na paty. „Asi sis mě zasloužil,“ řekla. „Třeba jsi v životě udělal něco dobrého.“

„Dej mi víc času,“ podotkl.

„Co bys chtěl? Jak by sis přál vypadat?“

„Zatím chci zůstat sám sebou,“ odpověděl Pepe. „Nemít z nikoho, kdo si to nezaslouží, strach. Nikomu nezávidět. Nebejt lakomej. Jít si po svém.“

„Kdo by to nechtěl?“

„Znám pár kluků.“

„Zatím bych ti dala jedničku.“

„Nějakou mouchu bys na mně vychytala.“

„Jakou například?“

„Přece ti neodpustím hádanku.“

Pepe se na ni díval s obdivem. Připadala mu jako víla. Krásná, štíhlá, něžná. Zvedl ruce, z dlaní udělal košíčky a podebral a podržel jí ňadra, jak nejjemněji mohl.

„Máš hezké kačenky.“

„Vážně?“

„Mám přísahat? Mali Kirsten,“ řekl, „jsi hezky udělaná. Akorát pro mě. Nemám tak velké ruce.“ Maličko přitiskl.

„Lháři,“ řekla hezky. „Víc, silněji.“

„Jsi hádanka,“ řekl.

„Jsi taky hádanka. Každý je hádanka.“

Luster Liebling alias Černý Pepe vyslechl, co říkala Mali Kirsten Nováková Bublině. Nechaly pootevřené dveře.

Mali Kirsten si vzala bílou sukni, bílou blůzu a bílé podkolenky do bílých tenisek. Kamarádka měla na tričku na hrudi ručně vyšitý nápis: *Vím, jak na to*. A pod tím: *Kdo umí, umí*. Mali Kirsten to přejela bříškem prstu.

„Máš velká prsa,“ uznala.

„A?“

„Buď šťastná.“

„Kdo se s tím má tahat?“

„Někoho to fascinuje. Podívej se na mě. Nemám skoro nic.“

„Děláš mu to taky?“

„Jako by se nechumelilo,“ odpověděla Mali Kirsten Nováková.

„Od začátku do konce? Chce to?“

„Samozřejmě. Všichni to chtějí. Narodili se s tím. Je jim to vrozené. Jsou o to sebevědomější.“

„Neponižuje tě to?“

„Chci to sama. Inspiruje mě to.“

„Co je to inspirace?“

„Promlouvá k tobě duše.“

„Dlouho jsem si nemohla zvyknout.“

„A zvykla sis.“

„Musela jsem, abych ho neztratila. Našel by si jinou.“

„Neubyl tě,“ řekla Mali Kirsten Nováková.

„Na začátku mě to děsilo,“ řekla Bublina. „Dávila jsem se. Narážel mi hluboko do jícnu. Už jsem skoro blinkala. Jakmile jsem ho zadržela rukou, spolkla jsem něco nasládlého. Začala jsem se bránit. Přestal. Přejela jsem si jazykem po patře a sliny rozmělnily a stáhly tu chuť. Druhý den se to opakovalo. To jsem ho už svírala v rukou. Po chvíli zase zduřel. Cítila jsem první kapičku. Jako mamincin škrob na prádlo. Mírně nakyslé, sladce nahořklé. Bílek z vajíčka. Snad je to zdravé nebo výživné, jak říkal. Co potřebuješ, a zároveň se ti to ekluje. Včetně toho, co je v tom osvěžující, jako když polykáš kaviár nebo ústřice. Je to hebké, vlhké a chladivé jako rosol z ovarového kolena nebo rybích hlav.“

„Je to pralátka,“ řekla Mali Kirsten Nováková. „Výron, který prýští z člověka. Míza ze stromu, pryskyřice. Živná šťáva, díky které máš děti.“ Mali Kirsten se smála. „Medúza. Medúzičky. Tichoučkový shluk galaxií.“

„Všimla sis barvy?“

„Opálová, perleťová, jantar.“

„Zavíráš oči? Ptám se, proč mu to dělám? Co z toho mám? Pár kamarádek se diví. Jeho to se mnou nenapadne.“

„A ty?“

„Plním svou duši láskou.“

Znělo v tom dívčí smíření i nechuť, slavnost, uspokojená zvědavost, co mají děvčata v hlase. Věcnost i horoucnost. Pokora. Vzдор. Ponížení. Co z děvčat dělá ženy. K čemu se tváří, že to není, a vědí, že to je.

„Kluci se mají,“ řekla Bublina.

„Holky občas taky.“

„Viděla jsem se při tom v zrcadle. Chtěl.“

„Ber to jako proud v řece,“ řekla Mali Kirsten Nováková. „Necháš se unášet. Stoupat, jako se zvedá hladina. Pomalý proud. Neteče přímo, nejkratší cestou, leda to kluk nezvládne. S trochou jeho trpělivosti proud uplývá, jako když scházíš z vršku a nastavíš tvář, ruce a tělo větru a vánek odnáší sám sebe. Někam, ani daleko, ani blízko. Odnikud nikam. Ani to moc nechceš, a víš, že bys bez toho nechtěla být. Jako by to bylo i nebylo. Něco, co není, a právě proto to je. Nebo obráceně. Jako iluze, než si uvědomíš, že je to skutečné.“

„Když se ti nechce zvracet,“ podotkla Bublina.

Černému Pepemu to vniklo myšlenku na to, co má i nemá konec, jen začátek a střed. Nebo konec podobný amoku, šílenství, sladké vteřinové smrti. Francouzi říkají *petite mort*. Malá smrt.

Byl na Mali Kirsten Novákovou pyšný. Co říkala Bublíně. Nacházel se v tom. Měla všechno, co má děvče mít. Co umí, dělala, a nedělala z toho vědu. Byla pěkná, skvostné tělo, vlnila se jako víla, třebaže jen mluvila. Snil o jejím těle, když s ní nebyl, zajíkal se její přítomností i nepřítomností.

K tomu, o čem s Bublínou hovořily, byla hotová, kdykoli byl při chuti. Ona byla vždycky. Z jejího těla myslel na pusinku. Co se její mamince povedlo. Úžasné zařízení, které mají holky. Co ho nutí ji všude líbat. Přitahuje ho v první vteřině. Symetrie, kde začínají nohy. Nutkavost, omamné tajemství, pro které se dotýkal na pár vteřin hranice nepřítomnosti. Záchvat na zamhouření očí.

„Holky mohou otěhotnět,“ řekla Bublina. „Je to bolest.“

„I radost. Úděl.“

„Nikam to nevede.“

„Konina,“ odbyla ji Mali Kirsten. „Jsi předpotopní. Nic hezčího není. Musíš se naučit vychutnat si to. Je to práce, bez které je existence živoření. Nenechat si to zkazít zákazy, předsudky a pomluvami.“

Myslela na lži a bláboly, co se učitelé a učitelky ostýchali pojmenovat, ačkoli to měli na mysli jako žáci. Místo toho marnili čas výklady o smyslu života. O lidské bytosti coby pokladnici ctností. Rodině, základu společnosti. Posvátnosti manželského svazku. Společném řešení problémů mezi manželem a manželkou. Vynechávali. Museli by to pojmenovat. Je smyslem života jen rozvíjet osobnost, nezištnost coby službu lidstvu? Morální, duševní a intelektuální schopnosti? Je člověk dítě v božím lůně?

„Jako první židokřesťani,“ řekla Bublina.

Ervín Adler žmoulal při obědě dopis, který v deset ráno dostal. „Moje zrzavá teta Marta, strýček Artur a jejich dcera Věra odjeli v prosinci 1941 do Lodže-Litzmannstadtu. Měli na sobě zimní šaty a boty, nic na léto. Je to jediná věta.“ Podal mi vojenskou obálku. Psaní říkalo jedinou větu nařízeným německým jazykem:

Wir leiden schrecklich unter der furchtbaren Hitze. Strašně trpíme hrozným vedrem. Byl to jediný, první a poslední dopis, jaký kdy od nich dostal. Později si domyslel, proč nepsali.

„Věra byla má nejkrásnější příbuzná,“ řekl Adler. „Učitelka němčiny, angličtiny a francouzštiny. Dali ji na vychování do katolického kláštera v Itálii, aby se učila řeči. Strýček Artur byl hazardní hráč a hochštapler. Jinak prodával krémy na boty. Nedával na domácnost peníze, neb všechny pravidelně prohrával v naději

vyhrát je zpátky, což rodina kvitovala, že mu nedávala jíst, dokud se nepolepší. Nepolepšil se. Co asi dělal v Lodži-Litzmannstadtu? Doma stál za záclonami, kryly všechny stěny, a když teta Marta nesla uprostřed vyučovací hodiny dceři čaj s polokrajíčky chleba namazanými margarínem, jako v klášteře, natáhl občas strýček Artur svou ruku, huňatou jako orangutan, zmocnil se bleskurychle jednoho z chlebů a stáhl paži zpět za sametovou rudou záclonu. Takovou rychlostí míchal ve sklípku nebo kavárně Aschermann na dlouhou vzdálenost karty. Všichni předstírali, že to neviděli. Viděli to. Patřilo to k dopoledním, odpoledním a večerním hodinám krásné sestřenice Věry, čekali na to, až teta Marta přinese tácek. Co asi dělali? Sestřenice Věra a poloslepá teta Marta, milovnice dvou vlčáků, osmi holubů a jednoho akvária s dvaceti neonkami a většími, pestrobarevnými a svítícími rybičkami, než musela zvířata, až na rybičky, odevzdat Němcům. Udělala ze všech pokojů, kromě jednoho, zoologickou zahradu.“

To byla jediná zmínka Adlera o jeho bližší rodině.

Zápasil s vlčákem Rexem o žlutý tenisák sestřenice Věry, vytrhl mu s tenisovým balonem zub a teta mu to neodpustila. Asi proto ho nechali v sirotčinci. Nevyčítal jim to. Zvířata ve vysočanském bytě tety Marty vydávala víc pachu, než by snesl.

„Není nad dobrý vzduch,“ řekl. „Nad to, moci dýchat bez obav.“

„To ti snad nikdo nebere,“ řekl Narcisek.

Mýlili jsme se, už dopředu. O Cyklonu B jsme ještě nevěděli.

Proti nám seděli tři kluci, kteří se jmenovali Mojžíš, Jošua a Maimonides. Všichni si z nich utahovali. Seděli vždycky pohromadě.

Luster Liebling mě zasvětil do rituálního pokeru v židovských kavárnách Aschermann v Dlouhé ulici a ve Sklípku v Rybné. (Ještě nevěděl, že pan Aschermann má druhou kavárnu v Tel Avivu.)

Přemýšlel při pokeru o štěstí a smůle. Učil se z tváří spoluhráčů. Z pohledů, rtů, pohybu lící, svalů ve tváři. Poučil se, že štěstí jednoho hráče vyvažuje ztráta druhého. Bank se nemění, jen střídá majitele.

U hráčského stolku jsem prvně potkal Viliho Felda, vedle Lusteru Lieblinga mého pozdějšího mentora. Vyhrál jsem za večer víc. Schoval jsem si pod polštář peníze. Mezi těmi, co jsem obehrál, byli dělníci, krejčí a židovští úředníci z obce, nýmandi bez zaměstnání. Představoval jsem si, komu, co a kde kvůli mému vyhrání chybí. Rád jsem příští podvečer prohrál. L. L. řekl, že takhle ze mě hazardní hráč nebude. Později jsem vzpomínal na povahu štěstí. Co rozhoduje náhoda. Vyhrát může být i jinde než ve starém Řecku pomocného učitele Bobečka Máhlera Pyrrhovo vítězství. Vyhrát znamená i prohrát.

Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, židovské kavárny nezakázal, to ani nechtěl a nemohl, ale nedoporučil. Proč? Později se tázal Vili Feld. Copak židovský mladík nepatří do kavárny?

„Je to perzekuce de jure i de facto,“ řekl ředitel.

„Jako v Kocourkově,“ nechal se slyšet Pračlověk.

„Zmatky nám škodí,“ dodal ředitel.

„Naopak, prospívají,“ dodal Pračlověk.

Na to ředitel nereagoval. Neměl Němce s kým srovnat. Nečekal, k čemu dojde, co si dovolí. Snad s křižáky, s Isabelou Španělskou, s inkvizicí. S přísnými zákony Francouzů a Slováků. Nejhorší a podlé bylo zmatení jazyka. Masovému vraždění říkali selekce nebo eutanazie.

„Je to pseudoracionalizace,“ vzdychl si ředitel.

Takovému slovu Pračlověk rozuměl jen zčásti.

„Spor mezi kulturou a přírodou,“ dodal ředitel. „Dračí smyčka.“ V mládí, ještě hubený, vylézal s židovskými skauty v Davli na skály a vázal horolezecké smyčky. „Jestli tu bude nový světový model, potěšpánbu,“ vzdychl si polohlasem.

Pepe to slyšel. Myslel na to, že každý člověk je schopen zabít. Narodili jsme se s tím? V někom jsou zábrany. Učili ho už od mládí neubližovat. Leckdo to získá životem. Jeho maminka. Někdo může, ale nezabije. Ke kterým patřil on, neměl pochyby. Měl za cíl zabití otce, z dobrých důvodů, rovnalo se to tedy dobru. Smířil se s tím. To nebyla pseudoracionalizace. Je to, jako křivda a spravedlnost, případ od případu. S obrannými mechanismy měl problém. Přijal, že nemusí být vždycky vítěz. Báł se, aby neměl v povaze sebelítost. Kromě Mali Kirsten Novákové neměl, kdo by ho podržel. Potvrdil si, že nemá zbytečně z ničeho strach. Stačilo nemyslet na to, co by ho mohlo čekat.

Vlajka napsala: Odvoláváme se k dobré vůli české duše a rozumu. Protektorát si rozvracet nedáme, nenecháme si nasadit hlavu a rohy satanáše.

Ředitel ještě řekl: „Poznáme je i podle slov, i podle jejich činů.“ „Tak, co?“ pravil Pračlověk. „Budeme umírat dřív.“

„Stačí desatero,“ řekla Mali Bublině. „Nesesmilníš, nepokradeš, nepožádáš ženy bližního svého, od jedničky do desítky. Kdo to dodržuje? Cha, cha, cha.“

„Víš, co bych chtěla?“ řekla Bublina. „Vdát se.“

„Skákat kolem plotny?“ opáčila Mali. „Zašívat ponožky, práť spodky a vařit guláš, krájet cibuli a brečet? Čekat, až se laskavě o půlnoci vrátí z hospody a vleze si nemytýma nohama do postele?“

„Ty bys nechtěla?“

„Chodit s nafouknutým břichem? Dostat křečové žíly?“

„Aby tě chránil. Mít radost, když přijde z práce. Sdílet s ním, co by tě samotnou netěšilo. Výhry i ztráty. Aby ses nemusela bát.“

„A jemu by mělo stačit, jak umíš vyplazovat jazyk?“

„Netřít bídu. V nové halence, kostýmku, s kabelkou. Botičky, pásky. Mít ho celého na sobě. Mám ráda svaly, hezkou tvář, silné tělo.“

„Nechceš toho od jednoho člověka moc?“

„Je mi už patnáct,“ odpověděla Bublina.

„Moje matka se vdávala v sedmnácti. Nepamatuji si den, aby toho nelitovala.“

„Co dělá tvůj tatínek?“

„Staví mosty. Přes rok byl v Brazílii. To jsem ho viděla na Vánoce, pokud se od milenky vrátil. Teď ho najali *in Deutschland*. Mluví plynne německy.“

„Nesmím být naivní,“ řekla Bublina.

„Musíš,“ vyvrátila jí to Mali Kirsten.

„Lžou mi,“ řekla Bublina. „Jsem jako karta v rukávu. Tu hlavní partii hrajou se dvěma nebo třema.“

„Mělas mu vyprášit kožich.“

„S tebou si rozumím,“ řekla Bublina za chvíli. „I v tom, co se mi nezdá.“

„Ráda bych to řekla o sobě, pokud jde o tebe, Bublino.“

„Jsi na tom líp než já.“

„Proč myslíš?“

„Jsi starší. Máš víc zkušeností. Jsi přitažlivá. A máš to ráda. Učitelka češtiny tě nemá v lásce. Slyšela jsem, co řekla, když ses přiznala na vlastivědě, že už nejsi jako od maminky. Nemůže tě ani cítit.“

„Jsem hrubá, zlá a nemorální?“

„Jsou na tom tvoji rodiče opravdu tak špatně?“

„Otec se s matkou pere.“

„Od kluka chci, aby se mazlil,“ řekla Bublina. „Naslouchal. Jsi věrná?“

„Když musím,“ odpověděla Mali Kirsten Nováková.

Chvíli mlčely.

„Je to konina,“ opakovala Mali Kirsten. „Tělo znamená krásu, sílu, a zbraň, ale výsledkem je bezmocnost. Po dvacítce z tebe roste zelenina. Dívám se na matku a otce. Nejsm ujetá jako ty.“ Potom řekla: „Táta vydělává v Německu víc než v Brazílii. Budou zabíjet židy. Chtějí mít *Reich Judenrein*. Svět to bezhlasně vítá. Mám kluka polovičního žida.“

„Co z toho máš?“

„Co potřebuje má duše a tělo. Krásu, bez které je všechno na nic.“

„Stojí o tvou duši?“

„Co je duše?“

„Taky bych ráda věděla.“

„Je vůbec?“

„Angličani si myslí, že je to fantazie, halucinace a lež, nesmysl. Výmysl neandrtálců. Nikdo ji ještě neviděl, nedržel v hrsti.“

Pepe se opřel do dveří.

„Ahoj Pepe.“

„Máte tu konferenci?“

„Bavíme se o duši.“

„Jak vypadá? Kolik váží?“

Bublina pozdravila, rozloučila se a odešla. Mali ji nezdržovala.

„Složila jsem pro tebe říkanku,“ řekla Pepemu.

„Tvoje ústa, oči, rety,
sladké jsou jak omelety,
na věky jsi můj,

jsi božský s Jamem.
Amen.“

„Máš něco proti tomu? Poskytuju ti výživu. Světlý jantar. Rosol z prasečího kolínka. Šťávu stromů. Rosol z rybích hlav? Ty moje medúzo.“

„Kdo za dveřmi poslouchá, sám o sobě slýchá. Milý pane,“ zadelkamovala zvýšeným hlasem Mali Kirsten Nováková, „moje paní, slečna U., mě najala, abych ji zastupovala, až nebude moci být obden odpoledne od tří do šesti s tebou. Vybrala si pro mě holčičí pupíček, aby se ti líbil, ale nevšimla si, že zapomněli udělat škvírku. Tak mi to, milostpane, odpusťte. Za to vás budu šimrat, štípat a olizovat, lechtat a pusinkovat, jak to máte rád, všude. Hlavně tam. Dávám injekce starcům, abych si ve volnu přivydělala. Podporuju také slabomyslné děti. Snad ze mě budou mít všichni radost.“

„Blbneš,“ usoudil Pepe.

„Těšila jsem se na vás, milostpane. Už proto, že nejste takové hovado jako moje kamarádka Bublina.“ Odváděla ho.

„Slyšel jsem. Ústřice. Lak.“

„Maminčin škrob se jmenoval Universum.“

„To jsi vážně lízala škrob?“

„Neříkám, že je to *schrecklich*. To tvoje mi chutná.“

„Skládáš pro mě verše?“

„Pro sebe.“ Pak řekla: „Tyhle verše jsem četla v soukromé sbírce Markéty Fišerové. Je to úžasná holka. Hezká, vysoce inteligentní. Ještě to dotáhne daleko. Taky její otec je básník. Moc se mi líbí. Chtěla bych taky takové pro tebe složit.“

„Děláš, co můžeš,“ řekl Pepe.

Recitovala:

„Vidím koně v ranní mlze
na běžecké dráze.
Mladý hřebec, nebo klisna?
Tvoje slunce hřeje mě tam
dole.
Je mi blaze.
Myšlenky jen vlají
nеспoutanost.
I na podlaze.
Dech se tají.“

„Líbí se mi to. A ty se mi taky líbíš.“

„Asi mě vidíš, jakou mě chceš.“

„To si vážně myslíš?“

„Já tebe taky.“

„Proč to tak je?“

„Stínohra zamilovaných.“

„Na co myslíš?“ zeptal se Pepe.

„Na svého profesora češtiny a němčiny, Ericha Mariu Brennera. Hodnotil nahlas můj sloh. Mali Kirsten Nováková, pravil. Kdybyste místo toho, co tady plácáte na papír, dbala na pravidla českého pravopisu, máte jedničku. Chybujete v každé vazbě. Jinak to ujde. – Tak jsem dospěla k poučení: *Nedej, holka, z ruky list, nemáš-li jist pravopis. Nedej, hochu, z ruky pero, ani z úst, předčasně-li učiníš to, bude púst.*“

„Nejsi náhodou ovíněná?“

„Umatlaná.“

„Projdi vodou.“

„Příští hodinu jsme měli profesora Emila Foučka. Mineralogii. Občas bere holky kolem ramen. Šla jsem k němu na zkoušku. Měl

ve zkušebně jinou žákyni. Poprosila jsem asistenta vedle v kabinetu, mohu-li počkat a pověsit si kabát. Na zkoušce jsem propadla. Dával mi otázky, o nichž dopředu věděl, že je nedokážu zodpovědět. Našprtala jsem si to napříště a prošla jsem. Byl hrdý na svou pověst machra. Než se přišlo na to, že své objevy opsal z amerického mineralogického časopisu. Starších a vyspělejších holek se v kabinetu ptal, jestli jsou ještě panny. Zval je na neděli dopoledne, aby s nimi probral, co chybí. Kluci ho nenáviděli. Máš mě rád?“

„Skoro jako sebe.“

„Táta se vrátil z Berlína.“

„A co?“

„Zabíjejí židy.“

„Čekala jsi něco menšího? Jinde je nezabíjejí a neokrádají?“

„Jde mi mráz po zádech.“

„Pro rabína a ani pro mého otce to nebude novinka. Bylo to za posledních tři a půl tisíce let jinak?“

„Ty se nebojíš?“

„Nemám čas. A kdyby, zabijou mě jen půlku.“

„Měl bys.“

„Svítíš,“ opakoval.

„Nelžeš?“

„Prsa. Bříško. Oči.“

„Zavřu je.“

„Jsi dobrá. Báječná. Nádherná.“

„Udělej z toho slovesa.“

„To svedu jen v duchu. Přeříkávám si to. Jako pobídku, abys nepřestávala. To hlavní sloveso: nepřestávej.“

„Nechci být falešná, ohmataná mince. Jít z ruky do ruky.“

Věděl, kdy lhala. Zakládalo to důvěrnost, kterou se napájí láska.

„Pojď,“ řekla. A ještě: „Chci s tebou být stará.“

„Nespěchej.“

„Jsem dobrá, jak to chceš?“

„Jsi ďábel a beránek,“ řekl Pepe.

Její způsob byl její půvab. Nechala ze sebe spadnout šaty jako krepdešínovou šlupku. Rozplývala se mu před očima jako rychle se rozpouštějící mlha. Jako když se ze tmy a úsvitu vyloupne slunce.

Pavlíček Volpi pustil do oběhu zkazku o Gilgamešovi v Babylonii před šesti tisíci roky. Dosáhl nesmrtelnosti a sežral mu ji had. Měli potopu. Rozestoupilo se jim moře. Podívejme se na dějiny. Kdo je původní?

„Ráda bych věděla, proč všechny podivné ideologie,“ zeptala se Starce, „jsou ze začátku tak lákavé a proč hrůzně končí.“

„Někteří přemýšliví lidé vidí tu horší koncovku už ze začátku. Tomáš Garrigue Masaryk. Lidé kolem něho. Karel Čapek, Ferdinand Peroutka nebo František Langer a ostatní pátečníci. Jiní jsou rádi přísleplí. S ochotou sundají brýle, aby viděli krátkozrakýma očima svět růžovější. Jiří Wolker, Karel Konrád, Vladislav Vančura, báječní lidé. Musíš si vybrat sama za sebe. Máš na to fůru času. Dávám ti takových deset, dvacet let.“

„Díky. Budu se snažit učit se od těch přemýšlivých. Čtu teď od kamaráda vypůjčené Sigmunda Freuda a Carla Gustava Junga.“

„To je zajímavé, řekl bych chvályhodné čtení.“

„Je to zajímavé. Jaké si neseme v sobě, od nejranějšího dětství, ještě když sedíme na nočníčku, haraburdí.“

Stařec se tvářil uspokojeně. Úsměvem přikryl své tajemství v šedých očích, na která na chvíli zapomněla.

Pokud šlo o psí exkrementy, dal si odborný učitel Plešoun Leoncavalu práci vyčíslit nebezpečí larev, škrkavek a přísavek, parazitů a červů, tasemnic, pronikajících ze psích hovínek do sliznic jater a plic i do mozku. Jaké průjmy, hubnutí a zpoždování růstu způsobují. Zvětšení břicha. Flusser věděl, co příživníci dělají se štěňaty, kterým ochrnou tlapky. Tasemnice dlouhé od šesti do dvanácti centimetrů. Plešoun uznal, že psi jsou už od dob lovu spolehliví druzi. Ruší osamělost, podotkl Flusser. Zvedají lidem náladu.

Plešoun studoval encyklopedii. Nazítrí přišel s cizokrajnou nemocí jménem vlasovec psí. Nazývá se psí filarióza. Lze ji odstranit chirurgicky. Červ, který se provrtá do psího srdce. Samice dorůstá až třiceti centimetrů. Lidé se mohou nakazit. Stačí komáří píchnutí.

O Plešounovi bylo známo, že ho v noci šestkrát píchl komár. Domníval se, že to bylo šest komárů. Leoncavalu nebyl schopný ho chytit. Přinesla mu ho mezi bříšky palce a ukazováku ukázat mrtvého Felicie Freudfeldová. Nebyla líná jít do jeho pokoje a učinit komářím rejdům přítrž.

Plešoun dal k lepšímu, že příbuzná choroby filárie je sloní noha. *Elefantiáza*. Člověku zduří údy. Jiné druhy červů se zachytí v oku. Přenáší to komáři. Způsobují valtickou horečku. Virovou nemoc. Lékaře mate podobnost s chřipkou. Ví se o tom málo. Červi žijí v cévách člověka desítky let. V moči, krvi, kterou spatří člověk ve stolici. Koukalo mu z očí: Smrt komárům!

Oskar Schizka spal s otcem v jedné místnosti. Jen když byl domovník, Abraham Rothberg zvaný Golem Krysa, na záletech, přespal Oskar Schizka dole ve sklepě, kde si hrál s krysami. Přezdívku Golem dostal Rothberg po příteli císaře Rudolfa II. Golem vznikl z beztvare hmoty, které se tak potom říkalo všeobecně. Hmota bez

duše. Rabi ho udělal, aby chránil židy v páté židovské čtvrti, na něž si kdejaký syčák dovoloval.

Vysvětlení bylo v kabale, tajném židovském učení, dovoleném židům až po čtyřicítce, aby nezblbli. Rabínka si usmyslela poslat Golema v pátek pro rybu, chtěla ji udělat nadívanou. Golem koupil na trhu u Vltavy kapra. Zastrčil ho za košili. Nepěkně se mrskal, až se Golem naštvál a hodil ho zpátky do vody. Rabín neměl večeri. Golem začal bít nevítané hosty v židovské čtvrti. Rabi mu zpod jazyka vyndal šém, jímž ho oživoval. Vyčinil rabínce. Golem neměl duši. Byla z něj zase jen beztvará hlína, prach. Rabi ho uložil na půdu Staronové synagogy, kde ho hledal, bez výsledku, zuřivý reportér Egon Erwin Kisch, miláček pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera. Kabala byla o psaných a nepsaných textech, jímž rozuměli lepší židovští učenci. Rabi nakreslil Golemovi na čelo hebrejské slovíčko *emet*, pravda. Bez písmenka to bylo *met*, mrtvý.

Po záletech domovník pan Abraham Rothberg, Golem Krysa, pokud nenašel syna v posteli, zašel do sklepa. Vytahal ho za uši a uložil vedle sebe.

Ve sklepe podléhal Oskar Schizka záchvatům padoucnice. Měl štěstí, když byl někdo poblíž. První bylo podložit nemocnému hlavu. Vložit mu něco do úst, aby si nepřekousl jazyk. Zavolat Abrahama Rothberga, Golema Krysu, doktora Poppera nebo jiného lékaře.

Trvalo to minutu, dvě. Svíral čelisti a svíjel se v křeči. Stáhly se mu svaly jako zvířeti před skokem. Zásadně si při pádu rozbíjel brýle. Povolil mu svěrač. Posadil se.

Probudil se. Nevěděl nic.

Narcisek řekl: „Salát...“ Zacpal si prsty nos.

Večerní modlitba rabína Arnošta Cytrona a se chýlila ke konci. Černý Pepe, Luster Liebling, zíval.

Když spolu byli poprvé, Mali Kirsten opakovala šeptem velice nepřesvědčivě, aby to, co od ní chtěl, nedělal. Pak k němu přilнула. Sténala, vzdychala a drkotala zuby a nakonec křičela, jako by umírala. Zvuky, kterých se zpočátku lekal, než si zvykl. Jednou spolu šli po chodníku a Mali Kirsten Nováková ho o tři kroky předběhla. Na ulici se k němu otočila zády. Vyhrnula si sukni. Viděl, že pod ní nic neměla. Udělala pár tanečních kroků, než zase sukni spustila.

„Nevím, kdy se to bude hodit.“

„Bože, božínku,“ řekl, ale líbilo se mu to. Měla odvalu, drzost a nebála se být s ním.

„Máš mě rád? Chceš si užít?“ Byla prostořeká.

„Každý je jiný. Jen Bůh je normální.“

Stačilo jí podhrnout sukni, u blůzky rozepnout shora dva knoflíčky. Vzpírala se naoko. Báł se, že ji to bolí. Už nemohla šeptat.

„Nebud' tak zuřivý.“

„Mali Kirsten...“

„Jsi mladý.“

Kdyby vstal, podlomila by se mu kolena. Ovinula mu paže kolem krku.

„Je to jako výstup na kopec. Dostaneš se na vrchol. Dál už nic není.“

„Nebe,“ řekla. „Modrá obloha. Mraky. Záznaky. Mezi nebem a nebem.“

Chtělo se jí mluvit. Jemu s ní ne. Náhle pociťovali odpor, nevy světelný smutek. Snad proto, že to bylo poprvé a nebyli si jisti, že se to vydařilo.

Opakoval její jméno. „Máš hezkou siluetu,“ řekl.

„Měla by mě vidět maminka.“

„Líbila by se mi?“

„Nestydo!“

„Když chceš vědět, jak bude vypadat tvoje holka za dvacet let, prohlídni si matku.“

„Nešla by s tebou.“

„Jak to víš?“

„Ani jsi ji neviděl.“

„Až se potkáme.“

Oblékala se pomalu. „Jak můžeš mluvit takhle o mé matce?“

Oblečená vypadala cudná, nevinná, svěží. Už se sám sobě nedivil, že se zamiloval.

„Jsem tvoje jediná?“

„Tady a teď,“ řekl drze. Byl pyšný. Sehnal si báječnou holku. Dovolil si s ní mluvit jako s nikým předtím.

„Sáhni si na mě,“ řekla Mali Kirsten.

Pohládl ji oběma rukama po ramenech.

„Níž,“ řekla.

Udělal to, jemně a hravě. Vzal jí ňadra do košíků dlaní.

„Tak to mám ráda.“

Šeptal: „Lepší se zpožděním než s pohmožděním.“

Usmáli se na sebe.

„Co já?“ otázal se.

„Spolu.“ Udělala, stejně jemně jako Pepe, co pokládal za nejněžnější dotek, jaký kdy zažil, ačkoli ho zažíval opakovaně. Aniž se pohnuli z místa, odcházeli do svého světa, kam za nimi nikdo nemohl, kde byli neomezenými pány, svobodní, samostatní, sebevědomí, mladí a zdraví a silní a vytrvalí. V duchu mu říkala následuj mě a v duchu ji následoval, naplněn její duší a tělem, jako Mali Kirsten jeho duší a jeho tělem, mladí milenci, veselí, šťastní, bohatí sami sebou.

„Můžeš dát mlčení, druhou tvář slov,“ řekl Stařec. „Některé věci jen hledáš, nenacházíš. Nemůžeš přestat.“

„Ještě jsem nezačala,“ řekla.

„Ještě jsi neskončila,“ opravil ji Stařec.

V pátek zaujal okresní rabín i Flussera: „*Jídej suchý chléb se solí, pívej mírně vody, lehávej na holé zemi. Snášej útrapy a věnuj se četbě zákona.*“

Flusser si to promítl do ponaučení starého Hadry kosti kůže. Tatík by mohl být okresním rabínem. Jen se naučit číst a psát. Byl pořád někde v Maďarsku? Zatím si zřejmě vzájemně nechyběli.

Čtyři druhy dávání. Někdo dává, ale nechce, aby dávali jiní. Jiný chce, aby dávali ostatní, ale nedává sám. Třetí dává sám a chce, aby dávali i ostatní. Čtvrtý nedává nic a nechce, aby ani ostatní dávali. První je úzkoprsý k tomu, co mají ostatní. Druhý je úzkostlivý na to, co má. Třetí je dítětem Božím. A čtvrtému se vyhni. Je zlý, nedobrý a lakomý a škodolibý. Má blízko zločinci.

Flusser v duchu pátral. Co na koho v Belgické 25 sedí? Kam měl zařadit sebe? Mě? L. L. dával a neměl nic proti tomu, aby se dělili ostatní. Vyřadil se z okruhu lakomců, zločinců a zlých?

Železo láme kámen, oheň změkčuje železo a voda hasí oheň. Mraky stravují vodu, vítr rozptyluje mraky a lidské tělo vzdoruje větru. Bázeň skličuje tělo, víno odhání strach a mírní spánek. Smrt vše smete. Dobročinnost je nesmrtelná.

Adler zvedl ruku: „Prosím Eliézer Propper-Deli vypouští plyny. Nemůžu dýchat.“

„Ticho,“ pravil okresní rabín. „Slušnost.“

To ve mně vyvolalo vzpomínku, jak Plešoun vykládal taje dramatického umění. Uprostřed vypustil Flusser tichoučký Cařihrad, který zkazil vzduch natolik, že Plešoun nařídil Nacherovi, který

seděl v první lavici vpravo u okna, aby ho okamžitě otevřel a řádně vyvětral. Cařihrad znamenal, že Flusser nezůstal docela suchý. Za chvíli se dovolil na záchod, aby se umyl.

Plešoun dělal své typické obličejce. Věděl, kolik uhodilo, a asi se zapřísahal odplatou. Flusser byl znám řeřichami, hupperty a pumovými útoky na Berlín. Ani dost málo se neostýchal, vědom si ponaučení starého Hadry kosti kůže, že plyny v těle škodí a musí ven. Ani deko, ani gram, bylo jeho zásadou. Čím dřív se zbaví tělo své jedenapůllitrové přítěže, tím líp pro zdraví i okolí. Někdy se podobal napřeskáčku vybuchující živé rachejtli. Proslavil se svými Ruprechty, kteří znamenali dvojitý ritz. Občas se podobal mongolským nájezdům. Roztrhprdel byl na vrcholu stupnice hlasitosti. Flusser byl pyšný na své mírnější výbuchy, půjmana, Dětricha a Eulálii. Nevynechal ani říznost zvanou kurz, kolegu ritze, jen hlasitější. Záludný byl fučík plíživý, pjunkalík dívčí, žbluňkalík vanový. Nic z toho Flusser svému okolí neupíral. Příroda je příroda. Mohli být rádi, že ve třídě nečůral skrz trnož na podlahu. Ale daleko od toho nebyl.

K překvapení všech Plešoun nepoužil hrubé síly ani rákosky, ale vznesl k Pračlověku otázku, zda by se nemohl pro změnu chovat pro jednou inteligentněji.

Už samo slovo Flussera zaskočilo. Dovolávat se rozumu pokládal za nejnižší dovolání, jakého je učitel schopen. Proč nedělá metaře a utíká se do třídy?

Škoda, že Belgická 25 neměla svého kronikáře. Zlomky vzpomínek kroniku nenahradí. Jak se pamětihodně vyjádřil Plešoun Leoncavalo, stali se z nich všech, co učili židovské a položidovské děti, kočující pedagogové. Bobečkovi tento čestný titul nevadil. Dva tisíce let byl nomád, teď bude kočující, ale učitel. To ještě nevěděl, že se ze všech stane saze, která vylétí komínem v Auschwitz-Birkenau.

Mali Kirsten Nováková zkoušela potlačit občanské i osobní pocity neužitečnosti tím, že dávala bezplatně krev. Naverbovali ji k pečovatelské službě, poklízela přestárlým.

Navštěvovala pana Borůvku, Malinu anebo Jablko, jméno si už nepamatovala. Ošetřující sestra ji požádala, aby mu místo ní píchla injekci. Zkusila to na sobě. Píchla si tři injekce vzduchu. Na zadku se jí udělal čtverec jako spálenina. Sedm na deset centimetrů. Šla a pan Borůvka, Malina nebo Jablko jí otevřel v tričku a trenýrkách. Bylo vedro, oběma vyskakovaly na čele krůpěje potu.

Pozval ji dál a zavřel. Najednou si stáhl trenýrky: „Podívejte se.“ Ve výrazu měl otázku proč: „Co budu dělat, až mi dáte injekci a budu mít erekci?“

„Proč si nenajdete společníci?“ opáčila. „Venku je tolik žen.“

„Je mi třiaosmdesát. Není to tak jednoduché.“

Věděla i bez pana Borůvky, Maliny nebo Jablko, čeho se muži bojí.

Nezbývalo než mu píchnout injekci do poloviny zadní části a co nejrychleji odejít. Tím skončil pokus Mali Kirsten Novákové o pečovatelskou službu, s jednorázovou povinností ošetřující sestry. Nazítří šla opět darovat krev. Peníze utratila s Pepem. Dívala se na Lusteru Lieblinga. I jeho čeká ve třiaosmdesáti touha, kterou se může zesměšnit?

Maminka Mali Kirsten Novákové se vrátila z Egypta, kam pozvali otce. Inženýrům v Káhiře radil se stavbou mostu.

Matka se nudila. Vracela se pozdě večer. Šel za ní muž. Dala se do běhu. Zakopla a natáhla se. Kabelka jí odletěla na deset kroků. Smířila se. Snad nezchudne, neonemocní a neotěhotní. Člověk za ní doběhl. Přinesl jí kabelku. Sklonil se k ní. Maminka byla dlouhá jako Mali Kirsten, v bílém úboru, v krajkové blůze, s arabským šátkem kolem krku. Její vlasy měly nádech mědi. Bezděčně pokr-

čila nohy. Muž ji pohladil. Prudce dýchala. Vztyčil se a odcházel. Dostala průjem.

„Byl hotov dřív, než k ní doběhnul,“ řekla Mali Kirsten.

Mali Kirsten se v šestnácti proměnila v ženu. Prožila si do morku kostí rozechvění zamilovaných, nepochopitelné, všeobjímající nadšení, hraničící s pošetilostí, až šílenstvím. Jako v hluboké tůni s průzračnou vodou utápěla báječný soulad, vzrušení doteku a objetí. Slzela bez příčiny. Opojným pocitem blaha, vlídnosti a svornosti. Dar ženství. A potom první rozčarování. Nevěděli jsme s Adlerem, co nás jednou potká. Od října 1940 jsme směli jezdit jen v posledním voze tramvaje vzadu, sedět, jen když bylo místo, a okamžitě vstát, když nastoupil árijec. A od října jedenačtyřicátého jsme museli nosit na prsou ve výši srdce a na jeho straně černou nití přišitou žlutou šesticípou hvězdu. Proč šest cípů? Jsou to vzájemně se překrývající trojúhelníky, vysvětloval okresní rabín Cytron. Hrot prvního trojúhelníku míří nahoru, k Bohu. Dolní hrot je Bůh, shlížející na nás. Později v lágru Adler zažil, jak budoucí židovský politik vzal umírajícímu otci z bezvládné ruky krajíček chleba. Zbytek života si to vyčítal. Dík a vděčnost Ervínek Adler odmítal. Nenechal si děkovat za to, co pro mě v lágru udělal. Totéž jsem udělal pro něj, když se napil po přesolené rybí polévce na latríně z kohoutku, z něhož neměl. Dostal úplavici. Žízeň byla horší než hlad. Bolest třetí. V Drážďanech v únoru 1945, když město lehalo popelem a německé maminky podřezávaly žíly dětem, aby zaživa neshořely v napalmu, jsme zneškodňovali nevybuchlé bomby. Adler se rozhlížel. Už dlouho neviděl veliké město. Hledal v Drážďanech podobu s Prahou. Nevěděl, že také v únoru toho roku si američtí letci spletli Vídeň nebo Drážďany s Prahou a spustili tuny pum na nic netušící přátelské město. Osud,

který je ještě daleko. Bomby spadly na Emauzy, na most Palackého a na pár obytných domů a do ulic. Byli mrtví. Stalo se to v pravé poledne.

„Není ti jich líto?“

Bobeček Lenta Máhler mluvil o krizi humanity, nedostatku ohledu člověka k člověku, ztrátě důvěry. Měl v pohledu paniku. Stačilo se špatně dotknout zapalovače.

Zapomněl, co mu udělali? Okresní rabín Arnošt Cytron mluvil o zlém duchu Pánaboha.

V Belgické 25 to bylo jednodušší. Praha se změnila v německé město. Němci tu chtěli usídlit tři sta tisíc rodin, kolonistů. Začali s tím po německu. Důkladně. Organizovaně. Fanaticky. Auta jezdila na dřevěný plyn. V roce 1942 zpívaly po vraždě generála Heydricha, po Hitlerovi nejnebezpečnějšího nacisty Říše, statisíce českých občanů ve svátečním oblečení na Václavském náměstí a v hledišti Národního divadla hymnu - *Kde domov můj* - v nedělních šatech, se zdviženou pravicí, aby ujistili úřady o loajalitě. Nosili věnce k rakvi. Hitlerovi věnovali na počest generála tajné policie Tristana Reinharda Heydricha lazaretní vlak. Zimní pomoc předtím nedostala tolik českých svetrů, bot a rukavic. Dali přednost ponížené existenci před popravami, kterých po atentátu probíhalo padesát denně. Pane, řekl po válce Adlerovi herec, který dostal Svatováclavskou orlici, protektorátní ekvivalent Železného kříže s ratolestmi. Bud' jsem ji přijal a zvedl pravicí v árijském pozdravu a objal se s panem Goebbelsem jako Lída Baarová, nebo ji odmítl a nechal se odvézt z balkonu Národního divadla na popraviště v Kobylisích. Bylo to tak? Kdo se dodatečně doví pravdu? Rychle se naučili říkat, co jim nešlo ze srdce a s čím nemohli, ale museli naoko nebo doopravdy souhlasit. Pitvořili se a lhali, podváděli a předstírali a křičeli á, když se z nich dralo bé. Nenáviděli

Němce, pak sebe, nakonec dědečky a babičky, už mrtvé. I děti, které se teprve narodí. Museli jim závidět. Spoustu lidí to poškodilo. Celou dobu to poškodilo. My jsme měli relativně štěstí. Kvůli špatnému rasovému původu nás nikdo nechtěl, i kdybychom zpívali německou hymnu hebrejsky. Vzdávat čest hitlerovské vlajce se žlutou hvězdou na kabátě? Jako když dobrý voják Švejk volal z vozejků: „*Na Sarajevo!*“

Kdo o to stál, mohl najít v mém rodokmenu z matčiny strany (otcovu neznám) židovského dědečka Huga, traviče koní arzenem, a kulatou tvář babičky Olgy z Italské ulice 18 na Vinohradech, která na jeho posmrtné narozeniny zapálila svíčku a postavila ji do lavoru, aby nic neshořelo. Opíjela se černým ležákem. Jako Kainovo znamení by vyrazilo na mém pihovatém čítku, co řekla babička Olga mamince a tetě Magdě, mamincině pražské sestře a dočasné majitelce čistírny peří v Italské 18, ještě než jsem se narodil, že „dítě není neštěstí ani posel zlých mocností, i když nakrásně nepozná otce“.

V Belgické 25, když mi bylo mezi deseti a čtrnácti, jsem si přál stát se pilotem nebo soudcem. Učaroval mi Francouz Jean Mermoz, který přeletěl ze Senegalu do Brazílie za dvacet jedna hodin a čtrnáct minut. Čtyři roky nato se letěl první obchodní let z Paříže do Buenos Aires. Lindberg se zakoukal do Adolfa Hitlera. Jeden z průkopníků letectví, Santos-Dumont, se neoženil. (Žil v portugalské sídelní pevnosti – Petropolis v Brazílii. Měl domeček se schodištěm, na které se dalo vkročit jen pravou nohou. Byl pověřivý. Viděl jsem obrázek schodů a později jsem po nich vystoupil – pravou nohou napřed.)

Nacistické teorie o židovské ošklivosti, zchytralosti a zbabělosti mě prostoupily už na začátku války. Lidí spolknou lež, když slibuje nebo lichotí, než by se podívali do očí nepříjemné pravdě.

Jak říkal Bobečkův Machiavelli, kterého jsme se učili nazpaměť, abychom porozuměli době, která nás rozemílala a požírala, nač říkat pravdu, když se dá vystačit se lží?

Vracel jsem se v duchu k tetě Magdě. Do pěti let mě vychovávala. V bytě o jedné místnosti, kde se po židlích válely sukně, spodničky a blůzy, punčochy, spony a hřebeny s vyčesanými tizianovými vlasy, podle hesla máslo, mléko, potvrzení. Než uklidila, abych našel košilku, zlobila se, že jsem jako předškolní dítě pokreslil kdeco. Chtěla odpoutat mou pozornost vyprávěním o matce a o tom, co pochytila ze židovských pověstí. Měla dva vzdálené bratrance, o váze sto třicet kilo, podobná jednovaječná dvojčata Petra a Pavla. Pozoroval jsem ji na podlaze, položen naznak, jak se v pátek večer koupala. Voda z rozkroku z ní stékala jinak. Měla krátké nohy s pevnými stehny a na prsou modravé žilky a jemnou bílou pleť, kterou drhla rejžovým kartáčem. Znamení ženy, podobné ouškům, lalůčkům, oválům růžového masa. Bobulka, pupenec. Tmavší pleť porostlá chloupky. Vnitřní pruhy zduřelých žláz. Vlhká sliznice jako v ústech, s uzoučkou štěrbinou a trubičkou, kterou ženy čůrají. Teta byla mladá, pružná a hezká. Nerozuměl jsem, co obětuji ženy pro krásu, aby odcházela pomaleji, a pro zdraví, které je zrazuje. Zoufalý zápas proti stáří znásobený bázní. Co viděla Mali Kirsten ve švédském filmu. Prohrávaly. Objevil jsem tetiny menstruace. Křeče v břiše. Proklela lidstvo, přírodu i sebe a muže, vesmír. Nesla mezi nohama zevnitř železnou kouli? Plakala. Měla výkyvy nálady. Byla v rukou andělů. Kytka v dešti. Dělal si starosti, co budeme jíst. Dala mě do sirotčince.

Jakmile přišla na to, kam se jí z podlahy dívám, zarazila se, než se usmála. Jsem normální? Čím se to měří? Tělo od pasu dolů. Protiklad těla a duše. Svářející se pocity. Záležitosti, o kterých se mlčí. Části těla, o nichž se nemluví. Pocity studu. Nepatřičnosti.

Úzkostné napětí, dobré nebo příjemné i správné a nutné. Když nebyla doma, stahoval jsem se mezi nohama dozadu. Jak bych vypadal být holčička? Co rozhoduje, jestli se mamince narodí holka, nebo kluk? Co máme společné, zdroj nedorozumění? Proč člověk člověka obdivuje, aby jím vzápětí ze stejného důvodu opovrhoval? Vyhledává, čemu se zároveň vyhýbá?

Všiml jsem si u tety, co dala příroda ženě, aby cítila slast jako muž. Upravovala si to bříškem ukazováčku. Neměla tušení, že se dívám. Co jí tak dlouho trvalo, než zahrnala svědění?

V Belgické 25, jsem si šel koupit do pekárny na Starém Městě housku. Co si přeju? Housku, rohlík, chleba? Pekařka zahlédla, jak mi zeskelněly oči? Musela cítit zdroj rozpaků. Vyboulily se mi kalhoty. Zvláchněl jí hlas. Podala mi makovou housku. Usmála se úsměvem, v němž je moudrost, vlídnost a nesmrtelnost žen. Nepřerušovaný řetěz samiček, matek a milenek, sester, který spojuje lidi od prvního do posledního, dávno mrtvé se živými a s těmi, co se teprve narodí. Až z pramatky všech pramatek. Neviditelný most, po němž přecházíme odnikud nikam. Vesmír, který ze tmy a hvězdného středu vyvrhnul planetu Zemi a z ní, po pádu meteoritu, moře a ryby. V každém člověku podstatu, z níž se narodí. Hmotu, ze které se v ženě rodí děti. Zmarněné chlapecké erekce. Pro co se člověk vzdá skoro všeho, zradí i sebe nebo radši umře, bez ohledu na to, jak tomu říká. Držel jsem makovou housku a tlustá, prsatá a modrooká pekařka dodala, že nemusím platit. Věděla, že existence - od pasu dolů i od pasu vzhůru - v mém věku je nemožnost? Zahanbila mě a zároveň osvobodila. Probleskl mezi námi paprsek, z něhož se rodí blízkost. Porozumění.

Nezapomněl jsem na ni.

Ten den se mě Adler ptal, jestli umím nazpaměť desatero.

Za pár let mi Ruth Winternitzová, Utinka, řekla, že holka a kluk jsou nesrovnatelné veličiny. V tom ohledu jsem nerozuměl. Proč? Nejsme oba lidi, stejní, až na to mezi nohama? Oběť od pasu dolů, pro niž jsme všichni bezmocnější.

Černý Pepe. (Jeho německý otec byl okraj. Národně socialistická revoluce, ke které se fanaticky hlásil se stejně zapšklými lidmi, jako byl sám, a ještě si namlouvali, že naplňují ducha země, Německa, německé budoucnosti.) Básně zastupovala Mali Kirsten Nováková. Její klín, ňadra a ústa. Podobala se květině a vůni, kterou vydechuje, letorostům, hebkému mechu, pavučině, kterou směl vzít do úst a proměnit ji v chuť, kyslík, který vdechuje a vydechuje, aby mohla dýchat i ona. Maliin klín. Vesmír s neviditelnými hvězdami. Měl strach, že se na ni vrhá. Objímal ji něžně, pevně a chtivě.

„Neboj se, neuteču ti.“

Nemohl mluvit. Nečekala odpověď ve slovech.

„Ne, netlačí mě to. Neboj se, zůstaň. Nepřestávej.“

To mu stačilo. Sotva slyšel.

Vybírali jsme si ze svatých knih. O mocnostech zla a stvoření, Bohu a lidech. V talmudu se zakazovalo vdovám držet si rok po úmrtí manžela psa (později jsem se s tím setkal v Auschwitz-Birkenau, kde to vykřikoval v židovství školený rottenführer Jochen Rieger). Lotovy dcerušky svedly tatínka. Pomohlo jim víno. Nedostatek mužů. Obchodníci, než odjeli na cestu, museli manželku utěšit a žena jim vyjít vstříc. (Připravit se na údobí pústu.) V moderním Řecku potrestal otec dceru, že se spustila ve dvanácti. (Stálo to v A-Zetu i v Českém slově.) Nechal doktora, aby ji zašil. Čekala do osmnácti, než si stehy odstranila. Přidaly se k tomu pověsti o Francouzkách. Vkládaly mezi nohy žiletku, aby se Němci pořezali.

Vložit si to do úst – objevil Volpi v knize pro katolické zpovědníky – je menší hřích, než... (vytrhl co). Za anglické královny Viktorie se dvorní dámy pánů zdvořile ptaly, jestli by jim nevadilo, kdyby je obsloužily ústy.

Tu dobu jsme se bavili na pokoji po zhasnutí o proměnách a vytrvalosti židovství. Vstřebalo i vyvrhlo ze svého lůna jediného Boha. Jeho všemocnost i bezmocnost. Zakázalo obětní zabíjení. Vraždu prohlásilo za hřích. Mesianismus, kabalistická tajemství a naruby ze smutku obrácenou radost a sionismus. Měli Herzl, Marx nebo Mojžíš (v obráceném pořadí) pravdu? Co jsme opravdu za lidi? Není z nejsilnějších démonů zla rasismus, který prostoupí hranice společností, včetně té budoucí, beztrždní? Nepřišli snad do Evropy lidé z černé Afriky před dvěma miliony let? Nejsou běloši vybledlí černoši, jak tvrdí ve svém spisu *Svět jako vůle a představa* Arthur Schopenhauer? Babo, rad'. Je snadnější zrušit bariéry mezi chudými a bohatými, zeměmi a státy než mezi rasami? Vědět to, má i Renátka Ochsler-Sálus (budoucí Edgar René Novák) naději na Nobelovu cenu za mír dřív než naturalizovaný Američan Eliézer Propper-Deli. Bylo to vzrušující, znepokojující a nezodpověditelné. Možnost nebo nemožnost přátelství mezi holkou a klukem. Volná láska. Vztahy mezi mužem a ženou. Měl jsem své modely. Mali Kirsten, Bublinu, Soničku Utitzovou. A holky z Hagiboru Ruth Borytovou a nejhezčí ze všech Zuzku Blechovou.

Utopil to spánek, sny o démonech, jitřní probuzení, umokřená postel, škrálop na stehnech.

Bobeček vyprávěl Plešounovi anekdotu, jak Mojžíš a Ježíš hrajou karty. Mojžíš se dívá na míchání, Ježíš mu dá sejmout. Místo na karty položí Mojžíš ruku na Ježíšovu dlaň: „Žádné zázraky, kamaráde, jde o prachy.“

„Proč se nemodlíš?“ zeptal se mě okresní rabín.

„Nepřijde mi to,“ odpověděl jsem.

„Žít dobře je taky modlitba,“ řekl rabín.

Našel v svých očích otázku. Rozdělit jsem si svět na dva díly. Gaunery, podvodníky, pochybné živly v nejširším rozsahu, jak o tom psaly noviny, a část, která mě zajímala. Poctivé, dobré a slušné lidi, soudce, letce, řemeslníky, zkrátka tu lepší stránku člověčenstva.

„Co k tomu potřebuju? Revolver?“

„Duši.“

Připomněl mi Eliézera Proppera-Deliho. Kdo krade zloději, je zloděj. Spravedlivý je zachován v soužení. Svévolník na to doplácí. Osudu neujdeš. A tak dále. Co nevysvětlil, dokládal slovy svatého písma. Vymýšlel si. Věděl, jakou autoritu má slovo Starého zákona a talmud, i když si ho vycucal z prstu. Byl vychrtlý, jako by, jak řekl Flusser, ho žraly tasemnice. Chodil neučesaný. Šel na nervy milostpaní Felicii Freudenfeldové. Nařídila mu, aby si za příští kapesné koupil hřeben.

„Brzy zplešatíš,“ prorokoval mu Flusser.

„Leda by mě žraly vši jako tebe,“ odsekl Eliézer Propper-Deli.

Měl rumunské a maďarské předky. Nechlubil se tím, ale tajně na to byl pyšný.

Flusser cítil Eliho zdrženlivost, za ní nejistotu a za nejistotou pýchu. Eliézer se nedal Weltfeindem zmást. Viděl dopředu i dozadu. Kde bude, až na něj Weltfeind a ostatní zapomenou? V budoucnosti viděl, co přijde.

„Vidím tě černě,“ řekl Flusser. „Jako ty mě.“

Eliézer věděl svoje. Je čas veselí, smutku. Lehkomyslnosti, vážnosti. Čas ztrácet. Nalézat. (To měl také ze Starého zákona.) Dostat, ztratit. Zmeškat, stihnout. Měl dlouhodobé plány. Tvářil se, že má schůzky s důležitými lidmi. Objevoval, co zůstávalo skryto. Neuznával, že jsme židi. Sebe ano. Vedl si deník. Čekal uznání, které nepřišlo. Druzí mu připadali mělci. Sebe pokládal za kalibr. Byl

sebevědomý. Cítil se povznesený nad lidmi jako Weltfeind Flusser, L. L. nebo Adler. Ke mně byl neutrální. Nenapadal mě ani si to nechtěl rozházet. Co kdyby? Ve svých očích obstál.

Rabín věděl, o čem byla na ložnici řeč. O udavače, patolízaly a špehy a šplhy a donašeče nebyla v Belgické nouze.

Ještě mi nebylo sedmnáct. Teprve jsem se rozhlížel po startovací ploše.

Okresní rabín se snažil rozptýlit pochybnosti, které se týkaly Starého zákona a příběhů v bibli, odkazem na talmud, kde měla každá otázka šedesát podotázek, každá pochybnost šedesát ujištění a na každou jistotu připadalo šedesát pochybností a jiných výkladů než v Babylonu. Nesmíme se smířit se zákony džungle. Souhlasit se společenstvím, kde je člověk člověku vlkem. To nemá se židovstvím nic společného.

Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenberg, v Belgické 25 si všiml, že dávám přednost tomu, co je zajímavé, před užitečným. (Ještě předtím, než mi bylo deset.)

„Umění žít je také umění se přizpůsobit,“ řekl Stařec.

„Asi jsem se s tím narodila,“ řekla Mali.

„Jsi mladá,“ řekl Stařec.

„Podle let,“ odpověděla.

„Ještě se v tom nevyznáme,“ řekl Stařec.

„Je to dobře?“

„Není to špatně.“

„Je rozdíl, když se něco děje, nebo se nic neděje?“ otázala se.

„Jsi chytrá.“

„To jistě ne,“ řekla.

Starý muž odhadoval jednotlivé kousky jejího oděvu. Nebyla si jistá, že se oblékla co nejlépe. Ne kvůli počasí. Ráda ladila barvy,

aby odpovídaly jejímu vkusu i vkusu těch, s nimiž přes den bude. Černý Pepe byl s jejím oblékáním spokojen. Zdálo se mu, že si bere kousky, které se snadno a rychle svlékají. U Starce se v duchu ptala na jiné otázky. Přelétl ji pohledem a udělal si úsudek, spíš podle počasí a toho, co měla na sobě, než zřetelů, jimiž se řídila.

„Chtěla ses na něco zeptat?“

Uhodl její myšlenku.

„Už nepracujete?“ Chtěla se zeptat, čím byl, dokud pracoval.

„Byl jsem knihvazač. Přečetl jsem, co se dalo. Co mi lidé nosili. Knihy si získávají oblibu čtenářů nevyzpytatelnými cestami. Některé čtou mnohokrát; ukrywají při každém čtení další smysl.“ Pak se otázal: „Čím chceš být?“

„Chodím ještě do školy. Tatínek staví mosty. Bavila by mě architektura. Mostů. Domů.“

„V knihách se popisuje architektura duše.“

„Existuje něco takového?“

„Nevím. Lze se tázat. Je architektura svědomí? Možná. Spíš úschovna, druh skladiště, z něhož se nic neztrácí. Paměť. Souvisí to s otázkou, co dělá člověk dobře nebo špatně; kdy byl spravedlivý nebo někomu, něčemu křivdil. Rád s tebou rozmlouvám. Cítím se mladší. Ne proto, že bych litoval, jak plyne čas. To nezměníš. Snad v pocitu. Myslím, že všechno se dá měřit pocitem.“

„Ráda s vámi mluvím. Je to jiné než s jinými lidmi.“

„Znám přísloví: *Slunce vyjde, i když kohout nezakokrhá. Žádná loď se nepotopí napůl.*“

„Nebo že žádná holka není jen napůl panna,“ řekla.

Neřekla Starci, že si u něho obnažuje duši. Čemu se říká duše. Byl knihvazač. Co z toho mohla vyčíst? Ráda by si prohlédla ty, které vázal.

„Knihy se také oblékají,“ řekla.

„A nesvlékají, jen opotřebují,“ řekl Stařec.

Nastavoval jí zrcadlo?

Usmála se. Stařec nevěděl čemu. Podívala se na hodiny, bylo osm pryč a zvolna se zvedla. Nezdržoval ji. Vyzval ji, jako obvykle, aby zas přišla, rád ji uvidí. Zeptala se na oplátku, zda nepotřebuje pomoci s nákupem.

Díval se, jak se chystá k odchodu. „To už jsi udělala. Co vytvořila příroda, je dokonalejší, než co si uděláme uměle. Díky.“

„Není zač,“ řekla a odporoučela se.

Napadlo ji, že muž je starý, jednoho dne umře. Bylo to u Starce výraznější? Každý se narodí, žije a umře. Zarazila ji nepředvídatelnost. Jaký byl vlastně její vztah k němu? Co u něj hledala? Co jí chybělo, ale co by nemohla definovat.

Snažila se polknout myšlenky na každém schodu. Zbavila se toho venku. Zapadly za ní domovní dveře. Stařec měl pravdu. Všechno je pocit. To si myslí i Černý Pepe.

Šla vstříc Lusteru Lieblingovi do sirotčince v Belgické 25. Večerní návštěva v hale a v knihovně. Co ji čekalo? Byla to odvrácená strana toho, co plnilo její hlavu u Starce. Tělesnost. Co u Starce tálo, nebyly ledy. S Černým Pepem si užije. I když se na sebe budou jen dívat. Bylo to vždycky vzrušující, slibující. V duchu se usmála.

Byl pátek 6. října 1950. Šlapal jsem do louží u Palazzo Margherita a střídavě vzpomínal na Belgickou 25; co jí předcházelo a přišlo potom. Nesmrtelní démoni. S čím se naučíme žít, nebo ne. Co z nás udělalo exhibicionisty. Pletla se mi do toho kojeňátka vlčice, díky které si můžu blátit boty na dlažbě města, které rozsekalo pradědečky ze strany dědečka Huga. Viděl jsem balkónek, ze kterého řečnil Mussolini, než ho – dál odtud – pověsili za nohy na benzinovou pumpu vedle milenky, Clary Petacci. (Nebylo jisté,

jací mstitelé to provedli. Nakolik se od Duceho lišili.) Jí z pilnosti uřízli prsa. (Později mi dal můj italský známý Enzo Vittorini fotografii.) Vzkazoval jsem Adlerovi, že lidi dělají, co si na očích vidí, někteří ve jménu fašismu, jiní pod praporem antifašistického boje. Adler mi odpovídal. Lidi jsou jen lidi. Nechtěl bych se náhodou podívat do zrcadla? Ničím se člověk nepyšní tak okázale, jako tím, co udělal špatně. (Nosil jsem v kapse fotku, co mi dal Enzo Vittorini, jako talisman. Obracel jsem ji vzhůru nohama, než mi došlo, že jsou hlavou dolů.)

Pobýval jsem s Adlerem koncem zimy 1944 v lágru u Lipska s bratrance Italů, co to Ducemu udělali. Slavili jsme první den roku 1945. Zpívali jsme na cestě z baráku do muničky *Až nás půjdou miliony* od V a W. V noci se mi udělal hnisavý váček pod stoličkou. Německá *aufseherka*, která měla na starosti katolické povstalkyně z Varšavy z léta 1944 (a posmívala se jim, jak je nechali ruští bratři vykrváct jako jejich muže v Katynu a jako na just zastavili úspěšnou ofenzivu proti ustupujícím Němcům, aby měli nacisti čas je zdecimovat), je bila. Zpívaly náboženské písně. Poštvala na ně psa. Vypadal jako vlk. Za Polkami šli utečenci z italských vojsk v rozdraných uniformách bez výložek a knoflíků, zalátaných, aby na ně nefoukalo. Napodobovali klarinety a saxofony do rytmu *Passo di Corso*. Vzpomínali na pizzu a *prosciutto di Parma*. Dozorkyně viděla, že se na ni dívám. Byla hezká, zdravá, s rezavými vlasy pod zelenou čapkou ženského oddílu SS, s plnými prsy a zelenýma očima, které připomínaly jarní trávu. Řekla, že jsme pronárod. (Nezapomenu její tvář, hezká ústa a bílé zuby, když vyslovila slovo *pronárod*.) Stejně – dodala – jako italští šaškové a polské jeptišky, které vytahaly oddíly *Waffen-SS* a *Wehrmachtu* ve Varšavě z kanálů, místo aby, jak zase připojila, je nechali utopit ve Visle a sežrat krysám. Mrzelo mě, že není dobrá, když je krásná. Čím se to řídí?

Dívala se na nás jako na zrůdy. Měli nás odvézt na otevřených vagonech do Dachau nebo do terezínské pevnosti zastřelit. Krása a charakter nemají nic společného? Souvisejí krása a ošklivost? Platilo ještě, co si o tom myslely moudré hlavy? Jak pravil pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler, rád by viděl Platona a Sokrata, co by v lágru říkali. Francouzské osvícence. Zastánce rozumu. Rovnosti všech lidí. Volnost, rovnost, bratrství. Co tomu říkají? Jaký to má smysl? Krása není dobro? Za jiných okolností si tím lámal hlavu Sokratův žák Platon. Viděl krásné jako dobré a dobré krásné. Německá *aufseherka* to vyvracela. Nesl jsem si v sobě její oblé tvary, plné, kde mají být, tvář bez vrásek s pevnou pletí, lesklé silné vlasy, hezký rovný nos a líce v pravidelném trojúhelníku k bílému čelu a k bradě. Opravdu krásná ženská. Měla vysoké hnědé boty pod kolena, uniformu v žabí zeleni. Vzpřímená, pyšná, asi za sebou neměla nejmenší úraz. Připomněla mi mou první lásku, německou holčičku Andreu v mateřské školce, kam mě dala teta Magda, když už si se mnou nevěděla rady. Andreu jsem miloval, když mi byly čtyři. Lnul jsem k ní vášní, úměrnou té, jakou jsem opovrhoval učitelkou. Nenechala nás spát po obědě vedle sebe. Andrea pro mě začala harém, poskládaný z lidí, kteří mi podali slovo, pohled nebo myšlenku, vlídnost nebo povzbuzení, vzali si nebo mi dali dárek, nechali se pohládit nebo mě pohládili, prostřeli mi kousek jídla, duši, teplo nebo něhu, poslali slovo, znamení, dech nebo svou zbožnost, z čeho se později neztratí ani přezka na podvazku. Touha po Andree se mi vracela v Auschwitz-Birkenau a v Buchenwaldu na kavalci v baráku číslo 21, v bývalém Cikánském lágru, vedle Adlerova nemytého těla, snem o chlebu a sytosti, teple, světle a něžnosti. Co je krásné a dobré a bezpečné. Touha. Člověk s velkým začátečním písmenem. Andree byly pořád čtyři, zatímco mně už osm, šestnáct, třicet dva a dál (až sem).

Láska je věčná jako duše. Trvá, dokud někdo žije. Potom. Neje-
nom naděje, ani láska neumírá. Umíráme jen my.

Dovolával jsem se Andrey, když jsme projížděli v dobytčím
vlakem v letech 1944 čistými německými městečky, kterých se
válka sotva dotkla, kromě nedostatku mužských rukou, za které
zaskakovali židovští a árijští otroci bez ohledu na rasu, Kanta nebo
Hegela.

Měl jsem nutkání zeptat se krásné dozorkyně, jestli se náhodou
nejmenuje Andrea Wohlreichová. Odpověděla by mi jako učitelka
v mateřské školce, že jsem „špinavé a drzé židovské dítě“? Nebo
by vytáhla pistoli a zastřelila mě, nežádoucí živel? Dostala *Mutter-
kreuz für deutsche Mutter*, s vyrytým podpisem Adolfa Hitlera,
v modrobílém emailu na černé stužce, jako matky, které porodily
Wehrmachtu a oddílům *Waffen-SS* a *SA* čtyři, šest a osm, nebo do-
konce dvanáct árijských dětí? Mělo její miminko peřinku ze
zlatých vlasů, jimž jsme se ve školce podobali? Nosila dozorkyně
uniformu SS ze zelené látky, utkané z vlasů židovských mrtvých
v Auschwitz-Birkenau? Vlasy, černé a zrzavé, šedé nebo hnědé
změnily v plynové komoře barvu. Nabyly matného bronzového
odstínu. Ponechaly si pevnost přírodního vlákna. Měla teplé
punčochy v odstínu pruské modře, jaký po sobě chemickým slo-
žením zanechával v plynových komorách Cyklon B. Německý plyn
(vynalezený židovským chemikem, který emigroval do Severní
Ameriky) na zabíjení hmyzu a od roku 1941 na hubení lidí.

Italům v Meuslowitz u Lipska zakázaly úřady svádět německé
ženy, jejichž muži, otcové a bratři nebo milenci a známí válčili,
aby Němci měli všeho dost a zbytek světa míň nebo nic. Aby ně-
mecké dětičky mohly pobíhat po schodech stále vyšších domů
a poskakovat na větším a větším dvorečku coby příští špičkoví
atleti nordické rasy a německé ženy vařit ve čtvrtek bez masa,

jak to měl rád vegetarián Hitler, a v pátek sice z jednoho, ale stále většího a nakonec bezedného hrnce. Aby se Němci – až jich bude kýžených pět set milionů – měli dobře, bez ohledu, jak se bude mít – bude-li vůbec – zbytek Evropy. Budou žít v plánovaných teritoriích, v Germánii, sahající od Biskajského zálivu po Ural. (Zapomenou bezmasé čtvrtky a páteční *eintopf*.)

Za přistížení při činu – *in flagrante delicto* – nebo při nepřímém podezření, nevíтанých dotecích, otření nebo jen šustnutí se kolem, obtěžování, narážce, náznaku nebo znamení nebo nevkusném žertování, nemluvě o pokusu někoho plácnout nebo štípnout, poznámkách, při pohledu nebo posunku, včetně okukování hrudi, zadku a nohou nebo boků, za vychloubání nebo nařčení byl rychlý válečný soud. Provaz, sekera a kulka. Nesmiřitelný německý zákon. Bezedná německá vězení, dostatek katů. Ochránci čistoty německých žen a árijské cti mužů, kteří nasazovali na frontách a v zázemí život, údy a oči a kůži za Říši.

Druhý přestupek trestaný na hrdle bylo rabovat v troskách po náletech. Neminul den, noc nebo vhodný okamžik, aby italští dezertéři nesváděli slaměné německé vdovy. Nebo nekradli v troskách. Jsou věci, které se nedají Italům zakázat. Byl to dlouhý seznam. Vše je v lidské povaze. Němci se mohli Italům posmívat, že umějí líp zpívat než válčit. Dokážou zradit spojence za pět minut dvanáct. Jediná země, která jde do války a spoléhá na štěstí víc než na armádu. Když při rabování po náletu stahovali z německé mrtvolky košili, ponožky a svetr nebo sako, věřili, že mrtvým ještě rostou nehty, vlasy i vousy. Někteří se modlili. Ani nejnábožnějšího to neodradilo od rabování.

Dezertéra Luigiho L., který mě učil italsky (umím asi deset slov, tři věty), pověsili na Nový rok, že ukradl střevice zasypanému kovodělníkovi. Nestáhl mu rubínový prstýnek. Chodil v zimě

v hadrech z pytle, omotaných kolem chodidel (jako já). Měl roztřesenou bradičku, vpadlé oči. Bylo mu devatenáct. Zvýraznily se mu rýhy pod nosem a podél úst. U spánků se mu prohloubily jamky, snížila dolní čelist. Nedokázal zavřít ústa. Ochabla mu stehna. Vnitřní svalstvo, svěrače. Stál pod šibenicí. Připomínal někoho, komu se chce na stranu a má strach, že nevydrží. Věšeli ho za německého dohledu italští vězni. Itala pověsili Italové, Francouzi Francouze, Angličané Angličana. Židé židy. Cikáni cikány. Němci nařídili a přihlíželi. Přesila, opřená o zákony a o bezmoc druhých. Snažil se, aby Itálii nezahanbil. Snad byl v myšlenkách mimo. Vytékalo mu z nohavic, co neudržel. Dal jsem mu den předtím košili z druhého německého mrtvého. (První jsem si nechal.) Mohl jsem si oddechnout, že to z něj při výslechu nevytloukli. Vyprávěl mi o chlebu, jaký pečou ve Ferrare. (Ten nejlepší.) Sliboval mi chobotnice se šťávou jako z černého inkoustu. (Děkuju, už jsem zvracel.) Museli jsme se dívat. Ještě před chvílí žil.

Druhého Itala oběsili, protože vyhodil z nákladního auta papírek. Důstojník nechal zastavit nákladák: „Žádné z přivandrovalých prasat nebude znečišťovat Německo.“ Taky si ulevil: „*Pronárod.*“

Mali Kirsten Nováková, v červených letních šatečkách a se žlutými střevíčky, navštívila před třetí hodinou Starce. Měla zase chuť se ze všeho vysvléknout a ukázat se mu nahá. Blížil se k osmdesátce. Jak by se tvářil? Co by podnikl?

Myšlenku zavrhla. Neudělala by to. Jen ji to napadlo.

Stařec neměl o ničem tušení.

„Nejsem moc oblečená,“ řekla.

Tázavě vzhlédl.

„Dostatečně, z mého hlediska,“ řekl.

„Cítím se někdy nahá, třebaže oblečená,“ řekla.

„Tak se cítíme všichni. Ach,“ usmál se Stařec.

Vnímala jeho lhostejnost.

Odkáslala si.

Zarazila se. Věděla, co její tělo probouzí.

Stařec řekl: „Angličané, než se zapředou do rozhovoru, mluví o počasí. Řečí o počasí neurazí.“

„Byl jste v Anglii?“

„Tři týdny za první republiky. Na výstavě knih a knihvazačských nástrojů, lisů, knihařských ponků.“

Představila si jeho tělo, na hrudi a bocích. Zase si vzpomněla na švédský film o starých ženách.

Připomenula si obě babičky.

Mohla nahlédnout do ložnice. V obývacím pokoji měl Stařec rozvěšeno několik obrazů, ženy, nahé děti u potoka, v parku, na hřišti. Chlapce a holčičky.

„Zas přijdu,“ loučila se.

„Kdykoliv chceš.“

Otevřela dveře.

Na ulici myslela na svou myšlenku pokoušet Starce.

Šla jí hlavou myšlenka Starce, který řekl zčistajasna: „Neboj se.“

Také řekl: „To je to něco, co máme, aniž bychom na to nepřetržitě mysleli. Nebo o tom hovořili. Nejsme sami.“

Otec na ní vyzvídá, za jakým druhem chlapců chodí. Neřekla. Asi by se mu Belgická 25 nezamlouvala. Možná, že by se nezamlouvala ani Starci. Vztah kohokoli měřila jeho vztahem k Belgické 25, k lidem, jako byl Luster Liebling.

„Jestliže Sokrates tvrdil, že ví, že nic neví, věděl, o čem mluví,“ zamyslel se Stařec, pan Ludvík Jindřich. „Nevíme dost dobře, ani proč spíme, kromě toho, že si odpočineme. Nebo proč jsou dráhy planet oválné, nikoli do kruhu. Co dělá a čím se řídí náš mozek.“

„To mě tak nepálí,“ řekla Mali.

„Co tě pálí?“

„Tělo.“

„Jsi mladá,“ řekl Stařec.

„Snad to věkem poleví,“ řekla.

„Všechny nás trápilo a bude trápit tělo,“ řekl Stařec.

„Není to jen trápení.“

„Jsi šťastné dítě,“ řekl Stařec.

Bublina se zeptala: „Vidělaš jich víc, už jsme o tom mluvily, je mezi nimi veliký rozdíl?“

„Říct, že jsou všichni stejní, by byl omyl. Ale v podstatě ano. Pepe je trochu jiný. Odřízli mu po narození kůžičku nahoře, takový kryt. Chtěla to jeho maminka. Ale když už jsou s tebou, tak to veliký rozdíl není. Není žádný. Buď jsou, nebo nejsou na okamžik o něco citlivější. Na začátku. Někdy skoro rozjitřenější. Těžko povědět.“

Myslela na to, co se podobá hadičce. Kousku hadice. Jak ta hadička začíná, končí. Co se ztratí nebo nabude uprostřed.

„Nedáš si pokoj. Prohlídni si je sama,“ řekla.

„Nejde mi to jako tobě,“ řekla Bublina.

Bublina si držela ruce zkřížené na prsou. Podpírala si ňadra. Rozepjala si poslední dva knoflíky pod krkem.

„Všechny blůzky se mi srazily,“ vymluvila si těsnost halenky. Všechno oblečení jí bylo malé.

„A žiju v řeholi,“ pronesla. „Skoro nejím. Vydávám hrozné peníze za prádlo. Koupila jsem si vyzývavé, něžné, meruňkové a smetanové, jsem hotová zahrada.“

„To znám,“ řekla Mali Kirsten Nováková.

„Čekám, až zestárnu a budu na tom jako moje starší teta Libuše, stará panna, a budu si stěžovat, že nic není jako dřív.“

„To se ti asi splní. Nic není jako dřív,“ řekla Mali Kirsten N.

Zdála se jí těla kluků dříve jiná? Větší, menší, prostřední? Dávala si za pravdu. Skutečně na tom tolik nezáleží, pokud nesoutěží kluk s pidimužem. (Něco jako Napoleon, jestli ho nechtěli pomlouvat.) Nechtělo se jí zase pouštět se do toho s Bublinou a dělat jí těžké srdce. Co by chtěla, kdyby byla kluk? Jak by chtěla být velká? Malá? Prostřední? S prádlem měla stejné starosti jako Bublina. Protože holka si nekupuje spodní prádlo jen pro sebe, ale pro co kdyby. Jestliže šaty dělají člověka, prádlo dělá ženu. (Ne tolik jako nahota.)

Mali Kirsten Nováková se bavila s Černým Pepem o množení. Jaké to asi bylo v Sodomě a Gomoře? Okresní rabín Cytron tomu věnoval páteční večer. Ty dvě dámy nebyly tak zvrhlé, jak by se mohlo zdát. Mohlo jim jít o pokračování rodu. Kmene. Ne o chtění z nedostatku mužů v širém okolí. Opily otce a spustily se s ním, od začátku do konce. Muselo být legrační, jak se střídaly. Bylo to tak, jak jim to chtěl předeštit rabín? Nedrží se toho leckterý autor pornografických románů, když popisuje s nadšením incest? Přál si sejmout punc chtivých za každou cenu z těch dvou, co svedly tatínka? Jak to asi bylo? Pokud Pepe nechtěl brát zkazky o ráji coby pouhopouhou pohádku pro děti i dospělé, některé biblické příběhy mu neseseděly. Příběh o Abrahámovi a jeho nejmladším dítěti, které chtěl obětovat, aby prokázal svou naprostou oddanost Bohu, mu připadal za vlasy přitažený. Udělal by jiný konec. Zároveň se mu příběh nezdál tak dávný. Abrahám si v jeho hlavě podával ruku s nacistickými fanatiky. O fanatiky nebyla nouze. Žádná hranice

je nemohla zarazit. Vyznávali oddanost živým, mrtvým i pouhým oparům filozofie, psychologie a rasových teorií. Mantinely? Ani náhodou. Nechtěl dávat Hitlerovi za pravdu, že židovské spiknutí, kterým mezinárodní židovstvo otravuje národy, začalo Starým zákonem. Tomu, čemu se – možná s nadsázkou – říká židovsko-křesťanská civilizace. Přel se v duchu i s mladými rabíny, kteří kdysi sepsali bibli, knihu knih s nejvíce redaktory, co jich kdy nějaká publikace měla. Mělo jich být (autorů, včetně tajných rabínek) asi sto padesát. Na druhé straně se jim nedal upřít talent a smysl pro úspornost a proporce. Stačilo jim na celou knihu knih osm tisíc slov. (V aramejštině.) Ale redigovali ji století.

„Nikam to nevede,“ ukončila konverzaci Mali Kirsten N.

Měla na sobě meruňkové prádlo, jaké měl Pepe nejradši. Zněžnilo i jeho.

„Zamlouvá se vám ze všeho nejvíc nicnedělání, prezenti?“ hřměl muž s rákoskou, odborný učitel Plešoun Leoncavallo. „Chcete teprve objevit, k čemu se člověk narodil? Uznáváte jen práci, kterou můžete zpovzdálí pozorovat, prezenti? Četli jste Starý zákon? Člověk je stvořen pro práci jako pták, aby lítal. Brali byste rádi odměnu, aniž jste pohnuli malíčkem? Nepracovat je loupež,“ hřměl. „Přečtete si příslušnou pasáž v talmudu. Nemusíte čekat do pátku. Ani hrbáč se nefláká! Jen mrtvola na márách má právo lenořit.“

„Překonává se,“ pravil Luster Liebling.

„Má v kalhotách,“ dodal Pračlověk.

„Má krk jako hlubokou jámu,“ šeptal Černý Pepe.

„Co kdybychom mu předplatili prostitutku?“ otázal se tichounce Adler.

„Nejste tak prostoduší, jak se tváříte, prezenti,“ uzavíral Plešoun. „Zbytečně ze mě i ze sebe děláte hlupáky.“

„Zraje pro doktora,“ šeptal Luster Liebling. „Trpí žvanivostí. Kecá.“

Černý Pepe se díval Mali Kirsten do tváře. Dělal mu dobře se na ni dívat. Vyzývala k přátelství, blízkosti. Probouzela slova, která by nepoužil. Propojila se s pojmem miláček. Bezděčně se mu pootvíraly rty, aby to vyšeptal.

„Nerad bych s tebou mluvil o lásce. Máš k ní věkem i sklony blíž,“ řekl Stařec. „Láska je zázrak. Je to to nejhezčí, co bylo člověku dáno božstvy, ale nic není tak pomíjivého a někdy nebezpečného. Nebudu tě strašit proč. Láska je tajemství, štěstí a radost i břímě. Nemá definici. Nelze povědět, láska je a tak dál. Víme, kde není. Nedostatek lásky je prázdno. Marnost. Smutek. A zároveň i nejšťastnější láska rodí stesk. Mohli bychom spolu mluvit o lásce, kdyby i tobě bylo sedmdesát devět.“

Řekla Černému Pepemu: „Víš, co je láska?“

„Vím, co je to milovat tě.“

„Byla bych ráda, kdybys to věděl.“

„Ty to víš?“

„Tuším to. Cítím to.“

„Myslím, že to taky cítím,“ řekl Pepe. „Je to jako modlit se.“

Myslel na cudnost, kterou měla ve tváři, společně s příjemnou, dětskou nestydatostí. Provinění a nevinu. Byla hezká. Neměl tušení o jejích schůzkách se Starcem. Těšilo ho dívat se jí do obličeje, aniž mluvili. Mohl si ji představit, oblou, baculatou a maličkou jako nemluvně. Jaká bude, až se stane maminkou nebo stařenkou. V jeho mysli to nebylo tak úděsné. Její tvář vyzařovala jemnost.

Náhle červenala. Nevěděl proč. Kdyby mohl vědět, odhadl by, že to bylo, když myslela v jeho přítomnosti na Starce, jehož existenci tajila, a to také aniž dost dobře věděla proč. Snad k němu chodila, že neznala sama sebe. Nebo to byla setrvačnost? Neřekla mu o něm ze začátku, o zmatku v sobě. O chvílích, kdy se nemá čemu smát. Jen zvenku vypadá jako včera a jak bude vyhlížet zítra. Zevnitř neznámá, nepoznaná, zmatená. A uprostřed by musela vysvětlovat, což se jí nechtělo. Maminka Mali Kirsten soudila, že každá žena má mít před svým druhem tajemství, což v ní znásobuje ženu a co muž rád promíjí. Ano, žena by měla mít své tajemství, soudila Mali a v tom ohledu už sama na sebe nahlížela jako na ženu.

„Proč se na mě tak díváš?“

„Jsi hezká.“

„Co když zošklivím?“

„Nevěřím, že budeš ošklivá. Představuji si tě jako baculatou holčičku. Jako babičku. Budeš hezká babička.“

„Uvidíme,“ řekla Mali Kirsten.

Utahoval jsem si u Palazzo Margherita pásek na kalhotách o díрку. Chápal jsem na dálku Ervína Adlera, proč mu stačí, že něco nebo někdo je. Proč člověk neporozumí ničemu, dokud se z toho nestane minulost? Paměť? Zapomnění? Žížala, kterou nemusíme přeseknout, abychom viděli, jestli polovina s hlavou doroste a zbytek ocasu odumře, nebo obráceně. Nikdy, nikde, nikdo z nás už nebude věřit Němcům a Německu, ničemu, co z Německa přichází. Rok, tisíc, deset tisíc let. Není to už původní křik, jen neutichající ozvěna. Co udělali jednou, nejsou v stavu udělat podruhé a potřetí, podesáté? Anebo nenakazí jiné?

Byl bych rád, být to jen předsudek, který může člověk opravit, odvolat, omluvit se. Co bylo, prosáklo všechno. (Nepřišlo to odnikud a neztratilo se to ve vzduchu.)

Ozvěna, která se vrací. Co znamená, znamenalo a bude znamenat Německo. Dneska, včera, ještě za deset tisíc let. Leželo mi to mezi spánky. Neopakovatelná zkušenost? Podezření? Otázka, na niž se všechna příští proto teprve skládají?

Ervín Adler pochytil moudrost: Inteligentní člověk problémy řeší, moudrý jim předchází. Zdálo se mu ve snu, že se mu mohou splnit tři přání. První, aby se mu uzdravila malá sestřička, která už nebyla. Místo života v Belgické 25 mít v kapse americké papíry. Odjet do bezpečné silné země. (Se mnou.) Vrátit se v čase. Už v roce 1933, sedmiletý, by zabil Hitlera.

Vdechoval jsem svěží vzduch Říma po dešti. Myslel jsem na to, co se ztrácí, a přesto zůstává, bez ohledu, kde člověk zrovna je. Kluci, které otec bil, takže neslyšeli, co jim k tomu říkal. Roli otce jim potom v Belgické 25 zastával Plešoun Leoncavalo, odborný učitel Leon Baeck, a Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudfeld. Kluci, kteří ztratili matky, jež zastupovala milostpaní Felicie Freudfeldová.

Myslel jsem na Lusteru Lieblinga alias Černého Pepeho.

Mali Kirsten Nováková mu řekla: „Chceš, abych tě brala do pusinky?“

„Co je na tom zlého?“

Znala sladkou bezmocnost a opojení, o které si říkala beze slov. Věřila, že Pepeho znamenité mužství se projevuje tím ženským v něm.

Nic proti tomu. Máš správnou mentalitu. Muži to chtějí. V Indii to patří do kámasútry jako švadleně náprstek na ukazovák, ko-

hout mezi slepice a cukr do cukřenky. Hříchy jsou krásné. Dělán to z lásky. Napadlo tě to? Piju tě jako elixír. Vsadila bych se, že to chce od matky můj otec. Stěžovala si, že ji bolí sanice.

Věděla, co by ho ani nenapadlo. Prozradila mu, kde je holka nejcitlivější. Čtyři, pět centimetrů od kraje. Sliznice. Nevyčítala mu, že se položí na záda jako fena a čeká, až se k němu skloní. Kdyby se Pepeho zeptal Plešoun Leoncavallo, k jakému zvířeti by se přirovnal, jmenoval by psa. Mlsouna, který nekouše ani zbytečně neštěká.

Kdybych nechtěla, neudělala bych ti to. Představ si, že bych za to chtěla platit.

Myslel na věci, které ho neomrzí. Mali Kirsten Nováková vypadala na dlouhou trať. Nemohl se jí nabažít. Nerad by ji ztratil.

V poledne na něj Mali Kirsten čekala před školou. Na jejím pravém rameni seděla bílá myš. Ráno přišla do školy, než ji učitelka vyhodila, aby šla domů nebo do zoologické zahrady. Slyšel, jak Mali Kirsten hvízdala *Španělskou vyzvědačku*.

Adler, Flusser a pár kluků se zahihňalo.

„Hvízdá jako ovčák,“ vyhlédl Plešoun z okna. „Holka s myší.“ Pak usoudil: „Žirafy do školy nepatří.“

Od té doby říkali Mali Kirsten Novákové v Belgické 25 Žirafa.

„Víš,“ řekl Mali Kirsten Stařec, pan Ludvík Jindřich, u kterého si zvykla zvonit třikrát krátce, naposled dlouze. „Nic není nebo většinou nic není jednoduché, jak to vypadá. Všechno se vyrovnává, ale nevíme, jak nebo proč. Dobro a zlo. Proč žijeme laskavé dny, jindy nepříjemné. Z mnoha důvodů. Doby válek. Časy, v nichž převládá zlo. Doby vlídnosti. Nedovedeme si hodně záležitostí vysvětlit. Nerozumíme vesmíru. Energii, která ho uvádí a udržuje v chodu. Bůh? Energie? Víme něco, málo. Co nás přesahuje. Někdo tomu říká Bůh. Osud. Náhoda. Nevíme.“

„Takhle jsem to ještě neslyšela,“ řekla Mali. „Mám pobožnou maminku. Tatínek se dívá na náboženské záležitosti vlažně. O sobě nevím, v co věřím, o čem pochybuju. Ráda vás poslouchám. Lámu si hlavu, co mě ovlivňuje. Může to být pohyb hvězd? Hvězdný prach?“

Slova Starce ji vzrušovala, jiným než tělesným vzrušením, mohla by říci vzrušením zevnitř a dovnitř. Něco, co člověka přesahuje? Silnějšího než tělo? Než duše?

Mohla se na své tělo spolehnout. S duší byla na rozpacích. A povaha? To, o čem mluvil Stařec, bylo na jiné rovině.

Dívala se Starci do očí. Měl krásné šedé, velké oči. Směla děkovat náhodě, že se potkali?

Váhala, jak dlouho smí zůstat. Přála si dovědět se víc. Styděla se. Přála si ho poslouchat.

Co lidi mohou navzájem slyšet a neslyší. Život bez rovnováhy. Ostrůvky paměti v moři zapomínání. Jak si jednou povzdechla babička Olga: Moji miláčkové umřeli, nebo je nemůžu najít. Věci a lidi, kteří se ztrácejí s námi. Byl pátek, zamračené říjnové odpoledne 1950. Současně sluníčko nad kopci kolem Říma, se světlejšími mraky na modrém obzoru, kde asi už bylo moře. Už nepršelo. Ze všeho nejvíc se mi chtělo lehnout si a spát.

II

Když tě pronásleduje medvěd, budeš mít potíže s nepřítelem. Když medvěda zabiješ nebo mu utečeš, je to znamení, že obtíže překonáš.

— Snář, Praha 1948

Z Prahy do Terezína jsem jel 19. listopadu 1942 ve stejném vagoně s Weltfeindem Flusserem, který si potom odvezl dál na východ, do Lodže-Litzmannstadtu a ještě později – měřeno komíny už jen výš –, zásadu: „Narodil jsem se na dobré planetě, pod šťastnou hvězdou, jako Napoleon nebo Hitler. Můžu si brát na dluh. Možná, že přijde den, kdy budu muset vrátet. Nespěchám.“ Tatínek Hadry kosti kůže razil princip překročit alespoň jeden zákon denně.

„Některé věci jsou nevysvětlitelné,“ řekl Stařec.

„Rozumíme osobním záležitostem,“ odvětila Mali Kirsten Nováková.

„Není jen jedna pravda. Máš pravdu, ti ostatní také. Chceš to mít přehledné. Tak to nefunguje. Čím budeš dospělejší, tím se to víc zkomplikuje. Mám svou zkušenost,“ usmál se Stařec. „Je mi sedmdesát devět. Myslím, že ti rozumím. Chtěla bys žít správně. S čistým svědomím. Dobře spíš? Nehledej v sobě ďábla. Je to souboj. Co můžeš udělat dobře, nebo špatně. Ze špatně můžeš mít výhody. Odpočinout si od potíží. Z dobré volby by ti vznikly potíže. Když se rozhodneš pro to lepší v sobě, usneš jako andílek. Je to v každém z nás. Souboj dobra se zlem. Okolo, uvnitř. Neviditelný, ale citelný. Pokud jde o pravdu, má několik rovin. Jsou jako vrstvy Země, moře, vesmíru. Vzduchu, který dýcháme. Dochází k otřesům. Vrstvy se lámou, třísť, promíchávají. Výsledek je sklíčenost, mizerná nálada. Povaha a rozum si poradí.“

Svraštila čelo. Udělaly se jí vrásky.

„Nevím,“ podotkla.

„Víš,“ řekl Stařec.

Díval se na ni jako na starší než šestnáctiletou? Byla v rozpacích. Dostali se k vysvětlení? Co se vysvětlení podobalo?

Rozloučí se. Půjde k Černému Pepemu. Na válečnou zmrzlinu z vody a cukrářinu. Odešla s úsměvem. Bylo to hezké a zajímavé.

Odnášela si Starcova přísloví: *Žena je jako stín. Jdi za ní, bude před tebou utíkat. Běž před ní, poběží za tebou.* A: *Nůž a slovo ber za správný konec.* A: *I malý oheň zapálí velký les.*

Plešoun Leoncavallo Flussera na začátku hodiny tělocviku upozornil, že svéráznost se v Belgické 25 nenosí. Umíněné rovná se pošetilé. Neužitečné škodí. Nesnáší lidi, kteří nevědí, co chtějí. Člověk může být partner, nebo terč. Život past, cvičiště nebo hřiště. Bez ohledu na změnu doby neuznával tajemnou nutnost, nevypočitatelné impulsy, nezvratné náhody. Doneslo se mu udavačskými kanály, jak se na ložnici vyjádřil Luster Liebling o ženském přirození. Poetické tajemství a nejpoužívanější slovo mezi kluky. Plešoun Leoncavallo nemusel říkat, že jsou pod zvětšovací sklem jeho očí. Opatrně. Uváženě. Mlčet zlato. Závažné záležitosti a řešení sporů ať nechají na představených – řediteli a učitelích. Žárliвість a závist, hamižnost a sobectví nebo dotěrnost, pomlouvání, ješitnost nebo skrblictví a nešikovnost, úlisnost, udavačství a pochlebování, chlubitost anebo roztržitost škodí. Tajemství je umět se soustředit a poslouchat. Poslušnost, poslušnost, poslušnost. Kázeň. Sebeovládání. Nepátrat po ničem, do čeho nikomu nic není.

„Jasně, prezente?“

Flusserovi to šlo jedním uchem dovnitř, druhým ven.

„Prezente,“ oslovil ho Plešoun podruhé a vrazil mu lusknutím prstů za ucho obligátní trestík.

Z ředitelny se ztratila dvacetikoruna. Klukům prohlédli učitelé a rodina ředitele osobní věci, kapsy a skříň, včetně matrací a polštářů. Flusser se tvářil uraženě. Luster Liebling prohlásoval, že nic nenajdou, dvacku založili nebo zpronevěřili sami. V místnosti číslo čtyři, podle učitelů pokoji rošťáků, spali zleva doprava Leo Frank, Austin Egen a Petr Iglhof, Josef Sieber, Mario Ling a Rudi Říman, Franta Poupě, Ada Pauch a Emanuel Graetz, Tomáš Jelínek a Tomáš Blahník, Ludvík Jacura, Norbert Kovařík a Ferda Chlumecký, Eda Peček. Viktor Hester, Hans Brener a Fricek Kaňka. Dvojčata Mesmerova, Pavlíček Volpi a mladší kluci, kteří přišli naposled. Kafka, Teler a Sobotka. Korda. Dlouho prohlíželi věci Milana Jaryho, Gustava Ditricha a Petra Wettera. Jan Včelička se při tom rozbrečel. Karel Ctibor odmítl otevřít kufr, že nemůže najít klíček. Plešoun utrhł víko. Sigi Mlejnek a Olda Kohen-Severin se tvářili, že u toho snad nejsou.

Nic se nenašlo. Nakonec plakala milostpaní Felicie. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler dostal na starosti projít účetnictvím. Našel v papírech omyl, který dvacetikorunu vysvětlil. Výsledkem byla zvýšená pozornost v organizaci osobních věcí, všeobecná čistota. Našla se štěnice. Zavolali z obce exterminátora. Plynovalo se.

Na dvůr zabloudili šumaři. Hráli dvě hodiny, než shledali, že jsou v židovském domě. Harmonikář, houslista a zpěvák. Do Italské ulice 18 přicházeli potulní zpěváci denně. Babička jim dávala – někdy – desetník.

Dětičky, jděte už spát, Akáty bílé a Kladno, ty černé Kladno. Měl jsem rád Havířovu růži.

*Do práce mladý horník kráčí,
po boku dívku, již má rád,*

*ona ho šťastně vyprovází,
růžičku mu dává za kabát.
Vem si tu růži, ta je z lásky,
bude tě chránit pod zemí,
miláčka svého vroucně líbá,
tiše pláče, prosím, vrať se mi.
Však osud nepřál jejich lásce,
Ten ji už navždy zatratil
a mladý horník ku své milce
zpátky už se víc nevrátil...*

Chápal jsem babičku. Bylo jí líto horníků. Litovala nakonec celý svět, všechny lidi. Měl jsem to později po ní. Volila sociální demokracii. Zbásnění pravdy. Osud dělníků.

Prohlídka z kluků na pokoji číslo čtyři udělala potencionální zloděje dvacetikoruny, která se neztratila.

Pavlíček Volpi, knihomol, přinesl z městské knihovny leták vydaný fašistickou českou *Vlajkou*. *Židům zakázán vstup do lesů Velké Prahy. Zakáz používání autobusů a trolejbusů. Zakáz prodeje čepic židům. Zakáz odběru česneku.*

V legitimacích židů byly už od února 1940 označeny stránky červenou a německou zkratkou *Jude*. Lesy zahrnovaly Stromovku, veřejné sady a zahrady. Vltavské nábřeží mezi Železničním mostem a Vyšehradskou skálou a Hlávkovým mostem. Zvětšil se počet ulic jako Nekázanka, kde byla pobočka Říšské banky, předtím Národní banky československé, kam nesměla vkročit židovská noha.

Stačilo sundat si hvězdu, našitou na hrudi, a špacírovali jsme si. Smůla by byla, kdyby nás chytil nebo viděl kluk z Kuratoria, české obdoby *Jungvolk* a *Hitlerjugend*. Střed města měli židi zakázaný

dávno. V kinech hráli čeští herci německy. Z Otomara Korbeláře byl Korbel, ze Zity Kabátové Zita von Buchlov.

Na vyhlášce stálo, že je zapovězeno kupovat čepice mužům, jinochům a chlapcům. Vynechali batolata. Česnek nám zakázali znovu v roce 1942 vyhláškou ministerstva zemědělství číslo osm. (Moje šťastné číslo.) Sbíрка zákonů.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler se doslechl, že čeští fašisté si dělali zuby na židovský majetek advokátů, lékařů a univerzitních profesorů. To jim mocipáni zatrhli. Češíčkové si ostrouhají mrkvičku. Tady, jednou, bude velké Německo. A jenom Němci.

Sedadel v autobuse, pravilo se ve vyhlášce, smějí židé používat v případě, že není nával. Výjimečně, není-li jich zapotřebí pro ariyce. V tlačenici může řidič nebo průvodčí vyloučit židy slovním upozorněním. Povolení? Pouze nemají-li jiný dopravní prostředek, železnici nebo elektrickou pouliční dráhu. Židovský majetek ocenila Beranova protektorátní vláda. Ve vzduchu létaly miliardy.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler skuhral, jak splakali nad výdělkem advokáti. Byli z Laciné Lhoty. Notáři a inženýři i lékaři. Technici přišli po nich. *Vlajka* napsala, co prohlásil filmový režisér Bínovec, tvůrce padesáti hraných filmů. Dokud bude v ateliérech jediný žid, nebude točit. Barrandov nebude Jericho. Na německých střelnicích se popravovalo pětadvacet lidí denně. Noviny to otiskovaly. Dostalo se i na zprávy o vítězství německých zbraní, třebaže některé armády ustupují. Rozhodne konečné německé vítězství.

Gestapo si pochvalovalo, že z deseti udání je devět od českých fašistů.

Viděli jsme s Lusterem Lieblingem, Flusserem a Pavlíčkem Volpim velkofilm Veita Harlana *Žid Süss*. (Goebbels navštívil Prahu.) V zá-

pletce měli ve třicátých letech osmnáctého století židé pod palcem württemberský kraj. Prznili křesťanská děvčata. *Vlajka* napsala, že „konec války přinese kromě trvalého míru vyhlazení proradného židovského plemene ve jménu křesťanské morálky pro blaho árijského lidstva“. *Národní politika* nadepsala článek o filmu slovy *Pravá tvář židovstva*. *České slovo* pojmenovalo stať slovy *Zhouba cizí rasy*. *Lidové noviny* vyzývaly českou veřejnost, aby se nad židovskou otázkou zamyslela a jednou provždy se s ní vypořádala.

Židé zmobilizovali proti Říši světový velkokapitál. Když se zadrhla oprátka kolem hrdla žida Süsse-Oppenheimera, museli do tří dnů opustit Württembersko. Starosta pronesl: „Kéž by naši potomci jednali stejně, aby se uchránili pohrom a neštěstí. Vbrzku zavládne šťastný mír a svět si opět spokojeně a volně vydechne.“

„Pánové,“ prohlásil Luster Liebling. „Jsem kurvy. Moje polovina.“

„Souhlasím,“ pravil Flusser.

„Škoda, že se nemůžu zapojit do úsilí na ochranu české árijské cti a krve,“ dodal Černý Pepe. „Jsem, bohužel, po otci a bábě napůl Němec.“

Po návštěvě filmu začaly transporty do Terezína.

„Nepustí tě ani do chudobince,“ přidal se Pavlíček Volpi. „U řezníka ti neprodají už ani kosti.“

„Uvidíme,“ pravil Pepe.

Šli jsme - bez hvězdy - na tramvaj jedenáctku. Sedli jsme si v předním voze, aby nás v zadním náhodný soukmenovec nepoznal.

Plešoun si neodpustil výklad o pořádku. Dovolával se od domovníka přes ředitele a milostpaní i Platona, čím je dům krásný, pokud v něm panuje pořádek, čistota a řád, a naopak, ohavný, je-li bez pořádku, který umožňuje lidem duševní klid, sílu a šetří prostor i čas. Za sebe soudil, že pořádek není jen důkaz duševní čistoty, ale

čistoty hmatatelné, citelné a rozeznatelné od svého opaku, jako světlo, teplo. Sváděl na nepořádek zmatenost. Přirovnal nepořádek k plivanci. Spokojen svými znalostmi a metaforami popotáhl. Pomyslel jsem si, že zbývá jen, aby vypustil hlasitě plyny, kterých má v sobě každý jeden a půl litru za den, jak nás poučil pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler.

Minule nás neušetřil Plešoun Leoncavalo výkladu, čím je prospěšná všem poslušnost. Měl dojem, že bez něj bychom se podobali neandrtálcům. Každé slovo pokládal za nepopiratelné.

„Má holou panimandu, a káže,“ pravil Pavlíček Volpi uštěpačně.

„Zašívá si v noci díry v ponožkách, a pokládá se za aristokrata ducha. Všichni lidi jsou mu cizí.“

„Obávám se úpadku,“ pravil Plešoun nakonec. „Hlídat se, hlídat se, hlídat se,“ opakoval. „Je to ve vás a číhá to v každém pohybu, lenoši. Bojte se zmatku a nepořádku. Zaražte své rejdy na pokojích, uděláte jen dobře. Za mě tu nebude beztrestné ani zakopnutí,“ mával rákoskou v levičce. „Denně si opakujte své povinnosti!“

Šli jsme do třídy k pomocnému učiteli Bobečku Máhlerovi. Čekal nás výklad o zmijích. Kde se v nich proměňuje voda v jed, zatímco v kráve, jak říkají Číňani, v mléko. Čím je zmijí jed užitečný lékařství a farmaceutickému průmyslu. Čím je nepopiratelně a všestranně užitečná voda, devadesát procent obsahu našeho těla.

Pračlověk si prohlížel jizvy na rukou. Na rtech měl úšklebek posměváčka. Čemu se mohl smát nad vlastními jizvami? Minulé rány nebolí. Ráno si stěžoval na kuří oko. Na cholericnost Plešouna. Prohlásil: „Každé dobrodiní je mi podezřelé.“ A: „Nestojím o to, aby mi všichni věřili. Stačí, že si věřím sám.“ A: „Kdo pořád poučuje, neví.“ A: „Obávej se povýšených a vyhýbej se jim. Jsou to ubožáci.“ To byly ozvěny starého Hadry kosti kůže a původní myšlenky Pračlověka.

Věděli jsme, že nesnáší poučování, aby mu někdo něco nařizoval. Co se nenaučil, svedl na zapomnění. Byl věrný své povaze. Nehodlal ji znásilňovat. Pračlověková povaha byl ryzí a neopakovatelný a nepopiratelný Weltfeind Flusser. „Jsem sám sobě démonem.“ A: „Ať nikdo neříká, že řvu a ječím. Mám medový hlas a nikoho neznásilňuju.“ Oblíbil si české přísloví, že pověra je dutá hůl, a kdo jí věří a dá se řezat, je vůl. Bobeček ocitoval třikrát čínské přísloví, že kráva pije vodu a dává mléko a zmije pije vodu a dává jed. Pračlověk poposedával v lavici.

Ve třídě se Bobečka ptal, jestli může uštknout a otrávit zmiji jiná zmije. Jak jsou na tom hadí páry? A jestli stačí pít káranskou vodu a věřit, že je čistá.

Pamatoval jsem si z toho dne Plešouna: „Všechny nevhodné choutky vám zarazím, prezenti!“

Černý Pepe vzal Mali Kirsten Novákovou na pivo. V hospodě stáli v koutě čtyři muzikanti, kteří nadšeným hostům hráli, za jejich hlučné a nadšené účasti staropražské šlágry a pěli, desetkrát za sebou: *Tělo to žádá, tělo to potřebuje, tělo to musí mít...* Basa, tahací harmonika, housle a trubka. *A já tě nechci a já tě nemiluju a já tě nemám rád.*

Černý Pepe se okamžitě přidal. Za minutu se přidala i Mali Kirsten N. Pak zpívala čtveřice ke své ohromující hudbě: *Vy mládenci, kteří jste jako já, nemilujte doopravdy, pomilujte, pošpásujte, ale lásku jim neslibujte...*

Zalili to, Pepe velkým a Mali Kirsten Nováková malým světlým. Otrěli si ústa, zaplatili a šli si po svém parkem se stromem s nízkými větvemi, o které se Mali Kirsten mohla opřít. Muzikanti pěli z plných hrdel.

Pepe si broukal: *Tělo to žádá, tělo to potřebuje, tělo to musí mít...*

Starý Hadry kosti kůže nepodceňoval školu. Uznával rozdíl mezi hlavou kluka a holky. Doslechl se, že klučičí mozek je větší. Porovnal si hlavy obou sourozenců. Nezdálo se mu to. Dívčí hlava byla větší. Lidi jsou různí. Jsou holky citlivější? Pokud šlo o učitele, schvaloval, když měla Liana ženské učitelky a Albert muže. O Plešounovi Leoncavalovi moc nevěděl. V cirkuse byla Liana odkázaná na (jak doufal) zdravý rozum a instinkt děvčete.

Byla hezká a chytrá. Albert byl vlčák a liška plus lasička. Ve sportech dobrý. Tělesně zdatný. Dokázal se soustředit. Ctižádostivý? Hadry kosti kůže věděl, že je to jedna z nejdůležitějších vlastností. Byl zajedno, aniž o tom věděl, s Plešounem Leoncavalem, třídním učitelem syna. Včas najít, kde nechal tesař díru. Neměl ctižádost mít z Liany dámu nebo z Alberta učence.

Weltfeind si vzpomínal na maminku Lucii. Vyprávěla mu, jak ho rodila. V porodnici ženské křičely. Byla to starodávná budova z červených cihel. Sousedka na vedlejší posteli se divila, že ostatní křičí. „Když to šlo dovnitř, musí to taky ven.“ Rodila a taky křičela. Mamince to přišlo k smíchu. Při porodu Alberta málem umřela. S Liankou to měla jednodušší.

Weltfeind si to odnesl do života. Ještě nežil, a málem umřel?

Matka Lusterá Lieblinga se jmenovala Luisa. Otce pokládala za ryzího esesmana. Odvlekli ji do Polska. Měl panický strach, za který se styděl. Mohla by se vrátit? Nespal. Představoval si, že nadřízení a soukmenovci sledují jeho vnitřní obavy. Úřady mu zařídily rozvod. Spoléhal na nezpochybnitelnou autoritu SS, *Gestapa* a *Zentralstelle für jüdische Auswanderung*. Snažil se zasloužit si pověst. Podíl nemiřitelnosti k nepříteli. Jak pravil generál Reinhard Heydrich, být přítelem všeho německého, nepřitelem všech nepřátel. Češi jsou smějící se bestie, podle Heydricha uschlá židovská větev.

Dal syna do židovského sirotčince. Tušil, co podobné ústavy čeká. Cítil v sobě energii esesmana a očekávání muže.

Flusser pokládal Plešouna za mluvku. Chrapoun, usoudil. Dobrý? Ani náhodou. Dokázal měnit hlas. Napoprvé Plešouna vyvedl. Na každou otázku odpověděl jiným hlasem. Kolik je dvanáct krát dvanáct? Sto čtyřicet čtyři. A deset krát devadesát? Devět set. Na Ludolfovo číslo zazněla žluva. Na otázku, kdo byl Pythagoras, odpověděl barytonem jako z podmořských hlubin. Pro pana Pythagora bylo číslo čtyři základem světa, pilířem, na němž stojí bádání, rozum a cit člověka a zbytek. Také dvanáctka. Dost, zařval Plešoun. Budeš mít možnost mě důvěrně poznat, prezente. Plešoun Leoncavallo věřil s Machiavellim, že je lepší, když se ho budou bát, než kdyby ho měli rádi. (Učitel není matka. Nepřítel mého nepřítele není můj přítel.)

Flusserovi dal Adler na vědomí: „Vypadáš jako kluk, co toho viděl víc nebo jinak než ostatní. Ale – to se ví – kde bys to asi viděl?“

„Řídím se vlastním kompasem,“ odvětil Pračlověk Weltfeind Albert Flusser. „Neprodám.“

To byla první Flusserova lež v Belgické 25. Jedna z mnoha, i když výsledkem byla pravda. Vychloubal se, že sní myš Mali Kirsten Novákové syrovou. Zakousne jí hrdélko, rozkouše, rozžvýká a spolkně. Neudělal to, protože Černý Pepe dodal, že leda přes jeho mrtvolu.

Flusser připojil: „Se mnou si nikdo nebude vytírat oči.“ Najednou se ozval: „Kdo jinému nasadil parohy, ať se nezdráhá sám je nosit.“ Nebylo jasné, proč to řekl a zdali na Plešounovu adresu. Na jeho údajné nemanželské dítě.

Vycítil prvním krokem do Belgické 25, že chtějí vědět, s kým mají tu čest. Za jeho postřehy by se nestyděl policejní ředitel. Ode

dveří nikoho, kdo to s ním myslí dobře, neodežene. Ví, kdy druhým dělat, co by nechtěl, aby dělali jemu. Svět podle Flussera byly zavřené nebo otevřené dveře. Stačí vzít za kliku. Jindy se musí vrata vykopnout. (Nebo mezi ně vsunout nožičku.) Vypozoroval, proč kazí Lusteru Lieblinga holky. Souhlasilo, co vmetl Plešoun Leoncavalu Lieblingovi do tváře, že jestli to s ním poroste, bude pasákem vlastních dcer? Mít na to Plešoun Leoncavalu ručičky a kuličky, s chutí mu Mali Kirsten Novákovou přebral.

Flusser měl modré nevinné oči. Tykadla nebo magnety. Adlera, Černého Pepeho nebo Narciska si překládal do vlastní hantýrky. Renátka si nevšímal.

První den nepřišel Flusser včas do třídy. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler se ho ptal proč.

„Nemůžu,“ řekl.

„Důvod,“ žádal pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler.

„Mám narozeniny.“

„Abys zmeškal čtvrt hodiny?“

„Můžu je slavit jednou za čtyři roky.“

Bobečkův tázavý pohled.

„Narodil jsem se devětadvacátého února.“

Ujistil Bobečka, že s ním může napřesrok počítat. Zásadně neslibuje. Před kluky v ložnici utrousil, že co je v kapse, se počítá. KKD, každá koruna dobrá. Zlato, zlato, stříbro, stříbro. Mluvit, mlčet. Nemíchá do mléka vodu. Psu se nesvěřuje sádlo, říkal tatínek Hadry kosti kůže. Pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera si už přečetl.

Podcenil odborného učitele Leona Baecka, zvaného Leoncavalu, stejně jako Plešoun Pračlověka Alberta Flussera. Plešoun Leoncavalu s okázalostí, již přivykl, sáhl pro dřevěné ukazovátko a pokynul Flusserovi, aby přistoupil k tabuli. Párkrát si (předzvěst,

co bude následovat) švihl do dlaně. V sebeobraně, kterou trošičku uspíšil, ho vzápětí kopnul Flusser do rozkroku. Musel zvednout nohu vysoko. Plešoun ohromen, v prudké bolesti a polekán se skrčil, držel si ruce na zasaženém místě. Pár vteřin nevěděl, co dělat, než se vzpamatoval.

Plešouna neodstrašil u Flussera rozbitý nos, krev ani modřiny. Neříkal mu snad, aby se vyhýbal sporům? „Nikommu nedovolím, aby podkopával kázeň, prezenti.“

Plešoun Leoncavalo si upravil kalhoty v rozkroku, narovnal se, udělal ramena a opustil třídu. Ale nikdy na Flussera výpad nezapomněl. Byl na něj, ne naoko, opatrnější.

Zdržovací, kázeňské nebo morální zřetele učitelů Pračlověk nepřipouštěl. Pochopil, co ho může Plešoun a spol. naučit. Nic o psech a ptácích. Co znal tatínek Hadry kosti kůže. Nenaučil by se tu krást. Soukromníkům zásadně nic nebral. Měl svá pravidla, svou morálku. Myšlenka, že by se to odnaučil, ho děsila. Cvičit, cvičit a cvičit. Aby měl člověk odvahu, musí mít nejdřív strach. Odvaha je druhá strana strachu. A obráceně. Kradl institucím. Výjimečně nepřátelům, pokud byli majetnější. Dát se chytit znamená selhat, osobní hřích a trest zároveň. Dobro a zlo? Sobectví, hřích? Ať si každý zamete před vlastním prahem. Jak říkala jeho katolická matka: Ať hodí kamenem, kdo je bez viny. Nedovolil morálce desatera, aby ho brzdila.

Počítal všechno na psy a psí žrádlo. Jeden pes, jedna kost, dva psi, dvě kosti. (Později už viděl jen psy. Kořist, kterou pro ně mohl obstarat.) Lidi jako psi a psi jako lidi. Chvíli se hryžou nebo olizují, štěkají na sebe a vrčí. Platí jen, že když je jeden dobrý, jsou oba dobří, jeden zlý, oba zlí? (Měl školu a varování starého Hadry kosti kůže. Starat se o sebe, aby nevisel nikomu na krku.) Pokud šlo o Plešouna, snažil se Flusser vycouvat. Nepřipouštěl si porážku.

Koncepce prohry mu byla cizí. Mohl prohrát bitvu, ne válku. Ne-li dnes, zítra. Ne-li zítra, jednou. Díval se na Plešouna jako na psa. Je otázka času, kdo koho pokouše. Stejně pohlížel Plešoun na Flussera. Nasadí mu košík. Bude ho držet zkrátka.

Albert Flusser se nedal zmást citáty z talmudu okresního rabína Arnošt Cytrona. Měl věřit, že kdo může zabránit lidem z města v konání zla, a nezabrání mu, je odpovědný za zlé činy města? Může snad zájem města, země nebo lidstva převyšovat zájem jednotlivce? Každý je povinen hájit si vlastní píseček. Pokud může zabránit v konání zla, a nezabrání, je odpovědný za všechny zlé činy světa? Souhlasil s talmudem, že Bůh nesnáší lidi, kteří říkají jednu věc ústy a jinou srdcem. Měl uvěřit, že jsou odpovědní jeden za druhého? Platí charakteristiky okresního rabína? Je soucitný, laskavý a skromný a koná dobré skutky? Platí i na odborného učitele Plešouna Leoncavala, že kdo nemá slitování s jinými, nepatří do kmene Abraháмова?

Plešoun oslovil třídu: „Děti jsou tyraní. Odmlouvají, při jídle hltají a týrají učitele.“ Díval se na Flussera. „Kdo to řekl, už čtyři sta roků před naším letopočtem?“ Pokládal ukazovátka. „Sokrates.“

Flusser byl samá modřina, oděrka, černé levé oko. Weltfeind už věděl, že Plešoun udělá, čím vyhrožuje. Musíš se postarat, říkal tatínek. Panuje zákon džungle. Silnější sežere slabšího. Člověk člověku vlkem. Přežije otužilejší.

Mezitím si museli zvykat na Německo. Na všeobecnou perzekuci. Ale lidé ze sousedství si také zvykali. Vypadalo to, že si zvykli. Někde daleko bylo vítězství protihitlerovské fronty. Spojenci. Ale ani budoucí vítězové nemysleli nejen na pár kluků v Belgické 25, ale ani na mnoho, mnoho jiných souvěrců. Soustředili se výhradně na konečné vítězství.

O Plešounovi se říkalo, že má nemanželské dítě v dobročinném zařízení. V lize neřestí bylo v Belgické 25 na prvním místě nařčení. Urážka druhá odspoda. Uprostřed bylo čekání na pomstu. Nejhorší byla podlost. Její sestra nebo matka zbabělost. Okresní rabín upozornil třídu na příslušné místo desatera o křivém svědectví. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler podotkl, že Jean-Jacques Rousseau psal o ideální lidské společnosti, soucitu a porozumění, a dal svých pět dětí do nalezince.

„Slušný člověk se mnou vyjde,“ opakoval Plešoun Leoncavallo. (Kapoun, myslel si Flusser. Ke slušnosti má dál než do svatovítského chrámu.)

Švihal klukům rákoskou nad hlavou. Připomínalo to kreslenou anekdotu, kterou vystříhl z novin a vylepil na nástěnku na chodbě pomocný učitele Bobeček Lenta Máhler: Člověk padá ze střechy a z každého okna – než se rozseká o chodník – ho ujišťují, že v téhle fázi pádu mu nic nechybí.

Okresní rabín Arnošt Cytron byl kalibr. Neřídil se heslem Weltfeindova otce Hadry kosti kůže: Jez, pij, stejně umřeš. Místo toho mumlal: Ti lepší z nás věří. Nejenom chlebem živ je člověk. Nezapomínejte na Boha. Má s tím co dělat víc, než si myslíte. Dával za pravdu starému Hadry kosti kůže, kterého neviděl. Stejně jako člověk nedosáhne všeho, za čím se vydal, většina toho, o co se snaží, ho dožene v porážce. Z toho vycházely staré civilizace, stejně jako moderní doba.

Člověk je sám sobě největší překážkou. Nejlítějším nepřitelem. Nic nového pod sluncem. Slyšel, že Hadry kosti kůže si choval prasátko a nutil děti, aby žebraly v hostincích zbytky jídla, smrduté splašky. Kradl psy místním antisemitům a opékal na rožni a prostíral. Pokud získal cennou rasu, přivazoval kořisti k obojku třicetikilový kámen. Nepletl hrách a hrušky. Zabezpečil rodině

obživu, výchovu a školy a Liance zaměstnání. Než se postavíte na vlastní nohy, zodpovídám za vás. Starý Hadry kosti kůže byl hasič, pro jistotu i ve volném čase.

Zaslechl, že nový režim chce postřílet homosexuály, židy a komunisty, sociální demokraty a svědky Jehovovy. Demokraty koncentruje v táborech. Hitler? Podle něj neměl puvoár vládnout, nemá děti. Nechce se ženit. Za nevěstu prohlásil Německo. Němci jdou za ním.

„Důstojnost,“ opakoval rabín. „Spravedlnost. Poctivost. Mír.“

Rabína nejpozorněji ve třídě a v jídelně poslouchal Menachem Champlin, albín. Uvažoval, že si obarví vlasy. Mohla by mu vypomoci milostenka Lusterá Lieblinga Mali Kirsten Nováková? Nebo milostpaní Freudenfeldová? Liana si barvila vlasy henou. Plešoun mu doporučil paruku, jakou si nasazují soudci v Anglii.

Bobeček Lenta Máhler si odbyl kázáníčka. Méně bohatých, méně chudých. Beztrídní společnost. Karel Marx žije!

Rabín nechtěl diktaturu proletariátu ani boháčů. Poslední bitva vzplála? Internacionála mu byla podezřelý lidský rod. Nedůvěřoval společenské změně podle pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera. Po mnoha revolucích zůstaly věci v jiných rukou stejné. Přerozdělila se křesla, byty a zámky. Dával přednost božím zásahům. Za vzor mu sloužily egyptské rány. Změny jsou užitečné. Dějiny nejsou stojatá voda.

V noci se v posteli debatovalo, jak dělat děti, aby se nenarodily. L. L. znal od Mali Kirsten Novákové rytmus ženského těla. Dobré dny podle měsíčního cyklu. Holčičí lunární kalendář. Tři dny předtím a tři dny potom. Týden, kdy je to nepravděpodobné. Dny příznivé oplodnění. Holky, Mali Kirsten a Bublina, si stěžovaly. (Jak to mohli kněží vědět? Z knih, doslechu? Z vlastní zkušenosti? Ze zповědí?)

Po Belgické 25 kolovaly bizarní pověsti. Co Narciskovi macecha cucala a líbala, dokud byl nemluvně. Jak to mohl vědět? (Třeba mu o tom později říkala? Nebo se mu to zdálo, nebo k tomu docházelo později? Aby ji mohl obvinít?) Narciskův otec se zmínil, že byla tři neděle v blázinci. Chtěl ji dát k soudu.

Pavlička Volpiho, knihomola, nemohl odradit od ilegálních návštěv bez hvězdy Adolf Hitler. Setkal se s profesorem psychologie, který mu vysvětlil objevy dušezpytu. Povahu, občas i charakter člověka lze přirovnat k ledové kře. Desetina kry vyčnívá nad hladinu, devět skrývá voda. Stačí si vzpomenout na námořní katastrofu z roku 1912, zkázu Titaniku. Člověk se dá odhadnout. Podle sklonů, vloh, činů. Jak mluví, chodí a strojí se a tváří, jaké má koníčky, sklony. O čem se baví. Tajemství člověka, jako kry.

„Co Hitler?“ otázal se řečnický Luster Liebling. Nevyžadoval odpověď. „A co můj pan tatínek?“

„Jsem kra,“ souhlasil Pavlíček Volpi. „Na těch druhých to vidíš jasně. Na sobě taky.“

Nebyla to nejhorší zpráva. Není to důvod, proč nikdo nikoho nezná, matka své dítě a naopak. Ani Adolf Hitler, jeho česká matka nebo pantatínek mu nedokážou číst myšlenky.

„Neměli by tě pouštět do knihovny,“ usoudil Narcisek.

Zahlédl z ulice bílo-červený nápis na dveřích hospody: *Židům a psům vstup zakázán.*

Snažil jsem se informovat Flussera, aby nemyslel, že Belgická je odborný učitel Plešoun Leoncavallo, Leon Baeck. S pomocným učitelem Bobečkem Lentou Máhlerem vyjde. Párkrát uslyší Bobečkovu rčení: Když nevíš, musíš všemu věřit. Vzít zavděk poučkami? Zájem společnosti převyšuje zájem jednotlivce. My je víc než já. Sobci jsou vada na kráse. Mysleme na to, odkud jsme přišli, kam jdeme. Co smíme chtít. Jestliže trpěl Sokrates pocitem, že čím

víc poznal, o to silněji se ztrácel smysl věcí, trpí Bobeček Máhler naopak stihomamem, že ví už dost, aby se o to rozdělil, ačkoliv i to ví špatně. Nesmí se před ním říkat, že Lenin měl francouzskou milenku a zemřel na syfilis, dementní, už nespočítal, kolik je jedna a jedna. Na vůdce světového proletariátu pomocný učitel Bobeček nedal sáhnout. Syfilitici všech zemí, spojte se. Přivlastňuje si zkušenosti, za které si zaplatili Spartakus, Campanella nebo Thomas More. Utopičtí socialisté. Co nezažil, dohání teoriemi znalců. Má v pokoji patnáct svazků přísloví národů včetně Švédů a Sumerů. Encyklopedie.

„Kdo žije nadějí, umírá hlady,“ pravil Narcisek.

Nad tím ohrnul Flusser nos. S ním si nikdo nebude vytírat oči. Nebude ukazovat slepým, vysvětlovat hluchým.

„Lepší přiblížej pes než přechytralej učitel.“

„Není nad vzdělané blbečky,“ soudil Narcisek.

O pomocném učiteli Bobečku Lentovi Máhlerovi se říkalo, že studoval práva na německé univerzitě v Praze. Přestoupil na českou Karlovu, když němečtí studenti začali shazovat židovské studenty ze strmých schodů, které vedly k právnické fakultě (kolem dvaatřicátého roku). Byli v přesile. Využívali demokracie. Pak se Bobeček vzdal práv. V Belgické 25 ho Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudfeld, nechal sepisovat úřední dopisy. Dal se postihnout - „na jedné straně, na druhé straně“ . - „Nikdo není jen vinný nebo nevinný.“ Dospával pročtené noci. Hltal Karla Marxe, Bedřicha Engelse, utopisty. Stačilo ho poslouchat a občas přitakat. Lepší desetkrát vyhořet než jednou stěhovat. Voda a oheň jsou dobří sluhové, špatní páni. Šaty dělají člověka. Zajisté, v nemocném těle onemocní i zdravá duše. Jaký pán, takový pes. (A obráceně.) Znal citát francouzského autora, že kdo si chce opatřit lásku, musí si koupit psa. Na narozeniny se mu kluci složili na knížku

Karla Marxe, Lenina nebo Josifa Džugašviliho-Stalina. Pochoutky. Smlsnul si. Omylem mu koupili v antikvariátu pana Bronsteina-Trockého, kterému v Mexiku, kam utekl, rozsekl tajný agent ruské policie lebku sekerou, jak to mezi nimi bylo zvykem.

Taky s ženou Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, milostpaní Felícií, se dalo vyjít. Stačilo předstírat starost o jiné. Do roku 1936 se ji muselo zdravit „rukulíbáním“, pak se zavedlo „dobrý den“. Za vytržený zub dala každému padesátník. Měla silnou, masitou ruku, šikovné prsty. Tvrdila, že klíč k úspěchu není jen v tom, co člověk umí, do čeho má chuť a co dokáže, ale také jak zapůsobí. První dojem. Není dvakrát. Předně se smát. Mít vypláchnutou pusou. Čisté oblečení. A pokud možno zuby v pořádku. Dokázat si obléct i pro cizí to lepší. Za třetí se nevyptávat, co by mohlo vyvolat podezření, že jde člověku o peníze a nicnedělání. Umění je nevyvolat dojem, že budu zacházet s něčím, co patří jinému, jako by to bylo moje. Lidi hledají a podporují spojení. Mluvila s nimi jako s dospělými. Věděla, co jim chybí bez jednoho nebo obou rodičů.

Jaké by to chtěla mít v ideálním světě, Němci, Neněmci. Neměla tušení, že v tu dobu už docházely zprávy přes Ženevu, Istanbul a Madrid a Lisabon i Jeruzalém a Stockholm a přes Červený kříž a Armii Polskou do Vatikánu, Londýna, Washingtonu, D. C., o plynových komorách, co se děje na východě. O hrozné masové vraždě, ohromující úmrtnosti. Nevěřila by, jako jiní.

Válka to pro nacisty byla, když se kácí les, lítají třísky, jak říkali na obou stranách německo-ruské fronty. To, že to byla i rasová válka, obrovská etnická čistka, se také ve válečném běsnění ztrácelo. Nezajímala se, jestli válku v Rusku začal Hitler, nebo už předtím chystal Stalin. Bolel ji antisemitismus. Ano, říkala, antisemitismus je bolest. Nebojí se, ani ti slušní Němci, odvetu?

Flusser si uměl spočítat, jak je to naopak. Zacházet s něčím, co patří druhému, jako by to bylo moje. Neměl důvěru k převyprávěným brožurkám *Jak se stát milionářem*. Umění chovat se ve společnosti. Proč platit včas a poctivě daně. Osvobodit proletariát. Udělat kariéru jako Tomáš Alva Edison nebo páni Rothschild, Morgan a Rockefeller. Nezdálo se mu přísloví „pomoz sirotkovi, a vyškrábe ti oči“. Aniž znal Bobečkova Aristotela, věděl, že člověku přináší větší radost nevlastnit víc, než unese, aby mu to (na útěku nebo ve vyhnanství) nepřekáželo (Bobečkův Seneca). Tomu rozuměl.

„Nepřipadáš si jako maska?“ zeptal jsem se Flussera.

„Neoblbuji,“ odpověděl. „Pro Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Freudfelda, nastává konec světa. Jeden blázen zblázní dvacet pět jiných. Jako kuň cítí, že je kuň, pes pes a salamandr salamandr. Lepší už to nebude. Leda bych se naučil trojčlenku.“

„Plešoun věří, že když se ti zdá o člověku, kterého jsi nepotkal, umřeš,“ řekl jsem.

„To jsem mu vlastně daroval život,“ podivil se Flusser. Měl přirozenou, poměrně vysokou inteligenci.

„Nejlíp se dá vyjít s Cytronem, okresním rabínem ve třetí generaci, pokračoval jsem. Jeho táta i praotec a šest pokolení dozadu byli okresní rabíni. Rodinnej byznys. Co od tebe nechce, abys byl pro sebe. Zavřeš se na klíč. Všechno si necháš a nic nikomu nedáš. Musíš počítat s ostatními. Potkáš starou matku a díváš se na ni jako na vlastní. Mineš stařečka a vidíš ho jako svého. A tak dále a podobně. Zabít jednoho člověka je jako zabít celý svět. A zachránit jednoho je spasit svět. Chápeš? Bylo by prima, kdyby to takhle fungovalo. Ale vidíš sám. Kraviny.“

„S tím nemám potíže,“ lhal Flusser. „Ztotožním se s hlídačem i jeho vlčákem a žrádlem, kterým mu podstrojují. Důležitý je obojek a známka. Kdo ho vycvičil.“

Včera mu vtloukal okresní rabín do hlavy: „Nebudeš-li zítra lepší než dneska, k čemu je ti zítřek?“ (To měl Cytron od rabína Nachmana z polské Braclavi.)

Podle okresního rabína se duše živí tím, co člověk udělá nebo čeho se vzdá pro druhé. Co ho dojme, když je to dobré a zhnusí, je-li to na blinkání.

„Ještě jsem dneska nezvracel,“ řekl Flusser. „Mám průjem.“

Druhý den byl pro Flussera kritický. Vrtalo mu hlavou, co okresní rabín citoval z talmudu: „Jakmile projde člověku zlý čin jednou i podruhé, začne se domnívat, že se to smí.“

Flusser souhlasil. Není to tak dobře? Nebo špatně? Jako když rozsoudil – co to je, s kým, proti komu.

Učil se rychle. Získal si – svým způsobem, s výhradami – Černého Pepeho. Minul milostpaní Felicii Freudfeldovou a ocenil ji: „Jako moje starší známá z Hagiboru, Rutinka Grácie Bondyová. Učenkyně a spisovatelka, sionistka. Holka s vystydlým přirozením.“ Řekl to na plné pecky, aby to nezkreslil. K takovým výrazům měl blíž než říkat přirození. Neostýchal se oznámit cokoli, co mu slina přinesla na jazyk.

Byl ryba, která vplula do svých vod. Orientoval se. Vlačovka létá, kapr se plácá ve vodě, růže voní. Věděl, proč chce okresní rabín, aby všechno, co člověk udělá, mělo smysl.

„Odpustí ti, když nenajdeš smysl. Neodpustil by ti, kdybys ho nehledal.“

„Buď ho něco má, nebo nemá,“ soudil Flusser. „Nic mě tak nenudí jako otázky, na které se nedá odpovědět.“ Uznal, že těch je víc než těch prvních.

Zajímalo ho, proč se od srpna do pozdního podzimu otráví houbami kolem tří stovek lidí. Kolik lidí pokouší psi. Neměl zájem o to, že na Marsu před několika miliardami roků možná přišlo.

A v takzvané Noachianské éře omývalo rudou planetu moře, katastrofické přívaly, a pak sužovala Mars sucha? Poslouchal Bobečka, co říkal o Vesuvu, o kterém si dva tisíce let mysleli, že je neškodný, a najednou to odnesly Pompeje, Herculaneum a Stabie, letoviska boháčů v neapolském zálivu. Už si užili. Nebude je tolik litovat. Moc si vyskakovali? V Pompejích se roku 59 porvali fanoušci dvou gladiátorských skupin. Kvůli mrtvým a raněným je potrestal římský senát zákazem turnajů na deset let. Císař Nero v divadle přednášel vlastní básně. V roce 64 tu zažil zemětřesení a vyložil si ho jako obdiv bohů ke své veršotepecké žíle. O patnáct let později si už nešpitl.

Pro pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera z Kutné Hory byly Pompeje archeologickým objevem. Věděl. Otřesy Vesuvu začaly čtyřiaadvacátého srpna roku sedmdesát devět našeho letopočtu. Pohřbené město zachovalo svědectví o způsobu života. Co se ten den odehrálo. Mraky popílku zadusily, co žilo. Útěk byl nemožný. Střechy budov se hroutily pod tíhou popela. Lidi hynuli pro nedostatek kyslíku. Nikdo se nezachránil.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler studoval svědectví zkázy, které se později vyrovnala větší, hebrejsky šoa, židovská katastrofa, masová vražda v Auschwitz-Birkenau, Treblince a Chelmnu, německých vyhlazovacích táborech.

Snad mu přišly Pompeje a slova umírajícího rabína, který zašeptal, že *všechno je jinak*, na mysl, když už se změnil v číslo, jednoho ze šesti nebo sedmi milionů zabitých.

Shromáždil na pět set fotografií a ilustrací o Pompejích. Skulptury, fresky a mozaiky. Bohatství klenotů, náhrdelníků a náramků a prstenů. Chrámy a veřejné budovy, masné a rybí trhy, dílny a čistírny látek a oděvů, palírny likérů a vína a výroby oleje, příbytky bohatých a útulky pro chudinu. Obraz mrtvého města, předzvěst.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler nezdůrazňoval luna-parky, nevěstince a hřbitovy. Nechával si pro sebe fresku z vily zobrazující nahou mladou manželku, ležící na zádech, a v jejím klíně sedícího manžela. Ulice v Pompejích lemovaly hrobky za městskými hradbami.

Pračlověk pralidsky odmítal bezelstně sledovat, že existují základní ctnosti, na kterých spočívá soužití lidí. Věrnost, čest a ohled a odpovědnost ke druhým i k sobě. Váhal s odpovědí. V čem je smysl života. Harmonie? Soulad? Víc dobra než zla? Jak kdy, kde, s kým. V soukromí, na veřejnosti. Vnímal spíš nesoulad, disharmonii a zlo, málo rovnováhy. Cítil vzpouru. Lež. Vyřazení. Rvačku o život. Džungli. Božská fialka okresního rabína? Tu by tedy rád viděl! Přátelství? Možná, někdy, s někým. Do času. Hitler říkal, že zlo jsou židi. Sváděl své ďábelské vlastnosti na židy. Obětní beránci. Už se zas křížuje.

Flusser se snažil představit si mohutný sloup ohně, kouře a par v Pompejích, osvětlený klikatými blesky, do výše kilometrů rozrůstající se obrovský hřib, než to začalo padat a pohřbilo lidi, města a lodě. Žhavý popel se vršil rychlostí několika decimetrů za hodinu. Zápach síry proměnil svět v plynovou komoru, z níž nebylo úniku. Ve výkladu počátku lidstva za šest dní a v sobotu volno mu ledacos nehrálo. Co si nedovedl představit, jako málo jiných, že Německo, Němci, kulturní národ, mnohonásobně překonají kouř a plameny v Pompejích z komínů v pěti krematoriích v plynových komorách. Pompejím věřil. Plinius starší? Uctíváný Aristoteles? Aristoteles kdo? (Neříká se, že knížku o poetice sepsali až podle poznámek jeho žáci?) Kam pomocnému učiteli Bobečku Lentovi Máhlerovi vedou okna? Věří, že Don Quijote a Sancho Panza útočili proti větrným mlýnům a starosta, ponocný a šumař je neuvrhli do šatlavy? Ostatně nemusí být Sokrates, aby se ptal: Co je pravda? Není jich víc?

Začal jsem se učit od Flussera. Nebál se kopnout Plešouna Leoncavala. Dalo se pochybovat o jeho rasové příslušnosti do Belgické. Matka se za svobodna jmenovala Lucie Řeháčková a tatínek Julius. Modlila se z katolické knížky. Maminka chodila v nouzi prosit do jiných domů a tatínek Hadry kosti kůže slyšel, co je synagoga, ale málokdy se do některé dostal. Protlačil Flussera do židovského sirotčince. Měl za ušima? Jak ho to napadlo? Neměl motivy sturmannu Gerda Lieblinga. Přišlo mu to snadnější. Z praxe Hadry kosti kůže věděl, že v prapodstatě je židovská rasa důvěřivější. Odpověď si vzal Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, do komína. Flusser se mě zeptal: „Umiš se rozhodnout? Z vteřiny na vteřinu, ne za padesát roků. Jak říká tatínek Hadry kosti kůže: Buď se vyprázdni, nebo slez z nočníku.“ Nerespektoval talmud, že ze záchodu se nemá spěchat. Nestráví půl života na toaletě. Naplňoval a vyprazdňoval se pravidelně. Než přišly na východě časy, kdy se neměl z čeho vyprázdnit.

Flusserova rodina bydlela v době, kdy se Weltfeind Flusser narodil, u hřbitova, vedle hospody U Dobré mámy, než jim utekla maminka Lucie s milencem. Denně se modlila. (Od ní Flusser náboženskou vroucnost neodkoukal.) Dívala se oknem na vysokou hřbitovní zeď a plakala. Otec jí vytrhával z ruky ohmatanou a potrhanou modlitební knížku. Hřbitovem si prvňáček Flusser krátil cestu. Potkával svíčkové báby, zřizence a duchovní, kteří žili ze všeho, co se spojuje s mrtvými. Květinářky, kameníky a kopáče, pomocníky hrobařů a prodavače svíček a oleje. Chtěl od otce vědět, proč se dávají na hrob kytky. (Jak se dělají děti, už věděl.) Zahradníci musejí z něčeho žít. A květy jsou pro pozůstalé symbolem nesmrtelnosti. Zasadí se, vyrostou a zvadnou a z vlastního semene znovu vyrostou. Jasně? Nad slunce, souhlasil Pračlověk se svým tatínečkem. Krást kytky se nesmí mrtvým ani živým. Nese

to smůlu. Květina, kterou člověk dostal, se nemá dávat dál. Chudák nebo boháč, s penězi to není tak dobré jako bez peněz špatné. Čím víc je bit, o to bude silnější. Existovat znamená být bit. Radost ze života raší u silných a zdravých. Ke starším lidem by měl být zdvořilý: je naděje, že si už našetřili. Soustředit úslužnost na ženy ve věku. Proč? To mu dojde později. Otec ho upozornil na žárlivost a závist. Kromě asi dvaceti dalších špatných lidských vlastností. (Pohádkového ptáka, co kloval játra.) Matčina modlitební knížka se ztratila. Pak zmizela i maminka. (Než Flusserovi svitlo.) Věděl, že není první, komu se to stalo. Hadry kosti kůže předával dětem, co určuje člověka. Kolik výprasků unese. Proč je nejhorší ponížení a nesmějí si dát líbit už to první, jinak si budou stěžovat jako had z bajky, že na něj všichni šlapou. A Bůh mu řekl, že chyba byla, když si to dal jenom jednou líbit. Měl se bránit. Hadry kosti kůže znal taky bajku o chudobě a hojnosti. Prohlásil je za dvojčata. Zakopnout o práh je štěstí, když člověk odchází z domova, smůla, pokud se vrací. Blechy rozumějí lidem. Včela slyší. Bodne, když člověk říká něco nekalého. Otec věřil, že omotat si punčochu kolem krku pomáhá na plíce. Nikdo si nemá brát vdovu. V polívce nachází oči mrtvého muže. Nesmí se dívat tchyni do očí, aby neoslepl. Hlupák neví, že v létě je den delší než v zimě týden. Hadry kosti kůže dostal tuberkulózu. Flusser mu přinesl do nemocnice gladioly. Otec chtěl vědět, kde je štípnul. Za peníze, které dostal za sběr lahví. Za tu cenu je mohl vzít na hřbitově, soudil otec. Více lekcí o mravnosti Flusser nepotřeboval.

Doma jedli všechno. (V Číně, připomínal Hadry kosti kůže, si pochutnávají na housenkách, švábech a podobné havěti. Brouci, krysy, noční můry. Někdy to pro ochucení pokapou medem nebo sladkou či sladkokyselou polevou. Jíst kočky a psy, divoké holuby není hřích. Hlad je nejlepší kuchař. Díky nouzi je všechno dobré.)

Hlad je brána do pekla. Bratříček ďábla. V Čechách, stejně jako v Polsku, byl za husitských válek hlad, že obě země až k časům, kdy Kolumbus objevil Ameriku, holdovaly lidožroutství. To je něco, jako když se v rodině množí mezi sebou. Lepší sytý žaludek než posvátná indická kráva. Dával přednost pálení žáhy před kručením v žaludku.

Na záclony a obrazy si Hadry kosti kůže nepotrpěl. Dívat se z okna je obraz. S Flusserem a s dcerou Lianou se otec bavil jako s dospělými. O co se snažit? I zloděj a kurva mají svou čest. Dosažení cíle není vše, ale všechno, z čeho člověk nic nemá nebo z čeho nemá peníze, a tudíž ani radost, není na nic. Už v tom, že chtějí peníze i radost, je hodnota.

Pokud jde o nadřazenost, stačí dvakrát měř, jednou řež. (Kdyby se náhodou dostal do Číny, neptal by se, co mají na talíři.) Doporučoval sport. Pohyb. Nepřežírat se. (Přinejmenším ne často.) V tom je hlad, na přechodnou dobu ovšem, lepší než zácpa nebo průjem.

Menší Flusser se řídil od začátku do konce jeho pravidly. Zákon číslo jedna: Přežít se ctí neznamená vyhýbat se švindlům, podrazům a korupci, nutnosti lhát ve správnou chvíli na správném místě, vhodným jedincům. Někomu je pohodlnější, než jak je doopravdy. Proč vynášet pravdu, když člověk vystačí se lží? (Hadry kosti kůže neznal Niccola Machiavelliho.) Podvody a hříchy jsou malta, kterou se staví příbytek z kradených cihel. Skandály vyšumí. Na nařčení se zapomene. Podezření nikoho nezabilo. Umění je nedat se chytit. Zloděj musí být chytřejší a rychlejší než okradený. Jinak nemá smysl krást. Už na začátku Flusser věděl, co okresní rabín Arnošt Cytron znal ze svatých knih a dlouhých rozjímání. Beze smyslu se existence podobá oparu a nikdo netuší, co se skrývá v nejtemnějších končinách mozku. Věci, o kterých už nikdo neví, ale vyplaví je

vzpomínka, sestřička přítomnost. Flusser obíral milence, kteří se na hřbitově milovali. Vypozoroval úzkostné napětí, které je omamuje. Už o sobě nevěděli. Vytvořil si žebříček cti v rytířském duchu. Pojem úcta k řádu proměnil bytostně v neúctu, jak pravil Hadry kosti kůže. Ni čest, ni sláva. Tečka.

Bral si zásadně, co neměl. Krást, co má a nepotřebuje, pokládal za chybné. Od počátku věděl, proč musí člověk mít svá tajná a zjevná pravidla. Měl svou vlastní morálku. Co nestojí za pokus. Schopnost duševní rovnováhy. Nemohl si stěžovat na nevyrovnanost, napětí nebo nespavost. Otrávenost, nechutenství nebo únavu bez příčiny. Nic se mu nezdálo tak hnusné, aby to nemohl překonat.

Chytali s otcem a sestrou ryby. Nachytali síť, sedm jikrnáčů. Otec ji přivázal k boku pramice, síť se utrhla. K polednímu už kapři nebrali. Konečně se ohnul prut Flusserovi. Otcovy i sestřiny oči visely na splávku. Chytil síť, kterou ztratili. Tak otec začal věřit, že má výjimečně šťastného syna, a doufal, že se to s ním potáhne dlouho.

Přikryl otce dekou, která se k ránu starému Hadry kosti kůže svezla. Přesvědčil se o synově oddanosti. Dal ho do židovského sirotčince. Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, věřil lidem. Zlo, jak shledával Flusser starší, bylo zajímavější, lákavější a uspokojivější. Třebaže zároveň ohavnější. Dospěl k závěru, že nemá smysl na to hledat odpověď. Asi ani není. Někdy se na Hadry kosti kůže dívaly ze zrcadla šílené zelené oči. Tuberkulózou pohublá tvář. Zaopatřit děti? Propadala se mu půda pod nohama? Jeho oči se dívaly dovnitř. Dceru dostal do cirkusu, syna do Belgické 25.

U hřbitova za hospodou U Dobré mámy, ve křoví, ukazoval ve třetí třídě Flusser spolužákům Lianku, kde jí začínají nožičky. Di-

vilí se všichni, jak je to velké. Oželel, že se maminka neozvala. Měl rysy vytrvalce, povahu, která se přizpůsobovala. Bavilo ho, co si večer kluci vyprávěli. V některé zemi řežou (u Arabů, v Turecku) nevěrným ženám uši. I s náušnicemi. Nebo nos. Taky je obřezávají, jako se obřezávají kluci. V arabských zemích uřežou na rynku chyceným zlodějům pravičku. (Levačkou se hůř krade.)

Když mu bylo pět, udělal jim otec z odpadků kůží, juty a dřeva kolotoč. Roztáčel ho klikou. Dřevěná zvířata: lva, slona a žirafu, osla a prase. Hadry kosti kůže byl umělec. Bylo v něm to základní jako v prabytostech a ve zvířatech. V době kamenné nebo na Sahaře by tesal a maloval na stěny jeskyní. V paprscích slunce, měsíce nebo hvězd, větru, mrazu a vedru. V letu ptáků, v hlase řeky a paprsku padající hvězdy.

Luster Liebling usoudil, že Flusser vypadá jako pračlověk: připojil k tomu přezdívku Weltfeind, jak psali o muži, který kadí do sajdkár německých motocyklů BMW. Když se pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler pozastavil nad podobností jména Albert, říkal Flusser, že se jmenuje Zweistein. Německo vyhlásilo norimberské zákony o neposkvrněnosti německé krve a čisté rase už v roce 1935 a přeneslo je do Protektorátu *Böhmen und Mähren*. Flusser to bral lehce. Týkaly se ho přímo i nepřímo. To nepřímo mu ani tolik, jak by se dalo předpokládat, neulevilo.

Přišel do Belgické 25, když mu bylo deset. Ztratil rodinu, aniž mu někdo umřel. Okusil krátké rodinné štěstí.

Nechal mě ze začátku vyhrát v pokeru modro-bílý pruhovaný svetr, ačkoli v kartách nebyl včerejší. Nepletl si chytrost s vychytralostí, skromnost s ponížeností. Nikoho nepodceňoval, nepřecenil. Třetí den věděl, s kým jsem zadobře. Byl jsem v Belgické 25 o pět roků déle. Cítil, co nás spojuje, rozděluje a poučuje společně a každého zvlášť. Líbilo se mu, co jsem si objevil. Má-li člověk moc

věcí, je to stejné, jako by jich měl málo. Ztratí přehled. Jako by je neměl. Porovnávali jsme si soukromé zákoníky. Tajné zásady, pravidla. Povahy. Charakter.

V době, kdy Němci obsadili (bez výstřelu) Prahu, jsme se už znali. Přišly zákazy. Další a další. Přistihl jsem jej nad kouskem papíru, kde počítal, kolik Němců asi Spojenci odstřelili. Sledoval válku jako fotbalové utkání. Finsku, Itálii a Maďarsku nefandil. Přidával a ubíral soupeřům body. Předvídal výsledky. Japonci? Byl by se tam rád podíval, aby viděl šikmooké na vlastní oči. Předem je odpískal. Poláci a Polsko se mu líbili. Hitler je přepadl už 1. září 1939 na otcovy narozeniny, operace Weiss.

Weltfeinda Flussera přijímal v přítomnosti rabína Jednorožec neboli Hroch, ředitel Selig Šalamoun Freudenfeld. Židovský původ byl pochybný. Ředitel se na dvojici nemusel dlouho dívat, řídil se stěžejní ctností židovstva, soucitem.

Co si měl už od prvního okamžiku Flusser zapamatovat? Cílevědomá výchova, mravní zásady a atmosféra, kde se nedaří nečistým instinktům, je trojice, která možná neznamená všechno, ale bez níž - v otázkách výchovy dospívajících - vše vážne. Udržovat dekorum, mínila milostpaní, žena ředitele Freudenfelda, Felicie. Co člověk, podle Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, udělá pro druhé, tím se polidšťuje. Zušlechťuje to duši jako dodržení slova, i kdyby na tom měl prodělat. Hledal v modrých očičkách Flussera to neodhadnutelné, čemu byl jen na stopě. Jak bude brát Albert Flusser své malé porážky, občasná vítězství. Doufal, řekl, že se bude Flussеровi v ústavu líbit. Ředitel odhadl poměrně malou postavu. Ještě netušil, čím se podle nacistů liší árijská a židovská těla.

V osmi letech zapálil Albertek Flusser dům, protože je chtěl domáci vystěhovat pro neplacení činže. Na ochranu nájemníků měl

názor. Policie v tom viděla vzhledem k Flussеровu věku (bylo mu osm, tři měsíce a den) nedbalost. Nevypadal jako žhář. Ukázal mi krabičku sirek, bez jedné. Pucifousovi, u kterého ho nechala ostříhat židovská sociální péče, ukradl nerez nůžky ze solingenské oceli, břitvu a podruhé a potřetí láhev s kolínskou se zlatým střípečkem a pinzetu. Vzápětí kluky podělil, aby dokázal, že ví co a jak. Pokud mu chtěl někdo domlouvat, že lhát a krást je nesprávné, a nikdo ho proto nebude mít rád, opáčil, že o tom bude přemýšlet.

Ředitel na Flussera vrhl při přijímání pohled hlubokého černého oka – druhé přivřené – obě zalitá v tuku. Už věděl. Mohl Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, ujistit, že nepije, nekouří. Tabula rasa. (Pak kopl Plešouna do rozkroku a odtáhl se na ošetřovnu.) Nenosil podvlékačky ani v nejkřutější zimě. V boxerské tělocvičně odkoukal, jak se borci myjou éterem. Neštlítil se překousnout žízalu. (To svede každý náruživější rybář.) Ve Stromovce prokousnul hrdlo veverce. (Už to, že ji chytil, něco dokazovalo.)

Jako sedmiletého zapsal tatínek Flussera k holubářům. Patnáct metrů před dřevěnými klecemi, z nichž vypouštěli holuby, stáli střelci. Jakmile ptáci vzlétli, začali pálit. Každý střelec si předem zaplatil a mohl odstřelit – pokud se trefil – kolik holubů chtěl. Mezi salvami vyrazily děti sbírat holoubata. Pokud nacházely zasažené ještě živé, utrhly jim hlavičku nebo jim zakroutily krčky. (To, jak věděl pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler, dělal mladý americký spisovatel Ernest Hemingway v Paříži v parku, po soumraku, když hlídači poodešli, aby měl s rodinou co jíst. Chytil osamělé holoubě, zakroutil mu krkem a strčil ho do brašny nebo za košili.) U Hadry kosti kůže se dělala polévka z havranů. Starý vzal brokovnici, malého Flussera a šli střílet. Později si Hadry kosti kůže opatřil harpunu. Domů táhl Pračlověk v každé ruce za ocas

havrana, div ne většího, než byl sám. K večeři se podával vývar s nudlemi s havraním masíčkem.

„Mám svůj vnitřní hlas, který mi říká, co smím a nesmím,“ svěřil se mi Flusser. „Co člověk potřebuje, je správné, bez ohledu na to, jak si to opatří. Co shání a nepotřebuje, ho poškodí. Někdy je cennější ano, jindy ne, ale okamžitě.“ Nic neodkládat na zítra.

K čemu se rozhodne, od toho nesmí člověk ustoupit. Svět je kolbiště. Jak říkal starý Hadry kosti kůže: I kdybys uměl a věděl všechno, svedeš málo. Musíš se snažit.

Bral život jako loterii. Vsadit hodně, aby vyhrál málo. Nebát se prohrávat. Riskovat. Do roka se člověk naučí, co potom v životě ví. Ve třech má vědomí smrti (to mohu potvrdit), ve čtyřech, co je milostná láska. (To také.) Člověka spaluje touha. Od dvanácti, čtrnácti, v patnácti určitě, prostupuje každý dech nebo myšlenku tělo. Slouží hormonům jako hormony lidem. Ale není jen jediná touha. Co je to touha? To asi přesně nikdo neví. Roste a objevuje se z podvědomí. Z haraburdí vzpomínek, někdy snů.

Vyprávěl mi o cestách s tatínkem na venkov. Vykupovali hadry, kosti, kůže. Flusserovi div nevyklovali oči drozdi. Hnízda měli nízko. Rád pozoroval ptáky z odstupu, kroužit po obloze nebo přelétat, ze stromu na strom. V blízkosti zobanů pocítil, poprvé v životě, jak na něj sahá smrt. Neměl tušení, že drozdi hnízdí ve větvích ve výši hlavy. Otec mu vysvětlil, že když se nebude bránit, ať to stojí, co to stojí, a to bez prodlení proti jednotlivci nebo přesile, je po něm. Dobře to dopadlo. Z každého zápasu může vyjít jeden vítěz. Porážka je konečná. Člověk, který se nezbaví iluze, je vyřízený. Zmeškané vítězství? Druhý jako poslední. (Podobné je to s porážkou.) Svět stojí na zásadě zabít, nebo se nechat zabít. Žít, nebo živořit. Kousat, nebo se nechat zakousnout. Málokdo má rád jiného víc než sebe. Bez každého se obejde. Jediné, nač

se může spoléhat (a zároveň nesmí), je on sám. Výjimky? Někdy, nikdy trvale. Tak se točí vesmír, Země kolem své osy, od západu k východu, a Slunce, od východu k západu. Vyhraje nebo prohraje kolo. Musí se připravit na další. Nemá vyhráno provždy. Hadry kosti kůže studoval život vran, včel i mravenců.

V duchu Flusser viděl, jak na něj útočí drozd. Mohl si chránit oči – malýma rukama se špinavými nehty.

Opatřil si prak se silnou gumou. Strílel po drozdech. Měl nevyřízený účet. Nemusel číst jako pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler von Clausewitze nebo Machiavelliho o preventivní válce nebo Carla Gustava Junga o mstivosti, nevoli a zášti. Byl první, kdo věděl, jak vypadá sojka s modravým peřím, hnědává jako jedlová šiška, pokud sedí; křičí, když se někdo nebo něco cizího objeví v lese. Používal kuličky, o které obehrál menší kluky anebo které kradl z důlku maličkým. Dráždilo a přitahovalo ho krákání.

Nezapomněl, co mu kdo udělal. (Nebo neudělal.) Havrani a vrány mu připadali tajemní. Krákali v noci, před úsvitem i ve dne. Otec věřil, že mají měkké maso, na to, že se dožívají 150 let a za tu dobu nasbírají víc než staré kroniky. Sestřelil havrana z houfu. Havrani se snesli jako mrak nad mrtvého; roztrhali ho a snědli. Opakovalo se to, kolikrát se mu to podařilo. Říkali vránám břicho-mluvci. Starý rovněž věřil, že vrány přinášejí déšť.

Pračlověk mi vyprávěl, jak zažil s otcem Hadry kosti kůže vraní soud. Vrány uklovaly odsouzenou vránu. Přilétaly tiše, zatímco krákání se ozývalo z protilehlého směru. Starý vysvětlil Pračlověku, že ptáci se na zemi zdají tlustší, protože si čechrají peří.

Řediteli se líbily při přijímacím ceremoniału Flusserovy světle-modré oči. O Flusserových myších zubech si myslel svoje. Věnoval mu kartáček na zuby. Litoval, že není z materiálu, z něhož se dělají rejžáky.

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, si zakládal, že pozná ve zlomku vteřiny, co v kom vězí. U Flussera byl o sto osmdesát stupňů vedle. Poslal ho na vyučování, jehož začátek Flusser zmeškal. Vyhlížel, co by se na chodbě dalo příležitostně ukrást. Až na druhém vyučování zastihl Flusser pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera vykládat v hodině dějepisu o muži, co podpálil Řím ze zvědavosti, co to udělá. Paliče popsal Bobeček jako říšského maršála Göringa, jak ho ukazovali od pondělka v německém zvukovém týdeníku Ufa. Žhář si nechal postavit sochu, kterou táhlo k cirku šest slonic. Místo hlavy nechal soše připojit na krk slunce. Neměl rád maminku? Recitoval poddaným své básně, aby si to užili.

Flusser usoudil, že podpalovač neměl rád domácí. Byla by legrace nechat posadit soše na krk jepici. Domácí nemají v lásce partaje pod ochranou nájemníků. Ždímají z lidí činži, kterou zvyšují pod záminkou, že potřebují výtěžek na opravy domu. Srdce si nechávají hluboko v kapse. Důvěřovat domácím? Kopat si hrob. Jak říkal starý Flusser Hadry kosti kůže, věřit psovi, když spí, ženské, když slibuje, a penězům bez přepočítávání?

Bobeček zakončil. Nero hrál k pohledu na město v plamenech na strunný nástroj. Co to bylo? Loutna? Žáci! Co z toho plyne? Moc ani nadání neomlouvá. Důležitý je charakter. Bohužel nejdou vždycky dohromady. Umění ze sebe vyždíme kdekdo. To nejlepší v člověku. Ne vždy to má co dělat s charakterem. Pro Flussera byl charakter slitina, na kterou se dá svést všechno. O zbásnění duševna se ještě tolik nezajímal.

O zapalování domů si myslel svoje. Věděl o záležitostech, z nichž dýchlo podsvětí. Znal tatínkovy překupníky hadrů, kostí a kůží, hazardní hráče o šesták. Odkupovali kradené psy a prodávali je fabrikám na kosmetiku. Zač je toho loket, jestliže ženské voní nebo nosí kabelku, muži aktovku?

„Když hoří, musíš sáhnout na dveře, jestli jsou horké, nebo studené.“

Zdálo se mi, že má ve světlemodrých očích něco choromyslného. Současně prazákladního. Prabytost po tatínkovi. Žil tady a teď a v jeskyních před sto tisíci roky.

Otec dbal na to, aby se Flusser a jeho sestřička nepozorovali. Neohmatávali na choulostivých místech. Ne, že by to bylo neštěstí, ale slyšel drby, jaké by to mohlo mít chorobné následky na dětech. Dvacet prstů, dvě hlavy, zrudnost a choromyslnost. Nikoho nemůže ohrozit, když jde místo jednou na záchod třikrát. Tělo je tělo. Čím dřív za sebe budou Albert a Lianka zodpovědní, tím líp. Neměl rád děti, které vyhrožovaly rodičům. Věřil, že porodit holku dá větší námahu. V manželství dostane každý, co si zaslouží. Většinou se lidi spárují. Někdo dostane partnera morovou ránu. (Pominul matčinu stranu.)

Flusser mladší si spočítal, že v osmi ho za oheň nezavřou. Hadyry kosti kůže se uměl sklonit. Život je sebezapírání. S otcem se nedalo mluvit, když ho páčila žáha. Doktoři vysvětlili, že to není žáha. Angina pectoris? (Co to je?)

Flusserovi se to vrazilo vlivem německé okupace Prahy do něčeho jiného.

Flusser nechápal, proč pomocného učitele Bobečka Lentu Máhle-
ra udivuje, že se stromy neživí masem. Bílkoviny a uhlovodany? Vy-
hradil si právo posuzovat svět. Hybné síly, mezi něž Bobeček počítal
francouzskou a ruskou revoluci. Kdy si byli nebo měli být všichni
rovni. Ekonomie a nadhodnota? (Povídali, že mu hráli.) Zákon světa
je zabít, okrást a bránit se, nebo člověka okradou a vygumují.

Pokud se na Velikonoce podávala k večeři tři jídla, stačilo mu
jedno. Polévka, nebo příkrm. Lidi se narodili, aby měli stejně?
Nejsou stejní. Na panských horách vyjí panští vlci. Cikánské děti

se nebojí jisker. Jaké semeno, takové plemeno. Moudrý sní v noci, cvok ve dne. Noviny? Zajímalo ho, kolik poštovních doručovatelů pokousali psi v Itálii nebo ve Francii. Jaké množství psích útoků zaznamenali v Německu nebo v Belgii. Kolik dnů zmeškali ve světě poštovní zaměstnanci kvůli útokům psů. Rekord zaznamenala Amerika. Veliká země. Dvacet tisíc pokousaných ročně.

Když jsem se ho zeptal, jestli něco potřebuje (Co pro tebe můžu udělat?), odpověděl, abych se zeptal menších a potřebnějších.

Vysvětlil mi, že oheň nemá barvu, třebaže je mnohobarevný. Zároveň podle barvy pozná, kolik má stupňů.

„Blízko hřbitova, kde jsme bydleli, byla cihelna. Chlápek dělal ruční cihly. Chodil bos, aby vycítil hlínu pod nohama. Měl za to, že má nejlepší hlínu na cihly pod sluncem. Jeho cihla vydrží dvě stě let.“

Neurážel se. Stále sbíral. Lampy, kuličková ložiska, pasti na myši, pejsky.

„Oheň je při požáru tmavý a černý. Když spíš, necítíš, že hoří. Ani kdyby šel z ohně sebehustší kouř. Až když začne padat strop nebo střecha, probudí tě kravál. To už můžeš být zadušený. V ohni a kouři si neuvidíš ani na špičku nosu. Musíš vědět, kudy utéct.“

Žhářem už byl. Neříkal Bobeček, že anglická královna jmenovala pověstného jednorukého piráta Nelsona admirálem? Měl v Londýně sochu. Třeba ho budou chtít jednou jmenovat náčelníkem hasičů.

Pokud jsme si udělali na dvoře táborák a zpívali (musely se stavět protipožární hlídky, dva a dva, každá s kbelíky s vodou po obou stranách), Flusser se díval do plamenů. Znásobil ve svých kukadlech kouzlo, jaké má oheň, stále se měnící barvy a tvary plamenů, které požívají samy sebe. Tajemství, ze kterého se narodila matička Země. Praženě. Žhavé jádro, po jehož povrchu šlapeme.

Oheň a led, ze kterých se rodí hvězdy. Plameny se stravují samy sebou. Nadechoval se z největší blízkosti.

V muzeu ho zajímala struska. Představoval si ohně, jež založí.

Narodil se s tím. Asi jako byl mladší z dvojčat Mesmerových náměsíčný, Finderlein na kluky a Narcisek zjemnělý nebo Renátka Ochsler-Sálus závistivý a Menachem Champlin, albín, plachý a Ervín Adler neutrální. Napadlo ho, proč dali rodiče Ochslerovi-Sálusovi jméno Renáta, pak jim to sám vysvětlil, Znovuzrozený. Normálně se dávalo holkám.

Brzy našel na Flusserovi každý něco, co se mu líbilo, současně čím se nelíbil Flusser sám sobě. Trvalo mu dlouho, než se smířil, proč se – alespoň ne ve všem všudy – své vlastní maličkosti nezamlouvá. Asi se vidí jinak zevnitř, odlišně zvenku, ale tak to vidí cizí lidi.

Na umývárně se vyjádřil, že má obličej jako vrah. Bobeček ho potěšil citátem ze Sokrata. Možná že mám tvář vraha, připustil vyučený kameník po tatínkovi, manžel Xantipy, hašteřivé ženy, kvůli které se Sokrates věčně flinkal po athénských ulicích, ale mám rozum a vím, co je správné a špatné, abych nevraždil. A tak dále.

(Bobeček se dočetl, že si Sokrates do pláště dělal díry a provokoval kolemjdoucí, jimž kladl nejasné otázky. Hledají smysl existence? Žijí správně? Dělají určité věci? Co jim chybí na duši?) Klidně Sokrata opravil. Bylo mu šumafuk, jestli Karel Marx žije. I kdyby měl Lenin kromě syfilidy psinku.

„Když hoří, musíš si lehnout k zemi, hlavičku čelem k podlaze, nos těsně u země a plížit se, ne utíkat, směrem ke dveřím. Dýchatelný vzduch při požáru je jedině u země.“

Taky: „Nic elektrického nesmíš hasit vodou. Všechno vypnout. Hlavní vedení. Při požáru ucpat škvíry mokrým ručníkem nebo hadry. Namočít prostěradla. Otevřít okna. Neutíkat. Nevířit oheň. Napanikařit.“

Potřeboval znát jeden rok kytky a stromy podle jména jako správce botanické zahrady a druhý jména vojevůdců, ať vyhráli, nebo prohráli? Waterloo, Slavkov? Passé. Po bitvě se jim vyčítá, proč neútočili, nebo nebránili. Je dobré vědět, že Alexandr Veliký zabil v hádce přítele a brečel, protože to byl souložník? (Tatínek Hadry kosti kůže se v hospodě vyjádřil, že nechápe, co proti nim lidi mají. Nemusí to s nimi dělat, pokud nechtějí.) Ovládal názvy ulic, kin a hřbitovů. Mohl sbírat z čerstvých hrobů květiny a před hřbitovem je prodávat za třetinu.

„Prezente,“ obšťastnil ho Plešoun, když se Flusser vyhnul poprvé koupání.

Vyhrožoval, že ho převychová od hlavy k patě.

„Ať si se mnou zkusí otírat oči,“ otočil se Flusser na třídu.

„Prezente,“ řekl Plešoun. Dal si ruce za záda. „Ke mně! Poklusem!“

Spráskal ho a poslal zpátky do lavice.

Nelíbilo se mu, co prohlašoval Plešoun Leoncavalo o hyenách. Krást kamarádovi? Byl gentleman. Šlechtic z Nemanic. Kamaráda by nezkrátil. Co uměl, dělal, jako kůň běží, pták létá a pes kouše. Přál si být větší nebo delší jako Černý Pepe. Snil, jak v poslední chvíli zachrání Belgickou 25, třeba během požáru, i kdyby ho sám založil. Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, a jeho syn Georg mu připadali jako vařbuchtý. Tahat kaštany z ohně? Poručík v záloze? Kdyby někdo napadl Prahu, vyměnil by za mír a neútočení Olomouc a Hradec Králové. Okrádal a šidil by okupanty. Podílel se na všeobecné vychcanosti.

V neděli si Regina vlezla k Mali Kirsten do postele.

„Odpanil tě?“

„Myslel na sebe. Jako bych tam nebyla.“

„Hodně kluků a chlapů nedokáže zpřetrhat pouta mezi sebou a matkou, i když dospějí,“ řekla Mali. „Z chlapečka se musí stát chlap a ty mu v tom musíš pomoci.“

„Ten tvůj kluk je chlap?“

„Odtrhl se od maminčiny sukny. Jeho otec udělal s matkou, co náš otec s babičkou Amálií.“

„Tobě to jde,“ řekla Regina. „Dovedeš si vybrat.“

„Udělej si z něj míru. Vyhýbej se zakrnělým.“ Myslela na to, co dělá z Černého Pepeho chlapa. V čem mu vyšel vstříc otec. Nevěděla Černého Pepeho plakat.

„Jak to s nimi děláš, že ti to vždycky vyjde? Jsem možná frigidní, mám nevyvinutý klitoris.“

„Modlím se přitom a vyvrhuji duši,“ řekla sestra. „Jsem přitom i nejsem. Chci být i nebýt. Můj kluk říká, že je lepší být. Jednou nebudem. To přijde samo. Oklikou.“

„Nechápu filozofii,“ řekla Regina. „Chci vědět, co dělat, aby mně to vyšlo.“

„Vždycky to někomu nevyjde.“

„Máma o tobě řekla, že střídáš kluky jako ponožky.“

„Spíš střídám prádlo, kalhotky a podprsenky.“ Pak řekla: „Nejsem žádná rozvášněná kozlice. Jsem jen živočich jako ty a všichni a mám duši.“

„Kde?“

„Možná tam.“

„To bych možná taky ráda měla tam.“

„Někdy mi připadáš zkažená. Přinejmenším rozmazlená. Holčičí spratek. Jako batole.“

„Žere, sere a hraje si? Řve, aby se dorozumělo? Nedělají dospělí totéž?“

„Co s tím mám dělat? Čekat, až mi zšednou vlasy a zplacatí prsa a scvrkne se mi kůže? To čeká všechny. Nejdřív naši mámu. Myslíš, že to táta bere jako nic?“

„Na to se mi nechce čekat,“ odpověděla Regina sestersky, omluvně a obranně.

„Tak se tolik nešetři, ty věčná *Osmnáctikarátová panno*.“

„Jak pozná holka, kdy ji chce kluk jen přefiknout, nebo ji miluje?“

„Když se s ním vyspí a ráno se vedle něj probudí a je jí s ním dobře. A vypadá to na déle než společnou snídani v běhu a oznámení, že už musí jít.“ Ještě řekla: „Máš vždycky volbu. Jít, nebo nejít.“

„Co jim večer, v noci a ráno říkáš?“

„To nejhorší jsem řekla Pepemu ve tři odpoledne: Miluju tě, protože tě nemiluju.“

„Odkud to bereš?“

„Ze vnitřku těla.“

„Tak co nemám dělat?“

„Tolik se stydět.“

„Ty se nestydíš?“

„Ne, ale nechci být nestydatá.“

„To se snadno řekne.“

„Zkus to. Zvykneš si. Musíš se jim líbit. Budeš se líbit. Nesmíš se pitvořit.“ Pak řekla: „Copak jsem nějaká poradkyně?“

„Tak kdo mi má poradit? Zná má? Sama si neporadím. A táta by mě zpráskal.“

Flusser vstoupil do třídy a nezavřel za sebou. Pomocný učitel Bobeček Máhler se ho zeptal, jestli doma neměli dveře. Flusser odpověděl. Mám rád průvan. Rodinné tradice. Děkuji, pardon, prosím.

Bobečka zarazila přibližnost, s jakou používal Flusser slova. Musela mít druhý význam. Směr dolů, nahoru, do stran. Prazáklad, kde Bobeček nebyl, nebude.

Při druhé návštěvě třídy explodoval Flusser během Bobečkova výkladu o rozdílu mezi moudrými zákony Solona a za vlasy přitaženými pravidly Drakona.

„Co to bylo?“ zeptal se užasle pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler.

„Nedá se tu dýchat,“ řekl Flusser. „Mám málo kyslíku.“

Třída se rozřehkala.

„Ven!“ křikl Bobeček.

„Pro tak málo se ani kat neoběsí,“ souhlasil Flusser. „Každý člověk v sobě vyrobí půldruhého litru plynu. Někdy je člověk lev, jindy tchoř.“

Neslyšel pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler bajku starého Hadry kosti kůže, jak tchoře vyháněli ze světnice a on, že se nehne, dokud to bude smrdět? Podle doktorů vypouští člověk plyny dvacetkrát za den.

Zaujal mě. Ohlízet se dozadu bylo teskné. Teta, Italská 18. Andrea v mateřské školce. Touha, kterou znají čtyřletí. Přibližnost. Inspiroval.

Byly v něm vrstvy. Pračlověk. Alchymie. Z čeho vznikl. Prabytost. Ve vesmíru kolem Země je 270 pod nulou. Najednou pronikne na jednu z planet sluníčko a vyrostete, rozkvete a dá plody jabloň. Narodí se člověk a žije. Není to zázrak. „Ano, někdy, a jindy velká kravina,“ pravil Flusser. „Ale jen když to není nuda.“ Okresní rabín Arnošt Cytron prohlásil, že navštěvovat nemocné je „svatá povinnost“, a Pračlověk uvedl, že druhá – podle jeho tatínka Hadry kosti kůže – je vyhýbat se nemocným. Nemoc může být nakažlivá. Doktor nic nezaručí. Nikdo nemluví o naději a zázracích. Co pomůže nemocnému, jestli ho někdo

lituje? Nebo mu svěruje, kdo na to taky umřel? Strach pomůže. Je správný. Lhostejnost k chorobě? Povzbuzuje. Neměl rád nemocné, zmrzačené. Naplňovalo ho to obavou, že se to může stát jemu.

V hodině dějepisu probral Bobeček za hodinu Rakousko-Uhersko. Krylo území Rakouska, Čech a Moravy, Slovenska a Maďarska (které si vymohlo, aby se dostalo do názvu), Jugoslávie a Španělska, Nizozemí a kousky Itálie, Rumunska, Polska a Německa. V roce 1918 je americký prezident Woodrow Wilson rozporcoval v naději, že se jednotlivé národy budou mít radši.

„Co je mi do toho?“ chtěl vědět Flusser.

Rakousko-uherská císařovna Zita vozila neživé srdce manžela Karla v exilu, včetně Španělska, Belgie a Švýcarska, v kabelce, v nepromokavém pouzdře. Nechtěla uznat okudlanou Rakouskou republiku. Pan Wilson a vítězné mocnosti se nestyděli?

Levé ucho měl Flusser větší než pravé. Tvrdil, že má psí uši. Srovnával to s objevy redaktorů *Der Neue Tag*. Pižmo a platfus? Flussera pobouřilo tvrzení, že židi nedrží slovo. Podle rabího Löwa se musí držet slovo, i kdyby na tom měl člověk prodělat. Nevýhodné pro kapsu, dobré pro duši. Tajná síla. Neviditelné sebevědomí. Mosty, jimiž jsou sliby a slovo, jímž se můžou lidi domluvit, vstoupit na ně, aby přešli, něco začít a dokončit.

Už doma se Flusser ptal otce, proč má být důležitější srdce než oči. Od dobrodružství s drozdy byly pro Flussera důležitější než srdce. Nikdo je nevozí v nepromokavém pouzdře po Evropě proto, že neuznává poválečnou Rakouskou republiku.

Flusser si pamatoval maminku. Na otce se dívala vědoucně, vyčítavě a protivně. Na Flussera a sestru vlídně. Neprocházela jimi, jako by šla a nikam nedošla. Měla v očích pro Lianu odpuštění, lítost. Pro Flussera obdiv, lásku a starost. Pro otce opovržení. Co matce udělal?

Liana měla hnědé oči, plné pletek a rejdu. Kapku šilhala. Trochu hnědi se jí cpalo v levé panence do čtvrtiny. Větší oko mělo podobu lískového oříšku. Viděl v ní matku. Hezká byla po ní.

Černý Pepe stál stranou. Vrátil se před večerkou. S Mali Kirsten Novákovou a jejími kamarádkami se stavil u Bublíny doma. Bublína by ráda skončila na místě přítelkyně. Pepe se cítil skoro povinen vysvětlit, že přišel tak brzy.

„Došlo pití. Holky soutěžily. Šel jsem domů.“

Ani Pavlíček Volpi nedokázal popsat Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda. Žije z minulosti. Nemá už co říct. Není to jeho doba. Pokud šlo o Mali Kirsten Novákovou a L. L., Černého Pepeho, chápal ředitel rozdíl mezi dítětem a mladou ženou. Nehodlal se omlouvat zdrženlivostí.

Nechtěl, aby se cítili jako oběť prostředí.

Antisemitismus k tomu patřil. Žilo se ze dne na den. To se vyznavači řádu zajídalo. Chlapci žili v krajině neomezených možností. Na to měl krátké ruce. Hledali území úniku. Území nikoho.

Weltfeind Flusser ocitoval v páteční debatě po dvaceti minutách výkladu okresního rabína o smyslu příběhu Abraháma s oslem, nejmladším synáčkem a kudlou, aby ho podřezal, tatínka, který už byl asi v Maďarsku. Rozdíl mezi klukem a holkou je v úsměvu. Chlapec se směje horizontálně.

„Co z toho mám, že jsem v něčem nej?“ rozčiloval se Narcisek. „Bylo na čase.“

Byl mistr v mluvě, kterou nic neřekl.

Narciska rozčilovalo, když po něm pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler žádal, aby byl schopen rozlišit, co lze vyčíst z kreseb a skalních stěn na Sahaře o hroších, žirafách a hyenách. Co

ho na době kamenné zaujalo? Třetina tehdejšího obyvatelstva si rozbíjela lebky a hynula násilnou smrtí.

Pátek večer. Okresnímu rabi Cytronovi šlo o to, aby chovanci, za jejichž duševní rovnováhu a morální úroveň odpovídal, měli radost z toho, co mají a smějí a čeho se mohou dožít. Nemělo by je hryzat nemít. Stačí být. Matkou myšlenky nemám je chci. Vlastnosti zdobí člověka zevnitř. Chuť dosáhnout výš?

L. L. mi vyprávěl o babičce Benhuře. Házela proti bouřím a krupobití do ohně tři krupky. Házela tři kroupy do vody. Jestliže jí Pepe nebo někdo lhal, v pátek se přizná. Dokud se nebála, že ji přepere, bila ho důtkami na psa.

Za nejhezčí melodie všech dob pokládal otec, sturmmann SS Gerd Liebling, *Horst Wessel Lied* a *Alte Kameraden*.

L. L. zatáhl narychlo Mali Kirsten Novákovou do sklepa. Oskar Schizka ani jeho tatínek, přezdíváný Golem anebo Krysa, sem nemohl. Nechal klíč v zámku.

„Jsi strašně rychlá,“ řekl.

„Já vím. Šup. Šup. Tak to mám nejradši.“

„Já taky.“ Máš rychlé zapalování, chtěl říct, ale neřekl.

Byla to jen částečná pravda.

Naposled kdy byli spolu, usnul L. L. na klíně Mali Kirsten. Podpřela mu temeno hlavy dlaní.

„Vezme to ze mě všechno.“

Vyvolávalo to v něm odezvu.

„Jsi teploučká. Dobře se na tobě spí.“

„Není to hřích, když je to pravda.“

„Lež je taky pravda.“

„Asi to není hřích,“ potvrdila. „Co kdybys mě do toho dostal?“

„Vypadala bys devět měsíců jako klokan.“

Myslela na to, že není ani zasnoubená, ani vdaná. Bublalo jí v podbřišku.

„Vaří se to.“ Dořekla: „Nechtěl bys zabít i mého otce?“

„Vzít to z jedné vody načisto?“

„Vidíš, jaký máš vliv.“

„Měníme se jeden ve druhého. Já mám v sobě kus tebe, ty zase kousek mě.“

„Už někdy mluvím jako ty. Ty jako já.“ Vnímala, jak vedle něj dospěla. Jak se bude cítit stará? Kde se to v ní bere? Proč? „Nažiju s tebou za chvíli, na co bych normálně potřebovala sto let.“

Navrhl jí koupel v jejich vaně. Napouštěla vodu.

„Máte tu čisto jak v nemocnici,“ řekl.

„Chodí sem uklízet služka z východního konce mapy. Ubla, Ulič, Runina. Otcí se líbí. Doufám, že do toho nepřijde, abych neměla druhou sestru. Kdoví, kolik má nemanželských dětí?“

Koupali se bezstarostní, veselí.

„Máš hlad?“

„Už jsi mě nakrmil.“ Posléze řekla: „Co začne, musí mít konec.“

Odeznívala v něm rezonance. Co si řekli. Čím se povyšovali. Měli velké třecí osušky. Být majetný není marné, myslel si. Není to jen víc svobody. Větší pohodlí.

Přišel pan Loden s pány z obce. Plešoun oprášil sborový zpěv. *Lví silou, letem sokolím*. Za sebe jsme zpívali *Šel dědeček z posvícení*.

Luster Liebling, L. L., pronesl: „Největší protiřec v desateru: Nepožádáš ženy bližního svého.“ Kolikrát je překročil? Moc se nestalo.

Kluci zatáhli po třídě Flussera do sklepa. „Pojď sem, ty kluku židovská. Tak ty máš rád průvan? Líbí se ti zapalovat domy jako ten

blbeček v Římě? My ti za to uřízneme prst.“ Flusser zachoval klid. „Nestačilo by naříznout?“ „Chceš radši pověsit za kotníky přes noc na trám, hlavičkou dolů, a dívat se zblízka na krysy?“ Flusser: „To bych přestal škytat.“ Obstoupili ho, první Mesmer, o půl hodiny mladší náměsíčné dvojče, které potom odplulo s ruksakem a srolovanou dekou z buničiny do Palestiny se dvěma sty padesáti šesti dalšími 25. listopadu 1940 na lodi Patria, která se nedaleko břehů potopila. (Starší Mesmer dostal v květnu 1948 arabskou kulometnou dávku do břicha. Co zbylo? Na silnici do kopců před Jeruzalémem sebrali kamarádi ruku a kus nohy.) Asistoval jim Pavlíček Volpi a Kurt Oberson. (V Palestině v organizaci Irgun Zvai Leumi střelil anglického seržanta v Tel Avivu. V betonovém bunkru, kde ho schovávali, dostal zápal plic. Zemřel bez lékařského ošetření.) „Netlačte se na mě, nebo neuvídíte,“ radil Flusser. „Můžu rozkousat sklenici od marmelády a spolknout střepy jako moje sestra Liana, která pracuje v cirkuse. Nebo si dát k svačině svíčku s knotem zapáleným z obou stran.“ Mesmerovic dvojčata ho vzala za ruku. (Aby je rozeznal, nařídil Plešoun Leoncavallo prvnímu, Helmutovi, nosit krátce přistřižené vlasy. Druhý je musel mít o jedno stříhání delší.) „Tak my ti uříkneme prst, když ti na tom nezáleží.“ Flusser se nebránil. „Ani ne,“ připustil. „Mám jich ještě devět. Jestli to chcete dělat denně, víc než na desetkrát vám to nevyjde.“ Oberson zašermoval Flusserovi kuchyňským nožem před očima. Flusser nemrknul. „Doufám jen, že mi nebudeš chtít vydloubnout oči.“ Škytal. Mesmer mladší ho vzal za malíček. Oberson zdvihl nůž ostrím do výše. Pavlíček Volpi držel pod ním, jako záchrannou síť, kus pytle od uhlí.

Do sklepa už se natlačili Narcisek, Champlin a Renátka Ochler-Sálus, Finderlein a spol., kterým to sdělil syn správce a domovníka, Oskar Schizka. Pavlíček Volpi, který chodil už od čtyř let do hebrejské náboženské školy pro předškolní děti, *chederu*,

mluvil kromě češtiny a němčiny jidiš. Rozuměl modlitbám okresního rabína Cytrona. Šlo do tuhého.

Díval jsem se na Lusteru Lieblinga. Stál ve vchodu do sklepa a broukal si popěvek tatínka: *Mein Vater war ein Kommissär bei Deutscher Geheimpolizei...*

Přišel i Honza Švamberk. V osmi zplešatěl. Franta Kočka, Milan Šajna a Jiří Šubr stáli stranou, za nimi Švanda a Jan Žíla. Pomáhali v kuchyni. Harry Rünke řekl, že Belgická 25 je nočník Evropy.

Přišli Frank Walter, Ruda Herman a Václav Erlendr, Daniel Kozel, Egon Krkavička a Čeněk Polák, Josef Nídr, Bernard Mikulandský a Severin Burger, Honza Gutenberg, Franta Slepíčka, Pavel Tepfer, Herman Pepper a Moše Khon.

Narcisek stál u otevřeného okna. Po váhání se odtrhl od pouličního tlampače. Vysílali šlágry Maurice Chevaliera z Paříže. Zpíval pro německou posádku v hlavním městě Francie. Dokazoval, že nemá s francouzskými obřezanými – až na křestní jméno – nic společného.

„Chceš ještě něco říct?“ zeptal se Flussera Mesmer starší s delšími vlasy. Nechával Obersona čekat.

„Stačí mi, co vidím. Chcete zpověď? Poslední vůli?“

Hlídal Eda Liebenfarb, kterému jsme říkali Noha. Odstávaly mu palce u nohou. Nosil o tři čísla větší boty. Vypadal jako Charlie Chaplin ve *Zlatém opojení*. Strážil vchod, aby nás Golem Krysa nezaskočil.

„Můžeš se zeptat, na co chceš,“ opakoval Mesmer mladší s přistřiženými vlasy.

„Co je dřív – slovo, nebo myšlenka?“ zeptal se Flusser.

„Co si o tom myslíš ty?“ vrátil mu to Oberson jako bumerang.

„Nespěcháme,“ pronesl Mesmer mladší.

Pavlíček Volpi, kterému to dvojče s delšími vlasy nařídilo, prostřel pytel na podlahu u Flusserových nohou. Nervózně si nasadil

brýle. Padaly mu. Měl malý nos a tenké uši. Dal v jídelně k lepšímu, že divoši na ostrovech radši nevysloví v nebezpečí svoje jméno ze strachu, že by už nerostli.

Možná, že si Flusser myslel, že ho chtějí strašit na samou hranici. Zahánějí takhle nudu? Vděčnost a pšenice, jak říkal starý Hadry kosti kůže, rostou jen v dobré zemi.

Ztuhl mi smích na rtech. Flusser si držel zbytek naříznutého článku kapesníkem, který mu podal Mesmer starší. Chtěl, aby Mesmerova dvojčata, mladší Helmut a starší Verner, a Pavlíček Volpi a Kurt Oberson, ustoupili. Rubínově rudá krev mě naplnila strachem. Dostával jsem se do tranzu.

Nevěřil jsem, že to udělají. Co je vyprovokovalo? Ve Flusserovi bylo, co volalo po krajnosti. Flusser, jak později utrousil, cítil barvy. Rudou, bílou, hnědou. Obalilo ho horko. Na vteřinu nevěděl, co se děje.

„Nechci to rozšlapat,“ odstrkoval Flusser loktem ruky Obersona.

„Můžete mi klidně říkat Weltfeind, světovej nepřítel, jako to o mně napsali v *Der Neue Tag*.“

V očích se mu šklebil výsměch.

Volpi si nasadil brýle, které mu spadly přes nos až ke rtům a na bradu. Bez skel se před ním všechno rozmazalo.

Der Neue Tag začal otiskovat protižidovskou přílohu. Židovské typy. Zplozenci pekel, s otlemenými rty. V *Der Neue Tag* asi o hezčího židovského kluka nebo holku nezavadili. Flussera nepřesvědčili. Jeho kulatou slovanskou tvářičku, modré oči a ozvěny modliteb, kterými se modlila jeho malá křesťanská maminka Lucie.

Olízl si článek malíčku. Vyplivl krev. Podával zakrvácený kapesník Narciskovi. Měl pusku od krve.

„Snad se neštítíš, debile,“ oslovil ho Flusser.

„Kdo je u tebe debil?“

„Podívej se do zrcadla,“ doporučil mu Flusser.

Krvácel. Snažil se to zastavit jazykem. Omotal si ránu podolkem košile. Mrkal. Opuchla mu víčka.

„Bolí to?“ zeptal se Mesmer starší.

„Nestojí to za řeč.“

Oskar Schizka valil oči. Jeho otec Abraham Rothberg zvaný Golem Krysa obcházel barák, je-li podle předpisů utěsněné zatemnění. Domovní hlídky obcházely, kontrolovaly a pokutovaly nebo zatýkaly. Na každém rohu policajt. Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudfeld, by mu pokutu neodpustil.

Weltfeind Flusser se usmál. „Jsme kamarádi, ne?“

Nikdo nevěděl, co řekne, udělá. Jednou věcí pět a pěti pětadvacet. Než pěti a jednou vše popřel. Život v sirotčinci v Belgické vypadal divně i před Flussere, s ním zvlášť, zlehka a s úsměvem, s pár výprasky mezitím. Najednou se stalo něco, co to zpochybnilo nebo zastavilo, než to zas pokračovalo. Za něco jsem se styděl. Zaboha bych nedokázal říct proč. Dotýkalo se to něčeho, co nás mrzačilo.

„Jak je ti?“ chtěl od Flussera vědět náměsíčný Mesmer.

„Lepší než dívat se do sluníčka,“ odpověděl Weltfeind Flusser. „Štěstí se trousí, neštěstí sype. Sladký je, co nevíš, hořký, co máš. Mám se bát deště, když už jsem zmoknul? Je lepší jednou něco udělat než si o tom nechat desetkrát za den povídat a v noci zdát. O čem se žvaní, není, a co se ti zdá, je halucinace.“

Zvedl hlavu. Zamlouval bolest? Oskar Schizka na něj stále valil oči. Pavlíček Volpi si teď držel brýle na uších dlaněmi.

W. F. se stal jedním z nás. Netvářil se jako Narcisek, že ho nikdo nemůže pochopit. Vznešeně, jako Eliézer, že je mezi námi omylem, nedopatřením. Renátka si prohlížel prsty.

„To bych podstoupil taky.“

„Máte tu někde pavučinu?“ obrátil se Flusser na Oskara Schizku.
„Staví krvácení.“

Oskar Schizka měl za chvíli plnou dlaň pavučin.

W. F. si jimi ovíjel prst, měl cosi z lidí před sto tisíci roky, kdy ještě neměli jména a nemluvili. Hvězda, než se rozprskne na tisíc vesmírných střepů a náhle zase zacílí. Pradávné instinkty.

Flusser vypadal, že se narodil, aby od nikoho nic nepotřeboval. Připomínal druh zvířat nebo hmyzu, které přežijí člověka. Nevy-
padal na někoho, kdo se dá zapřáhnout. Propojil se na dinosaury, i když o nich už pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler nemluvil. Bá-
l se jako dítě, které si spálilo o rozpálenou plotnu prst a dává pozor i na to, co připomíná litinové pláty na sporáku. Jeho intuici civilizace nezastřela. Odstávaly mu uši. Na špicí nosu mu vyrostou chloupky jako otci Hadry kosti kůže.

Pavlíček Volpi mu doporučil, aby si zkrášlil uši náušnicemi jako piráti. Také ho potěšil objevem, že ukulele není snědý divoch, ale maličká havajská kytara.

Sklep páchnul myšinou, uhelným mourem a klíčovými bramborami. Hnilobou dřeva. Na Oskara Schizku přišel záchvat padoucnice. Praštil sebou na zem. Pavlíček Volpi a Kurt Oberson ho obrátili na bok. Eliézer přivřel oči.

Začali se vsázet, jestli si překousne jazyk. Jedna k deseti. Naštěstí to mladého Rothberga za chvíli přešlo. Měl v očích dvojakost. Strach. Nevšímavost. V koutcích úst pěnu.

Černý Pepe pozoroval Weltfeinda Flussera. Začal si hvízdát nápěv *Ich habe meine Tante geschlachtet. Meine Tante war alt und schwach...* (Odkrouhnul jsem svou tetu, byla už stará a chatrná...)

„Takhle to poškodilo fotra,“ utrousil.

Oberson vytíral velkým hadrem krev. Ždímal ho do protipožárního kbelíku, který vylil do záchodové mísy, a spláchl.

Eli otevřel lékárníčku. Vytáhl obvaz a leukoplast. Ošetřil Flussera, aniž řekl slovo. Měl tvář člověka, který sem nepatří.

Luster Liebling alias Černý Pepe měl v očích výraz člověka s revolverem v kapse u kalhot, s ukazovákem na kohoutku. Na přítomnost Eliho a jeho aktivitu vzdychl: „Vida.“

K obědu jsme měli špenát. Vařil se ze sušené zeleniny, kterou sehnal Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, na černém trhu. L. L. štvalo, když dělala babička, dokud ještě bydlel se svým tatínkem, sturmmannem SS, špenát a hodila mu na to vejce jako soper. Nenechala ho odejít od stolu, dokud to nesnědl. Špenát podporuje svaly, mozek a nervy. Čistí žaludek, střeva a krev. Poskytuje kalcium, železo. Zvyšuje smysl pro poslušnost a kázeň.

Korunoval to Plešoun Leoncavalo, že špenát přišel do Evropy z Persie. Byl oblíbenou zeleninou krále Babylonie šest set let před Kristem, Nabuchonodosora.

Podle Černého Pepeho se bába omlazovala kromě špenátu česnekem. Židovskou vanilkou. Kromě toho, že chrápala, čpěla. Stát u ní bylo za trest. Podle talmudu, jak uváděl rabín, zahání česnek nemoce a žárlivost.

Měl hypnotickou moc. V přítomnosti L. L. se do mě vlévala energie, abych provedl, nač jsem před minutou neměl pomyslení. Vezmu si od každého, co je ten druhý. Dal jsem si záležet, abych vypadal dospěleji.

L. L. řekl: „Už se nemůžu dočkat, až se holky začnou slunit s roztaženýma nohama, aby se opálily i uvnitř stehen. Svazují si palce na nohou černou nití.“

Bavil se, jako by na příhodu s malíčkem zapomněl. Obvaz byl bílý, Flussеровi se líbil.

Jak ho poučil Hadry kosti kůže, z malé rány může být velká. Na jednom článku malíčku má pro dnešek dost. Křemen jiskří o křemen. Není to jedno, jestli se uhodí kamenem do hlavy, nebo hlavou do kamene? Jeden den se zraní, druhý zahojí. Díval se na Pepeho. Čeho se člověk odříká, toho se dopustí.

Byl tu i Ervín Adler. Zůstala v něm sestřička s nádorem na mozku. Když umřela, styděl se. Cítil se vinen. Proč ona, ne on? Nemohl to ze sebe setřást. Adlerovi se líbila holka Sigfrieda Wurmschmitová. Vyhnali je ze Sudet. Věděl o jejím rozvrhu, i kdy chodila na záchod.

L. L. proti Adlerovi nic neměl. Co se stalo s jeho sestřičkou, Adlera nalomilo. (Prakticky se z toho nevzpamatoval.) Neštěstí, za které člověk nemůže a nesvědčí pro něj ani proti němu. Nechápal, co řekl doktor rodičům, že nešlo o zhoubný, ale nezhoubný nádor. Dá se lékařům věřit?

Podle L. L. existoval smrtelný hřích. Holka ví, čím se nakazila, a jde. Druhý hřích, holka kluka dráždí, aby ho to nazítří bolelo. (Nemluvil o Mali Kirsten Novákové.) Dosáhnout bezbolestnosti, vzdala by se Mali Kirsten Nováková i toho, narodit se jako holka.

Měl pár milenek. O předposlední se vyjádřil, že byla stará už v patnácti. Když jí sáhl na zadek, jako by se plácal přes svůj. Měla pánské náramkové hodinky.

Za čtrnáct dní při hodině tělocviku (první třídu se ulil) pochválil Plešoun Leoncavallo Weltfeinda Flussera. Cvičil s rukavicí vycpanou vatou na pravé ruce. Řekl, že upadl na schodech a odřel se. (Nejde za člověkem stín zlého psa?) Za pár dní to bude v pořádku. Dostal od Plešouna osm z deseti dosažitelných bodů na kruzích, přeskoku přes koně, kozu a na kolovadlech. Je svižný. Kopnutí do rozkroku už mu odpustil. Zpráskal ho, ale nezapomněl. Mohl by z něj být voják.

„Zápasník.“

„Jo?“

„Se smrtí.“

Maminka mu omývala oči mateřským mlékem.

„Jak často?“

„Měla ho víc, než potřebovala. Mohutná prsa. Hezky se jí to houpalo. Otírala se zády o zeď. Držela mě jednou rukou.“

Flusser slyšel Bobečka Máhlera, že eskymácké maminky koje-
ňátka myjí slinami.

Rána se mu hojila. Roloval obvaz, dávno ne sněhobílý. Slíbil ho Elimu vrátit vypraný.

Brzo jsem objevil, jakou hoří Flusser láskou k čtyřnohému příteli člověka.

„Když se mi nedaří, ukradnu psa a je mi líp. (Neřekl, že je taky jedl ani za kolik je prodával do dílen na kosmetiku a krmení pro koně.) Jakmile mi něco nevychází, stačí vyjít na ulici, rozpřáhnout ruce a pohladit štěně, trochu se pomazlit. Pes ti ušetří nervy, energii a peníze za hlídání. Když mám psa, nic mě nevyvrátí z rovnováhy.“

Psi pro něj pohřbili spory, kus malíčku. Co pro lidi znamená náboženství. Malíček se mu hojil. Doktor Popper ho pochválil. Cvičil ke spokojenosti Plešouna na kruzích, ribstolech a bradlech nebo kolovadle.

Sbíral voříšky, feny a zatoulaná i nezatoulaná psiska. Přiváděl Abrahama Rothberga, Golema Krysu, k slzám, protože je dával na starost Oskaru Schizkovi. Nepochyboval, že mu rozumějí, jako se psi dorozumějí mezi sebou. Zvířata podle Flussera jedí, když mají hlad, pijou, když mají žízeň. A tak se množí. Psi se nepotí. Ve vedru jim ukapává z jazyka vlhkost. Vypadá jako sliny. Nestěžoval by si mít psí život.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler si lámal hlavu rozporem v povaze lidského živočicha. Daly se sečíst Flusserovy předsudky, převzaté od Hadry kosti kůže? Pro Bobečka Máhlera to nemělo daleko ke kanibalismu. Flussera zajímalo mnohoženství, modly a incest otců a dcer, bratrů a sester, synů a matek. Vyměnil by Starý zákon za zlaté tele. Třináctka, černá kočka a vykročit ráno levou nohou? Smůla. Vidět slepce s bílou holí nebo padlého koně na dlažbě štěstí. Bez ohledu na letopočty, způsob oblékání, od pokolení přes pokolení.

Jistě, Země vznikla a zanikne. Co je pro vesmír pět šest miliard let? Kde se to vzalo? Má to skrytý řád? Bobeček by se byl rád vcítil do Flusserova nitra, odkázán na dohady. Váhal. Jak může někdo ve Stromovce chladnokrevně prokousnout hrdlo veverce? Věřil starý Hadry kosti kůže, že nemoci, válka a smrt jsou - mimo jiné - dílem čarodějnic? Spiknutí? Němci vyměnili čarodějnice za židy.

Stačilo mu pozorovat Flussera, aby narazil na nevysvětlitelné, nedopovězené. Bral ho jako zrcadlo. Rozuměl Flusser, co se odehrává v mysli zvířat? Opíral se o psychologii z první ruky; asi jako Luster Liebling nebo Hadry kosti kůže.

Ve společnosti psů byl Flusser živočich. Správci neušlo, že v matrikách Židovské náboženské obce nebylo o rodině Flusserova otce ani matky zmínky. Pračlověk nebyl první sirotek, kterého rodiče propašovali do židovského ústavu. Hadry kosti kůže odpřisáhl všechno. Stačilo se podepsat. Třetí říše přezírala každého neoznačeného, nevytříděného nebo nepřihlášeného, ale sem - a na hřbitovy, kterých se Němci báli - se dalo pašovat.

W. F. promlouval k psům. Německo: Není to divukrásná země? Co si vymysleli o krvi, půdě a rase; *Blut und Boden*.

Jednou mu Pepe řekl: „Vždyť ty už přemejšlíš jako pes.“

„To, že žijou se mnou, znamená, že jsou to vysoce inteligentní psi. Žít někde na ulici nebo na dvorku, jsou to všichni blbci,“ odpověděl mu na to Flusser.

Flusser nesháněl, když se Narcisek tvářil, jako by věděl, co nikdo. Blázni nepotřebují pravdu. Blázen se vyzná ve svém baráku líp než chytrý v cizím. Jeden blázen zmate pět moudrých. Blázen má každého za blázna.

U večere ohrnoval Narcisek nos nad čůčkou s půlkou košer buřta.

O Bobečkovi, který seděl v čele stolu, Narcisek prohlásil: „Když se nudí, čte Homéra. Dante je pro něj taneční pro patnáctiletou.“

Homéra pokládal za opilce, co si zkoušel verše po hospodách a vymyslel Odysseu, krásnou Helenu a trojskou válku a spol.

„Dante si liboval ve verších o dívčím přirození. Jako Karel Hynek Mácha, kterého zajímaly vlastní prostocviky. Zatracený za báseň *Máj* Františkem Palackým, Karlem Jaromírem Erbenem a současnými veleduchy, bral to lehce. Italové mají za to, že opěvovat dámské lůno, jako Dante, je ostuda.“

„Která pasáž?“ pravil Pavel Underlein, který přiváděl rodiče k zoufalství, protože ve čtyřech letech nemluvil. „Sto devadesát šest? Než král zabije syny Antimacha a spol.? Jako když rozdrťí lev mládě rychlé laně? Přijde do jejich líhně a zbaví je života? I když je laň na blízku, nemůže je chránit? Má strach. Co udělá? Uskočí stranou a utíká, zalita potem, z dosahu šelmy. Právě tak žádný z Trójanů je nemohl uchránit. Prchali z dosahu Řeků.“

„Volečku,“ pravil Narcisek k Underleinovi. „To ses naučil na z paměť? Kvůli Bobečkovi?“

„Ještě to bolí?“ Díval se Narcisek Flusserovi na pahýl malíčku.

„Mám v tom revma. Můžu předpovídat počasí.“

Narcisek posuzoval Flusserovo oblečení.

„Vole,“ pravil Pračlověk. „Budeš se chtít bavit o duši? Hovínko víš, hovínko sníš a hovínku rozumíš.“

W. F. se v pátek večer zeptal okresního rabína Cytrona, proč je v Praze tolik synagog. Poslouží Němcům coby skladiště židovského nábytku? Muzeum mrtvého kmene? Dýchala z něho drzost i nevědomost podsvětí. To hroší zevnitř Flussera, jak se vyjádřil okresní rabín. Moc často šaty nestřídal. Měl by jíst víc česneku. Už oznámil, co česnek potírá. Žárlivost, nemoci a hosty, doplnil Luster Liebling. Musejí ho kupovat načerno.

Okresní rabín byl spíš moudrý než chytrý, laskavý než škodolibý, skromnější než okázalý. Opíral se o talmud a zdravý rozum. Pokoru pokládal za ctnost. Nestavěl na odiv sečtělost jako Bobeček nebo Volpi. Ani nezakládal na sádlo jako Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, a jeho ženuška Felicie, milostpaní, a synáček Georg, kteří dohromady vážili přes půl tuny.

„Poslední slovo ve všem máš sám,“ řekl rabín.

Nechal W. E, aby si to přebíral. Proč ne? Bobeček tvrdil, že se kdysi na českých lukách pásli sloni a mamuti. Viděl to? Flusser si ulevoval na rozích, veřejných místech, pod lampou. Plešoun vytknul Flusserovi, že se myje jak kurva. Tititi, tuťutu. Tintili fintili. Škoda, že se nenarodil před sto lety. Nebo ve Francii, kde se prodejné dámy polévají místo vodou voňavkou. Mají víc veřejných záchodků než koupelen.

Flusser nasadil hlas operního zpěváka. Lidem dřív stačilo koupat se jednou za rok. Proč by to nemělo stačit jemu?

Co by asi říkal Plešoun koňům? Koně přivedou k řece jednou za uherský rok. Spokojí se s deštěm. Neobtěžuje průjmy, hemeroidy nebo zánětem. Nemastí si kotníky a lýtka. Netrousí z nohavice šupinky odloupané kůže.

Mně Flusser vytknul, že sbírám drby. Nechám se unášet pohádkami. Samá chiméra, legenda a utopie. Všechno se mi jeví bezva. Velmi dobře. Co dělám nebo si myslím, když se mi daří špatně? Stačí zavřít oči, nasadit si růžové brýlky? O čem se mi chce pořád snít? (Už jsem ho obehrál v pokeru o modrý svetr s bílými pruhy.)

„Víš snad, co je tvoje a co můžeš někomu dát? A můžeš jen hádat, co od někoho můžeš dostat.“ Naznačil beze slov opak. Hledal v mém pohledu. Co jsem neměl?

Okresní rabín rozšiřoval moudrost Starého zákona: *Pust' svůj kousek chleba po vodě, jednou se ti vrátí.*

Někdy říkal Cytron docela zajímavé věci. Třeba: Proč mají lidé každý různý hlas, odlišné chutě a každý vypadá jinak než jeho soused? Kdyby se lidi nelišili hlasem, došlo by k úpadku mravů. Manžel by ve tmě opustil ženu a jiný muž, který by ji oslovil stejným hlasem jako manžel, by uspěl. Nemohla by za to, slyšela stejný hlas. A jaká by panovala mezi lidmi závist, nemít každý jinou chuť, jiný vkus? Všichni by se pachtili za jednou věcí. A nelišit se? Žena by nerozpoznala muže, manžel svou ženu. Přinejmenším. Cytron nás nechal uvažovat, abychom si to zdůvodnili, jako, jak pravil, mravnost otců (to rozveselilo obzvláště Flussera), a vyjádřil se hebrejsky, čímž potvrdil svůj rabínský majestát okresního formátu, nevím kolikáté kategorie, *pirkei avos*, etiku otců. Měl to pohodlné, všechno svedl na Boha.

Rozhodně věděl Bůh, jako v minulosti a ve dnech, které teprve přijdou, co dělá. Můžeme se spolehnout. A přál nám na konci hodiny, jako pokaždé, aby naše jméno bylo zapsáno do Knihy života a zdraví a úspěchu, aby příliv přinesl k našemu břehu dobré vlny. Pohládl po hlavě Chadima Chagana a tichounce, do ztišené třídy, čekající na přestávku, pronesl obvyklá slova: Kéž je tvůj osud zapsán a zapečetěn pro dobrý rok.

Jako by nestačil den a noc, až do rána, komentoval to Flusser. Jakoubek Bressler mu na to řekl, že je kazimrd a do všeho rýpe. Eliahu Haberman se k němu přidal. A do třetice vyplázl jazyk na Flussera Abrahámek Pressman. Flusser se o to víc cítil, jak ho označili Němci, coby Weltfeind. Nepřítel světa. Proč ne? Vracet vyplazení jazyka na Abrahama Pressmana se mu nechtělo. Odpustil si i dlouhý nos.

Pepe vyprávěl anekdotu. Američan, Rus a Čech si vyměňují názory na frekvenci výroby dětí. Rus praví, že na to má jen červenec a srpen, teplé měsíce, protože za Uralem je zima. Američan se pochlubil, že může dělat děti dvakrát do měsíce celý rok. A Čech jen zapěl hahahaha... Já můžu dělat děti, kdy se mi zachce. Jenže se mi už tři roky nechce.

Hrstce kluků trvalo, než jim to došlo.

Mně utkvělo z Cytrona, co říkal, že se máme vyhýbat špatným sousedům. Nespolečovat se s nimi ani se nesnažit se jim pomstít. Kapku sváděl pohromy jako lepru, mor nebo nemoci na zkažené, a líčil, jak to ničí ty dobré, kteří si to nezaslouží. Doporučoval vztyčit mezi sebou a zlým sousedem zeď, za kterou se chrání s těmi lepšími, ale má to háček, zkažení zeď těch dobrých strhnou. Tak praví svaté písmo, mudrcové a proroci.

O tom se Flusserovi nechtělo ani uvažovat. Jednoho dne si talmud prolistuje, pak se uvidí. Rozdá si to s Cytronem na body. Je mu šumafuk, jestliže se Mojžíš rozešel se svou ženou a Miriam ho očerňovala a byla za to potrestána. Nikdo mu to nedokázal ani nevyvrátil. Napsat si může, kdo chce co chce. Divné je, že se to nepromlčelo a nezapomnělo. Povšiml si víc varování starověkých mudrců nespolečovat se s pány. Všimnou si člověka, jeho jména, odsoudí ho a zabaví mu majetek a zkrátí ho o hlavu. Rozumné je se pánům vyhýbat. Nechápal, že by mohl někdo umřít z lenosti. Kde to Cytron bral?

Naštěstí ho už do foroty poučil starý Hadry kosti kůže.

Líbily se mu Cytronovy protiklady. Kdo se povyšuje nad svaté knihy, bude ponížen, a kdo se pokoří, dosáhne výšin. Možná, řekl by starý Hadry kosti kůže. Milovat a dávat přednost míru? Ať to Cytron řekne panu Hitlerovi. Kdo hledá slávu, ztratí pověst? A kdo se neučí ze svatých knih, odvane jako vítr a zaslouží umřít?

Kam by nám vedla okna!

Mě zaujalo: Kdo se mě zastane, když ne já sám? A jestliže jsem pouze pro sebe, co jsem?

Dorůstal jsem do věku, kdy mě zajímalo víc a víc mé já.

Ale nejen to, které se na mě dívalo ze zrcadla, ačkoli to také.

Začal jsem mít Cytrona rád. Na jeho třídu jsem se skoro těšil.

Citoval Bolela: Přijdeš-li do mého domu, přijdu do tvého domu. Půjdeš-li do místa svého srdce, povedou mě mé nohy za tebou. Cytron to pojímal jako básně. Tak to občas znělo.

Flusser měl chytré oči. Trochu nateklá víčka od ponocování. Psi, které správce začal vyhánět, se vraceli. Prošli jsme spolu Belgickou, sousední Americkou, Uruguayskou a Francouzskou až nahoru k vodárně a k továrně na čokoládu Orion a vile Karla Čapka, který umřel žalem ze všeho, co se seběhlo a chystalo, a zpátky. W. F. vyhlížel ztracené psy. Parky na Vinohradech i jednotlivé stromy a keře znal nazpaměť.

Líbilo se mu, co řekl v pátek okresní rabín. Chtít se dopracovat něčeho bez vlastního přispění? Nemravnost. (Nemožnost.) Dospěl už jako dítě, díky ptákům a nebezpečí, které s nimi vyvstalo. (Byli ptáci potomky dinosaurů?) Křísilo to v něm poslušné instinkty. Proč mají ryby strach z měsíčního úplňku? Rybáři za plného měsíce odpočívají, vrátili by se s prázdnými sítěmi. Nezajímala ho otázka, proč byl stvořen člověk. Smysl? Rozdíl mezi svobodou, odpovědností, bujností nebo zdrženlivostí? Už se mu to rozpustilo v krvi.

Kopal při vyučování do trnože. Osobní odpovědnost za lidské společenství? Kam by mu vedla okna! Nemravnost? Červ v sezamových zrníčkách? (V životě neviděl sezamové zrníčko.) Smaže pokažená pověst lesk z reputace?

Jsou ženy odlišné plémě? Sestřička Liana ne. Bude z ní kurvička? Má umřít hladu? Chudinka musí mít šikovné ruce a rychlé nožičky. Správně se uvolnit. Taky si nevšímá, jak milostpaní Felicii Freudensfeldové přibývají vrásky, tuční brady a nafukuje se břicho. Má nadmíru tělesných plynů? Jak dělá ředitel děti? V jaké pozici si pořídil syna Georga, Vařbuchtů? Snad dělají prcky na schodech. Porážka je porážka, vítězství vítězství. Co si chce okresní rabín myslet, je jeho věc. Nový zákon ignoruje. Taky Flusser říkal – jako Cytronův Bůh: Jsem, co jsem. Nejsem, co nejsem. Nelze mě spodobnit obrazem, vystihnout slovem. Co si na mně kdo vezme? I nejlepšího koně nakonec sežerou psi. Už se netázal, kdo spolyká psy. Rabín použil večer úsloví: *Nejsou špinavá ústa, jen špinavé uši.*

V něčem byl Flusser ukážka z Darwina. Zastínil slabůstky proti silným. Podobal se červu, který vypadá jako větvička. Jindy molu s děravými křídélky, aby ho nesežrali.

„Nejsem žádná přísavka.“ Koho píchnul sršeň, odhání i komára. Může si sirotek dovolit přijít se na svatební hostinu najíst s prázdnými rukama?

Plešoun znal chytáky německého jazyka jako *Brautkleid bleibt Brautkleid und Blaukraut bleibt Blaukraut*. Kdo to řekne třikrát rychle za sebou? *Nevěstiny šaty zůstanou nevěstiny šaty a modré zelí modré zelí*. Luster přidal: *Sysli šli se sledi a slintácci si to šlapali beze šlí*. Třikrát za sebou.

Volpi objevil, že Dante věnoval 232 sonetů a tři tisíce dvě stě čtyřicet osm jedenáctislabičných veršů dívčímu mezinoží. Filozofové to popírali až do roku 1881.

Renátka objevil, že si odborný učitel Baeck, Plešoun Leoncalo, vystřihuje z Telegrafu a Zpravodaje inzeráty: *Pokles potence a problémy s erekcí. Nový preparát! Erekcce, sexuální vitalita a libido! Sexuální apetit. Zlepšení u 90 % mužů. Prožívání. Zvýšení četnosti styků. Bez lékařského předpisu v lékárnách.*

Při Bobečkově vyučování Flusser škytal. Bobeček mu hrozil. Vyhodí ho za dveře. Rád půjde, utrousil Flusser. Líp se mu dýchá. (To lhal.) Od Abraháma k Hitlerovi? Stačí rozum?

Bobeček vykládal o Bismarckovi. Sjednotil Německo. Zavedl penzi od pětadesáti let. (Málokdo se pětadesátky dožil.) Bismarck nevěřil, že by se většina voličů obtěžovala k volebním urnám, i kdyby vysypali cestičky pískem. Lidi chtějí svobodu, ale zvednout pro to malíček?

Vysvětlil, co to je beztrídní společnost. Neploužit se dějinami, krok za krokem, kulhat – skočit. Nevysvětlovat dějiny, měnit je. Ekonomie, hybatel a výsledek.

Německé tradice. Pracovitost. Smysl pro kázeň. Čistota. Důkladnost. Vzdělanost. Koncept Karla Marxe. Odkaz Thomase Mora, Campanelly, Fouriera a *Od utopie k vědě.*

Lekal ho fanatismus. Schopnost jít za krysařem. Praotec Abrahám, ochoten obětovat prvorozeného syna, loajální k Bohu. Udělali z něj ve Starém zákoně výstražný příklad? Na univerzitě Bobečkovi vysvětlili, proč Němci milují hotové peníze. Po první válce trpěli inflací. Teď to svádějí na židy. Hitler se bojí židů a Rusů. A židé se bojí Hitlera. Koho se bojí Rusové? Jejich šéf se bojí židů a psů. Lékařů.

Chtěl, abychom viděli dvojí Německo. (Myslel jsem na pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera po válce, když se mi zdálo, že pro každého Němce se jeho stín prodlužuje.)

V hospodě na rohu něco slavili zedníci, tesaři a pokrývači. Řvali: *Tys mně, miláčku, k srdci nepřírost...*

Vlajka, orgán českých fašistů, vytiskla seznam, co obřezaní zavinili: Chamtivost, rasismus, útlak. Otroctví, závist, imperialismus. Zrůdnost. (Zrůdné umění.) Falešné iluze. Vyhlazování národů. Otravu ovzduší. Vysychání potoků, jezer a řek. Úbytek lesů. Neúrodu. Neštovice. Mor. Soustavné a nemilosrdné snižování základních podmínek umožňujících slušný život. Syfilis. Ztrátu zdrojů obživy. Zpochybňování hodnot.

Temno. Zdůraznění pohlavního pudu jako zdroje všeho, co člověk chce, dělá a zároveň nechce. Co to je? Snižování člověka. Destrukce. Absurdita. Židé vnesli do historie individualizaci dějin, jako začali malíři v patnáctém století malovat portréty. Už ne jen kolektivní malby, ale portréty jednotlivců. Židé potlačují kolektiv, zdůrazňují jednotlivce. Zaměňují protivy. Ve výsledku šíří lidé strach, hnus a bolest.

Sadismus, narcismus, ničení a nechápavost árijského umění. Chamtivci slastí. Sexualitu jako zdroj všeho.

Zkázu evropského umění. Kdo zavedl lékařství do slepé uličky? Podvodníci jako pan doktor Sigmund Freud a taky jeho vídeňský souseď, pisálek, pan Arthur Schnitzler, s kterým se ze žárlivosti radši nestýkal. Obřezaný Zamenhof stačil zmást lidi esperantem. Kdo se smísil s původním evropským obyvatelstvem, aby pokazil čistotu jeho krve? Rozložili kvetoucí civilizace. Zmrzačili kulturu. Povýšili slovo nad čin. Svého Boha nad bohy ostatních. Vymysleli konkurenci. Mauři ve Španělsku byli začátečníci. Královna Isabela udělala dobře, když je vyhnala ze země, leda by se obrátili na křesťanskou víru. Ve jménu křesťanské lásky je věšeli, jako je předtím Římané křižovali. Zavinili nezaměstnanost. Umírání nemluvnat. Vyvrhli ze svého středu Karla Marxe, syna rabína, kterého povýšili na božstvo a nakazili tím miliony lidí ve všech světadílech. Veliké čištění začíná. Ať si nikdo nedělá iluze, že se mu vyhne.

Flusser začínal být pyšný, jakou důležitost zaujímá v dějinách. Hadry kosti kůže mohl klidně spát.

Flusser se ptal Bobečka, jak je možné, že se Němci mezi sebou tak rádi udávají. (To se líbilo Lusteru Lieblingovi.) Češi ne? *Gestapo* by devět hříšníků z deseti bez udavačů samo svou pátrací snahou neznalo.

„Láska je víc než inspirace,“ řekla Mali Kirsten Nováková Bublině a sestře Regině. „Láska je její zdroj.“

Co se týkalo tělesnosti, neměla s morálkou co dělat. Některé zásady, kterých se držela sestra, se do toho tlačily. Nakonec, když to dokázal, udělal každý stejně, co chtěl. Každý měl svá tajná, zato pevná pravidla. Vymykalo se to z pravidel.

„Mám výkyvy,“ řekla Mali Kirsten Starci.

Tázavě vzhlédl, aby se neurazila. Pochopila druh jeho údivu.

„Co se stalo?“ otázal se Stařec. „Někdo ti umřel?“

Zavrtěla hlavou.

Zdálo se, že to Starce uklidnilo.

V průchodu domu na začátku schodu byl česko-německý nápis: *Juden sind in der Londoner Gasse 17 unerwünscht*. Židé jsou v Londýnské 17 nežádoucí.

Stařec řekl: „Tři mladí lidé odjeli z domu do Německa. Slouží v *Bombenkommandu*, v pracovní skupině nevybuchlých bomb. To, a ještě nevím co. Je toho víc, co nevím. Mluvíš německy?“

„Trochu.“

„Víš, co je to *junge Erbsen*?“ řekl Stařec. „Mladý hrášek.“

„*Meldet sich zur Stelle*. Hlásí se na místě,“ dodal a usmál se téměř poťouchle.

„Tři ženy z domu zařadili k *Entlausungskommandu*. Odvšivovací skupině. Jsme pro ně *auslendeři*. Měněcenní cizozemci. Máme

v domě dva členy *Werkschutzu*, závodní strážce, a *Volksdeutsche*, cizince, který se přihlásil k Němcům. *Ritterkreutzträger*, nositel rytířského kříže. Jeho žena to u schodů vylepila. Nechala se slyšet, že v baráku je *Schweineri*, svinský nepořádek. Vyvaňuje české hovězí, ale nazývá je *Ochsenfleisch*. Učíme se německy. Běda poraženým,“ skončil Stařec.

„Máte v domě židovské partaje?“ Byla mu vděčná za jeho postoj, aniž to řekla. Asi to na ní poznal.

„Už ne,“ odpověděl Stařec.

Měla chuť mu povědět o své židovské babičce. Neudělala to.

„Všichni máme výkyvy,“ řekl Stařec. „V tom se podobáme kývácím hodinám. Není to jen to...“ Nedopověděl co.

Byla si v jeho přítomnosti nejistá. Měla pocit, že se dotýká něčeho hlubšího.

„Co bolí, zneklidňuje a obráceně,“ dořekl Stařec. „Země je plná vězňů.“ Pak řekl: „Jsme všichni židé.“

Lekla se.

„Půjdu,“ řekla.

„Máš svoji cestu,“ řekl Stařec.

Mohla říci, že u něj nachází pohodu? Smysl, mír a rovnováhu? Záviděla mu vyrovnanost. Spoléhala se, že to Stařec tuší. Neměla by ho šidit o čas. V sobě to v tu chvíli neměla.

„Zkrásněla jsi,“ řekl Stařec.

„Od poslední?“ Usmála se.

„Nebudeš dlouho sama,“ podíval se na ni Stařec. „Máš celý život před sebou.“

„Brzy mně bude sedmnáct.“

Nacházela ve tváři Starce klid, který mu záviděla. „Už půjdu,“ řekla.

„Přijď co nejdřív,“ nezdržoval ji.

„Díky.“

Pokaždé si vyzula boty. Obula si je. Sledoval ji pozorně, jak si pomáhá prsty místo lžící. Šla po schodech, spokojena. Neříkal Luster Liebling, že nejdůležitější ze všeho je počít? Měla by si skočit k švadleně?

Dívala se na špičky svých červených bot. V ozvěně v ní Stařec vyvolával potřebu pokory.

Pamatovala si na Starcovo přísloví: *Kůň bez jezdce stále zůstává koněm. Jezdec i bez koně člověkem.* Také řekl: *Hlava tě nepřestane bolet, i kdybys obrátila svůj polštář nastokrát.* Když mu řekla o Černém Pepem, pravil: *Každý boj s láskou je už dopředu prohraný.* Nechtěla se ho ptát, proč si to myslel.

Vlajka uveřejnila seznam protižidovských opatření, s nimiž lepší vlastenci, jak redaktor zdůraznil, nemuseli čekat na říšskou protižidovskou iniciativu. Zdravé jádro národa sledovalo svůj odvěký instinkt. *Vlajka* žádala obyvatele Protektorátu o větší důslednost. Vytrvalost. Nenechat se uchlácholit západní propagandou nebo liknavostí. Hlídat. Bdít. Neumdlévat. Už 14. října 1938, nikým nepodníceny, vydaly vrcholné české stavovské organizace lékařů, právníků a advokátů, notářů a inženýrů memorandum požadující, aby toto povolání nesměli vykonávat židi. Profesorský sbor Karlovy univerzity odmítl přijímat po dva nejbližší semestry židovské posluchače. Třináctého ledna, zatímco se národovci radovali z Mnichovské dohody, jen když nepodrazí pivo, byli židovští právníci vyloučeni z Jednoty československých advokátů. Dvacátého sedmého ledna přijala vláda opatření proti židovským státním zaměstnancům. Začalo – pokud se nevzdali dobrovolně – vyřazování židovského živlu ze státních služeb ve školství, tisku a filmu, rozhlasu, nemocnic a pojišťoven a nemocenských

pokladen. Připravilo se přezkoumání občanství lidí usazených v zemi po roce 1914 a prozkoumání, jak nabyli majetku. Židé, kteří uprchli na naše území, jsou předáváni – nejen na přechodech – nacistickým úřadům. Podobně si počínají Švýcaři. Začal bojkot židovských obchodů, lékařů, advokátů. Kdo potřebuje synagogy v árijském okolí? Římané je měnili na prasečince. Ideál Čech a Moravy? *Judenrein*. Židůproště. Přitakat životu, volala *Vlajka*. Proti židovským maskám, přetvářce, pokrytectví. Na pochod, kupředu. Hurá! Od pravěku k dospělosti a od historie k přítomnosti. Dál. Bez falešných iluzí. Pryč s židovskou archeologií minulosti, biblického odkazu dva tisíce let za opicemi.

Flusser přinesl tucet nálepek, které odstranil z neárijských obchodů, ordinací a realitních kanceláří. *Pozor, žid! Křivonosí, křivonosky. Vyhněte se obloukem. Psům a židům vstup zakázán. Židé nevítáni*. Nalepil to na spodní stěny vík na záchodě. Stačilo zvednout a číst.

Vlajka přinesla karikatury nosatých, otlemených a břichatých s křivými nosy a židovskou hvězdou. Karikaturista je oblékl do po-mačkaných a flekatých fraků a večerních obleků s vestou. Vynikly zlaté řetězy hodinek. Co žid, to platfusák. Pajdali.

Árijský boj psal o parybě, bílém žraloku.

„Mocná spodina,“ pravil doktor Popper.

Plešoun chtěl vědět, čím chtěl Flusser být.

„Můžu prodávat deštníky, pasti na myši. Levně nakoupit, drahé prodat.“

V osmi, když zapálil činžovní dům, z něhož se museli vystěhovat, byl už samostatný. Zlatá Praha? Karel Hašler mu připomínal Babičku Boženy Němcové. Gentleman, schopný vidět věci lepší. Ještě nevěděl, že Karla Hašlera, posměváčka a skladatele satiric-

kých písniček, Němci zavřou v Mauthausenu, přiváží ho řetězy k rouře u sprchy a nechají zmraznout v zimě v ledové vodě.

Flusser se poškrábal ve vlasech. Nemá člověk nejradši sebe, aby neobtěžoval péčí druhé? Nemůže za to, že to v desateru vynechali.

Vzpomínal na Lianu. Zůstala v cirkusu. Tatínek byl rád; nebude z ní tak záhy kurva. Máme k tomu blízko, prodávat za peníze, co by mělo být z kamarádství, soucitu a porozumění a z lásky. Na druhé straně – jak se uživit, a nekrást? Mnohoženství je krásné. Harémy by jinak nebyly. Lianka prodávala vstupenky, zametala uličky k manéži. Vycvičí z ní umělkyni. Bude asistovat žonglérům, starat se o koně. Zašívát šaškům kostýmy. Nosit kbelíky s vodou. Maličko šilhala. Flusser věřil s tatínkem Hadry kosti kůže, že šilhaví nosí štěstí. Lieblinga zajímalo, jaká je v hrudi.

„Růžová,“ odvětil po chvíli Pračlověk.

„Má prsa válečky, kuželky, nebo hvězdičky? (Bramborových placek a míchaných vajíček se zdržel.) Dala si přeměřit, jak daleko má od sebe bradavky?“

„Srovnáváš holku s preclíkem? Nebo kmínovou housku se solí?“

„Nevíš, jaká je tvoje sestra?“ ptal se Narcisek.

„Měls vůbec sestru, ty?“

„Už měla děti?“

„S tebou by se nespustila. Blbům se vyhýbá.“

„Kdo se oblíká do cizího, toho na ulici svlíknou,“ řekl Luster Liebling. Díval se na Flusserovu novou koženkovou bundu.

Rostlo mezi nimi napětí. To nesourodé, čím se jeden druhému podobali.

Na Lieblingovu otázku, jestli se Liana zapletla s ředitelem cirkusu, odpověděl Flusser, že to by nešlo. „Co je v domě, není pro mě.“

Ředitel cirkusu spadnul při stavbě šapitó. Poškodil si sedací nerv. Musel by k ní dokulhat.

L. L. nemluvil o nežidovské polovině. Vše zdůrazňovalo tu židovskou. Byli jako provazochodci na vysokém laně. Pro svůj rodinný původ si byli blíží, než se domnívali.

Liebling vycítil, že Lianka je Flusserova Achillova pata. Pračlověk viděl Lianku jako sluníčko, z něhož vyzařuje milost. Jeho láska byla bratrská. Luster Liebling naznačoval, co mohou provozovat.

Flusser pozoroval kočku. Vyhřívala se na střeše. Najednou se vymrštila, skočila a měla v drápech vrabce.

„Neudržíte dekorum,“ podotkl Flusser. „Chce skočit, skočí. Co pro tebe můžu udělat?“

Uvažoval: „Když leží a čeká, je krásná. Tichoučká, nevyruší ani vrabčáka. V její blízkosti bys šeptal. A znenadání skočí, chytí a kousne. Je samá krev, než se olíže. Vrabčákovi nepomůže ani Bůh okresního rabína Arnošta Cytrona.“

Narcisek ho obtěžoval otázkou: „Nevěříš?“

„O Bohu můžu pochybovat. O tom, co dělám, nesmím.“

V pátek okresní rabín vysvětlil, jak to bylo s Davidem a Goliášem. Flusser to přeložil do hantýrky. Bůh řekl Davidovi, aby odhadnul obra, který s nikým neprohrál. Obr se obalil brněním. Nechal si před sebou nosit šípy. Byl silný, ale nepohyblivý. Nemyslel na porážku. David si nemohl dovolit prohrát, obr by rozšlapal všechny. Musel předvídat. Nesmí se k němu dostat blízko. Dosaňoval by mu sotva k pasu. Obr se opírá o minulé vítězství. David zabil jen lva a medvěda. Obry, radil mu instinkt lovce, musí člověk porážet z dálky. Lehce, s humorem. Mít za ušima. Nechá ho v tom Bůh samotného? Má sílu. Musí připojit obratnost a důmysl. Až to udělá, může si odpočinout. Za každý omyl se platí. Jako gól: nedáš, dostaneš. Bůh se mu postaral o duševní rovnováhu. Zbytek nechal na Davidovi.

„Kočku lidi pomlouvají, nebo omlouvají,“ dodal Flusser. „Buď je falešná a nevěrná, nebo si o sobě myslí víc, než zaslouží. Psi jsou jiné kafe. Kočka v akci mě inspiruje.“

„Víš, co je civilizace?“ otázal se Narcisek.

„Kde ji vidíš?“ pravil zvýšeným hlasem Pračlověk. „Že tě může dvakrát denně přejet auto? Porazit tramvaj? Nebo shoříš v činžáku, než přijedou hasiči? Když se držíš cestičky v parku? Zkratkou přes záhon růží? Pro Plešouna jsem v džungli, i když se držím cestičky,“ pronesl Flusser. „Jeho zlobí, třebaže to vezme přes záhon tulipánů. Civilizace? Sladká řeč, tenká slupka, jed v srdci. Pomalu všude víc strojů a automatů než lidí.“

Otíral se v umývárně éterem.

„Jsi živočich,“ řekl L. L.

Flusser vytýkal řediteli, Plešounovi a Bobečkovi i okresnímu rabínu Cytronovi, že se chtějí ke všemu vyjádřit. Na rozdíl od Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, nejsou spokojeni s tím, co mají, čím jsou a jak se sami vidí. Ze syna ředitele, Georga, rostl fouňa. Na chodbě neodpovídal na pozdrav.

„Třesou se představou, že takhle by měli prožít celý život.“

Rozdali jsme si partičku pokeru. Protřásalo se přitom kdeco. Včetně duchů, ve které věří kluci jako Pavlíček Volpi. Flusser dal k lepšímu, co mu sdělila Liana. Viděla v záhrobí matku. Slyšela, jak říká, proč už nesnesla život vedle starého Hadry kosti kůže. Kdyby se alespoň holil, myl a občas převlékal. Mluvílo se o uhranutí. Síle pohledu. Skrytých možnostech očí. Slyšeli o zlém oku?

Rozdával jsem. Flusser snímal. Vykládal nám, co můžou znamenat oči.

„Hraj,“ pobídl ho L. L.

„Proč myslíš, že lidi lžou?“ vznesl otázku Adler.

„Proč někdo nelže?“ utrousil jsem. (Věta, kterou opakoval W. F.)

„Nechtěli byste se soustředit?“ vložil se do toho L. L. „Hráč prohrál kalhoty, protože při hře řešil. *Erlедigt*. Uděláme to za pět?“

Z devadesáti procent pro něho bylo tajemství karet ve schopnosti se soustředit.

Flusser prohrával. Myslel na prohru víc, než bylo zdrávo. Dostane něco nazpět? Šlo to do kapsy Lieblinga. Podezíral Flussřík L. L. že je v tom víc, než L. L. umí? Neměl karty v rukávě? Asi ne. To na L. L. nevypadalo. Nežralo ho, kolik, ale že s Lieblingem. (Pepe přišel od Mali Kirsten Novákové, Flusser z pince.)

Co si Flusser myslí o očích?

„Chceš existovat?“ zeptal se Flusser. „Hladovět, nemít šaty, boty, kapesné? Nepotřebuju Bobečka. Znam rozdíl mezi být, chtít a mít. Stát, nebo klečct. Žebrat, nebo rozdávat.“

„Ty naše Pasionario,“ řekl Pavlíček Volpi.

Pro Flussera byly vše sportovní schopnosti, síla, možnost vyhrát. Ztratí, jako Ervín Adler, sestru, pak otce, nakonec matku? Život permanentní ztráta? Ze štěstí opak, z dobrého horší a z horšího nejhorší? Nemusel se držct starého Hadry kosti kůže. Zápas na hodně kol. Od gongu ke gongu. Snažil se překonat strach. Turnaj. Psychologie. Život. Síla, kterou čerpá ze sebe i zvnějšku.

Byl Komenský žid, jak se vyjádřil Bobeček? Dal se pokřtít, aby z něj neudělali, co nechtěl? Katolík?

Podle Bobečka vystěhování lepších pustilo zemi žilou jako Španělům za Isabely. Naštěstí všichni chytří nikdy neodejdou, i když někteří jen proto, že to nestihnou.

„Pas,“ řekl L. L. „Zloděj srdcí? To dneska řekla Mali Kirsten mně. Zloděj času.“

„Kradu, proto jsem,“ řekl věčně Flusser. „Vím, co znamenají oči.“

Začalo září 1941. Heydrich nařídil každému nad šest roků nosit na prsou a na straně a ve výši srdce žlutou židovskou hvězdu s černým

nápisem *Jude*, vytaženou v šesti cípech černou, a přiřitou tmavou nití. Židům se zapovídá opouštět obvod bydliště bez písemného povolení policie. Na Slovensku schválila vláda katolického kněze Tisa židovský kodex, tvrdší, než jaký přijali Němci v Norimberku v roce 1935. Přece nezůstanou za svým vzorem pozadu. Zaplatili Třetí říši (první byla Římská říše německá v prvním tisíciletí, druhá ve středověku a třetí od konce roku 1933, kdy nacisti vyhráli volby) za každého muže, ženu a dítě odeslané do Auschwitz-Birkenau pět set marek. S podmínkou, že se odvezený nesmí vrátit. Majetek propadl státu.

V pražské čokoládovně přišli začátkem týdne do práce zaměstnanci s papírovou žlutou hvězdou. Vzali jim za to přiděl cigaret a lístky na šaty. S každým, psala *Vlajka*, kdo vyjádří sympatie k nosatým, budou zacházet německé úřady jako s nearijcem. Není větší potupy než bílý žid. Bylo riziko courat se po Londýnské nebo po Václaváku po osmé bez hvězdy. Pro sousedy pozdravit a neudat. Nemluvě o tom, že by se někdo zastavil. Ostatně, zbývala ještě vždycky druhá strana silnice nebo chodníku, na něž stačilo přejít.

Vyzkoušel jsem si to nazítrí. Bylo už po osmé, uzavírací hodina. Vzal jsem to Belgickou nahoru k Olšanským hřbitovům s návratem kolem Flory a nazpět Václavákem až na Národní, k divadlu a nahoru domů. Chtěl jsem si dokázat, že se nebojím. Pro Flussera to byla ztráta času. (Pocítil jsem poprvé, co jsem ho obehrál o svetr, v jeho očích obdiv.) Z baru Peklo z ulice podél Vinohradského divadla vyšla trojice. Křiklavě nalíčená dámička, dva elegáni SS. Stáhla si rukavičku. Podala ruku prvnímu esesákovi. Sklonil se dvorně, oslintal ji a zeptal se, jestli s ním nepůjde. Nemůže, odpověděla. Domluvila si něco už včera. Dohodnou se zítra. Dámička zase zmizela v baru. Slyšel jsem slovíčko *verfluchte*. Vypekla je? „Hej, ty!“ křikl první esesák na mě. „Sem!“ Druhý vytáhl pištálku. Minutu nato přejelo od chodníku před divadlem obojživelné auto se šoférem SS.

„Dovnitř,“ ukázal mi první esesák na dveře vzadu.

Ještě než jsem mohl nastoupit, vylezla dámička z baru.

„Franz und Hans,“ volala. „To přece nemůžete.“

První esesák znovu zaklel. „Chceš říct, že je někdo *in diesem verfluchten Land* bez viny?“

„Je to dítě,“ křičela dámička.

„Zmiz!“ štěkl na mě druhý esesák.

„Lote!“ dodal.

Odjela s nimi.

„Svíralo se mi v kalhotách,“ přiznal jsem zdráhavě Flusserovi a Lieblingovi.

„Narodit se jako holka byl bych rád kurva,“ usoudil L. L. „Říkal jsem to včera Mali Kirsten Novákové.“

„Strach je peklo,“ připustil jsem. Radost žít se ve mně měnila v strach.

„Myslíš, že jsou to cínoví vojáčky?“ zeptal se L. L.

Narcisek se tu noc počural. Flusser nevysvětlil, co pro něj znamenají oči. Zákaz vycházet po osmé zvýšil ruch v domě. Zdálo se nás tu být víc. Dům byl těsnější. Připomínal klec, past a propast. Voliéru. Pojem svoboda se najednou změnil v chiméru. Měl Hitler pravdu, že svoboda není pro všechny? Pro nás jí ubývalo.

„Vás, prezenti, neudrží duch zákonů, ale síla a hrůza,“ řekl Plešoun. „Rákoska.“

Včera mu dal pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler ke čtení francouzského rouhače Voltaira.

Oskara Schizku otec chytil, jak si hraje s krysou. Sežrala tlusté od šunky. Starý Abraham Rothberg (šlo mu na padesátku) se rozkřičel. Hraje si Schizka s krysou, nebo krysa s ním? V noci z Golema Krysy Rothberga vytryskla báseň. Břímě mít dítě s kolečkem navíc. Schizka si přestal šlapat na jazyk. Ušil nejkrotější

kryse kšíry ze síťových tašek. Krmil ji burskými oříšky, které Abraham Rothberg sehnal od pouťové cukrářky, s níž měl poměr.

Pavlíček Volpi si četl s baterkou pod peřinou o židovském ševci jménem Hirsch. Nepovedlo se mu zavraždit guvernéra ve Vilnu, generála von Wahla. Kvůli osmi dioptriím a malému nosu si Volpi přivázal brýle k hrdlu a za uši provázkem. Židovské davy chudých provolávaly slávu zakladateli sionismu na jeho cestě Polskem. Prohlásily Theodora Herzla za židovského krále. (Jeho syn si v Paříži vzal život. Dcera, umístěná v terezínském ghettu v ústavu pro choromyslné, skončila v Auschwitz-Birkenau.) Volpi vzdychal. Brýle mu díky provázku držely. Šťavnatější sousta v knížce dával k lepšímu. Člověk se musí naučit žít i s antisemitismem. Herschel Grynszpan. Kluk jako L. L. Spáchal na podzim roku 1938 atentát na Ernsta Von Ratha, německého velvyslance v Paříži. Devátého listopadu rozpoutali nacisté v Německu Křišťálovou noc. Synagogy hořely. Tekla židovská krev. Židy odvážely vlaky do koncentračních táborů. Došlo k Mnichovské dohodě a Němci vpochodovali do Sudet. Pořád se střílí. Stačí číst příslušnou rubriku v novinách. Popravy, popravy, popravy. Proslýchá se, že chtějí vystěhovat český národ do Patagonie. Ale předtím nás postřílí. Zašeptal: „Svině.“

Zajímalo ho moje dobrodružství s kurvou Lote a esesáky Franzem a Hansem.

Co má člověk dělat, když se z veselého stane teskné, ze smíchu pláč? Knihovnice mu řekla, ať přijde po válce. Aby pochopil proč. Omlouvala se. Strašně se stydí. Odpustí jí? Zákazy si nevymyslela. Volpi zdvořile stál. Večer to dal k lepšímu. Mohli jsme se potřhat smíchy.

„Myslel jsem, že strach není vidět,“ řekl.

„Strachem jsi znovu dítě,“ řekl Flusser.

Volpim to nehnulo. Prokousával se románkem Johana Valentina Andrease *Chymická svatba Christiana Rosenkreuze z roku 1459*. Zve-

řejněná tajemství pozbývají lesku i hloubky. Znesvěcená ztrácejí sílu milosti. Nemá smysl házet perly sviním. Ustýlat oslu na růžích.

Luster věděl o *Heereswaffe*, že její hudebníci vykrádají pro *Wehrmacht* skladby Franze Liszta. Znělku k poslechu zpráv z poličních reproduktorů.

Narcisek dával v noci k lepšímu, jak ho sváděl rodinný učitel piana. Zapletl se s jeho matinkou. Nasadila tatínkovi parohy. Pozval klavíristu do hostince, aby přehrál Mozarta. V lebeční kosti na čele měl od té doby ocelovou destičku. Matka byla jeho láska, záhada i motiv nenávisti.

„Rozlišuju oči, co škodí, vraždí, uhranou,“ řekl Flusser v noci. „Lidi se zlým okem. Uhranou ženskou, dítě, staré rodiče, kterých se chtějí příbuzní zbavit. Na venkově denní chlebiček. Matky dělají dobře, když se dvakrát podívají, než někoho nechají kouknout do kočárku. Leda by si tříkrát odplivly.“

Starý Hadry kosti kůže věřil, že sedmý syn kohokoli, komu se narodí, bude génius. I kdyby neměli na tkaničky do bot. Potvrzovali mu to Bach, Mozart.

Uchytila se další Flusserova přezdívka, Zweistein. Podle Bobečka Máhlera i Plešouna Leoncavala každým coulem Pračlověk. Prabytost po otci Hadry kosti kůže. Weltfeind Albert Flusser-Zweistein. Otec Hadry kosti kůže vyprávěl Flusserovi místo pohádek o příšerách, vysezených z vajec jako skály v Americe. Jejich zbraní je oko. Z ohně, jedových par nebo oslnivých kamenů. V oku zavražděného zůstane obraz vraha. Zkušenost doktora, který navštívil Borneo. Večer ve vesnici zmizel asistent. Ráno našli desetimetrovou anakundu s hrbem uprostřed. Hada zabili a rozřezali a vevnitř našli asistenta. Plaz se kolem něj ovinul, zadusil ho, pak spolknul a trávil. Kde se asi vzala pohádka o vlkovi a Červené Karkulce?

Jaký je rozdíl mezi židovskou a katolickou holkou? Katoličky vědí, co zakládá hřích. Pilně je to učí kněží a faráři. Viz Mali Kirsten Nováková. Slovíčko žid v tu dobu už bylo jen urážka, potupa a nařčení a vstupenka k představení, kterého se člověk rád zřekne. Být árijcem bylo bezpečnější. Vymytý mozeček se dovolával logiky, která na to byla krátká. Flusser věřil, že se nenarodil, aby za něj někdo rozhodoval. Přišel na svět, aby si podle své podoby stvořil svět vlastní. Může rozvrátit kousek Německa vůlí, činem i myšlenkou. Jak to souvisí s očima? Měl svůj vnitřní hlas, jako břichomluvec. Hlas matky, který slyšela ve snech cirkusová sestřička Liana. Osvojil si situační morálku dřív, než rabín vysvětlil, co to je. Jedna ze tří morálek, od pánaboha, s kterou se na kameni vyrytou tahal Mojžíš, ta rozumná a podle zákona, a kterou si každý určuje sám. (Podle situace.) Měl rád zkazky o Samsonovi a Dalile, o Sodomě a Gomoře, Júdit a Holofernovi. Na ulici se zastavil před řeznictvím. Co mají dějiny společného s uřezáváním hlav? Za stříbrný ocelový hák visela zmrzlá bělostná půlka prasete, jemuž chyběla hlava.

Viděl Německo. Zlé psí oči. Vzteklinu. Druh zhrzené lásky. Jak říkal autor pomocného učitele Bobečka Lentý Máhlera, dobu vymknutou z kloubů.

Adler se zeptal Flussera: „Jak to, že lidi vypadají jako pes, kterého mají? Nebo obráceně?“

Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, neukonejšila průpovídka, že blechy, které roznesli Flusserovi psi po Belgické 25, tu budou (jako peníze), i když my už ne. Narcisek sepsal se Znovuzrozeným Renátkem Ochslerem-Sálusem a Eliézerem Propperem-Delím protestní petici.

„Kdyby měl Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, úměrně své váze sílu blechy, kterou má to zvířátko v zadních, přeskočil by barák,“ pravil Pavlíček Volpi. Sugestivní představa.

Rozřešila to okupační zpráva: obřezaní nesmějí chovat domácí zvířata. S výjimkou akvarijních rybiček.

Poslední voříšek ohryzal, co mohl. Flusser ho myl, kartáčoval a čistil mu uši a oči. Škoda na nábytku za deset tisíc. Narcisek podezíral Flusserovu náklonnost k psům z milostného charakteru. Četl o atavismu, bestialitě a využívání zvířat. Volpi našel v Ottově naučném slovníku, že podprsenku uvedli na světové výstavě v Paříži roku 1899 Francouzi. Ženy se zbavovaly korzetů. Byl z toho všeobecný skandál. Psaly o tom všechny noviny. Ozvala se samozřejmě konkurence. Kdo má v obchodě rád soutěž? Časem se k podprsence přidaly živůtky, krajky a stuhy a barvy. Volnější paspulky. Vyzvědačka Mata Hari, se kterou se prý vyspal americký spisovatel Hemingway (než se o něm po jeho smrti začalo psát, že byl impotentní anebo měl sklonny využívat konečník), využila podprsenky s vatovanou vycpávkou. Luster Liebling dodal, že ženská, která spí v podprsence, pro něj není ani polovina ženy. Fascinoval ho Modigliani. Tváře. Kostnaté zadečky. „Největší lhářka na světě je podprsenka,“ pravil L. L.

Flusser nosil v kapse policejní píšťalku. V nestřeženém okamžiku způsobil v ulici zmatek a odvedl někomu psa.

L. L. trvalo půl hodiny, než chytil blechu. Obrátil se na Flussera: „Nechceš si taky jednou nechat jen něco pro sebe?“

„Nemáš rád zvířátka?“

Hadry kosti kůže by z něj měl radost. S ním si ani L. L. nebude vytírat oči. Šetřil energií. Podle Bobečkova Einsteina hmota a energie jedno jsou. Hmota je energie, energie hmota.

Sesypat se pokládali v Belgické za hřích. Neskuhrat. Zabít, nebo nechat se zabít. Začíná to pohledem, slovy, a vede to ke smrtelné ráně. Ostatní je komentář, ilustrace. Výmluvy.

Luster Liebling po něm loupnul očima. Cítil se vinen za tatínka ve *Waffen-SS* a spoluvinen za osud židovské maminky. (Znal

jsem míry, váhy a podoby Mali Kirsten Novákové, v trojúhelníku mezi jamkou, kterou končí krk, a stopkami bradavek na prsou podobných kapkám, a polohu, co je ze dvou třetin mezi stehny, ve velikosti prodlouženého vlašského ořechu i s úzkou štěrbinou, v barvě narůžovělé mušle.) Flusser jeho pohled přijal a vrátil. V modrých očích měl sto tisíc let skalních zkušeností.

Tušil jsem, že se jejich vůle srazí. Ještě po zákazu psů si přivedl Flusser na noc zrzavou fenku. Připomínala Lianku. Krmil ji dudlíkem na láhvi od inkoustu, do které nalil vodou zředěné mléko pro nemocné. Kuchař si ráno mohl natrhnout ústa. Doktor Popper vrtěl hlavou. Mění se morálka, kterou rozděloval, jako okresní rabín, na tři druhy – zjevenou, rozumnou a společensky uznanou, nebo osobní? Rozkládá se tkanivo, které sloužilo lidem jako záchranná síť? Mantinely? Nebo má pravdu Darwin, že zvítězí – bez ohledu na mravnost – nejsilnější? Bude to slovo, jak věří Bobeček? Okresní rabín odpověděl. Na začátku i na konci se člověk řídí srdcem. (Vyletěl i s tím za pár měsíců komínem.) Zákon džungle je déšť, který smáčí všechny, slunce, jehož paprsky se dotýkají všech. Stín zůstane stínem.

Na rozloučenou uspořádal Albert Flusser, Pračlověk, na dvorku zápas psů. Zakousli se jeden druhému do krku. Přijímal sázky jedna k padesáti. Flusser se nestyděl vzít si na záchodě kóji bez dveří. Byl pro Narciska primitiv. Odmítl Bobečkovu knihu Stefana Zweiga. Je blbec. Píše o amoku. Bobeček přesvědčil Narciska, aby četl Zweiga od a až do zet, včetně životopisu Marie Antoinetty, Napoleonova ministra Josepha Fouchého a Balzaka. Flussera to utvrdilo. S ním si nikdo nebude vytírat oči.

Flusser se začal ztrácet. Domníval jsem se, že je u sestřičky. Vzal mě s sebou. Kradl před hospodami německým vojákům motocykly. Zanechal je znečištěné výkaly osudu. Do benzínu sypal cukr. Za-

cházel s motocykly jako předtím s majetkem domácího. Hrozba trestem smrti ho lehce lechtala.

Objevil jsem, že Flusser chodí do ohrady se starým haraburdím na Maninách, poloostrově u Vltavy, kde se provozují psí zápasy. Měli hlídky, než přišla policie nebo němečtí četníci. Obcházel zkraje nákladové nádraží, podél německých vojenských vlaků na vlečce, blízko továrny Osram, a sypal do mazniček na olej u kol štěrky, písek nebo prach.

Psa nemůžeš vzít za ocas jako hada, aby se neohnal. Ožene se.

Život byl pro Pračlověka, Prabytost, pouťové ruské kolo. Nahoru, dolů. Nahore nelze vystoupit. Část ruská ruleta. Zbytek jeho loterie. Hop, nebo trop. Šup sem, šup tam.

„Zakládáš novou morálku?“ zeptal se ho doktor Popper.

„Co to je?“

Flusser dal paty k sobě, špičky od sebe. Myslel na zlaté tele. Na tatínečka Hadry kosti kůže, svého mentora, ikonu a vzor. Co o tom doktor může vědět? Mají každý svůj svět.

Tu noc kluci objevili, že Finderlein je na kluky. Narcisek našel Finderleinovu ruku na sobě. Byla to nemoc? Zvrhlost? Řekové – jak vysvětloval Bobeček – to běžně provozovali. A Carl Gustav Jung na tom žádné onemocnění nevidí. Tělo za sebe není úplně odpovědné. Mozek, opatrnost. Společenské ohledy a vysoké postavení patrně ano. Flusser to znal. Strkají si do zadku křečky a nechají se hryzat. (Chudák křeček.) Taky mrkev, petržel nebo metlu na sních a šlehačku anebo vařečku.

Němci zakázali anglickou a americkou hudbu, taneční zábavy.

V době, kdy statisíce německých mužů nasazují na frontách životy v boji za novou Evropu? Fuj! Po válce se Čechům o zábavu postarají v Patagonii nebo v Ohňové zemi. Tam se mohou dosyta

vysmát, zpívat a tančit. Budou rádi, budou-li moci pít vodu, jak si prozpěvují. Žízeň je zlá. Mali Kirsten Nováková se spokojila se soukromým jazzovým koncertem Bublíny.

Hlodavci, které jsem znal, byli myši a hranostaj. Krasy Oskara Schizky. L. L. věděl o znásilnění, při kterém jednomu ze společníků tekla ze střev krev. Museli volat doktora.

Flusser se příští noc pokusil zastrčit Finderleinovi do zadku myš.

Vyšetřoval to Plešoun.

„Ať pátrá dál,“ vyjádřil se Flusser. „Musel by najít otisky prstů.“

Ráno jsem si prohlížel Finderleina na záchodě. Jakmile otevřel pusou, šel mi mráz po zádech. Měl nosový, kvikavý hlas. Jako když trhá hedvábnou podšívku nebo škrábe nožem anebo vidličkou na talíř.

Finderlein sbíral do lahvičky od inkoustu, co seschlé působilo jako tropická květina. Čerstvé se to vyvinulo v lůně ženy v dítě.

Narciska se zmocnila panika. Nakazí se? Bude teď taky na klučky? Na sebe už byl.

Mali Kirsten šla od Starce, jako většinou, rovnou k Pepemu. Zničehonic se Pepeho zeptala: „Co je víc? Svědomí, nebo peníze?“

„Někdy svědomí, jindy peníze,“ odpověděl Pepe. „Proč to chceš vědět?“

„Abych věděla, co jsi zač.“

„Jen proto?“

„I proto.“

„Tak se ptej, miláčku. Já se radši neptám.“

„A co je víc, pravda, nebo lež?“

„Pravda je hezčí, důležitější a čestnější. Lež je důslednější, vytrvalejší a pohodlnější.“

„Co je lepší? Důvěra, nebo nevěra?“

„Co by sis vybrala?“

„Někdy nevěra podpírá důvěru. (K tomu druhému. Vlastně prvnímu.) Nevěra léčí. Nudu, mrzutost. Pochyby. Něco nahlodává, ale většinou se to po přestávce zcelí.“ (Stačí se vykoupat nebo osprchovat.)

„Nejsi žárlivá, ani na sebe? V tom to vězí.“

„Jsi zvláštní. Proto se mi líbíš.“

„Ty se mi líbíš asi ze sta důvodů. Kdybych je vyjmenoval, začalo by tě to nudit.“

„O nevěře nepřemýšlím, jako neuvažuješ o tom, že dýcháš, dokud můžeš dýchat bezstarostně a bezbolestně,“ řekla sama od sebe na svou adresu.

„Nic víc? Nic jiného?“

„Mám strach, že to může taky přejít.“

„Bojíš se?“

„Kdo se ničeho nebojí, je blbec.“

„Chceš říct, že jsem blbec?“

„To asi ne, má lásko. Nechodila bych s blbcem. Nejsem mezi šestnácti a sedmnácti filozof jako ty. Nemůžu za to, jsem patentovaná přírodou, jako voda, slunce a teplo. Mraky.“

Co se jí na Pepem líbilo? Proč se ho ptala? Nejenom na to tělesné, zábavné a poučné i tajemné. Skloubení síly a mozku. Toho nezajímalo, jako její matku, jak dlouhá bude zima nebo jak se zdrazí oblečení a prádlo.

Jako naschvál se Bublina Novotná pochlubila, že byla v kabinetu fyziky a chemie se spolužákem pro kostru orla a supa s napomenutím, aby si dali radši na čas, ale za žádnou cenu je nepoškodili. Nechala se od něj ochotně svést. Jmenoval se Hugo Jiří Oto.

„To se nedá zapomenout,“ řekla.

„To asi ne, Zuzanko.“

„Řekla jsem mu, že se jmenuju Zuzana Dominika Novotná. Ale může mi říkat Zuzanko.“

„Co chtěl? Jak?“

„To jsem se tě chtěla zeptat. Proč to nechťejí rovnou jako Adam a Eva?“

„Co chtěl?“

„Proč to chtějí nejdřív rukou, pak pusou a nakonec tam, ale nejenom nakonec. I do konečnicku?“

„To ti řeknu příště.“

A příště jí to řekla, aby se na to připravila. Dřív nebo později to všechno chtějí skoro všichni.

Ráno nás stříhali. Obstaral to dvorní holič Belgické 25 pan Filip Rozenkranc. Díval se na hodinky. Prodával kolínskou a horší pomádu. Tu kupoval L. L. (Než mu dala Mali Kirsten Nováková otcovu francouzskou *Eau de Cologne*.) Flusserovi našla milostivá paní Felicie Freudfeldová ve vlasech veš. Ostříhali mu hlavičku dohola. Ostatní prohlédli. (Mladšího Mesmera - než odjel - vynechali. Filip Rozenkranc přišel o jedno placené stříhání.)

„Po válce si zařídím psinec,“ vyhrožoval Flusser.

„Doporučuju bleší cirkus,“ utrousil L. L. „Víc zvířat za míň peněz.“

„Jasně. Méně je více.“

Většina z nás víc psů než za Flussera neviděla. Vynahradil jim to.

Weltfeind Flusser postřehl, že Němci zakážou, co nemůžou kontrolovat. Jsou nadřazení; nemyslí na porážku. Romance s dějinami. Siegfriedi. Radši zvítězit a shořet s Brunhildou než se nechat porazit. Vysvobodit Brunhildu ze spárů Wotana, ale dlouho nepřežít. To Řekové měli jiné bohy, jak věděl od pomocného učitele Bobečka Lenty

Máhlera. Dionýsa, který se dvakrát narodil, ženy ochutnával nejradši tam, kde jim začínají nohy. Němci by chtěli z člověka vymazat a vytrhnout minulost, paměť, čím je každý sám za sebe. Aby vše odkýval hromovým *Sieg heil. Heil!* Aby optimisticky věřil v příštích pět set milionů Němců (zatím alespoň sto padesát), než ovládnou celý svět. Žádné židovské pochybování o všem jak v talmudu. Optimismus věčně veselých lidí. Žádná traumata minulosti. Dokud postupují, ostatní ustupují. V jejich světle je vše ve stínu. Dokud ovlivňují druhé, neovlivní druzí je. Co dělají, je velké, významné a důležité. Jsou okázalí, nabubřelí a arogantní. Hrdí a blbí. Pijou a jedí z jednoho hrnce.

Lžou a slibují, o čem vědí dopředu, že nesplní. Podepíšou smlouvu, kterou nehodlají dodržet. Ne je nejčastější německé slovo. Ano říkají jen sobě.

Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, vyzpozoval, že Němci jsou ve stavu zrušit, co dává lidem rovnováhu, včetně desatera okresního rabína a učitele náboženství a morálky, doktora filozofie a teologie Arnošta Cytrona. Prohlašují ostatní za ošklivé, aby zkrásněli ve svých očích. Mršina vedle zdravých těl. Židovská mršina vedle zdravých těl. Infekce z vnitřku těla. Kdo otravuje veřejné mínění? Němci. Svádí na židy, co se jim oškliví na nich samých. Proto chrlí kolem sebe takové spousty hnusu, tu svou nežidovskou prašivinu. Árijští Němci šíří světlo, židovství temnotu. Árijství je pravda, židovství lež, klam a podvod. Nevěřit znamená zradit.

L. L. si o tom myslel svoje. Ve svazech vymývají lidem jako jeho otec mozky. S davy hrají na slepou bábu. Milují sebe. A ani sebe možná ne. Jen myšlenku o sobě. Mají nacistické desatero. Neviditelnou síť, kterou Němci v Praze rozprostřeli.

Liebling poznamenal na Flusserovu adresu: „Nemůžeš se divit, když si doma zvykl na psí maso.“ A k Flusserovi: „Po válce se můžeš stát psovodem.“

„Co pořád máš?“ zeptal jsem se Flussera.

Měl jsem na mysli jeho posedlost očima od doby, co mu vrány a havrani chtěli vyklovat oči.

Dělaly se mu kruhy pod očima. Napuchlá víčka. Vrásky kolem kukadel. Měl oči úzké modré bludičky.

„Když na to máš buňky, naučíš psa, co chceš,“ řekl Flussser. „Pes se učí rychleji než kuň. Líp než kočka. Nejen chodit po zadních, štěkat a prosit, bavit tě, hlídat a strašit.“

Volpi si vzal Flussera na slovíčko: „Je pravda, že chodíš k pánským záchodům a vydíráš teplouše?“

„Neztrácím čas se štěčkama na oprašování portálů,“ ujistil ho Flussser. To říkal tatínek Hadry kosti kůže. Přikázal Flussserovi, aby nebyl chudý. Jde-li chudák pomalu, dohoní ho bída. Jde-li rychle, dohoní bídu.

Přízpůsobil se zákazům. Zásada je nedat se chytit. Věci se budou zhoršovat. Než Němcům dojde dech. Poláci si každý den v rádiu tři neděle přehrávali polskou hymnu, *Jeszcze Polska nie zginęła*, než jim došel dech a už nezpívali. Na čtvero let dobyl Hitler Francii. Jedli dobré sýry, maso a krevety a snídali k housce *crème bonjour*, dobrý den.

Maloval před úsvitem na domy, kde bydleli Němci nebo kolaboranti, křídou nápisy. Přidával omalovánky ženského a mužského pohlaví. (Asymetrie.) Stihl pomalovat už dvacet baráků. Českému kolaborantovi ze Sudet, někde od Liberce, Karlu Daníčkovi, naházel otevřeným oknem do bytu trus.

Byla otázka času, kdy Flussera chytí. Měl se poučit, co udělali s personálem kostela svatého Cyrila a Metoděje, kde se skrývali parašutisti, kteří zabili Heydricha. (Udal je za peníze a pro selhání nervů jeden z parašutistů.) Ty, které neodkrouhli, přiměli, aby se ve sklepech kostela zastřelili. Lebky a kostry poslali do laboratoří německých univerzit.

Albert Axelrod, poslíček Židovské náboženské obce, svěřil řediteli, že pomocné čtyři židovských úředníků chodí v noci a časně zrána, s povolením policejního ředitele hlavního města Prahy, zamalovávat, co W. F. zkrášlil. Odnesou to domovníci, domácí i nájemníci. Někteří na popravišti. Všichni malíři půjdou ke zdi nebo budou viset, postaví je ke zdi, prohlásil velící policejní generál. Houpal by se v oprátce a vrány mu klovaly oči. (S vránami měl ještě nevyrovnaný účet. Skoro vyhrály první kolo.)

Cytronovi šlo o to, zasloužit si vstup do stánku Hospodina. Pan Axelrod byl drbna. Roznášel ústní i písemné zákazy a pokyny. Tuberkulózní obr s prominentním příbuzenstvem. Pan Axelrod trval na předávání fermanů z ručky do ručky. Seděl v místnosti poslíčků, u obrazu Adolfa Kohna *Staronová synagoga*, hezčí než stavba, která taky nebyla špatná. Vařili si bylinkový čaj. Pravá ruka *Zentralstelle*, úřadovny *Gestapa*, s odbočkou vedle v Josefské.

Okresní rabín měl o Flussera starost.

„Je toho málo, co si bereš k srdci,“ řekl Flusserovi.

Šklebil se myšími zoubky.

„Bezva,“ řekl. „Co pro vás můžu udělat?“

Intuice v něm se srazila s neokázalou skromností okresního rabína. Vymačkal ze sebe vděčnost.

Začaly transporty do pevnosti v Terezíně, na východ, do Lodže-Litzmannstadtu. Po atentátu na generála Heydricha přituhlo. Už nezáleželo na tom, jestli je Finderlein na kluky nebo si Plešoun pěstuje svaly. Pojedou na místo, které (jak Němci ujišťovali) nebude prozatímní. Nebudou už nomády jako v Asii nebo v Africe. Vrátí se k praotcům a k pramatkám. Ke svým prabytostem. Bude to konečné řešení. Mohou se spolehnout. Po konečném řešení už nic není. Němci si pro svou masovou vraždu našli novou řeč, krásné eufemismy. Málokdo jim rozuměl, co opravdu znamenají, kromě nich.

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, chodil ústavem jako náměsíčný. Jeho žena Felicie zabíjela sklíčenost voňavkami, syn Georg měl něco se štítnou žlázou. Bral na to pilulky. Litoval, že mu doktor Popper nedoporučil zapíjet je pivem. Bobeček studoval *Vladaře* Niccola Machiavelliho, Montesquieuova *Ducha zákonů* a *Perské listy*. *Tou měrou, jakou přibývá vášně, ubývá lásky*. Bobeček Lenta Máhler studoval také dějiny staré sociální demokracie.

Narcisek se tvářil, že mu celý svět dluží. (Potom se tak choval po válce.) Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler třídě vysvětlil, že nikdo není, kým je, jednou provždy. Leda tak na něj nahlížíjí ti druzí. Rozdělil svět podle tříd. Válčí spolu. Jsou vlastními hrobaři. Krásného rána si objevil, že všichni na jedné straně nejsou vinní a na té druhé nevinní.

Podle Hitlera měla milostpaní Freudenfeldová zaplatit, co Hitler připisoval autorům Starého zákona.

V *Árijském boji* stálo: *Židi, i pod tlakem, nabírají na síle*. Pořádaly se veřejné proslovy s pohoštěním. Flusser měl hostinu. Sláva Německu. Neomlouvejme melancholii vzpomínek. Dejme přednost pohodlí a blahobytu. Německo je bezpečí. Po boku velkého Německa! Z organizace *Vlajka* řvali *Heil Hitler!*

Weltfeind slyšel. Ze slov upleteš hovno i bič, říkal Hadry kosti kůže.

Řečník křikl: „Kolegové! Soukmenovci! Už mezi námi nejsou obřezaní Sonenšajnové, první, druhý, desátý. Naděje a budoucnost spolku. Evropa bude *Judenrein*.“ Mýlíte se, polykal Weltfeind chleba s *ersatz* medem.

Černý Pepe uznal, že Pračlověk vleze všude.

Měl pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler obvinít otce, že ho počal, matku, že ho porodila? Sebe, že se narodil? Vytvářejí si nepřátele tím, že jsou? Problém, který je těhotný předchozími i budoucími problémy. Odstranit obřezané znamená odstranit těžkosti jednou provždy. *Není člověk, není problém*. Narcisek měl radost. Na všechny došlo. Byl ochoten přehlédnout, že to nebylo spravedlivé. Připustil si to jakožto právě počatý antisemita. Každý chvilku tahá pilku.

„Fotrova utopie končí vraždou,“ prohlásil Černý Pepe. „Všechno obrátí vzhůru nohama. Pan Gerd Liebling, sturmmann SS. Má jako kabát, co předtím nosili jiní. Kabáty se můžou přešívát, lidi zůstanou stejní.“

Ovoce patřilo k zakázaným věcem. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler pocítil absurditu. Knihy mu nepomohly. Strašily ho německé zákony, zvyky. O čem byli Němci skálopevněji přesvědčeni než souhrn všech ostatních, kteří chtěli žít. Rostou jejich stromy do nebe? Neplatí už nic z toho, co platilo ještě včera?

Jungvolk, Hitlerjugend a německé děti a výrostci s odznáčkem na klopě vyhazovali lidi s židovskou hvězdou z tramvaje. Přední vůz zakázán. *Hitlerjugend* křičeli na hvězdonoše, aby sestoupili z chodníku. Soničce Utitzové z Hagiboru nakopnul čtrnáctiletý *Hitlerjugend* tatínka a zbytek *Jungvolk* a *Hitlerjugend* se mohl řehtat. Tatínek Soničky nedutal. Zničehonic se při večeři rozbrečel. Na pověsti Soničky Utitzové přibyla skvrna. Nakopnutý tatínek.

Viděl jsem změnu ve Flusserových modrých očích. Nemělo to jméno. Psali, hlásili a rozšiřovali, jak jsou židi oškliví. Zatímco model árijce a nordického typu, modrooký blondák se světlou pletí s hákovým křížem na rukávu hnědé košile, se usmíval, šklebily se na plakátech židovské snědé tváře, vyzáblé, mazané a šeredné. Základná lstivá očka, chtivost v každé vrásce, ohavné nosy a otlemené

rty, bez brady, velké psí uši. Na plakátu, podepsaném jménem Straff a nazvaném Hvězdáři, Pochod židů: V čele mrzák s flaškou v levé ruce a s mávající berlou v pravičce. Za ním boháč v buřince. Opilý hejsek, pasák s prostitutkou, pes a bařtipán s deštníkem. Ulice, třídy a bulváry kresby zabydleli židi, jako by tu nikdy nikdo jiný nebydlel.

Bobeček přešel na knížky o smrti. Volpi se seznámil s knihovnicí.

Bobeček měl období, kdy chtěl smířit, nebo dokonce zasnoubit Marxe s Freudem, zapřisáhlého materialistu s idealistou. O Freudovi a Carlu Gustavu Jungovi, tvůrci ženského a mužského principu, slyšel. Ještě nemohl vědět, že měli milenky, Freud jakousi Francouzku a Jung pacientku, žačku, spolupracovnici s přesvědčením, že život je jen oklikou k smrti. Chtěla mu pořídít, jako židovské děvče s těžkou neurózou, Siegfrieda. Pověst o něm, díky brožurám otce Lieblinga, znal i L. L. Jung s ní pilně spal, ale nechtěl rozbít rodinu ani ztratit svou majetnou ženu kvůli svému maloburžoaznímu původu a životu, na který si zvykl. Jeho milenka byla frigidní, posedlá sexem a před ním chodila a spala s Rainerem Maria Rilke, pražským rodákem a básníkem smutných veršů. Oba, Freud i Jung, údajně vykrádali svoje pacientky, žačky a spolupracovnice a jejich příběhy a jejich smysl, který se doslechli na gaučích, jak u Freuda odměřil jeho oblíbený a nerozlučný pejsek Tofi, aniž znal ručičky u hodin, přesně hodinu. Zvedl se a zaštěkal.

U zadního šteláře knihovny srovnal pomocný učitel Lenta Máhler, řečený Bobeček, svazky Karla Marxe, Sigmunda Freuda a Leona Bronsteina-Trockého, Leninův *Empiriokriticismus* a příležitostné brožury o bolševismu, boji s menševismem, připisované

bývalému příteli Trockého Kobovi, studentu kněžského semináře, který se později, jako car a bůh, přejmenoval na Stalina. Bývalého spolubojovníka Bronsteina nechal emigrovat do Mexika a poslal za ním agenta NKVD, aby mu rozpoltil lebku sekerou. Bobeček Bronsteina ani nedočetl, skoro se ho štítíl, asi jako staří židé nečtou Nový zákon ze zásady a z oddanosti Starému zákonu. Učení o bohu bral jako inspiraci, jindy coby bezostyšné fantazie a skoro si vyčítal, jak se mu zamlouvají. Trochu se za sebe styděl. Nezrazoval Marxe?

O Nibelunzích a Siegfriedovi se bavil rád otec Gerd Liebling se svou matkou, Lusterovou babičkou Benhurou. Siegfried synovi neučaroval, třebaže Richard Wagner, notorický antisemita, jak zdůraznil otec, složil za tři roky operu o několika dílech Prsten Nibelungů, v Curychu za pohostinství bohatého obchodníka. Věděl, že to byly mytické bytosti, strážci pokladů, o který přišli. Hrdina, který je o ně připravil, byl Siegfried, bohatýr světla, který byl za to úkladně zavražděn.

Území Freuda, Junga a ostatních Bobeček zkoumal s ochotou přejímat cizí myšlenky. Smysl vědomí, podvědomí i nevědomí, které může vydolovat z podsvětí mozku haraburdí a traumata dětství a které podle Jungovy milenky Sabiny Spielreinové pro dítě znamenalo v lůně matky temnou kobku s otřásajícími se stěnami a nakonec vyvržení na svět studeným porodním kanálem (trpěla těžkou neurózou).

Jung nemohl vědět, jak zahynula. Po návratu do Rostova na Donu. Nevěřila, že by SS mohli být horší než NKVD. Byli stejní. S dcerami a v houfu ostatních židů je zastřelili v nejbližší synagoze.

Pro Bobečka byli v kostce Sigmund Freud a Carl Gustav Jung archeology podvědomí. Začítal se raději do Kapitálu, v němž rozuměl sotva desetinu.

Ze Starého zákona obdivoval Bobeček apokryfy. Přečetl i Apokryfy Karla Čapka. Měl rád pitku, v níž se stal Holofernes, jak zákon káže, a spadl do postele zmožen vínem. Judit si stoupla vedle lože a modlila se, aby měla sílu a odvahu odříznout mu hlavu jeho mečem. Vzala mu hlavu za vlasy. Tvrdě spal. Ťala ho dvakrát do krku. Povedlo se. Zničila vůdce nepřátel, proti nimž povstali. Pověsila hlavu generála na hradbu. Asyřané se rozprchli.

„V boji o svobodu a důstojnost je to povoleno,“ pravil Bobeček a propadl sklíčenosti. Nechtěl se cítit jako slaboch.

Kromě toho nás Bobeček otravoval Homérem. Básníci pro něj byli otcové a matky veršů. Otec je zplodí a matka donosí v lůně.

Když Němci dobyli Polsko, Dánsko a Norsko, zpívala se ve Francii písnička *Pověsíme si prádlo na Siegfriedovu linii, naše krásné bílé prádlo. Staré kapesníky a po tatínkovi košile. Pověsíme si naše prádlo na Siegfriedovu linii, jestli tam ještě bude stát.* Se svým výsměchem nevydrželi. Siegfriedova linie byla spolehlivější než Maginotova.

Na úsvitě potkala skupina starších *Hitlerjugend* Flussera, jak nese kus uhlí (naštěstí neměl plechovku barvy). Zbili ho, aniž se ptali. Byli v přesile. Kopali ho, když už ležel, a řvali na něj, jak je ošklivý. Výprask mu pomůže vrýt si to do paměti. Byli v přesile. Sotva utekl. Měli za to, že je chudinka, který sbírá uhlí.

„Jsi samá modřina,“ řekl mu L. L. „Nejde to umejt?“

Flusser neodpověděl. Měl se bránit dvaceti klukům? Vrátil se k starému Hadry kosti kůže: zabít, nebo se nechat zabít. Vzdálilo ho to talmudu učenců a okresního rabína Cytrona. Účelu židovského učení vnášet do světa soucit, laskavost a mír.

L. L. přinesl zprávu, že *Vlajka* přijala dvoutisícího člena. Zdravé jádro národa, psali. Doktor Popper večer mluvil o pomatených

rasových teoriích. Táhne se to dějinami od osmnáctého století. Ponorná řeka. Na čas zmizí a zase se vynoří. Bude trvat dalších čtyři tisíce let, než se vypaří? I kdyby poslední obřezaný, černý nebo olivový, zmizel z povrchu zemského? Nepřišlo to odnikud. Bylo to ve vzduchu.

Flusser měl opuchlé oči, výron krve pod třetím žebrem zleva. Doktor Popper ho dával dohromady. Rabín mluvil o lidech, kterým instinkt nedovolí, aby přijali, že nezabíjet je víc než vraždit. Židé zaměnili obětování lidí za obět zvířat, pšenice a oleje. Odmítali pojídat se zvířecím masem krev. Jako je duše v krvi lidí, je v ní i duše zvířat. Nepřejí si vrátit se do dob, kdy zabíjet byla čest. Zabít nejdůslednější řešení sporu.

Flusser znal svou zásadu. Uříznete mi ruku? Taky vám uříznu ruku. Oko za oko, zub za zub, krev za krev. V tom bude bible platit do alelujá. Alespoň pro něj. Nevznesl proti vývodům okresního rabína slovo. Nedíval se na sebe na záchodě do zrcadla jako Narcisek. Sahal si na třetí žebro. Nemohl se smát. Může člověk za tvář? Ztvárňuje ji tím, co si myslí, dělá? Co zapomněl, nebo si naopak připomíná? Co si nechá, nebo nenechá líbit? Flusser hledal ve své tváři jako v mapě. Jak to vidí ti druzí? Jako on sám sebe? „Spadly mi šupiny z očí,“ zašeptal. „Přijde tvůj čas a hotovo. Už se to rozhodlo.“

Doktor Popper byl s jeho žebry spokojený. Už mu dovolil se smát.

Viděl jsem stín. Podsvětí nejsou jen zapadlé herny, knajpy a brlohy v okrajových čtvrtích nebo v nejšťavnatějším středu Prahy, kolem Perlové ulice, ve Vodičkově, kavárnách Berger a Myšák, kde o nůž, boxer nebo revolver v kapse není nouze. Měl rád prázdniny, volné dny a svátky. Psí rasy rozlišoval. Každý pes jiná ves. Dřív mizel v den volna, teď počet jeho zameškaných dnů vydal

za pololetí. Plešoun mu hrozil, že ho dá hledat policií. Jakou? Je nějaká židovská policie? Flusser odpověděl, že ho mohl najít v muzeu u tyranosaurů, pověšených na drátech. Aby nevyšel ze cviku, zavlékal vojenské motocykly, pokud možno se sajdkárou. Alespoň za roh. Domácí úkoly nedělal. (Jsem ten, který jsem.)

Připadal si jako v zrcadlové síni. Jeho tvář měla tisíce podob. Všechno má svůj smysl, i když pokaždé odlišný. Objevoval si v existenci smysl. Přece jen. Okresní rabín by měl radost – možná. Chtěl to mít pro všechny stejné jako polívkové kostky, hodit do vody, nechat rozpustit, povařit, zamíchat a spapat. Od člověka k člověku, od země k zemi, od náboženství k náboženství. Bůh je jeden, ne všichni v něj věří, ale většina se bojí nebo ostýchá nevěřit. Co kdyby byl? Kde se chtěl Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, a Bobeček opírat o kázeň a domluvu, Flusser počítal se sebou. Potkal se s Finderleinem v pasáži Koruna před veřejnými lázněmi, bez hvězdy. Od teplouše si Flusser nechal dát dvacet korun na ruku a koupit lístek do koupele. Dolů už nešel. Zmizel i se vstupenkou a dvackou. Ať si pán koupí křečka. Pár odpovědí mu poskytl osud dinosaurů. Dobře narození se nemusí bát. Když je člověk mladý, sluníčko se na něj usmívá. Vše je předurčeno. Jen se umět točit. Nedat se lapnout. A zkoušet štísko.

Byli teplouši zločinci, třebaže se ničeho nedopustili? Jako židé a potom cikáni? Stačilo na ně čekat před záchodky nebo lázněmi. Okrást teplouše bylo lusknout prsty. Báli se policie, lidí, sami sebe.

Viděl v zimě na Karlově mostě dva líbající se muže. Najednou přeskočili, ruku v ruce, v objetí, a zmizeli podél pilíře, který svítil do tmy, v ledové vodě. Vytáhli je za dvě hodiny na pramicích pomocí tyčí s háky, už utopené a zmrzlé. Ve zmatku Flusser tyč ukradl. Může se hodit. Jestliže okresní rabín soudí, že člověk musí přesahovat sám sebe, s ohledem na druhé, prosím. Překročit svůj

stín do olympijských cviků nezařadí. Čím jsi slabší, tím tě budou víc utiskovat. Stačí vzpomenout na dinosaury. Byli a nejsou. Slušnost a poslušnost jsou dvě věci. Ponížení? Je nezapomenutelné a neodpustitelné. (Hadry kosti kůže.)

Adler si zbytečně láme hlavu, jestli tábory změnila lidskou povahu, anebo povaha stvořila tábory. Náboženství se Flusserovi smrsklo podle talmudu okresního rabína na tři věci, které oslabují tělo: jíst, pít a souložit vestoje; i je-li jich střídmě; cestovat, pářit se a peníze; víno, práce a spánek a vedra. Plus koupel a pouštění žilou. Tři věci zvedají člověku náladu: ženská, bydlení a šatičky. Všechno pochází z moře. Z ryb se vyvinuli lidi. Člověk přestal s kanibalismem. Flusser chápal, proč pojídali předkové s takovým gustem srdce, ledviny a játra válečníka, aby s delikatesami nepřítel spolykali jejich odvalu.

Mali Kirsten Nováková Pepemu řekla: „Židi jsou krásní. Nejsi ďábel. Jsi bezva kluk. A chlap.“ A o sobě: „Nejsem ďábel. Jsem žena.“

Flusser měl tajně rád hudbu. Pochodoval do rytmu po čtyřech s vyplazeným jazykem. Než se muselo odevzdat Němcům piano, poslouchal ředitelova syna Georga Freudenfelda, jak bušil do kláves Mendelssohnův *Svatební pochod*. Zvednul se, když přišla do salonu milostpaní Felicie Freudenfeldová se zjihlýma hnědozelenýma očima ve tvaru mandlí. Její chlapeček, a takové nadání. Na duši nehodlal Flusser nikomu postoupit právo, včetně milostpaní Felicie Freudenfeldové a okresního rabína. V duši jsou si lidé rovni, i kdyby se nacisté rozkrájeli. Uvítal prohlášení okresního rabína, že duše člověka je v jeho krvi, včetně zvířátek, blešek a vši nebo pijavic. Přejde čas, opakoval se, kdy člověk, jako kdysi přestal obětovat lidi, se zřekne i obětování jepic.

„Budeme vegetariáni,“ připustil Flusser. „Kupředu, *volksgeossen! Eintopf.*“

Při zkazkách pro mladší kluky před spaním dával Flusser k lepšímu, co věděl od otce Hadry kosti kůže o uhrančivých očích. Menším klukům, jako psům kosti, předhazoval pověsti, co zakopal kdysi kdesi kdosi na zahradě, truhlu s poklady, hluboko – návod na zlatý věk lidstva – bez nemocí, starostí, všichni sytí. Musí se to vykopat až v roce 1950. Je tam i šestá a sedmá kniha Mojžíšova. Plán, jak najít v Sinajské poušti Mojžíšův hrob. Poklady z archy praotce Noema. Nebylo by špatné loď vytáhnout a propátrat pokladnu. Lednice a mrazáky tehdy ještě neměli.

Z motocyklu se sajdkárou ukradl Flusser mapu světa pro ponorky, podlepenou voskovým plátnem: *Deutsche Weltkarte 1: 500 000, Fliegerausgabe, Generalstab der Luftwaffe, abt. 1942*. Dal mi ji se slovy: „Kdybys potřeboval.“

„Na co?“

„Nikdy nevíš.“

„Dík,“ odpověděl jsem.

Kdy se konečně probudím k životu? K něčemu praktickému, nezasněnému a užitečnému?

„Čteš Darwina?“ zeptal jsem se.

„Ať si pan Darwin přečte mě.“

Okresní rabín svěřil doktoru Popperovi obavu z Hitlerovy myslí, nakažlivé pro široké německé masy.

Flusser pozoroval děti z *Jungvolk* a starší žáky z *Hitlerjugend*.

Trpělivost, ke které se odvolával ředitel? Spravedlnost, na niž spoléhal? Boží mlýny? Zápas mezi světlými a temnými silami světa? Sebezapření, jehož se dovolávala žena ředitele, milostpaní Felicie Freudfeldová? Lhostejnost, kterou se obrnil její syn Georg? Člověk byl rohožka nebo hadr na okna. Nedivil by se, kdyby židovská obec a půl lidstva spáchalo z dneška na zítřek sebevraždu.

„Zabít kočku je jako zabít slunce, měsíc nebo hvězdu. Zabít psa znamená zabít věrnost,“ uznal Flusser.

„Co zabít člověka?“

„Jako lusknout prstem.“

O otci L. L. přišla pověst, že ho degradovali. Tomu se L. L. vysmál. Ze sturmmanna nejnižší šarže SS? To by v posádce zametal?

Bobeček vykládal, že Němci hluchým ve starověku odpírali jméno. Dávali je dětem, které slyšely a naučily se mluvit. W. F. chtěl vědět, co dělali s dětmi, které neviděly. V *Der Neue Tag* psali o výjimečnosti modrých očí. Dokazovali, že Němci, potomci krve a půdy (*Blut und Boden*), počínaje dvanácti teutonskými kmeny, až k dnešním Prusům, Sasům nebo Bavorům a spol., byli modroocí. Německo je v souladu samo se sebou teprve teď. Neexistují vrcholy, na které by se nedostali. Psali o německé bojovnosti a národní cti. O schopnosti organizace, jakou jim mohou Slovani, Francouzi nebo Anglosasové (odněmčení parchanti) závidět. Němci dokážou co nikdo. Anglosas? Jedna krev, jen dál na západ. Co svedou jednou, dokážou podruhé a potřetí. Můžou si gratulovat. Sloučení teutonské, rytířské a nacistické cti. Velikost, která už nepadne.

Flusser si odplivl. Rozstříhal noviny na záchod. (Stránku, kde vysvětlovali, co je německá čest.) Židy a svobodné zednáře je nutné odstranit. Vylepil ji na spodek záchodového víka. Jednoho dne se Německo očistí od cizinců. Německo Němcům. Německo německé. Síla Německa je v jeho jedinečnosti. Sto milionů Němců je zárodek příštích dvou set a později pěti set milionů. Zdravého lidstva. Kdo o tom pochybuje, je nepřítel Německa a půjde ke zdi.

„Hnědoocí jsou taky upřímní, jako Liana,“ řekl Flusser.

„Co znamenají šedé oči?“ chtěl jsem vědět.

„Vypočítavost a kamarádství. Opičení a vynalézavost. Smutek a slzy. Smích. Rád bereš schody po dvou, po čtyřech.“

„Zelené?“

„Salamandra, ještěřku, krokodýla.“

„Máš něco proti?“

„Požírají se navzájem. Včetně vajec s bejbátkem, když si chce maminka nebo tatínek anebo sestra pochutnat. Tatínek sežere sestřičku, maminka tatínka a obráceně.“

„Bohužel,“ odvolal jsem se na Darwina, jehož kniha *O vývoji druhů*, s oslíma ušima, podtrhanými řádky a pojmy i vytrhanými stránkami, přeškrtnutými nebo amatérskými doplňky, kolovala po Belgické 25. Asi se lekl, co by objevil, nebo ne?

Nakonec jsem se Flussera zeptal na černé oči, které měl Luster Liebling, Černý Pepe.

„Chce – než ho odkrouhne – degradovat fotra.“

Pozoroval jsem Flussera. Tisíckrát denně opakované obvinění z ošklivosti zanechávalo i ve mně (jako ve Flusserovi) pochybnosti. Není na tom něco? Jsme méněcenní? Tolik lidí, učenců a předsudků to tvrdí. Univerzitní profesoři. Soudci. Báł se na vteřinu dívat se na umývárňe do zrcadla, jako jsem při tom přistihl sebe? Nedělal tajnosti z toho, čím pohrdá. Co ho uspokojuje. Chtěl jsem víc, kde stačilo Flusserovi málo? K čemu byly přípravy Bobečka, Plešouna a ředitele?

Díval jsem se desetkrát denně do zrcadla. (Bylo by hezké mít Mali Kirsten Novákovou jako Luster Liebling a nechat se ujišťovat, že jsem, včetně tváře a vlasů a očí, k světu.) Je šerednost jinak vyjádřené znamení hanby, jako Kainovo znamení vraždy? Vyprali mi mozek, ještě než mě vzali do prádelny? Co je na mně odporné, nepěkné? Smrdím? Jsem umatlaný, špinavý? Co je na mně ošklivé a vadne, jako když žena ztrácí krásu, stařec sílu, nemocný zdraví? Co je ve mně dobré, lepší nebo špatné a zkažené? Čím – jak psali Němci – zakrývám prohnanost? Zrcadlo mě ukazovalo jinak, než

jsem se viděl zevnitř. Mozek, myšlenky nejsou v zrcadle vidět. Jen něco prozradí tvář, tři svraštělé vrásky uprostřed čela. Maličko svislé nebo zvednuté koutky. Zbytek zakryje maska. Mám jich na každý den, každého člověka několik. Pepe si zpíval Jaroslava Ježka a V a W. Lidi na lidi jsou jako saně, člověk na člověka jako kat... až po Samuelova kniha nám povídá, jak na žida přišla veliká bída... a to už přišel Goliáš. A jakej byl Goliáš...? Pak si zpívala milostpaní Freudenfeldová. *Čekám na nový den a Život je jen náhoda.*

Pozoroval jsem svou tvář. Hledal jsem tajemství za každou vráskou, v mapě pih a pórů. Čím jsem se odlišoval od vzorných, čistokrevných a nesporných árijců?

Pozoroval jsem vlasy, lebku a hrudník (doktor Popper mi našel stopy rachitidy). Šířku zápěstí, dlaně a délku a tvar rtů, prstů a nehtů a kloubů, než jsem se vrátil k lebce. To vnější skrývalo ještě vnitřní? Byla má šikovnost ve skutečnosti prohnanost? Lstivost? Byl jsem šetrný, nebo lakomý? Rozvážný, nebo líný? Utvářely mě zlé úmysly, tvořivá fantazie? Moje pitomé snění, divoké sny o cestování?

Hledal jsem na sobě deformace, poškození a stopy méněcennosti nebo odlišnosti, odchylku. Byla pravá strana obličeje zrcadlovým odrazem levé? Oči ve stejné rovině? Mám počet žeber na hrudním koši jako kluci z árijských ústavů? Věděl jsem, že neotravuji studny, ale mohl jsem si být jistý, že nepřipomínám veš nebo orangutana? Klukům v českých školách začali měřit objem lebky. Co chtěli? Vyhubit Čechy jako židy? Ukázalo se, že ano, ale až po válce. Zatím ať vyrábějí triliony nábojů, děla, letadla, co se pro válku potřebuje.

„Dává ti to všechno smysl?“ zeptal jsem se.

„Jako štěrk na cestě,“ souhlasil Flusser.

Z Prahy odjelo během října pět transportů - od A do E - profesoři, malíři a doktoři, které policejní generál Heydrich pokládal, než ho zabil granát, za nebezpečnější. Obrázek světa podle okresního rabína se rozpadal jako střípky v dětském kukátku. Život šel podle Flussera a Darwina, ne podle Bobečka a Plešouna Leoncavala. Třetí říše nepotřebuje mozky méněcenné rasy, psaly *Der Neue Tag*, *Árijský boj* a *Vlajka*. K čertu s méněcennými jako Freud, Einstein a ostatní. Slovo rasa se začalo podobat vstupence na onen svět. Okresní rabín viděl společnost v podobě ďábla, který svádí rozkolísané a uplácí je vidinou o židovském majetku a vlastnictví popravených, jež rozdává tomu, kdo se přihlásí pod nacistické prapory. Zlý duch pánaboha. Ďábel nosí v téhle chvíli na rukávu pásku s hákovým křížem. Mluví německy. Nosí německou uniformu a odznaky s hákenkrajcem.

V pátek zapálil okresní rabín svíčky. Mluvil o Samsonovi a Dalile. Jak ho ostržihala a oslepila, rozhodl se ukázat jí, a všem kolem, zač je toho loket. Průvan zhasl svíčku. Pokládal to za špatné znamení.

Flusser si prohlížel obrázek šibenice. Za Paříží ve středověku věšeli lupiče a nechávali je houpat na provaze, než jim vrány vyklovaly oči. Zaujala ho ilustrace Gustava Doré. Soustředil se na černé prázdných důlků.

Rabín přešel na zkazku o Kainu a Ábelovi.

Večer po odchodu třetího transportu se dal Flusser slyšet, že Němci s nacistickou placičkou na klopě mají nebezpečné oči. (Už se rozhodl.) Není to v barvě, řekl. Za barvou je mlha a v mlze surovost a v surovosti nebezpečí. Vidí, co není. Nevidí, co je. I to, co je, nahlíží jinak.

„Mají nebezpečné oči. Musel bys vidět zuřivého býka, abys to mohl srovnat. Jezdili jsme s fotrem po venkově. Řezníci a čeledíni, když nemohli udržet bejka, vydloubali mu oči.“

„Co to má společného s nacistickou plackou na klopě?“

Byl uprostřed něčeho, s čím mě – ani nikoho jiného – neseznámil. Dálka. Blížkost. Vzdychl si. Uplivl si na zem. Slinu pak rozmazal podrážkou.

„Mají oči, které berou lidem rovnováhu. Co se naučili, čím byli, jsou nebo by mohli být; jak se viděli a jak je viděli ti druzí, co měli a čeho dosáhli; co si pamatují. Co zapomněli. Co chtějí. Co si přáli.“

Ve Flusserovi potemněl hlas. Cítil jsem jeho živočišnost.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler nemohl vědět, že mu Němci, jako ostatním, vezmou jméno a dají číslo, než i z čísla vyteťovaného na levém předloktí udělají popel. Neměl tušení, že z jeho plavých vlasů bude příspěvek na peřiny, vojenské pláště a izolace nebo provazové žebříky do ponorek a nakonec saze na vnitřním komíně. Plešoun Leoncavallo připravil Třetí říši o porci židovských vlasů. Měl hlavu jako koleno.

Z prvních koncentračních táborů v Německu prosácky zprávy. Bijou lidi. Sypou do ran pepř a sůl. Přivazují vězně zápěstími za zády k vrchu kůlu, nohy nad zemí, aby si vymkli ramena z kloubů vlastní vahou. Vypalují lidem cigaretou kroužky na přirození. Trhají nehty, jazyky, vypalují oči. Nechávací stát muže a ženy z okupovaných zemí nahé v mrazech a polévají je studenou vodou. Nikomu se nechtělo věřit. Tak hluboko by nejkulturnější národ Evropy neklesl. V Praze přece předválečné Němce znali. Byli loajální a přátelili a družili se s Čechy, osobně, společensky i obchodně. Nemohlo to přece zmizet. Ženy jsou bezzubé, ostríhané dohola. Nemají se kde mýt. Věří, že co slouží Německu, je dobré, bez ohledu, jak škodí ostatním. Člověk člověku vlkem.

Ředitel pokyvoval svou sloní hlavou. Němci posílali z lágrů urny s lékařským dokladem, že vězeň zahynul na zápal plic, selhání

srdce, kornatění tepen, i když ho ubili hadicí, pěstí, ocelovým boxerem nebo ho zastřelili na útěku, oběsili, stali sekerou. Později doručovali jen oznámení. Popel mrtvých házeli na hromadu. Nové nebo staronové Německo?

Daleko od prvních usměvavých vojáků okupační armády, která v Praze rozdávala dětem první dny okupace chleba a zpívala *Lili Marlen*. Odmontovávali koleje na opravy bombardované železniční sítě v Německu. Odváželi máslo, maso a dobytek. Bronzové sochy svatých z mostů přes Vltavu a zvony z kostelů. Slili je na děla. Vozili z českých továren tanky, letadla a podvozky k transportérům. Lokomotivy, pancéřové vlaky a další triliony nábojů. Nakonec totálně nasazené dělníky do německých továren, na německé nákladní lodě, do dolů a lomů. Vítězili na všech frontách. Ve dne v noci potápěli anglické lodě. Německé ponorky *U-Boote* ovládaly oceán. Drželi jsme se naděje proti naději. Německo přece nemůže vyhrát proti celému světu. Byla otázka, jak dlouho to bude trvat a kdo vydrží déle.

„Zeptej se Bobečka Máhlera, jaká je cena vítězství,“ zubil se Flusser.

Včera mi vyčítal, že se dívám růžovými brýlemi. I ty si ještě občas sundávám. Posmíval jsem se zákazům.

Článek v *Árijském boji* od novináře – bývalého letce, plukovníka – popsal návštěvu koncentračního tábora v osvětimské kotlině. Židovky si před dřevěným barákem rozverně perou prádlo, šaty a punčochy. Mají německé prací prášky na vzornou bělobu. Zpívají a smějí se. Vyměňují si rtěnky. Lakují nehty. Nemohou si vynachválit německou pohostinnost. Většinu lidí, psal plukovník, se v lágru daří líp než předtím. Nechtěli by už nazpět. Unést zákazy? Mohly trvat, než Němci prohrajou válku, kterou vyhrávali.

Flusser chápal přítomnost. Na včera zapomněl. Co bude zítra? Uvidíme. Zajímá ho teď.

„Oceňuju tvou zdrženlivost,“ zaryl si L. L. do Flussera.

Bylo nepříjemné stát mezi nimi jako pingpongová síťka. Obsahovalo to ještě cosi kromě toho, že se neměli rádi.

Chvíli se na sebe dívali jako dva zápasníci v řeckořímském zápase. Ohledávali se.

„Nemusím nikomu uřezávat malíček, abych viděl, že lidi mají stejnou krev,“ prohlásil L. L. „Mám věřit, že piju po ránu na Velikonoce krev křesťanských panen? Báchorkám o princezně Sabat nebo královně Ester a šlechtěném perském králi? Nemusím dělat z kurvičky v harému hodnou a oddanou židovskou dcerušku. V Babylonu stavěli věž? Maria Panna byla znásilněna, nebo našla pohozené dítě a zvedla ho, protože se nezmohla na vlastní? Je mi to šumafuk.“

„Mám svoje dobrý a špatný dny,“ obrátil se Flusser ke mně. Platilo to L. L.

A zmizel z baráku. Objevil se večer.

V sobotu odpoledne se propašoval Weltfeind Flusser do německého domu Na Příkopě, vedle Plodinové burzy naproti Živnobance, na dechovku *Sudetengau*. Zpívaly dva páry dvojčat, Heidi a Christi a Margita a Erika. O větru v sudetských lesích a sluníčku, jak hladí sudetský myslivec pažbu lovecké pušky. Tolik *Lederhosen*, okšandovaných kožených krátkých kalhot, barevně vyšíváných šlů a nahých kolen nad pletenými bílými podkolenkami ještě neviděl. Zpěvačky s nosy jako bambulky, s pěšinkou uprostřed. Smály se a pohupovaly vršky ňader, ukazovaly zuby. Měly dirndly. Držely polní kvítí. Čím déle poslouchal bavorské polky a valčíky, víc rozdílů se stíralo. Jódlovaly. Napodobily zvony v údolí.

Písnička *In unserer Zeit*. (V naší době.) V létě, v zimě a na jaře, na podzim. Všichni podle svého. Jednou nahoře, dole, zepředu, zezadu. Tady a tam.

Obecenstvo křičelo. Bravo! *Heil! Heil Hitler! Heil Hitler!* Čistí, sytí, hezky oblečení, v uniformách s barevnými znaky v *Lederhosen. Sieg heil. Heil Hitler! Sieg heil.* Byli zajedno. Měli svůj nacionální socialismus. Cítili jednotně. Ladilo jim to. *Sieg heil.* Jeden vůdce, jeden národ, jedno Německo. Zvedali pravice. Řvali. Objednávali si u stolů v zahradní restauraci prasečí kotletu po staročesku. Bílou jitrnici se zelím a bramborovým knedlíkem. *Není české pivo řízné jako v Bavorech? Kde je říznější? Byli tu doma jako před dvěma tisíci roky. Zůstanou. Už neodejdou jako kdysi.*

Flusser myslel na tatínka L. L., sturmmanna SS. Proč se nedostali k sobě. Tušil, v čem si vystačí L. L. Musel by se vzdát něčeho, aby se sblížili, nebo by se toho musel vzdát L. L.

Mali Kirsten Nováková ani nevěděla, jak se to stalo, že byla na cestě k Starci. Díval se na ni pozorně, ne aby to mohla pokládat za dotěrnost. Udýchala se na schodech. Potřebovala chvílku, než se vydýchala.

„Co tě ke mně přivedlo?“ otázal se Stařec. „Sedni si.“

„Můj život mně připadá ubohý,“ řekla.

Čekala dotaz proč. Stařec se nezeptal.

„Všechno je jenom příslib, iluze,“ řekla. „Žiju pro nic za nic.“

„Ne,“ odporoval Stařec. „Jsi mladá. Všechno na tebe teprve čeká. Jsi hezká a zdravá. Najdeš si cestu, jak být šťastná.“

„Co mám dělat, abych byla?“

Věděla, že není v moci Starce jí odpovědět. Mluvila s ním jako Regina s ní? Musela by změnit způsob života? Svět? Sebe?

„Jsem rád, když se usmíváš,“ řekl Stařec. Odhadoval její duševní stav. Vytušil úzkost? Strach z války, z lidí, z jejich milostných problémů na přeskáčku?

„Mám strašnou povahu. Směju se, když bych měla brečet.“

„Za povahu nemůžeš. Za to, co s ní uděláš, nebo neuděláš, možná. Život je ubohý. Může být důstojný. Čestný. Slušný. Jsi uprostřed totální války. Zatím v klidu zázemí. Počkej s napětím pár měsíců, než to skončí. Stalo se něco?“

„Ne.“

„Tak co tě trápí?“

„Nežiju dobře.“

„Ani špatně.“

Proč obtěžovala starého muže něčím, co nebylo v jeho silách? Přeskočilo jí to v mysli na Lusteru Lieblinga. Lámal si hlavu povahou a duší slov.

Stařec odstoupil na dva kroky od ní.

„Jednoho dne půjdeš spát, probudíš se do nového dne, zdravá a silná, a shledáš, že žiješ dobře.“

„Nevím.“

„Bez toho neexistujeme. Je válka,“ opakoval.

„Asi ne.“

„Je daleko i blízko.“

„Tak to je,“ potvrdila. „Skončí už brzy?“

„To by mohli říct Spojenci nebo Hitler.“

„Nevím,“ opakovala zase teď ona. „Nikdo to neví. Snad Bůh.“

Všemu něco chybí, řekla na adresu Starce v duchu. Nahlas nepípla.

V duchu mluvila Mali Kirsten s Lusterem Lieblingem, Černým Pepem. „Pepe,“ vzkazovala mu. „Mám tě ráda, jak hluboký je vesmír. Jsi blízko, i když jsi daleko.“

„Nikdy nejsem daleko. Jsi dobrá holka,“ řekl Pepe, s nímž v duchu mluvila.

Odpověděla mu: „Když do mě vstoupíš, cítím se jako bych letěla v rozvlněném vzduchu, jako meteor, letící vesmírem. Žhavá koule, která se čelně dere do neznáma, a to, co za ní vlaje, oheň, jiskry a dlouhé zpáteční světlo, je veliká radost.“ Chvíli mlčela. Byla meteor, zanechávala za sebou nezbadatelné plameny ve tmě. Ohon světla. „Jsi pro mě vším,“ řekla. „Už to není, co to bylo.“

„Třeba nejsem tak dobrý, jak mě vidíš,“ řekl.

„Proč myslíš?“

„Vidím se líp, než jaký ve skutečnosti jsem,“ řekl Černý Pepe. „A ty asi taky. Snad to tak má být, abychom se neporvali.“

„Je to v mínusu,“ řekla Starci.

„Vidím, že jsi někde jinde,“ řekl Stařec.

„Jsem si cizí, jako je mně cizí skoro všechno. Snad kromě vás, a pár lidí, jednotlivců, pane Jindřichu. I já sama sobě jsem cizí. Mám potíže srovnat se sama se sebou. Vypadám zevnitř jinak, než jak mě vidíte. Je ve mně všechno rozmazané, široké, ubíhá to odnikud nikam, ne jako řeka ve svých březích. Jako v křivém zrcadle. Moje slova se neshodují s tím, na co myslím. Je to tak i s vámi, jiný zevnitř a zvenku?“

„Už asi ne. Možná, když jsem byl v tvém věku. Nejsem kněz.“

„Nezpovídám se.“

„Trochu. Jen si posluž.“

„Nerozumím si.“

„Přeháníš.“

„Škoda.“

Byl jiný, než jak si na něho pamatovala.

„Pamatuješ, jak jsi říkala, že život je ubohý?“

„Dobře.“

„Život je nebezpečný.“

„Protože je válka?“

„Válka v nás. To dobré, to horší. Nepřetržitá, všudypřítomná válka. Na něco vzpomínáš?“

„Ani ne. Možná.“

„Vzpomínky tohle dokážou. Vracíš se daleko, co možná ještě je, ale už není celá pravda. Věci se mění. Máš zlé sny?“

„Ne, sny ne.“

„Bojíš se?“

„Ale nevím čeho.“

„Máš veselé, radostné oči, na nose hezkou pihu. Jsi normální. Ne zrovna teď, ale jak tě už znám. Víím, co jsou to sny. Zbytky vzpomínek. Úlomky. Kam to člověka dokáže dohnat.“

„Ráda k vám chodím, pane Jindřichu,“ řekla.

„Mám tě taky rád, Mali Kirsten Nováková.“

„Chtěla bych, aby to tak vydrželo.“

„Vážím si toho,“ řekl Stařec. Pak přiznal: „Cítím se taky jako před bouří. Před něčím, co bolí.“

„Proč?“

„Nevím,“ pravil. „Jako ty. Je to všechno cizí. Zvládneme to. Musíme. Neboj se.“

Otec Luster a Lieblinga uzavíral sázky na popravišti v Kobylisích. Kdo se rozpláče, pustí to do kalhot. Popravovali profesora srovnávací literatury, Němce. Byl to jeho nápad, nechat lidi, kteří se chystali umřít, zpívat. Profesor zapomněl autora *Fausta*. Našli protistátní letáky. V knihách schoval cizí peníze, dolary, libry, protiněmecké pamflety. Německá služba svědčila. Devítiletý Fridříšek nechtěl polykat. Profesor ho strašil, nebude-li jíst, zavolá na něj Hitlera. Český generál odmítl, aby mu zavázali oči. Chtěl popravčí čtět velet, nechat se zastřelit vstoje.

Podle Lieblingova otce byla vlastností nacisty nesmiřitelnost. Schopnost ničit, aby mohli tvořit znovu. Rozbít vajíčko, aby udělali omeletu. Vyhladit soucit, židovský zákon člověka. Jen hlupák si může myslet, že ho nesmiřitelnost zmenšuje. Ohleduplnost? Porozumění? Pro koho? Kde? Kdy? Proč?

Mírou člověka je nelítostnost. Povýšení mužů do stavu bojovníků. Lidem se musí pouštět žilou. Držet čistotu rasy. Nepřeceňovat život. Lepší mít ho málo než rasově zmatené mraveniště.

Flusser si to zopakoval příští sobotu. Účinkoval smíšený chlapecký a dívčí soubor německé školy z Prahy VIII, Primátorská třída. Drážďanští skladatelé Filli Kraemer a Ernst Zuendl pro ně zhudebnili Hitlerův *Mein Kampf*. Při potlesku se podíval na Flussera muž v kožených kalhotách a v bílých podkolenkách. Citoval mu z *Volkischer Beobachter*: „Tělesná schopnost, odolnost a síla dopomáhá mužům, aby se pozdvihli nad úroveň zvířecího živoření.“ Následující číslo zahrnuje zdvihání činek na jevišti.

Do třetice se dostal Flusser do Německého domu na vánoční nadílku. Se svou árijskou tvářičkou vypil horkou čokoládu a zhltal pár řezů bábovky. V kuchyni, kterou prošel do zahrady, kudy se sem dostával, hodil do kotle s večerní polévkou pár kapek rtuti z barometru a šesti rozbitých teploměrů z nemocničky v Belgické. Smíšené sbory a svátečně naladěné hosté budou mít řidší stolici. Doufejme, že se při svém Sieg heil poserou.

Dole hlídkovali *Hitlerjugend*. Zanedbali ostrahu branky do zahradní restaurace. Zeď se střepy a hřeby. Tudy Flusser přišel a odešel. Stačilo natáhnout kožené rukavice, které otočil Pračlověk svářečům na stavbě pošty, přehodit přes střepy pár pytlů od uhlí.

„Myslíš, že je zastrašíš kuličkou rtuti, kvůli které už nemáme barometr?“ chtěl vědět Liebling.

Flusser věděl od otce Hadry kosti kůže, že oči zabíjí.

Kdy a proč se lidi vraždí pro pohled.

Napadlo ho, že Němci, jsou-li šťastní, nemyslí na nešťastné. Flusser praktikoval zkratky. Nepřipouštěl, co by ho zmátlo. Ano, ano, ne, ne. Souhlas, nesouhlas. Dobře. Špatně. Nebylo mu příjemné, když kluci objevili, že na zavlečených motocyklech se sajdkárou nechává jako znamení hovínko, třebaže zdrobnělina nebyla namístě. (Flusserova obměna německého *Jedem das Seine*.)

„Jsem ten, který jsem,“ prohlásil zase Pračlověk, aniž věděl, kdo to už kdysi řekl, ústy pobožných. Cítil se svobodný, zvenku i uvnitř. O kráse a ošklivosti si myslel svoje. Okresního rabína Arnošta Cytrona označil za arcizhida.

Kdo nemá slitování, nepatří do kmene? Tolerance? Co to je?

Večer se v ložnici rozvinula debata o holkách. Žena může předstírat? Holky nestojí o nic, když je to pro kluka pro jednu? Do toho se W. Flusser nedal zatahnout.

„Němci v Praze oslepli.“

Zněla v tom mrzutost, opovržení a hrubost.

Fricek Unterhalter u kachlových kamen zkoušel gestapáckou výstroj. Opatřil si tmavé soukenné rajtky a černé holínky. Unterhalter byl vychrtlý blondák s malýma ušima, přilepenýma k lebce. Mohl se klidně maskovat. Kravata měla barvu zvadlého leknínu.

„Jak číšník v kantýně,“ řekl L. L. „Můžeš chodit Hitlerovi pro pivo. Gaulajtrovi, co by ti dal čestného árijce, bys vylízal zadek.“

„Ty seš ten poslední, kdo by mi směl něco vytýkat,“ urazil se Fricek Unterhalter.

To bylo nové. Obdiv k nacistům na dně všeho pohrdání. Snaha o kompromis, opar strachu. Jeho druhá tvář. Vymývání mozků z ně-

mecké strany. Co bylo na nacistech, navzdory všemu, zároveň hodné závisti? Vítězili, i když ne stále tak bleskově, když udeřili první. Vypadali čistě, vyšňoření i ve všední dny. Měli hudbu. *Halali, halala, halalo*. Netajili se sebevědomím. *Holari, holaho. Holaria ho*.

Pozoroval jsem Unterhaltera. Byla to snaha vymknout se z ošklivosti, z které nás nacisti nejprve nařkli a od té doby usvědčovali? Kdy se začnu podobat Frickovi Unterhalterovi? Byl by Unterhalter ve stavu se k nim přidat, kdyby ho nechali? Dokázali Němci udělat z lidí, kterými opovrhovali a kterým zaťali tipec, své obdivovatele? Stačí člověka zkrušit, ponížít a okrást nebo zmlátit, aby místo nepřátelství obdivoval? Podobali jsme se králíkům, před kterými se objevil a zvedá hlavu had?

Blížila se noc. Přál jsem si to brát lehce. Cítil jsem podivné opojení pravdou a lží.

Ležel jsem mezi Flusserelem a L. L. Byl bych dal přednost debatě o síle a slabosti muže a ženy. Volné lásce. Co má kluk dělat, aby uspěl? Je možné přátelství mezi klukem a holkou? Volpi citoval Pitigrilliho *Osmnáctikarátovou pannu*. Kluci využívají lásku, aby dostali tělo, holky tělo, aby získaly lásku. Provoz? Normální, orální a anální. Kluci se zamilovávají do holek, které je přitahují, holky přitahují kluci, kteří se do nich zamilovali. Holka může otěhotnět. Kluk onemocnět. Kluk dokáže udělat dítě dvě stě holkám ročně. Holka má devítiměsíční přestávku. Svět není k děvčatům spravedlnost sama. Holka může mít deset kluků a otěhotnět a má jedno dítě. Kluk? Sto padesát holek, sto padesát dětí. Král Šalamoun jich měl tisíc. Stálost, nestálost? Přirozené, zvrhlé? Olejíčky, máslo, ústa, konečník? Řetízky, provazy, bičíky? Stačilo by mně líbat se, mazlit, cítit vláčné maso dívčího těla. Nechat ji sáhnout na sebe, kde by chtěla, zvláště tam.

„Co máš s tím, že jsou slepí?“ zeptal jsem se Flussera.

„Mají prolhané oči,“ odpověděl Pračlověk. „Hypnotizují druhé. Cvičí psy na syrovém mase. Běž se podívat svrchu na kasárna *Waffen-SS* na Smíchově. Pomáhá jim, když máš strach. Chtějí vycvičit lidi, aby na rozkaz panáčkovali. Aby ve lžích viděli pravdu.“

„Co na nich máš?“ vyklouzlo ze mě.

Flusser viděl psinec v kasárnách *Waffen-SS* v Praze VIII. Díval se z navršené hromady cihel a stavebního dřeva. Šel načerno do biografu Hvězda na Gunthera a Siegfrieda. Německý hrdina ukapával krev do poháru s vínem přítele. Potom upíjel kamarád s vínem jeho krev. Tvrdí, jak si židi na Velikonoce pochutnávají na krvi árijských panen.

„Mají oči lakomců,“ dodal Flusser. „Myslí si, že to pustím do kalhot, když mi zakážou chodit Nekázankou. Jestliže nezabrání, aby ses narodil, odvečou tě a odprásknou. Aby si dokázali, že se odtrhli od maminciny sukně a jsou silnější a schopnější než ostatní? Mně ať nikdo neříká (narážel na L. L.), že si pletu příčinu s následkem.“

„V týdeníku před filmem ukazovali záběry z Jugoslávie,“ řekl jsem. „Tank jel prostředkem ulice Bělehradu, kde si hrály děti. Než je přešel, odstříhli to.“

„Lžou očima,“ dodal Flusser. „I tím, na co se koukají.“

Flusser, stejně jako Luster Liebling, cítil, čím se zpronevěří, kdo nevidí. Neutralita, neúčast, lhostejnost. Víc masa na příděl. Urvat si od židů koberec, květináč nebo kávovou soupravu. Servis.

Němci vysílají signál: Byli byste hloupí, kdybyste nechtěli jejich byty, věci, peníze. Zákon je na vaší straně. Co získáte, vám nikdo nevezme. Nic se vám nestane. Nedejte se zastrašit hlupáky. Mravnost je sloužit Německu.

„Co to má co dělat s očima?“

Cítil jsem, co mu okysličuje mozek.

„Bezva. Co pro tebe můžu udělat?“

Co hledal, ale nenacházel.

Podél úst se mu udělaly dvě vrásky. Opuchla mu víčka. Zašpičatil se mu nosánek.

Pračlověk se stavěl vůči svým protivníkům, jako by to byli psi. Nohy u sebe, ruce zkřížené na prsou. Nezvyšoval hlas. Rozlišoval druhy. S některými si poradil, s jinými odnesl šrámy. Viz pahýl malíčku. Zpráskalo ho na ulici dvacet *Hitlerjugend*.

Večer zkoušel okresní rabín převyprávět *Židovskou válku Josefa Flavia*. Flusser se probudil u obléhání Římanů. Ve svaté zemi zahynul milion jedno sto tisíc židovských duší. Sešli se ke svátku Přesnic. Usnul a opět se probudil u epizody, v níž „jakási žena z obyvatel z jordaných jménem Maria, dcera Eleazarova“ a tak dále, rozpálená hladem a zuřivostí, vzala své kojeňátko, upekla je, polovinu snědla a druhou nabídla vzbouřencům. Přeběhlíci hojili opuchlá břicha. Jeden z nich se prohraboval ve výkalech. Vybíral kousky zlata. „Mnoho Arabů a Syřanů prosebníky o milost páralo a prohledávali jim břicha.“

Sestra Liana měla starosti s vyrážkou na tváři. Principál v cirkuse jí uklidňoval, aby to zapudrovala. Brečela. Bylo to pro ni horší, než kdyby si zlomila nohu jako krasojezdkyně, která spadla z koně v manéži.

Okresní rabín byl levák. Narcisek nezapomněl, že je škodlivé utíkat ze záchodu, dokud se nevyprázdnil, ale nepamatoval si, kam založil brýle, na jednom oku tři, na druhém pět dioptrií. Chtěl vědět, jestli existuje tolik světů, kolik si jich lidé představují.

Volpi dával k lepšímu, co v minulém století vynalezla mladá služtička, polku. Tančí se i v Jižní Americe. Existuje absolutní dobro a zlo?

„Na všem špatném je něco dobré a na dobrém, co tak dobré není,“ odpověděl okresní rabín.

Flusser se vykadil do každé zavlečené nebo opuštěné sajdkáry. Škoda, že neměl ve střevech víc. Měl pojetí cti.

Co dělá z muže chlapa? Obstat, nebo neobstat? Rovnováha? Moudrost? Síla? Láska, jako L. L. a Mali Kirsten Nováková? Jak se zachová Mali Kirsten, až se zas přituží? Je to holka do nepohody, nebo pro parádu? Je také možnost za správnou věc zápasit špatně? Spojitost mezi odvahou, strachem a sebou. (I kdyby to mělo zůstat, jak a kde se Flusser vyprazdňuje na úkor německé armády?) Koho chtěl potupit a ponížit? Je? Sebe? Kolik tváří má odvaha a kolikero blbost, zbytečné riziko. Nikdo nepochyboval, co by s Pračlověkem udělali, i kdyby byl nejčistší árijec pod hvězdami.

Hledal příležitosti. Nemusel vystavovat na odiv, že procházkou bez hvězdy po městě, zavlečeným motocyklem, vyprázdněním střev, pomalovaným barákem a mazničkou, do které nasypal písek, aby se vagonu na cestě na frontu („všechna kola se točí pro vítězství“) zadřela ložiska, dává všanc svůj krček. Plešoun a ředitelova žena Felicie jej nepřestávali podrobovat prohlídkám. Báli se o ústav, o sebe.

Kluci se bavili o tom, co si židovské holky ve středověku dávaly mezi nohy. Houbu. Nepřišly do jiného stavu.

Bobeček tvrdil, že když si dá holka propíchnout kvůli náušnicím lalůčky, není to jen dírka v uchu. To byl vliv pánů Freuda a Junga. Jsou kluci pomalejší než děvčata? Mají holky menší mozek?

Debatovali jsme o nadpřirozených úkazech. Je možné, že se mrtví převtělují? Bude ve druhém životě z mouchy nebo z odborného učitele Leona Baecka slon? Byl v předchozím životě Plešoun přísavka, jepice? Stane se ze sluhy pán, z pána sluha? Je možné číst a přenášet na dálku myšlenky? Telepatie? Pavlíček Volpi a L. L. otevřeli ráno u stolu v jídelně pusu a vyslovili dvojhlasně: „Kde je slánka?“

Bez impulsu zla by se člověk ani neoženil, řekl okresní rabín Cytron. Staří Hebrejci měli za to, že stačí, aby se semeno muže dostalo ženě do břicha a narodilo se dítě. I kdyby to spolkla? Ženy si před statisíci let myslely, že je oplodňuje měsíc. V některých obdobích směl muž oplodnit ženu, potom ho milostnice daly sežrat šelmám.

Tajný život lidí. Tabu. Kde se to všechno bere?

Flusser byl posedlý německýma očima. Nezabýval se hádankou – jako Bobeček – kde se vzal antisemitismus, poslední a nejdůslednější výraz německého rasismu, nacionalismu a tuposti. Kam je to přivede? V Evropě se všichni mísili. Modré oči, plavé vlasy a světlá plet?

Přešel poznámku Lusteru Lieblinga, jestli už naučil hrát některé ze svých psisek na piano. Musí být vynalézavější než kluci v bílých vlněných podkolenkách *Hitlerjugend*, vyšívaných kšandách, s dýkou u pasu. Nepotřeboval pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera, aby definoval úlohu jednotlivce ve společnosti. Nezapůsobil na něj Bobečkův mistr Kchung, který chtěl, aby nikdo nedělal jiným, co nechce, aby druzí dělali jemu. Situace vyžaduje nový klíč. Nacistům se musí vracet, s čím vyrukovali.

Vypadal, jak prohlásil Plešoun, beznadějně. Měl zmeškaných padesát sedm půldnů školní docházky. Odmítal si rozdělit bytost, na lva a jehně. Nebál se výprasku (jako se později nebál smrti) ani se nezamiloval do dnů a nocí bez účelu. Pokládal se za snílka. Nepodceňoval *Hitlerjugend*. Odmítal se tvářit, jako by si vyjídal játra. Byl sám sobě mistr Kchung. Prazáklad člověka, prabytost, pralátka, pra, pramyšlenka, prapud. Přál jsem si ho vysvětlit.

„Namlouvají si, že jsou nejlepší,“ uznal Flusser. „Ani šlupku. Leda po ní sklouznout.“

Lidské a božské? Ať mu to někdo ukáže. Jestli si myslel okresní rabín něco o boží všemohoucnosti, nevsadil by Flusser na bezmocnost Boha méně. Vina a nevinnost? Jestliže se Bůh z rozdělení okresního rabího vymknul, ať se jdou oba vycpat. Má smysl svádět na Boha, co musí svádět na lidi? Nedal Bůh lidem svobodu, aby o sobě rozhodovali, jak tvrdí okresní rabín Arnošt Cytron? Jestliže pro jednoho nic neplatí, proč by to mělo platit pro druhého? Byl tatíneček Hadry kosti kůže mrtev? Nebo teprve umíral? Dral se na svět nový Bůh? (Bobečkův Dostojevský a Nietzsche. Hitler. A jinde asi jiní bozi.) Byl mu někdo na pohřbu? Dalo se z jeho hrobu ukrást kytky? S ním si nikdo vytírat oči nebude.

Existence byla pro Flussera spirála. Nahoru a dolů. Vysoko, nízko. Čas? Jen tady a teď. Neomlouval si antisemitismem slabůstky. Neobracel svou nevoli dovnitř. Je taky antisemita. Německo bylo trychtýř. Vypověděl válku trychtýři. Byl síto. Co nepropadlo, platí. Nebude živořit vkleče. Je to závod, jedno kolo. Zásluhy se nesčítají. Vyždímá antisemitismus.

Pro Flussera to nebyla psychologie, patologie nebo morálka, jako pro okresního rabína Arnošta Cytrona, ale úděl, osud, nevyhnutelnost. Slovo poraženectví neslyšel, neviděl.

Přišel, vydýchal se a najednou se usmál, zničehonic. Svět byl Lianin cirkus. Zákony, jak je pojímal Hadry kosti kůže a principál cirkusu. Co se mu před očima rozpadalo a zase skládalo.

Flusser se na rozdíl od Finderleina nebo Fricka Unterhalterana nesnažil vnutit do německého světa anebo se mu přizpůsobit. Jak říkají *Hitlerjugend: Versehen ist vespielt*. V rozhodujících záležitostech se opíral o pud, otcovy poučky a svoje pocity a zkušenosti. O svůj instinkt i o svoje zážitky, vzpomínky a zkušenosti. Pohrdal Německem tou měrou, jakou Německo jím. Byli si rovni. Třetí říše a Pračlověk. Chodil s hlavou skloněnou našišato, beze spodků,

šoupavou chůzí. Nepoužíval v sajdkárách papír. A když už musel, zanechal ho tam. Žlutou hvězdu si jen přišpendlil, aby ji mohl snadno a rychle odšpendlit.

Nevypadal na pocit méněcennosti. Nelitoval se. Trochu se poškrábat o střeby zapuštěné do zdi? Vykadit se do německé sajdkáry a pěkně jim to zasmradit, sebe také? Čelil antisemitismu tak, že se přinutil být silnější. Neustrašenější. Sám sobě soudcem, bůžkem, rozhodčím. Svědkem. Žalobcem. Advokátem. Katem a vykonavatelem rozsudku. Proměnil svůj strach. Nechutenství. Stal se alchymistou existence. Pro Bobečka byl strach otcem ještě většího strachu. Weltfeindovi se strach zmenšoval. Vítr, jenž přivane a odvane. Existence.

Smál se Adlerovi a mně, že chodíme nad nádraží, abychom viděli vlak, slyšeli houkání. Jak se v dálce sbíhají koleje.

Haló způsobil Weltfeind Flusser prvním – a posledním – bleším cirkusem. Tlachali jsme po obědě ve společenské místnosti. Němci nám vzali rádio, zakázali návštěvu kina, divadla a kabaretů i pimprlových divadélek. Flussřík zaručil podívanou. Přinesl krabici od bot. Víko nahradil sklem. Postavil ji na prostřední stůl. Přizval osazenstvo, včetně Oskara Schizky Rothberga, ředitele, kuchařky a učitelů, všechnen personál.

V krabici měl dvanáct blech. Každé slepil kostýmek z barevných hadříků a papírů. Sukýnky nebo zástěrky a fráčky a čapky. Blechy dorostly do tří milimetrů, s protáhlým krčkem a kusadly. Svázal je k sobě nití. Některým uvázal jako vlek papírovou kuličku a zapřáhl je do spřežení – tři a tři. Ideální číslo miláčka pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera Aristotela – před vozíček z nejmenší špulky. Před některé blechy postavil kolo jako v cirkuse pro lvy a tygry, aby skákaly ohněm.

Lichotila mu pozornost. „Moje židovský vši. Jde to dobře, bezva, velice dobře. *Heil Hitler*. Kupředu.“ Na to, že nebyl prověřený žid, se už báječně přizpůsobil.

Klepl kloubem pravičky do boku škatule. Přidržel sklo. Blechy se daly do pohybu. Táhly špulku, protože jim nic jiného nezbývalo. Když se utišily, klepl znovu do krabice. Trik nebyl v tom, něco blechy naučit. Stačilo je pobídnout. Dělal, k čemu se narodily. Skákaly.

Cirkus skončil za pět minut příchodem Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, a jeho syna Georga.

Slyšel Pračlověkův hlas, jeho *Heil Hitler*.

Jednorožci neboli Hrochovi, řediteli Freudenfeldovi, naběhly žíly na čele. Držel si dlaň na levé straně hrudi. V duchu viděl dům zamořený blechami. Nestačil Hitler? Vrazil Flusserovi facku.

„Pryč s tím! Do ohně! Do kamen!“

Flusser poslušně a chladnokrevně spálil svůj cirkus i s malými umělci, kostýmy a vozíčky a kuličkami.

„Bezva,“ podotýkal. „Co pro vás ještě můžu udělat?“ Když chtěl rozbít sklo a hodit do kamen, ředitel jej zarazil.

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, nařídil vyluxovat místnost. Všem prohlídnout vlasy. Koupání v horké vodě s dvojitou přísadou lysolu a mýdla na prádlo. Učitelé, včetně okresního rabína Cytrona, měli poplach. Flusser se vracel. Koupání ho postihlo.

„Díky,“ poděkoval mu Adler.

„Není zač. Jsem taky radostí bez sebe.“

Okresní rabín vykládal o Ezechielově prorocství a údolí suchých kostí. Ezechiela zavedlo boží vnuknutí na pláň posetou haldami vyschlých lidských kostí. Boží hlas rozkázal Ezechielovi, aby prokročil kostem, že obživnou. Kostičky obžily za velkého hluku,

hřmotu a dunění. Vzájemně se hledaly, až se z nich staly kostry, obalily se masem a pokryly kůží. Zase z nich byli lidi. Film puštěný pozpátku.

Flusser tvrdil: „Mají ve zraku chtivost. Vraždu pro potěšení. To druhé menší než vodní veš.“

O zábavu se nám postarala sobotní příloha *Der Neue Tag*. Pojednání o dlouhých židovských nosech, pozůstatku vyhynulých kmenů. Ilustrace asyrského eunucha. Dlouhé nosy se podle *Der Neue Tag* nezkrátily ani míšením židovské a árijské krve. Ponechali si – podle proroka Ezry – dlouhé a zahnuté nosy i v exilu. Rasová nezaměnitelnost. Zločin židovské rasy spočívá v tom, že předstírá, jako by byla rasa mezi rasami a židovské matky rodily děti jako ostatní. Ne, ne, ne, třikrát ne. *Nein, nein, nein*. To Němec ko zatrhne. Přejde den.

Volpi s Finderleinem si měřili na záchodě nosy pravítkem. Finderlein chtěl poslat dopis čtenáře. Unterhalter vystavoval na odív svůj rovný árijský nosánek. Mohli by ho dát na plakáty.

V *Der Neue Tag* psali o podvodném hudebníkovi Gustavu Máhlerovi. (Škoda, nebyl to Bobečkův příbuzný.) Opisoval melodie árijských komponistů. Neplatil. Kolik nocí skladatel strávil v nevěstinci ve Štupartské ulici na Starém Městě v Praze? Kolika kurvám nekoupil večeri? Do téhož nevěstince chodil sepisovatel morbidních příběhů o lidech a broucích Franz Kafka. Zuřivý reportér Egon Erwin Kisch a další pražští rodáci a hosté. Kafkův tatík mu na to dal jednou peníze, aby se nezhazoval s jistou Vohryzkovou, dcerou ševce. Tenkrát se tak dělalo. Dívky se musely vdávat jako panny. A nevěra vdaných mohla mít příkré následky.

Pianista Artur Rubinstein na západní straně Atlantiku otravuje obecnost negerskými vlasy. Dirigent Bruno Walter se jmenoval Schlesinger. A milionář a divadelní podnikatel Max Reinhardt,

majitel zámku Schloss Leopoldskron (kolem kterého postavili nacisti s přispěním místních funkcionářů tělocvičných spolků a daní z vína a piva koncentrák), si opatřil vyznamenání za *Die Fledermaus* Johanna Strausse.

Luster Liebling si z *Der Neue Tag* vystříhoval kalendář. Připomenuli výročí Šalina Schwartzbarta. V roce 1926 zabil v Paříži ukrajinského hejtmana Petljuru. Žid si vymohl osvobozující rozsudek. Ruský státník Stolypin byl obětí židovského vraha Mordko Bogrowa. Horsta Wessela zavraždili s pomocí židovek Sally Epsteinové a Else Cohnové. A *SA-Mann* Gerschke padl v Berlíně útokem židovského mordýře Calma. Židovka Jessie Hoffmanová si potřísnila ruce krví atentátem na ruského cara Alexandra II. Nemluvě o poblázněné židovce Kaplanové, která postřelila Uljanova-Lenina, jenž později, když už pro paralýzu nespočítal, kolik je jedna a jedna, zemřel na syfilis. Když ho rozřezali, aby ho mohli nabalzamovat jako faraóna, měl jen půlku mozku. Chyběl mu vkus, soucit a porozumění pro druhé. A žid Friedrich Adler zastřelil rakouského předsedu vlády hraběte Stürkgha.

„Jako ve Španělsku. Královna Isabela vyhnala pradědečka z Toleda,“ podotkl Adler.

„Svině,“ podotkl Flusser. „Mohl mít domovské právo ve Španělsku pod obráceným židem Franciscem Frankem.“

„Pár mých předků se v Toledu obrátilo,“ doplnil Ervínek Adler. „Nejedli vepřové. Drželi si služebné, které je za odměnu udávaly církevním úřadům.“

„To jim koukaly do talíře?“ ptal se Finderlein. „Nebo se ptaly u řezníka?“

„Znal jsi Isabelu Španělskou?“

„Já ji ano, ona mě ne,“ pravil Flusser, jako se opačně předtím vyjádřil o Darwinovi.

Bobeček poukázal, že Isabela skončila zlatý židovský věk ve Španělsku vyhnáním židů a Maurů. Z velmoci se za století bez židů a Maurů stala ekonomicky, vědecky a kulturně průměrná země.

Adler četl Feuchtwangerovu *Židovku z Toleda*. Flusser se užíral nebezpečnými německými očima. *Der Neue Tag* v kalendáři připomněl proces se Samuelem Lubelskim. Prodal do nevěstinců v Jižní Americe dvě stě čtyřicet tisíc bílých árijských dívek.

Prostituci v Buenos Aires, Mar del Plata ovlivnili francouzští židi. Proměnila se v hebrejský zlatý důl.

„Viděl jsem jejich cvičený psy,“ řekl Flusser. „Mají nebezpečný oči.“

„Jdi se s nima vycpat,“ řekl Liebling. „Nejdřív lidi. Teď psi. Přijdou na řadu opice?“

Plešoun Leoncavallo vykládal, že Angličani s objevem zákonů trhu popřeli duši. Výmysl rabínů, kněží a básníků, prostomyslných venkovanů. Adam Smith, páni Hume a Locke. Kde má duši člověk podle Němců? Podle Flussera v pohledu i v očích psů. Může být duše mocných závislá na duších bezmocných? Co by Němci byli, nemít židy? Obráceně to nefungovalo. Židi by se bez Němců obešli. (Myšlenka se mi vracela, když už nás bylo o šest nebo sedm milionů míš.)

„Máš fotra u *Waffen-SS*,“ řekl Flusser Lieblingovi. „Je to pro tebe díra, přítěž, nebo pojistka?“

Srážka vůlí. Čekal jsem, kdy Luster Liebling Flussera praští.

„Voda, voda, samá voda,“ zamumlal Černý Pepe. „Jsi vedle jak ta jedle.“

Flusser vyprávěl, jak na cestách s otcem Hadry kosti kůže po venkově sedlák vyloupnul krávé a teleti oči, protože spásaly vojtěšku. Vzpomínal, jak jim maminka na Štědrý den, když mu bylo pět, vyprávěla, že se narodil Bůh a z lásky k lidem se stal člověkem. Krá-

lovství nebeské. Smrt, vzkříšení, věčný život. (A zahýbala tatínkovi.) Nemohl se dočkat, až se zbaví pozemského těla. Svléknout je, jako se převlékají šaty. Šel na kříž. Hřebíky měli Římani, kladiva obstarali místní. Dopřáli mu společnost dvou lotrů. Apoštolové a spol. byli židi. Za Hitlera by dostali všichni sakumprásk dávku Cyklonu B.

Flusser se ve čtrnácti seznámil s holkou. Psala verše. O hvězdách a nesmrtelnosti. Bratrství člověka. Četla Franze Kafku. Upozornil na zákon člověka. Neřekl, jak zní. Člověk na to musí přijít sám. Řekové měli něco podobného, *hybris*, zákaz překročení zákona. Samozřejmě ne člověka jako u Kafky, ale božstev. Kdo to porušil, toho to spálilo. Citovala básníka. Dostal nápad, jak by si lidi vážili hvězd, kdyby byly viditelné jen jednou za tisíc roků. Některé vyhasly, ale světlo ne. Není to tak s lidmi? Pozvala Flussera. Rodiče nebyli doma. Najednou cítil její ruce. Uplatnil jednu z desítek promarněných erekcí. Neopouštěly ho myšlenky. Teď, když to má za sebou, už nepřestane. To je, co od holek chce.

„Byla první holka, s kterou sis to rozdal, tvoje sestřička Liana?“ otázal se Černý Pepe.

„A co ty? Co říkáš těm tvým dvěma polovinám Mali Kirsten Nováková?“

Flussera dráždila německá polovička Lusterových rodičů. Nepotřeboval Černého Pepeho, aby si objevil pár minut, pro které děti opouštějí rodiče, muži si boří kariéry a zrazují vlast a ženy zapomenou, co přísahaly.

Luster Liebling se na něj díval.

„Jak se daří Lianině pasákovi?“ zeptal se.

„Dělá průvodce po cirkusu,“ držel se Flusser.

„Pro mě je kurva kurva. Když ji rozdělíš na dvě půlky, je zase každá polovina kurva. Za prachy udělá, i na co nemá chuť. V Praze, v Číně, v Tibetu. Nepředvádí to teď s medvědem?“

Luster Liebling si k sobě přitáhl konvici s čajem.

Dalo se říct, že Flusser nemá rád, když někdo pomlouvá sestru. Snažil se o neúčastný výraz. Jestli v něm Černý Pepe probudil hnutí, skryl je. V Lusteru Lieblingovi, který zabitím otce chtěl jiným i sobě dokázat, že není tak bezmocný. V pomstě otci by se nezastavil před ničím, jako když mladý jelen útočí na starého paroháče, aby mu urval samici. Jen místo samičky život, nebo smrt.

Dívali se na sebe vstoje. Ruce v kapsách.

„Bezva,“ řekl Weltfeind. „Co pro tebe můžu udělat?“

Drželi se vzájemně očima. Syn otce Hadry kosti kůže a druhý potomek sturmmanna *Waffen-SS* a židovské matky. Luster Liebling viděl Flussera jako plavčíka, co odřezává lana od záchranných člunů pod záminkou, že ho do nich nepustí; žháře, který zapálí dům, kde bydlí, protože nemá rád domácího. Kdyby se ukázalo Gestapo a vyšetřovali omalovánky kusem uhlí nebo térem na domech, odeslali by Belgickou sakumprásk transportem. L. L. pátral po otci. Byl by mu v lágru blíž?

Lidi si překážejí. Pro oba nebylo v domě místo. Flusser stál před zrcadlem. Nelámal si hlavu světem, do kterého se narodil. Jen úlohou, možnostmi. Myslel na Plešouna a Bobečka, Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Seliga Šalamouna Freudenfelda, a jeho ženu Felicii (první dojem nemůžete udělat dvakrát) a jejich syna Georga. Na Volpiho, který se vyjádřil, že z nouze (zapomněl si brýle s osmi dioptriemi v učebně) vnikl na holčičí záchod. Shledal, že holky po sobě nesplachují.

Myslel na otce Hadry kosti kůže, uprchlou matku a sestru Lia-nu. Měl pocit, že na sobě nosí ošklivost jako děti aktovku do školy. Slyšel v sobě hlasy.

„Praha je špinavější,“ prohlásil Adler.

„A co?“ chtěl vědět W. F. „Se mnou ne.“

Nepomohl mu ani Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudfeld. Vyjádřil se, že člověk není dobrý ani krásný tím, co o něm někdo říká, ale čím je zevnitř. Jestliže si nevybojuje mír v sobě, bude závislý na tom, jak ho přijímají. Nedoporučuje se přespříliš dlouho se hněvat. Talmud.

Flusser odmítal cítit se vinen za to, jak se narodil a jak vypadá. Nebo jak ho chce někdo vidět. Němci ho nenávidí. Ne za to, co udělal, ale co je. I kdyby to nebyl. Stačí, aby mu to určili. Jakou úlohu v tom hrál Cytronův Bůh? První kolo pro obřezané i sebe prohrál. Cítil, že to nejsou jen Němci, kdo ho nemá rád. Kde se mu rozpoltila duše? Kudy z něj – jako dírkou v balonu vzduch – uniká smysl?

Adler při obědě utrousil, že viděl Flussera, jak ohřívá paní ředitelové kulmu. Chodil do učebny. Naslouchal Cytronovi. Zajímala ho zkazka o Josefovi, kterého prodali bratři do otroctví, a pak jim odpustil. Měl je nechat škvařit se hrůzou. Přestal chodit v noci ven. Nemaloval nápisy. Nechal na pokoji německé motocykly. vzdal se účasti na psích zápasech na Maninách, kde se hrála čára, oko a gotes, rychlé a jednoduché hazardní hry dělnické třídy.

„Zlomili ho,“ usoudil jsem.

„Něco chystá,“ přisvědčil Adler.

„Stalo se něco s jeho cirkusovou sestřičkou?“ nadhodil L. L.

Flusser chodil za Lianou. Vracel se včas.

„Spadla z hrazdy? Má vrásky?“ chtěl vědět L. L.

„Jedinou, na které si sedí.“

Byl čtrnáct dní jako myšička. Neslyšel jsem o nebezpečných německých očích. Pustilo ho to? Co se s ním dělo? Co ho změnilo nebo umravnilo?

Poslouchal Renátka Ochslera-Sáluse, což předtím nedělal. Spala jeho matka s ním, nebo Renátka s maminkou? Utekl jí muž. Neměla psa ani vhodné sousedy. Bližní ji nepožádal. Byla sama.

Večer Adler strašil malé kluky, co má nedozírné následky. Ochlu-
pení rukou, těla, po vzoru gorily. Co provinilci odpadne. Flusser
spal. Narcisek přiznal, co viděl ještě doma na gauči dělat macechu,
když si myslela, že tam není. Cpala do sebe prst. Sténala.

Ve Flusserovi zůstávalo tajemství.

„Rád bych ti rozuměl,“ řekl jsem.

„Proč?“ zeptal se Flusser. „Je to přece bezva. Co pro tebe můžu
udělat?“

V ložnici se probíraly definice. Bobečkův individualismus. Pro
okresního rabína Cytrona sobectví. Dvě strany jedné mince? Ka-
marádství bylo možné definovat. Na lásku se hodila spíš báseň.
Iluze? Umění se rozdělit? Odpouštět? Chránit druhého? Je kama-
rádství udělat pro druhého, co by chtěl člověk, aby druhý udělal
pro něj? Spolehlivost? Věrnost? Ohleduplnost? Spořádanost? O pár
stupňů víc, vyrostla by láska? Co žárlivost? Homosexualita? Zvrh-
losti, netrestané zákonem.

Černý Pepe četl knížku, kterou mu přistrkoval otec, Hanse
Günthera, pronikal do záhady ras.

„Na začátku dá holka klukovi, co má, a na konci si to vezme
nazpět,“ řekl Flusser. Přijdeš na to, že jsi zbankrotoval.

„Vedeš dvě války,“ řekl Flusserovi L. L. „Navenek, dovnitř. Vy-
čerpáš municí.“

„Jen jednu,“ opravil ho Flusser. „Municí mám až až.“

Nevydával chytrost za moudrost, instinkt za rozum. Šla mu
hlava kolem. Bobeček studoval rozdíly mezi psychologií Němců
a Slovanů. Psychologií Západu, Orientu a židovskou psychologií.
Kořeny německé přezíravosti. Zmocňovala se ho bezradnost.
Německé postoje se odněkud braly. Tkvěly kořeny vyvolenosti
v německém romantismu, zbrani Německa proti francouzským
myšlenkám rovnosti, volnosti a bratrství? Proti kapitalismu?

Rovnostářství? Demokratické vládě zákona? Vykořeněnosti jednotlivců a mas? Přízemnosti a bezduchovnosti západu, který zavrhl ve jménu trhu nesmrtelnost duše, duši samu, a vsadil na sobectví, soutěž a obohacování? Odporu k židovskému odkazu mravnosti a desatera?

Večer Flusser zmizel. Odlákal po osmé psa muži v černých jezdeckých kalhotách a holínkách. Procházel se s českou společnicí Štěpánskou ulicí dolů na Václavské náměstí, kolem hotelu Alcron. Dalo se pochybovat, že by cvičeného psa *Gestapa*, zvíře policejní organizace, naučené, aby je nikdo neodvedl, získal Pračlověk bez štěknutí.

Potkali jsme se na záchodě. Rukávy kazajky měl od krve. Stihl to, aby nechyběl do počtu. Smál se myšími zoubky. Byla duše lidí pro Pračlověka v očích psů, které cvičili *Waffen-SS* a *Gestapo* v kasárnách v Praze VIII, aby prokousli hrdlo člověku na jeden skok a stisk zubů? V pohledu měl převahu nebo drzost, sebevědomí, které L. L. nesnášel.

„Už se to rozhodlo,“ řekl Flusser na záchodě.

„Co?“ zeptal se L. L.

„Jestli mě zlomí,“ řekl Flusser. „Nebo uondají.“

„Chceš mě nechat třikrát hádat?“

„Šlo to dobře. Velmi dobře. Bezva.“

„Byl jsi s polykačkou ohně?“ zeptal se Liebling. „Podpálils Německé divadlo? Aby od toho nechytlo i Muzeum. Nechal jsi prohlídnout sestřičku? Je pořád panna? Neříkala náhodou tatínkovi jako hodná holčička, jestli už nechce kouřit? Začals rozum brát, abys ho zároveň ztrácel?“

„Samá voda.“

„Nechceš to vyklopit?“

„Můžeš mi gratulovat.“

„Dělala to sestřička tobě?“

Flusser se nenechal vyvést z konceptu. Hořely mu oči. Urážku na sestřinu adresu pomíjel. Ocitlo se to na hraně.

„Nesmíš se radit, když chceš hasit, nebo zmeškáš a shoří ti to dřív, než si opatříš vodu.“

„Dal ses k antouškům?“

„Přihořívá,“ řekl Flusser. „Na něco musíš mít schopnosti. Na něco odvahy. K něčemu štěstí. Měl jsem všechny. Bylo to bezva. Co pro vás můžu udělat?“

„To ze sebe necháš tahat?“ zeptal se Liebling.

Hádal, čím Flusser klame. Hvízdal si melodii z *Cikánského barona*. Čpěl krví, potem, tuctem vůní a pachů. L. L. pohrdal rodinou starého Hadry kosti kůže. Tušil v nich to zvířecí. Dráždilo ho to. Štítil se pralidí.

Weltfeind Flusser si stoupl k žlábků. Rozpínal si kalhoty, aby je neumazal od krve na prstech. Ulevoval si s gustem. Prohnul se u žlábků. Rozkrok dopředu.

„Můžeš se vidět v térovým papíru,“ řekl L. L.

„Vidím i tebe,“ řekl Flusser.

„Nech si tu kamufláž,“ řekl L. L.

Flusser hvízdal. Chodouňskou polku s textem, který znali: *Já ti ho tam našroubuju...*

Cítil jsem cosi ve vzduchu kromě čpavku, moči a tepla záchodu. Flusser se narovnal. Zatřepal se, aby dostal do kalhot, aniž na sebe sáhl, co musí mít uvnitř. Pozoroval jsem, jak stojí a nese váhu těla. Kde byl? Co dělal? S čím přišel?

„Bolí mě z tebe hlava,“ řekl jsem.

Cítil jsem, čím je Flusser ošklivý, stejně jako L. L. Čím jsme všichni oškliví. Jako když se odráží kulečnickové koule jedna od druhé a minou biliárovou díru.

„Kape ti to na boty, Flussere,“ řekl L. L. „*Heil Hitler.*“

Adler chtěl uvolnit atmosféru. Prohodil: „Nechci být katastrofista jako moje zemřelá tetička Dora.“

„Potřeboval bys navštívit doktora duševních chorob,“ usoudil na Flussеровu adresu Černý Pepe.

Flusser ho poctil pohledem. Nemáme to? Připomněl jsem si Volpiho teorii člověka, povahy a charakteru jako ledové kry, devět desetin pod hladinou. Tajemství člověka. Flusser se tvářil, že ví něco, co my ne. Viděl, co předcházelo. To nedopovězené.

„Něco můžeš jen zabít,“ řekl.

„Štítíš se vlastních ručiček?“ zeptal se Adler.

„Bojíš se na sebe šáhnout?“ přidal se L. L.

„Nechci se zakrvácet,“ odpověděl.

„Nebere za svý, podle talmudu, aby se nedráždil,“ podotkl L. L.

„Maso je laciný,“ řekl Flusser.

„Mluvíš česky?“ zeptal se L. L.

„Rozumím německy,“ odpověděl Flusser. „Jako ty.“

„Psi letos pokousali o tisíc lidí víc než vloni,“ řekl L. L.

Narcisek neodcházel. Tušil, že přijde překvapení. Stál blízko východu. Adler se tvářil otráveně.

„Přihořívá,“ pravil Flusser.

„Pácheš chcankama,“ řekl L. L. Znělo v tom pohrdání. Díval se na Weltfeinda.

„Hoří,“ řekl Flusser.

Najednou měl tvář zvířete. Oči, bradu a čelo, vlasy a rysy i sluncem vyschlou a zhrublou kůži prastarého zvířete. Nevyspalou houbovitou tvář. Nic dětského. Špičatý nos, vystouplé lopatky, opuchlá víčka. Drsnost. Čím je každý sám pro sebe, cizí ostatním jako oni pro něj. Cosi prazákladního, co lekal, jako tma, bezčasí, mimo vědomí. Svět na krajíčku.

„Měl jsem polní den,“ pravil Flusser. Zněla z toho pýcha a věčnost odsouzenců k smrti. Čin. Nezvratnost. Lhostejnost. Konec světa. Nevyřešená záhada existence. W. F. se hýbaly uši. Vyvolával jinou ošklivost, než mu namlouvali. Mohli jsme tušit, co přijde. To niterné.

„Stačí mi podívat se na jejich psa, abych viděl, co si snad myslí, že mě stvořili.“ Ještě si nezapnul poklopec. Podíval se, nakolik mu uschly ruce od krve. Dlaně si otřel o kalhoty. Sáhl do kapsy. „Tohle,“ řekl konečně. „Důkaz.“

Narcisek zbledl. Adler si přešlápl. Díval jsem se, co měl Flusser v hrsti. Přivíral dlaň, aby mu to nevyklouzlo, jako rozbité vejce. Uříznutá psí varlata? Krvavý sopel? Vypadalo to také jako rozevřená bosenská švestka. Obsah dlaně mu tekl mezi prsty. Co to bylo? Rybí oči? Narciskovi se začala chvět bradička. Vypadal, že bude zvracet. Vyschlo mi v krku. L. L. sevřel rty. Flusser připojil druhou dlaň, sevřel obě jako misku. Stále mu to protékalo skrz prsty.

Pak otevřel dlaně. Udělal pár kroků k mísám. Hodil to do krajní mísy. Spláchnul, s krátkou prodlevou, aby nám obsah dlaní neušel. Šel nazpět k vodovodu nad výlevkou. Opláchl si ruce. Potom si navlhčil kalhoty a rukávy.

Nestačilo Flusserovi psa zabít? Cítil jsem, že jsme minuli hranici. Za tou už nebude nic, čím to bylo. Co jsem cítil mezi kluky, rodinou ředitele Freudenfelda, jeho ženou Felícií a jejich synem Georgem, Plešounem Leoncavalem a pomocným učitelem Bobečkem Lentou Máhlerem a okresním rabínem Arnoštem Cytronem a doktorem Egonem Popperem v Belgické. Bylo to doma. Ustoupilo to do mlh.

Narcisek zavyl. Tak tak nezvracel. Říhnul jako nemocný stařec. Pračlověk po něm hodil pohledem. (Takhle by kvikla přiotrávená krysa, když jí Narciskův tatínek, původním povoláním krysař,

šlápnul na lebku nebo na ocas.) Narciskovi se pořád chvěla brada. Adler si odplivl do žlábků.

„Nemusím si na nic a na nikoho hrát,“ řekl Flusser. „*Heil Hitler*.“ Díval se na Narciska. „Nebřeč.“

Vyhradil si svobodu chování, stejně jako si ji Němci vyhradili v jednání s ním. Žili ve světě bez hranic. Nedokážu se nadechnout? Objevil si protizbraň v tom nejhnusnějším? Tohle mělo být také starozákonní oko za oko, zub za zub, krev za krev? Měl pocit, že co udělal, ho přesahuje? Svou představu hrdinství? Může už každý – jako Němci nebo Flusser – udělat všechno? Zmizely hranice mezi dobrým a zlým, správným a nesprávným a horším a nejhorším? Mezi nízkou a vysokou? Ano, ne? Šla na mě závrať? Co se naplnilo a zároveň vyčerpalo. Flusserova slova klouzala po povrchu čehosi, co se nedalo měřit. Co žilo cizím životem. Čemu nic nestálo v cestě. Připomněl mi podpisy na vylepených plakátech se jmény popravených.

„Je to hnus,“ řekl jsem.

„Jak se do lesa volá,“ pokračoval Flusser v omývání svršků, aniž se obtěžoval svlékat nebo mi něco namítnout. „Nepsali o Hitlerovi, co říkal, že i zločin je čin?“ Flusser usoudil: „Nesmíš se leknout psa jen proto, že si ho vede plukovník nebo generál.“

„Souhlasíš s Hitlerem?“ zeptal se L. L. Díval se Flusserovi do očí.

Flusser měl pořád výraz triumfu v očích. To nesrozumitelné, cizí i povědomé. Čím dosahuje člověk hlubiny. Ploužil se někde na dně. Oslivé světlo, mrtvolné ticho. Rysy se mu uvolnily. Byl spokojený.

„*Heil Hitler*,“ opakoval své zaříkání, obvinění, zdůvodnění a omluvu. „Šlo to dobře. Jako uvázat kravatu. Nechat se ostríhat panem Rozenkranzem. Vyprat flek na košili.“

„Pro mě můžeš zapálit třeba svatovítskej chrám, že se v něm Němci modlí,“ řekl za chvíli L. L.

„Jsi pitomej žhář,“ řekl Adler. „Nedivil bych se, kdyby ses vyučil řezníkem. Až na to, že znám pár slušných řezníků.“

„Máš pro mě tip?“

„Radši od tebe slyším, jakou barvu má oheň nebo kdy je bezbarvej,“ dodal jsem. Cítil jsem, co nemá smysl. Chtít smířit nesmiřitelné. Nešlo mu to vymluvit. Ale nikdo tomu úplně nerozuměl.

„Co pro tebe můžu udělat?“ řekl Flusser. „Oheň je vždycky bezbarvej.“

Aby rozčísl ticho nebo někomu vedl ránu nožem středem lebky a těla, viděl, co je v člověku dobré a zlé a prohnílé a zdravé a zbabělé a odvážné, včetně houby jeho masa a duše a svědomí, všechno dohromady, toho úplně dole, na dně, vědomí i podvědomí, jako úterní fašírka, řekl: „Mám představu existence. Cytron se může jít vycpat se svou babylonskou věží, rozbitím chrámu a zajetím a návratem do Jeruzaléma. S Adamem a Evou. S tím já už nemám co dělat. Potopou světa, mísou čočovice. Co se stalo v Egyptě prvorozeným. To, co je teď, mě zajímá. To neodkládám.“

Bylo to pár hodin od Cytronova pokusu vysvětlit, že každá doba má svého ďábla. Falešné signály. Signály. Nástupy. Shromáždění. První signál byl zákaz parků. Pak zákaz kupovat vlněné věci, maso, boty, cibuli a česnek. Zákaz jezdit tramvají v předním voze, nařízení nosit na prsou hvězdu. Ďábel doby není anděl, jako kdysi, kdy Bůh hledal rovnováhu, vyrovnat váhy dobra a zla. Je to člověk. Má tvář jako my, mluví a strojí a tak se chová. Svádí ty druhé, aby se neostýchali udělat, chovat se a mluvit, jak jedná, co dělá a říká. Nemá rohy, chlupy a kopyto. Má jméno, školní vychování a povolání. Uniformu *Waffen-SS* a vojenské opasky s nápisem *Gott mit uns*. Je to dvojník.

Bylo to nahé. Obnaženost.

Flusser hlídal očima L. L. Otočil se zády k vodovodu a žlábků. „Mluvil vedle té české děvky, ti, ti, ti, tu, tu, tu, zpíval jí a ona to znala a broukali si dohromady. *In einer kleinen Konditorei. Ade Liebchen. Der treue Feldsoldat.* V jednom kuse na něj dělala oči, špulila pusinku a cpala prsa nahoru a vykračovala si, jako by vystrkovala fanfulínu. On dělal kukuč. Cukrovali se v chůzi na ulici. Psa si nevšímali. Žárlil. Naštvali ho.“ Obrátil se ke mně, aniž spouštěl oči z L. L. Jestliže se L. L. k něčemu rozhoduje, nebude mezi rozhodnutím a výkonem než zlomek.

L. L. vypadal jako Bobeček, když hrál s ředitelem šachy. Snažili se odhadnout soupeře na tah, dva nebo tři dopředu, na příští vteřinu. Soustředili se. Přísnost a odměřenost jsou sestřičky. Bobeček měl říct, že to není sláva, co člověka hřeje, ale čím ji dosáhl. Umělecké dílo? Porod mateřského ducha a duše zploditele? Jak se dá obrátit sláva na hanbu? Nic nemohlo být Flusserovi volnějšší. Neměřil nové podle starého. Malá žába se nebojí nejhlubší tůně. Viděl jsem, že jsme se s Flusserem kamarádili, ale ne úplně. Zela mezi námi najednou propast naplněná hnusem. (Přišlo to později, kdy jsem si položil otázku, co je lepší: mít kolem sebe slušné, předvídatelné kamarády, které občas nemůžeme vystát, nebo kamarádíčky nevypočitatelné, všeho schopné jako Albert nebo potenciální vrah už připravený k akci a nyní Flusser. Dodnes nemám odpověď.)

„Žije v tobě pračlověk,“ usoudil L. L. „Co sis objevil na dinosaurch? Na parybě, zvířeti a žraloku? Jsi jako tchoř. Hyena. Nejsi tygr. Potřebuješ krev. Surovost. Co oni. Srabe. Jsi prabytost. Za co můžou psí oči?“

„Můžu si něco půjčit a pak to zas vrátit,“ řekl Flusser. (Mluvil jako Bobeček Máhler?) Věděl, že se uznání nedočká.

„Jsi jako oni,“ pokračoval L. L. „*Heil Hitler.*“

Potřetí si brali do pusy Hitlera. Později jsem si vysvětlil, co mě na Flusserovi dráždilo, jako to rušilo Lusteru Lieblinga. Zahrnulo to německé pojetí bezcennosti života, lidí i zvířat. Co odsoudili. Popřeli. Nesmiřitelnost. Překročení mezí. Všech zákonů člověka. V čem je nic nemohlo zastavit. Ošklivost, kterou mu Němci namlouvali, až si ji přisvojil. Obklopili ho jako podmořskou horu, jejíž vrcholek tvoří ostrov. Stvořil si kousek světa k německé podobě. Co postrádalo úctu k životu. Popření zákona člověka. Jako když Cytron vykládal, že Bůh stvořil člověka ke své podobě, ale jen od pasu nahoru, od pasu dolů připomínal odjakživa, a asi i bude, svět zvířat. U Flussera k dělení nedošlo. A teď mu vmetl Luster Liebling do tváře, že je jako nacisti. Třikrát *Heil Hitler. Sieg heil.* FlussEROVA odpověď, jeho *Heil Hitler*, zahrnula esesáckého tatínka Lusteru Lieblinga. Čekal jsem blesk.

„Čím víc o tobě vím, tím míň ti rozumím,“ řekl L. L. Šlo o to, co proudilo pod hladinou. Co vířilo v čelech všech, co tu byli. Skoro odpor k životu. Odpor k hnusu. K sobě, jednomu z nás.

„Co pro tebe můžu udělat?“

„Už nic.“

Najednou se to zauzlilo. Luster Liebling nemusel dodávat, co se tradovalo v Belgické 25 po výkladech Bobečka Máhlera, že dinosauři nevyhynuli proto, že na zem narazila kometa a prach usmrtil kytky a stromy, usedal a všechno zadusil a největší hovada země neměla co žrát, ani kvůli dlouhodobému zatmění slunce.

„Nemáš srdce ani duši,“ řekl Černý Pepe. „Jsi kámen. Necita. Zrůda.“

„To říkáš ty mně? A co chceš udělat s fotrem?“

Flusser se tvářil, že se ho slovy nemůže dotknout. Tohle mu říkal kluk hotový zabít vlastního tátu? Chce se snad Luster Liebling zastávat nacistických psů nebo jejich očí? Bylo to daleko od debat

o kočkách v Egyptě, které sežraly krysy, čímž zachránily sýpky s obilím. Nebo že Albert Einstein začal mluvit až v pěti. Nebo že Hitler slíbil všem holkám v Německu ženicha. Zákazy upozornily nejen Flussera na věci, o které by včera nezakopnul. U toho nezáleží, v jaké rodině se narodil. O to mu nešlo. Byla to součást něčeho, co vyvrátilo a nenahradilo včerejší svět Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, a okresního rabína Arnošta Cytrona a vyvrátilo kus světa Hadry kosti kůže a Liany. Neptal se nikoho – ani sám sebe – kam to povede. Kde už to bylo a je?

Měl jsem závrať. Jako když člověk stojí na kraji propasti, spadne, svalí se na něj svět, nebe, hvězdy, vesmír. Závratné prázdno. Byl div, že se mně nechtělo zvracet. Bosenské švestky. Uříznutá psí varlata. Krvavý sopel. Na ulici burácely z reproduktorů nacistické marše. *Leibgarde in Dresden. Hitler. Echinste Bundlera. Roosevelt, wir stecken dich ins Meer. Ich bin ein deutscher Matrose. Wehrmacht in Kampf.*

Vyvažoval Albert Flusser nespravedlivost ještě větší nespravedlností? Zvrácenou, slepou a hnusnou pomstu?

Berte mě, jaký jsem, říkala jeho pusinka. *Jsem ten, kdo jsem.* Nemůžu vyskočit ze svého charakteru, jako nevyleze jaguár ze své kůže. To je dovoleno hadům. Berte to jako tygří zuby. Skvrny na kůži.

Flusser zjednodušil – aniž to řekl – co v něm dřímalo, součást zapomenutého nebo potlačeného pravěkého světa. Vstoupily za jeho pohled. Díval se jako neviňátko. Tak co? Říkal jeho pohled.

Neměnil hlas. Nechal za sebe promlouvat Weltfeinda Flussera, který se nám představil první den, a současně toho, co si právě objevil nové místo na slunci.

Luster Liebling si potřetí odplivl do žlábků jako Adler. Udělal krok k Flusserovi. Byli si teď na dosah ruky.

„Pro mě už nemají tajemství,“ utrousil Flusser. „Ano, ne.“

„Někdo vypadá jako člověk, když mluví, jinej, když mlčí,“ řekl L. L. „Třetí ani to.“

„Německá Praha je pro mě les, co čeká na sirku. Pes se vzteklinou může dostat jen nůž. Šel jsem za nimi pár metrů.“

Už nezáleželo na tom, co kdo řekne.

„Příště můžeš vypíchat oči slepým,“ řekl L. L. „Děvka, co se tahá s důstojníkem? To je toho! Vracíš se do statisíciletých jeskyní. Co za to může pes? A to děláš, jak je máš rád. Proč nevypíchnes oči gestapákovi?“

„Gestapáka nemůžu odlákat na buřta. Policejní pes za mnou nepůjde, když hvízdnu. Neposlechne cizí hlas, znamená, nic. Cvičený si od nikoho nic nevezme. Ve službě i mimo službu.“

„To podle tebe musí i prase dřív vstoupit do NSDAP, aby si jeho majitel objednal tlustý od šunky?“

„Nehodlám bourat Německo Hugem von Hofmannsthalem.“

Setkali se očima. Flusser měl v pohledu dovršení. Dosažení činu, tajné slávy i požitku podle svých představ. Měl právo na uznání. Bobeček může propříště citovat jeho. Nedal se zviklat v tom, co si myslel o nebezpečných německých očích. Zněly mu v uších německé marše: *Himmler, Deutscher Föhn. U-Boot 47. Panzer Rollen in Afrika*. Ulice slavila, jak německá *U-Boot* potopila parník plný vojáků.

„Jmenovala se Fria Burka.“

Luster Liebling nečekal na záminku se poprat. (To už jsem znal.) Ruce v kapsách. Mlčel. Stisknuté zuby, sevřené rty. Maličko poklesl bradou na prsa.

Než se mohl Flusser nadechnout, dostal pěstí Černého Pepeho ránu do oka. Letěl zpátky ke žlábků. Neudržel se na nohou. Ležel zády, ramenem a temenem hlavy na vlhkém térovém papíru stěny. Neměl proti L. L. šanci. Zbledl. Třásl se. Pomalu se sbíral.

„Mám hlad,“ sykl.

„Příště si tě podám,“ řekl L. L. Jako by to bylo málo.

Vytvořilo se mezi nimi pokrevní bratrství, které plodí porážka.

Viděl jsem pohled Lusterera Lieblinga. Velké, přivřené černé oči, v nichž byla další rána. Ještě než Flussera uhodil podruhé, potřetí. Flusser se opět složil do žlábků. Pokaždé to chřuplo, zadunělo a prasklo. Strčil si zase ruce do kapes. Brzy, pomalu vstával. Oči Lusterera Lieblinga se leskly. Husté černé časy. Ostrý ocelový pohled.

„Vedle mě vypichovat oči psům nebudeš,“ řekl L. L.

„Lepší to se mnou už nebude,“ zmohl se na odpověď Flusser vleže. Tvářil se, že na nic, než jak se zase umyje, nemyslí. „Co pro tebe můžu udělat?“

Zněla z toho slizkost, kterou L. L. pohrdal. Falešná hrdost. Vztek, který se v obou nasbíral. Nenávist, ve které se L. L. i Flusser vařili. Užírala jim srdce a duši a mozek. Mrzčila je. Pocit, že se nedovedou nadechnout. L. L. připomínal tátu, sturmmanna *Waffen-SS*. Narcisek už zvracel. Běžel k mísám.

Oči Lusterera Lieblinga mi naháněly strach. Zešílel, jako už zešílel Flusser?

„Můžeš si opatřit uniformu a dát se k nim.“

L. L. si znovu odplivl, před špičky Flusserových bot. Druhá slina minula Flusserovu tvář. Pračlověk couvl o dva kroky, pořád ruce v kapsách. L. L. nechal Flussera odstoupit, aby se opřel o zeď. Flusserovi dalo práci udržet se v kolenou. Mířil ke zdi s vodovodním kohoutkem. Zvlhnul a páchl močí, ve které se prve válel.

Pepe měl ve výrazu hodnocení Flussera jako blázna. Nemohl být normální, usoudil. Má jiné hodnoty než většina. Ale byl Flusser blázen? Tvářil se jako světec. Ztělesnění smělosti, správného rozhodnutí, jediného možného činu. Dobra. Bylo možné, že on, Pepe, to správně neviděl? Nebo to nahlížel jinak? Sestavil si Flusser svůj

obraz ze zlomků, které jiní nepostřehli? Vypíchat oči psům jako důkaz? Ne byl to zločin. Musí být potrestán.

Flusser nerozuměl pohledu Pepeho. Nelámal si hlavu otázkou, co je člověk. Cizopasník. Znal se. Choval se jako zvíře, i proto, že je z něho udělali. Jako ostatní přemýšlel jen výjimečně. Ve všem hledal účel. Praktické využití. Měl oči a cit jen pro to, co bylo užitečné.

„Hrc prc na ně.“ Jak praví starý Hadry kosti kůže.

Nebylo to nic než souboj pravdy a lži. Bacil, kterým jsme ochořeli. Poškození, jemuž se málokdo vyhnul.

„Už to neustál,“ řekl ráno na záchodě o Pračlověku Pepe.

Mýlil se. Pračlověk Flusser, prabytost z rodu prabytostí, měl vůli a vytrvalost jako silná podzemní řeka, nezadržitelný proud, uměl čekat. To ho naučil starý Hadry kosti kůže. Měl trpělivost ještěrky. Vůli pevnou jako skála.

Vzápětí se objevil.

„Jak to vypadáš?“ vyjel si na něj Pepe.

„Jak bych měl vypadat?“

„Vybarvil ses přes noc na kafebronzdozelena?“

Flusser si nechal odpověď pro sebe.

Pepe už mlčel. Co mu nesedělo, že Flusser hrál jednou, levou rukou své žluté jojo, ale pravou držel v kapse. Co měl za lubem? Čekal, ale dával pozor. Flusser byl na jojo machr. Dolů, nahoru, zachytit je do dlaně a zase pustil, jak se mu zachtělo. Konečně je chytil do dlaně a strčil do kapsy a ruku v ní nechal. Měl teď obě ruce v kapsách.

Měl v kapse nůž?

„Dobřejtro,“ pozdravil, jako by právě přišel a nic se nestalo.

„Můj fotr sloužil v *Eglfing* špitálu, kde se postarali o děti s mongoloidní hlavičkou jako ty o plukovníkého psa,“ řekl L. L.

Zavěšili se do sebe pohledy. Lusteru Lieblingovi se zdály podezřelé Flusserovy ruce.

Najednou skočil z třímetrové vzdálenosti půldruhým vykročením na Flussera. Chytil ho za krk a zdvihl od země, aby Flusser nemohl vytáhnout nůž. Držel Flussera půl minuty nad žlábkem. Tak držel v létě Flusser na poli za ocas zmiji a zbavil ji síly. Šmátral rukama, aby se dostal k noži. Už věděl, jakou udělal chybu. Uhnul hlavou na stranu, když padal do žlábků, aby si nerozrazil lebku a nenabodnul se na dýku v kapse. Moč vystříkla. Vytáhl ruce z kapes, bez nože. Všechno páchlo čpavkem. Teplem záchodů, podobným stájím, močůvce a hnoji.

„Ještě si to řekneme,“ chvěl se mu hlas.

„Zahod' ten nůž. A nic nezkoušej.“

Flusser vteřinu zaváhal.

L. L. ho kopnul do kotníku. Podrazil mu nohy. Pračlověk znovu upadl. Zvedl se. Bleskurychle vytáhl nůž. L. L. ho chytil za ruku, zkroutil mu ji, Flusser druhou vytáhl, nůž vypadl ho na podlahu. Ocel zazvonila.

L. L. odkopnul nůž ke dveřím. Nenamáhal se ho zvedat. Byli jsme na záchodě sami. Flusser měl ve výrazu to chladnokrevné, co přivádělo učitele k šílenství.

Vybavilo se mi, co říkal Plešoun Leoncavalo o hyenách, které povyroستou a čekají, aby se vzájemně pozabíjely, než začnou společně požírat ostatní mrtvá zvířata. Bobeček Máhler v příští hodině vysvětloval, co je to kýč. Vdechl jsem příšeří, které naplnilo školu a domov v Belgické. Dusno a vlhko. Příchuť čpavku. Jednou

Adler ukroutil kropičky na umývače a Plešoun ho fackoval pět minut, aby z něj dostal, kdo to udělal. Neřekl by slovo, i kdyby ho Leoncavalo ufackoval.

U dveří Flusser zvedl nůž. Zastrčil si ho za pas. Vypadal jako židovský skaut, k nimž jsme patřili. L. L. ho z odstupeu pozoroval. Na záchod se začali trousit kluci. Ulevovali si a myli se.

Nebyl to klíč k celému Flusserovi. Byl jako dům s místnostmi bez oken. Některé přístupné, jiné zamčené na klíč. Před i za každým vchodem visely závěsy.

To nepostižitelné, nedopovězené, zmrzačené. Poškozené. Co předcházelo. Obnaženost duše, ze které sedřeli kůži. Co viděl Flusser a vnímal L. L. Čím jsme se změnili nebo onemocněli. Co nás poškodilo. Cytronův ďábel. Doba a okolnosti, na které jsme nemohli svádět všechno. V pátek mluvil rabín o vykoupení a kajcnosti. Víře v židovského Boha. Čekáme na zázrak.

Narcisek Flussera a Lieblinga udal. Hledal útěchu v pověrách. Černá kočka, třináctka, kterou nohou ráno vykročil z postele. Dospěl k váhání, kterou nohu strčí ráno dřív do nohavice, levou, nebo pravou. Nastalo vyšetřování. Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, se tvářil jako Sherlock Holmes. O psech nechtěl ředitel slyšet. Boj na nože? Copak jsou *Hitlerjugend*? V zájmu ústavu se rozhodl strčit hlavu do písku. Nepřál si znát, na co by se ho mohli na *Gestapu* v Bredovské ptát.

Narcisek měl prorocké tušení. Roztřásl ho, co se stane, až Flusser a Liebling vypátrají, kdo je prásknul, a spojí se.

Bylo to půldruhého roku později, v Lodži-Litzmannstadtu, v bývalém Polsku, které Němci rozkrájeli na kusy, kde se *Weltfeind* živil masem krys, myší a psů, koček a vrabců, vykrmenějších, než

byl sám. I to jen ze začátku. Žádné hladové období Flussera, které by ho připravilo na půst, než přišel, se s tím nedalo srovnat. Žil v Lodži-Litzmannstadtu na úrovni obyvatel jeskyní. Podobali se všichni pralidem. To Němci chtěli. S člověkem to díky Němcům mělo málo společného. Kručení v žaludku z Belgické 25, kdy proklel od Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Šalamouna Seliga Freudenfelda, až po Krysu Golema Abrahama Rothberga nasycenější, k němu přicházelo znásobené. Německo vyhrávalo hladem, nemocemi a vyčerpáním. Konopnými provazy, sekerami a kulkou. Hlad byl levnější než armády, oprátka, kulka nebo sekera, *Einsatzgruppen* a Cyklon B. Do Evropy se díky Němcům vrátil kanibalismus. Pro Němce neexistovalo nic, co by bylo nepřijatelné v jejich válce proti židům. Lidi hynuli jako mouchy. Nemocní, umírající a zemřelí se stali potravou živých. Dávalo to za pravdu teoriím Bobečka Máhlera. Vědomí a vůle? Ekonomie. Německá chamtivost. Posedlost cílem. Technické schopnosti. Důkladnost. Horlivost. Zanícení.

Zásady Flussera, rozdělené do tří, se vypařily. První: brát si zásadně, jen co potřebuje a nemá. Druhá: loupež, kde musí nasadit kůži, nůž proti noži (nikdy proti ženské, které by se nedotkl). Třetí stupeň zahrnul šizení bohatých a mocnějších. Nemohl se obtěžovat vyvařováním zvířat nebo jejich kůže. Jen si vzpomněl na pověru otce Hadry kosti kůže, že zabít kočku je jako zabít slunce. Sbíhaly se mu sliny. Ke dni, kdy žádné neměl.

Slunce, měsíc a hvězdy? Nedíval se nahoru. Přál si potkat dábla. Bůh? Neplýtvat energií. Nemusel být Nietzsche, aby věděl, že Bůh je mrtev. Bohy byli Němci. Vládli světu, budou vládnout vesmíru. Nastolí svůj nový řád. Nacionální socialismus bez židů. Německo bude *Judenrein*. Ozvěny okresního rabína Arnošta Cytrona? Neměl už sílu obvinít Němce a Boha. Zmáhala ho slabost, bolest a vratkost a pokora hladových.

Flusserův otec věděl, co je hlad. Neuměl si představit, co čeká syna. Židovská Lodž, přejmenovaná podle německého generála na Litzmannstadt, nevívala deportované z Prahy solidaritou. Židé, jako ostatní, mají mezi sebou žebříčky. Nikdo nepřesvědčí německého obřezaného, že není lepší než holandský, a holandského, že je horší než polský. Nakonec byli i noršti židé pyšní na své severské okolí. Ghetto Litzmannstadt bylo přelidněné. Než se vylidnilo, byl denní příděl chleba pětadvacet gramů. V lepších časech jednou denně vodová polívka. Kdo přišel dřív, mohl mít vlivnější známé. U kanálu, kde Flusser bydlel, bylo víc podvyživených, než vylézalo krys. Krysy prořídly a přišel na řadu vlastní druh. Nemocní, mrtví. Jedli je pološílení hladoví.

Okusil jsem, co člověk sní, aniž by se zatěžoval původem jídla nebo chutí. Flusser mohl být rád, že není kráva se čtyřmi žaludky, aby si vybíral to chutnější. Jako nemocnému teleti mu zeskelněly oči. Nebyl silnější než vlk, pes nebo polní králík. Díval se krysám do očí. Přesvědčil je, jak je potřebuje? V Belgické 25 vytrhl stránku z knihy, kde se psalo „o havranech, kteří ještě neochutnali koňské oči“. Co se stane „lvu bez síly, orlovi v zajetí a holubici bez druha“.

Při chůzi ztrácel rovnováhu. Krmil se vlasy, aby zapomněl, jako před ním Řekové. Ztenčila se mu stehna, trup, zúžila zápěstí. Ztratil svaly. Ruce dvě tyčky. Vylezly mu lopatky. Propadla se mu hrud', vystoupila žebra. Poklesly mu čelisti. Vypadaly mu myší zoubky a jeho původně černé vlasy. Vzpomněl si na maminciny koláče. Maminka se jmenovala Lucie. Jméno pro koně. Té dávné vyloupali oči. Zdálo se mu z hladu o knedlíkové bitvě, kterou rozpoutal v létě 1938 v Belgické s blbouny Adler. Zakročili Plešoun a tlustý ředitelův syn Georg. Rozdávaly se tresty. Nedostal kapesné.

Jak říkal pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler, člověk si vystrojil za sto tisíc let rituál dělit se o potravu, uctívat přítomnost

druhých u jídla. Flusser viděl mrtvé, kteří zahynuli hlady. Odháněl od sebe masačky, které se na nich usazovaly. Tělo požíralo vlastní tkáň. Ušli dlouhou cestu od zabíjení lidí k obětování zvířat a od obětování zvířat k modlitbě. Došli do Lodže-Litzmannstadtu.

V návalech otupělosti nebo lhostejnosti měl strach, že ho zabijou. Umře hlady. Zmrzne ve špíně. Záviděl kryšám. Do Belgické 25 chodili bezdětní manželé, aby si adoptovali dítě. Židovští rodiče se jim zdáli nenormální, nežidovští sebevražední. Němci to zakázali.

Přál si být mrtvý. Usnout. Už se neprobudit.

Neměl už sílu skočit na esesáka jako židovský řezník, který z jámy, kterou si museli vykopat, než je odstřelí, stáhl za nohavici komandanta SS a prokousl mu stisknutými zuby krk. Prostříleli ho. Než zahynul, byl mrtvý i hrdlořez. Flusser už neměl zuby.

Po válce docházely zprávy z východu. Obraz Alberta Flussera? V září, při akci *Sperre*, vysídlili nacisti v Lodži-Litzmannstadtu lidi neschopné práce. Skončili v poznaňských močálech, v Auschwitz-Birkenau, včetně Flussera a sestry Franze Kafky a příbuzných Sigmunda Freuda. Nemocní umírali na kornatění tepen, prasklou mozkovou cévkou nebo anginu pectoris. U transportů byl poměr umírajících k živým šest nebo sedm milionů k nule. Dva a půl milionu k nule v lágru, který tak trefně popsal v *Árijském boji* český novinář, letecký plukovník F. Vylíčil, jak vesele skotačí židovské ženy při praní velkého prádla, cích a polštářů a letních šatiček u necek, buclaté, dobře krmené.

Rozpouštěli se jako voskové figurky v ohni. Zrníčka prachu, než se z nich stane bláto. Chtěl někdo, aby líčil, jak se dusí v plynové komoře dva tisíce lidí pětkrát za den a za noc? Jak nemohou popadnout dech, ústy ani nosem, praskají jim plíce a dusí se v boles-

tech? Jak se škvaří? V pecích nebo na otevřeném ohni? Kůže, maso a krev, kosti? Kolik spadne popela, sazí? Až když Němci ztratili lidi v prohrané válce a potřebovali otroky, to začalo být padesát mrtvých na jednoho živého.

Flusser už neříkal: „Když si vezmu něco, co nemám a čeho má někdo víc, než potřebuje nebo si zaslouží, neřekne můj vnitřní hlas ani ň. Kdybych si bral jen proto, že to vedle mě leží a nikdo nehlídá a nevidí, promluví můj vnitřní hlas.“ Jeho situační morálka.

To je, co z Flussera zbylo. Charakter. Tajemství ledové kry. Vnitřní hlas. Svědomí. Pravidla, jimž se podřídil. Člověk, kterého nezajímalo včera a zítra, jen tady a teď. Co ho zmrzačilo.

Adler slyšel na nádraží v Praze lidi po válce v roce 1945. Divili se, když přijel vlak z Polska nebo Rakouska a ambulance odvážely vysílené z nádražní rampy do nemocnice nebo hotelu Graf. „Židi se vracejí. Podívejme! Mysleli jsme, že pomřeli.“ Adler věděl, co je silnější než človíček, který přežil válku v klidu, na příděl, uprostřed rodiny. Co Flusser cítil, ale hledal na špatných adresách. Instinkt, starší než závist, poťouchlost a podlost. Krutost. Zmrzačená duše. Trvalé poškození.

Flusser mě udivil, že nepřežil. Nedala se mu vyčítat nepřizpůsobivost. Mohl jsem si ho představit, jak poskakuje nahoru a dolů po schodech Belgické. Když se druzí budí, má to nejlepší za sebou. Věděl, zač je v Pardubicích perník. Každý den pro něj Bůh stvořil půl světa. Druhou polovinu dotvořil sám. Světlo, tmu, den, noc. Nepotřeboval sobotu coby den odpočinku. Nemusel zmenšovat druhé, jako Renátka Ochsler-Sálus, aby se cítil větší. Ošklivost měřil na očích německých psů. Neztrácel duševní rovnováhu. Malomyslnost, poraženectví a zbabělost nebo strach mu byly cizí. Ztratil dech a krok až v Lodži-Litzmannstadtu. Než z něj upražili

v pecích firmy Topf a synové poslední myšlenku a potom kůži, maso a vnitřnosti a kosti. Jeho tady, teď, teď hned. Bezva. Co pro tebe můžu udělat?

Stal se závitkem paměti s nespočtem jiných, kteří nemají hrob. Nikdy se neptal „kdo jsem?“ Myslel, že to od začátku do konce ví. Nezajímalo ho, jestli je láska cit, zdání, nebo výtvar básníků a snůlků, jako duše, abychom se cítili úplnější. Neimponovala mu všemocnost Boha. Jako řecký filozof Epikuros sdělil současníkům, „když jsme tu my, není tu smrt, a když je tu smrt, nejsme tu už my“. Německé mlýny na maso? Mlely spolehlivě. Epikuros by v Lodži-Litzmannstadtu neobstál. Smrt, nejobávanější zlo, už nebyla, s čím se stále mjííme. A čeho si většinou nevšímáme. Byla tu všudypřítomná.

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler by se asi divil, vidět v Litzmannstadtu nebo v Auschwitz-Birkenau Platona nebo Sokrata a Aristotela s jejich dobrem a mravností. Svobodnou vůlí. Byl slabší než krysa, na kterou padl svou váhou a utekla mu. Bobečkův Gilgameš už už měl nesmrtelnost, než mu ji sežral had. Flussera pohltil hlad. Německo.

Mohl jsem si ho představit, jak se dívá za unikající krysou. Prosí ji, aby počkala. Dívá se jí do malých, lesklých krysích očí. Vzpomněl si na Narciskova otce-krysaře? Krysy si zvykly u kanálu na jeho tvář. Pokousaly ho? Kolikrát pokousal je? *Schmeckt*, chutná? Poslyš. *Hör mal*.

Možná, že tu chvíli v Lodži-Litzmannstadtu, kdy pod ním proklouzla krysa nazpět do kanálu, kam za ní už nemohl, se Flussser rozpomněl na kolotoč, který udělal starý Hadry kosti kůže; dřevěný koláč na zeleném trávníku, natřený narůžovo. Byly mu čtyři. Lianka zůstala bez dechu. Hadry kosti kůže uvedl kolotoč do pohybu, spodek ze dřeva, který seděl na cementovém základu,

pohonem na kliku, tlačil rukou. Uprostřed se tyčil nazeleno natřený kůl, otáčející se totem. Zelenou barvu poskytla za pět prstů tatínkovi firma Barvy-laky Egon Pick Praha-Libeň, vedle prodejny prádla Triola.

Kolotoč vrzal. Stačilo opatřit olej a kolomaz. Pro budoucnost počítal Hadry kosti kůže s motorem. Časem roztáčeli kolotoč Flusser s Liankou sami. Slon byl narůžovo. Uši slona ze zpuchřelé kůže. Na oči stačily skleněnky s barevnými pruhy, zalitými uvnitř. Jako choboty posloužily nabělené trychtýře, připevněné k hlavě širší stranou. Ohon nahradila zpuchřelá hadice. Sedla na lva, slona a osla, žirafu a prase juta z pytlů, přichycená hřebíky. Lev byl ze dřeva. S tím si dal starý Hadry kosti kůže práci. Co člověk neudělá pro děti. Žirafě vytvořil krk z ukradené německé antény. Na konec nasadil dvě dřevěné koule. Ocasy udělal z žíní z nouzové pracovny a z roztřepených lan v přístavu na řece v Praze na Maninách. Slíbil jim zebra. K tomu se nedostal. Z plechovek vyrobil telegraf. Jednoho dne kolotoč prodal. Zůstal cementový základ, zarostl travou.

Nebo se Flusserovi zdálo o nemocnici Belgické. Děti pokousali psi. Neměl strach z psů. Zdržel se toho, co by mohl pes pokládat za útok. Psa, kterého se bojí, se člověk nesmí dotknout ani pohledem; neutíkat, nerozhazovat rukama, nekřičet. Přesvědčit vzteklého psa řečí.

Zprávu o tom, co udělal Flusser své cirkusové sestřičce v roce 1943 v terezínské Velké pevnosti, ghettu, jsem svěřil Adlerovi. Cirkusová běhnička Liana se dostala do transportu na východ. Vyšetřovatel nechápal, že nepatří do židovského sirotčince. Odvolávali se na církevní styky matky Lucie. Stačil telefonický dotaz, aby si komisař *Gestapa* na faře ověřil původní nedůvěru. Stáhl z Lianiných prstů prsteny, ani jediný zlatý, už těsné. Opakovalo se, co udělal Flu-

Flusser Plešounovi Leoncavalovi v sirotčinci. Kopnul vyšetřovatele do rozkroku. Liana plakala. Vyšetřovatel jí kroutil a lámal prsty. Zbil je do bezvědomí. Nechal je hladovět tři dny a noci ve sklepení v arizovaném paláci židovského boháče Petschka v Bredovské. Dva esesáci je odvedli bez zavazadel na nádraží v Holešovicích-Bubnech. Jeli transportem do pevnosti. Z vlaku neutekli, hlídali je dva němečtí četníci a neměli kam.

V terezínském ghettu dostala Liana leukemii. Flusser kradl, co mohl, aby jí přilepšil. Proti svým zásadám. I na soukromých adresách. Hasič, který likviduje lesní požár hrnečkem vody. Lianu zařadila Rada starších podle pokynů komandatury do transportu nevléčitelně nemocných. Nazítří ji měli odnést do vagonu. Flusser ukradl v ústřední lékárně morfium a cyankáli. Smrt pro něj nebyla upír. Morfium i cyankáli byly pro Flussera dveře. Pasoval se na dveřníka. Díval se na sestru. Vzpomněl si, jak bylo Adlerovi v nemocnici s jeho sestřičkou. Očima říkala, co ví, že lidi umírají.

Pořadatelé ji našli mrtvou. Držel ji za ruku. Měl skelné oči, zarputilý výraz. Pustil její ruku vychladlou.

V Terezíně v Domově mládeže na L 218 v pevnosti, kde jsme bydleli, se Flusser přihlásil do transportu. Měli dost lidí, kteří se nechali rádi vyškrtnout nebo chtěli odložit odjezd. Někdo pokaždé chyběl do počtu. Flusser odjel. Vyhnul se trestu za to, co udělal sestře. Poslali by ho za to na Malou pevnost.

Flusser zacházel už od zabití prvního psa v Praze se svým životem jako s přečtenými novinami. Byli mu k smíchu kluci v Belgické, kteří něco udělali jen proto, aby na to mohli vzpomínat. Život jako kapitoly. Jednu měl za sebou. Pustil se do druhé. Dnes, teď, tady. Ne včera, zítra. Čemu rozuměl, dobře. Co pro tebe můžu udělat?

„Jedu,“ překvapil mě. „Se mnou si nikdo nebude vytírat oči.“ Žil ve svém světě. Vyloučil z něho – kromě Liany – všechny. Netušil,

kde je konec mamince a tatínkovi. Posmíval se židovským dětem, které si přivázely do Terezína panenky.

„Život je známka s nominální hodnotou.“

„Bezva,“ souhlasil jsem.

„Nudné představení. Nic nemůže být horší.“

Než odjel Flusser z Terezína na východ, přinesl jsem mu krabici od margarínu, aby si měl v čem odvézt svršky.

„Budu se snažit,“ řekl.

Zatukal jsem bříšky prstů na víčko škatule. Vystupoval z mlhy a tmy, nebo v nich mizel. Žili jsme ve snu a probouzeli se do jiného.

„Škatule se ti může hodit.“

„Jak jsem přijel, odjíždím. Co potřebuju, si opatřím na východě.“
Měl na sobě boty z Belgické. Ty mu na *Gestapu* nechali.

„Pozdravuj Lieblinga, kdybyste se potkali.“

Chtěl jsem vědět, jak v Praze odlákal svého posledního psa. Snad jsem chtěl – vědomě i podvědomě – mu projevit uznání, v němž bylo zahrnuto i odpuštění. Nevysvětlená duševní hnutí, která Pračlověk převtělil v činy. Nevěděl jsem, co udělal sestřičce. Umřít dobrovolně? Vyhnout se bolesti smrti? Nechat se zabít? Zabít nejbližší? Oddělit bolest vraždou? Vzdát se života, jak to zapovídá židovské i další náboženství? Pozoroval jsem pohyb jeho čelistí.

Díval se na mě vteřinu. Měl v očích zapadající slunce. Zmatek, nervy a zklamání. Smutek a ohnutou šíjí. Uvažoval o sestře. (Ničeho nelitoval.) Vážil, zda se moje hodnota vyrovná jeho informaci.

Vlak už stál na nástupišti, v ulici před Hamburskými kasárnami. V pohledu měl nervozitu, stesk a klid člověka, který stojí před branou pekla. Měl jsem naspěch.

„Proč to chceš vědět?“ Díval se na vlak, padesát dobytčích vagonů. Pojedou v každém po stovce. Uvažil, čím si lámu hlavu. Věděl,

že všechno má rub i líc. Kru. Pokládal mě za drbnu s paměti na klepy, epizody a pomluvy. V pevnosti se musel spokojit s hubenou německou kočkou. Podíval se na mě. Doléhala sem ozvěna Belgické 25.

Položil mi dlaň na rameno. Ještě se nemyl. Páchlo mu z pusy. Před chvílí držel v duchu za ruku sestru. „Co je, je, co není, není,“ řekl.

Co člověk potřebuje, musí udělat, nebo neudělat. Neobtěžoval se na troskách mravnosti okresního rabína slepovat novou. Byl soudcem. Až dojede na místo, uvidí.

„Než tě sežerou červi, se toho dá hodně stihnout,“ řekl. „Bezva.“

Neřekl, jak odlákal posledního psa.

„Máš na to koule?“ zeptal se.

„Potřebuju víc než dvě?“

„Nemůžu odlákat cvičeného psa ve službě. Žádná kamufláž ti neposlouží, až na jednu. Když ho pán postaví a řekne hlídej, stůj a lež, běž, ber. K čemu zvíře vycvičili. Jsou dva způsoby, jak dostaneš i policejního psa. Po službě. Na procházce s někým nebo sám. Necháš se pomočit fenou. Nebo si vezmeš k sobě čubku, která barví. Sameček ji ucítí na dva nebo tři kilometry. To je důvod, proč se ztrácejí psi. Zavětří přes pět ulic nebo bloků.“

Díval jsem se mu na zchátralou tvář, kruhy pod očima. Jinou modř než kdysi z ran L. L. Nespál v noci, aby sprovodil ze světa sestru Lianu. Ušetřil jí, co jí hrozilo, cesta ve vagonu na slámě nasáté močí a nehašeným vápnem. Ředitel cirkusu od ní chtěl, aby si s ním vlezla do postele. Řekla mu, nemám čas. Flusser pochopil pravidla. Zabít, nebo se nechat zabít. Pro sestru to udělal. Neviděl to jako vraždu. Němci vrátili svět k jeskyním, kde už byl. Na východ pojedou tři noci, čtyři dny. Nezdálo se jim ubohé zabíjet slabé. Co si ti nejslabší zaslouží, když ne zabít? *Lebensunwertes Leben*. Mohl si už představit boj o místo v německých jeskyních.

Válčili v oplech, mercedesech a BMW. Útočili s Tygry. Na Francii vytáhli s ukořistěnými českými tanky. *Heereswaffe*.

Vznášelo se to nad námi, vyslovené i nevyřčené. Naznačené i nedopovězené. Nejistota a pochybná naděje. Čas ztěžknul. Podobali jsme se stádu. Nejstarší mluvili o bezvýchodnosti. Co poškodilo dobu a lidi.

Už se nastupovalo.

„Nerad bych zmeškal vlak.“

„Jo.“

„Tygr buď leží, nebo běží.“

Nemusel se ptát, kolik lidí zařadilo vedení do transportu, aby mohli vyndat jiného. A obráceně. Každé štěstí je neštěstím jiných. Kdo v tuhle chvíli žije, jen proto, že místo něj zabili (nebo zabijou) jiného.

Budou-li mít nacisti čas, zabijou všechny. Nakonec přijdou na řadu sami. Tři sestry Bobečková Freuda, Mitzi, Poulína a Rose, zašly v plynových komorách v Treblince. Dolfi skončila v Terezíně. Freudovi pomohlo ze světa morfium. Měl rakovinu a přál si umřít v klidu. Podařilo se to málokomu.

V každém vagoně byl někdo, kdo tam neměl být. Rada starších zařadila místo prominentní rodiny rodinu neznámého venkovana, místo mladého starého, namísto zdravého nemocného. Někdy zachránilo holku, že byla hezká. Místo ní jela těhotná. Včas a správnému člověku slíbila, že roztáhne nohy. Těhotných bylo víc, než Rada starších předpokládala. Jeli nevléčitelně nemocní. Potrestaní a označení písmeny R. U. (*Rückkehr unerwünscht*. Návrat nežádoucí.) Kde se zájmy a činy obou stran sešly.

Díval se na vlak. Mohl tušit, kam jede. Z východu se nikdo nevrátil. Neříkal starý Hadry kosti kůže, že člověk ví, kde se narodil, ne kde složí kosti? Jistě. Čeho se člověk bojí, o tom se mu zdá. Jaký

život, taková smrt; jaká smrt, taková věčnost. Někdy je směla, když přejde kočka po cestě zprava, jindy zleva.

Díval se na škatuli od margarínu.

„Bejt spráskanej neznamená bejt poraženej,“ řekl jsem.

„Rád všem ukážu záda.“

„Co tvoje sestra? Chceš, abych se o ni postaral?“

„Už je to zařízené.“ Zrudnul. Sevřel pěsti.

Měl unavené oči. Podobal se otci Hadry kosti kůže, když začal trpět zapomnětlivostí a tuberkulózou. Přijde okamžik, kdy v jednom člověku jsou všichni, kteří vytvářeli jeho svět. Neznepokojoval ho rozpor mezi tím, co cítil a chtěl, a co ho obklopilo. Když nemohla žít jeho sestřička Liana, proč by měl cedit slzy nad rozvratem světa?

A Pračlověk, prabytost, Weltfeind, Albert Flusser, řečený také Zweistein, jel. Dostal od ředitele Freudenfelda už v Belgické 25 v Praze transportní vybavu, cestovní kufřík a zelený bochník. Boty s koženou podrážkou, se železnými podkůvkami na špičce a na podpatku. Ty tu vyměnil za chleba a dal sestře.

Bezva. S ním si nikdo nebude vytírat oči.

Ztratil se i se svou šťastnou hvězdičkou, pod kterou, jak věřil, se narodil.

Flusser věřil, když na to přišla v terezínské Velké pevnosti, ghettu, řeč, že V. F. (Vili Feld) si schoval ze svého bývalého krámu – linolea a koberce – na Národní třídě v Praze nejlepší kousky, aby je po válce proměnil v trvalejší hodnoty. Šaty, boty a společenské postavení. Kde by si to asi schoval? Flusser odpověděl bez váhání: na hřbitově. V hrobce příbuzných. Předpláceli si hrobky u zdi. (To si pak ti mrtví žijou.) V. F. měl i v pevnosti dolary, libry a franky. Kupoval si, co předtím v Praze, holky, protekci a informace co a jak. Věděl o pár dní napřed, jak se připravit.

Myslel jsem na Lustera Lieblinga alias Černého Pepeho a Mali Kirsten Novákovou. L. L. mě zklamal až v terezínské pevnosti. Slyšel jsem v duchu jeho hlas. Ozvěnu zášti otce a pomstychtivosti syna. Nečekal na mě. Jeho tatínek nesloužil v terezínské posádce SS. Podílel se na „konečném řešení židovské otázky“ v Polsku. Třídil evropské obyvatelstvo podle nacistického žebříčku. Zařadili ho k *Einsatzgruppe*. Německá čistá rasa a prověření spojenci (Slováci, Maďaři nebo Rumuni a jinak, jako ne zrovna ochotní spojenci Hitlera, i Finové, kteří ještě silněji než Hitlera se báli Stalina, a árijci na britských ostrovech.) V duchu jsem se L. L. ptal, jestli hraje na východě poker, kopanou a svádí holky. Psala mu Mali Kirsten Nováková? Jak se mu dařilo blufovat, že je důležitý pro německou válečnou výrobu? Vzpomínal na Bobečka Lentu Máhlera? Byla mravnost poznána nutnost? Sblížil jsem se s Ervínem Adlerem za rok v Terezíně víc než předtím za osm let.

Albert Flusser ode mne Lustera Lieblinga, Černého Pepeho nepozdravoval.

Někdy zničehožnic zaslechnu hlasy. V místnosti, na ulici, v posteli. Sám ve společnosti. Zarazím se, ohlédnu, v duchu nebo ve skutečnosti. Hledám k hlasům tvář. Tělo. Povědomý postoj. Ruce v kapse. Nůž. Pár peněz, drobné. Dech. Vůni. Nikdo tam není. Prázdnost. Jsem sám. Víím, jak to chutná.

Mohly se ztratit tváře, hlasy, charaktery? Smysl všeho? Flusser? Luster Liebling? Všichni ti ztracení kluci? Opakuje se to. Čekat na ně, nebo alespoň na ozvěnu je lež. Nečekat taky není pravda. Vzpomínat bolí, zapomínat škodí. Pravda je mrtvý Flusser. Co si vzal s sebou na východ: cestovní kufřík, chlebník a zelenou celťovou bundu a čepici, dvě košile a pár ponožek bez spodků (které zásadně nenosil), pár bot. (Na sobě.) Neměl šanci. Smetou ho, jako se vymetá špína, hubí hmyz, vypaluje nemoc. Vylítl komínem,

saze, jedna ze šesti nebo sedmi milionů. Svět, do něhož jsme se narodili. Bude stejný i po nás?

Kdy se z člověka ztrácí míra, schopnost vidět v těch druhých sebe, a kdy se v něm naopak zdůrazní to zvířecí, ozvěna jeskyní, nebo ještě horší, protože má rozum? Svět, kde má lidský život menší hodnotu než dešťová voda. Co ani nemá podobenství. Nelze to vyjádřit. Zdroj nejrozkladnějších sil, které nevnímáme, protože jsme to my. Tajemství člověka, které ještě nikdo neobjevil.

Halucinace? Ozvěna? Pravda? Bezcecnost života? Kruhy, které se prostupují, než se dotknou lidské duše a rozumu. Démoni? Pro Adlera je i vzpomínka přítomnost. Podobně jako kdysi pro Flussera je i pro Adlera všechno, co se děje, dělo a bude dít, tady a teď.

Je to otázka povahy. Pocitu. I pro Ervína Adlera je to přítomnost, která vystupuje z říše, kde už nic a nikdo neexistuje. Mrtví se mají nechat spát. Pro každého mají jiný hlas. Ale existují. Někde na dně vzpomínek.

Všechno mi splývá. Hluk odpoledního Říma. Pár paprsků na stmívajícím se pozadí. První červánky. Flusser: „Na jednom místě zplesnivíš. Bezva. Jdem na to.“ Pátek 6. října 1950. Flusser a spol. Hranice mezi vzpomínkou a historií.

Nemůžu povědět L. L., jak tady, v Římě, povolovali židovští radní obci nevěstince, aby měli židovští kluci kam chodit, když za návštěvu v katolickém hanbinci byla šibenice.

Okresní rabín v Belgické 25 věřil, že všechno, co se děje, se zapisuje nesmazatelně do knihy osudu. Není to kniha radosti a dobrých skutků, která se píše sama a na vysoké svátky; kniha, kterou někdo dopisuje. Kniha mrtvých. Ozvěny. Ztracené cíle, stíny, zapomenuté povinnosti. Štěstí a neštěstí v životě každého člověka. Nikdy nikým nedosažená rovnováha, bez které dostáváme závrť

nebo se nám propadne půda pod nohama. Zdroj nevysvětlitelné úzkosti, která se sbírá v noci z ničeho, jako mlha v údolí a mezi vrchy a rozpouští se na slunci, v jitrním světle. Paměť a zapomínání. Zahrnuje vše od začátku do konce času. Co tady bude jednou stát o Německu? O lidech naší doby? Obraz, který nikdo nezkreslí.

III

*Všechno jde, když se chce, za ruce se vezmeme a na troskách ghetta
budeme se smát...*

— Z písně zpěváka zabitého v Terezíně 1942–1945

Jaké je největší umění naší generace? Umění ztrácet!

— Z novin

Jsem pořád ještě v duchu v Římě, 6. října 1950. Vrací se mi pocit války. Výjimečné chvílky, kdy věci jdou, navzdory všemu, jak mají. Život, který protéká člověku mezi prsty jako písek nebo voda.

Škrábaniny na zdi vyprávěly o milostných záležitostech. Míjel jsem botanickou zahradu za rohem do Via della Scala. Na silnici stála Villa Farnesina, postavená bankéřem ze Sieny. Koupil ji Vatikán. První majitel si pozval Raffaella, aby ji vymaloval. Je tam dodnes Galatea a freska Pověsti Psyché, bohyně myšlenky (něco takového).

Přeskočilo mi to na Vatikán. Po válce zachránili nacistického doktora z Auschwitz-Birkenau, aby ho dostali z Německa do Argentiny. (Přežil v Brazílii, později se utopil.) Vatikán pomohl pěti tisícům esesáků do Jižní Ameriky. Až se budeme ptát proč, odpovídá, že je nutné odpouštět. V rámci boje proti komunismu? Nechali masové vrahy vyhrát mír, jemuž se začalo říkat studená válka. Spravedlnost neexistuje? Neomlouvá zdánlivý nebo skutečný vyšší princip ani posvátný nebo nedotknutelný? Báli se velryby, usazené i v podobě stovek divizí mezi Uralem a poválečným Berlínem, víc než poražených nacistů? Měli, nebo neměli pravdu?

Bylo příjemnější myslet na to, jak tady kdysi odpaňovali nevěsty – podle pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera z Belgické 25 – kamarádi ženicha. Libovali si v milostných taškařicích. Spisovatel z Duchcovského zámku Giacomo Casanova byl Ital. Popsal to Pietro Aretino. Bez básníků by byl svět nudnější. Účel nesevěti prostředky? Lehčí šaty, málo prádla? Můžou si Italky dovolit, že je častěji vidět ve větru, když se jim zvednou sukně? Ten rok se nosily rozstřižené sukně a blůzy s kraječkami. Minul

jsem obchod s podvazkovými pásy a podprsenkami na figurínách. V bílém a uhlově černém.

Škoda, že nemůžu povědět L. L., jak tady, v Římě, radní náboženských obcí povolili nevěstince, aby měli židovští kluci kam chodit. Za návštěvu v katolickém hanbinci byla šibenice.

„Už to nejsem já, Pepe.“

„Nezdá se mi. Není to znát. Co v tobě není já?“

„Chci nazpět svůj život.“

„Máš ho. Pár dní se beze mě obejdeš.“

„Nemám. Neobejdu. Nemám tě.“

„Vrátíš si ho.“

„Myslíš, že to jde?“

„Jsem s tebou. Bude to, jaké to bylo. Možná lepší.“

„Čím?“

„Vídni. Zpěvem a tancem pro mě. Budeš zpívat a tančit pro nás dva.“

„Zmrzačilo mě to.“

„Nevypadáš zmrzačená.“

„Jsem. Poškozená. Miluju tě. Milovat znamená odpouštět. Uznat. Rozumět. I sobě. Ale co když to tak není?“

„Jsi na sebe děsně přísná. Ber to, jak to říkám. Víím, co říkám.“

„Opakuj mi to. Desetkrát, stokrát, tisíckrát. Napiš mi to na prsa.“

„Miluju tě, miláčku. Můj nejdražší miláčku.“

„Ach,“ řekla Mali Kirsten. „Mám zase svůj den. Kousek. Vteřinu. Zlomek vteřiny.“

Na rozloučenou Pepe zpíval Mali Kirsten Novákové v parku pod jejich stromem s nízkými větvemi trampskou písničku, kterou měla ráda.

„Vem si ji do Vídně, a když ti bude ouvej, zazpívej si ji a vzpomeň si na mě. Čekám na tebe.“ Nevěděl, že tu nebude, ještě než Mali Kirsten urazí ve vlaku 294 kilometrů z Prahy do Vídně.

„Ještě jednou,“ žadonila.

Pro chodce v parku se cítili neviditelní. Češi sem nesměli. Procházeli se tu se svými českými milenkami němečtí vojáci a příslušníci SS. Pepeho chránily plavé vlasy. Chtěl se rozloučit tady, na měkké trávě. Sundal si hvězdu, připraven dělat ze sebe Němce, mluvit německy, Mali Kirsten ani necekne.

*Řeka hučí, v klínu rozeklaných skal. Vítr skučí, jak by se všem jen smál.
Peřej kanoí zmítá, dívce dlouho již skrytá mizí tíseň, když slyší jeho píseň.
Poplujem spolu tam dolů tou peřejí, snad se tvé srdéčko tvé lásky nebojí.
Tam v zátočině je naše chajda malá, skrytá před světem, jak sis přála.
Pohádku lesů přenesu do tvých očí a svět se s námi dnes na vodě zatočí.
Řeka nám píseň bude hrát, že tebe, děvčátko, stále mám rád.*

„Obejmi mě,“ řekla.

Udělal to. Minule mu řekla: „Máš hezké zuby.“

„Máš také hezké zuby,“ odpověděl.

„Ještě jednou,“ řekla.

Zůstali tak dlouho, než prochladli.

„Vidím to jako močál, do kterého jsme zabředli. Ztrácíme se. Toneme,“ řekla.

Doprovodil ji do Krakovské 10.

„Nechci se loučit,“ řekl před jejich domem.

Vytáhla z kapsy klíče.

„Taky ne,“ odpověděla. „Obejmi mě.“

„Není to naposled,“ řekl.

„Slibuješ?“

„Až přijdeš. Nepojedu asi přes Vídeň.“

„Vím,“ řekla. „Nechci, aby se to vypařilo.“

„Konec cesty,“ řekl.

To bylo poslední, co si řekli. Nevěděl, jak blízko jsou tabuli „dál cesta nevede“. Konec člověka. Konec světa, jak ho znali. Budou každý v jiném světě. Ale osud nejde předjímat, jen sledovat.

Zprávy o L. L. si protiřečily. Jedna říkala, že L. L. skončil kousek od Lublinu, v Majdanku. Třetího listopadu 1943 postříleli muži *Waffen-SS* v Majdanku za jedenáct hodin bez přestávky v příkopech osmnáct tisíc čtyři sta židovských žen, dětí a mužů v akci, kterou pojmenovali *Erntefest*, dožínky. (Teď jim ženy, dcery a služky leští vyznamenání. Penzi si nechají posílat poštou.) Také se proslýchlo, že L. L. skončil v Auschwitz-Birkenau. Nic není jisté. Jen že se proměnil v sazi. Nemá hrob. Dál cesta nevede. Dospěl ke konci cesty. Konci člověka. Konci světa. Skončil v jiném světě.

Už mně ani Mali Kirsten Nováková neodpoví na otázku, proč lidi nejsou spokojení s tím, co mají ani jak se sami vidí. Nenávidí představu, že by takhle měli prožít životaběh?

„Všem se nedá vyhovět, Prcku,“ řekl mi tenkrát L. L. „To bys musel být kouzelník. Vytahovat z rukavice králíka na smetaně.“

„Bezva,“ odpověděl jsem hantýrkou W. Flussera. „Co pro tebe můžu udělat?“

L. L. začal ve čtrnácti používat brilantinu. Nosil ulízané plavé vlasy. Mohl být od minuty vrátným nebo číšníkem. (Třeba v hotelu Graf, kam se v květnu vracely české židovské ženy z Mauthausenu v Alpách.)

„Narodit se v Africe, mohl jsem být šamanem.“ (Neznal anekdotu o uchazeči na stolec rabínského sluhy v Mukačevě, který neuspěl, protože neuměl číst a psát. Odešel do Ameriky. Zbohatl. Novinář po rozhovoru požádal o podpis na památku. Neumím psát, omluvil se

boháč. Dovedete si představit, čím jste mohl být, umět psát, zeptal se novinář. Ano. Mohl jsem být rabínským sluhou v Mukačevě.)

Zpestřoval si život pletkami, i když si ho jimi, samozřejmě, komplikoval. Výjimka byla šestnáctiletá s náběhem na sedmnáct, Mali Kirsten Nováková. Částečně to byly hormony, biologie a živočišnost a odvaha k ní, dílem ctižádost, v souhrnu láska. Báł se (jako všichni muži) fiaska. Nebo že je menší, než by se Mali Kirsten líbilo. Důrazně mu to vyvrátila. Vzpomněla si na Bublinu. Dokazoval si, že není sám. Žije. Mali Kirsten Nováková s prsy jako kapky, posazenými vysoko, s temněšími konečky bradavek jako maliny na vrcholu, měla prádlo, co krylo i odkrylo. Dozrál v šestnácti jako Plešoun Leoncavallo v šestatřiceti. Klamal. Lehkost byla maska. Pod povrch nikoho nepustil. Snad sám tu spletitou pavučinu neznal. Platil mu horoskop, že může počítat s pomocí žen. (Kouzlo, jako měl Vili Feld. Láska je čarodějka.) Chodil do společnosti, kde byla neřest doma. Zapletl se s Mali Kirsten Novákovou, hezkou holkou s holandskými i židovskými a brazilskými i německými předky. Nechala se na večírku na rozloučenou svázat na rukou i na nohou a naštvála se, když ji oholili. Začal to lehce a zamiloval se do ní po uši. Splácela mu tímtěž.

Ukázala mu červené skvrnky na stropě. Někdo postříkal strop? Minulý milenec. Praskla mu cévka. Zachránil ho doktor v sousedním domě. Měl „slabou stěnu“. Četla knížku, že v Japonsku se nevěra nebere na těžkou váhu. Důležitá je úcta a odpovědnost k rodině. Nevěra se doporučuje za účelem rozptýlení manželského stereotypu. Lákala z Pepeho erotické zkušenosti. Nemohla věřit, když přísahal, že se občas nějaká dívka narodí bez vagíny. (Lze to napravit operací.) Přeceňovala počet jeho dívčích známostí. Byla to výtka a lichotka, neměl je spočítané a někdy si nepamatoval ani křestní jména, ani příjmení.

Podle Mali Kirsten Novákové přichází láska zevnitř. (Snažila se o definici. Marně.) Je srozumitelná tomu, komu je propůjče-

na. Kdo je schopen ji vratet. Netrvá. Jako květina. Vypučí, kvete a uvadá. Výjimky potvrzují pravidlo. Proto je, jako v předválečném šlágru, dobře mít těch dalších víc. Odchází zvenčí i zevnitř. Vysychá. Vypařuje se. Rozpouští se bez ohledu na to, co si kdo přeje. Jako na jaře sníh. Na konci vypadá jako únava, omrzelost. Vyhaslé ohniště. Neštěstí i úleva. Občas bláto. Proč? Nikdo neví. Snad když si milenci nebo manželé odevzdají to nejlepší a na víc nemají. Oheň vyhořel. Mohou zůstat kamarády.

Maminka Mali Kirsten Novákové jí dala k narozeninám životopis Johanna Wolfganga von Goetha. Sedmdesátiletý básník, učenec a tajný rada miloval sedmnáctiletou Ulriku von Levetzow, se kterou se ztotožnila. Když zesnul, měl na svůj věk bílou napjatou pleť na těle a ve tváři jako mladíček.

Byl pátek. Čekací doba Černého Pepeho před transportem. Večeře. Okresní rabín Arnošt Cytron objasnil Starý zákon. Pokud má člověk všech pět pohromadě, ukládá se mu rozlišovat – kdekoli je – každou vteřinu vědomé existence mezi dobrem a zlem, správným a nesprávným a spravedlivým a nespravedlivým. (Dobrý učitel vysvětlí to nejsložitější co nejjednodušeji. Horší nejprostší vyloží složitě.) Za sebe, dodal, přidává mezi čestným a nečestným. Čest je pilíř života. Ostatní ve Starém zákoně, talmudu a svatých knihách je podle pomocného učitele a marxisty Bobečka Lenty Máhlera náboženství, ilustrace a komentář.

Z Židovské obce přišel další seznam zákazů, které nařídila *Zentralstelle* v Josefské ulici.

Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, skrýval za svou mohutnou tvář s bradou tonoucí v tuku pocity, které tajil, aby nešířil paniku. Otřes. Ohromení. Zděšení. Vztek. Nevíru a hoře a pocit ztráty.

Kulturní národ? Němci? Nedokázal domyslet nařízení, která znamenala konec instituce, technikou, jakou se ukrajuje salám,

kolečko za kolečkem. S okamžitou platností se snižují přiděly jídla. Ovoce, zelenina? Brambory. Zmrazení bankovního účtu. Na obci pracovali v německých intencích, jako by to místy nebylo nebo nešlo jinak. Radní se neodvážili ani na nejmenší nesouhlas. Drželi se svých míst.

Viděl dopředu černě. Co je čeká? Kam to povede? Budou ještě rádi, že je odtud odvezou neznámo kam. Cítil se vinen. Nezabránil tomu. Nemělo smysl uvažovat o důvodech, vině nebo nevině. Byl to záměr Třetí říše. Srazit je na kolena. Nahnat jim strach, aby nereptali a nebouřili se. Vyčistit všechna území, než budou *Judenrein*, prostá židů. Mezitím se zmocnit majetků jednotlivců, institucí, spolků a ústavů. Ekonomie. Na hraně mezi národním hospodářstvím a lupičstvím. Škrtem pera si pomohli k miliardovým majetkům. Stačilo převést účty na *Deutsche Reichsbank*. Sbírat kožichy, lyžařské boty, svetry.

Bystrozrakost nepomáhala. Vidět na konec záměru odzbrojovalo. Vybavoval si jména chlapců. Němci. Hádanka. Jak to, že si to mohli dovolit, obklopeni veřejností? Proč si to sami dávali líbit jako ovce? Svět to připouštěl. Byl u konce s rozumem. Nemělo smysl se dohlávat kultury, civilizace, zákonů člověka, slušnosti. Šlo to mimo. Za sirotčinec zodpovídal, před Bohem, lidmi, před sebou.

Rabi si sedl při večeři mezi Flussera a Černého Pepeho. Jeho černý oblek čpěl práškem proti molům. Luster Liebling vycítil, co čeká.

„Od chvíle, co člověk rozezná dobré a zlé, se cítí vinen, i když nic neprovedl, nikomu neublížil,“ řekl Pepe. „Je to normální?“

„To je v tobě židovské,“ řekl mu rabín. „Vina.“

Pepe nechápal pojetí viny nevinných. Ani nechtěl. Byl svým soudcem. (Podobně jako Flusser.)

„Proč bych se měl cítit vinen, jestliže vím, že nejsem?“

„Protože jsi člověk,“ odvětil okresní rabín Arnošt Cytron.

Patřilo to mezi problémy, s nimiž si nevěděl rady.

„Je to pro mě všední den. Nic mimořádného. Jede se dál. Co můžu dělat?“

„Pro šťastné není žádný den všední.“

Minule mu okresní rabín řekl, že jednoho rána se mu den promění v píseň. Probudí se s mírem v duši. Nebude chtít vraždit. Nejdůležitější v jeho životě bude mír, čisté svědomí a neposkvřenost a čest.

L. L. usuzoval, že vše, čeho se dopouští a co dělá, má obě možnosti. Správnou a nesprávnou. Spoléhal na svůj úsudek. Nechtěl, aby mu okresní rabín koukal do kuchyně. Neměl rád slídily.

Vybavila se mu Mali Kirsten Nováková. Roste z ní pohledná kurvička. S elegantní chůzí, hlavou vzhůru, bradou vystrčenou dopředu. Vyšpulená ňadra, elegantní s urputným výrazem. Svěžest dívky. Nepočítal s tím, že by ji i jeho zamilovanost mohla spasit. Dokud se spouštěla s ním, neměl jí to za zlé. Byla správně zvědavá. Zkoušela i jinde, co lze. Za spravedlnost si také nemohla dávat jen jedničky.

„Otoč se na břicho,“ požádal ji Pepe.

„Proč?“

„Uvidíš.“

Tušila, k čemu mířil.

„Budeš mě tam líbat?“

„Možná.“

„Nebude to bolet?“

„Zkusíme to.“

„Proč?“

„Vilnost,“ řekl Pepe.

Dívala se pod sebe. Zavřela oči. „Buď jemný,“ řekla.

„Slyším tě. Neboj se.“

„Trochu se bojím,“ řekla.

„Jsi silná.“

„Uvidíme.“

„Jsem jemný, nejsem?“ zeptal se.

„Pomalů.“

„Dál?“

„Ano. Opatrně.“ Nechtěla používat obscenní výrazy. Přicházely jí na mysl. „Co to do tebe vjelo?“

„Chci si s tebou vyzkoušet všechno.“

„Nejsem tréninkovej balon.“

„Bolelo to?“

„Ne, ale nemusím to mít.“

Milostpaní Felicie Freudfeldová si přinesla měšec. Začala rozdělovat týdenní kapesné. Ředitel jí asistoval. Díval se po jídelně. V duchu řešil neřešitelný konflikt mezi pořádkem, záměry a energií.

Okresní rabín Cytron si povzdechl: „Někdy ti srdce poroučí, jindy naslouchá.“

„Co je lepší?“ zeptal se Flusser.

„Co myslíš?“ zeptal se ho rabi.

„Vím, co je horší,“ odvětil za něj Černý Pepe. „Taky čtu talmud. Někdo má daleko od srdce do kapsy. A nepřestane se zlobit, i kdyby to mělo vydržet do soudného dne.“ Díval se na Plešouna.

„Hoši,“ řekl rabi. „Máte před sebou dalekou cestu.“

Flusser i Černý Pepe si šli pro kapesné. Pračlověk si narychlo prohlédl paty svých ponožek, nejsou-li děravé. Nebyly. Nehty. Měl by tedy apanáž dostat.

L. L. nebyl správná adresa na odpověď, kterou hledala Mali Kirsten Nováková. Rozcházela se s milenci, protože dostávala

méně, než chtěla, a dávala víc? (Teploučké maso, zdravou sliznici a schopnost stahovat svaly a vysoká prsa, jimiž – až na to dojde – bude moct krmit děti.) Rovnováha se mezi milenci vyskytuje zřídka. Málokdo vrací, co dostává. Na to, že i jí bylo šestnáct pryč, a bude jí co nevidět sedmnáct, měla výkyvy. Snila o milenci, který uznává věrnost, již sama neuznávala. Smysl pro to, co dělá muže mužem. Aby oplácel stejné stejným, nejen v posteli. Přátelství. Velkorysost. Schopnost se dělit. Vyvracela to nevěrami. Zmatení. Utěšovala ho, aby z ní neměl strach. (Někomu se neudělají chuťové pupínky na jazyku.) Minulý milenec Mali Kirsten Novákové už ji neviděl před zrcadlem, zezadu i zepředu zároveň, prsa s hladkou pletí a maloučko prosvítajícími modrými žilkami.

Neměla ráda kopanou, která vylučuje ženy. Kopaná je sport i umění. Dramatické zvraty. Otazníky. Málokdy zaručený výsledek. Leda by podplatili sudího. Škoda že nešla ani jednou na Viktorii Žižkov.

L. L. s ní chodil osm měsíců, než odešel do Terezína. Nebyli by pro sebe ti nejsprávnější. Není materiál pro vdavky. Jejich vztah se podobal Rudému moři, když se v legendě rozestoupilo. Pokud dovede holku odvrátit od pláče a rozesmát, odejde bez potíží. Měl holky, aby nebyl sám, a současně vedle nich postrádal volnost. Nesnášel, když ho chtěla zlepšit, změnit a přizpůsobit své představě. Dávat mu úkoly. Nebo se o něj starat. Byl nedochůdče? Rozcházel se a zase dávali dohromady. Teď se měli rozloučit.

Mali Kirsten Novákovou – ještě před známostí s L. L. – navštívili dva mládenci. Ležela na bříše. Nevěděla, kdy se vystřídali.

„Máš-li neštěstí, o posměch se nestarej,“ dal se slyšet L. L.

Plešoun Leoncavallo, kterému to nahlásil Narcisek, pravil: „Jste posedlí sexem, prezenti.“ Zapomněl, co si poskytoval sám.

Bobečkovi vmetl do tváře, když měl za to, že je nikdo neslyší: „Na co umřel Lenin?“

Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler mu dal facku. Plešoun ji vrátil. Zasáhl ředitel.

Luster Liebling měl po židovské mamince oči jako z černého inkoustu, po tatínkovi, sturmmannovi *Waffen-SS*, slámové vlasy, šlachovitou postavu, sto osmdesát pět centimetrů (už když mu bylo šestnáct). Vychrtlý (dobrý kohout netloustne). Hrál – kromě kopané a hokeje – košíkovou. V lepších dobách ho zvali ze sousedních škol.

Pro smíšený původ zavdal podnět k šíření legend, ještě než začal pátrat po svém otci kvůli osudu matky. Líčil mi večírek s přítelkyní a její maminkou. Nejdřív se navečeřeli. Maminka musela po jídle odejít. Nakonec odešla i přítelkyně. V noci se mu zdálo, že někdo přišel. Maminka ho potírala nočním krémem.

Když jsem viděl v Belgické 25 černý kukuč Lusteru Lieblinga, skoro jsem se lekl. Přitahoval mě i odpuzoval. Měl oči jako los, který nevyhrál. Za každou možností ještě jinou. Zapínal pozornost svých očí, jako se otočí vypínačem. Co neneslo nebezpečí, mu nedávalo smysl. (V tom se podobal Albertu Flusserovi.) Nízko a vysoko. Zdálo se, že vystupuje na kopec, a když je nahoře, dál není nic. (Doznívám, řekl Mali Kirsten. Slábnu.) Kult mládí? Starší nepouští mladé k lizu. Leda měli výhodu. Pro mladé je všechno těžší. Zazobaní si hlídají svoje. Neradi se dělí. Jednou zaujmou jejich místa.

Pokud se naučí člověk zacházet se strachem, dokáže víc. (I v tom si byli s *Weltfeindem* Flusserem podobní.) Bylo možné, že se narodil beze strachu, jak se mi dlouho zdálo?

Zásadně si nepůjčoval. Peníze, košili, ponožky. Opak Eliho Proppera-Deliho. Tomu patřilo právo věčné oplátky. Kromě hol-

kám L. L. nikomu nelhal. Nebral na těžkou váhu pověsti, které přicházely od kluků.

Odjet? Bude blíž otci. Nebál se transportů.

Na dotazy, jako na pozdrav, sotva pootevřel ústa. Přiváděl Plešouna Leoncavala k malomyslnosti. Dalo se předpokládat, jestli poroste stejným tempem jako od dvanácti do šestnácti, bude připomínat Dlouhého z pohádky. Měl v pohledu omyl, kterého se na něm dopustil osud. Jizvy na duši. Co nemohl vyhladit. Něco ho vracelo do oblastí, kde nikdy nebyl. Luster Liebling alias Černý Pepe vyhlásil v patnácti válku německému otci. Provinil se zradou na své židovské ženě, Lusterově matce, kterou nechal odvléct na východ. Zabít, nebo se nechat zabít. Nemělo do střed. Nevyřízený účet. Zájem a cíl. Neodhadl sílu, záměry a zálohy tatínka a organizace, o kterou se opíral. Podobně jako Flusser a předtím biblický Samson okresního rabína Arnošta Cytrona. Ochoten udělat, k čemu se rozhodl, i kdyby ho to mělo zahubit, pokud to přinese zkázu nepříteli.

Luster Liebling byl kamikadze Belgické 25. Mohl se přiklonit k německé polovině těla a mysli a k tomu, co z toho plynulo z hlediště pražského *Gestapa* v Bredovské. Vyčíslili mu, kolik Čechů se zařadilo do *Wehrmachtu*. Jak ochotně se udávají. Doporučili mu, aby si vytřídil, co v sobě má po otci nebo matce.

Vracel se z paláce Julia Petschka v Bredovské nalomený? (To si mysleli, že kdyby jeho maminka byla z Afriky, bude mít polovinou bílou a druhou černou jako zebra? Nebo břicho světlé a záda tmavá?) Pochyboval jsem, že spolkně, co si uvaří. V Bredovské zpochybnili, že se uloží, jak si ustele.

Flussera zpráskal L. L. na záchodě třikrát. Neuznal, že někdo chce pomstít křivdy Německa na policejních nebo soukromých psech a na důkaz přinést v kapse psí varlata jako bosenské švestky.

Neomlouval německé zvrhlosti. Odmítal jimi promíjet Flusserovy. Pokud šlo o pomstu a spravedlnost, měl jiné pojetí než Pračlověk. Řídil se vnitřním kompasem. Situační morálkou, s odpovědností bez kompromisů. Co se mi na něm zamlouvalo a proč jsem chtěl být jako on.

„Ubožáčku,“ řekl L. L. Flusserovi.

„Kdo je u tebe srab?“ vracel Weltfeind.

Měli v povaze svět, kam nikoho nepouštěli. Posedlost. Tvrdohlavost a umíněnost, kterou maskovali.

Dalšímu výprasku Flusser ušel podle osvědčené metody. Vyko-lejil protivníka řečmi.

„Něco nedokážeš definovat, i kdyby ses přetrhnul,“ řekl Flusser. „Štěstí. Víš, co to je. Vnímáš ho. Cítíš v kostech, kdy tě potká. Ne-vidíš, cítíš ho, ale zkus ho definovat.“

Byl v zoologické zahradě. Prostál dvě hodiny před gorilami. Pozoroval, jak čurají na zem jako samci orangutanů. Poslechl si výklad průvodce skupiny studentů biologie. Gorilám pro hustou srst nejsou vidět orgány. Samci lidoopů mají malé přirození. Varlata zatažená dovnitř. Lidoopi mu nebyli hygienickým vzorem. (On jim asi taky ne.)

Luster Liebling se dopustil chyby všech, kteří místo rány mluví nebo se nechají svést k úvahám. Nevěděl, že slova jsou první nepřítel akce?

„Co se nedá definovat?“

„Žlutá barva. Zkus ji popsat.“

A dál: „Co je důležitější, obchod, nebo láska? Bez lásky můžeš mít peníze, ale bez peněz lásku? Co je důležitější, povaha, nebo vzdělání?“

L. L. už neopakoval, že žlutá je žlutá. Dal se nachytat. Povaha. Vzdělání můžeš získat nebo zapomenout. Povahu člověk ze sebe

nevytřese. Nestačí měřit dvakrát tolik jako Flusser. Nепrokázaná pravda je půl pravdy. Bylo to další kolo. Člověku nestačí mít pravdu. Musí být chytrý. Silný. Neztrácet pohotovost. Nepanikařit. Doplnit každé nadání energií, která má stejnou váhu. Jedno bez druhého k ničemu nevede. A mít kromě pravdy a energie štěstí. (Druh bázně, o které L. L. nemluvil.)

Přeskočila mezi nimi jiskra. Modřiny, rány a krev ve rvačce je sblížily.

Mě se Liebling zeptal: „Čím bys chtěl být?“

„Soudcem,“ odpověděl jsem. „Jako ty.“

„Nemíříš moc mimo? Kdo ti řekl, že chci být soudcem?“

„Už jsi. Soudcem i žalobcem a katem.“

„Už jsem se dovtípil.“

„Neptal ses?“

„Víš, co si o tom myslím. Kdyby ti to nevyšlo?“

„Pilot. Cestovat po světě, křížem krážem.“

„Bezva.“

„A ty?“

„Dábel,“ odpověděl L. L. „Člověk, kterého si Satan hledá do spolku. Podepsal bych každou smlouvu, která mě dovede k cíli.“

Byl hotov jít do krajnosti. Dotklo se to nejzazšího smyslu existence. Něčeho základnějšího než základ. Silnější než Mali Kirsten Nováková s ostružinovými tiplíky na vršku prsou? Byl v něm Samson i jeho japonská odrůda kamikadze? Věděl, že klouže po zešikmené ploše. Vstoupil do spolku s ďáblem. Ochoten zaplatit smluvenou cenu. Neskončí všichni na hřbitově?

Čekal na stopu, příležitost. Dostat otce. Zabít, nebo se nechat zabít. Sháněl zprávy. Spíš než informace se v L. L. hromadily myšlenky. Záměr. Snaha uspět.

Vracel se k Mali Kirsten Novákové, k její pusince a tomu, co je tělo. Ke kopuli bílé hrudi, vysokým nohám a běloučkým a pevným stehnům. Báječné siluetě.

Zahrnulo to vždycky obstát nebo neobstát. Zápasil ve světě, kde silnější chce sežrat slabšího. Slabší musí ukázat zuby, aby mu dali na chvíli pokoj. Kult vítězství a hrůzu z porážky zdůraznilo němectví. V Belgické 25 se mezi kluky nemluvalo o transportech, protižidovských zákazech, ale existovaly, stín, váha a rozměry věcí. Podle nevyhlášených zákonů bylo nechat se porazit ve stejné rovině jako zahynout. (Záloha na to.) Zdůrazňování vítězství byl naruby obrácený strach z porážky. Neporanitelnost neschopností vyhrát. Závora v padacích dveřích.

Dávný vítr přinášel z neviditelných končin chvění, z něhož jsou lidé nervózní. Zdroj úzkosti, pro kterou nedospí. Propast, v níž čeká neznámá katastrofa. Ozvěna temna, která neutichá. Jeho oči se podobaly nočnímu nebi, kde kromě rozsvícených hvězd byla většina skrytých a temných. Jeho oči byly potopené světy, dvě ponorné řeky, obrovské černé díry.

„Opracovávají ho jako kalenou ocel. Stačí prohrát, abys odhalil slabiny. Pak prohraješ desetkrát. Mám německé příbuzné.“

„Neprohráls.“

„V tom to není. Co to z tebe udělá.“

Připomínalo to kruhy poraženého stromu, podle kterých se pozná, když padne a rozřežou ho na kusy, nakolik prohnul. Kolik rostl let. Nechtělo se mi připouštět, že nejdřív musí člověk padnout, aby se poznalo, jaký je uvnitř.

Znali jsme z doslechu Polsko – východ. Co se tam děje. Doktor Egon Popper přinášel pověsti. Němci nehráli otevřeně. Ani komisař v Bredovské, který Lieblinga vyšetřoval a pak mu domlouval, aby

si uvědomil, co znamená jeho německá polovina, nepřekročil hranice noci a mlhy. Halili, co mají na mysli „konečným řešením“. Liebling nahlédl, že na východě, v Polsku, Litvě a Estonsku nebo Lotyšsku a v lágrech vzdálených od velkých měst a kromě železnice také od civilizace, se dovolává Německo instinktů. Mýtů. Neexistujícího někdejšího ducha. Soustředění k poslání vrátit se k ryzímu němectví, jako by někdy existovalo. Vyvolat v každém Němci vnitřní chvění, které se promění v sílu, zaručí rasovou čistotu a německou velikost. Okusil to v zárodku v Praze. Měl v sobě dvojí krev, původ, výchovu. Dvojí duši. Jednu rozpolcenou. Instinkty v něm žily jako dvě špičky rozeklaného hadího jazyka.

Zápas s otcem. V aréně, kde se utkávali, aniž se ještě srazili, vedli boj na život a na smrt. Obraznost mu nedovolila polevit. Padal za obět otci, než mohl otec padnout za obět jemu. Stíny na Samsonovi okresního rabína Arnošta Cytrona. Otec neměl šanci se vykoupit, stejně jako ji neměl syn.

Když Luster Liebling třikrát spráskal Flussera, bil také otce. Gestapo, uniformu *Waffen-SS*.

Hlava L. L. s namaštěnými vlasy, s pánskou vůní připomínala kotlík čarodějnického učeně. Vařila se v něm nevole Černého Pepeho k otci, otcova vina a nevina matky. Pro Boha okresního rabína v tom nebylo místo. Pro konflikt s tatínkem neměl Luster Liebling předchůdce. Musel si poradit. Obstát, nebo neobstát. Skočil do toho po hlavě.

Nejdřív otec slintal, že dostal matku za ženu. Snědá, černovlasá a krásná. Z lásky dítě. Odcizili se. Nejdřív otcí lichotilo, že je matka židovka. Bylo to exotické. Něco jiného než soukmenovci. Obohatila ho o cosi, co neznal, přijatelně tajemná. Vnímal ji jako jed. Kdyby mu rozkázali zabít matku L. L., udělal to ještě v Praze. (Doufal by, že ho za to povýší.)

Mali Kirsten Nováková Lusteru Lieblingovi vyprávěla, jak její otec doma bil matku. Když maminka plakala a krvácela, milovali se. Mokrý, se slzami v očích. Mali Kirsten je slyšela. Viděla to už v pěti. Poprvé se sestra zeptala. Perou se? Proč si to maminka dala líbit?

Tatínek Mali Kirsten stavěl mosty. Dědil po babičkách, židovské, německé, holandské. Byt čpěl. (Utekla párkrát z domova.) Spadané listí, ocet a kyselé ryby. Matčin lék proti horečkám, vlhké seno, hořké mandle. Když probírali dusičnan draselný a obecný ledek, dostala ve škole pětku. Tak voněla ráno matčina postel, když ji večer, v noci nebo k ránu navštívil otec. Mohla to ve škole vykládat?

Mluvila o léku. Pepe se jí podíval do očí. Poprvé v životě pocítil strach.

„Nedělej mi starosti.“

Cítila, co později vnímá většina lidí. Měla, co potřebovala, a pořád jí něco chybělo. Cosi hlubšího, čeho se nakonec v životě nedostává. Stařec ji vyslechl, ale neporadil.

Mali Kirsten Nováková se Černého Pepeho zeptala, co je horší: mít tatínka sturmmannem SS a maminku někde v Polsku, kdoví jestli naživu, anebo otce, jako měla Mali? Jeho otec se zbavil manželky, její otec babičky. Její maminka je poloviční nebo čtvrtěční židovka, po babičce, navíc už pokřtěná po narození. Šli německé posedlosti po rasové očištění na ruku.

Maminku Mali Kirsten Novákové potkal. Oblečená jako v Brazílii, v černém s bílou krajkovou blůzou a lodičkami. Tenká a dlouhá jak Mali Kirsten. Stejně vysoko posazené prsy, s hlubokým výstřihem. S úsměvem, v němž byla výzva. Z každého rysu jí koukalo pokušení. Vypadala trochu jako Marlene Dietrichová. Mohl jsem si představit šatník maminky, z něhož si Mali Kirsten půjčovala. Maminka se tvářila, že si drží muže od těla, ale dráždila je. (Mali Kirsten o matce řekla: Je to požíračka mužů. Vydráždí a cukne. Důvod, proč ji

tatínek nenávidí. Po svatbě mu udělala všechno. Pak se štítíla. Není lidožrout, bránila se. Proč nejprve mohla, pak už ne? Za pár měsíců se to snad odnaučila? Neoplácí stejné stejným, řekla.)

Někdy L. L. nemluvil. Když pak něco vyslovil, znělo to, jako by se vracel z plavby kolem světa, všech moří. Mohl jsem mu posloužit ponorkovou mapou. Měl v očích sůl. Mluvil, jako když v duchu někoho bije. Vytahoval denně do války, z které se vracel po prohrané bitvě. Nenašel otce. Nevěděl, jak dál, aby se dostal o krůček dopředu. Spouštěl v duchu padací most, po němž by se k němu otec přiblížil. Měl v očích opovržení, vraždu. Zásadu, se kterou se neschválně, neopírá se o ničí souhlas a nevyvrací ji nesouhlas. Neříkal otec, že se nesmí svěřit ani příteli, co nechce člověk, aby se o něm dověděl nepřítel? Otec se snažil o formulace jako generál *Abwehru*. Ze všeho nejvíc si přál postihnout otce jeho zbraněmi. Podle a zákeřně. Nelítostně. Bez nejmenšího smíření. Ubývalo v něm, co člověk musí mít, aby existoval. Duševní rovnováhu, o které mluvil okresní rabín Arnošt Cytron a Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudfeld. Zdroj, ze kterého člověk čerpá a bez něhož je vyřízen. Vymklo se to zákonu člověka. Ztrácel se před ním cíl, jako naopak si Flusser svůj nenechal ujít. Všiml jsem si, že tím, jak Liebling Flussera nesnášel, ho zároveň obdivoval. (U toho už Flusser nebyl.)

Viděl jsem L. L. civět na obrázek horolezce, který se drží cepínu a lana, po němž vystupuje a sestupuje, bez jistoty, co je pod ním, vedle něho. Vedle stoupá nebo sestupuje druhý. Pak horolezec vlevo padá. Horolezec vpravo bezmocně přihlíží. Mám před sebou výraz L. L. Touhu a zuřivost. Sílu a bezmocnost. Slepý vzdor. Klid. Připomíná mi ponorkovou mapu, kterou v Praze v roce 1942 ukradl Flusser z brašny německého motocyklu se sajdkárou, než na sedadlo vypustil obsah svých střev, nebo se alespoň do sajd-

káry vymočil, a daroval mi ji. Když si sedal a někdo ho viděl, mohl předstírat, že má rád motocykly a jen si hraje. Většinou to bylo před hospodou. Němci se cpali řízký se šlehačkou.

„Jdu si za svým,“ ujistil mě. Ve skutečnosti se snažil ujistit sebe.

Než odjela Mali Kirsten Nováková do Vídně, vzala Lusteru Lieb-linga domů. Zastihli maminku před odchodem, už obutou, oblečenou. Později o Černém Pepem řekla: „To je ten typ, co má magnet na holky jako ty. Co dělá z holek kurvy.“ Včera si koupila boty na vysokém podpatku s delší špicí a stříbrnou přezkou. Maminka si je prohlédla s poukazem, že v těch by mohla jít do Perlové ulice, kde stojí prostitutky. Ale sama, myslela si Mali Kirsten, nemá s oblečením taky daleko od šlapky.

Byla se rozloučit se Starcem. Neřekla, na jak dlouho odjíždí do Vídně. Vypisoval si přísloví. Nechal ji nahlédnout.

Lakomec nemá majetek, majetek má jeho. A: Chudobě chybí mnoho, lakotě vše. Lakota trpí nouzí. A: Láska je náměsíčnost ducha. Je současně ctnost i vášně. Milovat lze z vášně, ne z ctnosti.

Stařec podotkl, že je to staré římské.

Každý boj s láskou je prohrán už dopředu. Eros, bůžek lásky, je z bohů nejlidumilnější. Je lékařem všeho, co musí být vyléčeno.

„To řekl Platon, nebyl na ženské. Ne tolik jako na své pohlaví,“ podotkl Stařec. *Láska nezná zákon. Je sama o sobě zákonem.*

Plutarchos pravil: *Jedni nazývají lásku nemocí, druzí touhou, třetí šílenstvím. Jiní božským nebo démonickým otřesem duše, ještě jiní božstvem. Z toho někteří usoudili, že začátek lásky je žádost, její přívál šílenství, protějšek přátelství, její zprofanování nemoc, její blaho nadšení.*

Platon praví: *Láska začíná pohledem. Od pohledu jde ke slovu. Od slova k doteku. Od doteku k objetí. Od objetí k tomu božskému.*

„Tak to je,“ opakoval Stařec její slova prve.

A Ovidius: *Láska přináší nepokoj a strach. Nebo: Láska je druh války. Milovat se má trochu, ne příliš. Starý zákon.*

Erasmus Rotterdamský: *Vším, co člověk miluje, trpí.*

A tak dále. Líbilo se jí, co řekl irský autor, že koupit si psa je jediná cesta, jak získat lásku za peníze. *Afričani věří, že láska je pětivemenná kráva. V houštině trpí dojením.*

Měl jich desítky. Nejprve miluje dívka milence, potom milování. *Milovat a být rozumný dokáže Bůh. Některá přísloví spojovala lásku s napětím, jiná s uvolněním. S ostychem, strachem, úzkostí. Vítězstvím, porážkou, triumfem, selháním.*

„Tisíce mužů trpí potížemi s erekcí,“ řekl věcně, téměř klinicky Stařec.

Spolkla odpověď, že si ani nevšimla. Ze slova Starce nezněla touha. Spíš stížnost. Myslela si.

Líbila se jí přísloví o minulosti. Cicero: *Co minulo, nemůžeme změnit. Minulost je stín. Každá minulost byla pokaždé lepší. Přemítat o minulosti se podobá přebírání kostí v hrobě. Na mladé se svět směje. Nebo: I v mladé hlavě je občas starý rozum. Anebo: Mládí opěvuje lásku, stáří válku. Mladí žijí nadějí, staří vzpomínkami. Šlo to donekonečna. Horší je nemoci než nechtít. Odesla si citát z Lva Tolstého. Milovat člověka celý život je jako věřit, že svíčka vydrží hořet, dokud je živ. Některá přísloví byla k smíchu, jiná k pláči. Pár sedělo. Doba i člověk se mění, myslela si. Napomenula se. Líbil se jí Herakleitos: *Pře je rodičkou poznání. I svatá předsevzetí se rozpouštějí v hříšných pokušeních. To by mohla potvrdit.**

Myslela na to, co jí řekl Pepe: „Když se tě dotýkám nahé, dotýkám se nebe.“

Stařec řekl, že věřit příslovím je spolehlivá cesta, jak se zbláznit.

Mali Kirsten Nováková se pokoušela Černému Pepemu vysvětlit, jak na tom jsou holky na rozdíl od kluků. V čem jsou na tom stejně.

Pepe řekl: „Ať potkám holku na ulici, ve škole, v domě, ze všeho nejdřív myslím na to, jestli bych s ní šel, nebo by šla se mnou.“ Mali mu řekla totéž: Když vidí kluka, ptá se, jestli by s ním mohla jít.

Weltfeind Flusser se v tom podobal psům.

V noci se L. L. zdálo, jak jede z Prahy do Berlína v kupé se starým německým hauptmannem. Průvodčí už zhasnul, stáhnul rolety, popřál cestujícím dobrou noc. Vlak se otrásal. Probudil se. Otevřel oči. Viděl pootevřené dveře kupé, skrz ně na chodbičku. Koutkem oka zaznamenal dvě nohy na podlaze společně s trupem těla nahoru k hrudi. Na hlavu už nedohlédl. Vlak se kolébal ze strany na stranu. Někdo odtahoval muže za nohy. Otec? Hauptmann v kupé vedle něho zaspal. Nic se nezjistilo. Oknem proudil do oddělení studený vzduch. Chvěl se zimou. Ráno mi to vyprávěl.

Šel se utěšit k Mali Kirsten Novákové.

„Vrátí ti sebevědomí, a samy ho neztratíš.“

„Čím?“

„Hledá vysvětlení, co bylo, je nebo bude. Smysl. Klíč. Dřív taková nebyla. Zraje. Dospívá. Není takový motýlek. Mezi dát a brát musí získat a ztratit, mezi tělem a duší potřebuje most.“

„Ty jí rozumíš?“

Napadlo mě, jak na tom je Luster Liebling tím, že je napůl Němec. Pár kluků snilo o tom, narodit se a žít v Praze jako Němci. Stupňovalo se to potom v lágrech. Vyrostlo to do nestvůrného snu. Lidi si přáli jiné rodiče, rodiště, jazyk, odlišné příbuzné. Totožnost. Zbavit se nepatřičnosti. Nebýt sami sebou. Vyměnit svou vnitřní a vnější podobu. Namlouvat si, že jsou jiní, než jak se znají. Chtěli si být neznámí. Na jiném břehu, vzdálení sami sobě. Jako by totožnost, osobnost, povaha, rodiče, rodina byli motýl, který zatřepe

křídly a odletí. Jako by se mohli sami sobě ztratit jako sépie ve svém černém výtoku a mlze z barvy. Vemluvili se do iluze, jaké by to bylo mluvit německy od narození v německé rodině. Vzdávali se sami sebe. Jako by na tom němečtí židé byli líp. Těm druhým se to vrazilo do přehnaného židovského sebevědomí. Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudfeld, v pátek, než předal slovo okresnímu rabínovi Arnoštu Cytronovi, prohlásil: „Jsou nám čtyři tisíce let. Přežili jsme Asyřany, Babyloňany i Římány. Židovstvo je nepotopitelná loď.“

„Mali Kirsten řve, i když mlčí,“ řekl L. L.

„Jak to?“

„V holkách je, čemu nerozumíš. Tajemství ženství. Nádherná, víš co. Kozičky. Myslí si, že mi u ní jde o tělo. Stačí se dívat, jak se svléká. Obléká. Tělo je pro mě most k její duši. Ke světu. K sobě. K životu. Vnímá mě jako lehkou váhu. Myslí, že zbožňuji jen tělo. Jedna a jedna jsou dvě. Dávám jí znát, že je jednička. Se vším všudy. Mezi nohama. Zvedá mi sebevědomí. Cítím se vedle ní o patnáct centimetrů vyšší. Jsem na ni pyšný. Když jí to řeknu, podotkne, že s ní je to stejné. Ten most přecházíš, i když s ní nejsi. Nebo jste daleko. Ty tady, Mali ve Vídni.“

Pak: „Chodila by nejradši nahá. Zároveň se stydí. Je drzá i plachá. Nemůžeš se jí nabažit. Někdy je důstojná madona, jindy otevřenější než hajzlbába. Složitá jako křížovka, jednoduchá jak stavebnice v mateřské školce. Mám na ní rád i nerad pár věcí. Miluju ji i s tím, co jí, říká a dělá, chová se jako dáma i služka. Neviditelný plamen. Duše. Miluje se každým dechem, pohybem. Nohy nahoře. A potom se trápí. Čím dál zmatenější. Přála by si být už stará, aby jí od toho příroda pomohla. Ale nechce mít staré tělo. Viděla film, který jí stáří, po kterém touží, jako všichni lidi, oškliví. Je bezva.“

Později se bavil s Mali Kirsten Novákovou. Nedošlo k tomu, čeho jsem se bál. Byla ochotna se dělit. Luster nás pozval do cukrárny. Musel si odskočit. Měla pravidla. V tramvaji nepouštěla sednout starší lidi, když se na ni dívali nebo ji bouchali taškou. Dělal, že neslyší. Párkrát jí z cigaret bylo špatně. Věděla, že dobře vypadá. Neonemocněla na plíce jako Bublina. Bavilo ji dělat druhým, co nechtěla, aby dělali jí. Dráždila ráda kluky. Pepe byl první, koho nedráždila. Odevzdávala se mu cele a oddaně. Dala by mu svou krev, oči, co by potřeboval.

Doma neodmlouvala. Bylo to snadnější než se přiznat k něčemu, o čem si myslela, že do toho rodičům nic není. Nikomu neřekla všechno. Ani sestře. Klidně lhala.

Luster Liebling věděl, kdy má co říct, nebo sklapnout.

Narciskovi se do ruky dostala knížka, kde se uvádělo, že dívčí prsa se vyvíjejí v pěti fázích.

„Ta šestá je na bříše,“ řekl Luster Liebling. (To měl z převyprávěného švédského filmu o starých ženách.)

„Holka je válka,“ zamyslel se. „Nikdo nemůže říct, co se stane. Můžeš si měsíc plánovat, jak ji dostaneš zprava doleva, a skončíš s ní ještě víc vpravo. Chceš doprava, a dostaneš se vlevo nebo budeš rád, že to zůstalo, jaké to bylo. Neptej se mě proč.“

Měl jsem strach, že nebudu rozumět světu, který mě obklopuje, počínaje Mali Kirsten Novákovou, jako člověk neporozumí nekončnosti. Stačilo mi spočítat si, jak málo umím ve třídách pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera nebo Plešouna Leoncavala, v počtech, chemii nebo fyzice. Co jsem cítil, bylo jaro, svět. Koule, která se valí se mnou i mimo mě. Lhostejný svět Charlese Darwina. Člověk člověku vlkem. Vítězství silnějšího. Zákony džungle. Nepatřičnost. Čím se člověk vymykal společnosti druhých. K čemu se nehodil.

Kryl jsem se nezbadatelným davem. Přátelstvím s Adlerem a s L. L. Ozvěnou dobrodružství Černého Pepeho s Mali Kirsten Novákovou, obrazu mého příštího milostného života. Mou výzbrojí se stala ukradená ponorková mapa, podle které se orientovaly německé *U-Boote*.

Luster Liebling mi vyprávěl o Mali Kirstenině prádle. Měla síťované krajkové kalhotky a košilky se lvy a tygry, vyšitými na hedvábí nebo saténu. Musely stát majlant. Vzdálenost jejich bradavek a kulatých dvorečků kolem nich připomínala L. L. trojúhelník mezi prsy a jamkou pod hrdlem. (Myslel na to v Bobečkově třídě, když pomocný učitel vykládal, proč se souhrn základny trojúhelníku rovná součtu obou odvěsen.) Hrbolaťoučké bradavky podobné homolkám jahod. Měla ráda, když ji hryzal, ale nekousal. Anebo ji rozdováděl dole. Prsy se jí vzájemně dotýkaly vnitřním okrajem. Vytvářely žlábek. Ještě nekojila a s L. L. se to naučí. Chce s ním mít dítě, jako on s ní. Měl na ní rád i rýhy nebo vrásky pod prsy, tenounké jako vlásečnice. Viděl obrázek německého středověkého malíře *Tři fáze ženy*. Dívku s pevnými štavnatými a malými prsy, ženu ve středním věku se svěšenými, sníženými a vyschlými nadry a stařenu bez nader, s hrudí plochou jako muži. Mali Kirsten měla kvalitní pleť, aby si mohla dovolit styl prádla. Neměla vyrážky, zárodek rosolu, tukové polštářky. Nosila sněhobílé kalhotky. Vypadala v nich báječně. Začal jsem tušit. Nemusela se o své tělo bát. Nebo mít strach ze svého těla jako Bublina. To hlavní, tvář, hrud' a zadeček měla nádherné.

L. L. pod tím pohřbil, co neřekl. Vědomí cíle. Zdroj, z něhož se napájela otcovražda. To temnější v útrokách člověka. Nevyslovené. Za co se styděl nebo čeho se bál. Vraždu otce. Odvrácenou stranu zákona člověka. Nezabiješ. Prastaré židovské nařízení ještě ze starozákonních dob.

Lekalo mě to víc než Pračlověk Flusser, když zabíjel psy německých policejních důstojníků, jejich paniček a slečen, a pak důkaz činu. Oči. To odporné. (Nedovedl jsem si představit, že jim to dělal zaživa. Jako sedláci býkům.) Ocital jsem se v končinách, kde jsem nechtěl být. Už jsem se neptal, co je člověk. Bránil jsem se.

Bez otce, vraha matky, by Černý Pepe byl neklidný černooký, plavovlasý chovanec. Sturmman SS Gerd Liebling by byl bez svého pomstychtivého syna asi také jiný. Nemusel by za sebou stírat stopy, aby ho nenašlo vlastní dítě. (Připomnělo mi to Hege-la pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera, pro kterého moc otrokáře tkvěla v existenci bezmocných. Bez nich by ztratili moc. Připomínalo to Němce.)

Kruh, obehnaný vysokou tlustou zdí. Nemožnost stisknout kliku a otevřít dveře. Vsunout mezi ně nohu. Luster Liebling vypadal se svými černými očima a plavými vlasy, s maličko svěšenými koutky lhostejný k tomu, co se stane za patnáct vteřin nebo patnáct let, bezradný i neúprosně rozhodnutý. Černého Pepeho obklopila nekonečnost. Německo. Pomíjivost a věčnost zlomku vteřiny. Století Zla, které si nevymyslel, ale jehož se stal součástí. Nahoru a dolů. Nízko a vysoko. Bylo to silnější, než si Plešoun Leoncavallo nebo ředitel Freudenfeld mysleli. Na co stačily svaly. Mimo dobré a zlé a správné nebo špatné, spravedlivé nebo nespravedlivé. Bytostně nutné.

Napadlo mě, že se Černý Pepe podobá Weltfeindu Flusserovi. Díval jsem se mu do očí. Odhadoval, s čím zápasí a co bojuje s ním. Jakou hranici uznává jeho duše, ve světě, do něhož jsme se narodili. Uprostřed století Zla s velkým počátečním písmenem. V drastické, přechodné době. Zpronevěřené důvěry. Nedůvěry. Pokaženosti. Nevyhnutelnosti. Byl v tom koloběh mého pokolení. Neviditelné meze. Bezmeznost. Nevyhnutelnost. Nemožnost vysvětlení. Ne-

přítomnost odpovědí. Proč Mali Kirsten Nováková neměla ráda slovo osud. Jiný výraz pro nevyhnutelnost. To záludné na osudu. Nedal se předvídat. Jako jsme v létě s Adlerem ve Vltavě šlapali vodu. Zápas s ďáblem.

„Je toho hodně, co nemá cenu,“ řekl L. L. „Nedává to smysl.“

Měl za sebou dobrodružství s holkou, kterou neznal. Vzal ji tančit. Pak ji doprovázel parkem. Zastavili se u stromu s hustými nízkými větvemi. Zdálo se jisté, k čemu dojde. Zmýlil se. „Jsme ještě mladí,“ řekla. (Bylo jí čtrnáct.) „Podívej se nahoru. Musíš být jako hvězda. Dáme si sbohem a najdeme si každý někoho, s kým jedna a jedna bude jedna.“ Nechtěla ho dráždit. Byla rozumnější než Pepe. Chtěla zůstat čistá. „Bez lásky bys ztratil, cos získal,“ řekla. „Jednou potkáš holku a bleskne ti hlavou: To je ona. Budeš paf. Bude to ona.“

Ta holka už byla Mali Kirsten Nováková.

Nevzal si adresu. Čistota zahanbuje. Cudnost. Měla štíhlý obličej, melancholické oči, panensky prozářenou tvář.

Nešla mu z hlavy.

Potkal tu noc jinou. Nechtěl jít spát s pocitem, že selhal. Stavil se s ní na pivo. V očích měla sílu. Ptala se ho, jak, kde, v parku? Rychle? Otírala si pivní pěnu u úst. Vzala ho domů. Musel jít po špičkách, aby nevzbudili rodiče a dědečka. Měla ostré nehty. Cítil je na zádech.

Pepemu nevadilo, že ho okresní rabín Cytron v Belgické 25 pokládá za pohana. Měl židovství stejně jako křesťanství a každé jiné náboženství za pavučinu, v které se člověk cítí jako chycená moucha. Nedal by moc za to, že kazatelé – až na výjimky – žijí podle svých kázání. Nepotopitelná mateřská loď? Ve jménu náboženství si lidi dokážou vydloubat oči, přerazit záda a rozbít lebku. (Okresní rabín Cytron nás nenechal zapomenout na kříže a ohně.

Na mnohé a mnohé, kteří si vzali za životní cíl zbavit svět židů. Ve všech pokoleních. Neubývalo jich.)

Myslel jsem na sterou tvář posedlosti. Na fanatismus mas.

„Dobrou noc, Prcku,“ řekl L. L.

„Dobrou.“

„Jde to dobře.“

„Bezva.“

„Dřív nebo později. Určitě.“

Papouškoval jsem po něm. Věděl jsem, co měl na mysli. Ve válce s Pepeho otcem jsem byl na jeho straně. Radši bych u toho nebyl.

„Co je ti platné, když víš kdo, ale nevíš kde,“ řekl.

V noci sebou házel. Zjevoval se mu otec, už mrtvola, pravděpodobně vesele žil a vraždil. Triumf brutality nad sudičkami laskavosti. Myslel na Otcovy vodové oči. Báł se, že ztrácí čas. A čas, naopak, pracuje pro otce. Možná na východní frontě padl. Dozvěděl by se to od příbuzných, s nimiž se přespříliš nestýkal? Poslali by mu úmrtní oznámení? Možná.

Nemohl jsem mu to ulehčit. Měl jsem jen neurčitou účast. Ztrácelo se to v mlze. Zmizela z toho bezprostřednost. Choroba, součást poruchy, poškození všeho a všech, nesoulad, vyřazení. Nepatřičnost. Změna vlnové délky. Nemoc. Závažná disproporce. (Nestačilo se zeptat, bezva, co pro tebe můžu udělat?) Odsunul to i za transporty, které už odcházely do Lodže-Litzmannstadtu a Velké pevnosti, Terezína, kam měl jet. Nevykolejilo ho z vytčené dráhy, když prosákly zprávy o obrovském lágru v osvětimské kotlině, kde mizely v plynových komorách a pecích miliony lidí, jako by nikdy nežili. Polykal je plyn, oheň. Měnili se v saze. Narodil se do doby velkého vraždění, masových hrobů. Musí si pospíšit.

Vyprávěl mi o německé babičce Benhuře. Babičku ani dědečka z židovské strany neznal. Přišli z Polska, Ruska nebo Španělska,

zmizeli nebo umřeli, když mu byl rok. Benhura tvrdila, že co se děje židům, je boží odplata za to, co zavinili. Musí vědět sami. Nelitovala je. Ukřižovali Pána. Nebo si mnuli ruce, když jej ukřižovali Římané. Připadalo jí divné, že si Luster Liebling víc, než co pro něj udělala, pamatoval, co mezi nimi skřípalo. Zbila ho nebo mu něco zakázala. Pamatuje – vyčetla Lusterovi – z tří set šedesáti pěti dnů v roce pár, kdy ho vyplatila, ne naopak? Většinu dětství se o něj starala, krmila a přebalovala, koupala, učila číst, psát švabachem a počítat. (Věděla matka jeho otce, co udělal s maminkou?) Neměla ráda v baráku židovku. U plotny vůbec ne. Nejméně v synově manželské posteli.

Viděla jen svýma očima. Tak se dívá na ty druhé většina lidí. Je těžké, jestli ne nemožné, vcítit se do vidění a myšlení druhých. Také se nedíval na Benhuru jejíma očima.

Luster Liebling přivíral oči do tmy. Chtěl zmenšit svět, aby našel otce. Děsila ho nepřehlednost. Přál si mít oči jako teleskop. Protiletické reflektory. Schopnost loveckého psa. *Gestapo*. Vyčeni chat otce, jako lasička, vydra nebo liška. Krysa. Najít, zahryznout se a nepustit. Co říkala o boží odplatě babička Benhura? Mluvila o pochopení, důvěře a cti, ale poslouchala u škvíry ve dveřích, aby jí neutekl nejmenší šepot.

„Mám pocit, že už vím, co a jak,“ řekl L. L. „Sleduju ho, když jde nebo sedí. Dívám se mu přes rameno. Na rukou má krev. Podle toho ho najdu.“

„Doufám,“ dodal jsem. Znělo to dutě.

Musel vědět, že to tak není.

Mohl jsem si představit, jak během noci chytil, usvědčil a odsoudil otce a zabíjí ho. Představoval jsem si Pepeho. Co v něm klíčilo, zráló, vadlo. Jak se setkají očima, teprve potom kde a jak.

„Možná by stačilo si to představit a pak se na to vykašlat,“ řekl jsem. „Za pár let by ti to třeba přišlo zbytečný nebo směšný. Byl bys – pro něco – radši. Co když tě chytanou a postaví před stanný soud?“

„I kdybych měl jít na popraviště. Zpíval bych si, než začnou střílet.“

V noci vykřikoval L. L. německá slova, věty. Nenechá se vést jako ovce. O násilí silných vůči slabým. Drzosti vojenské moci. O odporosti nutit lidi tvrdit, co si nemyslí. Udělat ze lži pravdu, z iluze skutečnost. Jako by myšlenky byly *eintopf*, páteční krmě z jednoho hrnce. Čtvrtek co čtvrtek bez masa. O prázdné budoucnosti. O duševním mrzačení lidí.

Snažil jsem se domyslet si to. Podivnou skládanku, složenou ze střípků, jako detektiv. Je málo lidí, kteří jsou originální. Němci ukradli hákový kříž Indům, kde to je znamení štěstí a energie. Jednají a chovají se, jako by vypadli jeden druhému z oka.

Přátelství s Lusterem Lieblingem byla škvíra, kterou jsem si přál rozšířit, vejít do ní a vyplnit. Najednou jsem chápal, proč síla nebo sveřepost L. L. je zároveň jeho slabost. Čekal na otce, kdy se mu ukáže v jeho uličce.

Pepe obcházel příbuzné z otcovy strany. Matka v Praze nikoho neměla. Většina otcových známých ho vítala neochotně, pokud ho neodmítli. Měl lepru? Mohli se nakazit? Nepustili jej dovnitř. Nechali ho stát před dveřmi. Německá teta Griselda Freiová mu řekla, že je nezodpovědné, když je uvádí do nebezpečí. Neví, že v Německu mají i zdi uši? Co dovede *Gestapo*? Neviditelné oči a uši. Devět lidí z deseti v Čechách udává. Češi i Němci. Hlásí každé šustnutí. Chtějí si vydělat snadněji a víc než v zaměstnání. Je jich víc, než se rodí dětí. Vytkla mu, jak málo myslí na druhé. Jeho nejlepší teta Griselda. Nechce radši odejít? I tak se už tety ptali na *Gestapu*.

Griselda mu řekla, že neví, a odporovala, že nic není věčné. Co tě nepálí, nehas.

Německo se proměnilo v zemi fízlů. V říši strachu. Udávali jeden druhého, aby si upevnili postavení, vyřídili účty, vydělali si bonus anebo od sebe odvrátili podezření. Nevinní se báli, vinní si kryli zadek. Začalo to před atentátem na generála Heydricha. Kvůli odměně dvacet milionů korun se udávali lidi, kteří se zabitím neměli co dělat. Otec syna, syn otce. Dcera matku a matka dceru. Manželky své muže a muži manželky. Sousedí. Příbuzní. Slušní se ztratili v moři nakažených. Všichni byli poškození.

Mezi příbuznými Černý Pepe nikoho neobjevil. Dívali se na něj s hrůzou, nakonec s nevolí. Vychutnal, co to je, mít v žilách neárijskou polovinu krve. (Než se z horšího stalo nejhorší v letech 1943 a 1944.) O otci nevěděli, nebo mu to nechtěli říct. Strýc Fritz Tanenbaum mu radil, aby se zeptal na Gestapu v Bredovské. Nebo v kasárnách SS v Praze XIII. Divil by se – podotkl strýc – kdyby na jeho složce na Gestapu nepřibylo pár údajů. Bohužel – dodal strýc Fritz – je za žida pokládána i osoba, jejíž oba rodiče anebo jeden z nich je židovského původu. Původ se stal křížovatkou. Pastí. Sahalo to až do roku 1775. Otec měl déle přemýšlet, než se oženil. Každý má v Německu složku. Strýčku Fritzovi se zdálo, že se nehnul od dveří, a přibouchl mu dveře před nosem. (Pak mu návštěvy v Bredovské připomněli.) Znamenalo to, že se příbuzní hned, co odešel, běželi udat? Vědělo i bez toho Gestapo o každém hnutí obyvatel Prahy a Čech a Moravy a velkého Německa? Chodili snad za ním? Věděli o Mali Kirsten Novákové? Naštěstí nevěděli. Nebyl zas tak důležitý a Gestapo mělo jiné terče. Podzemní hnutí. Komunisty, demokraty, vlastence.

„Mám o něm vidiny,“ řekl Luster Liebling. „Když s tebou mluvím o Freudenfeldovi nebo o Plešounovi, vidím ho v duchu.“

Vnímal jsem Pepeho posedlost. „Bud', anebo. Musíš mít charakter. Udělat to, abys mohl dýchat.“

Mluvil o tom, jako kdyby to byla hmatatelná věc. Otce už viděl, cítil, držel. Nebyl to úmysl, kterým se sytil, jako když hladový mluví o jídle. Cítil jsem, co máme společné. V čem se lišíme. Byla ve mně – vedle všech vzdorů – schopnost se přizpůsobit. Ochota ke kompromisu. Schopnost slevit. Strach. Odpustit, aby se z malého nestalo velké a z trvalého pomíjivé. Patřil k odvrácené straně světa. K poškozeným, nepatřičným. Raněným. Viděl svoje milníky. Terče. Vedly jinam. Cíl se ztrácel.

„Co když už padl?“

„Na frontě, na západě?“

„Mohli ho zajmout. Zranit. Východ jsou pro ně jatka. Bobeček někde poslouchá Londýn i Moskvu. Rusové zajali u Volhy a Stalingradu 130 000 Němců. Do Leningradu se nedostali ani za 300 dní. Ustupujou na všech frontách. V Africe, v Rusku. Slováci, Maďaři a Rumuni je nevytrhnou.“

L. L. šeptal směrem přes uličku k mé posteli: „Tlačí na tebe. Jdou, kam jim dovolíš. Nejdřív tě zastraší. Myslí, když jim ustoupíš, že sis nic jiného nezasloužil.“

Měl na mysli nátlak příbuzných, aby je neuváděl v nebezpečí a už se na otce neptal? Jistě by mu nešli na pohřeb. Je snadné udělat z lidí zbabělce. Ve všeobecné hrůze pokrevnost a rodové svazky moc neznamenají. Tety, strýcové, bratrance. Griselda, Fritz, teta Selma, bratrance Uwe a Werner, Jorg a Sepp. Německo rozpustilo rodinnou soudržnost. Vypreparovalo rodinné svazky. Zasvětilo se krvi a půdě, nacistické straně, Hitlerovi. Zaplatí si za to. Brzy se válka vrátí do Německa. Nebe nad Říší už ovládli Američané a Angličané. Zanedlouho budou určovat rytmus války na německém teritoriu.

Cítil i zpětně, jak si přáli, aby zmizel. Čekali, až ho odvezou na východ. Oddychnou si. Zapijí to. Udělají si rodinnou oslavu. Nechtěl se dovolávat soucitu, porozumění. Mezi desítkou příbuzných nenašel nikoho.

Co by se stalo, objevit se v Belgické kvůli Lusteru Lieblingovi Gestapo? Vyvolali strach společný všem. Představoval jsem si ve tmě ložnice ženu Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Šalamouna Freudenfelda, Felícii, jak ji fackujou (jako jsem si, aniž jsem si v tom dokázal zabránit, nepřestal představovat, jak se milují). Občas jsem slyšel z ložnice ředitele a jeho ženy smích. Ředitel se hromově smál. Komisař Gestapa z Bredovské kopal do tlustého ředitelova syna Georga. Ležel na zemi, podobný Jednorožci neboli Hrochovi. Do třetice mě napadlo, jestli nemá Luster Liebling představu, že zapřel svou matku, a otec manželku, a vykračuje si po Praze, jako oni, aniž mu mohl někdo něco zakázat, ve vysokých gestapáckých botách, černých rajtkách. To nebylo ani hezké, ani pravděpodobné. Byl to nesmysl. Výron chorobné představivosti, dítě strachu.

„Fotr neměl – kromě matky, a to taky jen na začátku – rád nic židovského. Zároveň ho to lákalo. Chtěl to zvrátit násilím. Vzal si matku. Jako když chceš ohněm vyvrátit oheň. Fungovalo mu to na začátku. Nebo si vzal matku, že byla hezká, chytrá. Peníze neměla. Zpíval jí *Eine Seefahrt, die is lustig* a byl šťastný. Teď se to nosí, kopat do neárijců. Chtěl, abych to uznal, bez ohledu na to, že je to máma. Udělat ze mě antisemitu, jako je sám. Nebýt proti panu Kohnovi, protože je zlej nebo protivnej – ale Kohnům světa, protože se narodili jako Kohnové. Divil se, že jsem ztratil respekt. Nebylo by špatný, kdyby se tě někdo nejdřív zeptal, jestli se chceš narodit a jako co se chceš narodit. Komu ano, komu ne. Jakou chceš barvu kůže, oči, nos, vlasy.“

L. L. byl první, kdo říkal, že se o svoje musím denně rvát. Bez ohledu na to, jak se to jmenuje nebo kdo to je. Hitler, Plešoun nebo Bobeček. Zvykat si stát zády ke zdi. Vrátit ránu ránou. Nečekat. Snažil se najít v historii krátkého života v Belgické 25 souřadnice, aby mi nebylo líto, jak zachází člověk s člověkem. Ohled k člověku mu byl směšný, ne cizí. Nevěřil v něj, ale sám se ho držel. Měl příbuzných po krk. Posloužili mu Bobečkovi Giordano Bruno, který utekl do Prahy, aby sešel papeži na čas z očí, než ho upálili, a stárnoucí Galileo Galilei, který si dal pozor, aby neřekl *Přece se točí*, a Johanka z Arku.

„Neměl jsem zatím s příbuznými starost,“ řekl jsem.

„Jednu věc fotr říkal podle pravdy. Neznáš nikoho, ani fotra, dokud jsi s ním nedědil.“

Mohl jsem se tu noc Lusteru Lieblinga zeptat, jak chce otce zabít. Pěstí? Uškrtnit? Nožem? Nebo ho strčit pod vlak? Otrávit mu jídlo, vodu? Rozpoltit mu lebku sekerou nebo sekáčkem na maso? Jako zabili Bobečkova Leona Bronsteina v Mexiku. Rozčtvrtí a složí ho do kufru jako Jack Rozparovač v Londýně?

Musel bych se usadit v Lieblingově hlavě. Snažil jsem se vcítit do Bobečkova Giordana Bruna, který se dusil devět let v těsné cele, než ho spálili. Johanka z Arku odmítla odvolat a Galileo Galilei hníl v domácím vězení. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler si dal záležet, aby nám to neuteklo.

Ráno jsem pozoroval L. L. Holil se. Díval se nazpět ze zrcadla vrah? Vstával se zabíjením po ránu stejně, jako s ním chodil spát? Myslel, že vraždou otce zachrání matku? Matčinu památku?

„Žijeme ve století zla,“ řekl v pátek okresní rabín Cytron. Jako by to bylo – s odvoláním na bibli – někdy jinak.

V Belgické se od rána do večera Pepe neukázal. Když se vrátil, řekl: „Je to stažená opona. Snažím se ji roztáhnout.“

Musel být do osmi doma. Přesvědčil se u Mali Kirsten Novákové, že svět není tak smrtelně nebezpečný.

„Slušní zalezli. Škoda, že nejsem mezi příbuznými, pro které jsem černá ovce.“

Mlčel jsem.

„Nemluvím o prasatech, těch druhých. Vymysli pro ně něco a budou to zase ze všeho nejdřív Němci. Mají, co chtějí.“

Byl jsem rád, když se vrátil s lepší náladou. Zničilo by ho, kdyby otce dostal? Měl jsem radši, když mi dával lekce, jak svádět holky. Co říkal o Mali Kirsten Novákové. Líbilo by se jí jmenovat se Mali Kirsten Lieblingová? Už jsem znal – z doslechu – kousky jejího teplého bílého masa.

„Albert Einstein měl dítě, ještě než se oženil, malou Lízinku. Lieserl. Dali ji pryč, protože se za ni styděli,“ řekl Volpi. „Jeden z jeho dětí, Eduard, to měl v hlavě pošahaný. Nakonec se Einstein oženil. Žena mu údajně pomáhala s teorií relativity. Rozvedli se. Vzal si sestřenicí Elsu.“

Po zhasnutí, už v posteli, přišla řeč na Emila Unterbergera, učitele, kterého tu Pepe nezastihnul. Utekl do Anglie. Vstoupil do *Royal Air Force*. Dostal se za hranice na vlastní pěst, přes Polsko, ne jako Louis Rothschild, kterého ve Vídni nacisti drželi v hotelu, dokud ho angličtí Rothschildové nevykoupili a nepřenechali za to nacistům Vítkovické železářny. (Židovské peníze nesmrděly.) V každém *Volá Londýn* jsme sledovali, jestli se o něm zmíní. Člověk, který pouštěl na Německo bomby. Náckové měli krátké ruce. Viděl jsem v duchu Unterbergera v anglické uniformě královského letectva. Díval se do noci nad Německem, u Berlína, Hamburku nebo Brém. Čichal zvláštní pach bombardovaného města. Nad ním, pod ním a vedle něj tříštivé granáty protiletické obrany. Měl na triku dvacet čtyři náletů na Německo, v liberatoru, anglickém

bombardéru. O tom můžou ve *Vlajce* psát, že je to typický žid, Unterberger. I zisk i slávu.

Žíznil jsmo po židovském hrdinství. Byl každý druhý nebo třetí pilot z cizinců v Británii žid? Židovské létající koberce.

Ráno někdo napsal tlustými písmeny vápnem na zeď baráku: „Nejdřív chtějí vyhladit vás, potom nás. Židi jsou číslo jedna. Češi číslo dvě.“ Přijela tři gestapácká auta. Vyskákali z nich do černého oblečení a obutí gestapáci. Dohlídli, aby to zmizelo. Drhli jsme zdi s Adlerem, Volpim a Flusserem a Lieblingem. Vystřídal se čtvrtý pokoj. Volpimu padaly brýle. Musel si je přivázat provázkem. Gestapák křičel na albína Menachema Champlina, skoro slepého, abychom si pospíšili. „Líná židovská prasata.“ Liebling mu německy řekl, že to rychleji nejde. Leda by mu to předvedl. Gestapák na něj vytáhnul pistoli. L. L. ani nehnul brvou. Dal by se zastřelit bez mrknutí oka. Jediná škoda by byl prospěch otce. Gestapák vytáhl notýsek. Zeptal se Pepeho na jméno. Kdo je jeho učitel. Zapsal si to. Zbytek čistili Narcisek a Renátka Ochsler-Sálus a spol. Byl slunný den. Lidi měli zakázáno dvě hodiny procházet Belgickou. Ředitel dostal průjem. (Odlepil Unterbergera z alba, fotografii roztrhal a spálil.) Plešoun Leoncavalo a Bobeček Lenta Máhler, kuchař a kuchařky, uklízečky a doktor Egon Popper nosili vodu a rejžáky. Přijely dvě ambulance a hasičský vůz. Gestapák, který si vzal na paškál Lusteru Lieblinga, Černého Pepeho a Menachema Champlina, plivnul na zeď, kde už nic nebylo.

Nazítří bylo zase vápnem napsáno na zdi: „Židům v Protektorátu ukradli šestnáct miliard korun.“ Nebyl to Flusserův rukopis. Podle londýnského rozhlasu to byl odhad protektorátní vlády, podle nacistů podhodnocený. V každém případě okrádali Němci židy na pokračování, bez přestávky.

Nastalo drhnutí a čištění. Dohlížel Plešoun Leoncavallo. Pepeho si zavolali s Bobečkem Lentou Máhlerem a Menachemem Champlinem do Bredovské. Do večera se vrátili, zmlácení, samá modřina. Chtěli, aby Černý Pepe donášel, anebo ho pokoušeli otcem? Vyslýchchal ho gestapák Dress. Čekali jsme něco na zdi. Nic se neobjevilo.

„Škoda,“ řekl Liebling.

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, dostal úřední dopis z Bredovské. Komisař *Gestapa* nařizoval střežit dům. Hlídat zdi. Vypočítali tresty, které Belgickou 25 postihnou, objeví-li se nápis. Sekeru, zeď a oprátku. Ředitel měl strach, že si předvolají Lieblinga jako rukojmí. (Narcisek si to přál.) Protože jsme nesměli po osmé večer na ulici, vykláněli se hlídající kluci v noci z okna. Krátili si čas pliváním na chodce. Dva stáli za vraty zevnitř. Poslední držel hlídku v okně v přízemí okresní rabín Arnošt Cytron s píšťalkou.

Moše Kostitřas, míšenec s židovskou maminkou a křesťanským tatínkem, kteří se zabili při autonehodě u Brna, hlídal s rabínem Cytronem. Rabín mu vyprávěl zkazku o Jakubově žebříku. Kostitřas měl obličejíček jako z jantaru, maličko nažloutlý, do olivova. Tradovalo se o něm, že když šel do první třídy a vrátil se ze školy, maminka se ho ptala, jaké to bylo. Přistoupil k ní zezadu, jak seděla na židli, objal ji a pravil: „Maminko, já tě omr...,“ a zanechal matku v ohromení, než se rozesmála, co se to její dítě už v první třídě naučilo.

Koncem týdne umřel Pavel Underlein na zápal plic. Šli jsme na pohřeb na Olšanské hřbitovy. Houf kluků, jako jsme chodili na hokej nebo fotbal. Eda Liebenfarb, Noha, si sehnal s pomocí Alexe Kordy smoking, černého motýlka a bílou hedvábnou šálu a převlečník. Vypadal jako číšník v neděli. Obrovské šněrovací boty

a nohavice s našitou červenou stuhou. Na prsou žlutou hvězdu. Byl k popukání.

Rabín Arnošt Cytron se překonal. „Pavel Underlein byl jeden z nás. Žid. Žil, onemocněl a umřel.“

„Všichni jsme nepotopitelná loď,“ řekl Pepe.

Směli jsme pohřbívat mrtvé. Na hřbitov a hroby nevztáhli Němci ruku. Své bratrstvo mrtvých jsem teprve zakládal. Potopenou nebo zasaženou, už děravou nepotopitelnou loď Jednorozce neboli Hrocha, ředitele Šalamouna Seliga Freudenfelda.

„Co dělá Mali Kirsten?“ zeptal jsem se důvěrně.

Myslel na otce, i když mluvil o něčem jiném.

Nechtěl jsem myslet na Pavla Underleina. Proč umřel. Připomínal jsem si bílou pleť hrudi Mali Kirsten, stěny prsou. Rozevřené knoflíky až k pupíčku.

Olšanské hřbitovy mi připadaly hezké. S hroby a cestami vroubenými topoly. Krása dávných náhrobků. Klid. Společný osud člověka. Ozvěna stravovala Underleinovu tvář s vysazenými lícními kostmi, krátce ostríhané hedvábné vlasy nad nízkým bledým čelem a trochu šilhavé zelené oči. Naplňoval mě neznámý smutek, neurčitá jistota. Underleina už neuvidím. Opar, představu, neklidné tajemství.

„Sežerou ho červi,“ řekl Flusser. „Co pro tebe můžu udělat?“

„Svět se dělí na dvě části. Na ty, co umřou, a na ty, co ještě zůstávají,“ řekl L. L.

„Mně někdo říkal, že je to jinak. Jedna část píše plnicím perem a druhá ne,“ podotkl Adler.

V knihovně si Volpi v pondělí, v hodině volna, hledal knížky, kde se psalo o kryších. L. L. mu koukal přes rameno. Loď bez kryš se potopí. Krysy opouštějí loď, která klesá. Naopak: Dům, kde se krysy usídlí, neshoří. Za třetí: Krysy mají rozum osmiletého dítěte. (O tom mu mohl Narcisek poskytnout informace. Starý Hadry

kosti kůže ho poučil. Když se krysa odstěhuje z domu do domu, je to směla pro první, štěstí pro druhý barák.) Četl báchorku, jakou sílu má krysa, aby se dokázala proměnit v neviditelnou. Krysy žily původně na stromech jako veverka. Na cestě za přístupnějším jídelním lístkem se usadily v kanálech a sklepích.

Pro Lusteru Lieblinga se tvář otce proměnila v hlavu krysy na rytině římské mince v Národním muzeu, dokud jsme tam ještě s pomocným učitelem Bobečkem Lentou Máhlerem směli. Představoval jsem si otce L. L. Vypadali stejně? Co si myslí o svém synovi? Vymazal ho z paměti? Dovedl jsem si představit sturmmanna SS Gerda Lieblinga, který se zřekl syna, jako ženy, kterou nechal zavraždit.

L. L. našel v knihovně *Mein Kampf*. Sedmdesáté osmé vydání. Věděl jsem, že uvádí, co kdy řekl Adolf Hitler, do souvislosti s otcem, sturmmannem *Waffen-SS Lieblingem*, který to papouškoval.

„Psal to, když mu bylo jako fotrovi, osmatřicet. Chtějí vidět svou velikost. Duch Německa. Taky tvrdí, že mu otrávil duši. I kdyby chtěl přestoupit, neuznají to. Podle Hitlera je v křtitelnici vždycky dost vody. Židy je nutné zabít. Zabiješ, nebo tě zabijou. Jak se píše ve *Volkischer Beobachter*: Židi jsou naše neštěstí. Komu se to nelíbí, pěstí do nosu. Ke zdi. Nemají koule. Necítí svět tím. Nebýt Hitler taková svině, je mi ho líto. Nemá koule, závidí židům. Nic nemůže, vraždí. Můj otec jakbysmet.“

Němci se fanaticky a loajálně stavěli ke všemu, co vedení strany nařizovalo. Protižidovská politika seděla Němcům už dávno. Martin Luther chtěl nejdřív obrátit obřezané na křesťanskou víru pro jejich vytrvalost, ctnosti a lpění na biblické morálce, ale nedokázal to a doporučil spálit je v ohni.

Flusser k pohřbu Underleina citoval starého Hadry kosti kůže: Když se mají dva rádi, na pohlaví nezáleží. Vštěpoval Liance: Buď chytrá. Blbých je na vagony.

Patřil jsem k oblíbencům L. L. Obdivoval jsem jeho odstup. Dopřál si vyhřívat se na sluníčku. Líbal Mali Kirsten Novákovou, kde se mu zlíbilo. Život pokládal za šachovou partii. Dva, pět, deset tahů dopředu. Dával mi penízky za služby: Vyžehlit kalhoty. Vyčistit boty. Doběhnout s kytkou nebo odevzdat anebo přinést dopis. Hledal jsem na šatech Mali Kirsten Novákové obrysy prádla. Kombiné s kalhotkami a krajkami, se zvířátky džungle, lvy, tygry a pantery nebo jaguáry, od rozkroku po prsa. Tmavě zelenou soupravu ze saténu, s hedvábnými paspulemi a průhlednými krajkami. Dával mi dvojnásobek, co jsme dostávali v pondělí a v pátek od ředitelovy ženy Felicie. Na L. L. – jako na Flusserovi – seděla patina podsvětí. Hrál karty, stýkal se s pochybnými existencemi a nesl v sobě tajemství, která nesouvisela jen s jeho dvojím původem a nenávisť k otci. V očích měl neurčitou radost. Zatvrzelý smutek. Myslel na otce i na pohřbu Underleina. Když seděl na záchodě. Překročilo to míru, do které se to dalo ještě zkrotit. Mohl jen selhat. Někdy to vdechlo jeho pohledu bystrost, jindy otupělost, kterou mají starci. Kalné oči. Byl k sobě nemilosrdný. Židovská posedlost to znásobila.

„Časem na to zapomeneš,“ řekl jsem. „Uleví se ti. Vždyť víš, co myslím.“

V duchu zkoumal, do jaké míry souhlasím s jeho lovem na otce. Než přišel do Belgické 25, spálil Luster Liebling otci brožurky o Wotanovi, Valhale a spol. O sňatcích Germánů u pohanských oltářů a ohnišť a pohřbech, kde syn rozházel popel svého otce po polích zároveň se zrním pro příští úrodu. Brožuru doktora Rosenberga o sterilizaci a návrh na znovuzavedení starogermánského náboženství v německé Praze. Češi? Nikdy sem nepatřili. Vetřeli se sem z jihu. Zatlačoval stesk po matce. Spojoval si ji s tím, co bylo, než ho otec poslal do sirotčince. Matka četla verše Heinricha

Heina. *Und scheint die Sonne noch so schön, am Ende muss sie untergehen.* Věděl, že Goethe se klaněl vévodovi tak horlivě, až spadl za kočárem do příkopu. Dobře mu tak, pitomečkovi. Neměl se klanět. Německo představovalo nové objevy, vynálezy německých profesorů, inženýrů a doktorů nebo techniků. Zatrhl mi článek v *Der Neue Tag*. Chlubili se Cyklonem B.

„Co je to eutanazie?“ zeptal jsem se.

„Doktoři zabíjejí německé děti, starce a nemocné hladem nebo injekcí. Neužitečné jedlíky. Kasají se, kolik ušetřili. Za sto, pět nebo tisíc dětí: margarín, cukr, vodu. Řepnou marmeládu, umělý med, tvaroh. Za pět set padesát tisíc stařečků, co nemůžou chodit. Protézy a berle dávají svým raněným. Jak to prospívá státu a armádě.“

Napadlo mě, že by si L. L. přál otce zabít, ale současně ho zachovat, zabitého, aby vychutnal, co udělal, a vychutnal si to i tatínek. Zabíjet ho na pokračování. Nemohl vrátit život matce. Stíral tak hranici mezi pomstou a spravedlností. Viděl otce vraha. Trochu se podobal Němcům. Gerd Liebling se jí vlastní rukou nedotkl. Stačilo, že ji poslal s transportem pražských židů na východ.

V černých očích měl sílu i závrať. Posedlost. Zkázu. Hrůzu. A vypadal jako spráskaný pes. Neřekl, na co se ptali na *Gestapu*. Svým mlčením vyvolával u Narciska, Renátka Ochslera-Sáluse nebo Pavlíčka Volpiho podezření.

Byl jako ostrov.

„Cítím v duši dusno,“ řekl.

„Ale nestrčíš proto hlavu na špalek.“

„Na špalek i do oprátky,“ řekl L. L. „Jinak to nejde. Lidi mají obvykle víc tváří. Tu morální nebo nemorální, tu profesní a tu, co ukazují sousedům. Ty otcovy tváře se slily. Je to blbec a vrah.“

Chvíli mlčel, pln žluči.

„Být Hitler a jeho *Waffen-SS* ženská, vzal si ji fotr bez váhání,“ řekl L. L. „Věří, že Hitler je světec. Bůh, nebo alespoň polobůh. Nevadí mu, že neudrží chcanky. Proto se při řečnění pohupuje v kolenou. Je přesvědčený, že Německo vyhraje.“

Ještě řekl: „Mají víc popravišť než cukrovarů. Fotr myslí, že stačí vyměnit pivo za minerálku. Nebo *Lederhosen* na vyšíváných kšandách za uniformu *Waffen-SS*. Navlíká se do stejnokroje, jako si Mali Kirsten na sebe bere španělský krajky nebo košilku a kalhotky jako rybářský sítě. Je jako Bublina v podprsence, aby to vytlačila ke krku. Kdyby mohli, přišli by si na uniformy kromě lampasů a hodnosti krajky. Větší vyznamenání. Budou potřebovat klempíře. Zrušili by světové strany. Stačí Německo. Nemůžou splnit, co slíbili. Doufají, že to strhne příkladem jiný, jinde. Fotr si vyvěsil na zeď v kuchyni diplom, co už vychlastal minerálky. Studuje astrologii jako Hitler. Přečetl knihu o okultismu. Neví, kde se ve větě dělá čárka. Narodil se ve znamení Svině. Němci neměli kolonie jako Dánové, Angličani nebo Holanďani. Židi a cizinci zmizí z Německa. Každýmu, co si zaslouží. *Jedem das Seine*. Všem německým holkám manžela. Remcalům koncentráky.“

Pak řekl: „Když jsi dítě, myslíš, že můžeš všechno. Tohle, tamto, bez konce. Máš dost času. Když se ti něco nelíbí, zavřeš oči a není to. Dospělost znamená, že když děláš tohle, nemůžeš dělat tamto.“

Věděl jsem, co tím zamlouval. Cítil v duši dusno. Dusil se pomstou. Touhou po ní. Potřeboval se nadechnout. Udělat čáru. Začít znovu, žít osvobozen.

„Je schopným ti něco slíbit, a teprve pak se uvidí. Je pověřčivější než starej Flusser Hadry kosti kůže. Věří, že oženit se ve čtvrtek znamená štěstí, pak si to poplete, že svatba ve čtvrtek je neštěstí. Červená košile zahání, nebo zas nezahání zimu. Bramborová

placka s česnekem štěstí, dvě smůla. Nejdřív se mohl přetrhnout radostí, že si vzal židovku, pak zapomněl, že se její příbuzní chvějou hrůzou. Vyhnali je s dětmi z postelí v tom, co měli na sobě. Nehnul by pro ně malíčkem, i kdyby mu umrzli před očima. Mít něco s obřezaným je nemoc a zločin. *Rassenschande*. Zrada a hanba rasy. Tuberáci a teplouši – jako Finderlein – jsou metla lidstva. Zvrhlost, pokrevní zločin. Smrt, bejt ženská, byla by fotrova milenka. Matčiny příbuzný vyhnali za hranice na území nikoho, kde končí Německo, ale ještě nezačalo Polsko, mezi dráty, na pruh prázdný země. Pochvaloval si, jak se zbavil dědiců. Sháněl jejich nádobí. Když vyhnal matku, mluvil tři dny o smrti. *Sieg heil*. Vyznává smrt jako modlu. Namlouvá si ji jako milenku. Neptej se mě proč. Proto.“

Chápal jsem proč, které bylo v jeho proto obsaženo. Chtěl poskytnout otci, co otec druhým. Dospěl nenávisť k otci. Byl starší, než kolik mu ve skutečnosti bylo. Věděl víc, než měl a chtěl.

„Je to strach ze života. Hrůza žít. Neúcta k životu. K člověku. Kdo je posedlý smrtí, když z ní nemá strach? Je jako dítě, co se bojí samo v lese. Židi jsou pro fotra hádanka. Proč? To neví. Na to nikdo nepřišel. Matce fotr zazlíval, že se nestyděla, že je židovka. Mluvil s bábou, Benhurou, když nevěděli, že je slyším, proč musí téct židovská krev. Pili čaj s rumem. Bába se mu posmívala. Neříkala jsem ti to? Byla ráda, že se matky zbavil.“

Černý Pepe vedl tři války. S Německem, jako Německo s ním. Válku s otcem. S lidmi, mezi které patřili odborný učitel Plešoun Leoncavalo a pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler a pár kluků a kam nepatřila Mali Kirsten Nováková. Její kolaborantský otec. Třetí byla válka Luster a Lieblinga se sebou. S vášněmi, s nimiž se narodil, které dostal od matky i otce. Mezi udělat i neudělat. Obstát a neobstát. S dusnem v duši. Ano a ne a ozvěnami.

Adler mi vyčítal, že jsem se v Černém Pepem zhlídnul. To mi ze žárlivosti vytýkal i s Flusserem a později v souvislosti s Vilím Feldem a před ním s Tangou, Soňou Inge Gossovou z německého cirkusu Odeon. Co jsem chtěl? Líbil se mi postoj Černého Pepeho. (Jako se mi zamlouval postoj Viliho Felda. Než se mi přestal tolik líbit, a zase nazpět, k porozumění.) Nelitoval se.

Bezva. Co pro tebe můžu udělat? Ať žije svoboda. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler se zamiloval do Jeana-Jacquesa Rousseaua. Výkladu, že zatímco muž je mužem jen tu a tam, žena je ženou vždycky. Viz Mali Kirsten Nováková. Žena je čtyřicet týdnů těhotná. Muž se může množit bez přestávky. Plnost může vychutnat člověk, když ví, co je prázdnota. Síla se projeví ve střetnutí se slabostí. Pro pomocného učitele Bobečka Máhlera to musel nejdřív někdo věhlasný říct.

„Může to být vždycky ještě o stupeň horší, Prcku. Plnoštíhlá milostpaní Felicie Freudfeldová by byla bez svého ředitelského manžela jen tučná ženská.“

Připisoval jsem mu k dobru, že když byl na dně a nic mu nevycházelo, měl respekt pro lidi, co si to nezasloužili. Jedna z nich byla Mali Kirsten Nováková se svým spodním prádlem. Neprostupující tělesnost. Síla živočišnosti. Všechno procházelo tělem jako vodou. Odpustil jí sklon odhalovat prsa, rozepnuté knoflíčky u blůzy, i když šla nakoupit. Vždycky našel polehčující okolnost.

Znělo v tom, co mně i jemu unikalo. To určité neurčité. Hlad po nezávislosti. Po spravedlnosti. Co jsme, odkud a kam jdeme. Rozplynulo se to do obecnosti. Řada urážek, ze kterých vzešla krutost. Jak se z hezkého stalo ohavné a z lhostejného zlé. Křivda na matce, pro kterou chtěl L. L. vykonat spravedlnost na otci. V černých očích měl sen, propojený s ortelem. Spal málo. Měl vrásky, červené oči, dusno v duši a bledl. Nevypadal na svůj věk.

Díval se ve tmě, když jsme si lehli, z okna na strom, na který jsme spolu lezli z okna přes římsu, na nejbližší větve a bavili se ve vidličce. Vyvolal opar věcí. Měl v očích obraz otce. Okamžik, kdy ho dostihnul. A kdy ho zabíjí. Čišelo z něj opovržení. Taky otec ho odsoudil. Dal ho do židovského sirotčince. Dřív nebo později Černý Pepe nastoupí do dobytčáku, který ho odtransportuje do Terezína a pak na východ. Na východě otec už u tratě viděl, jak *Einsatzgruppen* střílejí židovské děti, ženy a starce a muže ve vojenském věku, od nádraží k nádraží, od městečka k městu, od vesnice k vesnici, od hřbitova k hřbitovu a od lesa k lesu. Opilí od rána do večera, od soumraku k svítání, aby to unesli, otrlí a otupělí, vrahové z povolání, zákeřní a zbabělí. Horší než žoldněři. Sbírali zlato, stříbro a peníze, snubní prstýnky, svatební dary a šaty, kůže, kožešiny, aby Německo kořistí neztratilo. Šaty, prádlo a boty pro Zimní pomoc. Mohl si představit mezi nimi syna. Hrdý na to, že se podílí na největší masové vraždě v dějinách.

„Zklamal jsem fotra, jako fotr zklamal mě. Věří s Benhurou, že ďábel poplival lidi jako muchomůrku, které se nesmíš dotknout, aby ses neotrávil.“

Sturmmann SS Gerd Liebling jako dítěti L. L. vysvětlil, jak se za Valpuržiny noci, slavnosti čarodějnic a zlých duchů a skřítků, vyrojí do německých lesů obyvatelé podsvětí. Krmil ho pohádkou *O divokém myslivci* a germánské Venuši jménem *Freitag* neboli Pátek, kterou, jako Wotanovu ženu, táhnou v kočáře ve Valhale svaté kočky.

„Vytmavili mu, čím je árijská rasa. O tom mele Hitler pořád kolem dokola. Potřebovali méněcenné, aby to mohli obrátit naruby. Svoboda? Podle Hitlera není pro všechny. Je vyvolený, pokud nezplodí smíšené dítě s židovkou. Může se očistit. Případá si vzdělanější než deklasovaný židáček Albert Einstein nebo zvrhlý

Sigmund Freud. Ve jménu národního socialismu v Německu kradou chudým i bohatým. Fotrovi předhodili Spartu, kolem které nebyly hradby, protože jejich muži byli silnější; až na to, že zmizeli z mapy. Zapomněli číst a psát. Zůstala po nich školní ozvěna. Kromě toho, co dosvědčili svalnatci jako můj fotr.“

Ještě: „S babičkou Benhurou hnali dobytek ohněm čtyřikrát do roka. Na jaře, za slunovratu a při dožínkách a v zimě. Skákali skrz plameny, aby si pomazali tváře, ruce a těla sazemi a rozházeli popel po polích. V červenci stačilo jako oběť bít dobytek. A o svatojánské noci se ozbrojit pometly a košťaty, propletenými chrpami, vlčími máky a jiřinami nebo polním kvítím.“

Flusser se ozval do tmy: „Můj fotr zas věří, že soví houkání přináší smrt. Nemocné ledviny. Játra.“

Byl bych rád viděl, kdyby se Flusser a L. L. smířili. Doufal jsem, že se to časem stane.

„Fotr věří ve svatou vodu, ve kterou se promění na jaře sníh,“ dodal Černý Pepe. „Benhuře se zhoršily oči. Šedý zákal. Tušila, že oslepne, jako ve stáří oslepla matka Benhury a máma její mámy. Mají to v rodině. Převrhla petrolejku, div neshořela. Baví se hornoněmeckou hantýrkou.“

„Je možná dobře, že tě sem uklidili,“ řekl jsem.

„Židi jsou nebezpeční. Chtějí, jako Freudfeld, rád; aby měli lidi stejná práva. Nechápu, kde se bere židovský vliv, když je v jednom kuse pronásledují. Je jich málo. Má za to, že existuje šestá nebo sedmá tajná Mojžíšova kniha. Aby mohli obřezaní ovládnout svět. Zná zpaměti Protokoly sionských mudrců. Jak se zmocnit nadvlády nad světem. Podrobit si národy a země. Otrávit čistou rasu. Dokázat, aby poprvé v dějinách slabší utiskoval silné a nejsilnější se klaněli slabým. Čingischán hadr. Proč to nedokázali sami, když mají recept? Fotra fascinuje zločin. Dráždí ho slušnost.“

Pak řekl: „Dorozumívají se v noci ohněm. Jako kluka ho Benhura brala na pole. Nevěří v židovskou, římskou nebo křesťanskou civilizaci. Jako Hitler se bojí, aby ho nepodezírali ze zženštilosti, dětinskosti nebo náklonnosti k židům, kterých se bojí. To ještě uvidíš. Chce být krutý, bezohledný a nebojácný. Radši zatáhne svět do války, než by snesl podezření, že je padavka. Proto se zbavil matky. Aby kamarádi z *Waffen-SS* nemysleli, že je neduživý nebo háklivý a nedovedl si doma dupnout.“

„Nefunguje mu to v kalhotách?“ ozval se zase Flusser.

„Je to pravda, že se Hitler zamiloval do vlastní neteře?“

„Fotr se zhlídnul ve všem, co dělá Hitler. Dává si do čaje sedm lžiček cukru. Přislazuje si špenát i křen a ředkvičky. Je vegetarián. Chlubí se intuicí. Studuje řečnictví. Okultismus. Vlnou a lesknou se mu oči. Hitler věří, že mu židovský domácí kapal do pokoje jed škvírou ve stropě, aby ho otrávil. Zabil nejlepší kamarády. Proč by fotr nespravodil ze světa matku? Má v torně brožurku o sodomii, kterou zakázal Bismarck zákonem. Strkat to, kam ti stát nedovolí, je trestné. Vědí s Hitlerem lepší, co si máš myslet a říkat. Myslí za tebe.“

„Hitler věří, že davy jsou jako ženská,“ řekl ještě L. L. „Chtějí, aby je ovládal silnější jedinec. Nevěří v psané slovo, jen v mluvené. Žvásty pro masu. Davy se dobrovolně podrobí síle. Největší lež židovstva je podle Hitlera fasáda bratrství.“

Narcisek, Flusser i já jsme čekali, co přijde.

„Řídí se pudy. Silný má vždycky pravdu. Silný se bojí jen ještě silnějšího. Nejsilnější se nebojí nikoho. Zabití mlčí. Největší sviňky jsou podle fotra pisálkové, básníci a malíři. Jestli je nejde vykázat ze státu, jak to chtěl Bobečkův Platon, musíš pro ně postavit koncentrák. U každého města. Fotr si jako Hitler ověřuje sílu na slabých, aby z toho vyšel silnější. I život v míru je podle něj válka. Teplouši se musí vyhubit. Nemůžou se množit, aby měla *Heereswaffe* vojáky.“

Přes ložnici se kladly stíny. Minule L. L. říkal, že v *Hitlerjugend* se učí zabíjet krysy osobní dýkou. Jsou organizovaní, se slušivými uniformami, slavnostmi, kolik zemí si podmanili. Za příklady mluví Paříž, líheň demokracie. Ještě je budou prosit na kolenou, aby je vzali mezi sebe.

„Židi, ti jsou pro něj jen havěť. Gejzír špatnosti. Má komplex méněcennosti.“

Ráno jsme seděli, Flusser, L. L. a Adler, vedle sebe. Spor mezi Flussereem a L. L. vyčpěl. L. L. se vybavoval s Narciskem. Jeho tatínek byl krysař. Otec mohl být, kdyby chtěl, zahradníkem. Pěstovat fialové růže. Kadeřníkem nebo učitelem. Jeden čas byl hudebním skladatelem a učitelem dohromady. Narcisek líčil, čím se podobají krysy lidem a lidi krysám. Jak vylézají potkani u novostaveb a tunelů, proč mají rádi teplou vodu a zbytky jídla v kanálech.

Narciskův otec se stal krysařem z trucu. Krysa je chytrostí srovnatelná s žáčkem první nebo druhé třídy obecné. (Flusser to bral. V osmi se dá zapalovat domy a setřást podezření ze žhárství. V šesti a sedmi pořádal Flusser tomboly. Za mírný peníz ukazoval buchtičku sestřičky Liany.) Otrávit krysy není jednoduché. Když nasypal krysám Narciskův otec do sklepa nebo kanalizace jed, neotrávil všechny. Nejchytřejších deset ze sta zůstalo naživu. Ty se pak rozmnožily. Poslaly na výzvědy tu nejhoupější. Když se otráвила, jedu si nevšimly. Narciskův otec se nevracel do místa, kde nasypal jed. Báł se, aby mu nejsilnější a nejchytřejší krysa neskočila do obličeje. Odvracel od krys tvář, aby ho neznaly. V některé čtvrti se nemohl ukázat. Jednou šel přes stráž u plynojemu a najednou se na něj vyhrnuly krysy. Stráž se přímo hýbala. Obrátil se a prchal v hrůze, že ho doženou a sežerou. Mají paměť jako lidi.

Narciskův otec měl styky s podsvětím. Označoval pro ně domy. Zprávy pro jiné krysaře. Kde se zdržují. Kam nasypal jed.

Po válce skládal Narcisek verše o paměti krys. Jak se prokoušou ne hradbami, ale pod. Jako armáda, která nedobývá brány a zdi pevnosti nebo města, ale obejde je. Narciskův otec většinou nebyl doma. Narcisek mu řekl: „Nikdy tě nevidím spát. Když jdu do postele, jsi pryč, a když jdu do školy, nevidím tě, protože spíš. Nikdy se mnou nemluvíš, nikam mě nebereš.“

V noci se mi zdálo o krysách. (Sny jsou matkou strachu. Nebo strach matkou snů.)

„Bud' se jeho fotr dal ke krysám, protože věděl, kdo se mu narodil, anebo se mu krysy mstily,“ řekl Flusser Narciskovi.

L. L. chodil k Mali Kirsten Novákové. Báł se, že se mu Mali nebezpečím vzdálí.

„Víš, co od tebe chci?“

„Nevím.“

Nedával jí snad, co a kdy mohl?

„Jsem živé tělo,“ řekla. „Ne kus masa.“

Nebála se styků s poloárijcem? Byl jsem rád, že L. L. víc myslí na ni než na pomstu. Na její tělo a prádlo. Tvářičku, hrud' a klín, vysoké nohy. Mlsnou pusinku. Mezinoží, o němž mi řekl, že je nejkrásnější, nejčistší a nejchutnější. Nejněžnější. Z čeho se opíjí dotykem rtů. Živočišností. Čistotou.

Přicházel od ní úplnější. Vyčerpaný a šťastný.

Najednou se přestali stýkat. Neviděl ji. Pár dní nevěděl proč.

„Mění se jí hormony,“ řekl. „Sama se v sobě nevyzná. Chce něco, co nemám.“

„Není to jako dřív,“ řekla.

Měl strach, aby to nevyčpělo. Byla to únava, zkaženost a poškozenost doby. Co dýchali. Čeho se báli. Jen bohatí mohli utéct dál do světa. Spisovatel Thomas Mann. Chudí se drželi chudých. Některých se lidi báli. Neposlal je sem Hitler jako pátou kolonu?

Jak prohlašovali prostopášní jako Vili Feld, je pouze jeden způsob, jak zacházet se ženou. Nikdo ho nezná.

Příští noc jsme si s L. L. vylezli na strom, do posledních vidliček. Svítily hvězdy, foukal letní vítr. Nad námi létali ptáci. Listí šumělo. Bylo příjemné teplo. Německo už dávno nevíťezilo a my jsme byli ještě tady. Cítil jsem přátelství L. L. Mlčeli jsme.

Vyhrklo z něj: „Kde asi je, svině?“

Otce jen tak tak vzali k *Waffen-SS*. Musel prokázat árijský původ rodokmenu do roku 1775. Výšku mu uznali na milimetr. Sto sedmdesát. Doufal, že se při zkouškách nescvrkne. Vypjal se, hlavu vztyčenou jako plamen svíčky. Obrysy připomínal Hitlera, v civilním obleku i v uniformě. Hrbil se. Široké ženské boky, uzounká ramena. Mezi svalovce by ho nevzali. Nohy jako tyčky. Žaludek se hlásil o víc prostoru. Hrudník lavor. Při pochodovém kroku se jeho cupitání ztratilo.

Vlasy mu začaly řídnout. Matce to nevadilo. Kupoval si laciné pomády. Česal se na pěšinku, uprostřed nebo po straně. Později si prořídlé vlasy česal dozadu. Naposled si pěstoval patku jako Hitler. Knírek si nedovolil.

Působil jako míšenec mezi Němcem a Turkem, s mastnou trudovitou pletí. Nos? Okurka vytažená z lahve, svaštěná. Měl modré oči. Znak árijství a nordického původu. Učil se pohlížet na lidi, aby ovládal hypnotickou sílu. Na schůzích a srazech řval. Vůdcové ho nechávali stát vzadu, aby strhl obecenstvo. Miloval uniformu. Nevypadal v ní venkovsky.

S otcem jsem to nevytrhnul, myslel si Pepe.

Pokládal za přednost, že ho mimo matku ženy nezajímaly. Míloval Finy. Jak bojovali proti Rusku. Nakolik zdecimovali Rudou armádu, než do války vrhli Rusové přesilu bez ohledu na ztráty. Postavili z papíru vedle Helsinek kulisy, které Ruské letectvo spálilo a srovnalo se zemí v domněnání, že zničili hlavní město Finska. Generál Mannerheim nenáviděl Stalina a Hitlera. Ale spojil se s Němci, znal z víc než dvacetileté služby v carské armádě Rusy a dal přednost spojenectví s německou armádou.

S chrupem měl otec potíže. Výstraha pro zubní pacienty. Po vzoru vůdce si čistil zuby po každém jídle třikrát denně. Mohl být generál, jak si myslel, pan sturmmann *Wajfen-SS* Gerd Liebling. Účast ve válce pokládal za osudové poslání.

Černý Pepe za všechno, co měl na sobě rád, vděčil matce. Co patřilo otci? Něco určitě.

Mohl jsem si představit, co pro L. L. vystupuje ze tmy. Větve se chvěly. Strom se mírně kymácel ve větru. Vidlička, na které jsme seděli, praskala, pevná, aby nás udržela. Snad myslel na Mali Kirsten Novákovou, možná na otce, třeba na matku.

„Jsou ještě někde na světě hvězdy takhle pěkné?“

„Ještě jsi jinde nebyl. Já taky ne.“

„Nemusím.“

„Fotr se nám o cestování postará.“

„Už aby to bylo,“ utrousil jsem.

„Taky jsem ještě neviděl Polsko,“ řekl L. L. „Kirsten odjela do Vídně. Tam nás nepošlou.“

„Aby se naučila německy?“

„Naverbovali ji do Goebbelsovy kulturní organizace.“

Učila se tančit a zpívat. Chovat se jako mladá dáma. S chórem a tanečním souborem bude potom vystupovat pro vojáky *Wehr-*

machtu a *Waffen-SS*. Napsala mu před odjezdem k Bublině. Odkázala ho na sestru Reginu. Bude vědět z psaní rodičům co a jak. Je do něj pořád udělaná. Nebude jí bez něj v rakouské metropoli veselo. Snad si ho ještě nebude chtít nakonec vzít za muže.

L. L. jako ženich? V šestnácti? Ptal se jí, co chce dělat ve Vídni. Odpověděla citátem z Halasovy básně. *Francie sladká, hrdý Albion. A my jsme je milovali*. Zažila nálety Američanů a Angličanů na Vídeň a továrny. Pozorovala to s děvčaty ze souboru z terasy hotelu Wien, kde bydlely. Nebezpečí chutná. Z dálky. Holky měly strach z výbuchů. Z představy následků. Mali Kirsten Nováková, jak psala, prožívala vzrušení, které se podobalo... (napsala, že L. L. už asi ví). Měla strach, byla to krásná bázeň. Pachuť ledu na jazyku. Dotek cizí smrti. Připadala si jako panna. Všechno předtím a pak. Jako s L. L. Nepropadla panice. Jen se bála, že ji to zabije dřív, než budou mít první koncert. Chci s tebou mít děťátko, psala mu.

„Třeba tančí a zpívá mýmu fotrovi,“ řekl L. L. „Všechno u ní prostupuje tělem. Hodíme se k sobě. Jen spolu nejsme.“

„Jasně.“

„Je plná hlasů. Živočich. Pramatka. Všechno, co pro mě znamená krása. Co sahá daleko, hluboko a trvá. Snad si už myslí, že to není, co to bylo. Že to byla jen myšlenka, obava, záchvat.“

Vnímal jsem jeho zjihlost.

„Světlo a čisto. Teplo. Svaly. Nebyla vystydlá mezi nohama.“

Myslel jsem na to, že se mu jeho otec zmenšuje nebo zvětšuje. Jak by bylo pro otce lehké najít si Lusteru Lieblinga, zatímco Černému Pepemu to nevyšlo ani zdálky. Rozpadala se mu síť, do které chytal život? Rozplývalo se to za slovy o Mali Kirsten Novákové, co psala rodičům, sestře Regině a Bublině z Vídně. Měl za to, že nejen tančila a zpívala vojákům *Wehrmachtu* a *SS*. Myslel na její nožičky, bez čeho nechtěla být.

„Nemusí se už vracet,“ lhal.

Mlčel jsem. Nebyla to jen Mali Kirsten Nováková, u níž všechno prostupovalo tělo. Pro ni a pro L. L. úplnost. Vyváženost. Smysl. Spojení s všehomírem. Kletba, požehnání nebo prokletí tělesnosti? Podle Bobečka měl i Sokrates potíže se svou tělesností. Ohavnou, svárlivou ženu, Xantipu. Radši se flákal po městě, aby nebyl doma.

Nikdo tomu neporozumí, i kdyby si to opakoval třikrát denně, sedmkrát do týdne a žil sto let. Mimovědomím.

Mali Kirsten Novákovou mu připomínal prsten po německé babičce, který mu dala, zlatý kroužek s českými granáty ve tvaru kosočtverce.

Zatemněná Praha vypadala jako mrtvé město pro živé lidi. Byli jsme doma a cítili se cizí. Vyřazení. Nepatřiční. Byla tu pořád spousta emigrantů. Někdy se stravovali a přespávali v domě. Židé ze Sudet, zdravého českého území, z Německa a Rakouska. Ubožáci, kteří neměli naděje a báli se zátahů a transportů na východ.

Bylo příjemné sedět ve větvích v koruně stromu.

„Dala mi svoje pyžamo, abych si na ni vzpomněl a abych se vykurýroval z nastuzení. Lízala mě. Cucala. Varoval jsem ji. Citovala mi z Radúze a Mahuleny princeznu. *Když někoho miluješ, tak se nenakazíš.*“

Myslel jsem na Mali Kirsten Novákovou. Proč dala Pepemu pyžamo? Proč jí otec zařídil, aby jela do Vídně? Nevadí mu, co to z jeho dcery udělá? Chtěla sama? Myslel jsem na prádlo, v kterém, jak poznamenal L. L., vypadala jako květináč nebo zoologická zahrada, jak ji obkreslují šaty. Stalo se něco s její hrudí (nabyla, ubyla?), dlouhýma nohama? Představil jsem si ji, na zlomek vteřiny. Nechala si udělat pár fotografií pro německo-rakouskou uměleckou agenturu, z nichž tři poslala Černému Pepemu. Psala

Bublině, aby to cenzura *Gestapa* nezachytila. Na fotkách byla rázítka agentury. To by ji před *Gestapem* uchránilo. Byla by pro něj jen malá ryba.

Také jsem pohřbíval dětství, k ničemu nebylo. Měřil jsem se Mali Kirsten Novákovou. Do jaké míry jsem byl kamarád? Co ve mně bylo ryzí? Byl bych v stavu zpronevěřit se, v něčem, k někomu? Co nečekal? Čest? Smělost? Nerad bych si na to odpovídal. Snad na něco.

Byla hezká noc. Přivolával jsem si představu Mali Kirsten Novákové. Kde chtěla, aby ji L. L. líbal. Byla daleko, kde to neznal. Nedało se na ni zapomenout. Přál si přidržet se něčeho, čemu rozumí. Nemusel jsem myslet na to, že ve Vídni tančí a zpívá pro německé vojáky z fronty, včetně námořníků z ponorek. Co od ní chtějí. A že se vzrušuje vybuchujícími bombami na terase nebo střeše hotelu Wien, kde bydlí. Vychutnává strach ze smrti v plamenech, asi jako, ještě panna, první setkání s klukem. Proč se obojí podobalo? Viděl jsem ji jako na obrázku Mariku Rökkovou, německou operetní hvězdu, s černým vějířem v pravici, v hedvábném župánku nahoře s hlubokým výstřihem, dole s rozparky, vystrčenou nohou pokrčenou v koleni, rozesmátou a vyzývavou. Zpívala německé a rakouské šlágry. Zdokonalovala si svou němčinu na šlágrech.

„Nebe se najednou protrhne a zaplaví nás to,“ řekl zničehožnic L. L. „Chvíli budeme plavat, pak se zalkneme. Budeme zase voda. Před pěti miliardami roků jsme byli. Zemi bombardovaly meteority. Vznikly v kráterech po nich oceány, moře. Prostor a čas, vodík a kyslík, houby, rostliny a živočichové. Ty a já. Jsi z poloviny voda.“

Potápěla nás noc. Objímala nás a chránila, nevysvětlitelným dotekem tmy, větru a zvuků. Nesla dávnou lidskou touhu po spravedlnosti pro všechny. Po základních právech člověka. Aby žil v bezpečí. Hluboké koryto, jímž protékala přání Pepeho duše. Cítil jsem

v L. L. bezhraničnost zrady, dosah všeho, čemu se lze zpronevěřit. Podlost otce. Odjezd Mali Kirsten Novákové. Objímala to lhotejnost větru, temnota noci a záře hvězd, měsíc. Kráter vesmíru. Tma. Obeplouvala nás pomíjivost. Bezčasí. Věčnost. Bylo těžké být praktický a věci si zjednodušit, aby se daly přehlédnout. Německá Evropa se rozkládala od Francie k Rusku a někde na válečné mapě posádka, kde sloužil sturmmann SS Gerd Liebling, který poslal na východ, aby ji zavraždili, židovskou manželku, Pepeho matku. Odepsat L. L. proto, že se pohroužil do otcovražedné fantazie, bylo stejné jako poddat se větru a noci, blížící se, neviditelné bouři.

Padat na dvorek. Představovat si, že letím. Mezi pravdou a snem a přáním a lží.

„Důležité je, čím je člověk uvnitř,“ řekl L. L. „Vlastnosti, které ti nelžou.“

„U mě je to pocit.“

„Možná,“ řekl Pepe.

„Třeba někdy pocit není pravda.“

„Pocit je víc než pravda.“

Spojovalo nás porozumění. Byli jsme kamarádi.

Doplnil jsem si to představou Mali Kirsten Novákové s vysoko posazenou hrudí a nejdělsíma nohama, které jsem u holky viděl. Měla velké bílé zuby a rty do srdíčka. Příjemnou tvář s maličko vystouplými lícními kostmi jako Mongolka. Skončil jsem pokaždé v představě bílé kůže a prádla s krajkami a hezkým zadečkem. Vypouštěl jsem, že tančila a zpívala pro vojáky *Wehrmachtu* a SS ve Vídni. Byla to měkkost, nedůslednost, zrada? Okolnosti? Byli jsme už poškození? Duševní invalidi? Vstřebávalo to tajemství, stud, hřích, kajícnost a rouhání nebo kamarádství a věrnost nebo věrolomnost? Když už se má dostat do pekla, alespoň na hezkém koni? Spěchají holky jinak než kluci?

Cítil jsem křehkost světa. Nepatřičnost. Pokoušela se o mě zavraždit. Skočit ze stromu? Zabil bych se? Bylo by snadné to udělat. Litoval by mě někdo? Je v nás všech Bobečkovu nutkání k sebezničení? Mohl jsem skočit, a současně jsem věděl, že to neudělám. Jímala mě závrať, mrazení.

Přesedl jsem si na větvi. Stačilo si zaklínit ruce lokty, abych se udržel, i kdyby mi sklouzly nohy. Vidlička byla pevná. Stejně, aniž se držel dlaněmi, seděl L. L. Chvilíčku mlčel nebo si hvízdal. Nevěděl jsem, co se odehrává v jeho dlouhé, štíhlé, dozadu protažené lebce, pod jeho plavými vlasy, jimiž svítil do tmy, za černými očima. Kde se v něm sbírala drsnost, která mě lekala?

„Byl bych rád houba a vsáknul to do sebe,“ řekl jsem. „Mít na to žaludek. Vyzvracet se.“

Hladil jsem dlaní větev, kůru, listí. Seděli jsme ve vidličce blízko proti sobě. Slyšel jsem L. L. dýchat.

Luster Liebling ulomil větvičku.

„Jsou posedlí krví,“ řekl. „Nejradši by se v ní koupali. Měli se narodit v Transylvánii jako Drákula. O svou krev se bojí. Prolejt chce krev těch druhých. Židovská krev ho nebolí. Míň než voda. Bába by krví zadělávala i na nudle s mákem.“

S větrem odplouvala slova. Mísila se s hvězdami a utichala.

Rozšťouchal veverce prázdné hnízdo. Trvalo mu to asi minutu. Menší větvičky se zachytily ve větvích a v listí, těžší propadaly do dvora.

„Nenávidí nezávislost. Brání se podřazenosti, že vězní a zabíjejí lepší.“

Čím jsou slova pomíjivá i nesmrtelná? Unikalo to každým ohlédnutím, pohybem rtů. Jako světlo hvězdy, která svítí, třebaže pohasíná. Slova, ostrovy v obrovském oceánu. V zatopeném kráteru, kde se i nejlepší lodivod ztratí.

Obklopovala nás Praha, tiché a dávné město postavené Čechy, Italy a někdejšími Němci, plné barů a smrti, kasáren a cukráren a kaváren, Berger, Myšák a dalších, okupačních vojáků i úředníků, popraviště v Kobylisích na pokraji města, podobné znásilněné i povolné ženě, odkud odjela Mali Kirsten Nováková zpívat a tančit do Vídně nepřátelským vojákům a námořníkům z ponorek a zanechala za sebou vzpomínku a pachutí zrady nebo slabosti.

Znamenala pro Černého Pepeho pořád inspiraci a radost? Tu jedinou, s kterou by mohl žít?

„Půjdeme zas jednou bez hvězdy do Carioca,“ řekl L. L.

„Užijem si.“

„Představuju si fotra tam dole,“ řekl L. L. „Neměl by se dožít padesátky. Asi ho nějaký Rus nebo Kazach zastřelí. Radši bych to udělal sám.“

„Bude to už jinej člověk.“

„Dovedu si ho představit. Co si zahrabal, že se pro to po válce vrátí. Zlato, stříbro. Drahé kamení. Věří, že co žid, to boháč, hraboš a tajnůstkář. Ke všemu ho dovedla chamtivost. I matku si vzal z chamtivosti, stejně jako se jí zbavil. I láska může být chamtivost. Je to trvalý rys jeho povahy. Snad za to ani nemůže.“

Dostal se znovu k Mali Kirsten Novákové.

„Dva dny, než odjela, jsem ji neviděl,“ dodal L. L. „Věděla, co může udělat. Pusinka, břicho, nohy. Chytili ji do sítě, zlatou ryбку. Její matka věří, že se něčeho může dopracovat. Sami ji poslali. Udělají z ní radši kurvu, než by se o ni starali.“

„To si myslíš?“

„Zvykne si. Je jako kočka. Líbí se jí, kde je. Utíká jí to. Jak říká její maminka: Nic neletí tak rychle jako roky.“

Čekal jsem.

„Valné mínění o nich nemám. Je to silnější než já. Dvě řeky, tečou vedle sebe. Na jednom místě se dotknou.“

Podíval se do okna za stromem na svůj odraz.

„Dvě mrtvé hvězdy.“

Zase se odvrátil pohledem od okna do noci.

„Je známé, že čím blíž si stoupneš k zrcadlu, tím míň toho, kromě sebe, uvidíš.“

Přemýšlel jsem, jakou chemii vyvolává přítomnost děvčat. Vzrušení, zrychlený tep, bušení srdce. Příjemný pocit neurčitého očekávání. Chtění. Zdroje radosti. Určité vědomí, že mě něco čeká. Jako dvanáctiletý jsem závodil na hřišti Hagiboru v běhu na patnáct set metrů, dostal se dopředu, držel tempo a doběhl první. Pamatoval jsem si vzrušení. Běžet s nadějí na vítězství. Naděje a radost jsou sestry. Ženy a naděje jsou příbuzné.

V patnácti jsem byl na schůzce jeptišek. Pozvaly kluky z družstva na besedu o světcích, jehož jméno jsem si nevzpomínal. Na adresu jeptišek padlo pár poznámek. Vyřazovaly je z hájemství pletek a dobrodružství, o kterých se namluvilo víc, než odpovídalo výsledkům. V ženách je signál, který přijímá v mozku, instinktech a zkušenostech i nezkušenostech muže stanice, ve které se rodí touha a láska? Potřeba družnosti. Přítulnost. Napětí. Pokušení podobné řece u pramene. Krotce začíná a sílí, jako tíha padajícího kamene? Úzkost, která se mění v radost. Protijed proti samotě a opuštěnosti? Začíná v náručí u prsu matky. V jistotě, že začne, pokračuje, a jakkoli skončí, bude první na místě matka. Měl jsem radost, když mi v kapse zvonily peníze a mohl jsem si koupit, co jsem chtěl, jít do kina a později tančit, do Carioca, Pěti Pé, kde byl na každém stolečku telefon, aby se páry domluvily.

Ve vzduchu zněly popěvky, v nichž hlavní úlohu hrály ženy. Nejlepší malíři si brali za námět tvář, tělo, pohyby žen. Šaty a ob-

naženost žen. Hlavy a klobouky žen. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler měl kresby Edgara Degase a Maneta, portréty žen, akrobatky a obnažené, koupající se ženy. Vzrušovaly ho jako živé bytosti. Vyvolávaly představy. Je to po prabytostech zděděný instinkt, z něhož vzniká rodina? Přání nezůstat pozadu? Dosáhnout, co více než cíl nebo terč znamenalo cestu? Nebo to naopak rodilo přání, jako se rodí dítě, štěňata nebo jepice? Byla na to odpověď? Pochytil jsem nespočet poznámek, klepů a jedna paní povídala, abych se vymotal z tápání, které k ničemu nevedlo.

„Mám v hlavě zmatek,“ přiznal jsem.

„Kdo nemá?“ odpověděl Černý Pepe. „Narodí se to s tebou. Je to vrozené.“

Nezesměšnil to ani nezmenšil. Věděl, že to zůstane nezodpovězené.

„Je to nedosažitelné,“ posteskl jsem si.

Byla to jiná náklonnost než k náboženství, oblíbeným předmětům. Vymykalo se to všednosti. Držel jsem se společnosti pár holek na Hagiboru, kde se míchala družstva v odbíjené, ping-pongu, stejně jako později ve Vinohradské synagoze anebo na místě, v Belgické 25.

Ještě jsem neporovnával ženské a peníze.

Myslel jsem na Ruth Borytovou, která na sebe nechala sahat pod záminkou, že zápasí, aby dokázala stejnou obratnost jako kluci. Na Zuzku Blechovou, nejhezčí holku Hagiboru, kterou obdivovali nejenom kluci z Belgické 25 a z níž později Němci udělali saze. Na krásné židovské holky, které Němci pozabýjeli.

„Holky. Záhada,“ řekl Pepe. „Mají kouzlo, o kterém vědí i nevědí. Musíš si dát pozor.“

„Mám fůru času.“

„To je to, co od tebe chtějí víc než peníze. Všechny. I ty nejrozumnější nebo nejzaměstnanější.“

„Nemám tolik zkušeností,“ řekl jsem.

„Přijde to jako vítr a letní bouřka.“

„Klidně zmoknu,“ řekl jsem.

Nad námi, ve tmě, se nesl zánik, ubohost a živočišnost všeho. Zrady, rivality, licoměrnosti. Udavačství. Msty. Existence. Opar Mali Kirsten Novákové a její nové kariéry, otce L. L. a jeho vojenského osudu na frontě. Byly s námi obrysy lidí, kteří už nebudou. Přátelství, odloučenost a hádky, starosti. Ráno budíček, prohlídka, jídlo. Nejistota. Nepatřičnost. Večer mýt a spát. Málokdy možnost prosadit vůli. V mysli Černého Pepeho pocit doby přechodu, v níž nic nemůže trvat, těhotné zánikem, aniž by někdo znal všechny důvody. Konec. Tušení. Pokračování. Nikdo neviděl, co a kdy se blíží. Mohl navyklý běh věcí zastavit nebo rozptýlit katastrofou? Nesnáze, s nimiž si nikdo nevěděl rady? Řetěz, na kterém – jako na noze – visela železná koule?

„Myslíš, že by tě zabil?“

„Dal by přednost, kdyby to někdo, někde udělal. Jako to nastražil na matku. Bojí se. Má strach z radosti. Žije pohrdáním druhých. Léká ho charakter, odvaha a smělost. Živí se oplzlostí. Zbabělost povýšil na ctnost. Dobro je mu cizí. Myslí, že život lze obelstít. Lže životu a život lže jemu.“ Pak řekl: „Poslal by stručný děkovný dopis, aby dokázal, že dostal od báby správnou německou *Kinderstube*. Nebo by to zařídila zákeřná nemoc, kterou by mě nakazil. (Předstíral by nezištnou otcovskou lásku.) Tlachy, kecy a lži. Poznámenal ho pobyt v německých lázních zámek Hartheim, kde sloužil. Víš, s jakou vadou se v Německu nežíje. Vyčítá si, že mě nedostal do *Jungvolk* ani frontových oddílů *Hitlerjugend* nebo do armády (přemístění, služební cesta), aby mě poslali do přední linie. V duchu mi už vystrojil pohřeb.“

Už jsme věděli, že na východě Němci masově vraždí naše lidi. Nebylo možné, aby to nevěděli Britové a Američani. Mohli bombardovat vyhlazovací zařízení? Železniční uzly? Proč to nedělali? Spoléhalo na všeobecné vítězství? Nerozptylovali se židovskou otázkou. A Němci své úsilí vyvraždit židy zesilovali. A Německo – na malé výjimky – stálo za nimi. U Berdyše u Kyjeva zabili němečtí vojáci 45. pluku ze Sudet už v roce 1940 několik tisíc židů. Svět nehnul prstem.

Tělem mi procházelo chvění. Neslyšná noční výzva. Duch pomíjivosti, marnosti. Nemoc. Zmrzačení. Pokažená doba, do které jsem se narodil. Seděl jsem ve stromě v přítomnosti člověka, který zavraždí. Byli jsme obklopeni zabíjením, jako se usazuje na kůži lepkavost horka nebo v ústech zubní kámen.

Přes střechy, dvory a ulice sem doléhala píseň z hospody. O dívkách, čím jsou krásné. Ve světle hvězd se všechno zdálo maličké. Nechtěl jsem srovnávat špendlíkovou hlavičku, nebe a sebe. Bolest, hrůzu a úzkost. Neurčitou nadějí, nepojmenovatelnou touhu, tmu, dálku a snění. Nebezpečí. Blízkost smrti. Tajemství každého člověka.

Myslel na Mali Kirsten Novákovou? Na živočišný půvab, který mu dovolil pocítit, co předtím necítil? Připadala mu čistá, čestná a nezištná. Nevěřil, že by ho mohla zradit, že by se její láska mohla vypařit, stejně jako jeho láska k ní. Volala k němu beze slov, něčím, co neznal a čemu se nechtěl, a snad ani nemohl, bránit. Vycházela z ní lehkomyslná vroucnost. Řekla: „I kdybys mi chtěl lhát, mezi nohama to nedokážeš. Miláčku, uprostřed lží otce, matky a učitele nebo kněze je pravda, kterou nemůžou popřít. To moje a tvoje. Čím se přitahujeme. Musela bych být básník, abych to uměla pojmenovat, jak to ode mě chtěla Bublina, a strážci mravnosti se na mě nevrhali jako na zvíře. V duchu to nezní sprostě. Proč to nesmíme říkat nahlas?“

Napsala mu: *Láska? Jako všechno, co se prodává a kupuje. Adam a Eva. Pohádka, o které musím desetkrát denně pochybovat. Jestli existovali, udělali dobře, že se nechali vyhnat. V ráji musela být nuda.*

Její myšlenky. Proč to z ní vyhrězlo. Čišela z ní živočišná hřejivost. Opak chladu. Teplo těla nejnižších vrstev její živočišné duše.

Nechala si narůst medově zlaté vlasy po pás. Česala se hodiny, od pátku do pátku. Na večírku v sobotu se objevila dohola. L. L. si myslel, že holky varuje už od začátku ženský pud, aniž to děvčeti někdo řekl. Za devět měsíců se i z dvanáctileté holky může stát maminka. Kompas, který holkám radí, jakým směrem jít a čemu se vyhnout. Přichází to k ní předtím, než to dokáže vyjádřit nebo sevřít myšlenkou. Než rady matky, otce, sourozenců. Strach otěhotnět dřív, než přijde čas, nebo dokonce onemocnět.

Jednou přišla s matčiným zlatým náramkem nad kotníkem na levé noze. Vypadala, s mírně rozkročenýma nohama, jako filmová hvězda. Přitahovala ho, aniž mohl spočítat, čím. Byla krásná. Nechtěl chodit s přecitlivělou holkou. Někdy mu připadala málo citlivá.

Nepřeceňoval L. L. holky? I kluci podvědomě tuší věci dřív, než jim je zprostředkuje sdělené poučení, první zkušenost. Tušili, co se musí učit. Od starších, z poslechu, praxe. Někdy ho Mali Kirsten mátlá. Včera měla kaštanové vlasy, dneska nazrzlé a zítra mahagonové.

Vedle Luster a Lieblinga jsem byl v jiném světě než s Adlerem, který mi byl nejbliž, nebo s Flusserem, jenž ke mně přicházel z dalek, kde byla ještě na zemi jen zvířata, a z blízkosti, ve které jimi zase budou. Vedle Luster a Lieblinga jsem byl ve světě, kde se žije, miluje a zabíjí.

O spánky se mi otřel vítr. Nebezpečí, které se týká jiného. Zabít otce? S Lusterem Lieblingem se to nezdálo vyloučené. Mluvil o tom jako o fotbalovém zápase.

Díval se do tmy, na šeré bludiště domů, ulic a střech a věžiček, schovaných za komínky. Komíny ve tmě vypadaly jako věže.

„Češi,“ řekl Černý Pepe. „Přežijou i Turky.“ A pak: „Nejsou tak ubozí, bezbranní a chudí, jak dělají. Ani tak hloupí, jak se tváří. Ani oddaní, pilní a dychtiví, jak předstírají. Jejich mírnost není, jak vypadá. Dovedou všechno, co umí ostatní, a když chtějí nebo musejí, dokážou to líp; tváří se svatouškovsky. Komenský, Karel IV. Nebo Jiřík z Poděbrad, nebo Masaryk? Byli jen jednou. Dneska bys je musel hledat lupou. Těžko bys je našel, i kdyby byli. Neputili by je k lizu. Nechali by je postřílet Němci. Musí se hlídat, aby nebyli ze řetězu. Nesežrali se mezi sebou. Mají v krvi Kelty, Němce, židy. Všechny druhy Slovanů. Rádi se šidí a okrádají, jako je šidí a okrádají ostatní. Vychcanější než celá Evropa.“ Dodal: „Co neumějí nebo už zapomněli, nebo předstírají, že to není důležité, je bránit se. Pokud se množí, mohli by křičet: Ať žije svoboda.“

Někde praskla tabulka v okně. Zvuk roztráštěného skla, které padá na podlahu, vyplnil vteřinu. Zase se rozestřelo ticho. Tmou probleskovalo světlo. Hvězdy zářily. Světlo noci, které se nedá popsat, jen cítit; znamenalo víc, než jsme mohli pochopit.

Měl jsem pocit, ve kterém se všechno ztrácí. Vnímal jsem hvězdy jako součást něčeho většího, čemu ani nemůžu rozumět, menší než stopka, která spojuje list s větví a se stromem prorůstajícím ze země a dotýkajícím se korunou nebes. Luster Liebling měl cíl, který ho stravoval. Získal si mě tím, čím mě současně zastrášoval. Možná, že si na mně něco ověřoval. Měl jsem to u něj dobré. Mé cíle byly mlhavé, neurčité. Existence i neexistence zároveň. Nepatřičnost. Izolovanost. Neviditelná nemoc. Existoval jsem, protože jsem žil. A neexistoval jsem, protože jsem žil. Mé první dospělé ano i ne. Jsem i nejsem. Vše je i není. Opředené nocí. Učil jsem se přežít ještě dříve, než jsem o tom věděl. Myslel jsem na podobnost

člověka a hvězd, které ještě svítí, už mrtvé, ty skryté, které nikdo neuvidí. Strašilo mě, že nevím. Sledoval jsem, kam odplouvají mraky. Zvuky. Vítr. Ticho. Myšlenky. Představy.

Díval jsem se na hvězdy. Připisoval jsem jim, co jsem měl připisovat ctižádosti. Byl jsem nadprůměrně veselý nebo podprůměrně smutný. Nahoru dolů. Vysoko, nízko. Zkrášloval jsem si věci. Přidržel se iluze, jako by to byla pravda. Občas se mi chtělo brečet. Přál jsem si žít správně, umět ty dobré věci a odevzdat alespoň tolik, kolik si vezmu. Dělat, co chci, a jít, kam chci a kdy chci, aby to nezanechávalo špatnou chuť na patře. Mít, co potřebuju. Nemělo to jméno. Mimo pojmy. Zároveň ohnisko nebo průsečík všeho tady a teď.

Cítil jsem noc, jako okresní rabín Arnošt Cytron východ a západ slunce. Tajné tkanivo života, kterým se člověk napojuje na všechno, co bylo, je a bude, nebo nebude, a na všechny, co byli, jsou a přijdou. Nebo nepřijdou. Nesmrtelný koloběh. Existence. Nemělo to co dělat se jménem, rasou a adresou nebo krásou, jen se smyslem. Trvalostí. Něčím, co by mohlo být krásné. Vzdálené ano jako ozvěna. Původní křik. Přál jsem si – přece jen – vidět lidi a věci z té lepší stránky. Věděl jsem, že šidit, lhát a podvádět patří k věci. Bez toho se to nehraje. Byl bych hloupý vázat si šátek přes oči. Narodili jsme se do časů kompromisů. Nesl jsem si v sobě jiné rozpaky než Luster Liebling. Odlišné přednosti a nedostatky. Chtěl jsem, po svém, být, čím byli ti schopnější, jako kočka, o které věřil starý Hadry kosti kůže, že má devět životů. Spadnout ze střechy a nepřerazit si páteř, přistát na všechny čtyři. Padnout a povstat. Neskuhrat. Mít víc než jeden život. Někam patřit. Nenechat se odříznout, odsoudit k samotě. A být si jistý, že tam patřím.

Stromem prolétla hudba, vítr, mluvilo listí.

„Žaluzie,“ řekl Pepe. „Na tohle tango jsem tančil s Mali Kirsten. Má to v krvi. Po mamince, babičce, po svých německých, křesťanských a židovských nebo i holandských nebo brazilských předcích.“

Pepe přivedl do jiného stavu holku před Mali Kirsten. V noci se mu zdálo, že to bylo už tři měsíce a děťátko mělo pět a půl centimetru. Leželo budoucí mamince v bříšku na zádech, skrčené nožičky. Snad to byla holčička a jmenovala se kroužkované „Ů“. (Nebo chlapeček se šikmýma očima, jako, jak se říkalo, se narodil Plešounovi.)

Mlčel jsem. Myslel jsem na záhadu děvčat. To krásné a tajemné, co mají mezi nohama. Klenot. To nepojmenovatelné. Na co všichni mysleli a ostýchali se to vyslovit. Nebo to vyslovili a znělo to hrubě, ačkoli se to napájelo touhou a něhou a zároveň chtěním. Lůno, z něhož přichází zázrak, život a rozkoš všech rozkoší. Co přitahuje tělo a ústa jako dvojník, zrcadlo, odměna. Poupě, růže, tajemství. Míšenec toho milostného a mateřského. Venušino návrší. Pár chloupků do trojúhelníku, hebký mech. To nevyslovitelné a současně nepopsatelně krásné, něžné. Lákavé, svůdné a přitažlivé. Čisté kouzlo ženy, kouzlo člověka. Pohanský bůh krásy, prabytosti a pramatky všech pramatek, něhy a plnosti. Důkaz života. Těsná soutěska, jíž pronikne mužná síla. Nekonečnost podobná nesmrtelnosti. To dosažitelně nedosažitelné. Nedosažitelně dosažitelné. Hloubka všech hlubin. To neuzavřené a nedopovězené.

Vesmír byl plný otazníků. Stejně jako tělo. Myslel jsem na tajemství lidí. Na to, co bude i pro mne znamenat splynutí dvou těl. Mohl jsem si to představit a představoval jsem si to do aleluja. Proč si tolik ostatních myslí, že židi jsou jenom pro sebe. Čím to je, že po sobě kluci a holky touží a zároveň se navzájem bojí jeden druhého. Proč churaví nejistotou, úzkostí, neurčitým cílem. V čem si úplně nerozumějí, jako by nemohli překročit neviditelný

zákon, který, kdyby mu rozuměli, zrušil rozdíl, kvůli němuž po sobě touží – a před ani potom si nerozumí, jen v něčem, částečně. Co znamená druhý člověk. Čím jsou si lidé blízcí i cizí. Proč není vždycky ta největší výhoda mít otce, matku nebo oba. Jak to asi bylo s Adamem a Evou, je-li rajska epizoda pravdivá. Co se ve mně probouzelo. Co přicházelo z nejhlubších končin duše a světa nebo hvězd, přirozené a týkající se všech, a přece záhadné, jedinečné, spojení, zápas duše a těla. Biologie a smysl existence. Touha, hrůza a blaho a hřích? Ubohost? Bolest, slabost a rozkoš? Oslňující světlo? Zdání? Pravda? Parodie? Karikatura? Otroctví? Díval jsem se do tmy a hledal neviditelné světlo.

Cítil jsem strom, jeho mízu, větve, listí a hlínu, vesmír, hmatatelné jako stromové suky a zranění, jaká si v nejrůznějších tvarech nesou kmeny a větve.

„Kolik náletů ve Vídni už zažila?“

„Třeba tam jela umřít,“ řekl L. L. „Něčeho se bojím – zároveň je sebevědomá, pyšná, až rouhavá. Jsme si podobní. O některých věcech nemluví. Na něco nebo někoho si vzpomíná. Spoustu lidí a záležitostí zapomněla. A hodně lidí, s nimiž se stýká, neznám. Nikdy jsem ji nešpehoval. Občas mi připomíná vlčici na obrovské sněhové pláni.“ (Nemusel říkat, o kterých věcech nemluví.)

„Hledá lásku. Měří se tím. Párkrát byla opilá. Začala s tím brzo. U kluka hledá výzvu, bezpečí a ochranu a bojím se. Potřebuje se tultit. Je žízňivá. Žije živočišným teplem. Něco v ní ožívá. Nebo si dokazuje, že žije. Nechá si přijít kdekoho k tělu. Je jako já. Věrná svým nevěrám. Jako bych mohl, kdybych chtěl, všechno. Přeceňuje mě. Bylo by hezké, kdyby to tak bylo. Holky jsou otazník. I pro sebe.“

Z ticha znělo překvapení.

„S Mali Kirsten to není žádné erotické živoření,“ řekl Černý Pepe do tmy, věcně a chladně i procítěně. Se stínem něčeho, čemu

bych býval byl rád rozuměl. „Je to zlodějka srdce i rozumu. Těla i duše. Odměna i trest. Příslib i varování. Hodně na ni myslím. Ve všem, co holka má nebo může. Když si vezme vypasované kalhotky a ukáže obrys každé štěrbiny. Narodila se s tím, co se ostatní učí.“ Dál už Černý Pepe nešel.

„Vzal by sis ji?“

„Myslíš manželství?“

„Slyšels.“

„Podraz, který začíná dohodou? Na tohle tango byla Mali Kirsten nemocná.“

Tvář Černého Pepeho ovíval vítr. Cuchal mu vlasy. Vypadal jako havran. Bylo příjemné vnímat, co člověk zvládá i nezvládá, co ho vzrušuje i uklidňuje, větší, silnější a vstřícnější a nepřátelštější a všeobjímající, v čem se nachází i ztrácí. Plnila mu spánky myšlenka na Mali Kirsten Novákovou. Čím se podobala přírodě. Mali, oslovoval ji v duchu, Mali, Mali, Mali. Všechno, co máš a co jsi, je hezké a dobré, pro tebe i pro mě. S tebou jsem na tom o tisíc procent lépe než bez tebe. Znásobuje mě to. Jsi dobrá, i když jsi nevypočitatelná. Rozumíš mi, a zároveň se dokážeš zlobit pro jediné neopatrnější slovíčko. Nebo když spěchám. Jsi vždycky, za všech okolností, pěkná. Jsem vedle tebe jako v ozvěně. V odrazu v zrcadle. Vidím tě před sebou ve dne v noci. I když na tebe nemyslím, jsi někde ve mně, v každé myšlence, v každém hnutí. Je to báječná, nevinná a neškodná posedlost, která mi sytí duši. I když zrovna nesytlí tělo. Stačí mi vzpomínka, jaké to bylo s tebou odpoledne, od tří do šesti, včera, první den.

Nechtěl o tom mluvit, z ostychu, a také z falešného studu, pro který se lidi stydí vyslovit, nač myslí nejčastěji a nejsilněji, ve výrazech, které jsou nezakázané i nepovolené. Co v něm vzbuzovala víc než kdokoli před ní. Její tělo, ale ne celé tělo, její klín. Zmocňovala se ho

neodbytná touha dotýkat se jí v místech, která mění ženu v matku. Ne bříšky prstů, ale rty a jazykem, jako se hladový zmocňuje jídla. Stačilo se jí dotknout, nejprve v myšlence, v toužebném záměru, aby ji cítil, jako když ji líbal na ústa, a prostoupil ho pocit čistoty, dosažení a úplnosti, nejvyšší stupeň oddanosti. Bylo to jiné, než co slyšel, o čem si lidi povídají, aby se chlubili nebo vyslovili štítivost. Snad se s tím narodil. Nepotřeboval návod dospělých a zkušených nebo prostopášných, poučení z knih. Pronikala a poznamenávala to čistota doteku, přijímání a odevzdávání. Nemohl mluvit. Slyšel, jak ho Mali přijímá, její šepot, pohyby masa, tichoučké kvílení, jako kvílí kočka. Byla tam krásná a čistá jako v obličejí, s jejími silnými rty, které se polibkem měnily v hebkost, vlahé teplo, lásku. Byl bez sebe vzrušením. Naplněn uspokojením, které nemělo obdoby. Nebyl v stavu šeptat, pohroužen do jejího klína, aby jí pověděl, jak je krásná, sladká a nádherná. Je mi dobře, opakovala. Od začátku do konce. Chtěla, aby věděl, jak je spokojená. Co od něj dostává. Nezůstávala mu dlužna.

Potom přijal, jak mu to oplátila. Podobalo se to modlitbě. Kajícnosti a výzvě. Dobyťi pevnosti, jejíž obyvatelé se překonávají laskavostí.

„Všechno jsem spolkla,“ řekla Mali. „Někdy nejsi tak nedostižný.“

„Je tu hezky,“ řekl jsem.

Vzkazoval v duchu Mali: Máš báječnou, hodnou pusinku. Jsi bezva holka. Taky s tebou je to moc fajn.

Myslel na Mali Kirsten Novákovou, na její klín, na sebe, co dostal, vše pronikající pocit čistoty, co si odevzdávají lidi z lásky. Na vznešenost, prostotu, prabytost ženy. Co posvěcuje matku a co posvěcuje matka ještě předtím, než se stane matkou.

„Cos dneska dělal?“

„Ani se neptej,“ odpověděl Černý Pepe, v duchu s doteky, které byly neodbytnější než světlo hvězd, protože byly dosažitelnější než večerní šero, všeprostopující tma noci. Bližší než vzkazy duše.

„Myslím, že jsem se narodil dobře,“ řekl Černý Pepe. „Nakonec. Ne proto, co by mohlo být horší, ale co jsem mohl a snad ještě můžu mít. U nich doma, spolu. Od tří do šesti.“

Neptal jsem se. Jsou věci, které i pouhým vyslovením ztrácejí to ryzí, aby se obalily jako tělo jinou, tělesnou, všední kůží a z čistého se stalo nízké, pošpiněné slovy, a z něžného hrubé. Jestliže Pepe odděloval věci na nízko a vysoko, patřilo to nejvýš.

„Je to fajn holka,“ souhlasil jsem.

„Ve všem, na co myslím,“ potvrdil Pepe. „Bohužel na to můžu jen myslet, když tu není.“

Hlas mu barvila něha. Láska. Kamarádství. Oddanost. Vděčnost. Zklamání. Zněla z toho pomíjivost, to matné i těžké, co bral Pepe naoko lehce. Dotýkal jsem se zrádnosti lásky, křehkosti čehosi, co nepomíjí, vzdálené, dál, už daleko, a tím se vrací, ačkoli to už není dotek. Cítil jsem nepochopitelné nebo nevyslovitelné tajemství lásky. Čím je každá láska těhotná, zradou, zklamáním. Co to s mým kamarádem dělalo.

„Můžeš od ní chtít všechno,“ řekl Pepe. „A když to říkám, myslím všechno.“

Nebyl si jistý, že rozumím.

„Je to zvláštní. Abys to nerozměnil, po něčem tak jemném, že pro to nemáš slova, šlápneš do... víš, do čeho.“

Domyslel jsem si.

„Tak to chodí,“ řekl Pepe.

Nechtěl jsem mluvit, abych nic nezkazil. Uznával jsem jeho pravdu i za svou. Cítil jsem v něm posedlost proudící korytem pomsty, přítomnost nepřítomných matky a otce a myšlenek na Mali Kirsten Novákovou. Na to milostné a mateřské.

Bylo příjemné a dobrodružné sedět ve stromě, v noci, s větrem, s hvězdami nad hlavou. Naslouchat tisíci vrstvám a chvění ticha.

Zdůraznilo to šumění listí. Svěží píseň přírody. Nefalšovaná, vzrušující prostota. Líbilo se mi a udivilo mě, co řekl L. L. o Mali Kirsten Novákové. Vypadala podle něho jako mladá broskvoň, která nese ovoce, sama ovoce. Jen se musí umět zatřást stromem, utrhnout si plod. Představil jsem si štíhlou kmen a dvě broskve. Podobal se otazník, kterým pro Pepeho Mali Kirsten Nováková byla, plameni, který se stravuje sám v sobě? Učila se německy? Jaký osud jí byl souzen a kým? Proč neměla ráda pojem osud? Čeho se bála? Před čím utíkala? S ostatními žačkami chodila ve Vídni drhnout učiteli podlahu, utírat prach. Nesměly sáhnout na jeho papíry, rozházené v nemožném zmatku, v němž se pohodlně vyznal. Za to jim pomáhal s německými úkoly. Měla tři starší kamarádky. Postupně propadly do její třídy. Hihňaly se, když Američani a Angličani bombardovali Vídeň a město hořelo. Cítily výsadu se dívat.

Měl Pepe rád němčinu? Tu mamčinu. Heina. Rilka. Marlene Dietrichovou. Ozvěnu, která v něm zůstala. Ohlasy dětství, než maminka zmizela na východě.

Propojovalo nás to s vesmírem, neznámé, nedopovězené, tajemné. Co nikdo docela nepochopí, ani nemůže. Dotýkali jsme se zvuků tanga *Žaluzie*, na které v hostinci tančily neznámé páry. Myslel Pepe na objetí, které vyvolávalo lásku, nebo které vyvolala láska, žízeň po živočišném teple, blízkosti, rozbití samoty a touhu, hlad, strach a úzkost a naději? Prázdnota a osamělost lidí ničí. Odnímá jim soudnost. Byl to zápas o místo na slunci? O smysl existence? Boj proti marnosti? Prázdnotě? Za plnost, bez které člověk zevnitř uhnívá?

Najednou byla noc plná tužeb. Tango, které se pro mě z neznámých důvodů jmenovalo *Žaluzie*, lidi a hvězdy a stromy. Nebe a vítr. Naplňovalo to duši. Dozrává měsíc stříbrem? Rozsvěcují se hvězdy modrým světlem? Čím by byly bez tmy? Mlčení neslo tíhu i lehkost noci. A noc lehkost a tíhu života.

Po čem prahnul Luster Liebling? Po ctnostech, jimž ani tak neříkal? Charakteru, síle a schopnosti vypátrat otce? Odvaze? Výtečnosti a dokonalosti? Klínu Mali Kirsten Novákové? Objetí, která mu poskytla ústy? „Dělám to z lásky,“ řekla asi třikrát.

Pět minut jsme mlčeli.

„Láska je peklo,“ řekl Pepe.

A ještě: „To nejlepší, co máme, je tělo.“

To už jsem znal. Chtěl být s někým, a zároveň sám. Mlčel jsem.

Pak řekl: „Když jí rodiče nechťeli dávat kapesné, dělala modelku. Šňupou kokain, kouří cigarety a pijou tři litry vody denně. Hubené boky, obličej, prdelky. Správnou míru. Stačí, že jsou vysoké. Je na ně líp vidět. Nač potřebuje tolik peněz? Otec uplatil pár Němců. Má v rodině židovskou babičku. Stěžoval si na úředníky na německém magistrátu. Žádný úplatek se jim nezdá. Co mohou získat zvednutím telefonu na Gestapo od nepohodlného souseda, rasově podezřelého člověka. Byt, nádobí, nábytek. V lidech probouzejí hyeny. Závist, podlost a chamtivost. Kvůli babičce s kapkou židovské krve ztratí postavení, majetek a život.“

Věděl jsem, o čem mluví.

„Tatínek si oddychl. Tu špatnou babičku už neviděla. Tatínek ji uklidil do Terezína. Odtamtud šla na východ. Známa praxe. Co oči nevidí, srdce nebolí. V tom se její otec podobá mému. Němci berou zlato, démanty a peníze. Nejsou tak zásadoví, jak se tváří. Každý úředník si hlídá své zlaté vejce. Poslali Mali Kirsten do Vídně. Mají ji z cesty a nacistické alibi.“

Vyléval mi srdce.

„Ta její židovská babička Amálie se už neozvala. Maliin otec při poslední večeři řekl, že by stejně brzy umřela.“

Šel mi mráz po zádech. Ozýval se mi v duchu okresní rabín Arnošt Cytron. Popřít zázrak i hřích je zločin.

„Lidi jsou zvířata,“ řekl Pepe. „Jako tchoři. Kapouni.“

„Doufám, že mě k nim nepočítáš.“

„Tebe ne.“

„Všichni jsou posedlí zabíjením,“ řekl jsem.

„Ty ještě ne, Prcku.“

Byla to pochvala, omluva, výtka?

Myslel jsem na odvahu, svědomí a vinu a trest. Co ho drželo nad vodou. Na hrůzu, která plní člověka jako vzduch kopací míč. To nepostizitelné, co si každý nese na dně duše, i kdyby se to mělo obrátit proti němu.

„Jde to mimo morálku. Musí to být. *Es muss sein*. Jako dýcháš, aby ses nezadusil.“

Čekal jsem tenkrát ve větvích stromu, kde jsme seděli vklíněni jako dva Tarzani, že řekne, co s ním bylo na *Gestapu* v Bredovské.

„Ke spoustě věcí jsem blazé,“ řekl. „Je mi to šumafuk.“

„Mně taky,“ lhal jsem i já.

„Nedal bych ruku do ohně, že od někoho dostávají hlášku, co se děje v Belgické ve čtyřiaadvacítce.“

Nízko nad střechou letěla stíhačka. Ve tmě kroužila nad vnitřní Prahou. Neměla světla. Dalo se sledovat, jak přilétá a zase se vzdaluje. Pokud šlo o letadla a zbraně, měli Němci to lepší. Francii dobývali českými tanky. Zmocňovala se ve stromě L. L. taky závrať?

„Je to fotrova zlatá éra,“ řekl. „Uznání. Sláva. Sebeuspokojení. Zpupnost,“ připojil vzápětí. „Nafoukanost. Arogance. Ale jen než to praskne.“

Noční mraky nad námi vypadaly jako balony s koši. Hvězdy se odrážely v oknech. Stíny se měnily. Vytvářely obrazy a staronovou abecedu.

Nechtěl jsem říct L. L. o svém snu. Zdálo se mi, že jsem Němec. Kasal jsem se Schillerem, Goethem a Hugem von Hofmannstha-

lem. Citoval jsem Fausta a Markétku. Zvedal jsem ruku na pozdrav jako kluci z *Jungvolku* a *Hitlerjugend* z Primátorské ulice u Meteoru VIII. Měl jsem správnou barvu očí a vlasů (to jsem měl stejně). Oblékal jsem se, mluvil a choval a cítil se jako Němec. Kopal jsem v uniformě *Hitlerjugend* do lidí, zaháněl židovské stařečky z chodníku. Mohl jsem plivnout, na koho se mi zachtělo. Nesměli mi to vrátit, jinak je rodina neviděla. Měl taky Luster Liebling tyhle sny? Co v něm vyvolávala noc?

Mlčel jsem.

„Sny jsou jen sny. Vzkazy tvého druhého já. Auťákem, o kterém se ti zdá, se nesvežeš.“

Zase bylo všechno vítr, ozvěna. Co jsme řekli i neřekli. Zvolna doznívající melodie. *Žaluzie*.

Bavili jsme se o Finderleinovi.

„Řekům a Římanům to nebylo divné. Nebylo ta otázka mravnosti nebo zdraví a nemoci. Padavky to nesvedly s ženskou ani s chlapem. Matku pokládali i dospělou za dítě, polovičního člověka (Bobečkův Platon a Aristoteles). Co se dělo ve Spartě, mi taky neimponuje. Zabíjet neduživé? Chtít od matek vděčnost, že je zbavili méně schopných? Jejich král nechal padat nemluvnata, když se neudržela na hrazdě, kterou držel už za srázem, do propasti. To mi připomíná tátu. Je radši silnej a blbej než neduživej.“

V hostinci už hráli něco jiného.

„Mají to v krvi?“

Bál jsem se, aby to nevzal na sebe. Lámal jsem si hlavu, není-li to lidská povaha. Je to ve všech. Ale to úžasné, co objevil u sebe Sokrates, bylo, že máme rozum, který nás naviguje, pobízí nebo zdržuje, motor za každým rozhodnutím, slovem a činem.

Bylo to hlubší než vesmír. Nedosažitelné. Nechuť k někomu, že se narodil. Komu se narodil. Díval se do tmy a hledal začátek

a konec noci. Cítil jsem v sobě nekonečnost. To nedosažitelné. Existenci.

Ze tmy přicházela nová melodie, *Lili Marlen*. V hostinci vycházeli vstříc německým hostům.

Unter der Laterne steht ein junges Weib, hat die Hosen unten und hat die Beine frei.

Češi jsou posměváčci. Jak řekl Heydrich, smějící se bestie. Pod lucernou zřít státi mladici, kalhotky má dole, holou zadnici. Němci za posměch zavírají a vraždí. Z nejlepšího českého písničkáře Karla Hašlera, posměváčka, udělali ledovou sochu zaživa v Mauthausenu. V českých novinách psali, jak malebné je podalpské městečko Mauthausen u Dunaje. Rozkošné malé hospůdky, rybárny a cukrárny. Zabíjeli tam ruské důstojníky, jednoho generála. Chodili nazí. Nejsou Rusové na matičku Zimu zvyklí? Nenechali mrznout německé vojáky i v šatech?

„Uměl bys zabít?“

Nemusel jsem mu vracet otázku. Odpověď jsem znal. Zabít, nebo se nechat zabít. Byli jsme potomci šelem, z vajíček hadů a ještěřů, ze zvířat, která už vyhynula, až po orangutana, lva nebo hyenu.

„Když zabiješ, aby tě nezabili dřív, jsi chlap, třeba už zády u zdi,“ řekl. „To má Pračlověk pravdu.“

„Kdybych musel,“ řekl jsem.

„Po mrtvých ani pes neštěkne.“

Mlčel jsem.

„Většině lidí to dojde až zády ke zdi. Odhadne to, až když slyší *Pal!*“

Lili Marlen se odvíjela, než hudba ustala. Přiblížila se půlnoc. Mísilo se do toho zabíjení. Zabít, nebo nezabít. Nečekat, až člověka zaženou zády ke zdi. Být, nebo nebýt zvíře. Poetické tajemství dívčího klína. Kouzlo i kletba existence.

Pepe soudil, že hřích je nehřešit. Probral, kolik slov si člověk vymyslel pro to, co mají holky mezi nohama. Jistý Francouz napsal *Román o růži*. Italského básníka Danta to inspirovalo. Zbásnil dívčí mezinoží v díle *Květ*. Učenci to vyvraceli, aby mu posmrtně ochránili neposkvřenou pověst. Český boj o rukopisy naruby. Ve škole se to nerecituje. Co je psáno, je dáno. Pepe fandil *Růži* i *Květu*. Dantovi, jak to napsal. Sonety o skvělosti toho, co mají ženy mezi nohama. Té milostné a mateřské štěrbiny.

Kouzlo pominulo. Byla zas obyčejná tma. Nehodilo se, abych říkal, že není první, kdo má nezodpovědného otce a lehkomyšlnou holku jako Mali Kirsten Novákovou. To dosažitelné.

Pomalou jsme slezli ze stromu, už zkrěhlí. Vplížili jsme se do ložnice. S nemytýma nohama do postele.

Pamatoval jsem si ten kousek noci dlouho. Člověk si často nevzpomene, čeho mu nemusí být líto. Nebo jsem si to v duchu obrátil.

Měl jsem pocit neúplnosti. Nepatříčnosti. Co nás nevyléčitelně poškodilo. Tušil jsem, kde se vzala legenda okresního rabína Arnošta Cytrona o Kainu a Ábelovi. Čekat, nebo nečekat, až budu zádi ke zdi? Málokdo se tomu vyhne. Šel mi mráz po zádech.

V duchu jsem se otáčel za ozvěnami. Zabít, nebo nezabít? Nechat se urážet, nebo ne? Nechat se ponížít? Bránit se, nebo se nebránit? Spolknout urážky, anebo se pomstít? Bylo to blízko jako štěstí a neštěstí, pravda a lež. Krása, jakou je noc, vítr, píseň z hospody, hlas přítele. Skřek zvířete, které je v každém člověku. Představa Mali Kirsten Novákové. Pohádková slast, kterou zprostředkují jí i jejímu kamarádovi prsa, pusinka a mezinoží. *Román o růži*, báseň *Květ*, Dante.

Obstát, neobstát. Lhát, nelhat. Najít, ztratit. Žít. Přežít. Udržet se, padnout. Neskuhrat. Zvednout se. Nechat se zavraždit?

Ničemu nebyli lidé méněcenné rasy blíží než popravčí četě, později hladu, vyčerpávající práci v lomech, továrnách, v plynových komorách. Naučit se říkat ano, ne. Neúprosnost, nepatřičnost. Cesta, jak z toho uniknout? Vyhnout se, aniž bych pohnul prstem? Svět, do kterého jsme se narodili. Pavučina, do které se zaplétáme. Dobrovolně nebo proti své vůli. Otázka, kdo jsem. Co si se sebou počnu. Zdroj nepatřičnosti, ze které je člověku smutno, a neví, jak se vymknout. Nejhorší je muset zabít někoho z vlastní rodiny. Pepeho maminka. Babička Mali Kirsten Novákové. Dokázal bych zabít člena rodiny, jako to chtěl L. L.? Otce, stejně jako otec zabil matku, svou ženu? Co mu protéká mezi prsty. Co člověk opravdu cítí, ne co se předpokládá, že má cítit. V jaké hře hrajeme? Kdo nám rozdával karty? Kniha dobra a zla, kterou si píšeme, soudci, svědci, účastníci? Otec Mali Kirsten byl ze stejného fládru jako sturmann Gerd Liebling, jen jiná, mírnější odrůda. Ale babička by sotva uznala rozdíl v tom, kdo ji zabil. Byla mrtvá.

Snad si L. L., než vedle mě usnul, domyslel, že myslím na Mali Kirsten Novákovou a na něj, co ve mně vyvolal. Díval se do tmy.

„Jednou jsem jí svlíknul podprsenku. Neměl bys mi ji sundávat, řekla. Mám si ji svléct sama. Hnětla si ňadra. Je to moje duše a tělo,“ dodala.

Myslel jsem na to, co pro holku znamená prádlo. Prsa. To dole.

Šeptal jsem v duchu do tmy. Nechce se mi umřít. Nechci nikoho zabít. Nechápal jsem, jak je možné, přinést neštěstí milionům lidí. Jednotlivcům, celým národům, rasám a národnostem, především židům a cikánům. Prohrávat válku a v zázemí, hned za frontou, zabíjet bezbranné, ve dne v noci, na běžícím pásu, největší masoví vrazi dějin. Dal by se změnit svět, do něhož jsme se narodili? Jsme naivní, i když jsme bez víry? Zabít se by bylo snadnější. Myslel jsem na sebevraždu, aniž jsem ji chtěl spáchat. Kde se to bere?

Možná, že je sebevražda jako vajíčko, sedí v každém člověku. Nebo člověk v něm? Výzva i volba. Žít, nebo nežít.

Jak říkal okresní rabín Arnošt Cytron. Lepší i nejmenší rozsvícená svíčka než tma. Zabít, nebo nezabít. Zabít, nebo se nechat zabít. Vyhostit se ze všeho, do čeho nepatřím. Neviditelný, neúnosný tlak. Existence. To nedosažitelné. Co se pokřivilo.

Vítr za oknem posunoval cáry tmy a úsvitu. Už jelo metařské auto. Za chvíli se začne noc ztrácet. Slunce se proklube a nastane den, světlo. Svět se probudí do války. Je pátek. Pár kluků si zavolá Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudfeld, do ředitelny. Doufejme, že nikdo nepomaluje barák, aby zas přijelo Gestapo. Vzali by L. L. jako rukojmí? Bude pro něj lepší odjet transportem? Do Terezína, nebo do Lodže-Litzmannstadtu? Uklidit se?

„Nespíš?“ obracel se ke mně za hodinu L. L.

„Nemám chuť někoho zabíjet, ale taky se nechci nechat zabít.“

Viděl, co mi vzalo spánek.

„Dobrou noc,“ řekl jsem znovu.

Už bylo ráno.

Nazítří zůstal L. L. v posteli. Zavolali doktora Egona Poppera. L. L. měl něco s krví. Nesimuloval. Nemoc vystrašila ředitele a pomocného učitele Bobečka Lentu Máhlera. L. L. byl dosud zdravý samo. Plešoun na sobě nedal nic znát. Doktor Popper sháněl krevní skupinu Černého Pepeho. Neměli ji ani v židovské nemocnici, ani ve vězeňské nemocnici. V jiné se ani nesměli zeptat. Podle Plešouna si to L. L. zavínil. Ofrňoval se nad stravou kuchařek v Belgické. Byl samá holka. Chybí mu železo.

„Jo,“ řekl L. L. „Ta poslední voněla nudlovou polívkou, cibulí a česnekovým salámem. Židovskou vanilkou. Adresu nedám, kdyby náhodou měla ještě něco.“

„Mali Kirsten Nováková?“ zeptal jsem se.

„Myslíš, že to dává teď ve Vídni *Wehrmachtu* a SS?“

„Syfilis ani kapavka to není,“ ujistil ho doktor Popper. Měl výroky. Nemoci si musí doktor pěstovat. Co bych bez nemocných dělal? Víme hodně o chorobách, málo o zdraví. Bral mu krev. Řekl, že má dobré žíly. S krevním obrazem je to horší. V medicíně neexistuje zázrak. Jen chybná diagnóza.

L. L. vypadal za tři dny jako stín. Bílý jak papír. Ani ozvěna toho, co mi v noci na stromě řekl, že pokud jde o otce, žádné ano na světě, kovadlina nebo kladivo nejsou dost, aby ho překoval v ne.

„Takhle bys fotra nenašel,“ povzbudil jsem ho.

„Můžeme vypsát sázky, kdo mu to dřív ustřelí,“ řekl. „Američani, nebo Rusové? Hitler se bojí Rusů a židů.“

„Jez,“ povzbuzoval ho Flusser. „Hlad je čertův brácha.“

„Pít vodu,“ doporučoval doktor. „Pít, pít, pít.“

„Ty by ses trefil líp,“ řekl jsem.

„Jsem vždycky lepší zády ke zdi,“ řekl L. L. „Bez Mali Kirsten hynu podvýchivou.“

„Dohoníš to,“ utěšil jsem ho. Oba jsme lhali.

„Na východě si to vynahradím.“

Mohl jsem v něm uhodnout strach, že umře dřív, než najde otce. Z očí se mu ztratila svěžest, ne vražda. Podobal se trychtýři, kterým z něj něco vytéká.

„Zády ke zdi jsme všichni lepší,“ opakoval.

„Za pár dní jsi jako rybička.“

„Nechci leknout.“ Cedil to mezi zuby, polohlasně.

„Pro tebe nikdy nebude pozdě, Pepe.“

Znělo to dospěle.

Zeptal jsem se na matku, abych ho povzbudil. Jak vypadala? Černé vlasy, hnědé oči, krásné tělo. Odpověděl mi, jak ji otec pekelně ztříš-

kal. Ptala se proč. Řekl, že ji nenávidí, protože ji miluje. Jistě, myslel si Pepe, bude chtít někomu namluvit, že ji zabil z lásky. K NSDAP.

„Nemohl ji vystát. Ani cítit. Matka jeho taky ne.“

Doktor Popper sháněl krevní skupinu. Konečně ji našel.

„Inkasuj předem, dokud to bolí,“ prozradil doktorskou zásadu.

Byl s krevním obrazem spokojený.

„V medicíně není nic na sto procent.“

Debatovali jsme o míšencích. Kdo z kluků si víc cení té které poloviny. Árijská krev byla zlatý poklad. Papír na burze. Židovská napůl hanba, půl čest. Pro Pepeho stará mince, stažená z oběhu. Zase platí.

Doktor Egon Popper postavil Lusteru Lieblinga na nohy krví Alberta Flussera. Trvalo to dvanáct týdnů. Luster Liebling vstal z hrobu. Sledoval jsem mat v jeho očích. Ještě před týdnem připomínaly nemocnou a uzdravenou ovci, berana. Jako z vyvolané fotografie se zvýrazňovala v jeho panenkách vražda. Zotavoval se. Už neměl oči nemocné ovce.

„Máš dobrou krev,“ řekl doktor Popper.

„Konečně,“ podotkl Pepe. „Pochybuj.“

„Stačilo sníst polívku z devíti žabích stehýnek,“ řekl Flusser. „Jak je rok dlouhej bys nezakašlal. Pár týdnů v posteli sis ušetřil.“

„Jako Mali Kirsten, když byla těhotná a pak už v tom nebyla. Udělalo to z ní jinou holku.“

Zastříhal jsem ušima. Neposlali rodiče Mali Kirsten Novákovou do Vídně právě proto? S L. L.? Věděli, že nebere nevěru na těžkou váhu? Byli zoufalí z jejího milostného života? To na stromě neřekl.

L. L. se dověděl, že ke krvi, kterou měl po židovské mamince a otci, sturmmannovi *Waffen-SS*, přibyla krev starého Hadry kosti kůže, jeho ztracené manželky Lucie, matek všech Flussereů a jejich předků, každý pes jiná ves hluboko dozadu.

„Cesty krve jsou nevyzpytatelné,“ řekl doktor okresnímu rabímu. Arnošt Cytron neodpověděl.

„Kdo mně dává, učí mě dávat,“ vzpomněl Flusser starého Hadry kosti kůže.

Mali Kirsten Nováková si ve Vídni prohlížela muzea, galerie. Navštívila knihovnu. Ve slovníku narazila na heslo *Dionýsos*. Připomnělo Černého Pepeho. Vypsala si věty. *Dionýsos byl starořecký bůh, který si se ženami mimořádně rozuměl. To mohl Pepe prohlásit také. Dionýsos neobcovoval se ženami, jak pravil slovník, jako dravec, ale ukládal o ně ustavičně, protože jejich fyziologie (přeložila si jakožto tělesnost, živočišnost) do něho ústí. Patří mu nejen šťáva z hroznů, ale každá životní šťáva. Často se o něm říká, že je vládce vlhké podstaty nebo blázen po ženách.*

Xiouros, jeho poslední oslavovatel, ho definoval: *Je choiropsales, tj. ten, který se dotýká pochvy. Jak podotýká Klement Alexandrijský, je jako umělec, jenž umí prsty nebo ústy rozechvět ji jako struny na lyře. Dionýsův falus je spíše omamný než nutkavý. Podobá se houbě vložené do dutiny thysru. Proud, jehož neustálý tok k nám z dálky doléhá jako nepřetržitě vzdálené hučení. Je pánem nad ženským ústrojím.*

Opsala to na stránku školního sešitu. Mohla to sama napsat. Přečetla si v přírodopisu, co je *thysrus*. Lyru znala. O omamnosti i nutkavosti věděla z milostného života. Viděla před sebou Pepeho černé oči. Nedokončený sen. Společné. Co bylo a není, nebo je vzdálené. Tam a tam a tam, kam se vzájemně líbali.

K šestnáctým narozeninám dostal Pavlíček Volpi od pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera knížku o mýtech. Prorostly do současnosti. S malými obměnami je mohli napsat znovu. Nebyl snad Weltfeind Flusser se svými výkaly a výtoky moči, jimiž

obšťastňoval přívěsné vozíky německých vojenských motocyklů, podobný bohu, který ukradl oheň a za trest mu u skály, k níž byl přikován, orlové klovali játra? Nepodobal se Jednorozec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, muži, který denně valil a nepřevalil přes vrchol svůj kámen a musel začínat znovu? Nepodobali se mu všichni? Včetně Německa, s jeho snahou o světovládu?

Volpi byl nadšený, zklamaný a inspirovaný. Vše už tu bylo. Navzdory změnám se vše opakuje. Koloběh, s nímž si musí člověk umět poradit. Nebo si zvyknout.

Hodnota knih? Nacisté je mohou pálit, jak chtějí. Žijou antikvariáty.

Zamlouval se mu Oidipus. Zabil otce, aniž věděl, že je to otec. Vyspal se s matkou, aniž věděl, že je to matka. Pak se oslepil. Odešel do vyhnanství. Potrestal se. Hitler může donekonečna popírat svědomí, židovský vynález, který mrzačí duši, jako obřízka tělo. Ponižovat židy do aleluja. Nepotlačí snahu lidí. Stavět se proti ponížení, bránit se. Jako se střídá noc a den, bude každý zápasit o důstojnost, i beze svědků. Za slušnost proti sprostotě a zpupnosti.

Volpi louskal řecké mýty. Cítil se silnější. Nebyli jsme první. Co bylo horší, že možná poslední. To jsme ještě nevěděli.

L. L. koupil od Flussera červenou norskou dýku, broušenou na obou stranách. Přibýval na váze. Po dlouhé době si pomastil vlasy brilantinou jako vrátný v hotelu Graf. Měl hlavu dozlatova, jako (jak se vyslovil Narcisek) opečené kuře.

Mali Kirsten Nováková se vrátila na dovolenou z Vídně. Nechtěl vědět, pro koho tančila, zpívala a zbytek. Těšil se, co si v její pusince a dál dolů obnoví. Ať žije svoboda! Měla pevně zdvižená prsa, jahůdky bradavek, kůži jako lesk perel a souměrnost, co, kde a jak má být u holky souměrné. Stopy po těhotenství nebo jiném úrazu? Ani

náhodou. Přišla o to snadno. Spadla ze schodů. Vídeň jí neuškodila. *Wien blebt Wien*. Se sedmnáctiletou tváří, žízní a hladem po jeho živočišném teple. Stejná jako předtím, půl dítě, půl žena, čistá horská studánka, malinový keř smáčený deštěm, osušený sluníčkem. Zmínila se o německém leutnantovi. Neřekla jméno.

Neptal se.

Během nemoci Černého Pepeho jsem se dozvěděl, že otec byl původně číšník v Německém domě v Praze. Obsluhoval hosty v zahradě, řídčeji v lokále. Nedotáhl to na vrchního. Při první akci v uniformě SS prohledával židovské byty. „Žid je ďábel. Není naděje, že by se změnil. Zničit Satana je andělské dílo.“ Aby spasil svět, vykrádal židovské byty. Předpokládal pod každou podlahou zlatou cihlu. Zklamalo ho, když našel na zaprášeném bílém ubruše s vyšitou žlutou hvězdou modlitební knížku ve stříbrném obalu tepaném tak tence, že po sloupnutí vážil pár deka. Listy použil na záchodě. Začernil si zadek. Z listů slézala tiskařská čern. Na zadnici si otiskl hebrejská písmena. Desatero? Namítl otci, že pro židovstvo musí být těžké zdeptat svět, je-li jich tak málo. Ďábel může být rovněž jen jeden, odvětil otec.

„Máš chytrého otce,“ pravil uchazeč o místo vrchního číšníka a teď *sturmmann Waffen-SS* Gerd Liebling synovi, ještě když spolu pekli.

„Za poslední tři roky, co jsem byl doma, ses ani jednou neusmál,“ vytkl mu Černý Pepe. „Sousedí si mysleli, že se už musel takhle narodit.“

„S matkou moc neměl. Umřel mezi nohama, jako se mu zkazily zuby, vypadaly vlasy a udělaly křečové žíly,“ řekl mně Pepe.

Po druhé přepadové kontrole židovských bytů si *sturmmann SS* Gerd Liebling přinesl domů krabici gramofonových desek s Benjaminem Giglim a Janem Kiepurou. Židovský hlas se odvažuje zpívat

Schubertovu *Ave Maria*? Zatkli dva Čechy, kteří se vzájemně udali, že vykupují před deportací židovské židle, stoly a nádobí. Kdyby závist zabíjela, byly *Böhmen und Mähren* Mrtvé moře. Naštěstí byli pod ochranou Němců. Obohacují si český jazyk němčinou. Na jazykové poklonkování machři. Prosakují k nim německé povahové rysy. Tak už to zůstane – na věčné časy. Češi a země se vrátí do náruče německé matky, k tradicím svatého Václava, který vsadil existenci národa na německou kartu. Nebudou už uschlou židovskou větví, jak se vyjádřil generál Heydrich. Komu Přemyslovi vypíchlí oči a kameny rozdrtili varlata, aby nemohl mít potomka? Slavníkovcům. Konečné řešení po česku. Česká epizoda se rozpustí v příběhu Německa. Vhodná část se naučí zas mluvit původní mateřštinou, zbytek ke zdi. Mohou si připomenout Lidice a Ležáky. Hitler jim musí nahánět hrůzu. Sturmman SS Gerd Liebling se divil, pro jaké nejasnosti se Češi udávají. Záviděli si nádobí po židovské nebo položidovské babičce. Zrcadlo, valchu, mlýnek na maso.

Příbuzný otce byl na dovolence v Dánsku. Chystal se přejít do 90. pancéřové divize v Itálii, k Meranu. Bral si holku z Dötlingenu v severním Německu. Na to a za vzorné válčení na východě dostal propuštěák.

Flusser se točil kolem Lusteru Lieblinga. U snídaně utrousil, že když se otec Pepeho znovu ožení a bude mít dítě, dostane Luster Liebling nového árijského strýčka a německého bratra.

L. L. se tvářil, že ho roztrhne v luftě. Místo toho pozval Flussera se mnou do kavárny Berger, jestliže to risknem po osmé a bez hvězdy. Podíval se na mě. Byl jsem snad jiný než včera? Pobyt na stromě nás propojil. Ve vzduchu byly transporty. Nevěděl, kdy ho to potrefí. Adler s námi nemohl. Měl službu na loupání brambor. Měl jsem oslavit patnácté narozeniny.

Adler chodil se Soničkou Utitzovou. Přišla mu s bramborami pomoci. Byla to její první, Adlerova třetí láska. Předtím, aby nezůstala pozadu nebo na ocet, objevila, že jí příroda na konci nohou nahoře přidala zdroj blaha, jinak k ničemu. Když se na sebe podívala, připadalo jí to jako puchýřek. To Adlerovi přišlo vhod. Poučí se u ní, jak holky čurají. Nechala ho, aby se díval. Zvedla nohu a vyčurala se do umyvadla. Vyprávěla mu sny. Některé z nich mi Adler převyprávěl.

Ráno domlouval ředitel Černému Pepemu.

Není to výhoda, soudil, přivést ženu k nechtěnému mateřství. Donesly se mu klepy o Mali Kirsten Novákové? Kdo vlastně byla Mali Kirsten pro Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda?

„Nejsi příliš mladý? Je to zodpovědnost. A noci beze spánku. Vzpamatuj se.“

„Mali Kirsten objevila, co na mém těle nemá švy,“ řekl při večeri.

Jednorožec neboli Hroch, ředitel Freudenfeld, nezapomněl, že má Luster Liebling tatínka u SS. Černého Pepeho zase předvolali na Gestapo v Bredovské. Kdo je Mali Kirsten Nováková? Holka s tajnou židovskou a přiznanou německou babičkou?

Ředitel pokyvoval sloní hlavou. Neslyšel ještě L. L. o ctnosti, která se jmenuje zdrženlivost, a její sestře věrnosti? Ve starém Egyptě došlo k rozkvětu země, když rodiny stmelily nejpevnější svazky. Věrnost manžela a manželky. Země upadají a rozpadají se, když se rozpadají rodiny.

„Hraje si na mého tatínka,“ utrousil Pepe.

Psala mu Mali Kirsten Nováková. Mimo jiné: *Jedna z mých nových přítelkyň ve Vídni si říká Ona B. Zní to exoticky. Mluví plynně česky a perfektní němčinou s vídeňským přízvukem. Je to Češka s odnoží rodiny ve Vídni. Jmenuje se Anna Benešová. Píše to německy Benescho-*

vá. Abych jí nezkazila radost, oslovuji ji jako Onu B., jako její armádní němečtí přítel.

Jeden z vojáků, kteří patří do party, co se kolem nás tanečnic a zpěvaček točí, byl v Americe. Vrátil se v roce 1938 do Vídně. Hned se nechal naverbovat k protiletectvé službě, aby mohl zůstat s rodinou ve Vídni. Vyprávěl mi o známém v Novém Yorku, který se vychloubal, že umí devět jazyků, mezi nimi jugoslávsky, rozumí technice, umění a přírodě. O své milé, která se jmenuje Nora, vykládá za jejími zády nebo v její přítomnosti, ale česky, takže mu nerozumí, jak je ve všem blbá; neumí se chovat, vařit, k ničemu se nehodí. Očekává, že ji bude přítel živit. Příklad hochštaplera Felixe Krulla. Oběsil se. Jeho kamarád vykládal o jiném českém emigrantovi v Americe. Vyučoval na vyšší škole režií, herectví a dramaturgii. Všechno věděl, všude byl. Lidé kolem něho – do posledního – mu nesahali ani ke kolenům. Vše možně se chvástal. A na jednu, zničehožnic, se také oběsil.

Vyvodila jsem z toho, že do Ameriky se stěhují podobní lidé. Dokud se jim daří klamat ty druhé, prosperují. Jsou sami se sebou spokojení. V určité chvíli, kdy jim ostatní přijdou na to, že jsou jen pozlátka a řeči, naplní je prázdnota a marnost a skončí s životem. Z čehož plyne, že bych měla být ráda, že jsem ve Vídni, a ne v Americe, kde zábavní průmysl razí cestu pro všechny ostatní, asi jako ledoborec rozráží ledy.

Vyšli jsme s L. L. a Flusserem po večeri do kavárny Berger načerno. Pár bloků směrem k Václaváku jsme si ve vchodu do činžáku sundali hvězdy. Jako tři mušketýři jsme si vykračovali ulicemi, na kterých byl obřezaným vstup po osmé zapovězen. Měli jsme chuť podělit se s tvůrci protižidovských zákonů na jejich árijském světě. Jak říkal Renátka Ochsler-Sálus: s antisemitismem se dá žít. Židům, cikánům a psům všude nepřístupno. Do parků po setmění nesměli ani Češi. Válečná Praha byla zatemněná jako Berlín nebo

Drážďany. Až na letecké nálety nebyl mezi městy rozdíl. Prošli jsme horní polovinou náměstí kolem sochy. Ocitli jsme se před čtyřpatrovým domem s kavárnou Berger v prvním poschodí ve Vodičkově ulici, skoro na rohu. *Wassergasse*.

„Svět je houpačka, svinčík a ostatní,“ utrousil Luster Liebling. „Výjimka je Mali Kirstenina pepinka. Dělá ze mě básníka a stratéga, muže.“

L. L. zaplatil vstupné za tři. Šatnářka volala na toaletu. Někdo se zamkl a museli jsme čekat. Prostituce – pravila – není než legalizované znásilnění. A co? Ze záchodu se ozval pisklavý ženský hlas. Bouchly dveře. Slyšeli jsme spláchnutí. Nebylo to tak snad vždycky? Hajzlbába se hlásila o svoje. Nemělo by to být jako houska na krámě. Ženy by neměly dary dávat pod cenou. Došlo k výměně názorů. Na záchodě už bylo ticho.

Hemžilo se tu muži v uniformách. Ženami v taftu, hedvábí a buničině a válenkách z dyftýnu a brokátu.

Vrchní nám nabídla stůl u okna. L. L. objednal žlutavý pudink z prášku a limonády. Byly bez lístků. Bylo tu už plno, až na pár stolků: obvyklí hosté, oficiři *Wehrmachtu*, SS a pár českých fízlů a krotké české podsvětí, kšeftaři na černém trhu, penězoměnci. Lidé, kteří se přišli bavit. Rozhlížel jsem se. Představoval si, co by bylo, zastihnout tu Mali Kirsten Novákovou. Jednou jsme tu byli s blondákem Porgessem, který si zavěsil na řetízek na krku křížek a kryl nám záda. Vypadal jako roduvěrný árijec. Co kdyby se tu Mali Kirsten ukázala? Snil jsem vedle L. L. s otevřenýma očima o Mali Kirsten Novákové.

Muži v uniformách se tvářili sebevědomě a uvolněně. Sestupovali, ale i tak ještě vyhrávali. Čechy pohrdali. Vítězství jim svítilo z každého knoflíku. Jezdili si do Prahy odpočinout, za vojenskými úřady, do lázní a ošetřoven. Praha nesla stopy umění německých

architektů a italských kameníků. Zněla tu spousta němčiny a vlál dostatek německých praporů, aby si nepřipadali v cizím. Heydrich, než ho zabili, říkal německým hostům: „Vítejte v Praze, německém městě.“ Česká celnice nebyla přísnější než říšská.

Od baru k nám doléhaly útržky rozhovorů. Objednávky, hudba. Pár lidí si pozpěvovalo. Odněkud sem doléhal ženský hlas:

„Nedokážu si už vzpomenout, kdy mi řekl hezké slovíčko. Stejně tak mojí matce.“

„Miláčku, můžete mi věřit. Muži jsou barvoslepí, hluší, němí,“ zaslechl jsem za chvíli. „Hloupí. Plní zloby, licoměrných návrhů. Dáváme jim tolik za tak málo. Šatnářka má pravdu. Berou. Neoplácejí stejné stejným. Pokud jde o nás, vysvětlují to hormony.“

„Chytila jsem ho po matčině přísloví: Kdo myslí na rok dopředu, obdělává zahrádku. Kdo myslí na řadu let před sebe, zplodí dítě. Kdo myslí na ty, co budou žít i po něm, vysadí strom. Číňani. Vsugerovala jsem mu, že jsem zahrádka. Je strom. A co znamená dítě. Diví se, že chci víc peněz. Jako by mi nějaké dával.“

„Není těžké přesvědčit muže, že poušť je les,“ smála se první žena.

„Pomáhám si rukama. Muži už nejsou, čím byli.“

„Počkám, až usne,“ připustila druhá.

Souhlasily s ní.

„Ráda bych věděla, jak vypadal první muž. Ten poslední na mě neudělal dojem. Divím se, že Eva sváděla Adama. Měla ho kastrovat. Zaplést se s hadem? Můj má mezi nohama houbu. Vypuštěnou nebo zteřelou pumpičku na kolo.“

„Dlouhodobé nedorozumění. Řetěz mrzutých dohod. Z nouze ctnost. Měli by nám platit.“

Vyprávěly si anekdotu o manželovi, který přišel domů, našel v posteli vedle ženy kamaráda a zastřelil ho. „Jestli budeš takhle pokračovat, nezbyde ti jediný přítel.“

Vyprskly smíchy.

Dámská kapela hrála italskou skladbu pro dvě tahací harmoniky, *Sardinka, paso doble*. Z Flussera čišela živočišnost. Z Černého Pepeho sálala nabídka a poptávka, dospívání a ochota. Jak říkal Bobeček Máhler, napětí mezi biologií a duší. Chtěním a nutností čekat. Bobeček by z nás měl radost. Éterická oblast Bobečka se projevovala přijatelnými výrazy. Ve vzduchu bylo pokušení. Obsah lékařských knih. Pepeho plavé vlasy nás kryly. Ženy – jak by asi řekl Bobeček Máhler – svými tělesnými obloučky připomínaly předchůdkyně. V tygřích kůžích opásané a odhalené prabytosti.

Vrchní před nás rozestavila pudinky a limonády. Usmívala se sevřenými rty.

„Obsluha stoprocentní,“ připojil Flusser, aby to servírka slyšela.

„Bez dlouhých nohou je i pěkná ženská připadá,“ dodal. Přehodil si nohu přes nohu.

„Doufám, že nejsi nervózní,“ zeptal se mě L. L.

„Proč? Jsem báječně uvolněnej. Všechno probíhá dobře. Bezva. Velmi dobře. Co pro tebe můžu udělat?“

O přestávkách hudby si L. L. broukal Gershwinu a Jedora Kerna (Američana s českou matkou a německým otcem). Přivolával tím Mali Kirsten Novákovou. *Mámu máš hezkou a táta tě nedá... Jednoho rána se probudíš a den se ti promění v píseň.* (Gershwin) Co si člověk v Německu všechno nedovolí.

L. L. v očích Weltfeinda Flussera zahlédl různé druhy žen, snažících se o společenský život, zábavu a lepší náladu. Účast na lehčí straně existence. Stařeny s voskovými tvářemi bez vrásky. Ženy středního věku v dívčím oblečení.

„Diblíci,“ ocejšoval je Flusser.

Šeptem se vyjádřil. Němečtí hosté mu připomínají krátké zimní dny v létě. Nahé stromy. Kůru strhanou za živa z těla stromů.

Vytékající mízu. Je rád, utrousil, když je vidí zblízka. Nevypadají na nadlidi. Od paty až k hlavě modroocí a plavovlasí. Nedali by je na plakat. Spolkl slinu. Neplival nebo nemočil pod stůl. L. L. mu napověděl, aby nevydával hlasité tělesné zvuky. Opíral si hlavu v dlaních, lokty na stole. Naštěstí nemohl zabít psa. Psům, židům a cikánům bylo nepřístupno. (Stálo to černé na bílém na každých dveřích.) Cítil vůli trestat ho za něco, co neudělal. Na vteřinu oči jako dvě rány. Nebál jsem se, že by něco podnikl. Přišli jsme se bavit. Byl to první večer L. L., co se uzdravil. Něco nutilo Flussera řvát, aniž hlesnul. Už si roztrídil lidi na armádu, *Gestapo*, české fyzly. Kurvy zvláště. Věděl, že je v Praze víc udavačů než průvodčích v tramvaji.

„Hlavně s tím zase nezačínej,“ řekl Černý Pepe. „Psi sem nesmějí.“

Včera si postýskal, že otec chodil na začátku války na pivo se dvěma členy Spolku válečných kamarádů. *Krieger Kameradschaft*, kteří ho doporučili, aby byl přijat.

Cucali jsme žlutým brčkem bleděčervenou limonádu (tři kačky padesát). Vybíral jsem si zpomaleným tempem, aby mi to vydrželo, čajovou lžičkou porcičku žlutého pudinku z náhražek. (Šest korun padesát, nebo i s limonádou deset korun, německou marku.)

L. L. říkal servírce: „Vím, jak se řekne maďarsky čajová lžička: *teaš kanál*.“ Usmála se na něj vděčným úsměvem. Trochu se potíla na čele, pod krkem a na prsou. Vypadala hranatá. Oblékala si krátkou sukni s rozparky na stranách. Odhalená stehna, kam až to šlo.

„Co byste přinesla k jídlu bez lístků, požádat vás o to snoubenec?“ zeptal se jí L. L.

„Otrávené houby,“ odpověděla.

Za ní někdo vykřikl: „Čí je moje děloha? Především moje.“

„Nerozčilujte se,“ odpovídal jí partner. „Říkal jsem jen, že musíte mít skvělé lůno. To není urážka. Nebo snad nemáte vagínu?“

„Co si to dovolujete, sprostáku?“

Seděl jsem na židli s výhledem do ulice. Měl jsem rád večerní spěch, auta na dřevěný plyn, lidi, pro které byla válka horší pivo a zatemnění, daleko za frontou, protože vyráběli pro Říši triliony nábojů a tanky, letadla a lokomotivy a podvozky k samohybkám. Němci předhazovali obyvatelstvu, že svět krvácí, zatímco tady, za větrem se mají lidi lépe než před válkou. Víc masa, cukru a rýže než v Německu. Ušetří si – až na řídké výjimky – bombardování a krev. Nemluvě o úsporách v bance.

Míjel nás pár. Dívka říkala: „Je rozdíl tančit při hudbě orchestru nebo z desky.“

„Pojď, máš ráda valčík.“

„Někdy.“

„Tenhle znám. Moje matka byla Vídeňka. Schrammel. *Wien bleibt Wien.*“

Jednou mě Flusser vzal do ženských lázní. Záchodovým okénkem jsme se mohli dosyta dívat na ženská těla, druhy nohou, tváří a ňader. Připomínaly pupence nebo špek. Flusser upozorňoval na symetrie a asymetrie ženského těla. Každý prs jiný. Záda a zadečky. Podbradky, nosy a prsa jako válečky, homolky nebo hemisféry, disky, tvary ovoce, od meruňky po dýně a menší melouny. Míchána vajíčka jako v omšelé anekdotě. V čem je na těle ženy nepoměr něčeho k něčemu, včetně ramen, paží a očí a tváří. V úhrnu vypadají pěkně. V čem to je? Tajemství druhého pohlaví. Tady jsme měli skutečnost. Odhadoval délku ženského klína osm centimetrů. L. L. to měřil Mali Kirsten Novákovou. Žlázy a... velikosti oříšku nebo v podobě mušle. Mladá i stárnoucí těla.

Pepe řekl, že je rozdíl, jestli kluk vidí náhodou ženské tělo, nebo je-li děvče nahé pro něj. Obnaženost. Dostalo se to k Mali Kirsten Novákové. Dovedla prostát hodinu před zrcadlem. Zkoumala, kde přibrala, ubrala, kde by se mohla zdát dlouhá, okrouhlá, hubená. Jak stojí, co v sobě vidí, co na ní spatřují druzí. Princeznu? Popelku? Čarodějnici? Kurvičku? Není moc plochá? Nohy? Ruce? Bříško? Záda? Hledala na matce, co ji nemine? Na co se asi před zrcadlem dívá matka. Je vzadu okrouhlejší než loni? Mohla by mít delší stehna. Lepší pleť. Měla prádlo. Otec to všechno převedl na hotovost. Když odjel, matka se cítila svobodná, veselá. Svět ji bavil. Byla úzkostlivě čistá. To měla po ní.

Cítil jsem napětí nedovoleného. Kouzlo a tajemství míst, odkud jsem přišel. Vzrušovalo mě to. Elixír života. Tělo ženy. Poetické tajemství, jemuž jsem měl teprve porozumět. O tom pozorované nevěděly.

Něco vdechovalo kavárně charakter veřejného domu.

„Je to rozdíl,“ řekl Pepe. „Nahota. Pro tebe. Můžeš si ji vzít jen ty. Jeden na jednoho.“

„Je to tu bezva,“ řekl jsem.

„Jo,“ doplnil Flusser. „S náma si nikdo nebude vytírat oči.“

Ženská kapela hrála francouzskou javu. Při ní se dávají dlaně vzájemně na zadek. Pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler citoval italského maršála Bellegarda v Miláně. Dekretem zapovídal mužům, aby sahal ženám na prsa a zadek. (Milánské ženy se vzbouřily. Kdo by jim chtěl zakazovat, aby byly dotýkány muži?)

Hudba plnila lokál českými a německými tanečními melodiemi. L. L. znal šlágry Petera Kreudera. Přidal se, když němečtí hosté hulákali *Kannst du pfeifen, Johanna?* a *O mia bella Napoli* od Horsta Wintera. L. L. se díval po lokále. Z jeho očí jsem vycítil, že si přál být vším, čím mohl být, nemít otce, jakého měl, a matku, ze které

se narodil. Osud vzal zákrut, jaký začal ztrátou matky, aniž se dozvěděl – kromě toho, že zmizela – jak a kam, a neomluvitelným otcovým proč.

Kapela určovala náladu. Párek se vracel z parketu. Dívka řekla: „Tančit na živou hudbu je jako bruslit na řece, ne na dětském kluzišťátku.“

Obestírala mě přijatelnější nevysvětlitelnost věcí. Když už se má svět rozpadnout nebo vylétnout do povětří, ať jsem přítom s kamarády – L. L. a Flusserem – a v lokálu, kde se hraje a tančí. Škoda, že tu s námi nebyl Ervín Adler. Přelévávala se do mě nálada. Příjemné vzrušení. Pocit nepatřičnosti ustoupil. Když už se svět řítí do propasti, budu líp připravený, až ho zas začnou slepovat. Vysoko, nízko. Teď. Existence. Cítil jsem se úplnější. To hezčí rozhánělo ošklivost, kterou jsme byli poznamenáni. Prostupovalo nás uvolnění, téměř vyváženost, ne napětí, vyvěrající z nebezpečí, které neodcházelo. Měli jsme navzdory všemu, co znamenal náš trojlístek, náladu, která přicházela s mládím. Radost, jež nelze vyčerpát, jen zničit, i s jejími nositeli. Nemysleli jsme na to, jak ukázaly statistiky, že v poměru devětadvacet ku jedné je nám souzeno nežít. Začne to transportem. Sledovali jsme to s riskující energií mládí. Je zpupná, poloslepá a nic se jí nezdá neodvolatelné a všechno proveditelné. Co se mračilo a tvářilo vážně a bálo se a třásl, bylo mimo náš akční rádius. Kdo neměl v očích „Bezva. Co pro tebe můžu udělat?“ a „Všechno jde fajn, velmi, velice dobře,“ byl vyřízený. Strach vyvažoval vzdor. Skutečnost sen. Člověk je z devadesáti procent voda a z devadesáti devíti iluze.

Byl jsem rád, že Flusser i L. L. vypadají dobře. L. L. byl vysloveně hezký. Nepřítomný Jiří Porgess krasavec. Jako dokonalý Běda Korn. Nejlepší fotbalista Hagiboru Edgar René Tresler, básník svépomocí vydávané sbírky a pozdější sám sebou jmenovaný Doctor

honoris causa univerzity v Brindisi v Itálii. Později dokonce hlásal, že ho oslovilo s nabídkou dvaceti tisíc v zelených filmové studio v Hollywoodu.

Obestírala mě sladká, i když ne naprostá neexistence. Hodně věcí se člověka netýkalo. Cítil jsem, jak ztrácím tíži. Co člověk dokáže vnímat, když je mu patnáct. Opilost prostředím. Situace. Přítomnost Flussera a L. L. Co ti dva znamenali, udělali, optikou mládí. Stejný pocit, jako kdybich se opil nebo kouřil hašiš.

L. L. se zmínil, že v lokále s hudbou, jako na jaře, má člověk víc hormonů. Chodil s Mali Kirsten Novákovou do Kosího hnízda v paláci Adria. Měla ráda valčíky. Při *Grande valse brillante* měla slzy v očích. Pepe upřednostnil polky. *Jednou, dvakrát. Ty nemáš srdce. Ode zdi ke zdi. Až půjdu od tebe.*

Flusser se rozhlížel. Kudy by se dalo v případě nutnosti utéct, včetně možnosti vyskočit z okna v prvním poschodí. Jistě tu bylo pár fízlů a důstojníků *Gestapa*. Poodhrnul rudý sametový závěs na okně. Mohl jsem si ho představit jako kočku. Měl svalnaté nedětské ruce, hrubou kůži a černo za nehty. Dokázal skočit do tmy a hloubky, na ulici, na chodník a dobře dopadnout. Muset, jistě. Třeba první nebo druhý anebo poslední. Cítil jsem v duchu fičet kolem tváře a brady pod krkem vítr, jak letím na dlažbu. Odhadl jsem v duchu možnost kostiček, svalů. Připravil jsem se na dopad. Co mi udělají kolena? Obstojí moje přespolehlivé nožičky? Co když pode mnou zrovna někdo půjde? Polkl jsem naprázdno.

L. L. v přitlumeném večerním světle dospěl. Vzal si šedý flanelový oblek, bílou košili a červenou, bíle puntíčkovanou kravatu, maličko zmačkanou, s nepatrnou mastnou skvrnkou. Tak se strojí pro Mali Kirsten. Oblékal se jako francouzský herec Jean Gabin ve filmu *Pépé le Moko*. Půjde tančit? Nemusel svou pověst bránit. Stačilo, aby si ji znovu ověřil. Už si vybíral očima.

Černý Pepe vycházel vstříc osudu, aniž z toho dělal vědu. Bylo to jiné než jeho noční reflexe na stromě a potom v ložnici. Neměl tušení, co přijde.

Tenkrát v kavárně Berger ještě ani jeden z nich neměl tušení, co je čeká. Necháпали by to. Dělal jim dobře být spolu. Tři kamarádi.

Kapela hrála a zpívala čtyřhlasně šlágr, který koloval Prahou: *In einer kleinen Konditorei*. Černý Pepe překládal. V malé cukrárně. Dva milenci sedící u šálku čaje. *Tys neřekla slovo, jediné slovíčko, a rázem jsi věděla, jak jsem ti rozuměl. Du sprachst kein Wort, ein einziges Wort, und wusstest du sofort, dass ich dich verstehe.*

Dámy u vedlejšího stolku slzely. Tleskaly. Kapela přidala šlágr Heinze Rühmanna: *Das kann doch einem Seemann nicht erschüttern* a vojáci, námořníci a letci řvali, od ucha k uchu. *Wozu ist die Strasse da, zum maschieren...* K čemu je ulice? Nohy? Aby pochodovaly. Hranice mezi češtinou a němčinou smazal refrén. *Župajdy, župajda. A Liebling, was wird nun aus uns beiden... soll ich glücklich oder traurig sein...* A potom *Ty máš mě, já mám tebe.*

Zpěvačka imitovala Zarah Leanderovou, které Joseph Goebbels vytýkal, že má židovské jméno, a zpěvačka opáčila, a co vy, pane ministře? *Der Wind hat mir ein Lied erzählt*. Přidala šlágr Leo Francka *Guck doch nicht immer nach dem Tangogeiger hin*.

Divili jsme se množství německých námořníků. Jak se dostali do tak suchozemského města jako Praha? Moře tu prý bylo před stovkami milionů let. (Mohl bych jim nabídnout dáreček od Flussera, mapu pro ponorky? *Internationale Weltkarte 1: 100 000, Sonderausgabe, nur für den Dienstgebrauch.*) Přijeli sem na dovolenku. Chodili si pro dámy. Drsnými hlasy zapřádali lehkou konverzaci, v očekávání téhož. Měli slušivé modré uniformy se zlatými knoflíky.

Kapela spustila. Námořníci se dali do zpěvu. Nikdo by neřekl, že ne tak daleko od Prahy se vede válka na život a na smrt. Mladí mořští vlci vypadali mužně, silní, vyhladovělí po tělesné lásce, spokojení se svými dvěma týdny volna, plní naděje a odhodláni si v cizím městě užít. Praha byla klidná, spolehlivě za frontou. Kapela změnila tón, zpomalila a vrhla na parket plouživé páry.

Jedli jsme už třetí pudink. Škoda, že tu se svou minimální vzdáleností od srdce do kapsy nebyl Serge Borenstein. I Flusser se zdržel hltání. Neškytal. Zacházel s poloplochou lžičkou, jako by byla stříbrná. Mohli jsme se vsadit, že ji ukradne, aby nevyšel ze cviku.

Ještě jsme nedospěli tak daleko, ale už jsme stáli na startovní čáře, v pokleku, jako běžci, kteří si nechtějí nechat ujít závod. V kavárně a cukrárně Berger to obestřely voňavky. Tělesné vůně dobře oblečených a umytých. Nejsmíšenější válečná společnost ve vnitrozemí. Není nakonec dobře, že nikdo nezná svůj osud? Anebo se dokáže přinutit, aby na něj tolik nedbal? Je jako jádro oříšku. Dokud se nevylopne. Rozhodně jsme údělu nedovolili, aby nás nudil.

„Co ještě můžeš chtít?“ zeptal se mě L. L.

„Co by mohl chtít?“ opakoval W. F. „Už se kvůli němu točí svět.“

Měl jsem patnácté narozeniny. Byl jsem hubený. Ředitel se vyjádřil, že mám možná červy, rostu a dá se mi hrát na žebra.

Flusser si odskočil. Toalety, pánská a dámská, byly vedle sebe. Dětila je zeď. Půl metru od stropu byly místnosti spojené. Flusser slyšel hovor dvou dam. Jedna si stěžovala: „Každý přijde a chce to rychle vykourřit. Pak spěchá domů k manželce.“

Flusser měl v lesklých očích vepsánu pýchu člověka, na kterého vypsala odměnu společnost pro ochranu zvířat a česká i německá policie. Bezva. Co by pro ně mohl udělat? Jde mu to velmi, velice dobře. Tančit pod střechou je něco jiného než pod širým nebem, když jako děti křepčili s Liankou v otcově zahradě u hřbitova. Je

zákon pouhá síla? Teprve když ho někdo prosadí. To se uvidí, říkali jsme si v duchu v kavárně a cukrárně Berger. Jistě je zákon zbraň. Lest. Past. Trik. Byli jsme ještě v Praze a měli jsme roupy. Spravedlnost jsme si zjednávali sami. Společnost se mísila; vojáci, německé a české společnosti. Němčina byla v Praze vždycky druhý jazyk. Pokud by nás někdo oslovil, asi by se divil německé vyřídilce L. L.

K poslednímu stolku, kde byla cedulka „rezervováno“, přistoupili tři páni v občanských šatech, každý na klopě odznak s hákovým křížem, členové NSDAP, Národně socialistické německé dělnické strany. Usmívali se blahosklonně. Sebevědomě usedali, jako někdo, kdo má rezervován nejenom stoleček u Bergera, ale kavárnu, dům a město a zemi, Evropu, celý svět. Na stolku na ně čekala vázička s třemi rudými tulipány. Servírka jim uhlazovala ubrus.

„Sieg heil,“ pozdravili.

„Dobrý den,“ odvětila servírka.

„Už je večer a bude noc,“ řekl jeden z těch tří podrážděně a napomínavě. „Sieg heil.“ Dýchalo z něj pohoršení a pohrdání.

L. L. jim věnoval pohled. Připomenuli mu otce. Sedl si, aby na ně viděl. Pokračovali jsme v zábavě na obvyklý námět. O rovnováze čehosi mezi biologií a duší. Možnostech těla. O tvarech dívčích tělesných částí v podobě švestky, meruňky nebo oříšku anebo chlapeckých, jako hadička, když zpevní a usměrňuje v ruce, dopředu, nahoru a dolů nebo hloub. Na nic jiného jsme tolik nemysleli. Mělo to spoustu pojmenování. Přeříkali jsme si to. Nám to znělo normálně, učitelům (od nás) asi ne. Přišlo nám to k smíchu.

Měl jsem vedle nich, a proto, že kavárna se ve skutečnosti podobala vosímu hnízdu nebo minovému poli (a zároveň to bylo příjemné), pocit rovnováhy mezi biologií a duchem. Sbohem oškřivosti, skutečné nebo umělé. Na neshledanou méněcennosti,

taky opravdové nebo domnělé. *Auf Wiedersehen* přehnané úctě k německým zákonům, falešné jako odzbrojující. Němci byli mistři strachu. Povýšili strach na nezbytnost, jako kyslík. Postrašili nevinné a zatím nezatížené. Co jsem věděl nebo bytostně cítil už tehdy, že pro to musí člověk něco udělat. Něčeho se odvážit. Mírou člověka je čin. Vnitřní postoj. Jednání. Nenechat se ochromit strachem. Neudělat z něho dynamo, které se nabíjí tím, že se vybíjí. Obstát, nebo neobstát. Zkoušet to znovu. Nenechat se odradit. Počítat i nepočítat nebo pomíjet porážky. Zahánět strach jako dotěrnou mouchu. Jedna a jedna byly v našem případě tři a dohromady jsme vážili víc, než se dalo vyjádřit v kilech. Najednou se mi i psi Alberta Flussera jevili (třebaže jsem nad tím nejásal) jinak. Dokonce jsem chápal, co cítí L. L. k otci. Co se stane, až ho vypátrá. Zabít, nebo se nechat zabít. Neříkali Němci *Jedem das Seine*? Každému, co si zaslouží? Snad to tak má i musí být. *Es muss sein*. Každý Bobečkův patolízal to povýšil na životní heslo. Jsou věci, při kterých chodí člověk i sám v sobě po špičkách. Většinu si jich utají. Krutost je vlastnost číslo jedna. Nelze jí uniknout. Jako vítr. Když vane, fouká pro všechny. V člověku je obojí – bezohlednost i chápání nebo vlídnost. Dobro a zlo. Válčíme s tím ve dne v noci. To nejlepší v duši, povaze a v činech je ohled člověka k člověku. Slušnost. Je to pravda, co si myslela Adlerova tetička, že v každém člověku si udělal sídlo ďábel. Nedostane se vždycky ke slovu. Čeká, kdy mu to dovolí. Příležitost dělá zloděje. Začínal jsem maličko rozumět, čemu nerozumím. Čemu všemu se člověk nepřizpůsobí? S čím se smíří, nebo nesmíří? Existence je kompromis mezi morálkou a nemravností. Bylo mi na den patnáct.

Jak řekl minule L. L. Weltfeindovi: „Civilizace? Většina lidí nedělá, v čem si nedáváš nejmenší zpátečku. Představ si, že by všichni močili na rohu Belgické jako ty a tvoji psi. Buď rád, že

nejsou všichni jako ty. Víš, v co věří Arabové? Kočka má devět životů, pes sedmdesát.“

Vymezili jsme civilizaci negativně.

Objevil jsem si později, že když už člověk ví, jak prošpikovaná fízly je každá ulice, stavení nebo podnik, včetně židovské náboženské obce, hledá udavače i v lidech, kteří tak můžou vypadat, ale nemusí být. Musí být agent nebo informátor každý pikolík nebo šatnářka? Vlakový průvodčí, listonoš nebo kominík? Dopravní strážník i jeptiška? Okupantům, policajtům a těm, komu slouží, se to hodí. Stačí pověst, všeobecný strach. Lidi se vzájemně hlídají a vzájemně si nevěří. Nikdo se s nikým radši nespojí. I na úzkém chodníku se vzájemně vyhnou. Jdou si po svém. Chrání své křehké soukromí. Lidé jsou zlostní a nevrlí ne za to, co někdo je, ale čím by mohl být. Policejní ředitelé a vládnoucí úředníci a jejich sluhové si v Praze mnou ručičky. Všichni se bojí všech. Ušetří to lidi a peníze. Udělá to za ně policejní práci, i když se válejí v teplé vodě doma ve vaně, cucají limonádu a nechávají si služkou drhnout záda. I z Židovské obce v Maislově 18 se stalo hnízdo udavačů. O katolické a jiných církvích nemluvě. Nic nezproštuje viny ani bezvěrce. Všechny náboženské úřady a instituce jsou zranitelné. Včetně Židovské náboženské obce, kde se – podle pokynů *Zentralstelle* – sestavují transporty. Jinak je vymění kus po kuse za povolnější a ochotnější. Dávat dohromady transporty může znamenat, že zatím nepojedu. A tak dále. Kdyby náhodou Němci nařídili obci, aby sestavili do odpoledne popravčí četu, můžou dát na *Gestapu* nebo pražském obvodním velitelství ruku do ohně, že – na čestné výjimky – už v poledne budou mít dvě.

Hudba to zatlačila, ale nerozpouštěla. Dva saxofony, tři trubky a klavír, housle. Jako bílé a červené krvinky, dokud má člověk krev. *Žaluzie*. Potom *Parlez-moi d'amour*. A *Chambre séparée*.

Hezky se to poslouchalo. Nakonec hráli *Der kleine Postillion. Tramtarará...*

Nebylo lepší nemít rodinu? Být sám? Hráli šlágr *Já nechci miliony mít, být bohat není můj sen*. Zpěvačka přešla na němčinu. *Ich brauche keine Millionen. Ich brauch' kein Schloss nur zum wohnen. Ich brauche Musik, Musik, Musik. Nur eine ganze Kleinigkeit, die brauch' ich noch dazu. Und diese grosse Kleinigkeit bist du, du, du...* Námořníci tleskali. Jeden poplácal při tanci partnerku po (velikém) zadku.

Odpoledne pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler zjistil a dal to dál, že velryby žijí ve světě zvuků. Slyší signál jiné velryby i na vzdálenost deseti tisíc kilometrů. Hluboké vody oceánů jsou tiché. Hluk by velryby poškodil, možná zabil. Některé velryby se vrhají na břeh a leknou. Mlčení oceánu je tisíckrát tišší než tišina řek. O hloubce ústí řek do moře a přístavů nemluvě. Neměl tušení o tom, co zaznamenal ideolog Třetí říše Alfred Rosenberg do svého deníku po dvouhodinové rozmluvě s Hitlerem. „Tohle nechci zapisovat, ale nikdy to nezapomenu.“

Bavili jsme se o holkách, které si vyhrajou tím, jak kluka dráždí a pak nic. Ještě se diví, když si kluk vezme, co si myslí, že mu holka slíbila, aby nemusel skočit do studny s ledovou vodou. Bylo to bezva. Co pro někoho můžu udělat? Nejde to náhodou všechno velmi, velmi, velice a převelice dobře? Zapomínal jsem na nebezpečí. Na zdrženlivost. Na nejoblíbenější slova německého všedního dne v Praze, opakovaná na červených plakátech s černými písmeny a dole s podpisem protektora, generála policie a podobně. Za to a to odsouzen k smrti, popraven, zastřelen, stát a podobně. Pražská střelnice v Kobylisích nebyla daleko. Na konečnou tramvaje a kousek autobusem za vodárnou, nebo taxík. Bylo příjemnější vést debatu o biologii, duši a ženách, o rozdílu mezi žádostivostí a láskou a poslouchat přitom šlágry. *Sprich zu mir von Liebe, Mariu.*

A Du bist zu schön, um treu zu sein. Imitace světa a zároveň únik z něj. Čím déle jsme tu byli a hlouběji to nechali do sebe proniknout, tím méně jsme si uvědomovali, co nás obklopuje. Ano i ne. Kdoví, co se ze všeho dodatečně stane? Místnost voněla teplem a cukrem. Nasládlým potem, vínem a kouřem. Parfémy. Zpěvačka zpívala šlágr z filmu *Žena mých snů. Člověk není rád v noci sám. Láska je to nejhezčí. Víte, co míním...* A potom *Am Abend auf der Heide* a *Lerne lieben ohne zu weinen* a *Was du mir erzählst, hast von Liebe und Treu.*

„Myslíš, že se lidi už rodí zlí, nebo se to z nich teprve stane?“ zeptal jsem se L. L.

„Nechtěl bys náhodou nakopnout do žaludku?“

Flusser mě obdařil opovržlivým a nevěřícím úsměvem. „Chceš facku? Je ti už patnáct.“

Mlčel jsem.

„Žasnu,“ vyjádřil se Flusser. Být venku, neváhal si odplivnout. Byl jsem – i za něj – rád, že neplival. Podléhal civilizaci víc, než chtěl?

Skleničky zvonily. Flusser dal k lepšímu, jaké žužu má gorila. Menší než pěticentimetrová špulka černých nití. Velryba naopak objemné jako kanalizační roura, od podlahy ke stropu, tři metry. Kolibřík má žužu desetkrát menší, než kolik měří od zobáčku k ocásku. Kde a jak si v říši přírody stojí člověk? Dvanáct, šestnáct centimetrů? (Za sebe.) Jak se měří dívčí a ženské žíží? (Švestka, žemle nebo oříšek. Mušlička, ouško, otevřená jizvička. Vystrčená špička jazyka z pootevřených úst.) Po *So wie ein Lied im Winde verweht* přišla přestávka. Pak hudba hrála *Du liegst mir im Herzen* a *Muss ich denn*. Němci zpívali. (Ti tři s odznaky také. Vzájemně se přehlušovali.) Vypadalo to jako rodinná slavnost.

„Až bude po válce, uvidí mě tu denně,“ řekl jsem.

„Jo, nastěhuj se sem,“ souhlasil Flusser.

„Bezva,“ přisvědčil jsem.

„Můžu to pro tebe zařídit,“ slíbil L. L. „Nemáš snad dneska narozeniny?“

„Jo,“ vydechl jsem. Stoupla mi krev do hlavy. Bylo mi příjemné teplo. Vnímal jsem družnost, kterou si vzájemně poskytují kamarádi. Čím spojuje spiklence nebezpečí. Jak si přátelé vzájemně dokazují odvahu. Čím jsou ve třech silnější a spolehlivější než každý sám o sobě. Čím kamarádi připomínají spojené nádoby.

Nejprve jsme si ženských moc nevšimli. Pak se nám jich pár začalo líbit. Nakonec jsme něco, co se nám líbilo, našli na každé. Některé si musely kupovat ošacení v krámě pro malé lidi. Děvčeti naproti Flusserovi se draly prsy z živůtku jako dvě bílé špulky.

„To bude kojná,“ prohlásil L. L. „Mohla by mi dát napít. Náhodou jsem to okusil. V autobuse na zadním sedadle. Měla víc mléka, než malé vybumbalo. Začalo ji to bolet. Ulevil jsem jí z obou. Jako sladké kondenzované mléko. Měla chutná, velká bílá prsa.“

„Kupuje si asi ráda všechno o dvě čísla menší.“

„Jak říkal můj fotr,“ dodal Flusser. „V baru se nejdřív dobře rozhlídni. Najdi si, která ženská je nejošklivější. Jakmile se ti začne líbit, jdi domů.“

Pak řekl: „Když se ženský zdá o rybě, bude mít dítě.“

„Stačí, když se jí zdá o pánských kalhotách,“ řekl L. L.

„Viděl jsem kresbu ryb,“ přidal jsem se. „Ohýbaly se do kruhu, aby se ocas dotýkal tlamy. Kapala z nich voda.“

Některá děvčata se tvářila urputně. Maskovala nedostatek jistoty? Patřila k nejmladším. Bylo mi jich líto. Usmívat na ně jsem si netroufal. Musela by se usmát první.

Hráli jsme se slovy, s jejich hodnotou nebo bezcenností anebo neurčitostí, zvukem. Tím, co naznačovala, symbolizovala. Slova sloužila každému, kdo je pronáší. Tajuplné předivo existence. Člo-

věk řidič. Co dává slovům sílu a co jim bere hlas, dech a smysl? Mají duši, kterou jim člověk vdechne, nebo které je zbaví? Myslel jsem na dobrou a nedobrou duši slov. Slovo světlo. Slovo tma. Dobro. Zlo. Soumrak. Noc. Svítání. Nebezpečí. Zrada. Podlost. Osud. Mali Kirsten Nováková. Těhotenství. Mateřské mléko, kterého se Pepe napil v autobusu na zadním sedadle z obou prsů ženy s velkým poprsím. Padesátimilimetrové embryo se skrčenýma nožičkami, kterému už tluče srdce. Vídeň. Židovská a německá babička Mali Kirsten Novákové, Amálie a Kirsten. Protekce. Sny. Snění. Slova lze vnímat jako bytosti. Snad jsou. Jen slyšitelné, hmatatelné a viditelné, nebo neviditelné, neslyšitelné, nehmatatelné. Někdy na sebe vezmou podobu dopisu. Jako jediné psaní Mali Kirsten Novákové na adresu L. L. z Vídně.

Nebála se psát. Byla lehkomyšlná, statečná a živočišná. Proč mu psala jen jednou, ačkoli znala dresu? Neodesílala to?

Nebo jsou slova jako oříšek, který obsahuje jádro? Celý svět, nebo jeden příběh?

„Ženský jsou zlatý tele,“ soudil Flusser. „Můžeš se k nim modlit. Než tě zákonodárci odeženou.“

„Spíš zlatý rybky,“ namítl L. L. „Musíš je chytit a zase pustit. Za to ti splní přání.“

„Dřív se prý lidi rodili jako cikády,“ řekl Flusser. „V zemi. K výživě jim stačilo slunce a vzduch. Nejedli, nepili, jako plní lilie. Plodili se, jako se usmíváš. Já a my bylo jedno.“

„Já slyšel, že dokonalý je na světě jen kruh,“ řekl jsem.

„A co nejde?“ vznesl Flusser.

Pepe myslel na něhu a symetrii, nádhernou chuť dívčího mezi noží. Na svou náklonnost, slabost a posedlost, vášeň. Co vypadá jako mírně pootevřené rty a povystrčená špička jazyka. Byl ctitel, obdivovatel. Vychutnávač. Nesl si v sobě od minule do příště. Ne-

úplnost a doplnění. Vzpomínku na živé teploučké maso. Důkaz, že život je skvělý. Bezva. Co pro tebe můžu udělat?

Na parketu tančily dva manželské páry. Hráli *Gebundene Hände*. Vyrželi jsme sedět a bavit se. Sledoval jsem tři pány od policie. Nevypadali, že přišli kvůli nám. Několikrát o nás zavadili pohledem a přešli ostrížími zraky k dalším stolcům. Vypadali jsme mladí, to nám pomáhalo. Nejstaršímu L. L. bylo sedmnáct. Teď hrála kapela *Man sieht nicht einer Frau ins Herz*. Ve šlágrech zněla němčina hezky. Další byl *Die Nacht, die Musik und dein Mund*. Představoval jsem si ženská ústa. Jen za sebe jsem věděl, při čem, jak. (Je to pořád se mnou.) Myslel jsem na Mali Kirsten Novákovou, Pepeho. Jak si pochvaloval její pusinku.

L. L. se zvedl. Šel tančit.

Viděli jsme, jak holka, co tančila s L. L., dala předchozímu uchažeči košem. Tenhle tanec netančí. Dívala se na L. L. Dělal, že si toho nevšímá. Zaznamenal to.

„S někým si nemůžeš dovolit jít dvakrát,“ prohodil, když do-
tančili.

S pohledem na tloušťka, který dostal od tanečnice kopačky: „Bude tvrdit, že je lesba, frigidka nebo kurva. Víš, jaký je podle Mali Kirsten rozdíl mezi kurvou a děvkou? Kurva jde s každým. Děvka taky, kromě s tebou.“

„Jsem rád, že to tak vidíš,“ řekl Flusser.

„Když ti řekne ano, jsi pyšný. Když ti řekne ne, uleví se ti.“

U vedlejšího stolku se bavily tři dámy. První uvedla: „Zeptala jsem se tchyně: Není to krása být žena pro všechny? Nemají zájem se o to hezčí a lepší podělit všichni? Není to jako lusknout prstem a dát jim tolik za tak málo? Dívala se na mě jako na kurvu. Mám o sebe šidit i ty, co si mě zaslouží? Chovat se jako Popelka? Dávala mně znát pohledem, koho si asi její syn vzal. Přitom můj tchán

je sukničkář. Jedinou noc není doma.“ Pak řekla: „Moje tchyně je nejnechutnější netvor; měla bych říct: dračice. Jsem k ní nejsladší, nejmilejší, nejlaskavější, jak svedu. Její synáček, i když ví, jak se mnou jeho matka zachází, neví, jak z toho. Neptejte se mě, proč to dělám. Je to pořád matka, která ho porodila; žena, která ho stvořila a nikdy si ho neudržela, i když chtěla. Dala mu – možná – první lásku. A přála mu – a sobě –, aby selhal s ženou a hledal útěchu zase u ní. Jistě, ano i ne, ale u mé tchyně vždycky víc ano, můžete se vsadit. Každá matka, i proti své vůli, vlastní kus svého syna, maso jejího masíčka, srdce jejího srdce, klín jejího klína. Krev její krve. Syn, kterého už se žádná žena tak plně nezmocní. A když, nikdy ho nedostane natrvalo a cele. Nehodlá se toho jako matka vzdát. Vidíte, že bojuju proti duchům, které si drží v hlavě, jako by si je zároveň nosila ve svém lůně, které je už dávno jalové, možná právě proto. Jak mám být za takových okolností úplná? Dělají ze mě kurvu. Jsem z toho nemocná. Hysterka. Začínám tomu věřit. Jsem hotová si za každé číslo doma dát zaplatit.“

Druhá dáma podotkla: „S tím můžete bojovat, má drahá. Jistě to není trvalý stav. Nesmíte být tvrdohlavá.“

A první: „Jsem k ní sladká bez ohledu na to, co mi už provedla a ještě vyvede. Je to štěstí, když vás nenávidí. Víte, na čem jste. Ujasnila jsem si na jejím případě, co to je civilizace, chování. Někoho nenávidět a jednat s ním jako dřív. Ano? Zajisté. Opravdu? Zajímavé.“

Třetí dáma mlčela. Nedožvěděli jsme se, co si myslela. Druhé dvě rozmlouvaly o svatbě, kterou třetí prohlásila za blamáž. Několikrát padly výrazy o „katolické děvce“. Cokoli tahle povedená rodinka podnikne, skončí fiaskem. Dožvěděli jsme se – říkám skoro, protože naši pozornost přerušilo něco jiného – jak se druhá rodina dívá spatra na rodinu té první dámy, ze které dělala tchyně

kurvu, ačkoli rodina (první dámy) má víc peněz. Uvidí se, kdo komu může být užitečnější. Není všem dnům konec. Prošuškaly by se až ke svatební večeři, nebýt toho, že tři pánové v kožených kabátech se přiblížili ke stolu Němců s nacistickými odznaky. Dámy nezmlkly. Muži pokračovali volným krokem ke stolku. Šel mi mráz po zádech. Černý Pepe vytácel svou partnerku líčko na líčko. Šťastně se smála. Tlačila mu ruku dolů. Sledoval jsem každý pohyb těch tří. Uvítali se s muži, kteří popíjeli šampaňské z vysokých pohárů. Číšnice dolila do vázy s tulipány vodu.

Vrchní sebrala z pultu u baru jídelní lístky. Páni u stolu povstali, aby se pozdravili. Obstoupili – teď všech šest – dva muže, kteří seděli sami u stolku, zkroutili jim ruce dozadu a nasadili želízka a vzápětí je odváděli.

Neušlo to číšnici, šatnářce, Flusserovi ani Černému Pepemu. Napadlo mě, že maďarsky se řekne čajová lžička *teáš kanál*. Dámy u vedlejšího stolu se zarazily a utichly. Strašili je náhle odlišní duchové, jiní démoni. Na rozdíl od neviditelných rodinných duchů ti bezprostřednější a hmatatelnější. Najednou zase všichni věděli, že je v Praze popraviště.

Někdo dal znamení hudbě. Kapela spustila *Fahr mich ins Glück hinein*. Tři členky orchestru zpívaly na mikrofon. Na parketu nikdo nic nezapozoroval. Partnerka Černého Pepeho se na něj tlačila hrudí a klínem. Téměř se prohnula. Musela víc vnímat Pepeho i sebe. Tiskl si ji na hrud'. Dotýkali se dole. Šel mi mráz po zádech. Báł jsem se pohnout, ale zároveň jsem se styděl to na sobě dát znát.

Párkrát Černý Pepe dosáhl na své taneční partnerce při otáče na brokát na prsou, prsty i dlaní.

„Nejsou prostitutky požehnání světa?“ zašveholil Flusser. „Kde bychom bez nich byli?“ Odpověděl si beze mě: „Dělali bychom si

to sami a postupně vymřeli. Zahltily by tě závazky. Jsou bezva. Co pro tebe můžu udělat? Jde to dobře.“

Něco mě škrtilo v hrdle. Flusserem to nehnulo.

Dal si v duchu jedničku z biologie. Pozval sem v duchu i otce Hadry kosti kůže, podělil se s ním a vzdal mu čest. Uznal jsem jeho chladnokrevnost. Vrátilo mi to kuráž. Už jsem neměl tak malou dušičku. Nakonec – nezatkli mě nebo někoho z nás tří. Flusser bral otce v duchu s sebou, když kálel do vojenských motocyklů.

Pepe doprovodil partnerku na konci šlágru k jejímu stolku, dvorně se uklonil a pomalu přešel k nám. Zaznamenal, co se stalo. Pohodlně se posadil. Místo nohu přes nohu si dal špičky a paty k sobě.

„Kolik je hodin?“ zeptal se.

„Kolem deváté,“ odpověděl jsem.

„Není čas, abychom to zkusili jinde?“ zeptal se.

„Nic proti tomu,“ chápal Flusser rychle jako správný zlodějíček a syn starého Hadry kosti kůže. Pak řekl: „Vypadá to, že tady už Gestapo svou večerní směnu skončilo.“

„Možnost,“ řekl Pepe, jen tak.

„Neobviňuj,“ řekl Flusser.

„Jak se točí svět?“ zeptal se mě Pepe. „Rychle, Prcku,“ odpověděl si. (Chápal jsem to jako napomenutí, upozornění a varování.) „Proto musí člověk umět včas zastavit. V nejlepším přestat. A včas vyrazit. Kdo uteče, vyhraje. Jdeme.“

L. L. kývnul na vrchní. Přišla s koženou taškou jako tahací harmonika. Spočítala nám devět pudinků a tři limonády.

Pepe srovnával peníze na mramorový stoleček. Přidal spropitné. Zeptal se jí, jestli by to v Maďarsku stačilo. Usmála se na něj vděčně, vyzývavě, a bylo v tom ještě něco, v čem je rozdíl mezi úsměvem ženy a muže a toho, kdo dává a bere. Věděl jsem už od

L. L. a okresního rabína Cytrona, co je to umění dávat a komu a jak. Nebylo to moc peněz. (Alespoň bude vědět, že si svých mincí vážíme. A že jsme k nim nepřišli lehce.) U šatny jsme neměli potíže. Po schodech jsme šli zvolna.

Rozhlíželi jsme se venku. Bylo to jedno z mnoha zatčení, které mělo večer *Gestapo* na programu. Všichni si dovedli představit, co se stane. Střelnice byla u vodárny na konečné čtrnáctky. Na povrch vyplula druhá podoba existence. Ponorná řeka. Cítil jsem, jak mi buší srdce. Bylo dobře být s Flusserem a L. L. Vykročili jsme. Připadal jsem si jako provazolezec, který se baví na laně vysoko nad zemí s tyčí nebo bez tyče v rukou, aby udržel rovnováhu, opatrně našlapuje, krok co krok, a baví ty ostatní, ale v jehož přítomnosti, na dohled, se někomu hrouť svět, existence, a že to tak asi bude i nadále. Jedni se vrhnou na zábavu jakoby nic a těm druhým půjde v téže chvíli o krk; první budou tančit, pít a zpívat nebo si – pro jistotu – ničeho nevšímát a druhé, o pár ulic vedle, v Bredovské, budou stejnou minutu mučit, vydírat a ponižovat, než je zabijou. Němci v Praze neměli nikdy daleko k sekyře i kulce nebo konopnému provazu.

Bylo poměrně brzo. Šli jsme dolů po Václaváku, nejhezčím bulváru a korzu na světě, minuli Cariocu, z jejichž oken v prvním poschodí vyrážela hudba, zahrnuli u Myší díry na bývalou ulici 28. října, podél někdejšího krámu Viliama Felda, koberce, záclony a korková linolea, a vpravo u někdejšího židovského obchodního domu Ara směrem do Perlové. Náměstí a ulice byly jako brána světa a noci. Šlo se nám hezky. Vníмали jsme z města krásu, která nebyla ani místním lidem, ani Němcům lhostejná, a novým německým kolonistům, mělo jich být už tři sta tisíc, vojákům i turistům stačilo zahlédnout, čím pro nás znamenala kotvu i pohyblivý písek. V drogerii prodávali „nejvěrnějšího průvodce žen“ z kaučuku

v pootevřené dlouhé krabici. Korzovala tu děvčata v kartounových šatech. Před bývalým krámem V. F. se opírala o barák žebračka s berlou, v potrhaných rukavicích bez prstů. Držela v ruce červený emailový hrnek a druhou se tloukla do temene hlavy.

L. L. se prohrabal v kapsách u kalhot. Vytáhl korunu a hodil ji do hrnku. Byl prázdný. Slyšeli jsme, jak cinkavě dopadla na dno. Stejně jsme to udělali s Flusserem. Žebračce bylo čtyřicet, vypadala na sedmdesát. Obestíral ji pach. Tloukla se dál pěstí. Vydávalo to dutý zvuk. Upírala zrak dovnitř. Viděl jsem ji tu několikrát. Někdy před ní ležely na chodníku drobné, kterých si nevšimla. Drželi jsme se vedle sebe.

O pár domů dál poklepávali kluci na bedýnky s čisticím nářadím. Měli jsme vyleštěné botky. Vypadali jsme jako do synagogy. Minuli jsme pár nalíčených holek naproti taxíkům.

Mezi Můstkem a Perlovou si dávalo dostaveníčko vícero cvoků. Ohlížel jsem se, kde je ženská, která chodila s ruksakem, aniž se dívala vlevo vpravo, a trousila: „Dneska se zase vraždilo.“ Byla jen otázka času, kdy ji sebere *Gestapo*. Jednou ji zastavil civil. Obořila se na něj: „Nevíte, že mám papíry na hlavu?“ Varoval ji, aby si dala pozor. Nechápala. Pomatené v německých ústavech pro chromyslné vraždili jakožto neúčinné jedlíky. Teď mi tu chyběla. Taky tu bylo někde cikánské dítě, které vyklepávalo vařečkou do popelnice rytmy, a chlápek, co spouštěl provázek do kanálu, že chytá ryby. Jednou jsem tu potkal člověka, který před sebou držel na papundeklu namalovanou klec a v druhé papírovou masku orangutana, kterou si dával před obličej. Vypadal, že je v kleci.

„Víš, co to je volná láska?“ zeptal se L. L. Flussera.

„Žádná láska není volná,“ odpověděl Weltfeind. „Je to jen iluze. Vždycky tě to stojí.“

„Možná,“ prohodil L. L. „Uvidíme.“

„Rád zaplatím,“ řekl Flusser. „Pak mám dojem, že mi to na beton patří.“ Ale dodal: „Nebo ne tak rád. Mám to radši na dluh. Na věčnou oplátku. Nebo zadarmo.“

„Jak kdo, kamaráde,“ řekl L. L. „Kde a kdy. Neříkej mi, že by sis nedal rád zaplatit.“

Všiml jsem si, že každý je na svém, oba originální. Až na to, že kdykoli kdokoli o někom vyprávěl, přizpůsobil si to svému kopytu. Takže když o někom vykládal Flusser, podobali se všichni, které si vzal na paškál, Flusserovi. Podobně tomu bylo s Lusterem Lieblingem, Volpim, Narciskem, včetně Plešouna a Bobečka Máhlera. Je to tak, že všichni vidí jen sebe a ty druhé brýlemi sebe sama, a tak každý projde sítem někoho, kdo o něm vypráví, a ztratí svou podobu a získá tu jeho? Všechny kry, ačkoli vypadají stejně, jsou ve skutečnosti každá jiná?

Vrátila se mi představa bláznivé třicátnice s ruksakem. Co ji znepokojovalo. Proč vykřikovala: „Dneska se zase vraždilo.“ Nebyla daleko od pravdy.

Ze šantánu, nad kterým byl hodinový hotel, vycházel z otevřeného okna v temnu vřískot. („Co od tebe chtěl?“ „Platit maďarskými penge.“)

Na ulici jsme se cítili volněji. L. L. se rozhlížel po Perlové. Na konci ulice se rýsovaly ze tmy sloupky podloubí, které se mohlo změnit v bludiště. L. L. se ke mně obrátil.

„Chceš, abych ti vyjednal dáreček k narozeninám?“

Nezapomněl, že je mi patnáct. Byl bych radši, kdyby to vypustil. Hrnula se mi zase krev do hlavy. Znělo to sugestivně, jak by řekl Narcisek. Cítil jsem chuť jídla, vína, pohledy očí, které ničím nehrozily. To bezstarostné, s čím se dá existovat. Co člověka baví, o co se rád podělí. Nepoznal jsem, že je to jen za peníze.

„Ani ne, zatím,“ zmohl jsem se. „Díky.“

„Nemáš na to koule?“ chtěl vědět Flusser. „Máš strach, že mají zuby mezi nohama? Nebo nahoře i dole nemocný dásně?“

Pod podloubím bylo živo.

„Je to na mně,“ dodal L. L.

„Chceš přidat?“ zeptal se Flusser.

„Až příště,“ zmohl jsem se ještě.

„Vyjednej to pro mě, jestli je znáš,“ navrhl Flusser.

„Co když má hemeroidy?“ zkusil jsem to.

„Kdo je nemá? Lepší než potíže s dýcháním,“ utrousil Flusser. „Nebo průjem. To bych ji vyhnal. *Dneska ne, synáčku...* Musí mít klouby, dásně a sliznice v pořádku. Šarm, jak se sluší a patří. Abych si napřesrok nemusel ždímat mozek. Všechno začíná a končí v mozku. Musí mít končetiny správně vytvarovaný. Ani hluboko, ani mělko.“

„Pánové,“ oslovila nás tělnatá. „Dělám to moc dobře. Trochu lásky bez práce? Pohodlí.“ Nastavila pootevřené rty. Při kouření vypouštěla kroužky. Pomohla si dlaní, ze které udělala tunel.

L. L. ji nechal odpochodovat. Pár kroků dál přesvědčila v podloubí se sloupem o svých přednostech staršího pána. (Měl kabát až po kotníky, boty s kamašemi a skřehotavý hlas.)

„Nekoušu,“ řekla. „Jsou oba bezzubí, to nemůže být na škodu,“ usmívala se.

„Doufám,“ odpověděl třaslavým hlasem starší muž.

„Toho nemusí ani ukecávat,“ vyjádřil se L. L. „Ty nejlepší čekají na nás. Kam se ukryly?“

Někdo nabízel, čemu jsem nerozuměl.

„Velká prdel, základ rodinného štěstí,“ řekl W. F.

Špicoval jsem uši.

Začali jsme se opakovat.

Do hospody s kulečníkem a hernou v zadní místnosti chodili ze štaflu taxikáři. Měli vedle vyvěšeného jídelního lístku ceník

lásky. Psacím strojem zřízenci dopsali, co se neprovozuje. Odhadoval jsem poměr uvázaných kravat k těm ledabyle uvolněným. Překrvené i bledé tváře. Chování hostů. Jak spolu navazují kontakt. Šperky a šaty a střevice jako šupinky. Dusno. Dlouhé, krátké, skoro žádné vlasy. Stoly, židle. Viditelné i neviditelné dámské prádlo. Některé holky se oblečením podobaly papouškům. Nohy, ruce, někde ekzém nebo stroupky a vyrážky. Mohl jsem si domyslet, pro co si většina hostů přišla. Mají na to maličká *chambre séparée* v prvním poschodí. Už se nám nechtělo dovnitř. Dali jsme přednost čerstvému vzduchu.

Počítal jsem sloupky podloubí. Devětadvacet. Šlo dozadu. Přestal jsem počítat. L. L. zamával dvěma děvčatům. Prohodil, že vypadají nesobecky. Co? Jak? Opáčila jedna. Nebesky. Má společnost, dodal L. L. Slavíme narozeniny. Žádné černé myšlenky. Jsme zlaté rybky, vytáhnout síť. Všechno nám bezvadně vychází. Máme ve společnosti úspěch. Dobře. Bez starosti. Prošli jsme vodou. To se nevytahujeme. A když, tak trochu. Nenecháme zásadně žádnou holku trpět. Nebráníme se totálnímu nasazení ani pracovnímu soupeření. Naším heslem je bez peněz do hospody nelez. *Tělo to žádá, tělo to potřebuje*. Jsme pro svornost a bratrskou a sesterskou lásku ve dne v noci. Nevyhneme se žádnému užitečnému opatření. Na holkách oceňujeme a vyznáváme, co náš vzor a znalec žen Giacomo Casanova. Čeho se bojíme a komu se vyhýbáme, jsou jen tlachavé holky, slepice v sukních. Přísavky. Lasičky. Ovčí mezinoží.

L. L. si pouštěl pusu na špacír. Takhle jsme ho neznali. Oddělilo nás to od cukrárny Berger, k čemu došlo. Odhadly nás rychle. Měly za sebou línou sezonu. Asi v nás měly malou důvěru. Nepřeceňovaly naše hmotné statky.

„Myslíte, že jsme Armáda spásy?“

„Žádněj strach,“ řekl L. L. Zacinkal v kapse drobnými. Pak vytáhl svazeček papírových peněz, naslinil si palec a ukazovák a rychle je přepočítal.

„Nemáme žádnou banku,“ řekla druhá. „Nesbíráme starej papír.“

„Máte marky?“

„Kdo nabízí bezcennosti?“ pravil L. L.

„Nejsme v Africe,“ dodala první. „Za banán nepracujeme.“

Proboha, myslel jsem si, nejsou kapínek drzé, dámy? Banány mohl mlsat tak leda Afrika Korps.

„Zadarmo ani kuře nehrabe,“ vysvětlila druhá. „Nabízíme vám zážitek. Krásnou iluzi. Tělo, na které se můžete dívat lupou.“

„Můžete nám ukázat seriózní měnu?“ tázala se první.

Mluvily s námi opovržlivě, zároveň přátelsky, ještě s nadějí ve výsledek.

„Peníze na dlaň,“ řekla první.

„Malá jistota lepší než velký zklamání,“ doplnila druhá ve slohu tlachavosti tet. Obě se chichotaly. Snad se na nás předem nedomluvily? Bavily se?

„Samozřejmě,“ pronesl Černý Pepe. „Jsem předseda spolku milovníků vína a dam a vím, co se sluší a patří. Nic není zadarmo. Ani hrabání kuřátka. Nechci si koupit encyklopedii, ale udělat někomu radost. Mám za sebou tříměsíční zkušenost z práce v bance. Naše spořitelna, spolehlivá záruka na život. Vyjeté koleje, slečno. Zakončení peněžitou odměnou, případně dobrým jídlem. Podle výběru. Kufry s mamonem jsme nechali na nádraží.“

Stále jsme se jim vzdalovali.

L. L. oslovil venkovskou holku, která vycházela z lokálu v podloubí. Musela se chvíličku rozkoukávat. Zeptala se věcně i přátelsky a s částečnou nedůvěrou, co tak elegantní trojice hledá v Perlové v tuhle hodinu.

L. L. ukázal na Flussera. Je „daleko od maminky“. Potřeboval by „trochu lásky“. Za chvíli nám jede vlak. Jsme z venkova. Vyjeli jsme si do sídelního města povyrazit se, než mu uteče pohádka mládí. Osud mu dal málo lásky. Jasně? W. F. je syn majitele pivovaru, tatínek ho zrovna prodal. Se synáčkem se rozdělil o tržbu. Má za sebou i před sebou dalekou cestu. Dobré zprávy o penězích. Nemůže z toho mít nepříjemnost.

Věnovala Flussеровi pohled. Opravdu? Někdo si zpíval: *Ručičky, nebojte se, vy makat nebudete...*

Zapadli s Flussерem do průchodu. K narozeninám mu to udělá k vůli.

Za dvě minuty byli venku.

„Šlo ti to rychle,“ řekla.

„Chtěla bys nekonečnej příběh?“ poznamenal Flussер.

„Doktor mi doporučil mužské hormony,“ dořekla.

„Těch mám,“ vytahoval se Pračlověk.

Flusser, jak se vyjádřil, dostal dáreček, který mu ani nemusela balit. Měl ve tváři úsměv. Užitek, který přináší náhoda. Radost ze života. Vyzařovala z něho pohoda samečka. Inspirace. Vychutnal to v mžiku, bez nejmenších výčitek. Nikoho, ani sebe, u toho nezdržoval. V jeho očích nebyla postranní myšlenka. Děvče si přešláplo beze slova. Opřelo se o sloup s postranními hodinami. Dostala od něj medicínu předepsanou lékařem bez diplomu, a ještě mohla čekat odměnu.

„Co pro tebe ještě můžu udělat?“ zeptal se Flussер.

Černý Pepe jí dal dvacetikorunu, aby neměla potíže. Všiml si postav ve stínu.

„Bezva,“ řekl Flussер. „Díky.“

„Šlo ti to rychle,“ řeklo děvče.

„Velmi dobře,“ opravil ji Flussер. „Bezva.“

„Je to hezký, když to někdo potřebuje.“

„Jasně. Dobrý. Jsi perfektní.“

„Vidím, že jsem ti něco objevila,“ řeklo děvče.

„Bezva,“ potvrdil potřetí Flusser. „Jako ten polský generál. Nevzal bych od holky ani pětník.“

Ještě řekl: „Jsi rychlík. Expres.“

„Mám ráda vyhladovělé a pohotové. Jsi už doopravdy muž.“

„Jasně, kdo ne? Pochybovalas?“

Odkolébala se přátelsky na roh. Něčeho jí muselo být líto. Obstoupili ji muži ve stínu. Slyšeli jsme je. Odevzdávala tržbu?

„Ublížujou ti?“ ptal se nahlas jeden z pasáků.

„Jsou v pořádku,“ odpověděla.

„Jen holka tě naučí, že i stát na místě můžeš hodně rychle,“ řekl L. L. Dodal, že v téhle ulici vydělávají peníze i otcové. (Ozvěna toho, z čeho ho kdysi podezíral Plešoun.) Holky byly stereotypy. Mohly zastupovat jedna druhou.

Pořád se mi připomínala lítost nebo stesk, váhání, které mělo Flusserovo děvče na pár vteřin v pohledu. Měla mladé oči, nepochlá víčka. Na rtech náznak opovržení. Přes prsa těsný svetr, rozepnutý lehký kabátek. Krátkou sukni, bez spodního prádla. Koutky úst nakonec svěšené jako sumeček. Veliký kapesník, snad šátek, kterým si bez ustání otírala rty a bradu.

„Tady nikdo velkou zlatou rybu neuloví,“ vyjádřil se Černý Pepe. „Zprávy o lásce jsou tu tak tak. Obrnil jsem se trpělivostí.“ Vyčlenil se ze zájemců o placenou lásku?

Cítil jsem neznámé nebezpečí. Zdálo se mi, že za každou zdí, sloupem a stínem nebo portálem číhá nuž, železný boxer, revolver. Pěsti. Neviditelní pasáci. Dal bych přednost dennímu světlu.

Neřekl jsem slovo. Skrýval jsem, jak se cítím nesvůj.

„Je prima počasí,“ utrousil Flusser do tmy.

„Bezva,“ řekl jsem.

„Tady se každé ženské objeví, že už není mladá ani nebude krásná,“ podotkl Černý Pepe.

„Jak říká Liana, přijde den, kdy budou všechny ženský krásný,“ vyvracel mu to W. F. „Nikdy nebudou starý.“

„Jasně,“ souhlasil nečekaně Pepe. „Kdo by se toho nechtěl dožít?“

Myslel si svoje. (Po mrtvých ani pes neštěkne.)

Cítil jsem ve vzduchu, co nemá začátek ani konec. Vyčleněnost. Vykolejenost jako normál. Existence, nepatříčnost. Jistě je v tom čas, který už uplynul. Přichází jako vítr. Přidává se k tomu ostatní. Osud. Děvčata, kterým se nikdo k ničemu nezavazuje. Proto jsou nejvyhledávanější? Obvykle (už vyprázdněné) co pro tebe můžu udělat? Bezva. Dáš mi slušnější typ? Jde to moc dobře. Nemám si na co stěžovat. Komu patří svět, když ne nám, alespoň na chvíli? To taky přejde. Co je, co není. Co lidi můžou, musí. Smí, nesmí. Mohou, neměli by. Co by rádi. Chtějí. Proč? Proč ne? Byla to závrať, kolotoč, který nedoprovází hudba. Pouťová muzika bez pohybu. Existence. Před chvílí v tomto městě, dnešní večer, někoho zatkli a budou ho vyslýchat, mučit, aby prozradil spolubojovníky, než ho zastřelí, a jeho rodina se chvěje hrůzou, kdo přijde na řadu. Holky, které to možná zajímá, ale nemají kvůli práci čas. Šlapky jako tolik jiných, jinak, jinde; nejsou svině. Neprodávají charakter, nevráždí. Prodávají tělo. Sliznice, ústa, ruce, některá, někdy, zadeček. Lidi, které to vykolejí, a tisíce, které nevykolejí nic. Budou žít a jíst a pracovat a vydělávat od pátku do pátku a pít pivo a bavit se jako včera a zítra. Chovat králíky, chodit na fotbal. Co mají dělat? Jejich obranou je lhostejnost. Nejrozšířenější spoluzločin člověka.

Tmavnoucí večer, přicházející noc. V Perlové ulici snad už od nepaměti. Podloubí připomínalo základy ztemnělého hradu. Bylo mi patnáct. Měl jsem kamarády. Slavil jsem třetí válečné naroze-

niny. Špatné? Ani zdaleka. Výtečné. Všechno mně vychází. Bezva. Dobře. Velmi dobře. *Ausgezeichnet*, jak říkají Němci. Co pro tebe můžu udělat? Snad si nemyslí jen nacisti a Němci, že jsou jediní, co si mohou dovolit všechno? Už jsme byli všichni trošičku rasisti, vyvolení vlastní volbou, jako oni. Němci a nacisti pro nás byli jedno. To se ví, věděli jsme, že ne všichni Němci jsou nacisti. Jen všichni náckové byli Němci. Ještě tu byly naše maličkosti. Dovedli jsme se přizpůsobit. Příště si takhle vyjdeme na kopanou. Na Spartu nebo Slavii, na Klokany, na Bohemians. Fotbal Němci nezakázali. Za války, proti všem zákonům, jsem viděl – bez hvězdy – třikrát Viktorii Žižkov, na malé tribuně k stání. Na Viktorce je všechno malé, tribuny, hřiště i vstupné. Pět korun. Fotbal, tančírny a volná ulice nám něco říkaly. Carioca. Cukrárna a kavárna Berger. Myšák. Perlová ulice. Stačí, aby nás nikdo nepoznal, neprozradil nebo neudal. Osobní práva? Jen kolik si jich člověk dovedl vzít, od kterých se nenechal odstříhnout. Šlo o to, propašovat se. Vnutit se do relativně normální společnosti, o které se na Barrandově natáčely české a německé filmy s Adinou Mandlovou, Lídou Baarovou a Natašou Gollovou. Dá se žít i na okraji propasti nebo sopky, i když ne bezpečně. Kdo stojí o nudné bezpečí? Nikdo nás nemá rád. Ať si trhne nohou. Svět se ochladil pro všechny. A jestli ne úplně, prosím. Mohli jsme existovat ve svém odděleném světě, vyčlenění, nepatříční, odsouzení bez viny, v německých očích oškliví, smradlaví, a podnikat výpravy. Kam se na nás hrabou středověcí rytíři.

Flusser si pročesával hustou kštici prsty. Nemyl si vlasy. Oči mu matně svítily. Ulevil si, jak se patří. Za dvě minuty a dovnitř. Nemusel vážit svou ošklivost proti šerednosti druhých. Věděl o nosech. Špičaté, zaokrouhlené a zploštělé, hranaté, orlí a supí, zakřivené, hrbolaté jako sedlo, okurka, cibule. Rozplácené, s rozbitou chrupavkou jako hezoun Porgess. Boxoval. Pokud šlo o něj,

charakterizovala také jeho nos rozbitá chrupavka. Rty: odulé, negerské, otlemené, tlusté a tenké, vystouplé. Uši: mušle, malé, velké a odstávající, ploché a tak dále. Pro Němce máme také psí nosy a ploché nohy. Milostpaní Felicie Freudfeldová kotníky jak nohy od šifonéru a nos jako znojenskou okurku. Tu největší, nejtlustší, nejdelší. Volpi kanáří nožičky. Na ty mu cvičení s pružinami nepomohlo. Vždycky to nejhezčí. Pro Němce krasavci naruby. Pletli se mi do toho podvodní rabíni, z nichž jednoho objevil Volpi v Praze. Rychle dostudoval, naučil se hebrejsky. (To musel.) Udělal rabínské zkoušky za přivřených očí zkoušejících. Od přírody líný, zmlsaný a pohodlný. Správně umatlaný. Košile samá mastná skvrna. Mohl by to dotáhnout na hlavního zemského rabína? Kolik lidí dostane, co chce a po čem touží? Někdo dokonce, i když se zasnoubí nebo ožení (a dvakrát rozvede). To mu nezabrání udělat pár dětí. Z Flussera vyzařovala uvolněnost, stejná a zároveň jiná, než když si pomáhal sám a nedělal z toho vědu ani se nestyděl.

„Je to hostina, nebo hladomor,“ nechal se slyšet.

„Holky jsou jako houba,“ řekl L. L. „Vcucnou to do sebe.“

W. F. souhlasil. „Houba i nádobí. Cedník. Trychtýř.“

„Bezva,“ zmohl jsem se, abych nemlčel jako ryba.

„Přísavky,“ rozsoudil to Flusser.

Na konci ulice bil střízlík v dvouřadém šedém kabátu s tmavomodrým sametovým límcem a širokými klopami dvě statná děvčata pěstmi do obličeje, prsou a do žaludku. Nebránily se. Byl to pasák? Asi to nebyl tatínek. Spatřil nás. Zatlačil holky do domu.

Dělala se hvězdná noc. Bezvětrí. Nebylo to tu nejčistší. Vítr zvedal prach, který jsme polykali. Šel nám do očí. Ve tmě to nebylo vidět.

Cestu nám zastoupili tři mládenci v bundách z obrácených králičích kůží. Spadneme do pasti, které jsme v cukrárně Berger

utekli? L. L. zpomalil. Nechal nás taky zpomalit. Rozestoupili jsme se. To byla škola starého Hadry kosti kůže. Nechat si prostor, nenechat se zahrnat do kouta. Uhnout prckovi, který vypadá na pomocnou školu nebo vesnického idiota. Nepustit si ho k tělu, za žádnou cenu. Může mít nuž. Na bodnutí do břicha stačí délka dětské ruky.

Nemuseli jsme si říkat, že nás čeká rvačka. Vyndali jsme ruce z kapes. Najednou byla ulice prázdná. Pořád jsme šli. Mládenci se rozestoupili. Museli jsme se taky rozdělit.

Nechali nás projít. Pokládali nás za větší tulpase, než jsme byli? Došlo jim, že jsme připraveni se rvát? L. L. se ohlídl. Vyprskli smíchy. Lámal jsem si hlavu. Kdo toho měl víc ztratit? Byla výhoda nebýt žid. Ocenili naši svornost? Sebedůvěru? Odhodlanost? Čím už jsme zády ke zdi a nemůžeme si dovolit neporvat se hned a čekat, až nás někdo stiskne a dorazí? Nechat se dotlačit ke stěně, už by mohlo být pozdě.

Co se stalo? Vypadali silnější, otrlejší, na sobě králičí kožky, chlupy dovnitř. Cítil jsem uspokojení, tajný dárek k narozeninám. Přítomnost Flussera a L. L. byla jako mít otevřený nuž – motýlka – v každé ruce. Boxery na obou kloubech. Byli zvyklí, jak se dají lidi vyděsit. Bili a kradli? Nebo se jen rvali? Stačilo nedat se zastrašit. Připomínalo se mi, co řekla sexuální pracovnice, že nabízí zážitek a krásnou iluzi. I sobě? Zákazníkovi? Sotva. Jak by mohlo jít o zážitek opakovaný po jedenácté? Iluze jistě. Oboustranně.

Na rohu pod modře zatemněnou lampou stál vandrák. Ve tmě měl na tvářích stopy omastku, ocelově modré oči, kůži jako ze dřeva nebo hlíny. Opíral se o roh. Ledově modré oči patřily světu, do kterého měl přístup. Prohlédl si mě zábleskem. Nemohl vědět, že naopak mně už nikdy, jako nic ten večer, nesejde z očí. Měl jsem narozeniny. Bylo mi patnáct. Co tou svou tváří říkal? Co chtěl? Nebo nechtěl?

„Tím končíme,“ řekl L. L.

A pak: „Vyslechni si mou dlouhou řeč, Prcku,“ řekl uvolněně, fakticky s úlevou. Vysypal to na mě. „Všechno nejlepší. Radost, počasí a stálé zdraví. Dobro, dobro, dobro a zlé pryč. Přízeň a hojnost dárků. Plnost ve všem, co podnikneš. A štísko, když hraješ a padá ti karta. Bez výčitek a mrzutostí. Smysl, když to tolik potřebuješ. Ať ti to všechno jde snadno a dobře to dopadne. Velmi dobře. Samý dobrý tipy, Prcku. Málo zmatku.“

Vytahoval to z hlavy jako karty, hezkým, skoro podmanivým hlasem. „Sympatický cukrárny a restaurace. Tu správnou vlnovou délku. Kočky, co umějí, jak to máš rád. Chytřejší poučky. Harmonii a soulad. Nejhezčí taneční šlágry. Velkorysost ze všech stran. Žádný vyříduchy, blbce a holky, co by mohly jít na maškarním bále za dvoudveřovou skříň. Klasický parametry. Symetrii mezi nohama. Nejlepší ženský nejsou ty nejmladší, ale nejen ty. Jak říká Cytron: životní sílu, duševní schopnosti a inspiraci. Správnou povahu. Ve všem ty trefný parametry.“

„Díky,“ řekl jsem. „Bezva.“

„Nápodobně,“ přidal se Flusser. „Vynechals zbožnost.“

„Dík,“ opakoval jsem. „Vystačím s Cytronem.“

U tramvaje jedenáctky na Můstku k nim přistoupil čahoun v kostkovaném saku. Doprovázel slepce.

„Toníčku,“ oslovil slepého. „Tady vidím tři pohledné mladíky. Pomůžou ti laskavě vystoupit u hřbitova, není-liž pravda, pánové?“

Trvalo chvílku, než jsme zjistili, oč běží. Taky slepec měl dvouřadové kostkované sako.

„Vezmete si tady Tonyho na starost?“ zeptal se čahoun. „Stačí, aby se dostal v pořádku do tramvaje a zase vystoupil.“

Čahoun mrkl. Zdálo se mi, že si prohlíží místo na mém saku ve výši srdce a můj nos. Měl to nápadně pestrobarevné sako. Nad

městem vlály hvězdné šerpy. L. L. napadlo ukazovat mi, jak na moje narozeniny svítí Velký vůz a večerka. Cítil jsem najednou váhu prostoru na dně propasti. Každá hvězda zdola připomínala osamělý bod nebo zrcadlo. Jako když se člověk naklání a dívá přes obrubeň do hluboké studny a odráží se mu v ní i slunce. Co mně najednou říkalo večerní nebe? Slyšel jsem hluchou ozvěnu. To nehmatatelné, nepochopitelné a nezvratné. Vyčlenění, neodcházející nepatříčnost.

„Hm, no jo,“ řekl Flusser. „Proč ne?“

Přijela jedenáctka. Čahoun se odporoučel.

„Odkud jste, pánové?“ zeptal se slepec.

Čekal, kdo mu odpoví.

„Tady odtud,“ řekl L. L. „Jedete jedenáctkou, ne?“

„Jo, jedenáctkou.“

Díval jsem se mu do tmavých brýlí.

Flusser vzal slepého pod paží. Slepec sebou cuknul. Pak si to s Flusserem vyměnil. Zavěsil se sám. Neměl ve výrazu smutek. Snad neznámou věčnost. Našlapoval opatrně, lehce. Chvillemi se zarazil, než zase pokračoval. Dalo se odhadnout, co se mu na světě líbilo a naopak.

V tramvaji si slepec odmítl sednout. Podržel se za kožený držák. Sevřel smyčku ze silného pruhu kůže čtyřmi prsty, palcem nahoře. (Plešoun Leoncavalo by ho pochválil.)

„Je tu někde pes?“ zeptal se slepec.

„Jo, na přední plošině,“ řekl Flusser.

Slepec zakašlal, jako že rozumí nebo chápe.

Vůz hrčel po kolejích. Ulice stoupala jako hladina řeky. Osm stanic k hřbitovům.

Čtyři stanice. Jelo s námi pár německých vojáků. Civilista na přední plošině, v koženém kabátu, měl u nohou černohnědého

dobrmana na krátkém řemeni. Nenosí tyhle kabáty jako do ponorky Gestapo?

Slepec se otáčel po směru vrčení. Vojáci hlučně vystoupili. Muž v koženém kabátě jel dál.

Ještě dvě stanice ke hřbitovům.

„To bych se vsadil, že se divíte, jak jsem ztratil zrak,“ řekl slepec. „Je to pět neděl. Prodělal jsem první válku. Přišel jsem o ženu. Dostala rakovinu plic a do šesti měsíců to měla za sebou. Nevzala v životě do pusy cigarety. Ale co to je?“ Nedořekl.

Oknem tramvaje plynuly domy a hvězdy. Lampy se míhaly.

„Mám dostat psa a bílou hůl,“ řekl slepec. „Úřady si dávají načas. Je válka. V zázemí jde všechno pomalu. Bleskově se akorát válčí.“

Ještě jednu stanici. Muž v koženém kabátě zíval. Přidržel si dlaň na ústech, zatímco druhou nepouštěl psa ze řemenu. Ulice byly poloprázdné.

Flusser se na mě obrátil: „Víš, co je za rozdíl kejchnout v pondělí, nebo v úterý? V pondělí to znamená cizince, v úterý starosti. Ve středu dopis a ve čtvrtek špatnou zprávu. V pátek peníze a v sobotu překvapení.“

„Jsou to poměry, když nedostanete ani hůl včas,“ řekl slepec.

A pak: „Ani mě neznáte. No, jo. Lidi se zapomenou nebo ani nechtějí představit. Nebo mi říct, jestli je v baráku nebo v místnosti kočka, pes nebo dveře dokořán.“

Řekl, že bydlí pár ulic odtud. „Byl jsem platnej a dobře placenej pracovník,“ uvedl slepec. „Kde to je? Kam to zmizelo? Loňské sněhy. Vyráběl jsem podvozky pro německý kanóny. Dostával jsem přídavky potravinových lístků a příplatky. Písemný diplom. Dvakrát papírovou krabicí minerálek.“

L. L. si ho nevšímal. Zaznamenával jsem přítomnost muže se psem. Stál nehnutě na svém místě na plošině, blízko vchodu.

Pak slepec řekl: „Nic platné. Kolik novot si lidé vymyslí. Většinou to nepomůže. I kdyby člověk už věděl všechno, nebylo by mu to moc platné. Svět se valí podle svého. Chvilí je vám dobře a najednou se to zvrátí. Člověku se dá snadno ublížit. Na štěstí se nemůžete spolehnout. Na neštěstí ano. Můžete mi věřit. Vím, o čem mluvím. Pro slepce je to špatné.“ Odpovídal si: „Pro zmatek, který má člověk v sobě; pro pitomou úzkost, která přichází odnikud a kvůli které nespíte a na nic nestačíte. To si někdo myslí, že jsem se picnul z revolveru do spánku a špatně se trefil. Nebo jsem závodil v bugatce a naboural. Není noc, kdy dokážu dospat. Budím se ve čtyři. V hodině mezi psem a vlkem. Bylo by krásné, kdyby někdo vymyslel, jak se zbavit povahy. Osudu. Smůly. Proč se to muselo stát zrovna mně? Co jsem komu udělal?“

Věděl, kdo ho poslouchá? Neřekl, jak oslepl. V práci? Onemocněl? Ošklivě ho nařkli?

Tramvaj zastavila. Flusser vyváděl slepého muže z tramvaje kolem muže s dobrmanem. Pes měl ušlechtilé rysy, tělo, tlapy a tlamu. Napjatou černou kůži, bílé ostré zuby. Hlasitě dýchal. Dalo se říct, že je to čistá rasa. Mohl mu být rok. Chvěl se energií. Muž v kožáku stál s rozkročenýma nohama, zamyšlený. Ničeho si nevšímal. Jako bychom tu nebyli.

„Kde jste říkal, že bydlíte?“ zeptal se Flusser slepce.

„Budu rád, když mě nechají příštípkařit,“ řekl slepec. „Vyučil jsem se ševcovině.“

Čekali jsme, až odjede tramvaj. L. L. zastavil u refýže taxík na plynový pohon, s polozhasnutými světly, který jel náhodou kolem, prostríhané obdélníky v zalepených a modře přebarvených reflektorech. Otevřel zadní dvířka. Oznámil do předního okénka řidiči, že pojede s jedním zákazníkem.

„Trochu jsem se zkároval,“ řekl slepec. „Jistě jste si všimli. Dřív byl každý den vzrušující. Co byste mohli čekat od padesátiletého chlapa? Komu se může líbit nevidět? Nemít vyhlídky? Zírat do tmy. Radši bych byl hluchej.“

L. L. přibouchl dvířka. Mávl řidiči, že může odjet.

Nebe nad námi rozhazovalo hvězdy. Vlasečnice světla, kusy ledových jisker, obrovské modré ledovce. Nekonečnou tmou, složenou z osamělých bodů. Skrytá tajemství mlhy, noci a temnoty.

„Může se vyléčit slinami,“ řekl potom Flusser. „Vynahradí jim to šestej a třináctej smysl, kromě hmatu, čichu a sluchu. Na příštípkaření to stačí.“

Byl to jiný stud než dosud. Trápení bez konce. Ztráta, která nerodí radost. Úzkost. Vyčlenění a stále se připomínající nepatříčnost. Stesk, který korunuje každý zisk. A naopak. Náhlá změna. Dobro a Zlo? Obojí s velkými písmeny. Nebylo v tom nic dobrého, jak tvrdil i o špatném okresní rabín Cytron. Kdyby mě čtvrtili, nevypustil bych slovíčko. Budu si někdy vědět se světem rady? Žít správně? Co mě čeká? Obestírala mě zvenčí i zevnitř skořápka na moři. Cítil jsem, jak se mi rozpadá svět i můj život na kousky. Světlo a tma. Co se z toho rodí, jako bych byl i nebyl, existoval i neexistoval, měl na tom účast a zároveň mě to ze všeho vyloučilo. Cítil jsem se cizí i sám sobě. Život mi připadal jako sen, usínání i probouzení dohromady. Vnímal jsem nepojmenovatelné. Divnější než člověk. Starší než země, oceány a vesmír. Čím se asi pro každého rozpadá včerejší svět i den a přichází, čemu nerozumí, to zmrzačené, co ještě nebylo. Co nikdy nebude. To dávno už předtím a teď, to staré i nové, co teprve přijde.

Vraceli jsme se do Belgie; minuli jsme Uruguayskou. Ulice tu měly jména zavánějící dálkou: Londýnská, Rumunská, Záhřebská. Byli jsme doma. Díval jsem se na šály hvězd.

Než Luster Liebling odjel transportem do Terezína (mohl být rád, že ne prvním do Lodže-Litzmannstadtu), zdál se o něm Mali Kirsten Novákové sen. Probudila se k ránu. Může se z lásky místo dítěte narodit hrůza? Bála se o svou lásku, jako se bojí zamilovaní. Obsahuje osamění, strach ze ztráty miláčka. Předtuchu? Předvídané děje? Hrany. Měli se vidět zítra.

Nebylo to poprvé, co se jí zdálo, že láska je oheň a voda. Žhavá i chladná. Blížilo se jí sedmnáct. Svou živočišnost vychutnávala. Existenci. Své dívčí ženství.

Odpoledne trávili v bytě rodičů. Nebyli doma. Přála si ujistit Pepeho. Bude čekat. Chce mu být věrná. Má ho ráda jinak než ty druhé. Nejenom za to, v čem je dobrý. Vždycky za sebe nemůže. Hrozil mu transport. Snad ani transport neznamená konec. Byla zmatená. Její sen se podobal trychtýři. Vtékala do ní naděje. Bude trvat, než odjede německo-český míšenec s tatínkem u *Waffen-SS*, kterého přesvědčovalo *Gestapo* v Bredovské ulici, aby si rozmyslel, s kým chce péct. Měla strach o Pepeho. Měla hrůzu z odplaty, kterou chystal otcí. Viděla vzhůru nohama svůj život. Spoustu otazníků. Dotkla se jí záhada existence.

Převyprávěla si sen od začátku. Hnal se kolem ní jako ponorná řeka. Tmavý proud. Neviditelné přeje.

Nemohla si poručit, co se jí bude zdát. Tančili by. Chtěl by, aby ho vzala do pusinky? Pozvali je s Černým Pepem na večírek do hostince u Vltavy, u Žluté plovárny, pár stanic za Železničním mostem. Volně spojená předměstská venkovská stavení skoro na konečné. Domy jako na Malé Straně. V soumraku tmavě trávník, vysoké kaštiny s listím pozdního října. Nebylo chladno, už ne teplo. Slabé žárovky, zavěšené na spodních větvích, osvětlovaly vchody baráků. Hlavní podnik byl v zadní budově. Zastavili se na trávě. Pozorovali hosty. Mali Kirsten přemýšlela, jak dlouho tu zů-

stanou. Cítila se unavená. Přála si užít si ho. Být s ním. Měla žízeň. V duši neurčitý spěch. Odpoledne přinesl Černý Pepe šampaňské a otevřel ho s podmínkou, že se nebudou loučit. Nechutnalo jí. Nechal si dát injekce proti nemocem východu? Úplavici, tyfu, spále nebo záškrtu? Tetanu? Mávl rukou.

„Půjdeme dovnitř, Pepe?“

Ticho.

Ticho.

„Pepe, půjdeme?“

Nic.

„Jak dlouho tu chceš zůstat?“

Zvykala si na šero. Ani se nerozhlížel. Oslovil ho neznámý známý. Odtáhl ho stranou.

Ani jí ho nepředstavil. Počká na místě. Byl hezký večer, vanulo od řeky, hvězdnaté nebe. Připomínaly jí léto, kdy měli s Pepem víc času. Mezi třetí a šestou. Dokázala se mu přizpůsobit. Bez ohledu, co zmeškala. Smál se, když se nechala profukovat větrem mezi rozkročenýma nohama.

Hostinec se plnil. Zůstala před vchodem. Tady mě najde, uvažovala. Míjel ji párek. Kolem pobíhali tři buldoci. Tmaví, v šeru téměř černí, lesklí. Očichávali příchozí, oslintávali je. Jeden z nich byl starší a větší. Trčel mu z tlamy zub. Skočil na děvče vedle.

„Grande!“ okřikla ho dívka. „Grande, fuj!“

Měla červený kostýmek, černou kabelku z kůže s dvojitým stříbrným držadlem.

„Promiňte, slečno. Neublížil vám? Není zlý. Má rád lidi. Proto na vás skočil.“

Dívka se očistila. Otřela si kapesníkem oslintanou tvář. Zub zanechal na její tváři zrudlou rýhu.

Byla ráda, že si pes vybral někoho jiného. Dodnes měla na paži jizvu, jak na ni zezadu skočil kavkazský ovčák. Tenkrát – jako by to nebylo dost – doráželi dva dobrmani na ni a jejího milence, malíře portrétů. Vylezl na plot. Pobízel ji, aby ho následovala. Nemohla. Vyzvala ho, aby dobrmany odehnal. Opáčil, že není gladiátor. Lehla si na zem a kopala do nich. Ubránila se.

Není to divné, že mě tu Pepe nechává? Jak dlouho tu mám trčet? Snad na ni nezapomněl.

Zaslechla otevřeným oknem z předsíně, plné hostů, Pepeho jméno. Luster Liebling nikdy... Luster má... Luster Liebling myslel... Luster Liebling znovu... Jede... Jeho jméno. Neřekl, že to má být na rozloučenou. Ale kde k čertu byl? Musel někde být. Asi si odskočil na záchod. Hráli na klavír šlágr *Wenn der weisse Flieder wieder blüht*.

Nikoho tu neznala. Procházela se před barákem, poslouchala hudbu a nahlížela do oken. Hráli americký valčík *Nejkrásnější noc v životě*. Loudala se. Vlastně nechtěla nikam jít. Radši by šla s Pepem do Kosího hnízda nebo do Carioca. Nebo do parku, kde by byli sami. Pár tváří zahlédla poněkolkáté. Připadaly jí povědomé.

Neměla strach, že by ji někdo přepadl. Pepe by si to vyčítal. Chtěla, aby si něco vyčítal, když jí tak znenadání zmizel. Tak se ještě nezachoval. Ostatně, varovali ji. Matka. Otec. Křesťanská babička.

Nahlédla do místnosti na okraji baráku. Konečně! Černý Pepe! Ležel, odzdola napolo přikrytý prostěradlem, na široké manželské posteli. Zahlédla plavou kšticí na vysokém polštáři.

Pokoj měl vlastní vchod. Zaklepala, vzala za kliku, stiskla a otevřela. Vstoupila na práh. Byl tu olysalý mladík, zády k ní, a tlustá žena s velkými ústy, mohutnými stehny bez punčoch, skloněná k podlaze. Málem hned u dveří narazila do její obrovské zadnice.

Myslela na to, jak má Pepeho ráda. Ležel na zádech, jak měl ve zvyku, se svršky na kraji lože a na podlaze vedle postele, s roztaženýma rukama, aby si pohověl, nohama pokrčenýma v kolenou. Poznala jeho kalhoty, košili, kterou dostal od ní na cestu. Černý svetr z tlusté vlny s rolovacím límcem. Co tu, proboha, dělal? A takhle?

„Dobrý večer,“ pozdravila.

„Konečně, má lásko,“ oslovil ji.

„Co se stalo?“

„Musel jsem odejít, miláčku. Ti psi, víš, ti psi.“

Proč zrovna sem a beze slova, myslela si. A co tu prováděl? Proč ji nechal tak dlouho čekat? Aby ho hledala? Měl snad tajný, ani ne skrývaný harém? Bože. Co mě napadá, myslela si. Jsem zlá. Nebo ne? Jsem příliš dobrá?

„Byli mi odporní, ti psi.“

Musel odejít?

„Je to kousek, co jsme zastavili. Našla jsi to podle čísla?“

„Tomková Maruško,“ oslovil třetí v místnosti, vysoký mládenec tučnou paní. Chodila bez punčochy, asi i bez prádla.

„Jaké číslo má tvůj barák nebo pokoj?“

„Pět,“ odpověděl hlubší hlas, než jaký kdy u ženy slyšela. „Jako moje prsa.“

„Chtěla jste říct kozy, madam,“ ozval se povědomý hlas v místnosti. Brnkal na kytaru americký šlágr z roku 1926 *Yes, sir, that's my baby*. *Že se nestydíte, takhle kazit dítě*. Potom *Cielito lindo*. Přestal.

„Čekal jsem tě, lásko,“ dodal Pepe. „Věděl jsem, že přijdeš. Chvilka čekání tě nezabije. Tohle je Maruška Tomková, má známá. Prodává v pasáži Alfa punčochy, šněrovačky a dámské prádlo. Výběr, jaký nezná ani tvoje matka. Jarek Hubička. Říkal, že se znáte. Nechává si u Maruny kytaru. Miláčku, dáš si vodku?“

Jarek Hubička se díval na zadek Marie Tomkové, skloněné k podlaze, kde něco hledala. Viděl, že její velké pozadí Mali Kirsten překáželo. Držel kytaru jako žonglér. Otáčel s ní, aniž pustil krk nástroje.

„Maruš, Tomková, ustup, alespoň o krok,“ nabádal ji rozšafně jako někoho, s kým se důvěrně znají. „Rozvaluješ tu záda jako kobyla.“

Pokoj byl tmavý, plný haraburdí, nádobí a novin na podlaze. Hrnce, koflíky a sklenice od zavařeniny, láhve od piva a košík s prádlem, talíře se zbytky jídel. Máslo, mléko, potvrzení.

Marie Tomková vystrkovala ke stropu zadek ve vypasované dlouhé černé sukni, hlavu dole u podlahy. Posunula se, aby udělala Mali Kirsten místo. Obrovská hrud' ji táhla k zemi. Poznamenala, že potřebuje ostríhat a změnit účes.

Prkennou podlahu pokrýval prošoupaný koberec, na krajích roztřepený. Stěny byly až ke stropu obložené policemi. Bandasky, kastroly a sklenice, hrnky. Vlevo u zdi stály dvě židle a malý otlučený hnědý stůl. Vpravo ode dveří zabírala půl pokoje velká rozviklaná postel, stlučená z prken, kam by se pohodlně vešli tři, pokrytá starou šedou dekou, se dvěma potrhanými polštáři. Na jednom z polštářů, aby viděl, si hověl Pepe.

Všechno působilo stísněně. Špína, tma, zatuchlina. Postel odděloval od úzké kuchyňky zelenožlutý závěs na kovových kroužcích. Brloh, usoudila Mali Kirsten. Takhle bydlet by nechtěla.

Maruška Tomková se bez ustání řehtala. Smetala a sbírala z podlahy střepy. Měla už plnou lopatku. „Nevidíš, že něco dělám?“ vracela to Hubičkovi. Měla hluboký, prsní a přesvědčivý hlas. Jistě dokázala prodat, co si umanula.

Všechno na ní bylo nadměrné. Prsa, boky a břicho, stehna. Tučné kotníky, masité paže a bledá pleť, poněkud trudovitá, velká ústa

a pozorné hnědé oči, mastné rovné vlasy po ramena s mahagonovým přelivem. Měla dobrácký pohled. Shovívavý k ženám, laskavě mateřský k opilým mužům.

„Maruš,“ řekl Jarek Hubička. „Dopověz, jak to bylo s Františkem.“

„To chceš opravdu slyšet, ty vole?“

„Maruško, já z té tvojí rozpálené pece spadl. Lokala jsi chladnokrevně. Doušky mého mládí. Mou vášnivou lásku.“

„Mám málo mužských hormonů.“

„V tom je nedostaneš.“

„To víš, ty docente?“

„Mali Kirsten,“ pokračoval, „dáš mi hubičku? Ahoj, holka. V tom šeru jsem tě nepoznal. Kde máš Gabriela? Žiješ teď tady s tím mladým býčkem?“ Ukázal na Lusteru Lieblinga. „Pojď, dej mi pusinku. Pamatuješ, jak jsme tančili v Carioce na Václaváku, *In einer kleinen Konditorei?*“ Zabrnkal na kytaru. Rozezpíval se. „*Wenn die Zeit...*“

Všichni tři byli opilí, ale milí.

Najednou se otevřely dveře. Vstoupil osmiletý kudrnatý kluk.

„Jendo,“ okřikla ho Maruška Tomková. „Co tu očumuješ? Mazej do svého pokoje. Honem, zmiz! Zabouchni za sebou dveře. Vykoupal ses u babičky? Padej, padej!“

„Poslouchej maminku,“ vložil se do toho Hubička. A k Marušce Tomkové: „Něco se naučí. Neměla bys ho vyhánět.“

„Do dětí se mi neplet,“ okřikla ho Marie Tomková. Vyvracela tím dojem, že se jí nic jen tak netkne, učiněné dobračisko.

„To je malej Tomek,“ pronesl Pepe k Mali Kirsten.

Jarek Hubička řekl: „Mali Kirsten, ty moje báječná, úžasná a skvělá holko. Nováková. Já tě ani nepoznal.“ Vybrnkával zase. Měl opilý, chraptivý a příjemný hlas.

Mali Kirsten přišlo na mysl, že tu jsou všichni ovínění, než aby se udrželi pevně na nohou.

Cítila se trochu cizí.

Maruška Tomková, ačkoli opilá, sesbírala střepy. Nikdo se nepořezal.

Hubička přestal hrát a zpívat. Zhasnul. Napomenul paní domu: „Maruno, proboha, kam to strkáš?“

„Zavři!“ okřikla za zády Jarka Hubičky chlapce u pootevřených dveří, jimiž nakukoval dovnitř a pouštěl průvan. „Máš ve svém pokoji rohlík s jogurtem.“

Chlapec šel do svého pokoje, jak pojmenovala Marie Tomková koupelnu se záchodem.

Mali Kirsten nechápala, jak Pepe k této společnosti přišel. Byl tu zřejmě víc doma, než mohla posoudit. Nejspíš je potřeboval a oni jeho, kromě toho, k čemu potřeboval ji. Přišel sem na rozloučenou? Mohla si představit jejich soužití s přestávkami. Nosil asi ledacos, kromě sebe, nápoje a chlebičky, snad i krupici, vajíčka a hruškový kompot, co v domácnosti chybělo. Sem tam jí patrně dal něco peněz, podle toho, co měl. Klukovi koupil tenisky, kecky, zimní boty. Nevyprávěl jí o Alžbětě Flosserhandlové? Označil ji za hvězdu v posteli. Dával jí nepřímo za příklad? Nedávala mu snad všechno, co mohla? Ženská se měří podle toho, co dokáže splknout.

Mohla být Marie Tomková dvojnicí Alžběty Flosserhandlové? Dostal, co chtěl a jak si to přál, když byla Mali Kirsten mimo?

„Maruš, pokračuj,“ žadonil Hubička.

„Přinesla jsem z Koloděj stočený med. Pětilitr. Franta s Tondou dostali nápad. Znáš ty jejich prasečinky. Lili mi med na prsa. Co to děláte?“ Na co a kam ho lili sobě, ani neříkala. „Maruno, udělej nám čiču. Chtěli, abych klesla na všechny čtyry. Řvali, ať žije

svoboda. Jim Němci nenasadí železa. A lehli si na záda. Ocucávali med, každý z jedné strany.“

Chytila se za řadra. František a Antonín přišli na myšlenku nadívání. Cpali do ní rakvičky s umělou šlehačkou. Zbyla na ní rozmazaná. Zbytek cukrového těsta se rozmáčel.

Pozorovala po očku Mali Kirsten Novákovou. Ustávala ve vyprávění. Měla šlehačku i za ušima.

„Muselas být sladká,“ vyjádřil se Hubička.

„Upatlaná.“

Pepe ke všemu mlčel, jako by to už slyšel nebo dávno znal.

Mali Kirsten si představila, co asi dělali. Dívala se na okno. Dokázala by ho otevřít? Trochu by tu vyvětrala.

Marie Tomková rozsvítila. Vzala püllitry. Z láhve nalévala vodku. Podala sklenici Mali Kirsten. Neměla chuť pít, ale poděkovala.

„Podejte víno truchlícím a lidem zatrpklé mysli, jak říká okresní rabín Cytron,“ ozval se Pepe. „Počátkem každé nemoci je krev, začátkem života chlast. Víno je podle talmudu stejně nutné jako hák pro plavce na rozvodněné řece. Ještě před potopou.“

Dalších sklenic se ujali Pepe a Hubička, nakonec Marie Tomková.

„Portské tu nenalévají,“ podotkl Pepe k Mali Kirsten, která se ještě nenapila. Už necitoval. Nad sklenicí vodky se usmíval. Spokojeně se zavrtěl.

„Jsi jako král,“ řekla Mali Kirsten.

„Králík.“

„Král zvířat,“ trvala na svém.

„Chtěla bys? Lev, tygr?“

Podíval se na ni žádostivě i mírně opovržlivě nebo neurčitě.

„Chtěla bys kaviár?“

„Nevydal ses?“

„Něco vždycky zbyde. Chceš?“

Mali Kirsten Nováková znala jeho pohled plný náhlého vzrušení, které mu vhánělo slzy do očí. Cítila v jeho obdivu lásku. Chtěla by. Matka jí řekla, že děvčata často víc chtějí milovat, než milují. Potřebují lásku. Přejí si trvalost. Nemají smysl pro kdy. S jak jsou na štíru. Byla schopná mu odpustit. Připouštěla, co měli v duchu společného, kromě živočišnosti, po jejímž nasycení přicházela ke slovu – čím dál tím silněji – duše. Spojení vášnivé a vroucné, spojení těl. Nechtěla o tom uvažovat. Kdy to v ní doznívalo. Jakou ozvěnu má ticho. Mezi třetí a šestou. Četla, že v Japonsku se nevěra nepokládá za hřích, naopak za povzbuzení. Mimo sehranou dvojici nic trestuhodného, pokud rodina zůstane. Svaté a morální je nerozbít rodinu.

Nechala otázku bez odpovědi. Mohl si domyslet, co by chtěla, většinou ochotná bez otálení, které by váhání pro něj zabilo. Diváci, zdá se, mu tolik nevadili. Co by si vyvzdorovala?

Nebylo těžké si domyslet, co stihli.

„Je to pravda,“ řekla mohutná Tomková, „už nejsi, cos býval. Pro jednou jsi dobrý.“

Pepe o její uznání nestál.

Mali Kirsten Nováková uvažovala. Měla by kopnout tu tlustou ženskou do zadku? Co si dovoluje? Co jí dovoluje Pepe?

Mohla ho podrobit živočišné zkoušce. Vnímala přítomnost svědků. Sevřela rty. Ústa byla padací most, který, nespuštěn, uzavírá bránu do hradu, stejně přísně jako kruté.

Sedla si k němu na postel. Nedával najevo provinění. No, řekla si v duchu. Už to vydržím, pak půjdeme domů. Jak to vypadá, dost pil. Mohla bych mu v kuchyni rodičů udělat silné kafe. Nezkazím si poslední den. Kdoví, kam jede. Potkat Jarka Hubičku bylo docela

milé. Co od ní chtěl kdysi, kdy jí bylo patnáct a skládal jí přehnané poklony a snažil se, seč mohl, už bylo dávno pryč.

Venku se udělala tma. Slabé žárovky na kaštanech a lipách blikaly jako bubliny na hladině řeky. Ze ztracena do ztracena. Chvillemi je skoro nebylo vidět. Měnily místo jako svatojánské mušky, podle toho, jak foukal vítr. Houpaly se. Večer pokročil. Smích a hlučné rozhovory utichaly.

Hubička pobrnkával na kytaru. Co od něj chtěla Marie Tomková, se jí týkalo, zároveň už bylo mimo ni. Udělala Marie Tomková totéž, co s Hubičkou, s Černým Pepem? Pepe šmátral pravičkou po hromádce svršků. Boty měl u postele. Zkoušel se trefit oběma palci u nohou do nohavic.

Usmíval se trochu bezhlavě. Odložil prázdný püllitr. Pomohla mu navléknout kalhoty ke kotníkům. Neodolala, aby ho nepohládila, kde ho ráda hladila. Měl ještě nahé břicho a hrud'. Díval se neurčitě. Vztáhla k němu ruce. Objala ho kolem ramen. Vzdychla. Znalá roztouženost. Byl schopen vyšeptat, jestli může. Přikývla. Mohla se vyjádřit přivřením očí, dechem, ano, všechno. Její pusinku. Chtěla by s ním mít dítě? Mohla by zašeptat nazpět, ano i ne. Ne, ne, ne, ano. Zatím radši ne. Jednou. Malý zázrak podobný jemu i jí. Spářit jehně i lva. Kočku i psa. Narodil by se jim kočkopes? Vkleče se přikrčila. Byla mrštná, ohebná a něžná. Chtěla ho polaskat od bříska níž. Náhle ucítila vlhkost. Tvář se jí přilepila. Měl plné břicho. Nyní byl jeho úsměv provinilý.

„Ty zvíře!“ řekla. „Jaks mohl?“

Mlčel. Postřehla znaky rozpaků a blaženosti i přistižení v jeho tváři, na rtech a v očích. Jak mohl? Tak řídit? Takhle ji zradit?

„Tobě je to k smíchu? Je ti při tom dobře?“

Nevarovala ji maminka? Viděla párkrát matku zbitou. Škrtilo ji v krku. Myslela na to, jak vypekla leutnanta Ernsta Schurickeho

ve Vídni. (Nevěděl, že odjela. Neměl jí kam napsat. Nedala mu adresu.)

Měla strach, že zemře. Ze strachu se stala hanba. Umírala studem i křivdou. Bála se. Žena se cítí povýšená nebo odměněná ženstvím, jen je-li nezmenšená, neponížená, nezraněná. Leda by sama chtěla. Cítila bolest. Nemohla vdechnout ani vydechnout.

Ve Vídni šel tou dobou rakousko-uherský popěvek pana Schrammela, *Dass du mich liebst, das weiss ich, auf deine Liebe scheiss ich*. V jemnějším znění se to dalo přeložit, že *mě máš ráda, to vím, na tvoji lásku se vykadím*. Vídeň si tím připomínala časy dávno zašlé slávy. Karel Marx úpěl ve stínu Sigmunda Freuda. Freud žárlil na kolegu lékaře, který vrýval stopu do literatury, po čem Freud marně toužil, Arthura Schnitzlera. Vzdělání Mali Kirsten Novákové ve Vídni rostlo úměrně délce jejího pobytu ve *Wien bleibt Wien*. *Vídeň je pořád Vídeň*.

Bylo to milé přehledné město. V noci, i díky válce a přísně nařízenému a dodržovanému zatemnění byla Vídeň spíš slyšet než vidět. Připomínalo to mrtvolu nesenou nocí bez osvětlení obrem, jímž byla tma.

Vtom se probudila. Takový sen. Fuj. Porno. Nejděšší, jaký kdy měla.

Chvíli trvalo, než se vzpamatovala. Signál vyslaný podvědomím? Vzkaz její duše? Varování? Ovoce vzrušených představ? Do jakého kukátka se ve spánku dívala? Z jakých popudů nebo vzpomínek se to narodilo? Měla by se snažit znovu usnout a zapomenout. Nebo si nechat zdát něco jiného, co by sen smazalo.

Nevěděli, kam transporty židů a lidí pokládaných za židy jedou. Zatím se nikdo nevrátil. Nechtěla se nechat oklamat Pepeho klidem. Jeho „Bezva. Neboj. Co pro tebe můžu udělat?“. Předpokládal, že zůstane sám sebou, za všech okolností? Snadno se řekne, myslela si. Zvládnou Němci takové množství lidí? Co pro ně znamená

mnoho? Zatím je to neodradilo. Slabost druhých a lhostejnost třetích je posiluje.

Nepasovalo jí to. Takhle chladnokrevně by ji Pepe neshodil. Co znamená pro mužství mužů nikdy? Co ve vztahu k holce kryje zrada? Věrnost? Sama je nebrala jako ctnost. Otec citoval matce Françoise Cocteaua: *Svědomy nás neodvrací od hříchu, jen nám brání těšit se z něho.* Matka si bez ohledu na přítomnost Reginy a Mali Kirsten ulevila: Kurevníku! Nemusela čekat do čtyřiceti jako matka nebo do šedesátky jako Mali Kirstenina babička. Bylo jí šestnáct pryč, skoro sedmáct. Nebyla jako od maminky. Úplná. Viz syn a otec Cmíralovi. Jízda na koni. Krok, cval, trysk. Převracela se v posteli.

Vyprávěla mu sen, než ho zapomene. Připadal mu – jako jí – prostopášný. Kde na to přišla? Byl to druh trestu za její a Pepeho živočišnost? Za Vídeň? Co si užila a vyzkoušela? Za známost s leutnantem Ernstem Schurickem? Za častá odpoledne s Pepem od tří do šesti bez ohledu na její čas a ostatní povinnosti? Vybírali si předčasně? Hřešili? Cítila vzrušení. Ozvěnu určité melancholie. Vášně, jako obsahuje rozbřesk ještě čáry noci. Překryly pochyby, váhání a nejistotu, ztracené už prvním polibkem, vzájemným dotykem klínů a úst, přitažlivostí, která se podobá neoblomnému kroužení země. Byla nestydatá. Říkala si, že by neměla nic proti tomu, kdyby to, co měl mezi nohama, měl i nahoře, jako ona druhá ústa.

Jsou sny sestřičkami předtuchy? Potvrzení nebo vyvrácení pochyb, podezření nebo naděje, strachu a tísně? Nepomohlo jí, že nakoukla do Freudovy knihy *Výklad snů*. Nedělal si Pepe švandu, že ho stejně jednoho dne zabijou?

„Pepe,“ šeptala v duchu. „Proč tě tak miluju?“

„Miláčku,“ odpovídal.

Necítil se vinen za její sen. Nechtěl jej pomínout, jako by se jí nezdál. Nebral to na těžkou váhu. Není snad každý sen vzkaz duše?

Nějaká zasutá, převrácená vzpomínka? Nesmysl? Tříšť, útržky dojmů a obav? Výsledek úzkosti. Hra podvědomí. Jak napsal německý židovský spisovatel: Koláč, o kterém se ti zdá, není koláč, ale sen o koláči. Nemá každé proč proto a každé proto proč?

„Taky tě miluju,“ dodal Pepe.

Hladil jí v představě vlasy, prsa, líbal ji do klína, všude. Tam a tam a tam. Věděla z tónu jeho hlasu, že nelhal.

Zprávy o L. L. se po válce doplňovaly a současně vyvracely. Ze začátku přicházely, jak se L. L. jevil zdálky stejně, jako se jevil předtím zblízka. Kluk do každého počasí. Černé oči, plavé vlasy. Pevné zdravé tělo. Zápasník v aréně, kde si nesl znamení ošklivosti na čele, i kdyby byl hezčí než Apollo pomocného učitele Bobečka Lenty Máhlera. Bral si stejnou výbavu na východ jako Flusser, Adler a Volpi a zbytek kluků z pokoje číslo čtyři. Věci, které jsme fasovali v ředitelně: cestovní kufr, zelený chlebník; kdo neměl svou, jako měl koženou bundičku Luster Liebling, dostal celtovou, se čtyřmi kapsami; a pak dva páry ponožek, dvě košile, dvoje spodky a pár rezervních bot. Málokdo je vynosil až do konce. Když byly chvíle v lágru, kam odjel L. L. po výslechu na *Gestapu*, nejnesnesitelnější, vysmíval se esesákům do očí. Měl v sobě půlku árijské krve jako oni. Mluvil plynne německy. Taky se říkalo, že zešílel. Kolikrát ho zmlátili, protože to dělali v lágrech, než se rozhodli člověka zlikvidovat. Člověk, kterého bijí jako bezcenné zvíře, není, čím byl. Bylo to pro ně víc než krajina nebo než matka; kořalka, minerálka, sport. Zápas o čistou rasu. Naplnění života vyprázdněním jiného. Důkaz bezcennosti životů vybraných k likvidaci. Vzepětí jako rozbité vajíčko. Zabíjení, kterým rostli. Nikdo je nekontroloval. Kdo s nimi nesouhlasil, už byl poražen a pozabíjen nebo v lágrech. Měli neomezenou moc. Lidi jako jeho otec směli všechno. Zabíjeli účelově, bez nenávisti, jako se vyrábějí hřebíky. Nikdy se nepo-

tvrdilo, kde otce konečně dostihl anebo kde otec našel Černého Pepeho. Jestli se vůbec setkali. Nebo se o sobě dověděli.

Většina zpráv, jakkoli neověřených, potvrzovala o Černém Pepem, že člověk je to, co je; co ze sebe udělá. Co z něj udělají ti druzí. Co si o sobě myslí. Co si myslí o těch druhých. Co o něm soudí ostatní. Co má, nebo nemá. K čemu se rozhodne; kam jde, protože v tom vidí smysl své existence; čemu se nepodobá, a když, proti své vůli. Kdo o něm rozhoduje. Osud.

Všechno dohromady.

Nebyl to vyrovnaný zápas. Obsahoval od začátku víc než vítězství a porážku. Zápas mezi dobrem a zlem. Největší od začátku světa. Předzvěst jeho konce. Panika na troskách důvěry v rozum. Strach. Zbabělost povýšená na čest. Ztráta hodnot. Přelom. Posun podzemních vrstev, sopky a zemětřesení pod mořem a horami.

Mluvit o vítězství a porážce je směšné v souvislosti s lágry a postavením lidí jako Luster Liebling. Byl to konec člověka, jak se lidé znali. Pak začal pramen zpráv vysychat. Nakonec udělal místo legendě o L. L.

V Terezíně, který byl maloměsto, stará josefínská pevnost na soutoku řek Labe a Ohře, šedesát dva kilometrů od Prahy, sloužil nacistům jako fasáda a tranzitní stanice na cestě na východ, Potěmkinova vesnice směrem na západ, měl L. L. pár holek, s kterými zabíjel čas, než se vydá za otcem. V pevnosti bylo jedenáct kasáren. L. L. bydlel postupně v šesti. Do valů vedly dlouhé chodby. Katakomby byly už zasypané. Potomci vojska v nich pěstovali žampiony.

Jeden čas dělal L. L. skladníka v kasematech. Zařídil si z cihlové stěny *chambre séparée*. Zval holky. Dvě pěstovaly okurky, rajská jablíčka a kopr pro kuchyni *Waffen-SS* v *Kamaradschaftsheimu*.

Dojily krávy a pásly ovce a staraly se o husy přivezené z vypálené hornické obce Lidice. O slepice, kachny a králíky. Měsíc chodil s jednou a šest neděl s druhou. První pašovala do pevnosti v podprsence vajíčka. Chlubila se, že za dva měsíce jediné nerozbila. Ukazovala Černému Pepemu, kde a jak je nosí. Hrudí se podobala Bublině. Měla bílý a vláčný majestát, dva hemisférické prsy klasičtých proporcí. Dosahovaly jí ke třetímu žeburu. Zastavily se na jemné rýze, kde pokračovala hrud', než se objevila jamka pupíku, obsahující syrové vejce. Vybírala si menší vajíčka, ne menší, než, jak také řekl Pepe, byla přípustná velikost. Druhá pašovala v podprsence tvaroh pro nordickou rasu. Náležitě to vychutnal. Chtělo to o málo větší podprsenku. Nemusela si mu stěžovat, co s ní pašování tvarohu dělá. Čím ponižuje člověka hlad. Bylo to daleko ponaučení okresního rabína Cytrona, že zdraví mají pomáhat nemocným a bohatší chudým. Hladila si zabělenou a mírně mastnou hrud'. Byla vděčná, když to pro ni dělal Pepe. Myslel na Mali Kirsten Novákovou. Na její zmatenou duši? Na její tělo trápené duší, mučenou i povzbuzovanou tělem?

Druhou terezínskou dívku učil, co si myslela, že uměl Pepe lépe. Chválil ji očima, duší i dlaněmi. Výsostné znaky milenky a budoucí matky, nosiče jídla. Jednou se jí esesák u mýta v bráně do pevnosti zeptal, jestli jí při zahradničení nepřekáže její prsa. Jak se jí s tím běhá? Sjel ji nestoudným pohledem. Zrudla. Zavrtěla hlavou. Díval se na ni vyzývavě. Sáhnout se na ni neodvážil. To by byla *Rassenschande*. Prznění rasy. Za to by ho suspendovali, vyloučili z řad *Volksgenosse* a možná by ho čekal hrdelní trest. Z ženského oddílu esesaček byla po ruce po směně každá druhá, s rákoskou v ruce. V Auschwitz-Birkenau nařizovaly tisícovce žen nastoupit před barák nahé, a když esesačka viděla krásná ženská ňadra na židovském těle, švihala, než se rozevřela a krvácela.

Pepe se přihlásil v den, co mu přinesla tvaroh, dobrovolně do transportu na východ. Jeho tvarohová milenka nemohla věřit uším. Přeskočilo mu? Nemůže se dočkat, než ho pošlou oni?

„Mám otce válečného zločince,“ řekl Černý Pepe.

„Jak to? Spolupracuje s Němci?“

„Ne, je to Němec jak poleno.“

Vysvětlil jí to.

„A? Co s tím máš společného?“

„Chci ho chytit.“

„Jak?“

„Je Němec, esesák, matka židovka,“ opakoval Pepe. „Zůstal jsem uprostřed. Nechci to tak nechat.“

„Nechceš zůstat se mnou?“

„To by nešlo. Mají mě v registraci.“

„Nosím ti tvaroh,“ řekla. „Nebylo by hezké, kdybychom tu vydrželi do konce?“

„Kam jedu, potřebuju být sám.“

„To myslíš vážně? Opustíš mě pro někoho, o kom ani nevíš, kde je? Chceš vraždit? Otce?“

„Je sturmmann v SS. Někde bude.“

„Co s ním chceš dělat? Jak bys to udělal? Nejsi blázen?“

V očích děvčete se mihl strach, obdiv. Hrůza. Cítila změnu v L. L. Ještě nechodila se zabijákem. Neviděla vraha tak zblízka. Něco se pro ni změnilo. Už to nebyl svět, do kterého se narodila. Měla v očích děs. Dívala se na Pepeho, aby se přesvědčila, že je to týž kluk, s nímž mluví, jako včera. „Myslíš na smrt?“ zeptala se.

Připustil to. „Víc, než bych měl nebo chtěl,“ řekl Pepe. Blesklo mu hlavou, co si často myslel o životě a smrti, jako každý.

Zemřít je sám se sebou nebo světem zúčtovat. Sečíst si, co jsem udělal dobře a špatně. Nechtěl myslet jen na smrt. Nebylo to pouze

v jeho hlavě a v jeho rukou. Jak na tom asi byli, jsou a budou smrtelně nemocní, kteří už vědí, zač je toho loket, protože jim to řekla nemoc, bolest a doktoři? Odsouzení na smrt jsou jiná kategorie. Člověk v duchu zemře párkrát, než to k němu dojde. Ale není to, nakonec, cesta všech? Jen se mu to dřív zdálo daleko.

„To se toho nebojíš (chtěla říct nešťítíš)?“

Černý Pepe alias Luster Liebling patřil v Terezíně k mladým, o kterých místní básník a důstojník *Ghettowache* Hans Munk napsal, že je to mládež, která se nebojí ani čerta. A až jednou, jestliže přežijou, pojedou do Palestiny a postaví se proti nim přesila, arabské bojůvky, zdolají je právě proto, že se nebojí ani čerta.

Kromě veršů a ostrahy truhlárny, skladu uhlí a dřeva a udržování pořádku se veršotepec a oficír policie židovské samosprávy zabýval sionistickou myšlenkou vedoucích podporovat mládež zvýšenými přiděly potravin. Pokládal to za riskantní, ale důležitou investici. Kreslil ve volném čase i ve službě portréty chlapců i děvčat.

Děvče bylo bezradné. Nevědělo, co má říci.

„Jak ho můžeš chytit? Holýma rukama? Co když chytí tebe? Není sám nebo bezbranný.“

„Nechci o tom mluvit.“

„Proto ses přece nenarodil, Pepe.“

Chvíli se mu dívala do očí, než je sklopila.

„Kvůli tomu mě opouštíš? Myslela jsem, že mě máš rád. Je to sebevražda. Pošetilost. Zrada. Nesmysl. Hnus. Stojí ti takový otec vůbec za to? Zapomeň na něj. Zřekni se ho.“

Pokládala svou myšlenku za nejlepší východisko.

Plakala. „Bolí mě to. Nechci tě ztratit, když jsem tě konečně našla. Nechci tu zůstat dál jako kůl v plotě, vagon na odstavné koleji.“

Prožili spolu šest neděl. Věděl, že takovou holku nepotká. Připomínala mu Mali Kirsten Novákovou. Byla jiná ve všem, ale něco, láska k vlastnímu tělu, je spojovala. Měla ráda tělesnost jako Mali Kirsten a byla krásná a čistá tam, kde byla Mali Kirsten krásná, milá a čistá a chutná. To neřekl. Styděl se, kde je srovnává. Měla dlouhou tvář, velká pevná prsa. Byla radost se dívat, když se svlékala. Boky, břicho, nohy. Oči. Záda. Cítil, jak její duše pro něj pláče, jako jí slzí oči. Opakoval si, že byla čistá, kde potřeboval, aby byla holka úzkostlivě čistá. Neměla tušení, co se v něm odehrávalo. Chtěl jí říct, že není jen vrah. Není bez duše. Prahne po spravedlnosti. Je to větší než on.

„Chci ho zabít, jako on chce zabít mě. Jako zabil matku.“

Dívalo se mu to z pohledu. Osud člověka, který se narodil jako Pepe. Zabít, nebo se nechat zabít.

„Proč?“ opakovala bezradně.

„Nechci už o tom mluvit.“

„A co já?“

„Nevíš?“ opakoval Pepe.

„Ne,“ řekla tvrdošíjně.

„Pro to, co udělal mé matce.“

„Jde z tebe strach, Pepe. Nechci, abys mi to říkal. Ještě jsem nebyla s člověkem, který chce vraždit.“

Už se s ním v duchu rozloučila? A nakonec: „Bojím se, co mi ještě povíš. To máme všichni vraždit? Věděla bych to, i kdybys mlčel.“

Voněla tvarohem i nahá. Najednou se zeptala:

„Chceš, abych jela s tebou?“

„Co chci udělat, můžu udělat jen sám,“ opakoval.

„Nepřekážela bych ti.“

Do očí jí vhrkly nové slzy.

Jela by s ním? Ano. Němci by teprve museli procitnout, aby viděli, jaká spousta lidí v pevnosti nezapomněla, co se sluší. Drželi spolu nejen proto, že už nikoho neměli. Pepe ji objal. Pořád slzela. Neřekl, že si s plačící holkou neví rady. Už si neřekli slovo. Někdo zaklepal. Ta první.

V podvečer spolu všichni tři chodili – než odjel – do parku poslouchat Ghetto Swingers s Frickem Weissem, který odtud prostřednictvím četníků posílal do Prahy, do kavárny Vltava, dokud se ještě v Čechách a na Moravě smělo tančit, aranžmá tanečních písní. Drželi se za ruce, každá z jedné strany. Poslouchali melodie saxofonů a klarinetů, poslední slovo amerického a evropského jazzu. Lkavé melodie, plné smyslu, kouzelného života, volnosti a klidu. Důstojnosti člověka. Zvláštního melodického klidu, jakého může dosáhnout vyrovnaný svět, který nikdo nechce dobýt od a až do zet. Gershwin, *Letní ukolébavku*. Připomínalo to Carioca. Kavárnu Vltava, Pět P. Místa, kde se z něj ztrácela nepatříčnost. Kde se život měnil zvědavostí, ctižádostí a touhou. Svět, k němuž navzdory všemu patřil. Nebo si přál patřit.

Obě děvčata se málem přihlásila s ním. Byla to solidarita. Z hlediska nacistů hnutí. Židovská móda. Židovský vzdor nebo soudržnost. Milenců, matek a dětí a matek a otců, sourozenců a známých a kamarádů. Holek, které jsme znali z náboženství. Černovlasá Eva Šternšusová, Eva Veilová a Vlasta Korálková. Šternšusová měla nejhezčí vlasy, jako havran.

Němci se smáli. Všechny čekal stejný osud. (Neřekl mi v pevnosti Adler, že pojedete se mnou, třebaže nemusel, s poznámkou, že mě přece nenechá jet samotného, a nebyl sám? Dobro ve světě zla? Kapička mravnosti v moři nemravnosti?)

A Pepe odjel na východ, jako z Terezína skoro všichni.

Jeho život se změnil už prvním krokem. Předstoupil před šéfa selekce, doktora Josefa Mengeleho. Lékař byl vysoký, urostlý, měl souměrnou protáhlou tvář, trochu nepravidelné zuby a pozorné i lhostejné oči, chvílemi obrácené pohledem dovnitř. Myslel na vědu. Na nebývalou možnost provádět pokusy na živých, tlačit německé lékařství kupředu, bez pochybností, které to nahloďávaly Hippokratovou přísahou. Ozvěny. Alibi v nacistické myšlence. Na světě, zatím, žily, jak věřil a hlásal, dva druhy lidí: nordická, árijská rasa s výhledem, že bude ještě čistší a hodnotnější, až se zbaví příživníků, bohužel stále ve většině, druhořadých a třetířadých a méněcenných jednotek, jak nacisté úředně nazývali lidi v koncentračních táborech. Kromě vrozené povahy měl v tváři přísnost, zaujetí i laskavost. Byl rozmarný, náladový a některé vězně udivoval příležitostnou, třebaže rozmarnou laskavostí. Po hodinách třídění únavu. Pracoval hodně. Hnala ho ctižádost, vnitřní puzení dosáhnout, čeho nikdy nikdo v dějinách nedosáhl. V ordinaci mu asistovali židovští lékaři, třebaže proti své vůli, puzení základním instinktem lidského tvora přežít, a jak se domníval, ctižádostí alespoň v něčem podobnou jeho. Jedním z nich byl dětský lékař, Epstein, jeho učitel z Prahy. Osobně ho vyčlenil z cesty komínem. Byl bůh. Anděl smrti. Komu chtěl, mohl podat pomocnou ruku, oddálit mu cestu komínem.

Doktor Mengele třídil přicházející jednotky na rampě. Vlaky klopily desetitisíce lidí.

Přijela čtyřčlenná rodina. Otce, protože měl brýle, poslal pohybem palce do plynu, stejně jako jeho čtyřicetiletou ženu, na skráních a nad čelem jí šedivěly vlasy. Dcery, šestnáctiletou a devatenáctiletou, poslal na práci. Matka zdvořile namítla, že jsou to její děti. Ráda by zůstala s nimi. Jak se jmenují? Elza a Ida. Doktor Mengele to nezažil poprvé. Nešlo o měkké nebo tvrdé srdce, ale

o rozkaz, kterým se vojenský doktor řídil. Vyzval matku, aby si vybrala jedno z dětí. Elzu, nebo Idu? Se kterou by chtěla být radši? Smí jít jen s jednou. Aby předešel zmatku, jemuž se vyhýbal, posílal do plynu s matkou i děti. Spokojeně šly ke komínu, šťastné, že zůstávají spolu. Otázal se, jak to, že matka mluví tak hezky německy. Tak se mluvilo u nich doma v Moravské Třebové, odpověděla žena. Opravdu? Dlouho neslyšel tak ryzí němčinu. Vzal dvorně matku pod loktem a odvedl ji k dcerám, už za kolejem. Neměly tušení, že otec bude za třicet minut v komíně. Jedna ze sazí. Deset tisíc jednotek za den, deset tisíc během noci.

V tu chvíli si doktor Mengele připadal lidumilný. Poslal vzápětí do plynu Idu. Měla dlouhé, už ne tak pečlivě učesané vlasy a tenké nožičky. Nemohla by pracovat. Voněla rezedou. Vypadala, jako by chtěla zvracet. Elza vydrží do příští pondělní selekce, *Sortierung*, kdy se na všech barácích vybírá do plynu. Někdy se ženy ve vagonu, než je z nich vyhnali, líčily. Lily na sebe voňavku. Čím voněly tyhle dvě, Elza a Ida, a jejich matka?

Většina příchozích cítila únavu. Usmíval se pro sebe. Rozeznával pohledem. Bohaté francouzské transporty, zmatené Italy, kteří nerozuměli německým pokynům, vlevo, vpravo, a byli vděční za znamení palcem, na kterou stranu se mají z rampy odebrat, a pokud se spletli, vylítli komínem. Poláci páchli cibulí, slepičincem a hnojem. Bohatší spálenou polévkou, jíškou a přeškvařeným husím sádlem. Mohl se vsadit, že měli v kufrech, o které už přišli, protože je museli nechat ve vagonu, bandasky s husími játry a škvarky. Některé kufry byly skrz naskrz promaštěné.

Shledal, že němečtí židé nepáchnou pivem. Rabína poznal podle břicha nebo umaštěné košile či kaftanu. Většina židovských i křesťanských Poláků přijížděla zamaštěná. Jako urousané děti.

Občas se doktor Mengele tvářil ležérně. Byla to jednotvárná činnost. V létě si to vynahradil. Pozoroval večerní slunce. Co pokládal za poslední, ho vzrušovalo. Pojem poslední, na opačné straně pojmu první. Tajemství, z něhož byla vyloučena záhada smrti. Smrt tu zevšedněla. Uvidí poslední evropskou neplnohodnotnou jednotku, o níž se bude hovořit a ukazovat v muzeích vyhynulých kmenů. Kdysi byl, už není. Na podzim pozoroval mezi křídélky popela babí léto. Cítil se jako básník. Opojen světem, to byla jeho reakce na smrt, na život. Rozhodoval, komu život, komu smrt. Chápal řecká božstva. Pochopil smrt, jako pochopí člověk všední den. V zimě obdivoval vločky. Připomínaly mu pohádky z dětství. Oživilo to v něm popěvky, které mu předzpěvovala matka. Byli uctívána měšťanská rodina. Měli peníze uložené ve spolehlivých bankách, ne vždy německých. Doma neslyšel sípavé výkřiky, střelbu a rány bičem. Z domova si nepamatoval kapku krve. Nedýchali k zalknutí těžký vzduch, plný pachy kouře z pálených kostí.

Měl laskavou matku. Nebyl si jistý, že by na něj byla pyšná i nyní. Měla ráda louky s blatouchy. V životě neviděla krysu. Měla pár židovských známých.

Doktor někdy procházel baráky. Ošklivil si vlhký pach pryčen, kavalců, přečpané místnosti, jednotky hodné komína. Báł se melancholie. Bylo lepší nemyslet na domov, německé zázemí. Fronta, jak řekl Adolf Hitler, je všude. Připadal si jako generál. Maršál. Bůh. Anděl smrti.

Také koncentrační tábor byl linií boje za německou Evropu. Při výcviku prošel pruskými lágry, Sachsenhausenem, Buchenwaldem. Byl v Gross-Rosenu, Flossenbürgu a Ravensbrücku. V Natzweileru, v Mauthausenu, na prahu rakouských Alp, v desítkách menších, vznikajících kolem německých měst a městeček. To byly začátky, ještě ne totální vyhlazování. Rezervoár pracovní síly, nahrazující

zdravé německé muže v armádě a v bezpečnostních složkách. Teď pracoval v hlavním táboře. Jeho úkolem bylo konečné řešení. *Endlösung*. Auschwitz-Birkenau, Treblinka a Chelmno, Majdanek nebo Sobibor: vyhlazovací lágry. Co nestačily pece, zastala otrocká práce s minimálním přídělem kalorií (kolem dvou set čtyřiceti denně).

Doktor Mengele si nelámal hlavu, co by řekl otec nebo jak by se tvářila matka, kdyby ho tu viděli. Zdráhali by se uvěřit? Patrně. Bylo lépe o tom neuvažovat. Sám, kdyby tu nebyl, by nevěřil, co měl v popisu práce. Měl představu, co přesahuje lidské chápání. Občas o tom konverzovali s lágrovým *Gestapem*. Byl to jiný svět než planeta předků. Hromadné zabíjení, doslova obrovská masová vražda, mučení, popravy bez soudu. To by rodiče, i staří rodiče, těžko chápali. Zažili jiné Německo. Miloval sníh, třebaže padal nahore bílý, a než dopadl, zčernal. Černý sníh spojoval doktor Mengele s představou pekla.

Zavrhoval pochybnosti. Vlastností muže SS bylo nelitovat se, neotáčet, neomlouvat se. Kupředu. K cíli. Jednat. Byl pyšný na svoje runy našité na kabátě. Jitra se tu podobala stříbrožlutému nádechu moselského vína.

Vzpomněl si na němčinu ženy z Moravské Třebové, někdejších Sudet. Rád naslouchal ryzí němčině. Bylo to daleko od švédského huhlání, z něhož němčina vznikla. Zůstaly jen runy, z nichž dvě měl na výložkách. SS. Zbožňoval smrt, matku života. Nepřipadal si zlý. Ani v nejmenším. Oběti odměňuje. Komín byl osvobozením od strachu, hladu a bití a ponížení, ztráty důstojnosti. Ztráty všech práv, minulosti, přítomnosti i budoucnosti i konečného ponížení, osvobozením od naděje. Od nejnižšího pudu přežít.

Byla to každodenní rutina a zároveň cítil vznešenost svého poslání, božské a lidské rozhodování o životě a smrti, třebaže věděl, že konečný ortel je smrt všech, do posledního neárijce. V ordinaci

ho čekala výzkumná práce, injekce do hnědých očí tuctu židovských a cikánských dětí ve snaze změnit jejich barvu na modrou. Pokud vrískaly bolestí nebo strachem, že oslepnou, stačila fenolová injekce do srdce. V duchu se viděl v ordinaci v bílém lékařském plášti, až si svlékne kazajku uniformy. Místnost byla vroubená škopky s včerejšími hlavami, oddělenými od trupů, aby zkoušel změnu barvy na očích mrtvých. Mezitím bez ustání ukazoval palcem pravé nebo levé ruky. Pokud se jedna unavila vlevo, vpravo. Čekal na matky s dětmi. To mu zpestřovalo práci. Pokud poslal matku s dítětem nebo samotnou na jednu stranu a dítě nebo dvě na druhou, mohl očekávat tři reakce. První pokornou, kdy matka prosila, aby mohla být s dětmi, kamkoli ji pošle. Poslal je do plynu. Druhá reakce byly hysterické židovky, které řvaly, že chtějí být s dětmi. Rovněž ty poslal do komína. Nenáviděl hysterii a řev. Třetím nechával volbu. S kterým dítětem chce jít. Může si vybrat. Má pět vteřin. Některá matka zůstala s menším nebo slabším dítětem, čímž zpečetila už dopředu svůj osud. Poslal ji s dítětem do plynu, protože se spolehla na odolnost nebo větší samostatnost u většího dítěte. Některé matky, kterým dal na vybranou, se chovaly jako hloupé slepice a nechaly jít bezelstně děti na jednu stranu, zatímco samy šly na druhou, do komína. Myslel na pojem matky. Vypustil z toho vlastní matku. Tady měl co do činění s židovskými matkami. Pro ty platila jiná měřítko. Aby se svět narodil, musí umřít. Aby se udělala omeleta, je třeba rozbít vejce.

Studoval vedle medicíny filozofii. Věděl, že cítit v sobě to božské bylo kdysi pokládáno za vzpouru proti lidskému údělu. Zde změnilo Německo pravidla. Celé Německo, duch Německa vyměnil odvěká pravidla. Z někdejšího hříchu se udělala ctnost. Citoval si italského básníka Danta, jehož pocit, vyjádřený veršem, sdílel: *Pozvedáš mne tak, že jsem víc než já.* Cítil se božsky i oběma

nohama na zemi, v rovnováze. Z filozofie věděl – a kdo to nevěděl, se to měl dovědět –, že k údělu člověka patří utrpení, strádání a smrt. Německo muselo překročit hranice, aby dosáhlo normalizace. Německo mělo právo i povinnost poměřovat se bohy, samo bůh. V každém skutečném Němci je zárodek boží. Němečtí vojáci mají právem na opasku vyryto *Gott mit uns, Bůh s námi*. Cítil svou sílu, odvozenou z moci a síly Německa. Také v sobě vnímal zárodek boží, očištěný pozůstatek z křesťanství. Jako Němec se cítil vykonavatelem dějin, člověkem budoucnosti, ve světě bez židů, *Judenrein*. A ukazoval transportu pěti tisíc holandských židů vlevo, vpravo, aby devět desetin poslal do komína a desetinu správně vybraných na práci. Aby pustil žilou těm, co si nezasloužili žít, jedu společnosti a zkáze národů. Konečné řešení, jehož byl důležitým článkem. Andělem života a smrti. Ve společnosti bohů. Příslušníkem elitní armády SS, která doplní Evropu ve všem, v čem byla dosud neúplná, a zdokonalí ji, v čem byla nedokonalá. Konečné řešení, myslel si, nejen ve vztahu k židům a společnosti, kterou ohrožovali, ale ve vztahu k nejvyšším principům.

Vrátil se k pojmu matky. Ty bezelstné, hloupé a tupé jako slepice, se dívaly na jeho čistou uniformu, čerstvě oholenou tvář, jako na vzor čistého člověka, od něhož neočekávají nic nešťastného. Viděly v něm zástupce německé kultury a civilizace. A tak se nechávaly oddělit bez slova od dětí, nebo si zvolily s sebou jedno nebo druhé, jak jim poskytl volbu nebo rozhodl za ně. Dábel, nebo Bůh?

Dospěl k závěru: Jestliže se někdo narodil pro ubohost, je lepší zemřít. Nikdo nezmešká. To je i moje zásluha.

Pobočník, také německý lékař, mu přišel oznámit, že druhá polovina transportu bohatých Francouzů právě dojíždí. Vlak už je u rampy. Jsou pod bránou s nápisem *Arbeit macht frei*. Připravil se na vůni Chanelu 5. Připomínal mu krysí pižmo. Ženy pošle

komínem, nějaké francouzské kokety. Muži budou v kabátech, politých červeným nebo bílým vínem. Pili je kdysi francouzští rytíři. Přivlastnili si je židé.

Byly doby, kdy proti židům nic neměl. Učil se od židovských profesorů. Pociťoval k nim kdysi vděčnost. Spojovali medicínu s lidumilností. Pokládali lékařství za poslání. V jistém směru i vzhledem k jeho práci tady měli kus pravdy.

Těšil se, že povečeří a zapije to, na počest bohatého francouzského transportu, moky země poraženého galského kohouta, krajiny zhýralců a patolízalů na kolenou. Budou z nich saze. Posmívali se Siegfriedově linii? Tady je smích přejde. Jak říká německé přísloví: *Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe*. Leon Blum a ostatní jsou v německých rukou v Buchenwaldu. Dlouho se tvářili jako reprezentanti světové veřejnosti, řádu a pořádku, sladkých výhonků civilizace.

Přeskočil v myšlenkách na Italy. Chvilí spojenci, za pět minut dvanáct na straně nepřítel. Čpí česnekovými plackami, připáleným olivovým olejem, *zuppa di trippa*, dršťkovou. Mladí, ženy, muži a děti a starci, jako by je vystřihli z bible. Ukazoval nepřetržitě palcem do stran, vlevo, vpravo. *Links, rechts*. Někomu život, někomu smrt. Pokud byl unaven prací, naučil se neslyšet tiché vzlyky matek oddělených od dětí, neviděl v tvářích jednotek neblahé tušení, že už se neuvidí, nevinných, nic netušících, a přece znepokojených. Vysílal snad vlny smrti? Začali chápat tvář v tvář komínům, co znamenají krematoria? Co pro ně představuje on, vysoký elegantní německý důstojník? Pět komínů s nízkými, neuhasínajícími plameny nad korunou a chrchle ohně, popela a sazí, vrhaných tahem do povětří jako tmavá oblaka a rozlétajících se nad bývalé Polsko, do bažin, polí, do moře.

Měl dojem, že čeští, slovenští a srbští židé na sebe nabrali slovanské vzezření. Mísili se nepřipadně dlouho. Kdyby existoval kouzelný proutek objevující židovskou krev, šlo by sem víc Čechů z Protektorátu *Böhmen und Mähren*. Dovolila to zdegenerovaná Evropa. Cítil s transporty spřízněnost. O to pokračoval ve svém *Sortierung* zaníceněji.

Posílal do komína i černé americké letce. Ignoranty, kteří předstírali, že neumějí slovo německy. Na francouzských a italských transportech bylo dobré, že si přivázeli vína, jako by jeli na dovolenou nebo do sanatoria. SS sem dovážela pro své lidi rýnské, moselské a španělská a argentinská vína. Portugalské portské. Bernkastelské. Francouzské burgundské, Châteauneuf-du-Pape, Château Margot.

Už se před ním řadil zbytek francouzského transportu. Byl by to zajímavý seznam vůní a pachů. Znají ho šatnáři v divadlech, kinech a koncertních sálech a předsálí. Ženy šalvěj, šerík a citron nebo pomeranč, muži Eau de Cologne.

Ke konci transportu zbývalo dvě stě jednotek, vzhlédl k nebesům. Musel proniknout mraky popela, sazí. Zakrývaly první červánky. Trávil tu devět hodin. Sklonky dnů nebyly tak nadšené jako začátky. Rozhodl se, jaké víno si poručí k večeři. Raunblatské. Husím pochodem přicházel na řadu Luster Liebling.

My Němci, říkal si v duchu doktor, máme právo být hrdí. Máme cit pro velké věci. Nenecháme se utopit v malých. Uvažoval o rodokmenu rodiny Mengele.

Zastesklo se mu po slunci, oblacích bílých jako louže rozlitého mléka. Když byl dítě, držel se maminky za sukně. Chladné večerní slunce ho strašilo. Plakal, chtělo se mu domů. Maminka slyšela jeho vzlyk. Vzala ho za ruku a odvedla. Chladno, strach a nedobrý, vlhký vzduch nechali venku.

Z oken viděl jasné modrooké nebe, mraky jako ze smetany a maminka se ptala, jestli má v srdíčku radost. Nemusel odpovídat. Stačilo, že se smál nebo mlčel. Liebling vypadal zdatně a díval se přímo, směle.

Poslal Pepeho mezi živé.

Duši Lusteru Lieblinga naplňoval neklid. Neodpouštěl. Ani sobě. Ještě nenašel ani nezabil otce. Znělo v něm, co slyšel a co mu nedopřálo zapomenout. Dluh vůči matce. Volala ho? Slyšel její hlas? Pepe? Viděl v každé židovské ženě ve Velké terezínské pevnosti a potom v Auschwitz-Birkenau matku. Díval se do očí a tváří neznámých žen. Nacházel rysy, které mu ji připomínaly. Oči, nos, ústa. Vlasy. Prsa. Nevynechal jedinou z mnoha tisíc. Díval se do oken ubikací. Prostál hodiny před ženskými baráky, pozoroval je z dálky, skrz dráty.

Na východ si odnášel obraz otce, jenž se opíral o posedlost, která si dala jméno: nacismus. Jako se oheň živí svými plameny, posiloval se nacionální socialismus fanatismem, bezmeznou oddaností. Obsáhla, kromě komplexů méněcennosti, i závist, podlost a nízkost doby všech věků. Meteorické ohnisko, hvězdný prach. Pokud šlo o kariéru, neštítel se sturmmann SS Gerd Liebling úskoku, rozvratu, zášti. (Zvykl si, že postačí, aby se mu někdo znelíbil. Mohl ho poslat na onen svět. Ohlásil na ústředně, co kdo prohlásil, popravdě nebo ne tak úplně. Bezpečně skončili u zdi. Postačilo znamení, aby se - na koho zanevřel - stěhoval do neznáma. V souboji slova proti slovu, tvrzení proti tvrzení, měl přednost německý voják proti neznámému, zrádnému a špinavému židovi.) A pak, v Polsku, je střílel ze svého lugu. Pokládal se za muže činu. Mrtví nemluví. Také ti, co se schovávají nebo budou mít možnost přežít, vymřou. Historie je prodejná děvka. Dá se snadno koupit, prodat, přesvědčit. A trvá jen krátce. Paměť je děravá záležitost.

Pepe neměl dojem, že by doma nedělal věci, jak by měl. Naopak, měl už od začátku dospívání nezvratný pocit, že co dělá, na co myslí a kam jde, je správné. Jel ve svých kolejích. Jak rychle a kam kdy chtěl. Smířil se i se svým současným osudem? Už si to skoro vyčítal. To nebylo, co a kam a kdy chtěl, jeho koleje. Jeho vůle tu hrála tu nejmenší úlohu. Toho litoval. Den po dni tu probíhal stejně. Čekání, než přijde na řadu do plynové komory. Zda ho někdo libovolně zastřelí, utluče. Nic lidského, kromě zastrašených spoluvězňů. Skoro všichni se už jen báli, i sami sebe. Bez pláče, v návalech úzkosti, mnozí vyřízení, ještě než je zaplynoují. Mohli něco dělat? Jen povstat. Ti, kteří jedli a měli sílu, v komandech povstali. Byli poraženi. Ale legenda o povstání 4. října 1944, kdy vyhodili do povětří, než zahynuli, komoru číslo čtyři, zůstávala a posilovala bezmocné. Věděli, že Němci nemohou všechno. Tím vykročili zpět a směle mezi lidi. Jen také zahynuli. Něčím vrátili život těm druhým, aniž se o tom vůbec dověděli.

Pepe rozlišoval dva druhy nebezpečí. Ten první, dětinský nebo v dospívání, kdy vyhledávali s Ervínem Adlerem nebezpečí dobrovolně, jako výzvu na vlastní adresu. Podrobili se zkoušce na vlastní pěst. Stát co nejtěsněji projíždějícímu expresu, předběhnout tramvaji před nosem, aniž věděli, jestli jede, nebo nejede současně v druhém pruhu podél tramvaje auto, jež nebylo vidět, naskakovat na korby nákladních vozů za jízdy nebo se plavit na jarních krách, z jednoho břehu na druhý, s rizikem, že se kra pod jedním z nich nebo pod oběma propadne.

To druhé nebezpečí bylo zdejší. Hrozba smrti plynem, kulkou, konopným provazem, sražením na dráty s elektrickým napětím, na nichž se většinou samy zabíjely ženy, což mohl udělat i spoluvězeň, který se mstil nebo zešílel. Obsahovalo prvek libovolnosti,

mimo sebemenší zavinění, ze strany každého Němce, který mohl ohrozit život kohokoli, na koho si vzpomněl nebo koho potkal. Státisíce lidí žily ve dne v noci v tomto nebezpečí, které znamenali Němci. Německo, vojáci, povýšení na bohy.

Pepe věděl, že to, co chce udělat, musí provést co nejrychleji. Zaručil se sám sobě, že neselže. Tak se jako trychtýřem prolilo, co chtěl pro otce, touha po spravedlnosti, pohroužené do pomsty, nebylo dne, aby na to nemyslel. Držela ho dětinská myšlenka. Každý Němec v zelené uniformě připomínal podmořského živočicha, který vyleze z hlubin a s lidmi nemá co dělat a nerozumí si s nimi. Snad kdyby vylezli z uniforem, opět se mohli polidštit. Sotva. Měli to v makovicích. Fanatismus, nacionalismus a rasismus bez mezí. Německou velikost. Ducha, krev a zemi. *Blut und Boden*. Sílu z radosti, *Kraft durch Freude*. Každému to jeho. *Jedem das Seine* a *Arbeit macht frei*, práce osvobozuje a všechny ty jejich sračky dohromady. Byly to obludy, chamtivé chobotnice, příšery.

Nejpravděpodobnější zpráva o konci L. L. byly opakované německé dožínky, *Erntefest*, o kterých se mi zdálo, i když jsem nespal. Mezi jinými došla do poválečné Prahy i zvěst, jak L. L. napadl v Polsku v lágru dva německé strážné SS. Bavili se u vchodu dřevěného baráku, někdejší konírně, kde Černý Pepe, ostríhaný dohola, pracoval, o koních a věznicích a pachu, který žalářovaní vydávají dechem, nemocemi, nedostatkem čistoty nebo pohybem. Stačilo vězně zahlédnout, aby si připomněli pach. Pozorovali mátohy postav.

„Taky si připadáš jako pohřební služba?“ zeptal se první. Byla to řečnická otázka. „Myslíš, že by nám tu posloužila výkonnější plynová komora?“

Ještě ve škole četl o břemeni bílého muže. Pro příště to přejde do čítanek jinak. Zhluboka se nadechl. Vypjal hrud'. Zvedl hlavu. Příští básně bude svět psát německy.

„Až pojedu na dovolenku, řeknu, že jsem promoval.“

„Jasně. Máš doktorát. Univerzitu Auschwitz-Birkenau. Všechno nejlepší! Prost.“

V tu dobu měly orgány lágru ve svých účetních knihách kolem dvou a půl milionu odklizených (zabitých a spálených) jednotek, po kterých zůstaly pozemské svršky a materiál: vlasy, nehty a kosti, z kterých se dá vyrobit mnoho uniforem, pokrývek a prádla a šatů, provazových žebříků a izolací do ponorek a hnojiva na německá pole a polnosti v obsazených a kolonizovaných zemích, nemluvě o zlatě, stříbře a drahých kamenech a penězích. (Brzy to mělo být víc než čtyři miliony zabitých v lágrech. O zbytky se postaraly nucené práce, bití, hlad a nemoci z podvýživy a vyčerpání.) Malá čísla ve světle plánovaných pěti set milionů Němců v Říši a dobytých územích. S ohledem na počet nepřátel a méněcenných Slovanů a podřadných ras, určených k likvidaci.

Bavili se, jak je nemožné si pamatovat a současně zapomenout. Pozorovali svět, který se před nimi rozpadal a znovu tvořil. Byli jeho ničiteli i stvořiteli a znovu ničiteli. Byla to stejná rozkoš jako ta pohlavní, jež díky předchozí ustupovala do pozadí.

Chtělo to organizaci. Jako když se vyrábějí náboje, auta. Opely, mercedesy, BMW. Lokomotivy, děla, tanky. Spalovací pece. Byla to inženýrská práce.

Mluvili o lásce k smrti. O vášni, které v tomto desetiletí může rozumět Němec. Nordická čistá rasa. Lidi nenarušené krve. *Blut und Boden. Deutschland erwache. Jedem das Seine. Kraft durch Freude. Arbeit macht frei.*

Německo, probud' se!

L. L. je slyšel. Mohl se k nim jen přiblížit. Blíž než na tři kroky se žid nesměl přiblížit k Němci. Měl dřeváky. Bylo bláto. Když si dal pozor, sunul se a nečvachtal. Byl už zbytek svého předchozího já. Ztrácel energii. Chvěl se a potil, jako se třesou duševně choří. Měl ochablé nohy, stehna, lýtka. Pocit slabosti, ospalosti, jako boxer, který šel na podlahu, zvedl se a přesvědčuje se, že může zápas dokončit. Sám sobě sudím. Vyhasínal. Můžu, říkal si. Musím. Jdi. Měl představu otce. Jeho opar před sebou. Téměř ho viděl, třebaže věděl, že ti dva mají s otcem jen podobné uniformy a runy SS. Sunul se co nejopatrněji dál. Za zády obou mužů, velice tiše. Měl pocit, že mu odřeli duši a sedřeli kůži z těla. Otupěl. Vypadal opilý. Nemocný. Ruce i nohy mu zkostnatěly. Svaly ochably. Lopatky mu vystupovaly. Na jeho křížové kosti mohli usedat ptáci, kdyby tu byli. Prostoru nad táborem se vyhýbali. (Nedělal jim dobře popel.) Zhrubla mu kůže. Dělal se mu vyrážky, mezi prsty na nohou houba, v rozkroku stroupky. Změnila se mu tvář. Byla menší než nos, který mu vystupoval z obličeje jako kormidlo na převrácené lodce. Ztratil víc síly, než mu zbývalo. Kladl si otázku, na kterou neměl odpověď. Jak to? Proč? Co komu udělal? Byla to predehra k tomu, co teprve přijde? Proč chystá osud lidem tohle?

Pracoval v zámečnické dílně, kde se dělaly plechové známky s čísly. Na plíšku bylo černým nebo červeným lakem číslo u věšáku, kam si na pokyn zřízenců věšeli odsouzenci do plynu šaty a prádlo, vyzváni, aby si dobře zapamatovali číslo, k němuž se po koupeli vrátí. Zlaté oči, říkal si. Pepe si mohl představit, jak si jeho maminka opakovala číslo, dvě, osm nebo sto třicet sedm, čtyři sta dvacet osm, aby ho nezapomněla. Jako děti, ženy, muži a starci a ostatní.

Němci, Německo. Prolhanost. Lež.

Konec člověka, jak se lidé dosud znali. Nenahraditelná ztráta.

Z bezprostředních svědků nezůstal nikdo naživu. Přišlo to do Prahy z druhé, třetí ruky. Neurčité zvěsti o Lusteru Lieblingovi, Černém Pepem. Správa vězeňské marodky SS prohlásila Lusteru Lieblinga, příslušné číslo vytetované na jeho levém předloktí, za jednoho z pomatených. Už samo slovo byla obžaloba, s rozsudkem při nejbližší *Sortierung*, ne-li dřív, okamžitě.

Někdy vězňové předstírali šílenství. Soucit spoluvězňů si nezáskali. Proč by se měl někdo vymknout osudu, že předstírá, jak se pomátl? Kdo za něj měl pracovat? Jít do plynu? Proč by měl člověk litovat šílené? Nemají to v určitém pohledu skoro lepší? V lágru, jako na nejodlehlejším konci světa, vyvolávalo to horší na povrch zvířecí pudy, díky nimž mohl jednotlivec přežít. Slabší proti silnějšimu. Proti ještě chabějšimu. Ruina proti ruině. Tomu nejhoršimu obětuje člověk to lepší. V sobě i mimo sebe.

Nikde nebyly vedeny debaty v německém jazyce tak zasvěceně. Voják i strážný byl doktor, profesor bez diplomů. Experti s jedinečnými zkušenostmi. Měli více času to rozebírat a tlachat. Vytvořili bratrstvo. Lidi zvláštního ražení. Noví lidé nového Německa.

Normální vězeň by přece nenapadl v lágru strážného SS, natož dva najednou. A zezadu to nebyl styl Černého Pepeho. Rozuměl jim od prvního do posledního slova. Nemohli vědět, koho mu připomínají. Mohl si představit, co už mají za sebou.

Z komínů pěti krematorií se ve dne v noci kouřilo. Spálené kosti páchly po klihu. S lepidlem to nemělo co dělat. Vyhnalo by to ptáky, zvířata, i kdyby sem zabloudila. Komáři tu v létě umírali ve vzduchu, životností připomínali lidi. Byla to neviditelná voliéra pachu. Pece v provozu. První strážný pozoroval spirály a homole kouře. Odkášlal si.

„Brána do pekla je otevřená. Vyhasnou.“

„V Baden-Badenu se traduje *Jedem das Seine*,“ usmál se druhý. „Kdo hoří, zhasne. A kdo chce kam, pomozme mu tam. Mrtví už se smrti nebojí.“

Logika se jim zdála nezvratná. Psal se říjen 1944. Prvního napadlo, že lidi jsou jako květiny. S určitostí uvadnou.

Kolem strážných, před nimi a po stranách, v uctivé vzdálenosti, bloumali lidi, pro něž byla otázka hodin, než se udusí v plynové komoře, shoří v peci a vyletí jako saze komínem. Němci se neptali, jak jim je. Ať si s tím poradí, když se mají za chytřejší než ostatní. Zavadili podnět k debatě strážných, kteří se nudili. Bloumačům, kteří už neviděli nebezpečí (nebo se dokonce těšili, až přijdou na řadu, aby si ušetřili hodinu, den nebo noc), zasmušilcům všestranně netečným, nejenom už neužitečným jedlíkům, přezdívali v lágru *muselmani*. Stíny někdejších ševců, učitelů a obchodníků nebo pradlen, kovářů a sedláků, horalů, od metařů k bankéřům nebo vynálezčům. Už neslyšeli, neviděli, nevnímali. Byla jim upřena i hrůza ze smrti. Od lhostejnosti k životu je krůček k lhostejnosti ke smrti. Někdy vyhasíná i strach. Přáli si, aby Němci použili dost Cyklonu B a netrvalo to dlouho. Zapomněli se bát bolesti, která se jim za chvíli, až se budou dusit, připomene. Jedno vdechnutí musí být poslední. Věděli všichni, jak bolí, když se někdo nemůže nadechnout ani vydechnout. Byli poloslepí, ohluchlí a němí, necitliví k sobě, ke světu, který je sem poslal německýma rukama, i když to nebyl souhrn všech rukou, a třebaže i ze zúčastněných, včetně německých, nebyly všechny ochotné, a za tiché nebo ani ne tak mlčenlivé účasti nebo neúčasti ostatních. Tyto bloumající stíny, nahé, s dekou přes hlavu nebo od ramen, zvané také *mexičani*, nenašly ani cestu z baráku na latrínu anebo z latríny na barák. Předhonili svou cestu, nejdřív do svého, potom ostatního světa. Někteří skočili na dráty nabité proudem o deseti tisících voltů.

Za deště zabíjely ostnaté dráty spolehlivě. Jiní skočili, pokud měli sílu to udělat, dovnitř. V konečnicku světa chtěli zahynout v jeho výkalech. Šílenství nebo nevole měly podobu.

Oba strážní SS se v tu chvíli bavili o lidech jako o palivu.

„Hoří jako chrastí,“ řekl první.

„Předtím bečí jako ovce a bučí jako krávy,“ doplnil ho druhý svým poznatkem.

Druhý vytáhl revolver značky Parabellum. Střílel do *muselmanů* a *mexičanů*, aby je popohnal. (Náboje, vyrobené většinou ženskýma rukama, protože muži sloužili ve zbrani, a rukama v Německu totálně nasazených cizinců z okupovaných zemí, byly spolehlivé.) Nedělal to s jiným záměrem, než aby v nich probudil trochu života, než konečně zajdou.

Připomněl si, kdo je tu kdo. Co je nahoře, dole, v oblacích, v blátě, prachu. Kdo může všechno, kdo nesmí nic. Popohnal jejich umírání. Kromě toho mu páchli, i na dálku, pachem vězňů. Jiným než vůně dobytka, jak vzpomínal z domova. Hnůj ve stáji, posílený stařešinou a studeným, zkaženým živočišným teplem. Prohnilé hadry a cáry, houba. Popel. Kouř.

„Hnijí zaživa,“ pravil. „K tomu ještě pachutí pálených kostí z komínů a věčně padající popel.“

„Fuj, fuj, třikrát fuj. Kdo to má dýchat?“

Střelbou je odehnal. Zatím se neotočil, stejně jako jeho kolega.

Vystřílel zásobník a nepopohnal je. Zavdalo to další podnět k hovoru se soukmenovcem a druhem ve zbrani.

Vězňové bloumali bez zájmu. Šestým smyslem se vyhýbali přímému kontaktu a blízkosti SS. Tak to má být. *Es muss sein*.

První strážný měl kaštanový mroží vous, druhý, co střílel, byl štíhlý, se světlou chlapeckou pletí. Byli příliš nadřazení této rase, aby to pochopila. Bylo to jiné vědomí. Odlišný obsah mozku.

Opravdu už lidé jiného ražení. Zmatenost světa, která jim čpěla z očí. Rozdíl rasy. Mnoho stupňů pod jejich úrovní.

Ucházely se snad mátoživé postavy o to, co jinak poskytuje člověku sebevražda?

Orgie? Postrádali dobrou vůli, spolupráci. Špinavost existence. Židé a ostatní vězňové jim připadali demaskovaní. Hluboko pod úrovní *volksgenosse*.

Přímo si říkali, aby byli smeteni z povrchu zemského, vymazáni z mapy.

Tyhle tetované jednotky si kdysi v Německu a okupovaných zemích mazaly kapsu. Obohacovaly se na úkor poctivých. Ukájely nečisté choutky na árijských dívkách. Skrývaly svou nemůžnost prohnaností, chytrost soucitem. Židovky s povahou a vlastnostmi kurev ondulovaly vzduch. Přižívovaly se na mužích i ženách. Prodávaly těla a vlažnou vodu. Dovedly by prodat i ondulovat i sníh. Dobře. Tady skončí, přísavky. Uvolní místo pod sluncem čisté rase. Rozkaz je rozkaz. Úkol musí být splněn. Bude splněn. *Es muss sein*.

Nedovedli si představit, že by trosky kolem nich mohly mít krev jako oni dva. Nebo tkáně, kosti a žíly, nedejpánbu ledviny, játra a srdce, slezinu. V bílých a červených krvinkách. Buňky. Plivali na svět a vydávali to za potopu. Lásku k penězům zaměňovali za úrodu a solidaritu. Pro sebe. Co si jen nevymysleli o čtyřiceti dnech! Směšnost bible. Skoncovali s tím. Oni dva se na tom čino-rodě a z vlastní vůle i povinnosti podílejí. Není to lehké. Svůj úkol dokončí. *Es muss sein*.

„Jsme z toho blázni,“ ulevil si mroží vous.

„Na místě jako tohle?“ odふうoval kouř od hlavně revolveru štíhlý. „Čemu se divíš?“

„Na mapě to nebude.“

A tak si spokojeně tlachali. Mezitím se kouřilo z komínů. U každého oblaku kouře si štíhlý řekl: Je to. Hotovo. Tak to má být. *Es muss sein*. Nikdy nikomu neřekli, co ho čeká. Proč? Jak řekl chytrý Machiavelli a opakoval to kdekdo, proč říkat pravdu, když lze vystačit se lží.

Myslel na velké Německo. Od atlantického pobřeží a Biskajského zálivu na západě až k Uralu. Od jihu, zabírajícího kus Afriky, po severní výběžky Norska, Finska a anglických ostrovů, z nichž už první, obsazené i neobsazené, ustavily pronacistickou vládu. Jak říkají žlutí Číňani, i pochod na tisíc mil začíná prvním krokem. Obraz (před očima) je víc než tisíc slov. Mohli to být Němci, jimž to šlo přes rty poprvé. Od Biskajského zálivu až do srdce Ruska. Nejprve dvě stě, později pět set milionů Němců. Začátky.

„Jsou jaloví,“ řekl mroží vous. „Jako by nebyli. Ano, jsou a už nejsou.“

Napadlo ho, jak podivnou se může zdát existence.

Myslel na hnůj, stáje a dobytek. Pach mrtvých těl. Protivnou smrdutost zavšivených dek, když vešel na kontrolu do baráku, někdejších stájí rakousko-uherského jezdecktva. Kdeže loňské sněhy jsou. Prší z nebe a komínů popel. Rozletí se saze nad lágrem, lesy a vrchy a rovinami s močály a jezery, až dosáhnou moře a utopí se v něm, kolem dokola. Jako hvězdný prach.

„Dlouho se přetvařovali. Dva, tři, čtyři tisíce let.“

„Nejdelší kamufláž v historii.“

„Přesně.“

„Vyprahlí jako poušť.“

„O to líp hoří,“ usmál se štíhlý. „Jako roští. Chrástí v pozdním létě.“

„Nemají už ani tuk, aby podpořili oheň, na kterém se pečou,“ obvinil je mroží vous. Přišlo mu to jako drzost. „První hořeli líp.“

Byli tlustší. Jako v pohádce o Jeníčkovi a Mařence. Perníková chaloupka. Podobají se jeden druhému. Každá saze stejná.“

„Nesnesu, když jektají zuby. Chrlí ze sebe smrad, zaživa i po smrti. A to si ještě představ ty dryje uvnitř, když se dusí a lapají po dechu.“

Viděl to skleněným okénkem.

„Lezou po sobě jako mravenci, aby se dostali nahoru, kam dosáhne plyn až nakonec. Vyškrábou si oči. Trhají si uši. Lámou si prsty. Překousnou si jazyk. Zápasí v křeči. Nemůžou dýchat. Dusí se. Fuj.“

L. L. je slyšel. Naslouchal otci. Mluvili jeho jazykem. Zrcadlová podoba otce. Jejich svět. A otec byl podoba strážných SS. Ozvěna. Zrcadlo. Nezaslechl v debatě strážných myšlenku, která by připomněla, co mu říkala matka. Pro co se člověk narodí. O smyslu, proč žije. Čím jsou lidi stejní. Lepší a horší. Ne pro barvu pleti nebo odlišné náboženství anebo země, kde se narodili, ale co udělají, jak se chovají k těm druhým i k sobě. Měří-li se slušností. Co chovají v duši. Tím nejlepším, čeho jsou schopni. Čeho se bojí. Jaké si vypěstovali svědomí. Čím každý člověk udržuje a obohacuje svět. Proč by i bez jediného dítěte nebo starce, nemocného nebo narozeného s vadou byl svět chudší. V čem je smysl a důstojnost člověka. V čem jsou na tom stejně, i kdyby jinak stejní nebyli. V čem člověk žije dobře, když žije užitečně. Už nevěřil, že by mohl otce najít, i když taky oba strážní byli sturmmanni SS.

Včera se připlétl blízko k průvodu lidí do plynu. Řekli jim, že jdou do sprch. Byly to maďarské stařeny. Nechali je tři dny a noci čekat za shromaždištěm, bez jídla, pití, možnosti si ulevit a umýt se. Průvod zformovali židovští zřízenci z maďarských transportů, starousedlíci. Na staré ženy křičeli, aby si pospíšily. Nejsou tu samy. Po nich přijdou na řadu další.

Pepe se zastavil. Nechal je projít. Bylo nebezpečné být blízko lidem na cestě do plynu.

„Co se tu pleteš, chceš do komína?“ Esesák ho oslovil koutkem úst. „Nejsi náhodou blázen?“

„I blázen chce žít,“ odpověděl Pepe, už lhostejný ke svému osudu.

Stalo se mu podruhé, že ho osočili, není-li blázen. Poprvé si zpíval. Díval se na komíny, blízko drátů s napětím a přišla mu na mysl píseň o ptáku, který vyletěl z hory, a opuštěné milence, které usnul miláček na klíně a už se neprobudil.

Pro Němce to byla čirá drzost. Blázen chce žít? Kde je? Kde si myslí, že jsme?

Stařeny přešly. Zřízenci je pobízeli. Slíbili jim koupel, jídlo a pití, aby šly rychleji.

Esasák se ptal Pepeho, co tu dělá.

„Jdu pro kolečko štěrku, vysypat panu komandantovi cestičku.“

Za chvíli kouř zhoustl. Stařeny už to měly za sebou.

Zeslábl, jímaly ho závratě. Jakmile mohl a měl kde, třeba v blátě, lehal si. Zdálo se mu, že se mu vleže vlní tělo, hladina rybníka ve větru i v bezvětří. Pokud ulehl, bez ohledu, jak bláto studilo, bylo mazlavé a páchlo, vlnění se uklidnilo. Kotníky, kolena a stehna, trup, hrud' a krk i hlava. Ostríhali ho dohola. I z jeho vlasů a chlupů vyráběli Němci náhražky látek. Už moc vlasů neměl.

Poslední noc se mu zdálo o koních. Běželi pustinou. Vůdce stáda je předběhl a zavedl do vody, aby přeplavali na druhou stranu. Strhával je proud. Zvířata se topila, mokré hlavy a hřívky a vylekané oči vyčnívaly nad hladinu. Vůdce zápasil s proudem uprostřed. Blížili se k vodopádu, o kterém nevěděli. Pak se mu zdálo o české krajině, kterou už neuvidí. Louky, vrchy a lesy, vesnice mezi Benešovem a Blaníkem. Líbezně, daleké země.

Jedinou noc je nenechali spát. Byli nepřetržitě unavení, vyčerpaní, hladoví, bez cíle. Matně myslel na otce. Lágr z něj vysál energii. Zůstávala závrať. Židovský osud. Být vymazán z mapy, ze světa.

Nemyslel na to, co nestihl. Co už nestihne. Kde nebyl, čím chtěl být, soudcem. Cítil, co přichází. Co neodvrátí.

Napadlo ho, že před smrtí se člověk měří tím, co nestihl. To byla jedna z jeho posledních myšlenek, také už vyhasínající. S klidem a mírnou, neurčitou lítostí. Mír. Nic mimořádného. Už skoro vyhasl.

Kdysi doktor Egon Popper v Belgické hovořil s Jednorožcem neboli Hrochem, ředitelem Freudenfeldem, o tom, co je pro lékaře nebo pro pacienta lepší. Ředitel neodpověděl. Nevím, řekl. Obojí je extrém. Snad by doktor mohl říct, jak nebezpečná je nemoc. A že se pokusí o to nejlepší. Zbytek si člověk dosadí.

„Všichni spoléhají na zázrak,“ řekl doktor.

Lágr znamenal úpadek ve srovnání s čímkoli, čím ho měřil. S člověkem tu zacházeli jako s odpadem přírody. Na co se, podle okresního rabína Cytrona, pomocného učitele Bobečka Máhlera a odborného učitele Plešouna Leoncavala a Jednorožce neboli Hrocha, ředitele Freudenfelda, a všech učitelů předtím, včetně německých, skládala staletí, tisíciletí a desetitisíciletí zkušeností lidí, uvedl lágr a strážní, jeho provozovatelé a jejich nadřazení v pochybnost. Pojem slušnosti, ohledu člověka k člověku se ztratil jako loňský sníh. Řeč, myšlenky a záměry. Mrak, který zastínil slunce. Zatmění. Lágry změnily svět, do kterého se narodili. Viděl v nich otce, bývalého číšníka Gerda Lieblinga v Německém domě v Praze. Ani on nebyl čím kdysi. Pamatoval si otce z domova i ve službě. Tvářil se přísně. Dal hostům chvíli a pak se ptal: „Už jste si vybrali?“ Jako by tam oni byli kvůli němu, ne on pro ně.

Nerudná, zarputilá tvář. Nemyslel na bahno, prach a kámen složených vrstev, podzemních ker a pruhů od žhavého středu Země a až nahoru, vrstvy atmosféry. Na dny, noci a roky, desetitisíce a miliony let, v nichž se utvářel člověk, než jeho praprapředek, už v neurčité podobě, vylezl z vody, výsledek okolností i vývoje, vlastního puzení a energie. Na otázky, které si kladl jako dítě a potom dospívající, když jsme seděli v noci v Belgické 25 v kaštanu, každý ve vidličce své větve, blízko, abychom se vzájemně slyšeli; hlasy, které v něm utichaly a ztrácely se i s ním, se vším, čím kdysi byl a s čím rostl. Na podíl známých a neznámých. Ani na to, co vyvolávalo nazpět pudy, pohřbené desetitisíce let. To základní po dva tisíce let, předsudky, o nichž v hloubi duše museli vědět, jak jsou falešné. Zmenšováním a pošpiněním druhých, jako v halucinaci, zvětšovali a očišťovali sebe? Vždycky znovu. Halucinace se rozptýlila a museli začít s dalším pokolením. Štafeta. Nebyla tak křehká, jak se zdálo. A ne halucinace.

„Hrůza,“ povzdechl si štíhlý. Nabil si zásobník a zastrčil revolver do pouzdra.

Udělal chybu, že nezapnul pouzdro. Musel se poškrábat pod krkem. Potřeboval pravou i levou ruku. Tak zůstalo pouzdro otevřené. Snad ještě nechytil od těch prasat blechy?

„Hlásím se na frontu, abych tomu ušel,“ řekl mroží vous. „Nezůstanu nikomu dlužen.“

„Jak dlouho trvá, než se pro stromy ztratí les?“ usmál se štíhlý.

Připadal si zmoudřelý osvětimskou zkušeností.

„Co chceš říct?“ zeptal se mroží vous.

„Nejdřív jsme je zabíjeli po jednom. Teď, když to sečteš, už je popel z dvou a půl milionu. A pořád je zabíjíš po jednom. Jednoho po druhém. Od prvního do posledního. V tlačeni. Škoda, že to nejde jinak. Má to logiku i kouzlo. A nevýhody. Smrad. Už jich

musejí miliony chybět, a pořád se jich zdá hodně. Vzpírá se to logice. Víš, co myslím? *Sieg heil.*“

„Jistě,“ připustil mroží vous. „Mají tajemství i jako mrtvoly. Neříkej mi, že se musíme naučit je zabíjet, i když jsme je už zabili, ještě jednou, podruhé, potřetí, donekonečna?“

„Možná. Dobít je. Všechno, co by je mohlo připomínat.“

Promluvil prorocky.

„Jak?“

„Odsoudit je k zapomenutí.“

„Zabíjet je snadné,“ prohodil mroží vous.

Štíhlému to přišlo k smíchu. Samozřejmě.

„Jo,“ usmál se s pochopením mroží vous. „Smrdí...,“ opakoval. „I po smrti. Tady zmizí, i s tím svým pachem. Vítr to odvane. Potřebovali by víc sprch, vody a bazénů.“ To už se opakoval.

Bylo příjemné takhle klábosit. Vracelo jim to nevázanost i rovnováhu. Opakovaná povinnost sama nudila.

Chvíli mlčeli. Ne dlouho.

„Tady umírá neárijská minulost Evropy,“ zafilozofoval si ještě štíhlý. „Ty komíny a kouř. Poslední židovské zvuky. Přijde den. *Es kommt der Tag*. Nezbude z nich ani bublina. Budeme *Judenrein*.“

„A ozvěna bekání, když podřezávají ovce.“

„Evropa bude čistá. Panenská. Nezamořená. *Judenrein*. Židů-prostá.“

V němčině lze skládat slova, aby dvě znamenalo jedno a jedno tři a tři jediné.

V předvečer toho dne se účastnili oba strážní shromáždění vojsk SS ve vojenské síni Auschwitz-Birkenau. Z Berlína přijel standardenführer Gabriel Adolf Steinman. Jednotkám nastoupeným v parádních uniformách *Waffen-SS* tlumočil pozdrav vůdcova

hlavního stanu. S vysvětlením, proč nemohl přijet vůdce osobně, zaneprázdněný úkoly *Heereswaffe*. Ale ujistoval je, že by je vůdce rád osobně jednou navštívil. Ujistil je, že o jejich práci vůdce ví. Všestranně informován. Standartenführer Steinman absolvoval, kromě vysoké válečné školy jako doktor Mengele, filozofickou fakultu v Heidelbergu. Nedalo se prohlásit, že nacističtí vedoucí jsou nevzdělaní. Mluvil o vůdci, největším z německých velikánů. Vyzdvihl jednotky SS na frontě koncentračního tábora, aniž – byť jen jedinkrát – použil pojem vyhlazovací. Byl skvěle oblečený, hladce vyholený, ve sněhobílé popelínové košili. Vzdával tím úctu Říši, sobě, nastoupeným jednotkám. Vyzdvihl duševní a fyzickou sílu současného Německa. Odvolal se na příklady hrdinství vojsk SS na frontách, v zázemí, v koncentračních táborech. Prohlásil každý lágr za budoucí poutní místo. (Jejich provozovatele a udržovatele, každého osobně, za spoluobyvatele v příbytku germánských bohů.) Jmenovaná vojska SS, nastoupená ve vzorných řadách, za uctívanou elitu německého národa. Vaše zásluhy, stejně jako rozhodnutí vůdce, řekl standartenführer Gabriel Adolf Steinman, lze označit slovy moudré a užitečné. Neodpustil si doušku. Co je užitečné, je moudré. A co je moudré a užitečné, je krásné. Vybudovali jsme tu památník němectví. Chrám ožvlých nordických bohů. Naše výsada, ztělesněná silou a novým oduševněním, zaslouženou velikostí německého jazyka, má právo si blahopřát. *Heil Hitler*.

Nepřipadalo mu to ani v nejmenším nabubřelé.

Oba sturmmanni SS měli neomylný dojem, že patří mezi osobnosti německé historie. Snad anonymně, nicméně s podílem na německé současnosti. Odpověděli nacvičeným sborovým *Heil Hitler*, pane standartenführere. A pak se vzájemně snažili překřičet jeden druhého. *Sieg heil. Sieg heil*. Až si vykřičeli hlasy a chraptěli.

Neměli si co vyčítat, za co se stydět. Naopak. Svět jim platí daň. Obdiv a úctu, zálohu na budoucí uznání. Vysvědčení pro vynikající, bojově spolehlivá a do budoucnosti vysoce oceňovaná vojska. Slyšeli jméno standartenführera Gabriela Adolfa Steinmana z Berlína, člověka, který měl přístup do hlavního stanu a mluvil přímo, mezi čtyřma očima, s Adolfem Hitlerem, poprvé. Ani přes noc příjemný pocit z hromadné pochvaly vojska SS ve slavnostní vojenské síni Auschwitz-Birkenau nezmizel.

Nebyla to laciná sebechvála. Přicházela z vůdcova hlavního stanu.

Ale v noci si druhý sturmmann s mrožím vousem pomyslel, že podlidi kolem sebe nenenávidí. Opovrhoval jimi. Jak vypadali. Jejich osud přijal. Bylo to přání, úsilí a rozkaz nacistické strany. Nebyl důvod se cítit něčím provinile. Něčeho, co by se mohlo ozvat ve světě po válce. Nedejbůh, kdyby válku prohráli. Toho by se nechtěl dočkat. Židovské odvety. Tady vyhubili a bez přestávky hubí jen ty evropské. Zbytek židovského světa zůstane nezdecimován. Škoda. Leda by Německo dobylo celý svět. Ale myšlenka rychle přešla, zavržena ve zlomku vteřiny. Jeho loajalita příslušníka SS a Němce šla za hrob. Věděl, že patří k drtivé většině Němců. A svět, jak vidno, si nakonec přivykne. Už přivykal.

L. L. se díval na komín s plameny a ptal se: Dokázal bych vyhladit Němce od prvního do posledního, jako oni vyhlazují nás? Ano? Ne? Proč ne? Už by to s nikým nemohli zopakovat. Budou podezřelí deset tisíc let. Do konce lidského času. Vinní i nevinní. Neviděl se jako masový vrah. Nezabíjel by děti. Ty vinné ano. Ne děti. Myslel na německé děti. Na židovské děti. Na cikánské děti. Ne. Nezabíjel by děti. Pozoroval ty dva. Němci.

Štíhlý SS chvílemi vypadal, že bude zvracet. To byla chvíle, kdy L. L. dospěl k rozhodnutí přiblížit se rychleji zezadu a ze strany, vytrhnout mu pistoli pravou rukou a střelit štíhlého esesáka párkrát, než ho zastřelí esesman s mrožím vousem.

Tak se to o Lusteru Lieblingovi doneslo do Prahy po válce. Nikdo k tomu nepřidal, neubral. Kdoví, jak to bylo, nebylo? Jako vše, k čemu nejsou svědkové, to obestírá ozvěna slova možná. Měl mít v těle pět kulí dřív, pokud si byl jist, že ve štíhlém SS už není nic, čemu říkal logika nebo kouzlo, a než štíhlého pomstil střelbou mroží vous.

Někdy se v lágru Černý Pepe sebe ptal, co bylo v jeho životě nejhezčí. Chvíle od tří do šesti, když byl s Mali Kirsten Novákovou. Cítil, kde byla mateřská, milostná a vstřícná. Než skončili, plakala. Tekly jí slzy a usmívala se. Byla krásná. Cítil, že je na vrcholu, jemuž se říká štěstí. Žil svou existenci jako slavnost. Pozdravoval v duchu Mali Kirsten Novákovou a přál si, aby se to k ní doneslo. Věděla, jak na ni myslí a vidí ji se slzičkami na tváři a úsměvem na rtech? Nemusela říkat, že je s ním šťastná.

Než odjeli do ghetta, řekl jim poslední pátek večer okresní rabín Arnošt Cytron: „Je to málo, být hrdý na to, čím jsem se narodil. Ale jestliže nás chtějí ponížít a přimět, abychom litovali, že jsme se narodili a komu, nezapomeňte, že jste židé. Můžete na to být hrdí. Je nám tři tisíce pět set let. Stali jsme se z pohanů v Egyptě židy, kdekoli jsme a budeme. Máme, co nás spojuje. Nemáme-li víc, není to hodně nebo všechno, ale je to víc, než mají naši nepřátelé. Jste vyvolení jako vaše matky, otcové a bratři a sestry, příbuzní a nesmrtelné židovské společenství dozadu i dopředu. Je s námi Bůh. Všechno dobré. Hodně štěstí.“

Mluvil o tom, co v něm bylo zasunuté nejhlouběji.
Bylo mu milejší se mýlit než to neříci.
Už o okresním rabínovi Cytronovi neslyšeli.
Ani okresní rabín Cytron neslyšel o nich.

V táboře se Černému Pepemu urychleně ozřejmilo protikladné vnímání světa, se kterým se narodil. Brát věci lehce, nikoho – ani sebe – nezatěžovat zbytečnými starostmi. Nedalo mu to práci. Neměl vlohy se litovat. Přijal to jako úlohu ve hře. Občas ráno, když se probudil, cítil neznámou úzkost, neurčitou tíhu. Nevyslovitelný, nesdělitelný pocit, přicházející s úsvitem, jako soumrak. Člověk byl na zlomek vteřiny sám sobě cizí. Život se podobal šeru i za světla, od rána do večera, od večera k jitru. Nesl váhu světla a tmy. V táboře se to znásobilo. Vyloučilo to lepší. Nikdo, kdo se tu ocitl, to neměl lehké. To byl účel lágru. Lidé umírali, aniž se něčeho dopustili, někomu ublížili. Bili je bičem, rákoskou i beznadějí, ztrátou práv a totožnosti, bezejmenné, opatřené čísly jako jateční dobytek. Trápili je hladem a nechali je napospas nemocem. Jejich konec života se podobal stéblům trávy ohnutým k zemi větrem a zdeptaným deštěm, pošlapaným botou, sežehnutým bleskem. Neměl pro to srovnání. Ani je nehledal. Nebyl to život prostoupený tělem. Vnímal jej jako život zvířete ve stádě, už na jatkách. Němci ztratili srdce. Popřeli pojem soucit. Proměnili miliony lidí i sebe v jateční dobytek. Zabili slovo člověk. Pepe už nikdy neuvažoval, kdy, odkud a jak to začne znovu. Nenastal tím konečný konec? Nebylo odvolání, úniku ani úlevy. Trápila ho nezhojitelná tíha, které z nedostatku slov, jež znal, říkal osud. Pojem, který Mali Kirsten neměla ráda. Nečekaný i čekáný, nevyhnutelný zásah. Pochopil. Vědět je těžké.

Pepe, Luster Liebling, se v táboře zbavil zbloudilosti mládí, které chce v každé změně vidět dobrodružství. Dospěl.

Uprostřed nejistot věděl, že umře, i jak, bez ohledu na všechna proč. Ze začátku se snažil to ze sebe vytlačit. Nechat to plynout mimo.

Co udělal, byl poslední záchvěv jeho svobodné, nesvobodné vůle. Touha žít v něm vyschla.

Na vteřinu si vybavil podobu a hlas Mali Kirsten Novákové, mihly se jako stín na pláni. Jako vítr, který přijde a odvane a zmizí do všech koutů světa, nenávratně. Doprovázela ho z Krakovské do Belgické 25, se slibem, že se uvidí nazítří mezi třetí a šestou. Jsme mladí, musíme si užít, než to přejde, řekla. Co by přecházelo? Život je letadlo, musí se létat na všechny čtyři motory.

V létě přišla v oranžových přiléhavých šatech, těsně k tělu. Uznal, že jí to sluší. Nemám prádlo, řekla a zaculila se. Šaty si pod boky přepásala červenou paspulkou, sevřenou na koncích ocelovým knoflíkem. Barva byla kadmin červený. (Je taky kadmin žlutý a zelený.) Pro něj byla oranžová šťastná. Mali Kirsten Nováková ho plnila nadšením. Byl na ni pyšný. Chodil s nejhezčím děvčetem v Praze. Byl rád, když si po jeho pochvale brala šaty, ve kterých ji rád viděl, tři dny za sebou.

Kamarádila s Bublínou Novotnou, která z ní tahala rozumy. Párkrát to vyslechl. Slyšel je teď v duchu, halucinaci, co je, není a je.

„Uvažuješ o nevěře?“ ptala se Bublina. „Kdy, jak, proč?“

Na to odpověděla Mali Kirsten, že její problém tkví v tom, jak snadno si dá říct. Letní šaty jí obkreslily tělo. „Ptáš se, jako bych byla hvězdopavec.“

„Myslíš na smrt?“ tázala se kamarádka.

„Přidáš rouhání, křivdu a hřích?“

„Tážu se.“

„A ty?“

„Asi bys to do mě neřekla.“

„Často?“

„Někdy.“

„Někdy, nikdy, říká můj otec.“

„Řekla jsi, že kouká po jiných.“

„Fascinujou ho prsa. Muži jsou divocí po nadrech.“

„To ti říká otec?“

„Je čuně.“

„Tvůj kluk není?“

„Když chci. Podle nálady. Prožila jsem s ním nejhezčí rok života, od patnácti do šestnácti, skoro už do sedmnácti.“

„Mně se to vždycky zkomplikuje.“

„Abys mohla existovat, nesměla bys být židovka. Není to dětská otázka. Víím, co viděl a slyšel otec od známých v Německu. Ačkoli se o tom nemluví. Je to prý i u Hitlera tabu.“

„Mluvíš jinak než minule.“

„Jsem starší. Nevíš, kde žijem? To si domyslíš, že má Hitler strach z židů? Kdyby došlo k odvetě. A můj položidovský kluk? Může někdo za to, jak se narodil? Do jaké rodiny, kdy, s jakou kůží, nosem a babičkami? Snažím se užít si to s ním a nechat ho užít. Ani nevím, kolik na to máme času. Beru si ho, jako tě hladí andělská duše. Říká mi, že mám prsa jako dvě perly. Pro něj. Byla bych radši větší. Stačí, že se mu líbí.“

„Neodpověděla jsi mi, nač jsem se tě ptala. Jestli jsi věrná, nebo ne.“

„Ano i ne.“

„Neřekneš?“

„To se neříká,“ vymluvila se Mali Kirsten Nováková.

Bublina se tvářila, že jí velká prsa překážejí. Mali Kirsten ji v duchu litovala. Nedá se svítit, myslela si. V něčem je každý – přece jen – strůjcem svého osudu. A v něčem má každý, co si zaslouží. Měla by nosit prsa jako pýchu ženy. Opakovala si, o co se Bublina

připravuje nerozhodností, pochybami, nesmělostí. Snad není úplně vystydlá. Tyhle holky prý utrhnou, co stihnou. To by Bublina vyvracela. Měla se Bublina zeptat, je-li frigidní? Bublina možná ani nevěděla, co to je. Nemá snad klín jako košíček, postavený dnem vzhůru, pevná ňadra a zadnici jako selka? Ústa sladkou cibuličku, schopnost obejmout a pojmout perlorodku muže? Svírá ústa jako jizvu. Jistě se jizvě podobá i dole.

„Snažíš se Bublino?“ zeptala se Mali Kirsten.

„Váhavě. Se zájmem.“

„Slyšela bych radši, že s hlubokým zájmem, a ne tak váhavě. Rozhodně ne cudnost, odříkání a vyhýbat se světským lákadlům.“

„A co nemoci?“

„Nežijem ve středověku. Doktoři jsou všude. Máme koupelny.“

„Co přitom cítíš?“ zeptala se Bublina. Bože, na to už se mě ptala stokrát.

„Je to různé,“ řekla Mali Kirsten. „Někdy symfonii. Jindy lehkou melancholii. Nemáš se čeho bát. Nejsi jehně. A někdy cítím, že se znovu rodím nebo se rodí země. Zrození světa. Je to slavnostní, jásavé. Jako když vyzvánějí zvony. Zapomeneš, co tě trápí. Pohroužíš se do jiného světa. Odstříhneš se od rodičů, mravenčení a práce, školy. Je to neustále se opakující modlitba. Jsi v jiném světě. Jsi svůj svět. Ale ne sama. Sama bys byla nic. Jde to jen ve dvou. Je to svátost uctívání tělem a duší, touhou. Jako když nanášíš barvy. Dorozumíváš se sama se sebou a zároveň s tím druhým. Je to silnější než ty.“

„Lidi to uctívají a bojí se toho.“

„Ty se bojíš,“ řekla Mali Kirsten.

Dívala se přímo do očí Bubliny Novotné, která pohledem poklesla. Viděla něco, co se podobalo dálce, co se nořilo do noci a splývalo. Měla poddajný pohled ovce, kterou vyhnali ze stáda, nebo feny,

která se ztratila a nemůže najít ani svou budou, ani psa, s nímž by se spářila. Měla v očích prázdno. Noc. Byla vážná, zavalitá, příliš boubelatá na svůj věk. Jako člověk, který ještě nepřivykl sám sobě. Plna vidin tělesného uspokojení. Měla mělce posazené zelené oči, jemné chmýří na tváři a pod nosem. Navzdory boubelatosti měla ve tváři něco vyschlého, skoro směšného, a zároveň zvědavost. Někdy připomínala prádelník. A naopak, Bublina, Zuzana Novotná, viděla v očích Mali Kirsten bláznovství, stejně jako je zaslechla v jejím hlase. Nacházela v jejích slovech a očích koketnost, bezstarostnost a lehkost nebo maskovanou vážnost. A vdechla vůni voňavky, kterou si brala Mali Kirsten od maminky. Věděla, že je Mali Kirsten praktická, poctivá a upřímná – nemohla se na ni dívat jako na někoho cizího. Bublina se vnitřně chvěla. Navenek působila nehybně, jako socha z masa a tuku. Byla vzrušena, mléčně hladká. Skrývala, co ji zneklidňovalo. Nechtěla být hračkou v cizích rukou. Opravdu nechtěla? Snila o zahradě, kde leží v objetí muže.

„Jsem opice a ráda bych se po tobě opičila,“ řekla Bublina. Ocenila důvěrnou sdílnost, na kterou se mohla spolehnout jen u Mali Kirsten Novákové.

„Nejsi, jen jako vlak s mírným zpožděním,“ řekla Mali Kirsten.

„Co mám dělat?“

„Polepšit se.“

„Snad to dohoním.“

„Určitě. Ale už vyběhni.“

„Za koho mě máš?“

Najednou se Bublina zeptala: „Co je krása?“ Podívala se na svoje sandály, spíš chlapecké než dívčí. Přála si zřejmě přesvědčit sama sebe, v čem by měla napodobit Mali Kirsten. Napadlo ji, proč se kluci nepůjčují jako šála, peníze nebo jízdní kolo. Toužila obohatit vlastní osobnost o to, čím, jak se jí zdálo, Mali Kirsten oplývala.

Vložil se jim do hovoru. „Nebojte se. Neumřu. Jsem nesmrtelný.“

Tady už to neříkal. Nevěřily by mu.

Vyprávěla mu o učiteli mineralogie. Vysoký, ve vyžehleném dvouřadovém obleku, s kravatou a převlečnickem. Špičatý nos, pichlavé zelenomodré oči a úzké rty, vlasy na ježka. Tvářil se přátelsky a usmíval se, i když holku nebo kluka vyhodil od zkoušky. Měl jednu ruku kratší, od narození. Nevzali ho na vojnu. Jednou zvládl, co chtěl, obejmout děvče, aby se nemohlo vymknout, kolem ramen a přitisknout je k sobě. Nebál se, že ho vyhodí. Propadla u něj, protože se jí ptal na chemické složení hornin, látku, kterou nebrali, ale byla v knize. Chtěl, aby přišla ještě jednou, pokornější, přístupnější a chápavější.

Žáci ho neměli rádi. Zneužíval moc. Postavení učitele. Jako muže ho pokládali za sketu.

Měl by to vidět tady. Minulost byla jediný majetek vězňů.

Pepe už nehalucinoval. Myslel na moc a bezmoc. Na konci provazu. Ubývalo mu sil. Vyhasínal. Smířil se s tím, co zmešká. To byla poslední síla jeho mozku, již našel v lhostejnosti a otupělosti. Věděl jen, že se tím podobá dobytku. Mali Kirsten Novákovou nezmeškal. Mohl jí odtud vzkázat, že láska je věčná. To jediné, co je, třebaže už není. Co trvá, i když jsou dva, kteří se milovali, odloučení. Láska je jediná nesmrtelnost člověka. Dokud žije jeden z nás. Vzkazoval jí, aby byla klidná, že se nebojí smrti. Narodil se s povahou nebát se. Zaplatpánbu.

Cítil, jak z něj uniká život. Uplýval zároveň ze všeho, co ho obklopovalo. Svět byl balon, z něhož prchá vzduch a zůstává, čím byl, balonem, ale už není k použití, je na nic. Nelze žít v prázdnu. Ztrácí obsah i tvar. Vše, čím byl balonem.

Život se smrsknul na malé pravdy, těsně vedle sebe, že se mezi ně už víc nevešlo. Bylo to málo. Víc nevěděl. Nepotřeboval vědět. Už ani

nechtěl. Duši mu naplnil pocit chlapecké písňe o trampech, kteří se stařecky usmívají, jak je míjel život. Opustil je čas mládí. Ze života se stala ozvěna. Bylo slyšet slaboučké bušení srdce. Táhlo mu na sedmáct. Slyšel ticho. Jiné než mlčení. Kraj, v němž už nezabloudil.

Auschwitz-Birkenau, vyhlazovací koncentrační tábor. Ztrouchnivělé dřevěné baráky, stáje po rakousko-uherském jezdecktvu, jeden vedle druhého, dvanáct mužů na jednom kavalci. Zavšivené deky. Plynové komory. Krematoria. Pondělní selekce. *Sortierung*. Auschwitz-Birkenau. Auschwitz-Birkenau. Auschwitz-Birkenau.

Mluvili o hvězdném prachu. Představoval si ho jako babí léto. Lásky je podobný nezbadatelný prach, plující prostorem mezi nebem a zemí a dotýkající se neviditelně lidí. Ticho, které nikam nevede.

Trvalo to zlomek vteřiny.

Vzkazoval jí, že ti dva poznají, zač je toho loket. Ten, co se podobá otci. Druhý jako její profesor mineralogie. Její otec. Tolik lidí se dalo nakazit nacismem a rasismem. Musela to být sladká nemoc. Vnukala sílu méněcenným? Zhluboka se nadechl. Měl to být poslední doušek vzduchu a musel s ním vydržet. Než ho zalehne neviditelná voda. Vřeten, které se zastaví a nic už neupřede.

Mihla se mu paměť scéna s Mali Kirsten Novákovou, obrys jejího stehna zevnitř. Neviditelná, hustá krev pod nejněžnější pleť, hebkým porostem.

„Jsi medová.“

„Myslíš barvu vlasů?“

„Víš kde.“

Už to nebylo jako tenkrát. Okouzlení. Slovíčka plná těla, rozmaru a lásky.

Kratičká ozvěna, ticho. Slyšel slovo za slovem, jak tenkrát zněla. Klečela před ním, bezvadně učešané vlasy, viděl ji shora. Hladil

ji svrchu po hlavě. Povzbudilo ho to, jako povzbuzuje smutný úsměv.

Ze začátku nesl odloučení těžce. Zvykl si na kolektiv. Nebylo to poprvé, co ho odřízli a odsoudili k bezmoci. Na počátku si vzpomínal na dobré, co, kdy, kde a s kým. Když člověk umírá rychle – před popravčí četou – a sleduje ukazováček na spoušti, jak tiskne, je mu všeho líto, prostoupil ho klid, jako nemoc, která jde mimo bolest, ale jde to ráz na ráz, nemá čas přemýšlet. Všechno se vtělí do jediného zlomku vteřiny. Obestře to všeobjímající lítost. Okamžité pochopení všeho. Umírá-li pomalu, na pokračování, vyvažuje to tím lepším, co mu život poskytl, ale platí steskem. Nabývá to barev. Světla. Je to bělejší než bílé, jako zjevení mimo vědomí. Sytí se to samo sebou. Jako oheň, pohled z hory na les, louky a vrchy, vzdálené vesnice zalité sluncem. Voňavé jako tenkrát, když vdechoval čerstvý vzduch, v němž necítil popel, pach pálených kostí, a život všech a všeho, včetně jeho, se mu zdál věčný. Napájel se radostí. Bezstarostností. Co má, aniž si to uvědomovalo, mládí. Okamžik, kdy se člověk napojuje na všechny a všechno na Zemi, ve vesmíru, až donekonečna, nikdy se necítí sám, jen jeden z mnoha, uprostřed rodiny, a cítí radost ze života a svou pomyslnou nebo dočasnou nesmrtelnost.

Není to lež, třebaže to není ani pravda. Neměl by si to poslední kazit. Přál si odejít se ctí. Aby – i když ho už nikdo neuvidí a neuslyší (odřízli ho bezezbytku) – dostál svým zásadám a zůstal, alespoň tu poslední chvíli, k níž se odsoudil, jaký je.

Už se neptal, co ho čeká. Neposuzoval, co bylo v jeho životě lepší a naopak. Vnímал zbytkem své bytosti, že žít je dobré. Navzdory všemu. Co je na životě nejlepší? Žít.

To mu plnilo spánky, než to odkolébala závrať, a ulevil si vestoje kratičkým spánkem z vyčerpání.

„Koukám se,“ řekla.

„To toho uvidíš.“

„Zavírám oči.“

Maličko zasténal.

„Je to úžasné,“ řekla. „Veliké. Jsi krásný.“

Myslel naopak na všechno, co bylo malé, div ne coby znamení hanby.

Poznamenal, že by se hodilo, kdyby to, co řekla Mali Kirsten Nováková, pověděl on, na její adresu. To by nepřehnal. Byla krásná a občas opakoval kde všude. Tam, tam a zase tam. Do posledního milimetru heboučké pleti, voňavého masa, chloupku. Jestli Bůh stvořil člověka, ne každý se mu povedl, myslel si Černý Pepe. V Mali Kirsten Novákové udělal, co se sluší a patří. Mali Kirsten Nováková pasovala svého katolického Boha na básníka. Oba se podobali veršům krále Šalamouna. Byla vlná a plachá, nestydatá a cudná zároveň. Připadala mu zázračná, bytost, která ho napájí láskou, obdivem a pýchou a radostí, dělá mu z existence slavnost.

„Měl bys taky zavřít oči.“

„Musím se s tím srovnat,“ řekl. „Ale nemám s tím práci.“

Vrátila se ke své poslední návštěvě u Starce.

Stařec, jako minulé setkání, měl ve svých šedých očích, obkroužených vráskami, tajemství. Mohla jen odhadovat, co to je. Jakási tichá zuřivost, potlačované běsnění a ticho, jako na dně hlubokého moře. Tušila v jeho očích křivolaké, neviditelné bludiště, jakýsi zuřivý líják, který smetl a promočil vše, na co Stařec pohlížel. Nehmatatelnou a nezvladatelnou cestu zanesenou prachem a blátem a špinavým šterkem, snad i slzami a krví. Byly to zároveň ovčí, kalné a matné, nebo psí oči. Od prvního setkání věděla, že ve Starci se skrývá cosi, co nikdo neví nebo co starý muž nikomu neprozra-

dí. Co probouzí jeho pohled, jako probouzí kohout slepice, napětí, jehož zdroj netušila. Na žádné proč neznala odpověď a nebylo na ní a neměla důvod, aby to zkoumala. I jeho vlasy připomínaly chvílemi ovčí nebo psí srst. Měl nepochybně v očích bolest, snad bolest stáří nebo bolest někdejších, ještě nezapomenutých zážitků, které si starší lidé z nejrůznějších důvodů, ponejvíc z obav z neporozumění, nechávají pro sebe, ale ne až na dně paměti. Tušila nějaké dávné nebo trvalé utrpení, neprojevené ve slovech. Znali se jen zběžně, pomyslela si. Není divu. Neměla právo a ani nechtěla hrabat se v minulosti starého muže. Jeho tajemství nenacházela ve slovech, ale v očích. Už první den ji napadlo, a pochopila to rychle, že ve Starci je něco, čemu neporozumí. Na tom v myšlenkách o Starci skončila.

Zvenku pootevřeným oknem se ozval výkřik kočky a štěkot psa, honička.

„Kočka má devět a pes sedmdesát životů,“ řekl.

„Odkud to víte?“

„Podle arabského přísloví.“

„To mám brát vážně?“

„Zkus to vyvrátit.“

To se jí nechtělo. Myslela na Bublinu Novotnou, která se jí ptala, jaká je její hormonální výbava. To by také ráda věděla. Usmála se na Starce a nevěděla proč.

„Škoda, že jsou si lidé tak často cizí,“ řekl.

„Je těžké někoho poznat, opravdu poznat,“ řekla.

„Třeba to není vždycky na škodu.“

„Jak to myslíte?“

„Hůř bychom se snášeli, vědět o sobě všechno.“

„To nevím, možná,“ připustila.

Myslela na otce, sestru a matku. Co vlastně o otci věděla? A chtěla by, doopravdy, o něm vědět všechno? Úplně všechno?

„V nás všech jsou zlí duchové,“ řekl Stařec.

„Tomu radši nevěřím,“ řekla.

Bavilo ji, takhle se bavit se Starcem. A zdálo se, že i starého muže to těší. Něco se v něm rozmluvou s dívkou uvolnilo.

„Staří Řekové vyžadovali poznání. Poznej sám sebe,“ řekl.

„O to se snažím,“ řekla. „Občas.“

„Přeju ti úspěch,“ řekl. „Aby tvůj život byl opravdu jen tvůj. Aby ses sytila podle svého.“

„Myslíte, že hladovím?“

„Myslím sytila životem. Žila správně. Poznávala dobro a vyhýbala se zlu.“

Měl zase v očích tajemství. Měla pocit, že obešli Prahu. Od tajemství k tajemství.

Nechala ze sebe spadnout šaty, měla v očích poddajnost, kolem úst touhu a klesla na kolena a objala ho. Cítil, jak kolem něj ovíjí paže, jako celou svou bytost, a šeptá svá milostná vyznání, touhu a chtění, to podivuhodné, co vyjadřují jen vzdechy.

„Ne,“ řekl.

„Proč? Nechceš?“ zeptala se.

„Chci,“ odpověděl. „Ale nejdřív já tobě. Lehni si.“

Položila se na koberec. Líbal jí břicho a pak se k ní pohroužil a slyšel, jak zasténala.

Na vteřinu přestal.

„Je ti dobře?“ otázal se.

„Jako při zrození světa.“ Měla přidušený hlas, který obsahoval to nezřetelné, téměř nedosažitelné.

Mlčel. Cítil, že se dotýká hluboké hladiny bytí, měkoučkého růžového masa, něčeho, co roste, spolu s přáním vzdát se všeho a darovat jí to nejzazší, čeho byl schopen. Život. Cítil ji jako vtělení do jeho vlastní bytosti. V závanu opojení, podobném bezvětří, vůni růžových pupat a svěžích zelených lístků, v blízkosti neznámého božstva. Přál si unavit ji i sebe, ale naopak se dotýkal nekonečna. Pronikala jím vroucnost, rozlévala se mu mozkem, srdcem, žilami, jako prudký a zároveň pozvolný déšť, v němž není kapička vody.

„Je to krásné,“ šeptala. „Není to trest. Dotýkáš se mě duší.“

A potom: „Je to šíleně krásné. Je to pravda. Dobro.“

A nakonec: „Nemůžu se unavit.“

A pak mu to oplatila.

„Jsi nádherně živý,“ řekla.

„Jsi krása,“ odpověděl. „Jsem bez sebe.“

Také Pepe ji cítil jako při zrození světa. Pronikala jeho tělem a duší. Cítil ji jako vlhký, maličko lepkavý vítr. Zůstával polonahý. Zdálo se mu, že mimo svá ústa vane Mali Kirsten vzduchem, oddaný vánek, který má vlastní rozum, umělec, který dosáhl dokonalosti. A náhle se na něj vyvalily vody neznámého, ale povědomého moře a Mali Kirsten řekla:

„Jsi báječný. Všechno jsem spolkla.“

„Ty jsi báječná.“

„Chtěla bych.“

„Je to zběsilost, miláčku.“

„Vím to,“ odpověděla.

„Je to bláznovství. Svatokrádež. Pomoc na poslední chvíli. Průsvitná bolest. Vzrušení, jaké nemohu ovládnout.“

„Není. Je to pravda. Dotýkáš se přitom žhavého středu země.“

„Pravda a krása,“ řekl. „Dobro. Stíráš hranici mezi životem a umíráním.“

„Asi to dobro,“ řekl. „Chce to jen čekat, až budeš mít čas.“

„Co uděláš, až budu tlustá a směšná?“

„Budu ti říkat Bublino číslo dvě.“

„K tomu nedojde.“

„Jak to víš?“

„Měla bych zlé tušení.“

„Neměj.“

Odcházela v ní touha, které prve podlehla, ale nedokázala zapomenout. Cítila ozvěny, které přehlušily všechno, i přítomnost, kdy ji napadlo, že by se mohla objevit sestra Regina nebo matka nebo otec, všichni postupně, nebo dohromady. Cítila důvěrnost, za kterou by dala všechno na světě, snad i život. Cítila něco jako matka, když se modlila, nábožné vytržení, jeho ozvěnu, také podobnou odcházejícímu vánku. Ozvěnu vášně ještě přítomné. To, co je oba vyčerpalo.

„Je mi s tebou dobře,“ řekla. „Jsi dobro.“

„Zaříd', aby mi to vydrželo,“ zažertoval Pepe.

„Je to vážné.“

„To nechci. Chci, aby to bylo bezstarostné. Lehké. Aby sis přitom odpočinula.“

„Pojď ještě ke mně, rychle, než přijdou naši.“

„Myslím, že bude pršet,“ podíval se z okna na nebe.

„Pojď, honem.“

Za minutu se zase zuřivě rozpršelo.

„Pepe,“ řekla jednou, nač myslela často. „Pověz, co je pro tebe nejtěžší?“

„Čekání,“ odpověděl váhavě. „Když umře naděje.“

Namítla hlasem děvčete, jemuž je náhle tisíc roků: „Nemůže umřít.“

„Těžší než čas,“ řekl.

„Než bolest?“

„Než strach.“

Ještě ho neviděla se usmát, jako by plakal. Svraštil vrásky v koutcích očí. Černé teskné oči. Snažila se mu pousmání vrátit. Daleko od jejich tělesnosti, vracet stejné stejným. Sebevědomí mládí, které neváhá. Tělo, podnět v délce zlomku vteřiny. Dívčí zásada, kterou ocenil a převzal.

„Pepe, miláčku,“ řekla.

„Miláčku,“ odpověděl.

„Jsi moje štěstí,“ řekla, aby omluvila, že pláče, a zvedala koutky úst v úsměvu. „Miláčku, miláčku, miláčku.“

Mlčel. Myslela na to, jak a vedle koho bude stárnout, bude-li vůbec stárnout. Tak si svůj život nepředstavovala. Plaše se usmála.

„Přitul se ke mně,“ vyzvala ho.

Myslela na to, jak by ocenil, že je v bílém. Vzala si bílé bavlněné kalhotky, bělejší než padlý sníh. Slyšela vnitřní hlas. Má lásko, slyšíš mé volání? Ozvěnu lásky, pořád stejnou? Vnímáš mou náruč? Je ve mně to nekonečné, co nemůže umřít. Teskný zpěv, utichající melodie, co nemizí dálkou. Jen ty a já. Měřím ji tichem. Jsem celá tvoje, Pepe. I rozbitá na kousky. Chci tě, pro sebe, celého. Připadám si jako rozbitá nebo vysvícená svíčka. Rána, poledne, večery, nejdelší noci. Byly jsme slunečné děti, Pepe. Dvě těla, dvě duše, jako k sobě přitištěné dlaně, rty páru úst. Volní, šťastní, svobodní. Mimo tyranii. Láska ji rozpouští jako jarní slunce sněh. Silný lék, nemoc. Nic o tobě nevím. Jsem ukřižovaná, protože i ty jsi ukřižovaný. Vidím mezi námi vysoké ledové stěny. Nezlezitelné, zasněžené horské štíty. S tebou, Pepe, vím, co je láska. Láska je odpuštění. Bezbřehé porozumění. Bezmezná oddanost. Vroucnost. Co jsem nikdy k nikomu necítla. Vylučuje to zlo, žárlivost a sobectví, lakomství, omezení, i když asi ne úplně. Co ze mě dělá

ženu, z tebe muže. Z nás dvou Adama a Evu. Láska je most. Spojuje nás přes konce světa. Moře, pustiny, ostnaté dráty. Mezi životem a životem. Přítomností a nepřítomností. Silnější než smrt. Cítím tě v morku kostí. Miluju tě, Pepe, má lásko. Mé všechno. Můj hříchu, mé rouhání, moje vyznání, zpovědi a kajícínosti. Mé odpuštění. Mé bezbřehé ty. Mé jediné, bolavé já.

Přála si být pro něj svlečená. Ochotná tančit tělem, prsy, boky, klínem. Probudit jeho žádost a vyhovět jí. Prsty, ústy. Cudně a bez studu. Bříšky prstů, dlaní a jemným dotekem pŕlměsíčků nehtů. Svou ooseností.

Konec? Šeptala v duchu. Zdálo se jí to slovo strašné. Konec. Jako by i bez tohoto slova nezačínal každý konec začátkem.

Láska je síla i slabost, říkala. Štěstí i jeho opak. Naděje. A pro sebe si opakovala. Láska je krása, co trvá, i když pomíjí. To první, poslední. Poklad, který někomu dopřeje osud. To, co je nevyzpytatelné. Jsem vděčná, Pepe, přežij, vrať se mi. Pro moji lásku, abych si vzala od tebe tvoji. Nevzdávej se. Čekám. Bojím se, abych tě neztratila. Ztratila bych i sebe.

„Čekám,“ šeptala. A opakovala to jako papoušek, jako ozvěna.

„Pepe,“ četla své myšlenky, oči plné slz. „Dřív jsem věděla, co je mé tělo, těla těch druhých. Teď už mám svou posvátnou trojici, tělo, duši a lásku.“

Nevěděla, jak dál.

A čekala.

„Jsi vtělení,“ řekl.

„Vtělení čeho?“ zeptala se.

„Všeho,“ odpověděl.

Černý Pepe neznal (jako Pavlíček Volpi) francouzského filozofa Augusta Comta, který řekl o své milence, že je vtělením fyzické, intelektuální a morální krásy. Pepe rozlišoval všechno na světě

na dobré a zlé. S Mali Kirsten bytostně věděl, co je dobro. Pak rozlišoval, co je správné a nesprávné a spravedlivé a křivda. (Rabín Cytron.) Slyšel od kluků, s nimiž hráli hokej a doprovázely je holky, že sto chlapců může postavit tábor, ale jen jedna žena z něj dokáže vytvořit domov.

„Jsem rád, že to nevidíš jen jako své zábavné kousky,“ řekla.

„Beru tě vážně.“

„Já tě taky беру vážně.“

„Doufám, že mi to nevyvrátíš.“

„V tom brání tvoje ženskost.“

„Díky. Drž se toho.“

„Držím se toho.“

A pak řekl: „Ty má malá bohyně.“

„Nehřeš, nebo shoříš.“

„Kde to bereš?“

„Probírali jsme ve škole staré Řecko.“

Někdy měla dobrou náladu, protože byla mladá, v německých službách. Jakýsi argentinský námořník ji pozdě večer překřtil na Isabel. To byla kdysi jedna z Pepeho trampských písní. Pepe, nikdo mě po tobě neměl, i kdyby mě zmuchlali a zapletli se do mě jako vánočka. Kde jsou ty časy, kdy jsme se spolu smáli. Snad zase budou. Zatím nejsou. Nemysli na mě ve zlém. Jsou špatné časy. Válka není má přítelkyně. Nikomu není dobře, je-li jen sám. Proč se asi holkám říká samička? Protože nechtějí být samy. Vynesla jsem nad sebou trest. Čekám na příští americký nebo anglický nálet. Čekám na ně na terase mého hotelu Wien. Teď na nás prý nalétají i Rusové. Holky mě učí rozdíl mezi národnostmi. Mozart byl Rakušan, Hitler je Němec. Víme jen tolik, že se Hitler narodil v Braunau, v Horním Rakousku. Nikdy se tolik nepřekrucovalo

jako tady a teď. Tuším, nejenom proto, že do Vídně přijíždějí, podobně jako do Prahy, sanitní vlaky s raněnými, řadou mrtvých v mrazicích vozech, na vagonech na přepravu ledu, v mém a tvém věku. Nikdo nás nelituje. Je to lež, když se říká, že svět patří nám, jsme ještě mladí, všechno na nás teprve čeká. A každý má, co si zaslouží! Podle mě se svět podobá válčišti, v lepším případě policejní nebo četnické stanici. Mladí kluci slouží za kanónenfutr. Nikde, ani v Německu, je nikdo nelituje.

Na večer ji pozvali vojáci od maríny. Pohybovala se natolik mezi vojáky, že jí ve spáncích znělo pozor, pohov, vpravo, vlevo v bok, pochodem v chod. Bála se víc, než když přišla do Vídně?

Na to si neuměla odpovědět.

S mariňáky si přála plout daleko, kde to neznala, pohřbila by Vídeň i Prahu a začala nový život.

Vzpomínala na pana Ludvíka Jindřicha, Starce. Měla by toho hodně, co by mu řekla. A chtěla toho hodně, co by mohl povědět jí. Snad by našel rozhrěšení jejího zmatku, v tom, co hledala a nenacházela. Isabel. Mohla by být někde daleko Isabel? Námořník jí nabídl, že si ji odveze do Argentiny. Zeptala se ho, jestli jako bílé maso.

Co by tomu řekl Černý Pepe? Všechno ji vracelo k Lusteru Lieblingovi. Miláčku, miláčku, můj smutný miláčku, opakovala si v duchu. Ve skutečnosti se jí nepohnuly rty. Mlčela. Bylo v ní ticho, které naplňuje prázdno, osamělost a opuštěnost, to umělé, přechodné, nesnesitelné. Snažila se na sebe v duchu usmát. Napomínala se. Není toho moc, co jí, kromě Černého Pepeho, chybí. Kdoví, jaké by to bylo?

Najednou se cítila těžce od žaludku. Něco špatného snědla? Nebyla dva dny na záchodě. Podívala se do zrcadla. Z očí jí odcházel život. Měla kalné oči. Co se s ní děje? Na nic si nevzpomínala. Tak jí

bylo někdy o Vánocích, když se všichni přejídali, a měla buď zácpu, nebo průjem. Kolik bylo hodin? Před chvílí se probudila. Podívala se na hodiny na stěně. Osm a pár minut.

Měla před sebou nový den. Vídeň. Německo. Třetí říši. Svě myšlenky na Lusteru Lieblinga. Nic k smíchu.

A vzápětí měla dojem jako odsouzenec k smrti, který jde klidně na popravu, jako by se ho to netýkalo. Někde četla, že život je začátkem smrti. Ale také myslela na Starce, že kdo nebyl zapomenut, žije. Přála si znovu se narodit.

Nerozuměla si.

Občas měl Černý Pepe v lágru pocit, že někomu záleží na tom, aby žil. Věřil ve své nepochopitelné a možná nezasloužené štěstí. Viděl kolem sebe umírat davu. Všechny své známé. Mohl být rád, že má málo příbuzných. Nežil tu od prvních okamžiků ve stínu nebeských bran, vyznačených komíny? Hlavní budovy byly plynové komory, krematorium. Nejvyšší stavba komín. Výš dosahoval jen kouř, plameny a nebe.

Měl pocit, že jde, a neví kam. Kráčí, a nehýbe se. Pohybuje se, aniž se pohnul. Cítil, jak otupěl. Připadal si na dně jámy se lvem, se kterým se očekávají. Nerovný, dopředu rozhodnutý souboj. Hluboká a úzká pískovcová jáma se strmými stěnami. Podélný tunel s nedosažitelnými okraji, osvětlený mezerami mezi šikmými stíny, pruhy slunečního světla shora, protínajícího prostory jámy. Lev byl obrovský, tmavý a v plné síle, čekal ve stínu v koutě, s vyceňnými žlutými tesáky, v koutcích tlamy sliny, připraven skočit, a střídavě řval, chrčel a mlčel. Přešlápl předními tlapami s drápy. Kdy se na něj zvíře vrhne? Měl strach? Hrůzu? Měl i neměl. Byla to zřetelná vidina, uprostřed dne. Výrazná, barevně nazrzlá, pravděpodobná. Viděl lva. Cítil jeho pach. Už se neptal, je-li blázen. Kam

mu zmizel rozum? Co mu dusilo duši dřív, než jeho plíce udusí a roztrhne Cyklon B? Cítil, co bylo bez hranic, už skoro mimo sebe, všeho. Pocit, že ho zaplavuje popel, zapadával pod tuny sazí. Zachrání se vzpomínkou na Mali Kirsten Novákovou? Na jedno setkání s ní?

Než se L. L. sešel před Belgickou 25 s Mali Kirsten Novákovou, plival si na boty. Čistil si je buď o kalhoty zezadu, nebo se zastavil a postupně vyzul z levé a přešel šlapkou pravé nohy levou botu a opačně a šel dál. Většinou si pucoval střevíce krémem, pak je nejruznějším způsobem leštil.

Šla mu naproti po chodníku, aby ho odvedla k sobě domů, do Krakovské 10 nebo sem do Vídně.

„Co koukáš?“ zeptala se.

„Líbí se mi tvá tvář, oči, vlasy a krk a klín,“ začal. „Prsa. Chloupky.“

„Žádné nevidíš.“

„Nesejdou mi z mysli ani z očí. Sráží se mi kvůli tobě krev. V noci se mi o tobě zdá. Jsem s tebou. Ty se mnou. Klečím nad tebou a šeptám, co dělám.“

„Nesráží, houstne,“ opravila ho. „Tuhneš, i když u toho nejsem.“

„Škoda, že nemůžeš chodit po ulici nahá.“

„Měla bych?“

„Mít jenom kabát a nic pod ním. Vypnout prsa a jsi, i oblečená, nahá. Máš strašnou výhodu.“

Pak řekla: „Každá láska je sobecká. A nedefinovatelná. Je to zá-ludná, pokušitelská touha. Nejvytrvalejší touha pod hvězdami.“

„Nespěchej,“ řekl zbytečně. „Něco asi existuje, ne?“

„Chceš mi utéct?“

„Kam?“ zeptal se řečnický, aby si domyslela odpověď. Byl pyšný na její rozum. Není nad to mít chytrou a hezkou holku.

Myslela na židovskou nebo položidovskou babičku Amálii. Kdoví, jestli ještě žije? Starci byli pro Německo nežádoucí, neplnohodnotní a neužiteční jedlíci. Není to taková záhada, život a smrt. Všechno a všichni k tomu spějí. Větší nebo kratší oklikou. Je to záhada, kterou nikdo nevyřeší ani nezodpoví.

„Nechci ti překážet,“ řekl.

Dovedla být nestydatá i něžná a roztomilá. Ztepilá. Svůdná. Tak ji před sebou viděl u nich doma, když vstoupili. Zastavila v před-síni.

„Jsme tu sami,“ řekla.

Najednou si Mali Kirsten Nováková přetáhla blůzu přes hlavu, spustila rozepnutou sukni (neměla prádlo) a vyzula střevíce. Objala ho v bocích. Nahá vypadala jako víla, plna pokušení, výzvy a nevinnosti.

Sledoval její prsty a dlaně. Skrčila se na bobeček.

„Jsi jako tygřice.“

„Chceš mě mít jinou?“

„Tygři žijí jen devět let.“

„Chtěla bych mít pružnost, vytrvalost a svaly tygřice ve stehnech.“

Pepe si hrál s jejími kotníky. „Máš růžové patičky.“

Na konec posledního dopisu L. L. Mali Kirsten Nováková připsala:

„Lepší je vidět tě přicházet,

líbat tě, jak to máš rád.

Tam a tam a tam.

Kdo víc myslí na tebe než na sebe,

je tvůj kamarád.

Všude.

Co bude?“

Bříškem prstu si setřela slzu a otiskla ji na papír. Chtěla smazat otazník. Udělala kaňku.

Jako téměř každý z židovských i nežidovských vězňů se Černý Pepe smířil s tím, že nebude mít dlouhý život. Už se neptal, co mám dělat? Co si počnu? Dostanu se z toho? Nemyslel na smrt s hrůzou. Čekal ji jako všichni, několikrát za den. Němcům se podařilo z násilné smrti udělat stejnou všednost, průvodce dne, jako mýt po jídle nádobí. Smrt byla konec života, zápasila s nadějí nebo iluzí a zevšedněla. Naučili se čekat na hranici, na které se smrt dotýká života i nesmrtelnosti, a zároveň lhostejnosti nebo otupělosti, únavě bez konce. Ale už není záhadná. Pohled na širé moře, které se na obzoru setkává s oblohou. Úžasná klenba, která ztratila kouzlo. Je možné, že připravenost zemřít je vrozená? Jako dítě pije matčino mléko? Otevíráme ráno oči při probuzení a zavíráme je při usínání? Okamžik, kdy udeří hodina, zlomek vteřiny? Zahrnuje údiv, lítost i smíření, mír?

Pepe se nelitoval. Nažil, co mohl. Ve dvanácti, když Hitler okupoval Prahu a říkalo se, že je to konec, nebylo mu líto, že by měl zemřít. Žil šťastně dvanáct let. Tak dobře. Sbohem. To nebude těžké. Zdálo se mu to ve světle toho, co připravili Němci lidem v koncentračních táborech, dost. Viděl lidi zemřít. Zvykl si, jako si člověk zvykne na horko, zimu a vítr nebo krupobití. Tu poslední vteřinu myslel na Mali Kirsten Novákovou. Co spolu prožili. Co mu dala. Mohl někdo dostat víc? I málo, jen něco, bylo hodně. Souhrn chvilky, kdy byli spolu, odpoledne od tří do šesti, kdy její rodiče nebyli doma. Čím ho oduševňovala a odměňovala, aniž to tak viděla. Zpětně mu to nemohli vzít. Ani Němci, kteří si ve své bezmezné chamtivosti brali všechno, až po poslední chloupek. Zastínilo to, co se mu nepovedlo, najít a zabít otce. Tu poslední vteřinu věděl,

jako je den a noc, hvězdy na nebi a žhavý střed Země, že tak jako zemře, zahyne, pokud se to už nestalo, i jeho otec, který na místě, jako je tohle, zavraždil nebo nechal zabít matku. Každý, kdo připravoval tábory a pomáhal jakýmkoli způsobem jejich provozu, i kdyby jenom lhostejností, byl vrah a zasloužil trest. A dostane se mu, i kdyby jen před jeho svědomím.

A tak se jeho city k Mali Kirsten Novákové a k matce a otci, láska i nenávist a vlídnost a vstřícnost nebo obdiv a opovržení a zášť propojily. Byla to slitina, jedinečná, jako je jedinečný každý člověk, zároveň člen společné, velké lidské rodiny. Naposledy se nadechl a už nestačil vydechnout, udělal, co musel udělat, aby zahynul se zadostiučiněním, že žil a udělal, co měl. Zdrojem života je čin. Rozhodnutí jednat. Jeho srdce se zastavilo, mozek se pohroužil do zatmění. Už se neptal, co mám dělat, co si počnu? Na zlomek vteřiny už nebyl bezradný a bezmocný. Černý Pepe zemřel v do-
teku nesmrtelnosti – pěti výstřely z německé paraboly.

Co vlastně sejde na tom, jak skončil Luster Liebling alias Černý Pepe? Osudy mnoha lidí v lágrech se podobaly – i když sem přišel každý jiný. Jestli ho zastřelili jedinou, třemi, nebo pěti kullemi, zaplynovali, nebo pověsili, mučili hladem, vyčerpali otrockou prací, anebo se to stalo na německé slavnosti dožínek střeleckých jednotek *Waffen-SS*, anebo skončil slabostí v Majdanku u Lublinu, nebo v komíně jako jedna z milionů sazí v Auschwitz-Birkenau? Měl pocit, že zabitím štíhlého esesmana střílí do otce? Dosáhl při tom naplnění? Umíral s pocitem, že neselhal? Svět, do něhož jsme se narodili.

Neomylný instinkt mu v tom zlomku vteřiny řekl, že to, co udělá, je to poslední na tomto světě. V jeho krvi se ozvalo to německé, po

otci, babičce Benhuře a daleko dozadu, co si vzali jako heslo SS. To, co si v Auschwitz-Birkenau přál s naléhavou prosbou, podobnou volání, modlitbě a výzvě, aby přiletěla spojenecká letadla a svrhla bomby na všech pět krematorií a plynových komor, na sídlo lágrového Gestapa a všechna kasárna a obytné baráky SS, a společně shořeli v ohni. Každý den, než by Němci znovu postavili komory, krematoria a komíny, by přežilo o dvacet tisíc duší déle. Nikdy se to nestalo. A bylo to tak jednoduché. Spojenci přece už věděli.

Bylo to největší Pepeho přání. Zůstalo nevyplněno. A tak pokročil ke své poslední akci, podle svých zásad, že člověk není jen to, co si myslí, co má, co si o něm myslí ostatní, ale jak jedná, činem. A jeho neomylný instinkt ho ponoukl, aby vykročil.

Pepe, vzkazovala mu v duchu Mali Kirsten Nováková, nemám nikde stání. Nejsem ve své kůži. Potřebuji vždycky tak dlouho, než najdu správná slova, co jsem ti chtěla už dávno povědět. Snad si domyslíš. Doufám. Můj drahý, nejdražší, drahoušku, můj miláčku. Pro nikoho nemůžu naplnit slovo miláčku tolik vroucností jako pro tebe. Tak poslouvej, co ti musím povědět. Za přátelství a lásku dík. Za všechno, co je v mém životě ryzí, nefalšované, krásné. Dobré. Není toho víc. Co jsem od tebe dostala, oplátkou za to málo, co jsem ti dala a co bych ti chtěla vynahradit. Co pro mne jsi, každou vteřinu, kterou žiju. Daleko i blízko. Vzpřímený i skrčený. Na zemi i v letu. Svobodný i bezmocný. Co je mocné i chabé, mělké i hluboké, na dosah i nedosažitelné. Promiň. Jsem u konce se slovy, s dechem.

Obviňuju se za to, že jsem bezmocná, jako by mě uspávala bolest, stesk, bez naděje. Všemuh přihlížím. Opouštím se, jako se opouští země. Jsem si cizí jako cizinka. Vidím se v zrcadle, které nastavuju jen sobě samé. Hledám, kde a kam ses mi ztratil do ne-

dohledna. Slyšela jsem o transportu lidí, jako ty a tvoje maminka, které vyložili z vlaku v pustině uprostřed lesů a močálů, nechali je kopat si hromadný hrob a nutili je zpívat a pít. Stříleli matky s dětmi, muže a starce, nemocné, jen proto, z jakých se narodili rodičů. Doufám, že to není pravda, abych mohla žít a nemusela myslet na bezbranné, nevinné, odsouzené. Muži jako tvůj otec. Představuju si, jak se smějí těm ubohým, kteří už nemají sílu udržet v ruce krumpáč, lopatu. A zpívají a nutí je také zpívat. Nechci se rouhat. Snažím si to vyhnat z hlavy, ze strachu, že se to děje. Slyším v sobě volání. Neslyším odezvu. Divím se, že mohu dýchat, chodit do školy, ukládat se večer do postele a vstávat ráno. Zařizovat si byt. Věci, které musím udělat. A život jde dál. Postrádám záchytný nebo opěrný bod. Život ztrácí smysl. Cítím se opuštěná. Bez naděje. Nejtesknější píseň nebo báseň. Bojím se. Už to nejsem já, jak jsi mě znal, jak jsem se znala.

Nedokážu se od tebe oddělit, Pepe. Už ti věřím, Pepe. Jinak, než když jsi byl tady, bezstarostný, lehkovážný, jak jsem tě obdivovala a čím jsi šel na nervy učitelům. Všechno nám vycházelo, navzdory válce a Němcům. Proč, co bylo, už není? Musím vzpomínat, co bych radši zapoměla?

Vím, Pepe, že bys mě nikdy nezradil nebo neopustil. Tolik se děje proti mé vůli. Proti tvé vůli. Ani já bych tě nezradila nebo neopustila. Největší hřích je ubližovat druhým, nejbližším. Největší ctnost je ta nejprostší. Být slušný.

Jsi nedosažitelný, vzdálený, třebaže jsem ti blízko.

Představovala si Lusteru Lieblinga. Mohl ji slyšet. Díval se na ni rošťáckýma černýma očima, v kterých viděla smích. Plakala.

Mám pro tebe vzkazy, Pepe. Každý den, hodinu, minutu, zlomek vteřiny. Miluju tě, jak může člověk milovat druhého člověka. Jsi pro mě Mozart. Bláznivý, legrační, mazaný všemi mastmi.

Neporazitelný. Naplnil jsi můj život krásou. Její kouzlo mě stále naplňuje. Je to ozvěna. Rezonance. Důvod, proč žiju. Bude mě naplňovat tak dlouho, dokud budu chodit po zemi.

Vím víc než dřív. Tělo, tělesnost, pro nás tak důležité, milovat se, objímat, mazlit, líbat, pusinky, tam a tam a tam, je pomíjivé. Co trvá, je duše. Líbám tě nepřetržitě. To je, čím se dotýkám Boha, mé a tvé matky. Tam a tam a tam. Chtěla bych, Pepe, aby kdokoli tě líbá nebo koho líbáš, pocítil, co pocítuju. Tady, teď, zítra, kdekoli. Pepe, ať ti – kamkoli, kdekoli – dají za mne velikou, dlouhou pusu. To nejhezčí, nejsrdečnější políbení. Co mi ještě dlužíš, Pepe.

Cítíla chvění duše. To niterné, čemu by nikdo neporozuměl. Víc než vzpomínku. Dotýkala se čehosi, čeho se nedotkla nikdy předtím. Byli spolu, jako mnohokrát a jako ještě nikdy. Tak, jak spolu, jak někde četla, jsou živí a mrtví. Na neviditelném mostě, stavěném ze stínů a myšlenek nebo minulosti, vzpomínek a nadějí, nad prázdňem, mimo zemskou přitažlivost. Zahrnuje umlčené, zavražděné a odsouzené. Jdou vstříc jeden druhému, blíž a blíž, až to už blíže nejde. Než se setkají, aby se už nerozešli, neoddělitelně. Svobodní, čistí, nesmrtelní.

Miluju tě, Pepe. Má lásko. Do konce života.

Cítíla se nakažena, jako onemocní člověk rýmou nebo chřipkou. Snad už neuměla vnímat svět jinak.

Cítíla v sobě to nezhojitelné, čemu neuměla dát jméno nebo je vyjádřit. Nechtěla říkat Pepemu, že žije na ostří nože, ačkoli jí nikdo nic nedělá. Na kapce neviditelné, lepkavé krve. Ozvěny masové násilné smrti. Dosahovala, kam ještě nedosáhla. Bezdná jáma. V příšeří, polosvětle své duše. Blízko hranice, za kterou už věci a myšlenky ztrácejí smysl. Dotýkala se, aniž chtěla, smrti. Byla jednou z dívek, které nutili Němci zpívat, aby se nenudili, a kopat hromadný hrob.

Žila ve Vídni, v Německu, v Třetí říši, které její tatínek vděčil za lepší život, než měli předtím, takže si ani nepřál, aby snad válka skončila. Stavěl pro Německo mosty. Opravoval ty zničené bombardováním. Měl práci na desítky roků.

Pepe, proč je ráj jedněch peklem druhých? Jak si mohou lidé vychutnat štěstí uprostřed cizího neštěstí? Proč se můj život, mé myšlenky podobají nerozšifrovanému dopisu? Proč se i bez viny cítím vinna? Chci, abys mě vyslechl, poradil mi a pomohl, Pepe.

Bránila se ve svém vzkazu pojmu sbohem. Jen na shledanou. Nechtěla se rouhat. Cítím lásku jako úzkost, Pepe. Bojím se, a nevím čeho. Je láska i strach, bolest a úzkost? Je to i odvaha? Zima, nemoce a hrůza? Nechci tě ztratit, Pepe. Ocitám se bez tebe v divném neznámu, celá vystrašená. Neumím to vyslovit. Neděs mě, Pepe. Čekám na tebe. Chci o tobě slyšet. Nechci, abys byl to nespátřené, nedotknutelné, nesdělitelné. Nedosažitelné. Jsi moje láska. Můj milovaný člověk. To jsem i já pro tebe. Čekám. Tvoje Mali Kirsten.

Mluvila s Lusterem Lieblingem, jako by tu byl. Pepe. Zůstáváš ve mně, i když tu už tak dlouho nejsi. Víím, co to je: láska. Vroucnost a bezuzdnost, pokora i sebevědomí, které mě leká. Nezkrotitelná svoboda. Nejsem tak pyšná, jak se lidem kolem mě zdá. Mám čas přemýšlet, jak je to s tělem a duší, láskou a chtěním, radostí z rozkoše a zdrženlivostí, ke které mě nabádá matka. Jakmile jde o tělo, o to tělesné, nikdo nezná bratra. Žádné desatero nikoho nezastaví, když se v něm probudí chtění, touha, nutnost blízkosti. Mám strach, že to nemá co dělat s morálkou. Magnet, který navádí chtění, a touha a tělesný hlad a žízeň prochází morálkou jako nůž máslem, ještě snadněji, i když se to naoko zdá bolestné. Víím, že bych šla za hlasem těla, i kdyby mě chtěly zastavit tanky. Neptám se proč. Nevím. Bojím se, že to nikdo neví, ani ti, kteří se tváří, že

své chtění zkontrolovali. Nelze je zregulovat. Snad to, trochu, dokáže stud. Zůstáváš ve mně, Pepe, můj nejdražší, nedosažitelný, neznámo kde. Jsi jeden ze stovek tisíců nešťastných, které trestají za to, že se narodili, kdo je jejich matka nebo otec, z jaké jsou rodiny. Jestli i to patří k civilizaci, dala bych přednost džungli, době, kdy se lidi chránili před deštěm a sněhem ve skalách. V soutěskách. Vzpomínám na chvíle, kdy jsem ti dávala svou lásku za tvoji a tys mě odměňoval za mou. Mám strach, abys neměl hlad, žízeň, nebyla ti zima. Aby ses nebál neznámých, kteří jsou ozbrojeni proti neozbrojeným, suroví vůči bezbranným. Vím o tom málo, ale i málo je příliš. Mezi lidmi přeskakují úděsné pověsti. Ale všichni vědí všechno o všem. Mají na východě muže, bratry, milence a známé. Není vojenské nebo policejní tajemství, které by bylo nepropustné. Bojím se nemocí nebo poškození, kterými to hrozí. Kdyby bylo možné se rozdělit o to tělesné srdce, které mi buší v těle, abych ti ulehčila, ukrojila bych ho pro tebe kus. Dala bych ti ho celé. Nevidím hranici, kde by mě mohli zastavit. Nebojím se hrozby, žádného tajemství. Překročím každý zákaz. Nechci, aby z tebe primitiv v uniformě udělal otroka. Aby tě nenáviděl za to, že vyznáváš něco jiného. Proč ty méněcenné nejvíc dráždí svoboda? Nechci, aby tě svlékali z důstojnosti, jako žebráka ze špíny a z hadrů. Je toho tolik, co nechci, aby ti hrozilo, že nevycházím ze strachu. Co si mám myslet o vztahu k životu u těch, pro které je život ostatních bezcenný? Kdybys jen věděl, jak ráda bych s tebou měla dítě, děti. Jak šťastná bych byla, kdybys směl se mnou vést normální život nebo to, co by jím mělo být. Každou noc, než usnu, si představuju svůj pohřeb. To největší přání, než mě spustí a zasypou, abys byl mezi těmi, co se přijdou rozloučit. Myslím na pátek, kdy jsem seděla vedle tebe ve vaší jídelně v Belgické 25 a rabín Cytron mluvil o soucitu, solidaritě a míru, dobrých vlastnostech člověka. Dovolávám se

ozvěny nebo smyslu jeho slov, když volám do neznáma, v naději, že tě má slova nebo myšlenky dostihnou. Namlouvám si, že musíš vědět, že tě volám, kdekoli jsi. (Nebo už nejsi, dodala plačtivě v duchu.) Ozvi se mně, Pepe. Vzkaž mně, co máš na srdci. Pověz, že mě slyšíš, víš o mně, neztratila jsem se ti. Nechci ti vzkazovat, že bez tebe trpím. Co mě tvou nepřítomností bolí, hodinu od hodiny silněji. Svět mně připadá jako třesk, který teprve začal a nekončí. Jsem uprostřed, kdekoli jsem, ve Vídni nebo v Praze. Jsem i tou nejmenší myšlenkou na tebe bohatší, Pepe. Moje učebnice, peníze, dokumenty jsou jen cáry papíru. Má duše žije pro tebe. Mé tělo se šetří pro tebe. Jsem ve dne v noci s tebou, třebaže s tebou nejsem. Podobám se výbuchu bomby, než zažehne oheň, v němž shoříme. Poškozenému domu, zahradě, poli nebo čtvrti města, kde zloději vykrádají byty poškozených a vyhnaných. Na prahu shromaždišť raněných, kterým už nikdo nepomůže. Ukrývám se, jako těžce stíhaní zločinci, abych nebyla nikomu na očích a mohla myslet na tebe. Nejchudší chudinka z chudých, ani nevím, kde jsi. Slyšíš, Pepe? Volám tě. Nevyhýbej se mi. Nesmíš. Kde jsi?

Došla na závěr svých myšlenek, zlomků myšlenek. Přála si, aby se pro ni znovu narodil. Přála si oživit naději, která v ní uhasínala. Těšit se na to, že se za chvíli uvidí. Na radost, s kterou od něho odcházela a s níž usínala nebo se příští den budila. Pepe, slyšela v sobě volání a ozvěnu. Můj miláčku. Vidíš, jak ve mně zůstáváš, i kdybych nechtěla, ale chci. Pepe, můj nejdražší, scházíš mně. Kde jsi? Buď se mnou, jako jsi se mnou ve snech, v myšlenkách, v duchu. Nedovol, aby nad naší láskou vynesli trest smrti. Obejmi mě, miláčku. Jako dřív. Vysvobod' mě z divného neznáma, hrozná říše strachu. Můj drahý. Chtěla bych to všechno ještě jednou, alespoň jednou. Posílám ti své zblázněné, smutné srdce. Mali Kirsten Nováková.

Myslela na lásku a na smrt. Zkrásňuje smrt láskou? Omlouvá neomluvitelné? Byla trudnomyslná. Nechtěla si připouštět, že to hezké, co předcházelo vídeňskému pobytu, se ztrácí.

Bála se prázdna. Dosáhla hranice, za kterou nechtěla. Jestliže Stařec, pan Ludvík Jindřich, prohlásil, že život je kruh, pohyb, podobný mlýnskému kolu, bez přestání nahoře a dole, dovolávala se toho, aby se přesvědčila, že tak jako očekávání lepšího příští střídá stesk, přijde po smutných dnech a nocích na řadu to lepší. Nechtěla umřít, ale neshledávala to neúnosně zlým. Chtěla být na začátku, ne na konci. Vidět smrt jako matku, jejíž lůno rodí a vta-huje do sebe nazpět děti, které se narodily. Natahovala v duchu paže před sebe, aby odehnala, co nechtěla. Oddalovala mez, k níž se přiblížila.

Dovolávala se Pepeho lehkomyšlnosti. Zkrášlovala život. Přála si oddělit správné od nesprávného, dobro a zlo.

Vstávala brzy. Nepotřebovala budík. Nemusela dlouho a dosyta spát. Vypůjčila si v knihovně Plutarcha a Seneku, nezatížené ná-boženstvím, které znala od matky. Četla zpovědi umělců, lékařů a cestovatelů. Myslela na smrt, když usínala, a bála se jí, když se probouzela. Dovolávala se lásky k Černému Pepemu. Mohla zvět-rat? Nechtěla žít, jako by umírala. Stýskalo se jí po vnitřní pohodě, kterou prožívala s Lusterem Lieblingem. Věděla, co odchází. Ne-dovedla to definovat. Výhledy, naděje. Loňské sněhy.

Ve skutečnosti se smrti nebála. Byla jí vzdálená, jako je mládí od stáří. Umírám, opakovala si v duchu. Vzpomínání není smrt, nýbrž umírání. Kdoví, co ji čeká? Kam všechno plyne? Cítila svůj život jako vody v Dunaji. Znala pár lidí, kteří ji chtěli. Teď nechce ani sama sebe. Dost, napomínala se. Mám dluh, který se splatí sám od sebe. Časem. Musím se osvobodit. Vzpomínat je druh sebevraž-dy. Okraj mraků, bez světla a deště. Krajíček života. Zakazovala si

trýznit duši vzpomínkami. Nebát se. Nečekat, co je daleko, nedostupné. Cítala ozvěnu. Nedotknutelný stín.

Sypu si sůl do ran, opakovala si. Neumím žít.

Holky ji přemluvily, aby začala pít kávu. Nechutnala jí. Tatínek kdysi udělal poznámku, že taky začal s kávou později, snad v šestatřiceti. Jako mladíkovi mu nechutnala.

Neříkal Stařec, pan Ludvík Jindřich, že duše těch, kteří udělali něco zlého nebo nesprávně, se převtělí do duše zvířete nebo jiného člověka? Také, že narozeniny by měli slavit lidi o devět měsíců dřív, než se narodili. Od počátku života. Kdoví, čí duše byla kdysi ta její?

Ach, samý nesmysl, říkala si. Ale ne všechno byly nesmysly. Její první káva byla vídeňská.

A pak Pepemu vzkázala: Nezapomeň na mě, lásko. Buď se mnou. Cítila se jako pták, který letěl, kam neměl, daleko daleko. Bylo to mlýnské kolo. Semílalo ji zevnitř, chvíli nahoře, potom dole. Točila se jí hlava. Nahoru, dolů. Co si se sebou počnu?

Někdo zvonil.

Nevydrží to o moc déle, než dokdy na to bude moci vzpomínat někdo, kdo ho znal v Belgické 25; první z jeho milostenek, která byla v roce 1944 a 1945 i tanečnicí a zpěvačkou pro vojáky *Wehrmachtu* a SS ve Vídni, kde jí výbuchy leteckých bomb a granáty vystřelené proti letounům nebo vybuchující pumy shazované z letadel připomínaly dobrodružství. Na Pepeho věrně i nevěrně vzpomínala. Zdály se jí o něm sny. Hezká, živočišná a oduševnělá Mali Kirsten Nováková nositelka sedmnáctiletého těla, i oblečená působící dojmem, že je svlečená. Vilná, cudná a nevinná. S bříškem, se kterým si nevěděla rady. Majitelka obrysů, jimiž může

oplývat dívka. Jak říkal okresní rabín Cytron v Belgické 25: Všechno něčemu prospívá, a současně škodí; a obráceně. Talmud: Je trojí druh lidí, pro které život není životem: ti, kteří musejí spoléhat na pohostinství u stolu bližního. Ti, jimž vládne žena. A ti, které trápí bolesti těla. Nebo: Jez tak dlouho, dokud máš hlad, pij, dokud žízniš, a vyprazdňuj se, pokud se cítíš plný. Nebo: Jeden pohár vína ženě prospívá. Dva poháry jsou neslušné. Tři poháry budí smilnost. Po čtyřech běží na trh za oslem.

Než to vyčpí, jako hodně jiných příběhů. Anebo to popřou potomci těch, kteří se toho dopustili. Není, co by se nedalo popírat. Pošetilci, které časem omrzí o nich poslouchat nebo číst, protože se toho stalo tolik, jsou toho součástí. Už dlouho unikají masoví vrazi soudům. Dávno se zastavily pro nedostatek důkazů procesy i proti těm nejukrutnějším. Zákony pamatují na promlčení po létech. Ještě se nezačali na sklonku života svěřovat zpovědníkům. Drtivá většina unikla potrestání. Nikdo se nedokázal vyrovnat s minulostí. Život se valí dál. Po mrtvých pes neštěkne. Jak se vám vede? Dobře. Nemůže to být lepší. Jaké bude zítra počasí? Pěkné? To také přejde. Střídavě oblačno? Jistě už zase někdo slibuje dívkám ženichy. Dělníkům lepší platy, delší dovolenou, výhody v zaměstnání. Pohodlnější život. Lékařům lepší honoráře za víkendy a přesčasy. Tenisové kurty. Bazény. Soukromí. Kolonie. Trhy. Lepší sezonu. Životní pojištění.

Evropa a zbytek světa chystá nové katastrofy. Luster Liebling, Černý Pepe, se jen připojil k milionům lidí, kterým už nemohlo pomoci, že se konec druhé světové války blížil každým dnem. V tu dobu byli Američani už u Plzně nebo u Berouna a Rudá armáda před branami Reichstagu na obou březích Sprévy u Berlína. Hitler se židů bál, jako se jeho protivník na východě obával židů a psů.

V Auschwitz-Birkenau potkal Luster Liebling, Černý Pepe, muže, který si neuměl zabránit, aby sděloval svůj životní příběh. Narodil se v městečku Osvětim, založeném přibližně před sedmi sty roky. Ocitl se tu znovu, pár set metrů od rodného hnízda, za ostnatými dráty, nabitými deseti tisíci volty. Jeho domek byl obydlený polskou nebo německou rodinou. Znamý muž byl rabín, také z Osvětimi. Žertěř *Waffen-SS* jej vybral, aby zpíval nebo se modlil ve svlékárně podzemní plynové komory pro lidi, kteří se za pár minut nadýchají Cyklonu B. Toho dne, kdy se s ním Luster Liebling setkal, měl rabín za sebou čtyři směny. Čekala ho pátá. Unaven, přemílal si ranní modlitbu nebo modlitbu při vstupu do chrámu.

Naháči, muži, ženy a děti i starci naslouchali, namačkání už v komoře. Odříkal chraptivým hlasem:

Jak líbezné jsou stany tvé, Jákože, přibytkové tvoji, Izraeli! A já – pro hojné milosti tvé přicházím do domu tvého a klaním se ve svatém chrámu v uctivosti před tebou. Ó, Hospodine, miluji pobyt v tvém domě a místo, kde sídlí tvá velebnost. Klaním se a kořím, klekám před svým stvořitelem. Modlím se k tobě, Hospodine, v čas tvé milosti. Ó, Bože, v hojném milosrdenství svém vyslyš mě pro pravdu spasení svého. Amen.

V tu chvíli rabín ustoupil za práh komory zpět do svlékárny. Zřízení před ním zavřeli neprodyšná vrata. Naslouchal, co se začne odehrávat za nimi. Počkal půl hodiny. Zatím se mohl modlit za sebe.

Za půl hodiny byly z prvních obětí, vytěsněných druhými vraty, saze. Druzí, kteří byli teprve na řadě, vyslechli:

Aleluja. Chvalte Boha v jeho svatyni, chvalte v nebi jeho moc. Chvalte ho pro jeho veliké skutky, chvalte ho příslušně jeho nesmírné moci. Chvalte ho zvukem pozounu, žaltářem a citerou. Chvalte ho bubnem a rejem, strunami a flétnou! Chvalte ho zvučnými cimbály. Vše, co má dech, chval Hospodina! Halelujá!

Rabín znovu nastoupil na práh. Modlil se za ty, co nepřežili.

Nechť je umocněno a posvěceno jeho veliké jméno ve světě, který stvořil podle své vůle. Nechť přijde království jeho během vašich životů, během vašich dnů a během života celého domu Izraele, rychle a v krátkém čase. Amen.

Opakovalo se to, aby Němci a Rakušani zabili v koncentračním táboře Osvětim-Březinka deset tisíc lidí za den a deset tisíc za noc a spálili je, jak si to přálo německé velení; poslušní vojáci a úředníci včetně zřízenců a rabína udělali vše, aby splnili rozkaz, i kdyby měli obětovat rodiny. Stěžejní německý rys. Nesměli a nechtěli se zastavit. Kola se točí pro vítězství. *Viktoria. Es muss sein.* Báli se infekcí. Nezabíjeli během dvaceti čtyř hodin více lidí, než pece firmy Topf a synové spálily. Čistota, hygiena a počty nade vše. Nejčistotnější národ v Evropě byl, jsou a budou Němci. Ten den, co odříkal zemský rabín z městečka Osvětim ve vyhlazovacím táboře Osvětim-Březinka modlitbu, mu dal taškář v uniformě SS a tvůrce žertu vyplatit býkovcem pětadvacet na zadek. Proč by to měl mít o tolik snadnější než ti za vraty, kteří zápasili s Cyklonem B, zoufalým nedostatkem vzduchu? Rabín, jak se zdálo esesmanovi, se bezdůvodně rozplakal. Nebylo to tak bezdůvodné. Rabína rozplakala následující modlitba.

Milovat budeš Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou bytostí. Všim, čím jsi a čím můžeš být. A tato slova, která tobě dnes přikazují, budou ve tvém srdci. A budeš je stále připomínat svým dětem a rozmlouvat o nich, když prodléváš v domě, kráčíš po cestě a když uléháš a vstáváš. A uvážeš je jako znamení na svou ruku a budou tvým čelním páskem mezi očima a napíšeš je na veřeje svého domu a jeho brány.

Rabín slyšel své amen.

Po tvářích se mu koulely slzy. Zatímco ho bili, byl v duchu napět dítě s bratrem a sestřičkou. Tatínek s maminkou je oblékli

do lepších šatů. Maminka, babička a tety se vyšňořily. V templu měli na balkoně řadu. Tatínek seděl dole se strýčky, čtyřmi bratry. Cítili se dobře. Bylo to slavnostní. Tatínek ho dal, stejně jako sestru, do židovské školy. V normální škole jim nadávali, že jsou židé. V templu bylo ušlechtilé, že byli židé. Po modlení šli domů, ke společnému obědu, který připravily křesťanské služky. Kde se to zvrátilo? Jaké cesty je přivedly do Auschwitz-Birkenau? Kde se vzala zkáza, hebrejsky šoa? Předtím nebylo toto slovo během tří a půl tisíciletí židovské historie vysloveno. Nekrmili je židovským bílým chlebem z pšeničné mouky. Dostávali 252 kalorií denně, dokud žili, aby vydrželi jako otroci svých průměrných devadesát dnů a nocí. Pokud neměli sílu otročit, nasýtili je Cyklonem B.

Nemohl říct, že nenávidí Němce a Rakušany. Nebyla to vášeň. Rabín jimi opovrhoval.

Jako děti jezdily v zimě lyžovat do hor. Báł se medvědů. Tatínek mu radil, aby se v případě, že by ho medvěd přepadl, chytil stromu, oběma rukama, a přitiskl se ke kmenu, aby mu medvěd nerozsápal předeek.

Tatínek si s ním hrál ve vodě. Točil ho v záchranném kruhu dokola; vyklouzl a klesal do hloubky. Viděl pod sebou průzračnou modrou vodou bílé pruhy, bubliny vzduchu. Topil se. Pod sebou ucítil tatínkovu ruku. Druhou pod krkem. Otec ho vytáhl. Měl strach, že to řekne mamince. Pak jí to pověděl sám. Pokud se lidi dusili Cyklonem B, viděli průhlednou modrou vodu, bílé bubliny, protahující se v pruhy?

Rabínova maminka byla štíhlá. Tatínek ji oblékal jako královnu. Rabín vzpomínal na rodinu, babičky, tety a strýce a bratrance a sestřenice. Staly se z nich saze. Nevěděl, kolika z nich zpíval a předčítal poslední modlitbu. Sestra, když byla malá, se podobala babičce, matčině mamince. Nebude mít hrob. Jsou národem bez

hrobů. Odkázaní na rozmary paměti. Vzpomínal na sestřičku. Výraz, kterým děti s jitem vesele vítají svět, slunce a zapomínají na tmu. Oči jako slunečnice. Nenechali ji dýchat.

Počítal rány. Jedenáct, dvanáct a pětadvacet. Esesák nařídil ránu navrch. Dvacet šest ran pro rabína, hlásil nadřízenému důstojníkovi, který se přišel podívat.

Modlitby. Písně šťastných. Lament ztracených.

Černý Pepe, jako rabín z Osvětimi, přišel na věci, které by bez Auschwitz-Birkenau neobjevil. Vše, co se na zemi děje, je zápas dobra a zla. Toho mezi tím. Smrt, domyslel si, je druhou stranou času. Druhou tváří života. Jako má dvě strany měsíc, mince, obličej. Všechno. Zjevnou a skrytou. Dobro a zlo neexistuje ve vzduchoprázdnu. Vždycky to někdo (a něco, někde) je. Tvář, hlas, činy. Okolnosti. Záclona za vším, co bylo, je, nebo mělo a mohlo být. Mírou člověka je čin.

Politickému vězni, než ho zastřelili, řekl vedoucí osvětimského *Gestapa*: „I kdyby někdo z vás náhodou přežil, máme poválečný plán. Za a: Pokud by vyprávěl, co prožil, kde a jak a s kým nebo proč, je to mimo chápání normálních lidí. Co se tu dělo, mu nikdo nebude věřit. Čas pracuje pro nás. I ti nejvýmluvnější dřív nebo později zemřou. A paměť je nespolehlivá vypravěčka. Je snadnější věci popřít než potvrdit. Nezvratná evidence? Nebude, nikdo ji neověří. Kde je, aby byla kompletní? Za b: Po několikaletém odstupu historici bez důkazů odkážou naše činy do říše fantazie. A za c: Zamícháme vám to, že se budete zabíjet mezi sebou ještě padesát roků po válce.“

Bude se popírat, co se stalo. I potomci – vědomě nebo nevědomě – naplní nacistické plány. Zaseté podezření vzklíčí. I ti nejlepší

se budou zpětně jevit jako zbabělci. Ty silnější, než se dostali ven, Němci včas odpravili.

Každé pondělí byla selekce. Výběr slabších. Plnění plánu likvidace. Osazenstvo baráku nastoupilo podél podlouhlého komína, vysokého tři čtvrtě metru od podlahy, po délce baráku, který ohříval koně rakousko-uherské armády. Někdejší bílé cihly popraskaly, zešedly a zčernaly. Před spaním se po koruně komína procházeli vedoucí bloku a baráku. Někdy seřval svrchu komína barák esesák, aby rychleji nastupovali. V přízemním komíně se už desítky roků netopilo.

Vstoupil uniformovaný doktor v doprovodu esesáka. Písař byl žid. Minule se dal slyšet, někdejší vysokoškolský profesor astronomie, že lágr je v nás, jako jsme my v lágru. Lékař nejprve vyskočil na komín a prošel sem a tam. Začínáme, říkaly jeho pohyby. Pomalu se vrátil, na komíně jako na estrádním můstku, výše než ostatní. Seskočil. Zastavil u prvního v řadě. Vědoucí pohled za maskou profesionality. Kdo se mu zdál nemocný, ochablý nebo stárnul, na toho kývl hlavou nebo mávl rukou. Lusknul prsty. Hodnotil očima. Na nic se neptal. Písař ho sledoval, blok a tužku po ruce. Demaskujeme vás, říkal doktorův pohled.

Označený si musel vyhrnout rukáv. Vyzván, gestem nebo slovy, nadiktoval vytetované číslo na levém předloktí. Židovský písař je zapsal. Doktor věděl dopředu, kolik lidí musí vybrat. V každém baráku byla tisícovka jednotek, jak říkali tetováním očíslovaným lidem. Písař byl věčný. Dělal svou práci. Mohl stát mezi vybidnutými. Mezi těmi, z nichž doktor vybíral, lékařem a jím bylo srozumění.

Lékař prošel podél řady pozpátku. Kontroloval, zda nic neopomenul. Počet vybraných musel souhlasit s čísly komandatury. Odhadl v duchu, kolik lidí musí vybrat. Věděl, že nakonec nezá-

leží na tom, v jakém jsou stavu. Plán pro komory musí být plněn a splněn.

Venku čekal nákladní opel. Vybraní na rozkaz vykročili a shromáždili se na konci baráku. Věděli o svém ortelu od okamžiku, kdy je doktor vybral. Písař je spočítal, prověřil jejich počet s napsanými čísly. Nepadlo slovo. Odsouzení k smrti přijali svůj úděl jako ovce. Nemělo smysl se bouřit, utíkat. Neměli sílu. Výhled. Nebylo kam. Měli hlad, byli vyčerpaní, svírala je úzkost. Ohrozili by zbytek baráku. Synové otce, otcové syny, známí známé, neznámé. Oči zbytku baráku je už ani nesledovaly. Kdyby ohrozili hladký průběh selekce, šel do komína celý barák. To už se stalo. Byla by ztráta energie si to zbytečně připomínat.

„Pořádek!“ křičel židovský vedoucí baráku. Sledoval, jaký má jeho křik na Němce účinek. „Ještě jsem nedal rozchod.“ Odkášal si suše. Mít nakažené průdušky by bylo nebezpečné. Co kdyby k vybraným jeden kus chyběl?

Asistující esesák měl na rtech spokojený úsměšek. Ano, pořádek musí být. *Es muss sein*. Goethe. I na smrt je nutné jít spořádaně. Úzkost vybraných i nevybraných se dala krájet.

„Běžet, ven!“ křikl. „Dali, dali...“ Židé se naučili německou hantýrku. Muži na konci baráku vyšli nebo vyběhli vraty k nákladáku s otevřenou korbou. Snažili se ukázat energii, pro jejíž nedostatek byli vybráni a odsouzeni. Klusali. Jeden strkal do druhého. „Nahoru!“ křikl dále dohlížející esesák. Lezli na korbu. Poslední tlačili na ty dřívější, aby se vybraných padesát mužů vešlo.

Zbytek baráku byl rád, že jsou venku. Málokdo se styděl. A pokud, stud je neviditelný. Dokud tu byl lékař, nevěřili konci selekce. Znamenala život nebo naději do příštího pondělka. Napětí plnilo barák, prodlužovalo tváře mužů, zužovalo úzkostí unavené oči. Selekce probíhala na úkor spánku.

Pro zbytek znamenal konec selekce úlevu. Byla ve vzduchu. Všednost smrti. Bezcennost života. Zabitá úcta k člověku. Tíha a snadnost záhuby. Osud na nitce. Úlohu soudce i kata zastával lékař, který přísahal profesní mravnost k nemocným, slabým a ohroženým. Nevypadal, že by se zpronevěřil posláním. Svým zjevem je obžalovával ze špíny, vrozeného nebo zděděného barbarství. Poslal do plynu německé vězně stejně jako židovské, francouzské nebo polské. Spěchal. Plán musí být splněn. *Es muss sein.*

Nákladák odstartoval směrem ke krematoriu. Ti na korbě sledovali směr. Věděli, kam jedou. Směr i cíl souhlasily s tím, co jim už bylo povědomé od prvního dne. Plynové komory, krematorium, komín.

Pondělí bylo součástí jízdního řádu. Barák se pohroužil po rozchodu na kavalce do všednosti. Přáli si usnout, po dvanácti mužích na kavalci pro jednoho, namačkání jako šproty v krabičce. Před pár minutami otcové nechtěli nebo se obávali stát vedle svých synů, jako to bylo opačně, a synové nechtěli ohrozit mladistvějším vzhledem otce. Vedle silného vypadá každý menší, slabší, nedostupný, nemocnější. Málokdo se nesnažil vsugerovat německému doktorovi, aby se u něj nezdržel a pokračoval. Jen zdatnější směli ještě další týden sloužit Německu jako otroci. Lidé se naučili předstírat tvář, tělem, postojem anebo pohledem. Pro lékaře a písaře a hlídkujícího SS lágrová rutina. Viděl jim do žaludku.

Luster Liebling měl za sebou sedm selekcí. Cítil, jak v něm ochaubují síly. Neměl zrcadlo, aby se díval, jak vypadá. Je-li mrtvolně bledý, s vyrážkami, které ho svědily, menší, než když sem přišel, v hadrech. Zapomněl už na umývárnu se zrcadly v Belgické 25. Nechtěl si oživovat v paměti vyčesané vlasy, vystrčenou bradu. Vysunutá ramena. Z jeho vlasů v Německu vyráběli látku na

vojenské kabáty nebo provazové žebříky do ponorek, sítě do podpalubí nákladních lodí. Lékař mu prve věnoval pohled. Někoho v něm poznával? Půjde do komína?

Lékař od něj ukročil. Vybíral dál. Pepe se odevzdal otupělosti. Má tedy ještě čas porozhlédnout se po otci. Měl to za sebou. Nemyslel na to, že je z poloviny Němec.

Zavřel oči. Čekal, až se ozve křik vedoucího baráku.

„Ticho a spát. Ráno se jde do Auto-Union s kameny.“

Všichni věděli, o co jde. Půjdou to továrny na auta, ponесou kameny tam a zpátky, jak to vymysleli němečtí náckové-psychologové, aby vězňové věděli, že jejich existence je nesmyslná.

Za půl hodiny budou z padesáti tří mužů, plus tisíců ostatních, saze. Život jde dál. Lágr funguje. Z nízkých komínů vyšlehnou plameny, vychrstnou mraky popela a zamoří vzduch pachem spálených kostí, než to rozežene vítr, zatluče k zemi déšť. Tisíce, desetitisíce, statisíce, miliony lidí. Žádný si nedovedl představit, než přišli sem (tady to zevšednělo), že takhle skončí.

Nenarodil se, a snad se ani nenarodí, básník, který to mohl předvídat nebo vylíčit. Svět se proměnil ve spáleniště. Komíny. Popel.

Luster Liebling se viděl jako strom s opadanými listy. Granát už už vybuchnout a rozprsknout se. Přibližoval se k němu stín. Vše se pohroužilo do mlhy, zpomalilo a rozplývalo. Rozrážel čelem a tělem vzduch jako hustou vodu. Po každém kroku by si byl rád sedl nebo lehl. Prosil tělo, aby vydrželo. Šel nejistě, potil se. Co má dělat, jestliže slábně každou vteřinou? Obával se závratí, omdlít. Bezděčně vyřešil rovnici, na niž se nemusel učit počty. I kdyby ještě hodinu, noc nebo den oddálil smrt, co zůstávalo, nebyl život. Vnímal lágr. Tábor se denně zalidňoval a odlidňoval. Tisícové transporty plnily dřevěné baráky a stále se vyprazdňovaly. Němci

chtěli a budou mít Evropu *Judenrein*, židůprostopu. Viděl lágr v létě jako žárem spálené pole, vyhořelé brambořiště, skládku popela. Kdo neviděl lágr, nevstročil sem špičkou boty, nestrávil tu sekundu, zlomek vteřiny, neviděl nic. Ani kdo tu byl, si nedovedl představit, kde je. Co se děje od plotu se strážními věžemi k dalším věžím, od brány k bráně, s desítkami mezibran a průchodů. Nemohl říci, nevím, neznám, neviděl jsem. Ani vidět neznamenaloz rozumět.

Osmimetrové jámy, kam Němci házeli batolata a podpalovali pod nimi dřevěná polena, politá benzínem. Podzemní plynové komory. Nemohli použít pro Zimní pomoc umazané dětské oblečky. A ani je nenapadlo krmit neužitečná židovská batolata. Pokud nevešli lidé rychle, ponoukly je obušky židovských, ruských a francouzských nebo jiných zřízenců ze zvláštního komanda, které skončilo v plynu za šest neděl, aby nastoupilo nové. Zavřeli za nimi neprodyšná vrata a z kropiček ve stropě padaly krystalky Cyklonu B, který se na vzduchu měnil v plyn.

Zabili úctu k životu. Zdeptali v lidech pud sebezáchovy. Nacisté, kteří měli lágr na starosti, byli nelítostní, neústupní a nesmiřitelní. Odsoudili předválečný svět k zapomnění. Nepokládali se za hanbu národa. Ztělesnili nevyhládivnou nemoc. Nikdy neexistující velikost německého ducha. Zmrzačení vydávali za zdraví. Živé za mrtvé. Mohli být pouze poraženi a odsouzeni. Vstoupit do čítanek jako zlo, škodlivost doby. Neviděli nenapravitelné škody, které už napáchali a v nichž pokračovali. Unavovalo ho na to myslet. Neměl sílu. Ztěžka dýchal.

Každý Němec, kterého potkal, i nejnižší šarže, ho mohl poslat do komína. Bez obvinění, svědků, důvodu. Měl dojem, že nikdy jinde než v lágru nebyl.

Paměť? Co to je? Včera, ráno, před chvílí, tady a teď. Dal za pravdu Flusserovu popření včera a zítra, kromě tady a teď, teď

hned, které vzápětí pomine. Nikdo nepočítal mrtvé. Nedovedl si představit sebe mimo lágr. Méně než strom bez listí. Granát, který už nevybuchne.

Mali Kirsten Nováková si ve Vídni, v revuálním sboru pro *Heereswaffe* vzpomněla na sen, který měla o Černém Pepem. Obrácené kukátko, kterým se dívá duše dozadu i dopředu zároveň. Zobrazuje, co se nestalo, ale mělo nebo mohlo stát?

Matka Mali Kirsten Novákové řekla, že nebýt jí, Mali Kirsten, a Reginy, dávno se s tatínkem rozešla. Někoho by si našla. Možná. A ne-li, čert to vem. Nebylo manželství, kromě jiného, pojistkou, aby maminka nezůstala na pospas okolnostem, kůl v plotě? Láska, bohužel existuje jen ve dvou. Sám je člověk na lásku krátký. Mali Kirsten myslela na odpoledne od tří do šesti s Černým Pepem. Citoval z talmudu. Od ženy, která spálila jídlo, smíš odejít. Tři věci obsahuje člověk: strach, cestu a vinu. Tři oslabují tělo: jídlo, pití a milování vestoje. Pět věcí vede k hrobu: vstávat a chodit po jídle, vstávat a chodit po pití. Pouštění žilou po souloži. Myslela na Lusteru Lieblinga. Je ještě mezi živými? Naplnila se jeho morbidní prorocství, že ho stejně jednou někdo zabije, pokud nezabije předtím otce? Talmud. Půst působí na sen jako oheň na dílo. Mohla přemýšlet o paměti a zapomnění, sestřičkách snů. Vzkazech duše. Pepe se díval na lidi jako dítě Francouzské revoluce. Volnost, rovnost, bratrství. Všichni si jsou rovni. Kdyby u toho revolucionáři neotupili gilotiny, mohlo se mu to zamlouvat.

Nacisté ve Vídni se jí nelíbili. Nebyli *gemütlich*. Poturčenec horší Turka. Byli chamtiví. Lhali. Obrátili se, protože chtěli mít víc. *Anschluss* vítali s nadšením. Okupace? Ani náhodou. Byli pyšní na to, že Hitler je Rakušan. Měl českou maminku. Všechno bylo Rakousko-Uhersko. Hrabali židovský majetek, vily a obrazy, byty

komunistů, sociálních demokratů a Svědků Jehovových, nepřátel Třetí říše, k níž Rakousko patřilo. Nezdáli se chytří. Hloupost v Německu, pokud uměli zvedat pravici k nacistickému pozdravu, jako že tak vysoko by doskočil jejich pes, nikomu neuškodila. Pokud měla peníze, chodila do restaurací. Na lístky dostala občas *gebratene Bauernente*, *Rinderlende rosa gebraten* a zmrzlinu. *Schnitzel*, vepřový řízek dozlatova. Brambory s pažitkou nebo bramborový salát.

Přemýšlet o Lusteru Lieblingovi jí pomáhalo i rušilo. Připomínali jí ho mládenci, kteří o něm neměli tušení. Vojáci, důstojníci a zřízenci, neznámí nápadníci. Nebyl celý Němec, docela žid, nebo dokonce Žid s velkým začátečním písmenem. Byl sám sebou.

Pod kobercovými nálety Německo mizelo. Po porážce u Volhy, kde padlo skoro sto padesát tisíc Němců, a po prohrané tankové bitvě u Kursku v roce 1943 bylo jasné, že Německo válku prohraje. Vítězství mohli dosáhnout tady.

Existence byla nevěrná manželka. Nevlastní sestra. Úrodným polem Černého Pepeho bylo tělo, radost a inspirace. Opovrhoval Německem. Jako položidovský a poloněmecký míšenec, *Mischling ersten Grades*, je poznal z první ruky. V náboženství viděl dějiny pro děti. V tom Mali Kirsten Nováková nesouhlasila. Maminka se dovolávala čehosi vyššího, co jí pomáhalo překousnout i to, že ji manžel spráskal. Mali Kirsten se dovolávala Černého Pepeho. Člověk má zůstat sám sebou.

Měla ráda vídeňské večery. Přehlednost Vídně, jako byla přehledná Praha. Stačilo zavřít oči, aby jí to připomínalo chvíle s Černým Pepem. Pozval ji v pátek večer se svolením rabína Cytrona do Belgické 25. Rabín jí citoval z talmudu: Kdo chce vychovat něžnou dceru, krmí ji v dospívání koláčky a mlékem. Pepe: Tři věci ti prodlouží život: nespěchat od stolu, nešidit modlitbu a neutíkat ze záchodu.

Existuje nesmrtelnost? Láska? Paměť? Zastesklo se jí po Starci.

Rušila ji zhovadilost vídeňské existence. Křiklouni, kteří si neodpouštěli noční pochody s pochodněmi, jako plamen, který nezhasíná a valí se a osvětluje jim i druhým cestu kupředu. Sliby, jak všichni za nacistického režimu zbohatnou, budou šťastní. Než přišel další nálet spojeneckých bombardovacích letadel, na která se s děvčaty dívala z bezpečí balkonu hotelu Wien na předměstí.

V požárech hořely továrny a muničky, obytné domy. Přemýšlela o ošklivé tváři krásy. O kráse ohavnosti.

Černý Pepe citoval z talmudu: *Hrstí lva nenakrmíš.*

Mali Kirsten Novákové už bylo sedmnáct. Snažila se porozumět svému ženství. Byla stále složitější. Objevila, že je možné mít známosti, a zároveň milovat někoho, kdo je nepřítomen. Opar v nekonečnu. Otisk člověka, který byl a s největší pravděpodobností už není. Z libovůle lidí, kteří se zmocnili Evropy ve jménu Německa, aby dosáhli nejčistší z čistých ras. K nim – podle průkazek a díky otcovým známostem – patřila, pokud gauleiter nebo štoural v babičkách nerozhodne jinak. Slyšela o táborech. Všichni o nich už alespoň slyšeli. Mauthausen nebyl daleko od Vídně. Zasllechla žertovat jednu ze svých známostí, kapitána *Luftwaffe* Rudi Appenzellera, aby si udělala obrázek.

„Co je víc? Milovat? Být milována? Pepe,“ mluvila do šera. Bylo to smutné a krásné. Plakala.

Z hostince hřímalo blízko hotelu Wien s balkonem a terasou sborově zpívané a krásně zahrané *Vyvalte sudy*, vydávané ve Vídni za německou píseň, *Rosamunde*. Nebylo to první, co si Němci a Rakušani přivlastnili. Oblíbili si ji Angličani a Američani.

Dívala se do tmy. Hledala stromy. Mají nejenom kruhy, viditelné, až když je porazí, kolika let už se dožily, asi i paměť. Přála si rozumět paměti stromů.

Rosamunde zněla i v německém podání dobře.

„Miluju tě, Pepe,“ šeptala v duchu do tmy. „Máš mě ještě rád? Chtěl bys, abych tě vzala do pusinky?“ V duchu slyšela odpověď: „Miluju tě, láska.“ Slyšela chválu svého těla, tváře. Co dělá jako královna, čím se podobá víle slasti a jak jí navíc vždycky chutná. Čím mu dělá dobře. Obnaženost nejhezčího nahého těla, jaké kdy viděl. Ňadra pro jeho dlaně. Malá ouška, spánky a obrysy. Oči plné něhy, ochoty. Čistý dívčí klín. Pečeti polibků, doteků prstů, úst, těla. Lehkost nahoty. Ztrácel řeč, orientaci, rozum. Ujišťoval ji, kde všude je krásná.

Mluvila s ním v duchu. Vyvolávala si v paměti jeho podobu, hlas, jak se tvářil.

„Jsme spolu, i když s tebou nejsem,“ řekl. „Čím to je?“

„Láskou,“ odpověděla. „Se mnou je to stejné.“

Chtěl vědět, jak tráví čas ve Vídni. Co už viděla? Co dělá ve volném čase?

„Už nevím, co a jak, kudy kam, a co bude,“ odpověděla. „Můj příběh.“ Pak řekla: „Občas si připadám jako nepřečtený nebo nedoručený dopis.“

„Tak si připadáme všichni,“ řekl.

„Někdy naopak,“ řekla.

Poslouchal.

„Vyspíš se?“ zeptal se.

„Zdají se mi sny. S tebou.“ Pak řekla: „Chceš vědět, jestli flámuju? Co dělám? Na co myslím? Všechno se mi ve spánku – i během dne – soustředí k tobě.“

Vytkl jí, že se obléká jako cikánka. Lehké holky. Průhledné sukýnky bez spodničky.

„Modlím se za tebe.“

„Má to účinek?“

„Jako bych umírala. Chodila po vodě.“

„Taky se tak cítím,“ odpovídal Pepe.

„Mám tě ráda.“

„Mám tě taky rád, Mali.“

„Existuju proto, že existuješ ve mně, Pepe. Všechno ostatní se mi zdá zmrzačené. Jsem plochá, stydlivá, je ve mně nekonečnost.“

„Nemůžu za to. Jsem napůl Němec.“

„Mluvíš jak rabín.“

„Tvá cesta vede dál,“ řekl.

„Řítí se na mě události,“ řekla. „Vidím se, jako bych se pozorovala v zrcadle, ne jaká jsem uvnitř. Jaká asi skutečně jsem. Připadám si mělká. Zrádná. Zkažená. Proč? Nic z toho nechci být. Co je vlastně člověk zač? Je opravdu každý taková záhada? Odkud a kam jdeme? Jaký to má vlastně smysl být naživu?“

„Existovat,“ řekl Pepe. „Existovat, jak nejlépe umíš.“

„Dělám, co můžu a nemůžu. Snažím se.“

„To stačí.“

„Myslíš?“

„Ať žije život.“

Potom řekla: „Pamatuješ se, cos mi vyprávěl o zkušenostech Narciskova otce? Mohla bych soutěžit s krysami. Neohlížet se napravo, nalevo. Stačí mi bavit se s otcem. Dobyto, dobyto, dobyto. Nepřipouštějí, že by mohli prohrát, ačkoli už dávno prohráli. *Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt*. Znělka z Brahmsa. Postup armád. Ztráty nepřítelů. Strategické pohyby, jak nazývají ústup. Jsi uprostřed. Na východě, blízko fronty. Slyšíš děla. Cítím se vyhořelá. Je mi sedmnáct. Na dně je ve mně něco, co neznám. Nechci se ztratit. Pořád mě chce někdo ovládat. Cítím se v mlze. Potřebuju čas, Pepe. Je to zrádnější. Jsem v kotli, ve kterém se převaruju. Potřebuju se očistit. Žít jinak.“

„Přijdou lepší časy.“

„Jak to víš?“

„Milujeme se.“

„Doufám,“ přisvědčila. „Kdy tě uvidím?“

„Nevím.“

„To mně říkáš?“

„Nechci ti lhát.“

„Strašíš mě. Mám ženskou intuici. Zabíla bych se.“

„Buď rozumná, Mali Kirsten Nováková. Miláčku.“

Potřebovala někoho, o koho se mohla opřít.

„Někdy mám to nejhorší tušení. Bojím se, co zlého se stane.“

Svět kolem ní i v ní byl bez duše. Cítila, co ji zkazilo. Vnímala neuspořádanost. Vybočení z řádu.

Slyšel ji, ačkoli tu nebyl?

Myslela na to, že sirény ohlásí nálet. Půjde blíž, co padají bomby, hoří oheň. (Umírají lidé.) Pod pumu, aby ji viděla padat.

„Zapírat je hloupé,“ řekla. „Co bylo a nebude. Co nebylo a nemělo být. Vůle, chuť a touha. Nutnost žít jinak. To nenapsané. Láska, srdce a rozum. Oči. Jméno tvého a mého Boha. Desatero, na které nikdo nedbá. První a poslední slovo. Zákon.“

Zmocnilo se jí pohnutí. Asi je v každém zákon, objevený nebo neodkrytý. Zákon člověka.

Bála se, aby se nerozplakala. Měla oči plné slz. Pepe, šeptala pootevřenými rty. Tápala po hlasu boha lásky. Prabytosti ženy a milenky, ženy a matky, stařeny, jako babička Amálie. Pravdy. Dobra. Podoba čistoty a dobra je pravda. Jsi můj Adam. První člověk, říkala v duchu Pepemu. Nebe, peklo, ráj. Vyhnání do pustiny. Jsem tvoje Eva. I ta před Evou, Lilith, nechtěla ležet vždycky vespod. Myslela na babičku Amálii. Na její krásné černé vlasy, než zešedly a zbělely, krásné i potom. Představila si ji. Jak umírá

nahá, jak přichází smrt k stárnoucí ženě? Co jí připomíná tělo? To mladé, co pominulo? Obličej, hrdlo a vlasy a ňadra? Bolest? Kdysi medová pleť? Mladistvé břicho, pevný zadeček, pŕlměsíčky lesklých nehtů? Ztracená měkkost? Zmizelá něha? Nedůstojnost, k níž odsoudili babičku bez soudu? Cítila, jak se jí krátí život.

„Všechno je mi cizí, neznámé,“ řekla Mali Kirsten leutnantovi Ernstu Schurickovi. „I já sama sobě.“

„Nepřeháníš?“ zeptal se leutnant Schuricke.

„Můj život už není můj,“ řekla.

„Čí je?“

„To ví jen Bůh mé matky.“

„Ty nevěříš?“

„Nevím. Trochu. V něco.“

„Rád bych věděl, co ti leží na srdci.“

„Ne,“ řekla. „Nechtěj to vědět. Nikdo to nechce vědět. Ani já to nechci vědět.“

„Posedl tě zlý duch? Může to být nervová horečka.“

„Nedá se to pojmenovat.“ Ještě řekla: „Jsem na okraji. V nesku-
tečném světě. V místě, kam se už nemůžu vrátit.“

Leutnant Ernst Schuricke se na ni bezradně podíval. Chodil sem pro tělesné slasti k bláznivé holce, která nevěděla kudy kam? Byla zkažená (to se mu hodilo), změkčilá (to jako voják a důstojník nenáviděl), bezcenná, pro sebe i pro druhé? Byly to jenom řeči, nebo pravda? Co chtěla? Co ne?

„Myslíš, že žiješ špatně?“

„Hrozně.“

„Doufám, že to jen říkáš. Nemůžeš to myslet vážně.“

Viděla jeho podrážděnost.

Chystal se odejít. Pak si to rozmyslel. Za chvíli ležel v posteli.

„Pojď ke mně,“ řekl. „Bude to lepší. Snad nás nevyruší nálet. Byla by to škoda. Je to nejlepší medicína.“

Večer přišel nálet. Město hořelo. Fabriky, muničky. Očarována dívala se na ohně. Pak museli do krytu. Po odhoukání náletu se spustil liják. Hasil plameny a utápěl město. I když leutnant odešel, zůstávala u okna a pozorovala déšť. Nebyla to potopa ani očištný déšť. S kapkami na ni přšely otázky. Kam šla? Někam? Nikam? Rozuměla si jako dospělá? Chápala, co je, co bylo, co bude?

Znáš mé vlastnosti, vzkazovala Pepemu. Nemám se čím chlubit.

„Z ničeho tě neobviňuju,“ řekl Pepe. „Jsem rád, že jsi, jaká jsi. Jinou bych tě nechtěl.“

„Sama bych se chtěla jinou.“

„Nehřeš. Nepřeháněj. Zůstaň,“ řekl, jako to opakoval, skoro podvědomě, když si ho brala pusinkou, protože to pro ni byla její nejryzejší láska.

„Jsi jediný důvod, proč jsem na světě, Pepe.“

„Nepřeháněj,“ opakoval.

„Proč žiju,“ řekla.

„Jedinou moji vlastnost neznáš. Oddanost. Pepe, miláčku. Pár lidí se mého života dotklo, ty jsi ho pokryl. Ty a já jsme pravda. Ty jsi mé dobro.“

Pepe,“ šeptala, „kde jsi? Proč nejsem s tebou? Co nás čeká?“ Myslela na babičku Amálii. Lidi, kteří zmizeli beze stopy.

Zase ji napadlo nedívat se na letecké nálety a padající bomby a ohně z dálky, z terasy nebo okna, ale vyjít jim vstříc, na místo, kam padají, mezi muničky a vojenské fabriky, postavené uprostřed obytných čtvrtí, nebo střechy falešně označené červeným křížem. Ne, ne, ne, to by se mu nezamlouvalo. Myšlenka se do ní zavrtala. Co mám dělat, Pepe?

„Je to láska, Pepe. Jako má dům základy a obytné místnosti pod střechou, je láska naděje. Má láska je mé věno, Pepe. Miluju tě, Pepe,“ šeptala. „Vím, že u tebe je to stejné.“

Slyšela ozvěnu svých slov. Odkaz? Tvá cesta vede dál. Kam? Jak? Pochopila, ve světě, do kterého se narodila, že to hlavní je zabít. Smrt je pravda. Zabít, nebo se nechat zabít.

Neodvolatelně.

Přijel se na ni podívat otec. Bude se podílet na stavbě rozbitého mostu přes Dunaj. Tři poškozené pilíře. Na dotaz, jestli už nemá před svatbou, odpověděla, že má milého v nacistickém koncentračním táboře. Otec se zděsil. Běhá mu mráz po zádech, řekl, tuhne mu krev v žilách, dostává kopřivku. Doufám, že máš rozum, dodal. Nedal by se za to ukamenovat, pravil. V lásce není nikdo prorokem. Řekla: Mám srdce a vůli. Nechci trčet, kam mě postavíš. Vrazil jí facku. Co tě svrbí? Nechci z tebe mít děvku. Chce mu zkazit kariéru? Pracuje pro Říši. Z jeho výdělků žije i ona. Najdeš si někoho jiného. Olíznou si všech deset. Nehledám, řekla. Čekám, až se vrátí. Holčičko, řekl, tábor je zařízení, odkud se málokdo vrací. Myslel na plyn.

Pochopila, že otec od ní nechce, aby měla vůli. Musí se přetvařovat. Předstírat, že je taková, jakou ji chtějí mít. Byla ráda, že odjel.

Za čtrnáct dní bude nazpět.

„Miláčku,“ šeptala. „Miláčku. Miláčku. Jsem ve Vídni, kam přijede za dva týdny otec.“ Nazítří jí telefonovala matka z Prahy. Nechtěla by snad, aby – jako starší sestra Reginy, vzor pro ni – splakala nad výdělkem? Kdo se povyšuje, bude ponížen. Má čas si vše rozvážit. Ani matka nemůže volit podle hlasu srdce. Měla by – tentokrát – poslechnout. Otec ví, o čem mluví. Na stavbě mostů pracují lidi z lágrů. Připomínají koně, kteří se na zastávce přepřa-

hají, než se také uštvou. Přicházejí noví. Matka musela vědět, že jí neviditelné ucho odposlouchává. Nechtěla, aby jí odpovídala. Otcí řekla: „Neví si se sebou rady.“

Mali Kirsten Nováková cítila, co pro ni vyhořelo. To těžké, zároveň běžné, jako chodit po ulici s rýmou.

Mohla povědět leutnantu Schurickemu, že se cítí jako žena v přechodu. Smutná, melancholická, unavená, v noci zpocená, na neurčité hranici mezi ženou a stařenou. Zmocňovala se jí nevole. Nic o Pepem nevěděla. Mohla si jen domýšlet z toho, co o lágrech slyšela. O čem se zmínil otec. Od Němců to bylo víc než ďábelské. Lidi se ztráceli, jako zkažený materiál na obrovském, neznámém smetišti. Méně než vůně, odvanutá větrem. Voda, odnášená proudem do vzdáleného, nedostupného moře. Mizeli beze stopy.

Cítila se opuštěná, osamělá a cizí, i sobě samé. S živými zacházeli Němci jako s mrtvými. Nechtěla Pepeho ztratit, jako by neexistoval. Někde přece musel být. Pepe byl to nejhezčí z jejího sedmnáctiletého života. Němci překročili hranice lidskosti k nelidskosti. Zpupní, krutí a nestydatí, vinní i ti nevinní. Nadšeni Hitlerem, podílníci na dobytém, ukradeném majetku. Mohou zůstat bez trestu? Cítila podivnou ozvěnu uvnitř, německá zpupnost se v ní měnila v pokoru. V hlubší myšlenky, než kdykoli předtím měla. Co byla pro Pepeho hotova obětovat? Měla se jít zeptat na *Gestapo*, kde je? Cítila se okoralá. Mrazilo ji. Svlékala se v duchu ze své někdejší pýchy, jak jí všude lichotili, že je pěkná, všude. Co umí. Cítila se ztracena. Měla pocit, že sedí na záchodě a splachuje se.

Leutnant Ernst Schuricke řekl: „Je toho hodně, co lidi nechtějí vidět.“

„Nemám proč žít, Pepe.“

Čekala na letecký poplach.

„Živořím,“ řekla. „Bez úcty k životu jen existuješ.“

„Nedělej to.“

Byli spolehlivě sami doma a vlezli si do vany. Pepe měl rád konference a svačiny až po krk v teplé, téměř horké vodě.

Viděla ho v duchu. Vysoko vyčesané plavé vlasy, štíhlá tvář, černé oči. Zahynout je to poslední, Mali. Cítila se vystrčená za okraj. Tak to bylo s Evou a Adamem v ráji? Vyhnali je, protože chtěli vědět, co jsou a mohou, a našli v sobě lásku, za zelený okraj louky, ovocných alejí, na strmý sráz, pokrytý ostrým kamením a prachem, daleko široko nic. Prázdnost, kterého se už nezbavili? Zachránili se tím od nebetyčné nudy. Stojí život za to, jen když člověk hřeší?

„Potřebuju lulat,“ řekla.

„Udělej to do vody, stejně už vylezeme.“

„Dobrá, musím se postavit.“

„Můžu se dívat?“

„Proč ne?“

Postavila se a přidržela okraje vany. Trochu zhubla.

„Co vidíš zvláštního?“ zeptala se.

„Holky čurají jinak než kluci. Jsou roztomilejší. Máte to kratší.“

„Tak se rodíme,“ řekla.

„O čem přemýšlíš?“ zeptal se potom.

„Jak to všechno je. Komu, kde a jak ses narodil. Souvisí to s židovstvím. Co je na tom reálné, nadreálné, až záhadné, pro tolik lidí mytické, mimo rozum, záhadné.“

„Pro mě to není tak záhadné,“ řekl. „Tak se to stalo. Narodil jsem se. Do toho nemáš co mluvit. Divné je, že už od začátku, co ten egyptský princ, Mojžíš, odvedl židovské otroky, spolu s jinými, z Egypta,

se vlastně nic nezměnilo. Lidi jsou od té doby proti židům. Dějiny antisemitismu na dlani. Egypťané se za nimi pustili, aby je rozprášili, protože vyznávali jiného jediného Boha než oni. Stejně to byli ještě větším dílem pohani. Zlaté tele, Mojžíš po rozmluvě s Bohem s desaterem v obou rukou. To všechno prozrazuje spíš pohany než něco jiného. Jsem asi taky ještě pohan. Klidně se bavím s Bohem okresního rabína Cytrona. To spíš sluší pohanům, takové rozmluvy. Ale podívej se, kdo je žid, kromě nějakých ušmudlaných hausírníků nebo šmelinářů. Nemluvě o tom, že Mojžíš byl jeden z nejchytřejších zákonodárců všech dob, započítej jiné židáčky: Krista, Einsteina, Bobečkova Marxe nebo Spinozu. Pak vem pár českých židů: generál legií František Langer, básník Julius Zeyer, spisovatel Ivan Olbracht. Karel Poláček. Nebyla to asi sranda, těch čtyřicet let na poušti, než z nich Mojžíš uhnětl národ a usadili se v Palestině.“

„Stejně je na tom něco mystického, tajuplného.“

„Neblni, co je na mně mystické a tajuplné, myslím tu židovskou půlku?“

„Dám si čas a budu tě pozorovat a zkoumat,“ řekla.

„Zkoumej,“ povolil jí to. „Tam?“

„Tam a tam a tam,“ řekla.

Chtěl jí říci, že zatímco Američané se chlubí svou skvělou ústavou, dokonalou i proto, že po dvě stě roků na ní nemuseli změnit ani písmeno, slovo, řádku, židovská ústava platí bez nutnosti nejmenší změny už přes tři tisíce pět set roků. Babylonský talmud, psaný šest set let před naším letopočtem, je stejně zajímavé čtení a návod, jak přemýšlet, dodnes.

„Proč se pokládáte za vyvolené?“ zeptala se Mali Kirsten.

„Protože moji předkové už tenkrát museli umět každý číst a psát. Proto se židům říká národ knihy. Žádný z okolních pohanských

národů a kmenů to nepotřeboval. Stačilo jim být tesaři, ševci, krejčími a tak dále. Počítat mohli na prstech. Židé se učili číst, aby se mohli modlit stejné modlitby.“

„Odkud to víš?“

„Od okresního rabína Arnošta Cytrona. Učitelů a židovských kamarádů.“

„Já taky umím číst a psát a nemusím být židovka.“

„V tom jsi trochu židovka. Všichni jsou trochu židi. I Němci.“

„Poučils mě.“ Řekla to trochu sarkasticky, zřejmě všemu nevěřila.

„To nevím. Ptala ses. Co vím, jsem ti pověděl. Třeba je to ještě jinak. Ale taky jsem chtěl vědět, proč by měla být jedna moje polovina vyvolená.“

Během dne ani v noci nepřátelské letecké svazy nad Vídeň nepřiletěly. Čekala na sirény. Vytrvale přšelo. Z nebe padalo obrovské množství vody, již kanály nestačily přijmout. Kdoví, co se za čtrnáct dní stane? Snad zítra, myslela si v souvislosti s anglickými nebo americkými letci.

Z hospody teď hráli *Heidi, děvčátko z hor. Deine Welt sind die Bergen*. Zůstala na balkoně. Slyšela *Hoch auf dem gelben Wagen. Holario ho, hola ho, holaria ho. Holari, hola ho...* Zpívali vojáci, hosté, snad i hospodský a vrchní s číšníky.

Mohla citovat okresního rabína Cytrona z Belgické 25. První člověk trávil svůj čas v ráji a andělé mu opékali maso a chladili víno. Podle talmudu k podezření z cizoložství stačí, když žena s neznámým mužem stráví dobu delší, než je třeba k uvaření vajíčka natvrdo. Při jídle se nemá mluvit. Nikdo u stolu se nemá hněvat. Má pustit starosti z hlavy. Nikdo ať nedopíjí, co nechal ve sklenici druhý.

„Pepe, miláčku,“ šeptala do tmy. „Tolik tě miluju. Kde jsi?“ A pro sebe se záchvěvem studu: „I kdybys už nebyl.“ Cítila vroucnost. Vháněla jí slzy do očí. Hauptmann *Luftwaffe* Rudi Appenzeller se jí dvakrát ptal, proč najednou, zničehonic, při milování pláče. Jihla. Poznal, jak řekl, pár českých děvčat. Ani ho nenapadlo, že by mohla myslet s ním na někoho jiného. Byl zastáncem křesťanského ano, ano, ne, ne, i když si to pro jistotu nechával pro sebe. Zároveň byl zastáncem správných argumentů, aby dobré bylo uznáno za dobré a špatné za špatné. V opačném případě hledal vyjasnění. V okamžiku, kdy byl s ní, chtěl, aby byla s ním se vším všudy. Cítil po bojích vyhladovělost těla. Bral to vážně. Žerty až potom. Byl proti změkčilosti. Být s dívkou jako Mali Kirsten znamenalo dosáhnout cíle. Byl v cíli. Shledal její tělo a tvář, oči, vlasy, křivky, dokonalé. Měla krásné pohyby, a ačkoli hauptmann Rudi Appenzeller neztotožnil krásu tvarů a pohybů se silou charakteru, byl spokojen. Našel v ní, co hledal, potřeboval a hodlal odměnit, nebo se alespoň odvděčit, připraven si vzít, co by mu náhodou upřela.

Jednou se mazlili s Pepem v bytě rodičů od tří do šesti. Koupali se ve vaně. Myla mu vlasy. Nechala si od něj umýt záda. Smála se, když mu proklouzly ruce podél žeber pod pažemi. Cítila ňadra, jak je vnímal Pepe. Použila mamčin šampon, otcovu kolínskou. Byli spolu, jak to chtěl.

„Trochu to bolelo,“ řekla potom.

„Proč jsi to neřekla?“

„Nechtěla jsem ti to kazit.“

Z hostince hráli *Ein Prosit*. A potom *Die kleine Kneipe in unserer Strasse*. *Nesejde na tom, kdo jsi a co máš. Děti už odešly spát, den minul, lidi jsou znavení, ne všichni jdou domů. Místo, kde život je ještě život. Nikdo nedbá, co máš, čím jsi, jestli přicházíš, nebo odcházíš.*

Stále plakala. Vyprávěl jí, jak se Plešoun Leoncavallo bál žen. (Jako Hitler židů.) Jednou ho navštívila Helena Hlaváčková, se kterou chodila Mali Kirsten Nováková do školy. Pozval ji dál. Svlékla se do naha. Nevěděl, co má dělat. Vyzval ji, aby se oblékla a odešla. Ať přijde, až bude plnoletá. Tady jsem, řekla za rok. Jsem plnoletá. Je mi šestnáct. Plešoun byl bezradný, bez sebe. Požádal ji, aby se nesvlékala a okamžitě odešla. Zeptala se: „Pane učiteli, jste impotentní?“

Paměť jí vracela ozvěnu, co není a je a je a není.

Psala Pepemu dopis, který nemohla odeslat. Neměla adresu.

Můj drahý, nejdražší. Mé všechno. Stýská se mi. Vzpomínám s láskou a starostmi. Neslyším z východu to nejlepší. Snažím se tě chránit silou svých přání. Vzpomínky mě vracejí k našim odpoledním. Ke chvílce, kdy tě v mém náručí přemohl spánek. Snad jsi byl šťastný. Jako já. Pro mě to byl nejhezčí okamžik v životě. Většinou bývají krátké. Němci říkají: Es muss sein. Musí to být. Dávám za to otazník. Tvůj a můj osud. Utěšuju se vzpomínkami. Zůstávají živé. Spoléhám na tvou povahu. Na lehkost, která tě odnáší od strastí, co bolí. Přála bych si být ti blíž. Hladit tě, kde to máš nejradši. Lásko moje. Čekám. Stačilo by mi chvíličku tě vidět, slyšet. Tvůj hlas. Mám ráda jeho barvu, zvuk. Nabíjí mě, jako tvá přítomnost, i když tě nemám. Představuju si, jak se probouzíš. Přeju ti dobrý den.

Snad si nemusím dělat starosti. Prokoušeš se. Líbám tě, stále, tam a tam a tam, všude, kde to máme rádi. Myslím na tebe při všem, a tak tady trochu jsi, ale byla bych radši, kdybys tu byl víc. Co ti už nemám čas napsat, ti zatančím. Kdykoli na tebe myslím (pořád), připadám si krásnější, bohatší a šťastnější. Vše ve spojení s tebou a se mnou. Jsi ve mně neoddelitelně. Část mé duše a těla. Všeho. Miluju tě. Tvoje, na věky.

Vzkazovala mu, jako by to mohl slyšet. Kladla si otázky, které neobsahovaly odpověď. Jak to, že je ze slz radosti žal? Radostné se

jako švihnutím proutku promění ve smutné. Z velkého se stane nízké, z nižšího nic.

Žije ozvěnou, která neutichá. Hledá odpověď v noční obloze, jitřních červánkách a večerním soumraku, v mlze brzy ráno. Nespí.

Pepe, tolikrát jsi byl se mnou ano, proč je to najednou ne? Připadám si starší než tisíc roků. Jako podzimní listí, než udeří zima. Povadlá. Slabá ze strachu, že přijde vítr a urve mě a spadnu. Plníš mou duši. Ztichlá, ztemnělá bouře, která neodchází. Nechci se nechat zašlapat do bláta.

K čemu mám tělo, které jsi chválil – a nemůžu zapomenout na jediné slovo? Mohla bych být tlustá jako Bublina Novotná. Nevadilo by mi to, kdyby to nevadilo tobě.

Měla jsem s tebou utéct na kraj světa? Přijela bych ráda za tebou, vědět kam.

Často se ti dívám do očí. Vracíš mi pohled. I naděje se mi ztrácí jako vlny v řece. Byla bych ráda řekou, vlnkou v proudu.

Přivolávám si tvůj úsměv. Dny, kdy jsi mi dělal radost. Báls ses, abych nestrádala.

Pepe, můj miláčku. Mám dlouhé noci. Dívám se ke hvězdám. Vyprávějí mi o dálce, nedostižnosti. Je nedosažitelnost a nesrozumitelnost jediné, čeho dosahujeme? Nevyhnutelná? Narodili jsme se k porážce a nalháváme si vítězství? Cítím se poražená.

Nezasloužíme si to. Nikdo si to nezaslouží. Koloběh, o kterém zpívají písně. Vzpomínám na chvílky, kdy jsme na ně tančili, jen tak, jak jsme se narodili. Vedle tebe jsem měla radost ze svého těla. Líbilo se mi, když jsem se svlékala. Stačila vteřina. Bílé, nejbělejší kalhotky. Chtěla bych, abys mě viděl. Byla bych šťastná, smět se ti ukázat. Bude to? Snad nemá můj otec pravdu, když opakuje, že někdy je nikdy. Pepe, miláčku. Co bylo, není. Co není, snad nebude. Sním. Můžu. Musím. Vybavuju si v hlavě tvoje odrhovačky. Akáty

bílé. Havířova růže. Nemám komu žalovat. Vzpomínám, jak jsi mě poprvé líbal. Věděla jsem, že jsi jiný. Že to bude to s tebou odlišné od kluků, které jsem potkala předtím. Od tří do šesti. Co s námi bude? S tebou, se mnou. Stydím se.

Má lásko. Moje nejdražší lásko. Mé štěstí, které mi pořád plní duši. Pamatuješ, jak jsi říkal, že moje tělo, hlava, hrud' a paže, břicho a nohy a záda a dolů ke kříži a ještě doleji by namaloval nebo vytesal jenom nejlepší malíř či sochař? Nedívám se do zrcadla. Zošklivěla jsem zevnitř. Osiřela jsem. Osiřeli jsme spolu. Život mě mívá. Musím takhle žít? Nechci, abys mě litoval. Je to horší než starozákonní povodeň, o které jsi říkal, že ji tvoji lidé ukradli Babyloňanům. Zachrání se v párech jen zvířata? Kam se poděly radosti? Hledám koráb. Odplavuje mě lež. Je toho tolik, můj milovaný. Zůstalo mi tvé jméno. Co bude dál? Pláču.

Nechtěla se podívat do zrcadla. Měla zarudlé oči. Šla si do skříňně pro kapesník.

Přála si, aby Pepe zaslechl hudbu, kterou slyšela. Jako židovská kniha, o které mluvil, kabala, v níž každá zámlka, tečka a čárka nebo písmeno jsou těhotné jinou zámlkou, tečkou a čárkou a nevy-slovenými slovy, aby měly tolik významů, kolik jich každé slovíčko doopravdy má, mělo by anebo mohlo mít. Nemusela být židovka, kabalistka, aby vtělila každé zámlce, předložce a písmenu další, nevyslovený význam. Kdo miluje, to zná. Kdo píše dopisy nebo sepisuje knížky, možná také. Kdo je čte. Nebo tam je, nevyčtené, čekající na odhalení, skryté.

Blesklo jí spánky, čeho je schopna mysl. Snít, vzpomínat. Představovat si, co není, a mohlo by být. Nikdo do ní nevidí. Přibližuje si nedostižné, nesdělitelné a neuzavřené, nedopovězené.

S tělem je to hezcí, psala.

Opakovala si v duchu: Má láska. Miláčku můj nejmilovanější. Můj drahý, můj milovaný, mé všechno. Líbám tě. Tvoje, na věky. Tvá milenka. Mali Kirsten.

Večer sedla nad neodeslaným psaním. Přišel leutnant Ernst Schuricke. Hltal ji očima.

„Jak se máš?“

„Jde to. A ty?“

„Je ti smutno?“

„Jsem nerada sama.“

„Stýskalo se ti po mně?“

„Pořád se na mě někdo dobývá.“

„Vypadáš soběstačná.“

„Bohužel nejsem.“

„Můžeš být šťastná.“

„To také nejsem.“

„Všechno lidské má své meze.“

„Jako bych to nevěděla.“

„Nechci se hádat,“ řekl leutnant Schuricke.

Svlékl se a pověsil si na věšák na vnitřních dveřích vojenský kabát. Všiml si, že měla uplakané oči. Myslel na rozdíl být sám a opuštěný, soběstačný a šťastný. Rozsvítil a zkontroloval zatemnění. Sjel se pohledem v zrcadle. Čistě oholen, svěží tvář. Dal si šít u vídeňského krejčího, jehož firmu po *Anschlussu* arizovali. Leutnant Ernst Schuricke měl vytáhlou postavu jako Pepe. Štíhlý, urostlý, díval se jí zamilovaně do tváře. Věděla, jak se mu líbí, když se mu zamžily oči.

„Máš zelené psí oči,“ řekla. „Jako ovčácký pes.“

Podíval se na neodeslaný dopis. Zdála se mu zjihlá.

„Jak vypadá?“

„Jako ty.“

„Opravdu?“

„Mám na ten typ slabost.“

„Neobtěžuje ho příliš mnoho dívek?“

Zrudla.

„Neujídají ho?“ Najednou Ernst Schuricke řekl: „Vzpomínka je velká čarodějka.“

„Válka taky,“ řekla Mali Kirsten Nováková. Myslela na vzdálenou lásku, kterou by jí otec ani matka nevymluvili.

„Vzpomínky vyblednou,“ prohlásil nakonec leutnant Ernst Schuricke. „Vzpomínat je nespolehlivé zázemí.“

„Musím si to srovnat v hlavě,“ řekla, jako kdysi Černý Pepe jí.

„Pláchnul ti?“

„Mohli jste se potkat.“

„Kde?“

„Kudy jste táhli. Bojuješ na východě.“ Myslela na to, co si za rámeček nedá.

„Uniformu si nemůžeš převléct,“ řekl Ernst Schuricke. „A svému údělu se nevyhneš. Můžeš to jen zanedbat. Víím to, protože jsem bojoval. Nutnost, rozum a náhoda jsou příbuzní.“ Vstoupil do *Waffen-SS* dobrovolně, jako sedmnáctiletý. Stačilo naslouchat otci, matce, spolužákům a přátelům. Byla to čest doby. Poměřovali se s bohy. Přestal číst Pindara a začal číst Hitlera. Teprve když začali ustupovat, ačkoli slovo prohrát v jejich slovníku nebylo a smířili se se svým stěžejním heslem *Narodili jsme se, abychom zahynuli*, vetřely se mu mezi spánky pochyby, za něž se styděl a jež si vyčítal. Pokládal otcův konzervatismus za ctnost věrných. *Meine Ehre heisst Treue*. Mojí ctností je věrnost.

Přelétla pohledem uniformu. Spočítala knoflíky.

„Co by ses převlékal? Hodíš se do stejnokroje,“ řekla.

„Jsem rád, že to tak vidíš.“

Nebyla si jistá. „Mám pocit, jako bychom žili ve dvou zemích,“ řekla.

Leutnant Ernst Schuricke se na ni tázavě podíval. „*Sieg heil*,“ řekl, trochu sarkasticky, aby jí něco připomněl nebo ji přátelsky napomenul. (To si nebyla jista.) „Nemá smysl komplikovat si život,“ dodal. „Myslet na něco jiného, než se nosí. Nebo, lépe řečeno, než na sebe.“ I to vyslovil blahosklonně, napomínavě, až varovně. „Neříkej si o prohru. Ani jen o prohru naoko. Není to ruská ruleta. Zbav se toho. Hod' to za hlavu.“ Chtěl vypadat jako její ochránce?

„Nevím, jak se z toho dostat,“ řekla.

„Z čeho, přesně?“

„Dost dobře nevím.“

„V tom ti asi nepomůžu. Nikdo ti nepomůže. Můžeš si pomoci jen sama. Být sebou, tak bych na to nemyslel. Většina věcí se vyřeší sama. Chce to čas.“

„Straší mě to,“ řekla. „Nikdy jsem to neměla. Nebyla jsem taková. Vídeň mi nesvědčí. Sacher dort s umělou šlehačkou. Jsem sama.“

„Ne, se mnou. Co tě straší?“

„Všechno, i ryba na talíři. Skelné vařené oči.“

Víc na sebe neprozradila. Najednou jí připadal i leutnant Ernst Schuricke cizí, vzdálený. Jistě byl dost protřelý, aby neměl její starosti. Nenesl si v hlavě břemeno nedovolených styků s méněcennou rasou.

„Ach,“ šeptal leutnant Ernst Schuricke a cítil zranitelnost a křehkost Mali Kirsten Novákové, aniž znal její důvod. Byl jí i sobě vděčný, ale cítil, že tam něco chybí. Neprahnul po vyjasnění. Hledal uspokojení. Vnímal krásu a pohodlí hříchu. Nebyl přepjatý. Byl denně se svým údělem, k němuž patří smrt. Dívka znamenala úlevu, ne utrpení.

„Přece ti nebudu říkat, že válka není lunapark.“

„Nechci se bát sama sebe. Mít strach, že žiju zbytečně. Být náladová, a proto slabá, jako tolik děvčat. Ani Vídeň není lunapark.“

„Život také nesmí být jen past. To záleží na tobě. Byli jsme v tom všichni. Život je utkání. Z noci na noc. Den ze dne. Na nepříjemnosti a bolesti se snaž zapomenout.“

„Tím mě chceš povzbudit?“

„Ale nemůžeme utéct sami od sebe. Časem to poleví. Upraví, vyrovná se to, znám to. Taky zápasím. Samota, družnost. Odvaha, zbabělost. Smělost, opatrnost. Válka. Je to asi nutné a možné, když máš čas přemýšlet. Nebudeme si přece jen naříkat.“

„To si prý říkají židé v ghettě. *Stokrát padnout, stokrát povstat, a neřici ach. A: Všechno jde, když se chce, za ruce se vezmeme a na troskách ghetta budeme se smát.*“

„Odkud to, proboha, víš? To si to pamatuješ?“

„Říkalo se to, dokud jsem byla ještě v Praze.“

„Měla jsi židovské styky?“

„Co uděláš, když řeknu ano? Dáš mě zastřelit? Za koho mě máš? Nedělej na mě ramena.“

„Ne. To nedělám. A ty na mě zase nenasazuj psí hlavu. Nezapomenu, cos mi řekla. Ale víc mi už neříkej.“

„Neboj se, neřeknu. Víc ani nevím. Vždycky to s tebou takhle cukne?“

„Nechci mlátit prázdnou slámu.“

„Prvně se mnou takhle mluvíš?“

„Začala jsi s tím.“

Měla na sobě šaty s medovými odstíny, béžové, oranžové a hnědé, doplněné dvěma bílými pruhy vpředu a na zádech. Dole na okraji sukně se leskly plošky korálků jako rosa. Byly jí těsné. Zvýraznily obrysy štíhlého těla. Viděla, že leutnant už není v duchu u jejich konverzace. Svlékal ji očima.

„Máš hezké šaty,“ řekl. Přiblížil se k ní. Pohládl ji měkce po levém rameni a sklouzl dlaní po paži, než ji vzal za ruku. „Je ti zima?“

„Trochu,“ odpověděla.

„Bud' hravá,“ řekl leutnant. „Budu taky.“

Přála si, aby byl Černý Pepe živ. Věděla, proč tenkrát, když byla sama doma, musela tolik myslet na to, co ji rozesmálo. Už to neodešlo. Jen si dovolila přestávky. Chtěla, aby Pepe žil, i kdyby to mělo být za cenu, že by leutnant Ernst Schuricke zemřel.

Nebylo hezké tu s ním sedět a tohle si myslet. Cítila k leutnantovi lhostejnost, naštěstí, jako její myšlenky, neviditelnou.

Pepe byl rozený buřič. Přenášel to na ni. Měl svou morálku, s kterou víceméně souhlasila. Pravidla. Nedal se sešněrovat. Mali Kirsten Nováková se nebála, že to vše je proti němu. Pro učitele v Belgické byl flákač, frajírek, nikdo by moc nevsadil na to, co ho čeká. Pro nacisty v Bredovské byl buřič. Podezřelé individuum, míšenec první třídy, *Mischling ersten Grades*. Pro ni osud. Láska. Nesmrtelnost, strach, co se s ním stalo. Pro ředitele Freudenfelda byl nebezpečný pro povahu. Kvůli otci, sturmmannovi SS, s židovskou ženou a Pepeho matkou, už na východě od samého začátku, kdoví, jestli už ne po smrti. Neodvážili se ho kárat, věčně poučovat. Měnit ho. V řediteli viděl pantátu, v milostpaní Freudenfeldové provinční paničku, ve světě Kocourkov. Černý Pepe, Luster Liebling. Její miláček, možná už mrtvý.

V noci se jí zdálo, že viděla Pepeho, zdálky (udělali z ní ošetřovatelku). Tekla mu krev z hlavy. Probudilo ji to. Vstala k nedopsanému dopisu. V duchu v něm pokračovala.

Neměl bys mě nechávat bez dozoru. Jsem ztracená. Nedovedeš si představit, co to se mnou dělá. Nespím, nejím, nemyju se. Chodím po

Mariahilferstrasse a po Aufgraben a San Stefan Platz neupravená, pokřikuju na vozky, mávám z ulice výčepním. Měla jsem navštívit zubaře, čeká marně. Nejsem uzpůsobená žít sama bez pevných opor a malých, velkých a vlhkých a hebkých rituálů. Představ si, že netančím, ačkoli jsem si nakoupila šatečky, z nichž obzvláště sukénka se nádherně roztočí. Tak tě snažně prosím, jakmile ti to okolnosti dovolí, ukaž se. Čekám a převelice se na tebe těším. Co děláš celé dny? Jak se ti vede? Máš co jíst? A co číst? Můj milovaný, můj drahý, mé vše. Líbám tě a těším se, až se zase setkáme, tam i tam. Čekám na tebe.

Čekala.

Od první chvíle, kdy jsem se do tebe zamilovala, a ty do mě, jsem měla strach, že tě ztratím, i se svou láskou. Jako když maminka je na houbách, vidí v mechu jednu, a skloní se a už tam není a zaboha ji nemůže najít a nenajde. Nechceš nikdy, abych ti potom děkovala. Promiň. Můj strach přichází ve skutečnosti a pak jako ozvěna ve snech. V nočních můrách. Radila jsem se o tom se starým mužem, kterého neznáš. Jedna z mých podivných náhodných známostí. Občas mu pomáhám odnést nákup. Sotva se vleče. Nikdy mě nesvádí (přísahám), ale mluví se mnou otevřeněji a poučeněji než ostatní. Podle Darwina jsou prý samičky zdrženlivé. Většinou monogamní, jedna na jednoho. Odpůrci téhle teorie tvrdí, že samice nejsou zásadně zdrženlivé. Mají své proč. Spermie jsou menší než vajíčko. Má-li děvče víc partnerů, spermie si to mezi sebou vyválčí. K vajíčku se dostane jen nejsilnější zabiják. Ženy mají být méně vzrušivé. Darwin to odpozoval od šimpanzů, goril a ptáků. Pochybuju. U mě se bodnul. Ve zvířecím světě je promiskuita pravidlem. U lidí je to ideál nebo předsudek, iluze, přání otcem myšlenky. Lidi mají blíž ke gorilám. Zpřítomňuji si tě tím, že o těch věcech uvažuju, jako bys byl se mnou. Nechci, abychom byli k sobě němí. S tebou neznám bitvu mezi pohlavími. Pro mě je to nesmysl. Ale všichni o tom mluví, Darwin i můj starý pán. Leda by se svět člověka natolik podobal světu zvířat. Odkázala bych to

i na výchovu a přípravu děvčat. Na varování, napomínání, strašení ve škole, doma, ve společnosti. Takovému tlaku snadno odolám. Jak to, že se nebojí, že z toho vyprchá život? Ty a já. Já a ty. Je to rovnice, která pro mě kryje všechno. Můj a tvůj a tvoje a moje. A stejně mám o tebe, o mě s tebou pořád strach. Miláčku. Můj nejdražší miláčku. Měl bys mě vidět a slyšet. Nechci, aby ti ubližovali, svině. Abys mi zemřel. Taky bych potom chtěla umřít, věř mi. Sám jsi říkal, že nacházíš smysl věcí jen v tom, že se k něčemu rozhodneš nebo něco uděláš. To ostatní je močál, stojatá voda, nesmysl. Chtěla bych bez tebe umřít. Nebudu tomu napomáhat, ale to chtění je skutečné. A zapřísahám tě do třetice, abys mi věřil. Přeju ti vše dobré, Pepe, ale je málo dobra na světě, mezi lidmi. Víc zla. Nevěra, říkal ten starý, a kdybych o tom nezačala, neřekl to, protože sám o takových věcech nemluví, je u mužů přijatelnější. Co muži podle něj chtějí, a asi nejsi výjimkou, je žena v tom ohledu lepší, než byl, je a bude on. Vidíš, co bych ti odpustila. Pepe, bojím se o tebe. Chraň se, kdekoli jsi, vrať se mi, Pepe, miláčku. Tvoje na věky, Mali Kirsten.

„Chtěla ses na něco zeptat?“ ozval se leutnant Ernst Schuricke.

„Snad,“ odpověděla s úsměvem. „Jak černý je asi čert?“

„Nic víc?“

„Jak si má holka jako já hojit rány, nahradit ztráty?“

„To se ptáš vojáka?“

„Důstojníka,“ usmála se zas. „Sebe.“

„Záleží na vnitřních rezervách,“ odpověděl leutnant Ernst Schuricke, narozený v Gdaňsku. „Na vojně se s tím setkáváš na každém odlehlejšími místě. Když ti válka klade otázky, na které tě nikdo nepřipravil a na něž nenajdeš odpověď.“

„Válka není pro všechny stejná,“ řekla.

„Jsi za větrem,“ řekl opatrně. „Máš příjemnou práci.“

„Bohužel i bohudík,“ řekla.

„Chceš se přihlásit na frontu?“ zeptal se.

„Jako co?“

„Postrádal bych tě,“ vyhnul se odpovědi.

„Všechno je na prodej,“ řekla. „A vše se dá vysvětlit.“

„Kromě tebe.“

Oba věděli, že lže.

„Hodně znamená náhoda,“ řekl. „A touha a potřeba jsou sestry.“

Lekla se, nezeptá-li se jí, zda nepotřebuje peníze. (To se jí pokaždé na návštěvě tázal otec.) Minule leutnantovi pověděla, podle omšelé anekdoty, že by určitě nepřijal od dívky ani pětník. Cítila neúplnost a nestála o její doplnění. V tu chvíli se leutnant Ernst Schuricke na ni hezky podíval. „Sokrates řekl, že dobrému člověku se nemůže stát nic zlého ani zaživa, ani po smrti. Toho se můžeme dovolávat oba. Toho se budu držet,“ řekl. Pak zničehonic dodal: „Když budeš smutná, umřeš.“

„To vás učí?“

„Proč myslíš?“

„Zní to židovsky.“

Usmál se.

„Jsi jako úředník, který se ptá svatebčanů, jednoho po druhém, jestli si jsou jistí árijským původem,“ řekla.

Okamžik mlčeli, což leutnant nechtěl. Myslel na to, že v boji v libovolném okamžiku může náhoda obrátit štěstí v neštěstí, zdraví ve zmrzačení a život ve smrt.

„Řekni něco.“

„Nechci zabloudit.“

„Co se v tobě děje?“

„Proč?“

„Mohl bych s tebou žít,“ řekl.

„Lžeš.“

„Nelžu.“

„Co kdybych nebyla od roku 1775, jak kladou svatebčanům podmínku, čistá árijka?“

Viděla, jak se polekal. Nebavilo ji lhát. Lichotilo jí to. Vzal by si ji někdo? Chtěla by to? Proč. Cítila, jak slova ztrácí smysl. Zbyla jen lež. Pravda. Každá lež je i pravda.

„Přimhouřil bych oči,“ řekl.

„Co ještě řekl Sokrates?“ zeptala se.

„Jsme jako to, co milujeme.“

„Ano,“ řekla. „Tak to je.“

„Je jediná nezranitelnost,“ řekl leutnant Ernst Schuricke. „Lhostejnost.“ Pak řekl: „Jiný Řek, Solon, prohlásil, že o žádném člověku se nedá tvrdit, že je šťastný, dokud nezemře. Není to banální?“

Tím, co říkal, svou uvolněností po tom, co od ní chtěl, jí připomínal Pepeho. Nasbíral si své citáty pro každou holku?

Napadlo ji, že dneska ještě nejedla.

„Postím se. Mám hlad,“ řekla.

Leutnant vstal. Šel ke kabátu. Vytáhl balíček a rozbalil ubrousek.

„Chleba se šunkou od kosti. Mám tu tetu Gertu. Můžu ti ji představit.“

„Vezmu si půl, díky,“ řekla.

Zakousla se. „Jím jako řeznický pes.“

„Víš co?“ navrhl za chvíli leutnant, aby ji vytrhl ze smutné nálady. Něco udělal už chleba se šunkou. „Pocházím z Vorarlberska, z Dornbirnu. Do jednoho z mých sličných dědečků se při lyžování zamilovala krásná babička. Vzal si ji a do Polska se už nevrátil. Vorarlbersko je nejzápadnější oblast Rakouska, vklíněná mezi Švýcarsko, Německo a Lichtenštejnsko. Tisíc metrů nad mořem. Alpy. Sníh až do Velikonoc. Lyžuješ? Jestli ne, naučím tě. Mámě

lyžařskou školu. Vleky, sjezdy, Brand-Bürserberg nebo Diabolo Schwarzkopfe. Najdeš zase své staré já.“

„Díky,“ řekla.

„Vezmu tě do Montafonu. Kamarád tam má chatu. Chalet. Dvě postele, nádobí, stůl, dvě židle, dá mi klíče. Máš lyže a výbavu?“

„Uvidíme,“ řekla. „Jestli dostanu dovolenou.“

Jsem kurva, řekla si v duchu. Zrazuju ho. Copak se nemůžu polepšit? Nedokážu se vzpamatovat? Věděla přesně, co je správné a nesprávné nebo pochybné. Nevěděla si rady.

„Máš výbavu?“

„Jen svetry. Teplé prádlo.“

„Půjčila by ti to některá přítelkyně?“

„Snad Andrea Sigismondová.“

Vorarlbersko. Slyšela o tom kraji. Kdo ne? Jezdil tam a psal o tom americký spisovatel Hemingway, miláček Belgické 25. Holky Vorarlberg znaly. Kdo v Rakousku nelyžuje? Měla ráda sních. Těžko by asi žila v zemi, kde nesněží.

„Nemusím se bát lavin?“

Viděla, jak se ve tváři leutnanta rozlila blahosklonnost, uspokojení. Cítil se jako muž, který rozřešil problém své holky. Je to se všemi stejné, myslela si. Co jim holka může dát, je pocit chlapství. Iluze rytíře.

„Je toho hodně, čeho se lidi bojí. Co radši nechtějí vidět.“

„Asi máš pravdu,“ řekla leutnantovi. Měl pravdu. Věděla přesně, co by raději neviděla.

Za chvíli leutnant řekl: „Nezačínej s tím zas. Nemůžem život probřečet.“

Můžem, pomyslela si.

„Nemám tolik slz,“ řekla a nenáviděla se za to. Proč lžu?

„Zajedem si na večeri do Bregenz u Bodamského jezera.“

„Na to mám šaty i výbavu,“ řekla suše. „I prádlo.“

„Vidíš,“ řekl spokojeně leutnant Ernst Schuricke, v jehož tváři hledala něco slovanského, polského. „Není to daleko. Co vlastně je daleko? Je to jasná čára: Vídeň, Linec, Innsbruck a Vorarlberg. Škoda slov.“

Chtěl, aby věděla, k čemu se schyluje.

Na ulici hrála hudba z reproduktoru. Zpívala Zarah Leandero-
vá. Fedroval ji ministr propagandy Goebbels. Nezamlouvalo se mu její křestní jméno. Zpívala o písni, kterou jí vyprávěl vítr. Slova, v nichž se skrýval smysl. O větru a měsíci, kteří vyprávěli o srdci, jež osamělo. Co mu chybí. *Der Wind hat mir ein Lied erzählt. O mém štěstí, a bylo to hezké...*

„Máš rudé oči,“ řekl leutnant. „Měla by sis odpočinout.“

Myslela na to, jaký život není.

Vstal a zhasl. Pootevřel zatemněné okno. Mohla si domyslet, že to bylo, aby slyšeli hudbu z reproduktoru. Hráli bezstarostný šlágr *Unter der Pinien von Argetinien*. Potom *Ich hab dich und du hast mich*. A *Der kleine Postillion*.

„Je průvan,“ řekla nazdařbůh. Měla pocit, jako by ztrácela rovnováhu, podobu, smysl času. Přítomnost.

„Potřebuju čistý vzduch. Kyslík.“

„Kdo ne?“

„Ještě tuhle a zavřu,“ řekl leutnant Ernst Schuricke. Hráli *So wird es nie wieder sein. Takové už to nebude*.

Zavřel a zajistil okno. Nerozsvítil. Nebylo slyšet, co hráli potom. *Mein kleiner grüner Kaktus. Můj malý zelený kaktus*. Měla v duchu před sebou Lusteru Lieblinga, Černého Pepeho. Vypadal vážněji. Zdála se jí teskná niterná píseň. Nakonec slyšela štěkat psy. Bylo jí jedno, s kým se dělí o tělo. Myslela na Lusteru Lieblinga. Nad ní oddechoval u vytržení leutnant Ernst Schuricke.

Na vteřinu měla dojem, že je tu přítomen Stařec.

„Žiju ve strachu, bez úcty k sobě,“ řekla mu.

„A co od sebe a okolí chceš?“

„Něco lepšího, vyššího,“ řekla. „Úctu k lidem i k sobě. Jsem asi směšná.“

„Ano i ne,“ řekl Stařec.

Mysleli oba na dobro i zlo a jak ve zlu dobro mizelo zahlceno strachem a hrůzou.

„Riskovala bys víc, než uneseš,“ varoval ji Stařec.

„Chci se cítit svobodná,“ řekla.

„Chápu,“ řekl Stařec.

„Víc než jen žít,“ řekla.

„Ano.“

„Nechci být zvíře zevnitř,“ řekla Starci.

„Vymluv se, holčičko,“ řekl Stařec.

„Chci odporovat zlu, ať to stojí, co to stojí.“

„Ano,“ řekl Stařec. „Jsi člověk, ochotná prohrát.“

Leutnant Ernst Schuricke řekl: „Není to směšné: Četl jsem Machiavelliho. Lepší je být obáván než milován, neboť lidé jsou spíše špatní než dobří, tudíž snáze zapomenou lásku k vladaři než strach z něho. Pořád to platí.“

„Ach,“ řekla. „Žijeme strašně.“

Leutnant si to nemyslel. Líbila se mu. Měl na ni stále neutuchající chuť.

„Jak chceš žít?“ zeptal se.

„Chci víc než žít,“ řekla. Viděla, že leutnant Ernst Schuricke měl v každé kapse kazajky knížku. V jedné Machiavelliho a v druhé Clausewitze. Přála si být místo s leutnantem s Pepem, kdekoli byl.

Ernst Schuricke najednou řekl: „Mohl bych s tebou žít.“

„Zklamal by ses.“

„Zvykli bychom si na sebe.“

Věnovala mu lítostivý pohled.

„Až poznáš, co je osudová láska, nebudeš chtít míň.“

„Co vlastně cítíš? A proč?“

Na druhou polovinu dotazu nemohla odpovědět. Měla říci, že se bojí o svého položidovského milence, třebaže jeho otec je v elitní nacistické jednotce SS, oba na východě? Na tu první řekla: „Cítím podivnou, nepopsatelnou směsici strachu a bezmoci.“ Viděla v jeho očích údiv, kde se to v ní bere, v holce, která zpívá, tančí a má ve Vídni pré.

„Rád bych ti pomohl,“ řekl leutnant Schuricke. „Nedáváš mi informace.“

„Žádné nemám,“ řekla. Musela by jít na Gestapo.

„Zůstanu radši zticha,“ řekl.

„Tak to zažívám a nevím si rady,“ přiznala. Nikam to nevedlo. Byla vlastně ráda, že to nikam nevedlo. Co mohl vědět? Co by dokázal udělat? Vlastně by ani nechtěla, aby někdo potvrdil to nejhorší. Mohla se ptát, jak se z naděje stane beznaděj, z úsměvu pláč, z rozmaru smutek. Jaké informace chtěla?

„Stýská se ti a nevíš po čem?“

„Chceš mě uklidnit? Takhle mě neuklidníš.“ Mohl se také jít zeptat na Gestapo?

„Měli bychom jít všichni k doktorovi. Taky mě bolí hlava. V Drážďanech zabily angloamerické nálety sto pětatřicet tisíc lidí. Teplota z požárů vystoupila na tisíc stupňů. Tolik lidí jsme ztratili jen u Volhy. Z východu prchají lidi na západ. Rusové se s námi nemazlí. Angličané a Američané také ne. Ale ty se o válku nezajímáš.“

„Ne, stačí mi to osobní.“

„Řekla jsi, že tvému otci se ve válečných stavbách daří dobře.“

„Ano, rodina je v pořádku. Tatínek si počíná úspěšně.“

„Líbil bych se mu?“

„Určitě.“

„První dobrá zpráva,“ řekl, vážněji, až ji to udivilo.

„Lpí na nás prokletí,“ řekla.

„To neříkej. Nepřivolávej nic.“

„Dohonilo nás to. Osud. Je silnější než ty a já.“ Mohla říct i než Hitler. Německo. Nacismus. Vídeň. Její starost o Pepeho.

Ernst Schuricke si domyslel, na co narážela, když se zmínila, že má někoho na východě. Nemohl a nechtěl jí říkat o tiché dohodě, doporučené vedoucími zbraní SS a policie i armády, *Wehrmachtu*, že nikdo z nich o věcech, které se děly na východě, vyhlazení nečistých druhů obyvatelstva, nebude hovořit, a co z toho vyplývá, ani o své nebo kolektivní vině armády, jednotek SS a zvláštních vyhlazovacích oddílů, takzvaných *Einsatzgruppen*. Nikdo z nich jednotlivě není vinen. Zákon německé armády a ozbrojených sil všeho druhu je rozkaz. Plnit rozkaz není vina, nýbrž zásluha, naplnění německého ducha. Plnili rozkazy, dělali svoji práci, ať byla jakákoli. To by z nich sňalo vinu, i kdyby se armádní složky nepodobaly beránkům. Od toho byli daleko a sklízejí, co zaseli. Nikoho nemůže ani napadnout, aby se snad zpovídal, což zahrnuje i příbuzné. Spoluvina? Nesmysl. I sama myšlenka je protiněmecká, protirakouská. Dotklo se to mýtu dokonalého německého muže, Němce, manžela, milence, bratra, kamaráda. Vojáka. Ve válce se musí rozkazy plnit, jinak se válka nevede. Je to zákon tajemství. Zákon mlčenlivosti. Zákon a podstata rozkazu. Jistě to bude všeplatné i po válce.

Vyvolalo to na čele leutnanta Ernsta Schuricke dvě vodorovné vrásky, které když vdechl, zmizely a udělaly místo hladké pokožce. Měl mladistvou, svěží kůži, trochu jako povedená, zdravá žena, která o svou pleť pečuje.

„Všichni se blížíme smrti,“ řekl.

„Jako bych to nevěděla,“ odpověděla. „Jen někdo nezaslouženě, rychleji než ostatní.“

„Ano,“ řekl poručík. „Ve válce to tak chodí.“

Mysleli oba na zdi mlčení. Co je a ty za zdi nebo před ní svazuje. Kdy se kusy stěn zboří. Snad je rozevře, jednou, zpovědní tajemství. Ale to bude kdoví kdy.

„Slyšel jsem na východě židovský vtip. V lágru se táže velitel židovského vězně. Uhodneš-li, které oko mám skleněné, budeš žít. To levé, odpoví žid. Jak jsi to poznal? Dívá se tak lidsky.“

„Hahaha,“ zmohla se.

Neměli oba tušení, co všechno pojem východ obsahuje. I minuta znamenala peklo, v němž by odmítali žít, i kdyby to mělo být jen z doslechu. Ačkoli pohnutky obou byly rozličné, výsledek by je spojil.

Foukal vítr. Cloumal okenicemi.

„Venku straší,“ řekla.

„Lepší, než kdyby strašilo uvnitř,“ řekl leutnant Ernst Schuricke. Pak dodal: „Naštěstí nejsme ani jeden prorok ve vlastní zemi.“

Podívala se na důstojníka, jako by ho snad nikdy neviděla nebo ho teď spatřila poprvé. Byl jí zase cizí, jako jí byli cizí všichni ostatní, jako když přišel.

Pepe, umírám po tobě touhou, která ústí v marnost, a jde to tak daleko, hluboko, do bezedné propasti, že už skoro nemám co na světě hledat, proč vůbec být. Nemám se komu svěřit. Vysloužila bych si jen shovívavý nebo ironický úsměv, laciné, konvenční porozumění, jehož původci na mě za méně než minutu zapomenou. Přitom je můj stesk pravda. Sama se tak chovám, když se mně holky svěřují s něčím, čemu nerozumí. Mile se usměju, pokývám hlavou, jako bych rozuměla, ale také nerozumím.

Tak nechápe nikdo mě. Snad bych ti to ani neměla psát. Nechci v tvých očích vypadat jako věchýtek, slabá, rozmazlená holka, rozhodně ne děvče do nepohody, možná pro parádu. Mám tě ráda, Pepe. Vychutnala jsem, co je to nenaplněná touha. Smutek. Zlo. Vyčítám si, že jsme se ani nerozloučili. Nerada se loučím. Loučení je jako pohřeb. Zасыpávání jámy. Bojím se vyslovit čeho. Nemám ráda loučení, stejně jako nemám v lásce slovo osud. Hledám marně, kam se ze mě ztratila radost, bez které neumím žít. Radost je sestra naděje. A osamění je bratr smrti. Radost bez naděje umírá. Stejně chřadne naděje bez radosti. Krásné a ošklivé spojené nádoby. Vidím kolem sebe hodně lži, polopravd a krutosti, bezohlednosti, podlosti a nespravedlnosti. Zasahuje to všechny, i původce. Mě, moje rodiče, sestru Reginu, neznámá děvčata, která se hrnou do Vídně, jako by v utěšování vojáků bylo všeobjímající spasení. Snažila jsem se párkrát dovědět se, co a kde se odehrává, co se tě týká. Nevypátrala jsem moc. Jen náznaky. Zlověstná tušení. Pochopila jsem, že to, oč se snažím, je zbytečné. Dokonce i kdybych vyšetřila, kde zrovna jsi. Už bys tam nebyl. Jediný, kdo ke mně přišel, aby se zeptal, co mě trápí, byla Ona B. Dobrá, bláznivá holka. Půl Češka, napůl Vídeňka. Chová se, jako by požívala opium. Má vidiny, prožívá věci, které se nikdy nestaly, nedějí a nestanou, jako by byly skutečné. Snaží se ohmatat, uchopit svůj stín a pak, když se jí to nepodaří, dívá se do zrcadla, aby se přesvědčila, že existuje. Cítí, že jí rozumím.

V Praze, o tom nevíš, jsem někdy navštívila starého muže, v naději, že mně poradí, s čím jsem si nikdy nevěděla rady. Představovala jsem si občas, že by neškodilo, kdybych měla otce, který by mě víc chápal, ale právo si stěžovat by měla především maminka a za druhé bych to neměla říkat tobě, protože máš se svým otcem vlastní starosti.

Jsem bezradná, Pepe. To není, čím bych se měla chlubit. Víím už, jaký je rozdíl mezi láskou a žádostivostí. Vteřina tvé přítomnosti by to ze mě vymazala. Láska je kouzlo, Pepe. Láska, kterou vystřídal nebo

doplňuje stesk. Dovolávám se přátelství. Družnosti. Neexistují bez lidí. Nezištnosti, kterou všude, kam se podívám, vystřídala chamtivost. Svět je špatný, lidé zkažení, není toho mnoho, nač by se mohla holka jako já těšit. Holky berou opium, pomáhá jim to. Mají je od důstojníků. Jsou schopny za to dát majlant. Spojuju se s tebou tím, že na tebe myslím. Namlouvám si, že naše těla a duše vysílají signály, které se prolínají, takže o mně víš, jako vím o tobě, Pepe. Miluju tě.

Tvá Mali Kirsten Nováková.

P. S. Chtěla jsem ti ještě říct, že se chodím dívat za leteckých náletů, jak všechno hoří a hroutí se v troskách. Nebojím se smrti, jako se jí nebojí malé děti. Nebo nemocní. Jsem při pohledu na padající a vybuchující bomby mimo sebe, asi jako pomatená. Nemůžu se toho nabažit. Chtěla bych, aby nerozbíjeli jen Německo, Rakousko, ale celý svět a mohli jsme všichni začít znovu. Jsem na hranici, jakou jsem neznala. Denně znovu umírám a rodím se, abych zase umírala, než jednou umřu nadobro, jako všichni, co se narodili. Přitom myslím na tebe a dělím se o to s tebou. Je toho hodně, co nevím, co možná nikdo neví, leda mamčin Vševedoucí. Ta pomatenost ve mně mi napovídá, že všechno začne znovu. Miláčku. Má lásko. Chtěla bych, když už se to jednomu z nás bude muset stát, umřít s tebou.

V tu chvíli věděla, co bylo mimo slova, ale ne mimo její duši. Cítila se o to bohatší měrou, již nebylo lze vyslovit, třebaže se o to současně cítila nezměrně chudší.

Jsem pomatená, šílená, ubohá, říkala si v duchu. Jsem ubohá kurvička a je mi to jedno.

Pak si říkala: Nikam to nevede. Nikam to nevede, nikam to nevede.

Z Vídně napsala Mali Kirsten panu Ludvíku Jindřichovi, Starci. Uvedla adresu, takže jí poslal odpověď.

Mali Kirsten Nováková, psal, Praha bez tebe není, co byla s tebou. Chybí mi tvoje návštěvy, dotazy, hledání smyslu věcí. Jsi pro mě jako Mozart. Bláznivá (s prominutím), legrační, nadaná dívka. Naplnila jsi mne tolikerou krásou a mládím, které ve mně trvají i za tvé nepřítomnosti. Tvé kouzlo. Stále ve mně rezonuje. Tak to bude po zbytek mého života. Nesmíš se divit: snad to pochopíš, až dosáhneš mého věku. Bude mi letos osmdesát. Na to, co ses neodvážila říci na plná ústa, bych ti mohl odpovědět. To tělesné, v mládí tak důležité, že zastihuje a přesahuje ostatní, je pomíjivé. Co trvá, je duše.

Duše hledá smysl, počínaje otázkou, proč jsme se narodili. Odkud, s kým a jak a kam jdeme. Co se naučíme a budeme dělat, jestliže zůstáváme v rovnováze, abychom klidně usínali a neměli se za co stydět, a na co budeme jednou v pohodě vzpomínat.

Psal o myšlenkách, které jsou hluboké jako vesmír. O válce, která je ztělesněním zla, nashromážděného v člověku a znásobeného počtem lidí na nepřátelských stranách bojiště.

Kdyby to nebylo tak na dálku, ačkoli Vídeň je z Prahy necelých tři sta kilometrů, napsal bych ti, že ti posílám co nejsrdečnější políbení. Velikou pusou. A dodal bych, že mi dlužíš ještě mnoho návštěv.

První, co udělala po návratu do Prahy, bylo rozhodnutí navštívit Starce. Hledala u něj útěchu. Smysl věcí. Rovnováhu. Potřebovala naplnění. Zbavit se pocitu prázdna. Marnosti. Toho divného neznáma. Co ji strašilo.

To, co nemám, oslovovala se v duchu.

Přála si, aby ji Stařec vrátil k ní samé, než odešla do Vídně. Dokud tu byli s Černým Pepem, kdykoli si zamlouvali. Byla vůbec někdy taková, k jaké se chtěla vrátit? Viděla věci tak čisté, jak se jí zdálo?

Na rohu ulice byl shluk. Prodávali snad něco? Ukazovala se atrakce nebo měl někdo proslov?

Zarazily ji výkřiky. Mužské, ženské i dětské hlasy.

„To je on!“ A: „Lumpe, sprostáku, zvrhlíku!“

Uprostřed davu spatřila muže v povědomé placaté čepici.

Proboha. Mezi lidmi se vznášelo pohoršení, obvinění a podráždění. Na své otázky nenacházela odpověď. Byl mezi čumily Stařec, pan Ludvík Jindřich? To by ho doma nezastihla. Nadávky a výčitky muži uprostřed shluku pokračovaly: „Nestydo, to se sluší? Byly to děti!“ Ještě zaslechla: „Patříš do vězení.“

Neměla tušení, o co běží. Koho se to týká. Podvědomě hledala hlavu v placaté čepici. Čím se zpronevěřil?

Co se stalo? Koho obviňovali? Z čeho? Proč všichni, děti, dospělí, muži i ženy, křičeli?

„Za mříže s vámi! Kam patříte.“

Bylo to snad víc lidí?

Na rohu se objevilo policejní auto. Vystoupili tři policisté. Dali se směrem k davu. Zaslechla pár nesrozumitelných slov, také pojmy zneužil, znásilnil.

Policista uprostřed držel v rukou želízka. Ocel se leskla.

Krajní dva udělali několik kroků. Mezitím uvolnili pouzdra s pistolí. Krajní strážník zprava pohládl pažbu.

Dotkli se davu, který před nimi ustupoval. Vytvářel pro ně uličku. Vedla k muži v placaté čepici.

Oba krajní strážníci uchopili muže pod lokty. Střední policista mu nasadil želízka.

Strnula. Muž v placaté čepici byl Stařec. Pan Ludvík Jindřich. Pobledlý, vylekaný, v zmačkaných šedých šatech, ve tváři modřiny, oteklé oči.

Bylo jí, jako by ji opařili. Stydla v ní krev. Nechápala. Strážníci odváděli muže k zelenému antonu na rohu ulice. Lidé ke strážníkům mluvili, ale policisty to, zdá se, tolik nezajímalo. Nechali

se oslovit mužem, v kterém ostatní poznali ředitele obecné školy naproti domu, kde bydlel Stařec, pan Ludvík Jindřich.

Byla ochromena. Poznávala tváře z domu, kde Stařec bydlel. Sousedy z třetího poschodí. Co bude? S jejím ostrovem rovnováhy, míru a klidu, pohody? S jejím mentorem.

Dva otcové na něj řvali, jeden po druhém: „Deviante.“ – „Deviante.“

Začali do něj šťouchat, jako by ho chtěli lynčovat, nakonec to vypadalo, že strážníci, kteří ho přišli zatknout, ho i chrání.

Žena vedle řekla sousedce nahlas: „Je to hrozné. Sexuálně motivované útoky na děti. Co má už na svědomí, se asi nedovíme.“ Znělo to vzrušeně a pobouřeně.

„Někdy jsou i dva nebo tři. Zvrhlíci. Jdou po chlapcích, ale někdy i po děvčatech.“

„Takový hendikep.“

„Hendikep a zločin,“ řekla druhá. „Jsem lékařka.“

Mali Kirsten přeběhl mráz po zádech. A mezi spánky vlna nevole. V duchu hájila Starce, měla k němu přistoupit a dát mu znát, že je na jeho straně. Bylo by mu to příjemné? Nezahanbilo by ho to? Šeptala si pro sebe: Co když to není pravda? Na ni se díval bezelstně, skoro až teď si připomněla tajemství v jeho očích. Tu kalnost, to tmavě šedé v zornicích.

„Čert ví, kam by došel příště,“ řekla první žena.

„Kdo nás může nutit to trpět?“

„Jsme si všichni cizí,“ řekla druhá žena, lékařka.

Mali Kirsten by to byla radši neslyšela. Slyšela všechno. Měla cukání říci Starci sbohem. Nevěřím jim. Až se vrátíte domů, přijdu vás navštívit. Slyšíte mě? Jen otevřete rty, mezi nimiž neproklouzlo slovo.

Jeden z policistů otevřel zadní dveře, pomohl Starci nastoupit do vozu, počkal, až si nastoupili zbylí dva strážníci, a viděla jen,

jako všichni ostatní, jak se zavřely dveře. Auto se rozjelo. Dav se rozcházel.

Opřela se o pouliční lampu.

Z čeho že Starce obvinili? Čeho se dopustil? Bylo to nedorozumění, které se vysvětlí?

Vykročila k Belgické. Hlavou jí vířily myšlenky. Prošla na konec ulice. Minula pětadvacítku. Nezašla dovnitř. Z prvního poschodí budovy vlála ve větru vlajka s hákovým křížem a vedle ní vlajka *Hitlerjugend*, nových obyvatel sirotčince.

Luster Liebling, jehož hodina udeřila, viděl v duchu před sebou maminku a Mali Kirsten Novákovou. V tu poslední chvíli si řekl: „Umírám.“

Vybavil si slova okresního rabína Arnošta Cytrona? „Je to degradace člověka. Smazání všeho, čím se stal ze zvířete dávných časů. Zlo, které je v každém z nás a které lze překonat rozumem, činem, vůlí. Je to proti zákonu člověka.“

Chlapcům, kteří odjížděli do terezínské pevnosti před ním, opakoval okresní rabín: „Nezapomeňte, kdo jste. Je to jiný druh vyvolenosti. Ne povyšování se nad ostatní. Nezapomeňte jméno židovské národní hymny: *Hatikva*. Naděje.“

Nakonec, když si sbalil svých padesát kilo svršků a jídla, aby se mu vešly do jednoho kufru, to Cytron zopakoval sobě. Už se rozloučil se snem, že se stane z okresního rabína zemským a ze zemského vrchním českým rabínem.

Luster Liebling, Černý Pepe, vzpomínal na Mali Kirsten Novákovou, možná už Němku. Nebyl si jist. Snad dobrou Češku. Věřil v její charakter? Vzpomínal na její nadčasovou krásu? Doprovázela

ho ve světlejších chvilkách až sem, na konec člověka? Prostupovala popelem v mlhách jako paprsky slunce, světlo mezi kapkami vytrvalého deště? Ve vírech vánice?

Bělostný sníh, opouštějící nízké mraky nad Auschwitz-Birkenau, dopadal už černý. Podobala se odcházejícímu snu. Uprostřed noci se probouzel chladem, hladem nebo bolestmi. Nemyslel na nesmrtelnost lásky. Pojem nesmrtelnost se z jeho hlavy vytratil. Někdy si v souvislosti s Mali Kirsten vzpomněl na její maminku, kterou trochu pohrdal a současně mu jí bylo líto, ale nevyloučil, že by se dala svést.

Nechtěl si přiznat, že je poražený. Bylo to něco jiného než porážka, stejně jako vědomí, že žije uprostřed smrti, takového množství mrtvých. Nemusel hledat chuť, barvy a podobu porážky. Odporovalo jeho povaze připustit si, že je poražený od okamžiku, kdy první Němec vstoupil na českou půdu. Nedokázal si to vyvrátit. Nesmazala to ani dávná, dětská, chlapecká a skoro dospělá zlomyslná vítězství, jejichž původcem byl Weltfeind, Pračlověk, Albert Flusser.

Kdyby existovala telepatie nebo vysílání a přijímání vln na dálku, aby otec věděl, co dělá syn, a syn, jak si počíná otec, a proměnilo se to v obrazy, viděl by Černý Pepe, jak sturmmann Gerd Liebling, příslušník úderných oddílů zbraní SS na východě, zvaných *Einsatzgruppen*, vesele válčí v nejsmutnější válce dějin. V polském městečku přejmenovaném německým gauleiterem ze Solná na Salz, protože nedaleko byl solný důl, shromáždily *Einsatzgruppen* patnáct set židovských dětí s matkami, otci a rodinami mezi lesem a hřbitovem. Sturmmann Liebling si vybíral, koho zastřelí příkladně, aby dosáhl uznání představených a získal si úctu soukmenovců. Shromáždění nevěděli, co přijde, ale báli se nejhoršího. Liebling starší vyslyšel, kdo je kdo. Učitel, rabín, komunista.

Vybral si pěvecký sbor, tři muže s plnovousy, učitele zpěvu, mluvnice a počtů. Vyučovali na židovské škole v jazyce jidiš, nářečí využívajícím němčiny, ruštiny a hebrejštiny ve směsici, které dost dobře nerozuměl, ale mohl se dopídit základního smyslu.

Mohli by mu zazpívat? Trojice se postavila vedle sebe. Omluvili se, že to bude bez houslí a tahací harmoniky. Jen zpěv. Prosím. Kupředu.

Prvnímu učiteli bylo čtyřicet. Nazrzlý, oblečený v ošoupaném zeleném hubertusu, ve vysokých šněrovacích botách, které už něco pamatovaly. Všichni si na boty nabrali bláto. První píseň se jmenovala *Pod kolébkou děťátka*. Liebling starší rozuměl, kupodivu do posledního slova. *Pod kolébkou děťátka stojí zlatá kozička. Kozička odjela prodávat hrozinky, mandle a fíky. Děťátko bude tiše spát. Tatínku, nebud' ho. Spinkej, zavři očička.*

Další. Ta se jmenovala *Na půdě*. *Ojf dem bojdem*. Sturmman Gerd Liebling opět rozuměl. *Na půdě v kolébce spí nahé dítě, bez plenek. Pavouk z něj vysává život, ponechává jen bídu. Manželka si jde půjčit pro děti kousek chleba. Hop, hop... Koza užívá ze střechy slámu...*

Třetí byla píseň o dobrém jídle. *Nechte nás zazpívat písničku o dobrém jídle. Tatínku, řekni mi, co je to jídlo? U bohatých bílá veka a kompot, u nejchudších tvrdá kůrka.*

Zpívali trojhlasně. *Mám kabát ze staré látky. Nemá ani jedinou díru. Tak z něj udělám kazajku. Mám kazajku ze staré látky. Nemá ani jedinou díru. A tak z ní udělám vestičku. Trala, lala, la...*

Sturmman Liebling se otázal. Jsou všechny takové? Odpověděli písní: *Spi, mé dítě, spi klidně. Až budeš starší, poznáš rozdíl mezi chudým a bohatým. Chudý staví domy a paláce pro bohaté, ale sám bydlí ve vlhkém sklepě.*

Ještě jednu, pravil sturmman Liebling. *Spi, Jankele, můj miláčku. Maminka ti zazpívá ajljů, ajljů... Až budeš větší, budeš se ve škole*

učit ze zbožných knih. Stane se z tebe dospělý člověk. Ale bude to stát ještě hodně maminciných slz... A ta poslední: Nebe mi seslalo chlapečka. Nejdražší poklad. Oči má jak dvě hvězdy, duši tak čistou. Milý Bože, prosím, ochraňuj ho. Můj svět je plný sluneční záře...

Sturmmann Liebling takhle tupohlavý dav ještě neviděl. Rozeplal si pouzdro od revolveru. Zazpívali ještě *Spi, spi, spi*. Tatínek ti přiveze ze vsi jablíčko, oříšek a kachničku a ptáčka. Budeš mít zdravou hlavičku, nožičku a ručičku i očička.

Kde to berou, šejdíři, myslel si sturmmann Liebling. Slyším křik. Otec hledá své děti v lese. Dětičky, vraťte se domů, je mi smutno. Tatínku, jak se můžeme vrátit, když u tvých dveří stojí stráž? Bum, jdi, jdi dam...

Sturmmann Liebling vytáhl revolver, odjistil, namířil doprostřed čela zrzavého učitele a stiskl. Strílel druhého. Už si mohl nechat pro sebe písničku o městečku, kde stojí domek se zelenou střechou. Bydlí v něm tatínek, maminka a Hanele. Tatínek pracuje a nosí domů hračky. Mečící kůzlátko zapřahá do vozíku jako konička... Volkové krájejí nudle. Medvídci zametají světničku. Kozičky kolébají děti. Ach, Bože, není to pro všechny kouzlo nad kouzla? Třetí učitel už věděl, že třetí kule z revolveru sturmmanna Gerda Lieblinga mu vletí do čela.

A tak zastřelil vzorně sturmmann Liebling ve jménu Třetí říše tři učitele v městečku Salz.

Komandant se díval na hodinky. Jak dlouho to bude trvat, než zahyne patnáct set, pro něž nejsilnější muži vykopali vedle seřadiště jámu? Zasypat ji přijdou polští venkované. Dostanou zapláceno. Jako prémii polskou vodku, německý šnaps, mysliveckou *Jäger*.

Ve vesnici si vybral mezi padesáti obřezanými kováře, který měl tahací harmoniku. Znal skladbu *Čertův chlapík*? Ne? *Mazurku*? Po mazurce slyšeli *Let čmeláka*, *Vzpomínku na cirkus Renz* a valčí-

ky *Valse musette* a *La Bourlesque*. Ještě ho nechal zahrát *pasó doble Španělka*.

Byl by hřích nenechat si zahrát.

Občas, zřídka, si na syna Lusteru Lieblinga vzpomněl. Kde se asi potuluje?

V postranní kapse měl plnící láhev s vodkou. Nejdříve práce, potom zábava.

Kolem třeskalý výstřely. Soukmenovci si proráželi cestu davem, aby mrtví padali, kde je zastřelili. Pořádek musí být.

Kdo by řekl, že na světě je tolik obřezaných a kolik si nadělali dětí? Úkol bude splněn. Mrtvé museli překračovat.

Komandant sledoval vteřinovou ručičku. Pozvolna vytlačil v mysli Gerda Lieblinga třesk výstřelů akordy tahací harmoniky. Líbil se mu francouzský valčík. *Hravost*. To německé, co mu to připomínalo. Umění a židé? To se mu nerýmovalo.

Polsko bylo veliké. Západ a jih země znal. Postupovali na sever a na východ. Před sebou východoevropské pustiny, za sebou zemi, jež byla jejich zásluhou *Judenrein*, židůprosta.

Telepatie mezi nimi nefungovala. Luster Liebling, Černý Pepe, byl na svém.

Luster Liebling, jeden z těch, z nichž se stali bezejmenní a z něhož, i z jeho čísla vytetovaného na levém předloktí, se stal popel, jako z milionů jiných, si nakonec, aniž si to uvědomil, kladl otázky hodné filozofů. Co je člověk? Proč se narodil? Co ho čeká? Proč? Jak čelit ponížení? Jak v sobě sebrat vnitřní síly, je-li na dně, na kolenou, v blátě a zbídačen, hladový a nemocný, na konci provazu, bit?

Snad to byl zlomek myšlenky. Strach, který požírá odvalu, ale zároveň ji rodí, bezmoc, která vydráždí člověka k činu, ta poslední, co ho vynese k prvenství.

Tajemství člověka, které spočívá v jeho hrdosti, porážka, která není porážkou, vítězství, které už neoslaví, protože za něj platí. Směs hrdinství a zoufalství. Obraz osudu všech, kteří byli v lágrech. Slova bezejmenných.

Velikost i ubohost člověka. Jak se chová pod tlakem, obnažený na dřevě.

Co o člověku objevila doba velkého vraždění.

Jakou dobu porodil člověk a jakého člověka porodila doba.

Otázky, na které není a nikdy nebude odpověď.

To nedopovězené.

Co by se nemělo ztratit v moři zapomenutí, aby to nespatriilo znovu světlo světa.

Čím se každý člověk podobá kapce rosy, v které se zračí obloha. Čím zůstávají i poražení neporažení, i smrtelní nesmrtelnými. Mrtví živými. Co pominulo a současně bude trvat tak dlouho, dokud bude žít na zemi člověk. Čím je v každém člověku celé lidstvo a svět a naopak.

Otázky, otázky, otázky.

Neuhašená žízeň bez odpovědí.

V době Luster Lieblinga vydržela životnost otroka, od něhož se neočekávalo víc, než se dokáže počítat do sta, devadesát dva dnů. Pak se i jeho smrt vyrovnala hodnotě přídělu Cyklonu B pro jednotlivce, jemuž se říkalo pro přehlednost v Německu jednotka.

Musel by se najít nový Archimedes, který by spočítal, kolik Cyklonu B se spotřebuje na zabití šesti, sedmi nebo osmi milionů jednotek. Těleso ponořené vytlačí tolik vody, kolik samo váží. Nelze od Luster Lieblinga očekávat, že by porovnal Cyklon B se součtem vody vytlačené tělesem.

Jistě o tom věděl Luster Liebling svoje. Ani v poslední chvíli neměl už pro nikoho vzkazy. Nemohl vědět, co přijde po válce,

v které Německo v souboji s ním a jemu podobnými vyhrálo, i kdyby prohrálo bitvy, jako ty na řekách Volze a Labi. Luster Liebling si nemohl klást otázku, proč ještě žádný židovský spisovatel nespodobil panorama největší židovské porážky po vyvražďování starověkých židů Římany. Zabili tehdy milion sto tisíc duší. Nebyli důslední, jako němečtí nacisté. Měli kříže, ne Cyklon B, říšské dráhy a koncentrační tábory v Auschwitz-Birkenau, Belžecu, Treblince nebo Bergen-Belsen. Římané vymýtili tehdejší lesy. Němci zničili Evropu. Řím mohl dějinám odkázat právo, Plutarcha. Němci odkázali potomstvu bezcennost člověka.

Byly dny, kdy Luster Liebling oněměl. Ztratil dar řeči. Slova ztratila smysl. Jestliže klade otázky mrtvým, zanechává za sebou čin, kterým se bránil, jak mohl.

Smí-li autor vstoupit do svého vyprávění jen proto, aby se zeptal, co by řekli jeho hrdinové, kdyby četli, co napsal? Zákon vyprávění číslo jedna je pravda. Věrohodnost. Zahrnuje kapacitu citové paměti. Té osobní i té veřejné. Paměti jednotlivce i kolektivní paměti. Paměť je jasná hvězda na obloze, viditelná za tmy, přítomná ve dne. Svítí, třebaže už vyhasla. Zlomek vesmíru. Kapka živé vody v mrtvém moři. Mrtvé moře v oceánu tmy.

Popírat paměť znamená vraždit zavražděné opakovaně, po jejich smrti.

Ztráta paměti je bolest živých. Vražda duše.

Paměť je víc než slova.

Luster Liebling, Černý Pepe. Jeden z mnoha. Umřel.

Napadlo mě dodatečně, 6. října v Římě, že je málo lidí, kteří o ničem nepochybují. Co tehdy měli v očích Flusser a L. L. a kluci bez matek a otců. Zmatenost záhadou krve. Démon rasismu, silnější než všechno. Nemoc postihující vítěze i poražené, ty nahoře i dole,

daleko i blízko, vysoko a nízko. Čím se nakazí všichni. Co posti-
hují, postižení. Nemoc nebezpečná všem. Ošklivost, za kterou
se vydávala krása. Co nebylo, za jaké to měli nacisti. Fanatismus,
vytlačující a rozpouštějící rozum. Svět, kde menšina hypnoti-
zovala většinu. Hlupáci překřičeli a zastrašili ostatní. Zmatení
i povzbuzení. (Po válce se tomu začalo říkat odcizení.) Strach. To
nejsilnější, silnější než vzduch.

Zabít, nebo nezabít. Neukojitelný hlad, neuhasitelná žízeň?
Chuť i nevole.

Už v Belgické to nemělo ani stín nevinnosti. Podobalo se to po-
citu, se kterým se svěřila Černému Pepemu Mali Kirsten Nováková.
Dívala se na sebe do zrcadla a najednou v sobě viděla zvířátko nebo
obludku z jiné planety, oběma nohama na matičce Zemi; oči, které
najednou pláčou; všechno její bělmo, panenku a zornici a pohyby řas,
ale tvář patřila tvoru z jiného světa. Trvalo to zlomek vteřiny nebo
věčnost. Musela si utírat slzy. Něco jiného, než když se Narcisek na-
učil odříkat abecedu zpaměti pozadu, aby si cvičil vůli. Nebo si držel
dlaň s nataženými prsty těsně nad hlavou, chtěl se pohladit, a vydr-
žel se na sebe dívat do konce války s nezmenšujícím se obdivem.

Starý Hadry kosti kůže netvrdil, že na někoho plivnout je pro-
jev úcty.

Poslední večer mi potvrdil, že štěstí v kartách přeje začáteč-
níkům. Chtěl bych to pojmenovat po svém, protože jednoho dne
každý pojmenuje poprvé, co pojmenuje i naposled. Ještě jsme měli
před sebou několik dnů, týdnů nebo měsíců v Praze a pár tisíc
kilometrů cesty na východ.

Co se stalo s ostatními? Zůstává ozvěna povzdechu mladšího
dvojčete Helmuta Mesmera z Belgické, „ach, bráško!“, když svá-
děl na hřišti za šatnou Soničku Utitzovou, než s ní začal chodit
Ervín Adler. Snažil se přiblížit co nejjemněji, aby měla hezkou

vzpomínku. Když konečně dostal, co chtěl, cítil vlhkost, kterou v ní zanechal o půl hodiny starší bratr Verner. Nechal je s ní potom v šatně oba, jednoho po druhém, aby se ohřáli, šatnář Ferdinand Rilke, který to pokládal za poslední odměnu mládeži, než jí okolnosti a lidi, kteří je ztělesnili, odejmou nejprve mládí, potom radost, nakonec život. (Jak říkal Narcisek, ani nejhezčí nalezená mušle nepřináší všem stejné štěstí.) Šatnář věděl, že nepůjčit jim na chvíli klíč, vydá je všanc *Hitlerjugend* někde pod mostem nebo na některém z židovských hřbitovů. Mesmer mladší si to vynahradil jízdou tramvají. Někdo se ptal průvodčí: „Paní, zahýbáte u Flory?“ – „Pane,“ odpověděla průvodčí, „zásadně, nezahýbám.“ Rozesmáli tramvaj. Musela na chvíli přibrzdit.

Vzpomínám. Trochu to bolí, maličko zraňuje. Celá se třesu. Tíha nenávratného času. Spravil by to pohled, dotek. Nechci být bolestínská. Oškliví se mi slabost. Co mně chybí. Ty. Naše odpoledne. Paměť je bohatství i vnitřní exil. Souhrn maličkostí do poslední podrobnosti. Hojivá síla i bolest. Má paměť je mělká rána. Žádná hluboká propast. Nechci, aby se mi z paměti stala nemoc.

Moje paměť je moře, když mi je otec prvně ukázal. Nekonečnost. Zrcadlo nebe. Vlnění na povrchu zvířené větrem, neviditelný přesun podmořských vrstev, jak jsme se to učili ve škole, země-třesení, vysílající ke břehu obrovské zničující vlny. Vyplavuje mně vzpomínky na tebe a na tebe se mnou a na mě s tebou. Nejenom tam a tam a tam.

Zároveň je paměť spása. Neviditelný záchranný kruh. Čeho se můžeš zachytit. Pamatovat si znamená být. Ale nevím, jestli jsem. Připadám si jako vlastní stín. Měl bys mě vidět, jak stárnu. Jsem unavená, i když nic nedělám, rozlámaná, třebaže se ani nehnu, probuzená, i když spím, protože i když spím, jsem vzhůru.

Vzpomínala. Stáli kolem stolu na večírku, s kluky a děvčaty z Maliiny školy.

Kluk z její třídy, na ni ukázal.

„To je Mali Kirsten Nováková. Takovou ve třídě nemáte.“

„To ne,“ uznal druhý kluk.

„Nemůžete mít. Podívej se kolem. To bys musel dát tři nebo čtyři dohromady, abys měl jednu takovou Mali Kirsten Novákovou.“

Dívala se na hodinky, ale čas pro ni nic neznamenal. Měla pocit obyvatelky zašlého světa, vzdáleného snu, který se vynořil z paměti. Vnímala prchavost, která byla matkou vzpomínek.

Zapomenout znamená nebýt. Vzkazovala Pepemu, ale adresovala to sobě. Bylo jí líp, když mohla v duchu mluvit se svým milencem, jako by ji slyšel.

Znám v Praze starého člověka, který je schopen dívat se na věci z nadhledu, bez paniky. Ze všech vlastností oceňuje nejvýše rovnováhu. Vyrovnanost. Mluvila jsem s ním o paměti. Základu člověka. Pevném bodu, jako byl Archimedův.

Snad nejsem úplně zdravá, v pořádku, ačkoli mi nic nechybí. Slyším v duchu hrůzné melodie. Povídačky. Vidím jako námořník, ztroskotanec na chatrném voru na širém moři v dálce bod nepatrný. Snad zemi, ne pouhý přelud. Je to jen ostrov? Špička podmořské hory? Země, která není.

Nebo člověk, který není. Je daleko. Tak se lidi ztrácejí jeden druhému. Vím, jak nenávidíš, když o tobě někdo rozhoduje, aniž ti dal slovo. Není to tak se všemi? I se mnou? Ty. Ty a ty a ty. Nechci, nemůžu na tebe zapomenout. Paměť je zároveň chiméra. Nehmatatelná, neuchopitelná. Obraz. Opar. Zrcadlo. Kousek filmu, který si pouštím pozpátku nebo na přeskáčku. Ozvěna, která neutichá ani nezní. Pootevřené dveře, jimiž bych ráda vešla. Kouřová clona, za kterou se mi rozplýváš jako sen, když se probudím.

Myslela na známou ze sboru tanečnic a zpěvaček, Andreu Sigismondovou. Sblížily se rychle. Brala muže, jak přicházeli. Andrea se nenechala spoutat. Smála se námořníkům, že za ženu mají loď, za svatební obřad a manželství moře, volní jako ptáci, s nekonečnou oblohou nad hlavou. Smála se jejich tetovaným hrudím a pažím, obrázkům, ikonám a mořským potvorám a pannám. Při objímání ji to rozptylovalo. Byli pověřčiví, lhali, slibovali a vysmívali se děvčatům, vydírali časovou tísní, že ráno zvedá jejich loď kotvy. Kdyby otěhotněla, jistě si najde ochotného náhradního otce, kterému děťátko bude říkat papá.

Strídala je jako punčochy. Prádlo většinou nenosila. Těšil ji jejich zájem. Byla hezká, mladá, zdravá a uměla zpívat a tančit a projevovala hlubokou radost, jak nic proměnila svým tělem v něco a naopak to mužské cosi v nicotu. „Když to dělám, jsem jako náměsíčná. Při úplňku, s měsícem jako stříbrným nebo růžovým koláčem nebo leštěným talířem. Přitom šílím, i kdybych souložila s ledovou krou.“

„Je úplněk,“ řekla Mali Kirsten.

„Už ubývá. Bude to lepší.“ A smála se jako dvanáctiletá. „Mají rádi, když se chvěju vášní,“ řekla. Měla ráda, co měli ještě radši námořníci. Nevyhýbala se dělostřelcům, plamenometníkům a pěšákům nebo spojařům.

Andrea Sigismondová byla z děvčat nejhezčí. Jsem celoarmádní děvka, říkala. Ztělesněná žádost. Maminka, kterou nepoznala, musela být také pěkná. Tvář, vlasy a prsa, pas a boky, nohy. Ráda se holedbala poprsím. Vyvinula se k dokonalosti, ačkoli ještě ve dvanácti byla plochá jako kluk. Nabudou, až porodí a bude krmit malé námořníky. Na vnady nachytala generála, obergruppenführera SS, jednoho z velitelů Vídně. Za slabost pokládali manažeři a dirigenti její lásku k vínu a šnapsu. Pila víc, než snesla. Nechtěla tloustnout,

jedla zdrženlivě, ale jedla ráda dobře a v drahých restauracích, kam se nechala ráda zvát. Rozdávala své fotografie s hlubokým výstřihem a koketně zvednutou nohou, jako Zarah Leanderová, slavná Švédka. Večeře ji dokázala s pár skleničkami dokonale uspokojit. Neodhadovávala míru. Žádný šnaps jí nebyl dost mizerný, aby si alespoň nelokla, aby neurazila. Na rady vedoucích a lékařů nedbala. Vědí hodně o nemocech, málo o zdraví. Prořekla se, že spí s někým z východu.

Svěřila se Mali Kirsten Novákové. Zabíjejí ve velkém. Nechtěla to slyšet. „Bojím se utrpení, bolesti a smrti,“ řekla důstojníkovi, aby ho přerušila a zastavila.

„Musím to někomu říct. Zalknul bych se,“ řekl.

„Proč mně?“

„Protože jsi, co jsi.“ Důstojník, který jí to říkal, nemohl spát. Bylo to víc a silnější, než čekal. Selhaly mu – dodatečně – nervy. Nejdřív měl za to, že Němci hubí každého desátého, než obsadí východ až k Uralu a osídlí volná území pěti sty miliony Němců. Zabíjeli ve velkém jako na jatkách. Viděl velkopřůmysl zabíjení v koncentračním táboře v Auschwitz-Birkenau ve Slezsku, v městečku s železničním uzlem, obkrouženém vesnicemi, mezi nimi Březinkou. Dráty, strážní věže, baráky pro vězně, plynové komory, spalovny, statisíce lidí připravených na porážku. Rovnice prováděná přísně, s německou důsledností a důkladností, plánovitě a s rozmyslem ve dne v noci. Nemohl říci, kolik lidí se zabíjí denně. Zabíjí se, jako se pečou housky. Děti, mladí, staří. Batolata se házejí do jam, kde shoří zaživa polita benzínem, proložena dřevěnými poleny. Jako se dělají šrouby. Líčil jí to přerývaně, ve zlomcích vět. Přála si ohluchnout nebo aby oněměl. Poslouchala ho roztržitě, rušila ji představivost, protože si to spojila s tím, co mezi děvčaty občas proskočilo, že na východě neválčí jen vojáci proti vojákům. Mohla si to sestavit. Věděl, že přestupuje příkazy mlčení? Policejní

tajemství? Nemohl přestat. Líčil jí podrobnosti. Na začátku si chtěl myslet, že zabíjí každého druhého, třetího anebo desátého. Všechny. Zdravé, nemocné, mladé, staré. Všechny, všechny, všechny. Bez výjimky. Slepé, chromé, jako dobytek na jatkách.

Jeden z nich jsi ty, Pepe. Šílím hrůzou, strachem. Nikomu jsi nic neudělal.

Slyšela v duchu slova důstojníka zbraní *Waffen-SS* na východě. Proč to Andrea svěřila právě jí?

Bylo to neuvěřitelné, pro ni i pro Andreu. Třaskavina. Věci, které si nedokážu nechat pro sebe, řekla Andrea. Komu to mám povědět? Taky se zalykám. Stydím se, mám na východě strýce. Doufám, že válčí proti vojákům. Nechci strýce zbabělce, který zabíjí bezbranné. Proč mi to říkal? Nikomu jsem nic zlého neudělala. Jsem pitomá nána.

Otevřela okno.

Pustila dovnitř hluk ulice. Vzduch.

Plynují se Cyklonem B. Prostředkem na hubení hmyzu.

Andrea měla zelené zmijí oči. Muže to dráždilo, přitahovalo a odpuzovalo. Děvčata to mátló. Byl div, že ještě neotěhotněla. Pouštěla se do dobrodružství s kdekým. Fascinovala muže hadím pohledem, ňadry. Záviděla Mali Kirsten dobrácký výraz ve tváři, křivku úst, s náznakem úsměvu.

Venku byla mlha. Všechny, všechny, všechny.

Neustále vzpomínám, Pepe, i když na přeskáčku. V každé volné chvíli, kdy na mě nikdo nemluví, i přesto. Paměť mě mučí. Čím jsou mé vzpomínky krásnější, tím hůř. Ano i ne. To nejhezčí je nesnesitelné. To nejlehčí neúnosné.

Večer se Andrea ukázala. Přemlouvala ji, aby se šly napít. Samy? Samy. Ano? Ne. Neměla na to žaludek. Andrea se jí posmívala, jak málo vydrží. Na pití je dobré, co tlumí.

Šla pít s důstojníkem z východu. Mali Kirsten to poznala. Pil jako ryba. Utápěl, na čem se podílel. Chtěl od ní všechno. Ptal se Andrey, zda mu věří.

„Nejsem katolička,“ řekla Andrea. „Než umřu, nebudu mít problém na smrtelné posteli vyklopit ubohému knězi, co jsem zač. Jak k tomu přijde?“

„Ano,“ řekl důstojník. „Jak k tomu přijde?“

„Jak k tomu přijdu já, vědět?“

„Chtěla bys nevědět?“

„Chtěla bych, aby to nebylo.“

„To není ani na tobě, ani na mně. Jsme šroubečky ve velkém stroji. Naučil jsem se jedné důležité věci: žít ze dne na den.“

„Nechci být stroj.“

„Je jenom jeden způsob, jak tomu zabránit.“

„Jaký?“

„Nechtěj vědět. Neptej se.“

Tušila, proč je lepší se neptat. Pochopila, že důstojník od ní chce, aby pila, ne se vracela k tomu, co jí včera řekl. Cítila se v moci neznámých sil. Jako by ji opanoval její vlastní stín. Takovým důstojníkům zpívala, tančila pro ně a s nimi. Najednou se jí její motýlí, krásný a zábavný život zdál hrozivý a tíživý. Přitom vypadala přirozeně, se svou hezkou růžovou tváří, velkýma očima a pomocí výstříhu s nahoru vyhrnutými prsy. Upírala na Mali Kirsten zkroušený, prosebný pohled. V duchu se dovolávala lhostejnosti, která by ji vysvobodila od mučivého víru.

Důstojník jí věnoval gramofon na kliku, *His master's voice*. Bylo vidět, že s ním původní majitelé zacházeli s péčí. Ptala se, už opilá, z židovské rodiny? Taková rodina neexistuje, řekl důstojník. Židovské rodiny už na východě nejsou. Nebudou až k Uralu. Východ je *Judenrein*.

Pochopila a zmlkla.

S gramofonem přivezl desky. Také *His master's voice*. Leskly se jako měsíc na černé obloze. Nápisy na červené papírové nálepce byly ze zlatých nití. Přehrávali si taneční melodie. *Švédskou rapsodií, klavír. Dneska je něco ve vzduchu. Granada. Malagueña.*

„Život jde dál,“ řekl důstojník.

„To jde vždycky.“

„Nesouhlasíš?“

„Někdo říká, že každý má, co si zaslouží.“

„Nebud' filozof. Nikam to nevede. Tlachání ti nepomůže. Bud' žena.“

„Jsem žena. Doufám.“

„Máš štěstí.“

Líbily se jí *Květy Havaje. Ramona. Pardon, madame.*

„Neusni mi tu.“

„Budu se snažit. Když, jen na chvílku.“

„Chtěla bys nebýt?“

„Nebýt co? Vzhůru?“

„Vůbec.“

Hrál desku se šlágregem *Věř mi. První polibek.*

„To hraje Peter Kreuder.“

„Mám ho ráda.“

„Vrátil se ze Skandinávie.“

„Dobře.“

„Jsme všichni na jedné lodi.“

„Vypadá to tak?“

„Tohle,“ řekl důstojník. Přehrál šlágr *Nur nicht aus Liebe weinen. Jen nebrečet z lásky.* „Pro nic,“ dodal.

Už jí to nevadilo. Lokla si. Leutnant Ernst Schuricke jí alespoň nevyprávěl o zabíjení statisíců bezbranných a pálení živých

nemluvnat. Rozplývala se. Milovala taneční hudbu, Petera Kreudera. Klavír. Melodie, na jejichž křídlech obeplovala svět barů, nočních podniků, šansonových divadel. Zнала Lale Andersenovou, Zarah Leanderovou. Nevadilo jí, když to byly kýče. Brala si příslib, vidinu báječného světa a života dívky. Svých devatenáct si chtěla užít. Snila o království těla. Stačila jí lichotka, kde všude je krásná. V tom se podobala Mali Kirsten Novákové.

Důstojník z východu nešetřil lichotkami. Alkohol ho inspiroval, stejně jako její tělo, čemu Mali Kirsten říkala nižší živočišná duše, podobně jako Stařec v Praze. Máš krásnou tvář. Já vím, odpovídala Andrea. Máš krásná prsa. Já vím. Máš krásné břicho, já vím, a tak dále. Důstojník nevynechal nic.

Mali Kirsten Novákové Andrea řekla: „Jediná věc, která mě na světě nemůže zmenšit. Moje tělo. Všechno na mém, v mém a z mého těla. Co je a co by mohlo a mělo být. Bojím se jen nevěřících Tomášů a nechápavosti. Abych byla bleďá jako ty staré panny s průsvitnou pletí a hrůzou v očích, že je někdo svlékne pohledem. Myslíš, že je všechno relativní? Nechci být změkčilá. To bych si připadala bezcenná. Chci jednat. Umět se rozhodnout. Správně dospět.“

„Jednou zestárnem,“ řekla Mali Kirsten.

„Nebudu mít čas,“ pronesla prorocky Andrea.

„Měla by sis promluvit s mojí maminkou,“ řekla Mali Kirsten.

„Nebo její. Kdybych ji měla. Dala mi moje tělo. Můj otec byl námořník. Na svatbu nepřišel. Na křest se také nedostavil.“

„Jsi šťastná.“

„Jsme všechny šťastné.“

„Nevím, co je štěstí.“

Andrea Sigismondová se točila v kruhu, vytvářeném jejím tělem.

„Mé tělo je bez hranic. Pokud u sebe nechám muže, může jít všude. Bez omezení. Snažím se vyjít mu vstříc. Může si objevit tajemství dívčího těla. Neví, kdy ho vysaješ. Nebo co ho zmenšuje, až zesměšňuje. Nechci, aby vedle mě toužil po jiném těle, jiné ženě. Chci, aby se cítil vybraný, silný a velký.“

„Nevadí ti, jak je ti cizí?“

„Jsou všichni cizí.“

„Co říkají?“

„Zhruba totéž. Věci, o kterých s vojáky raději nemluví. Mají krvavé, nebezpečné řemeslo. Neví, jestli se vrátí do baráků celí, zdraví, nebo vůbec. Hodně jich už Vídeň neuvidí.“

„Je to podivná rovnice, žena a muž.“

„Začarovaný kruh.“

Pak se zeptala, jestli se Mali Kirsten nezdá hubenější.

„Jsi krásná.“

„Ty taky.“

Andrea Sigismonodová se k Mali Kirsten otočila zády, vystrčila zadeček a řekla: „Mé silné místo.“ Pak řekla: „Vím, co je to ženskost.“

„Nikdo to neví. Ani ženy samy.“

„Hezky se mi s tebou mluví.“

„To říkal můj kamarád na východě.“

„Proč? Jak se dostal na východ? Je voják?“

„Má židovskou maminku.“

„Zapomeň, co jsem ti řekla. Sama jsem to neviděla.“

„Život, jakmile začneš rozum brát, je absurdní,“ odvětila Mali Kirsten.

Andrea S. neodpověděla.

„Normální je dělat to. Líbat. Objímat se.“

„Jistě,“ odpověděla Mali Kirsten Nováková.

„Přehraju ti ještě pár desek. Ať si to užijem.“ Potom řekla: „Mluvíím a cítím se jako kurvička. Třeba se na to vyzmlouvám. Nevím. Ale víš co? Nevadí mně to.“

„Já někdy taky, ačkoli za to nic neberu a nechci,“ řekla Mali Kirsten.

Nazítří byla ve vídeňských novinách noticka na čtvrté stránce o vraždě zpěvačky a tanečnice A. S. Muž (nebo někdo jiný?) střelil dívku v hotelu třetí třídy do čela a odešel. Našli mrtvou v tratolišti krve. Spadla pod okno. Noticka byla tištěna malými písmeny. Pachatel zmizel. Policie nemá stopy ani motiv, jméno v knize hostů bylo falešné. Vydával se za důstojníka. V poslední větě se uvádělo, že dívka byla v zábavním kolektivu děvčat, která zpívají a tančí pro vojáky přicházející z fronty do Vídně na dovolenku a také pro mužstva ponorek. Vrátný je ve vazbě pro podezření z nedbalé kontroly osobních průkazů. Dívce bylo devatenáct bez dvou týdnů. Co mu mohla udělat? Proč ji zabil?

Pokud Mali Kirsten Nováková věděla, mluvil s Andreou o tom, jak slova ztratila význam. O řeči smrti.

V novinách byl článek o vraždách dívek. Ve Vídni to byla třetí vražda pochybné dívky. V druhém případě to bylo dvojnásobné. Vrah zastřelil nejprve partnerku, potom sebe.

Krásná Andrea, otevřenější, než měla, s nejdelšíma nohama v tanečním souboru. Magnet pro vojáky. Pevná stehna, krátké sukénky. Krajkové okraje kalhotek. Byla v té chvíli opilá? A důstojník? Svěřil se přespříliš? Báł se, aby neprozradila, co prozradil jí?

Za dvě hodiny navštívilo Mali Kirsten Novákovou *Gestapo*. Musela povědět, co o Andree Sigismondové věděla. Vynechala, co jí pověděl důstojník *Waffen-SS* z východu. Muž z *Gestapa* se tázal, zda si Mali Kirsten někdy nepomyslela, že je Andrea Sigismondo-

vá židovka. Ne, na to nikdy nepomyslela. Byla katolička. Mluvila o posledním pomazání. Ráda vtipkovala? Chtěl vědět vyšetřovatel *Gestapa*. Ano, lhala.

Mali Kirsten zavrtěla hlavou. Nevím, opakovala. Je to hrozné. Kdo ji zabil? Zjistíte to?

S absolutní jistotou, odpověděl příslušník *Gestapa*. Máme metody. Jsme spolehliví, trpěliví a ne zrovna měkcí.

Andrea jí odkázala červené šaty vysoko nad kolena. Boty a utíkáček. Kabelku. Nenosila by nikdy věci po zavraždění, odpověděla. Ať to dají na Zimní pomoc. Je možné, že Andrea otěhotněla? Věděla, co žádný muž neodmítne. I tím si byly blízko. Mali Kirsten si v duchu opakovala, co Andree důstojník svěřil. Proč právě jí?

Vnímala konečky nervů, jak se jí před očima zmenšuje hodnota života.

Andrea byla cizí. Byla tak cizí? Jak cizí jsou si cizí? Když se jí svěřila, co jí říkal důstojník o zabíjení na východě, řekla: „Smrdí to tu.“ „Kde, tady?“ řekla Mali Kirsten. „V Německu a v Rakousku,“ řekla Andrea.

Svezlo se jí to k myšlence na Lusteru Lieblinga. Každá smrt, nehoda nebo neštěstí, jakkoli vzdálené, jí připomínaly Černého Pepeho. Asi by souhlasil s Andreou. Smrdí to. Teď bude mít, jako Andrea Sigismondová, složku na *Gestapu*. To by tatínek neměl radost. Měla by mu to říct?

Nedoví se, s kým Andrea Sigismondová zrovna byla. S otcem Pepeho? V čem byli partneři Andrey směšný, aniž to tušili? Brala peníze? Dětila se s děvčaty. Ráda utrácela, víc, než si mohla dovolit. „Život?“ zeptala se naposled Andrea. „Pytel blech.“ Taky řekla: „Vyděsil mě.“

„Mě taky,“ řekla na to Mali Kirsten.

„Lidi jsou svině,“ řekla Andrea.

„Ne všichni, doufám, nemyslíš?“

„Myslím my Němci a Rakušani. Jsme prasata.“

„Ty přeci nejsi prase.“

„Ne, mám se jít udat? Nebo udat jeho? Komu? Komu, kam?“

Jakou měla Andrea rodinu? Přijdou na pohřeb? Co asi i v krátké noticce pozastavila cenzura? Co už Gestapo a SS věděli o důstojníkovi, který viděl víc zabíjení, než má oblak modře a obloha v noci hvězd? Andrea nemluvila o rodině. Žádnou neměla. Zřekla se jí, nebo se oni zřekli jí? Matku neměla určitě.

Bylo toho najednou málo, co věděla o Andree Sigismondové. Není to židovské jméno? Do všeho se cpe rasa. Andrea minule řekla, že se vyhýbá všemu, co zavání bolestí, utrpením a smrtí. Asi jako zásada červené knihovny nebo neslušných časopisů.

Z ulice znělo jódlování. Jódleři přijeli do Vídně z Alp, aby na ulici a na náměstí potěšili oběti angloamerického a ruského bombardování. Zpívali vesele, rozverně. *Jódlování v Alpách zní tak pěkně. Kdo by je neměl rád? Jodl, jodl, jó... A holaria, holario...*

Heimat. Domov.

Peklo, opakovala si. Nechápala, jak co šlo vzhůru, změnilo směr dolů. Neměla pro to slova. Jen pocit.

Děvčata na chodbě zpívala šlágr *Bel ami*. Zнала to z Prahy. *A ty jsi miláčkem všech lidí. Každý mi lásku tvou závidí...* A pak dál.

Myslela na to, co měla s Andreou Sigismondovou společného. Jako v šlágru Hanse Alberse *Líbám Julišku a myslím na Věrušku a miluju Andrušku. Nikomu neslibuju věrnost, nelžu.*

„Mám srdce jako kočka. Je mi devatenáct. Snad za deset, dvacet roků. Možná za šedesát let. Muži jsou pro mě moře, mariňáci. Plaví se po širých dálavách, moře a obloha jim splývají. Pevnina je pro ně konec moře. Jsou ženatí s mořem. Až ke břehu. Plaví se do všech koutů světa, ale za čas se vrátí. Pak si jdou po svém, než si zase dají schůzku s mořem.“

Neměla tušení, že to bude poslední, o čem si popovídají.

Měl světlé vlasy, jako když žloutne a vadne suché listí. Nohy bílé jako březová kůra. Bylo výrazně vidět jemnou červenou výrážku, od kotníků přes lýtka až ke stehnům, jako rudé pihy asi ze sedmi prášků, které si vzal a zapil vodou a pak šnapsem, než se s ní začal bavit. Měl šedé dlouhé zimní prádlo, ačkoli nemrzlo. To už znala. Cukalo mu ve tvářích, jak napínal při odmlkách svaly a těkal očima. Musel mít nervy na krajíčku. Řekl: „Jsi dobrá. Zůstaň, jaká jsi.“

„Jaká jsem, podle vás?“ zeptala se.

„Rovná a štíhlá jako mladá bříza,“ řekl. „Jsi jednička. Nejlepší, a zároveň první, kterou jsem potkal. Viděl jsem tě zpívat a tančit.“

„Lhala bych, říkat to o vás,“ řekla trochu drze, zvědavá, jak se na to bude tvářit. Přešel to bez povšimnutí.

„Přijel jsem si pro povýšení,“ řekl. „Mám se vrátit.“

„Už vás nechám,“ řekla. „Jsem zlá. Už nebudu.“

„V duchu pláču,“ řekl. „Zlomilo mě to. Chci umřít. K tomu jsme se narodili, k smrti. Chceš zemřít s mrtvolou? Chci umřít.“

„Ne,“ řekla hned, pobouřeně a velice odmítavě. Co si to dovolu- je? „Za koho mě máte? Je mi teprve devatenáct. Chci si užít.“

To poslední, co viděla, bylo, že rozepjal pouzdro a vytáhl černou parabelu, vysunul a zase zasunul plný zásobník a vložil prst na poušť, aniž na někoho, kromě hlavní k zemi, zamířil.

„Jsem ráda živa a zdravá,“ řekla a lámal se jí hlas, snad rozpaky, strachem a dojetím.

„To přejde,“ řekl důstojník. „Postarám se ti o to.“

„Ne, ne, nechci,“ opakovala.

„Všechno nejlepší,“ řekl.

Víc nikdo z nich neřekl.

Nikoho neznám, říkala si v duchu. Nikdo nezná mě. Jen Pepe mě znal. Moje moře. Můj břeh. Obsah srdce. Jen se nikdo k nikomu nevrací.

„Jsem pro ně jako maják,“ uznala Andrea. „Světlo, které je přitahuje. Přístav na jednu noc, ráno, hodinu.“

„Čekáš na někoho, kdo bude maják pro tebe?“

„Věříš, že ano? Připadám si jako rybář. Jednou chytím svou velkou rybu. Jako síť. Nebo jako trychtýř.“

Měla na *Gestapu* složku?

„Vidíš,“ řekla Andrea. „Až jednou budu mít dceru, nechtěla bych, aby byla jako já. Ohlídám si ji.“

Mali Kirsten Nováková myslela na svou budoucí dceru. Viděla se na zlomek vteřiny jako maják na skalnatém břehu. Vlnobítí se rozbíjelo o skálu. Přála si mít vytrvalost moře a přála to Pepemu. Myslela na náhodu a jak se věci mohou zvrhnout a ze štěstí je neštěstí. Má každý, co si zaslouží? Taková lež. Poprvé ji napadlo, že by mohla skončit jako Andrea. Co by řekl otec? Otec jí řekl: Přizpůsob se, nebo zemřeš. Věděl, o čem mluví? Sám se přizpůsobil už na začátku. Žil si přizpůsobeně, vesele a bohatě. Jediný, komu se to nelíbilo, byla matka.

Znala popěvky Hanse Alberse. Chodila na jeho filmy. Říkalo se, že má židovskou ženu a odmítá se rozvést, ačkoli ho Goebbels přemlouval. Vojáci ho milovali. Snad proto ho nechali nacisti na pokoji. Všechny holky znaly v jeho podání *La Paloma. Pojd' se mnou na houpačku, Luise*.

Vzpomínka na Pepeho byla film pouštěný odzadu. Zahrnoval okamžiky, kterým se smáli, a lidi. Vybavila si odborného učitele Plešouna Leoncavala, podle rodného listu Leona Baecka. Citoval, vytrvale, latinské rčení, které znal, *ad restim res redit, co musí být*,

bude. Pepemu opakoval, že nedovolí, aby byl tygr bez klece. Tak vyhrožoval i Pračlověku Albertu Flusserovi a ostatním *prezentům*.

Jistě jsou věci mezi nebem a zemí, nejenom vliv hvězdného prachu, touha po rovnováze, o které mluvil v Praze Stařec, pan Ludvík Jindřich. Vyvažování dobra a zla. Posun a výhry a prohry lidí. V tu chvíli, kdy myslela na Černého Pepeho, a v souvislosti s ním na jeho nejpřísnějšího učitele, Plešouna Leoncavala, díval se Pepe na komíny, z nichž se dvacet čtyři hodin denně kouřilo, a z koruny komína vyskakovaly k nebi jazyky plamenů, zaplyňovaných a pálených, než dojde do posledního, který ani nebude vědět, že je poslední. Snad měli pocit, že jsou poslední, všichni. Pepe si opakoval Plešounovo: *Co musí být, bude*. Sotva měl člověk, který to kdysi pronesl, za čelem obraz, který viděl Luster Liebling, Černý Pepe, to ráno znovu ostríhaný dohola, aby z jeho vlasů vyrobily německé, polské a české fabriky látky na uniformy, provazové žebříky do ponorek, zimní ponožky a teplé spodní prádlo a obvazy pro vojenské polní nemocnice.

Pepe, pamatuješ, jak jsme tančili a já se k tobě vinula jako žízala? Vzpomínám si, jak jsi mě poprvé políbil. Nikdo mě neuměl políbit jako ty. Stýská se mi po tvých polibcích. Nechtěla bych nic víc než cítit tvé rty na mých.

Snad něco z toho, co bylo, zase bude? Není. Nevím, jestli mně budeš věřit. Nikdo mě nelíbá. Nechci. Přeju si tebe. Obestírá mě veliké, všepohlující nic. Marnost. Moje a tvoje včera. A zdálo se mně, že jsme se narodili pro dlouhý, snad věčný život. Pro radost. Jeden pro druhého a nikdy to nebude jinak. Nikdo nás neporazí. Neotráví. Odpustila bych ti všechno, stejně jako sobě, kdybych tě mohla zase vidět. Kde jsou ty časy, kdy tě sváděla ta hnusná, tlustá Maruna s obrovským zadkem a nestydatou pusou, která ti v tu chvíli ani dost málo nevadila. Nemůžu ti říct ani sbohem. Nevím,

kde jsi. Co a jak. Mám strach, že se nebudu mít ráda, že nebudu mít nikoho ráda. Nebo zošklivím a zestárnu.

Myslím na to krásné, co bylo. Není. Bude? Mezi iluzí a nadějí chybí to hlavní. Jistota. Můj nejdražší průvodce té někdejší krásy je láska. Je osamocená, opuštěná, uloupená. Pepe. Už vím, že bez krásy a lásky člověk hyne, i když je mu teprve sedmnáct. Měl bys mě vidět. Slyšet. Dotýkat se mě. Slyšíš? Hvězdy mých bezesných nocí už nejsou co dřív. S tebou začínal každý den krásně. A krásně končil, ozvěnou, než jsem usnula. I ve spánku. Nevyměnila bych tě za nic. Pepe. Můj nejdražší Pepe. Za nikoho. Bez tebe nic není, jaké to bylo.

Sbohem, Pepe. Alespoň pro tuhle chvíli, abys věděl, že tu jsem a pořád čekám, že někdo zaklepe, zazvoní a za dveřmi budeš ty.

Mám ve hvězdách napsáno s tebou na shledanou? Má láska. Není tak daleká, dlouhá cesta, kterou bych za tebou nešla. Poslala bych ti sluníčko. Moje ústa. Jídlo. Mé šaty a prádlo. Boty. Zdá se mi o tobě. Vyznávám ti lásku, žadoním o tvé objetí, tvůj dotek. Ptáš se mě proč. Abych tě cítila, blízko, co nejbliž, Pepe. Jsi daleko, ale blízko. Věř mi. Abych se na tebe směla alespoň podívat.

Nechci se nenávidět, protože tě nemám. Nechci nenávidět své tělo, kousky těla.

Vím, co je to láska, Pepe. To nejhezčí a nejsmutnější. Inspirace všeho velkého. Zdroj smělosti, odvahy, ctižádosti. Štěstí, pohody, spokojenosti. Radost i strádání. Jistota i nejistota. Určitost i pochybnost. Blízkost a dálka. Cit, z kterého se nevymaníš. Nemůžeš. Milovat znamená být. Obnovu. Láska jsi pro mne ty, Pepe. Prosím Boha, aby ti to dal vědět. Abys věděl. Tvá Mali Kirsten Nováková, ve Vídni. Sama. Ztracená. Prodaná. Čekající. Doufající. Tvá kamarádka. Já.

Vzájemně se poztráceli, živí a mrtví.

Ještě se nevědělo, co se stalo s kluky, kteří se vystěhovali mezi roky 1946 a 1948 do Palestiny. Kamarádi, ze kterých se stali vojáci izraelské armády, pěšáci, dělostřelci a letci. Včetně těch, kteří přežili nemyslitelné a pak padli. Piloti Milan Fink, Petr Lang a Honza Kostka a další. Haryček umřel při požáru nákladáku. Naložil ho vrchovatě a dotkl se drátů elektrického vedení. Šel se podívat, co a jak, zasáhl ho proud a shořel na škvarek.

V tu poslední chvíli si Pepe objevil pravdu své existence. Svůj mravní postoj pod tlakem, blízko smrti. Bylo to bytostné. Nechtěl v tu rozhodující chvíli slevit. Byla to pravda každého, kdo v sobě cítil, co je člověk a k čemu se narodil. Bylo to silné, jako strom, než padne. Dalo se slevit. Pak se lidé podobali vadnoucí květině, která už ztratila krásu a vůni, padajícímu listí, odsouzenému k tlení. Neviděl, jak blízko je člověk přírodě. Myslel na to, co udělá.

Už rozumím jasněji, proč neměla Mali Kirsten ráda slovo osud. To nevyzpytatelné, nepředvídatelné a ne vždycky spravedlivé. Co máme, známe a neznáme.

Do všeho pronikají zimní dny v létě. Oloupaná kůra stromů, které hynou. To zmrzačené. Nikdy nedosažené cíle, zapomenuté povinnosti. Nepatříčnost. Vyčlenění. Existence. Dobro a zlo. To mezi tím. Mravnost a nemravnost. Krása a ošklivost. Neviditelné zákony člověka. Čím nikdy nebudeme. Závislost na pudu sebezáchovy. Proč je štěstí jednoho vyváženo neštěstím nebo smůlou jiného, ale obráceně už to tak není. V čem slevujeme. Kompromisy. Smysl všeho, co spolyká nutnost. Čím jsme svobodní. V čem ne. Těžká ruka. Kruh, který se uzavírá. Záhada možná větší než všechna ostatní tajemství dohromady. Mají i nemají jména. Dá se to obrátit, že pro někoho nejsou bezejmenná. Doba poškozených, kdy všechno onemocnělo. Mnoho lidí myslelo, že si mohou dovolit

všechno, už nic neplatí. Lidi se zdáli němí, hluchí a šílení, i když mluvili, slyšeli a viděli a jednali. Nevyléčitelná nemoc – stádo. Potlačený zákon člověka. Ozvěna německých šlágrů orchestru Petera Kreudera, *Ich werde jede Nacht von ihnen träumen, Immer und ewig. Wenn der weisse Flieder wieder blüht. A Sag beim Abschied leise servus a Für eine Nacht voller Seligkeit.*

Zmarněná touha člověka, aby alespoň něco z toho, co dělá a říká nebo si myslí a čím žije, mělo smysl; aby alespoň tušil, když neví, proč a jak existovat; neviditelná, hromadná sebevražda. Křeč. Strašlivá žízeň a ještě horší nedostatek vody, která by ji utišila. Kdy se lidi zdáli nazí, třebaže měli ještě pár svršků na sobě.

Co se dá schovat za lhostejnost? Jak říkal Plešoun Leoncavallo o hyenách, že zabíjí jedna druhou, jen co se naučí stát na nohou? Nebo co hlásal pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler o pověstných čínských pěti ctnostech, díky nimž bychom se mohli cítit jako jedna rodina? Na koho to platí? Na koho ne?

Odborný učitel Leon Baeck řečený Plešoun Leoncavallo se dopracoval v debatách s pomocným učitelem Bobečkem Lentou Máhlerem k závěru, co je život. Řeka, jak soudí talmud, bez začátku a bez konce? Ne. Vítr, který vane a opět se vrací? Ne. Voda? Možná. Život je ovocný strom. Člověk je ovoce. Od květu k plodu, jablko, hruška, vinný hrozen. Zraje, roste a hnije a padá. Umírá, ať se spotřebuje, nebo ne.

S tím se mohl pomocný učitel Bobeček Lenta Máhler ztotožnit. Člověk jako ovoce stromu má podobu, chuť (nebo naopak). Jako ovoce barvy, má člověk vlastnosti, povahu, a jako ovoce krásu, má člověk důstojnost. Nic není víc. S tím souhlasil Ervín Adler a Luster Liebling i moje maličkost. Nakonec je to jediné, co z Leona Baecka, Bobečka Lenty Máhlera a Luster Lieblinga zůstalo.

Je tu otázka stopky. Trhači jablek vědí, že utrhnou-li jablko se stopkou i s lůžkem, příště už tam žádné nevyroste. To se Lusteru Lieblingovi srovnalo s Němci, jak to nakonec viděl, i s jejich konečným řešením. Trhali jablka i s lůžkem. Byli to zahradníci vzhůru nohama. Třáslí stromem, aby všechno ovoce spadalo. Neřídili se zkušeností člověka, zdravým rozumem. Obrátili svět i sebe naruby. Porušili zákon člověka.

Je to obrovské smetiště, na kterém leží odpadky měřítek, hodnot, už nic mezi dobrým a zlým. Falešné signály. Nesrozumitelné vzkazy duše. Všechno, co si lidi navzájem odevzdávají. Nová moderní a postmoderní doba. Čas bezcennosti lidského života. Existence. Nepatřičnost. Vyčlenění. Trvalé zmrzačení. Otázky, které by pokládal Bobeček Lenta Máhler, nakonec jen na předloktí vytetované číslo, lhostejné k vlastnímu osudu, kdyby ho nenakrmili Cyklonem B. Otázky. Jak to, že tak kulturní a civilizovaní lidé jako Němci zapráhli svůj stát k masové vraždě, o jaké v dějinách nikdo neslyšel? A miliony obětí si to daly líbit. Jak to mohl civilizovaný svět připustit?

Nemohl vědět, že předlouho po něm, snad nikdy, je nikdo nezodpoví. Doba, kdy lidi litovali své mrtvé a zároveň jim záviděli. Vzduch, který už někdo vydýchal, jako – jak věřil starý Hadry kosti kůže – ho v noci odsávají kočky, usazené na prsou batolat. Předpokládaná úloha otců a synů: lovit a bránit. Zajistit ženám i dětem a starcům bezpečí. Co je už mimo schopnost popsat, sdělit. To nesdělitelné. Co se ztrácí, jako odlétají tažní ptáci nebo vysychá řeka ve zmizelém korytu. V čem se ztrácí všichni a všechno. I s námi. To nevyslovitelné, co asi necítí tak často a silně děti s oběma rodiči, lidé s nezmrzačenou a nepoškozenou duší a kvůli čemu se nemusí dovolávat až k Adamovi a Evě, anebo před ně. Zákon člověka. Nezastavitelný koloběh času. Všichni se chtěli naučit a dělat něco,

co by je uživilo. Co má smysl. Nikdo neměl zaručené, že prožije dlouhý život, pokud vůbec bude žít. Smrt, dokud nepřišla, nebrali vážně, jako Černý Pepe.

To všechno už je loňský sníh. Trvalost, kterou okusí každý, kdo se narodil, bez ohledu na to, jak žil. Existence.

Ozvěna kluků z Belgické: Bud' si stěžovat, nebo si zvyknout.

Než začnou dějiny znovu. A stěžejní bude ohled člověka k člověku a jeho matka, důstojnost.

Doslov...

... zamyšlení, pocit, ani vlastně nevím, Arnošte, co jsem napsal, ale napsal jsem to od srdce...

„Ze smrti se jim podařilo udělat běžnou každodenní záležitost...“ píše Arnošt Lustig v příběhu tří kamarádů z vinohradského sirotčince, „nočníku Evropy“. Rozum zůstává stát nad tím, jak cynická dokáže být zvrácenost lidí, kteří v sobě ve jménu ideologie nechají probudit tak neuvěřitelnou zlobu, krutost a nenávisť. Příslušníci stejného živočišného druhu „opravují“ přírodu s nepochopitelnou systematickostí, vynalézavostí a důsledností. V jednom z příběhů se před námi odkrývá stav duše i mysli německého vojáka, který na vlastní oči vidí organizovanost a důmyslnost vraždění dětí, žen a starců v koncentračním táboře. Ten úděsný pohled a vzpomínky na něj není schopen unést. Jiný důstojník SS posměšně poznamenává, že budoucnost neuvěří tomu, čeho všeho byli nacisté pro realizaci svého záměru „očistit rasu“ schopni. Jakou fantazii měli při týrání tělesném i duševním...

Přes veškerou hrůzu, o které Arnošt Lustig vypráví, však tyto příběhy nejenom mrazí, ale také hřejí. Zapalují ve vás pocit blízkosti a porozumění. Najdete v nich vše. Humor, lásku, erotiku, živočišnost dospívání, soucit, bolest, zoufalství, utrpení, krutost, nespravedlnost, moudrost i naději.

Přes zdánlivou bezvýchodnost se v osudech tří hrdinů za okupace a války na konci vyprávění z tíživé beznaděje probouzí naděje. Naděje, že jsou lidé, kteří se neskloní, i když je to bude stát život.

Naděje, že lásku jsme schopni cítit i ve chvílích, kdy se pomalu smiřujeme s tím, že budoucnost, alespoň v tom zemském smyslu, už nás žádná nečeká. Naděje, že zachováme-li si vlastní sebeúctu, vytváříme hodnotu, která za to stojí.

Cítím v sobě velkou vděčnost za to, že Arnošt Lustig, i přes očištec, kterým si sám musel projít, stále popichuje a dráždí naše svědomí. Považuji to za důležité i proto, že dnes, na začátku 21. století, se najdou tací, kteří holocaust zpochybňují, kteří se cítí nadřazeni jiným, kteří nacistické postoje obdivují a kterým dělá zjevně dobře působit druhým bolest či je ponižovat. Arnošt Lustig říká, že s každým dokončeným románem umírá a s každým, který začíná psát, se znovu rodí. A stejně tak, milý Arnošte, i my, tví čtenáři.

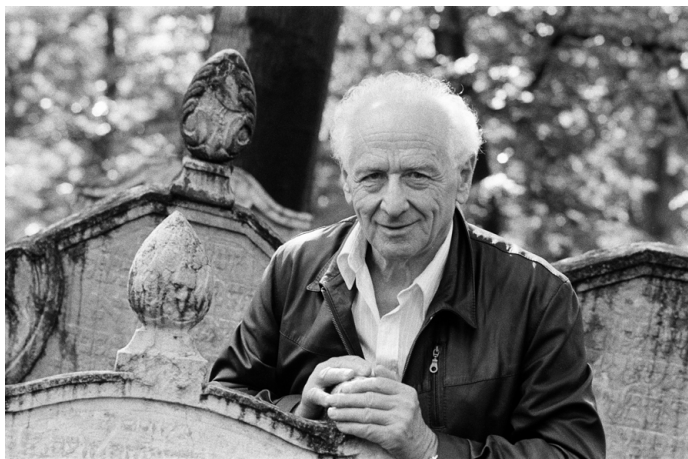
V úctě,
Pavel Bém

Ediční poznámka

Znění textu je převzato z knižního vydání (2008), které autor měl možnost ještě korigovat. Při přípravě našeho elektronického vydání jsme proto respektovali psaní velkých písmen ve slovech jako *žid*, *Říše* i *Třetí říše* apod. coby jev potenciálně zahrnující ve způsobu užití pravopisných pravidel i mimojazykové faktory autorova postoje, stejně tak jsme zachovali některé zvláštnosti interpunkce. Zároveň však nemáme jistotu, jestli v některých případech nedošlo v nakladatelství k redakční úpravě. Opravili jsme zjevné překlepy.

Redakce MKP

Arnošt Lustig (21. 12. 1926, Praha - 26. 2. 2011, Praha)

„Fascinuje mě židovská mravnost, podle které musí člověk dodržet dané slovo, i kdyby měl prodělat, protože to znamená, že má duši. Staří Židé věřili, že mravnost je jako pták letící nad mořem. V okamžiku, kdy přestane mávat křídly, spadne a utopí se. Slušnost si člověk nemůže našetřit ze včerejška. Musí být slušný teď, zítra, napořád, znovu a znovu.“

Arnošt Lustig

Prozaik, scenárista, novinář, pedagog, který věnoval podstatnou část své tvorby holocaustu. Patří k nejvýznamnějším světovým autorům zabývajícím se tímto tématem.

Věnovat se především leitmotivu židovské masové vraždy se rozhodl po zkušenostech z koncentračních táborů Terezín, Osvětim-Birkenau a Buchenwald. V dubnu 1945 se mu povedlo utéct z transportu smrti, který mířil z Buchenwaldu do Dachau nebo

Terezína. V Praze se zúčastnil Květnového povstání. Z rodiny přežily pouze matka, sestra a sestřenice.

Po osvobození začal v Praze studovat obchodní akademii, na podzim 1945 přešel na Vysokou školu politickou a sociální, kde vystudoval novinářství. Profesní dráhu započal v Československém rozhlasu v roce 1948 jako válečný dopisovatel z arabsko-izraelského konfliktu. V šedesátých letech patřil v Československu k nejprodávanějším autorům, jeho knížky vycházely ve více než půlmilionovém nákladu. Mezi lety 1961 a 1968 pracoval jako scenárista Filmového studia Barrandov. Filmy natočené podle jeho předloh a scénářů obdržely řadu trofejí na festivalech v Amsterdamu, Locarnu, Benátkách, Pesaru, Monte Carlu, Mannheimu, San Sebastianu. Do filmu *Obchod na korze* (1965), vůbec prvního československého filmu oceněného Oscarem (1966), napsal dialogy.

Pak strávil coby zakázaný spisovatel a scenárista přes dvacet let v emigraci, především ve Spojených státech, a za opuštění republiky ho československý komunistický režim odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V USA se mu dostalo cti číst vlastní tvorbu v Bílém domě i v Kongresu. Na The American University ve Washingtonu, D. C., se stal profesorem literatury, tvůrčího psaní a filmu.

Po listopadu 1989 pracoval a žil střídavě ve Washingtonu, D. C., a v Praze. Doma v Čechách postupně publikoval 23 beletristických knih a řadu knih esejů, filozofických úvah, projevů a novinových článků. Dostalo se mu mnoha poct a významných funkcí – mimo jiné byl čestným předsedou Společnosti Franze Kafky a společnosti Česká hlava, členem filmové poroty Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech. Stal se nositelem mezinárodní literární Ceny Franze Kafky, ceny Emmy za televizní scénář, laureátem Americké akademie umění a věd za celoživotní literární

přínos, dvojnásobným nositelem Národní židovské ceny ve Spojených státech, nositelem Ceny B'nai B'rith, byl pasován rytířem Řádu Marka Twaina. Za novelu *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* byl navržen na nejprestižnější americkou Národní knižní cenu, kterou však nezískal, protože tou dobou ještě nebyl americkým občanem. Opakovaně byl v užším seznamu spisovatelů nominovaných na Nobelovu cenu, za celoživotní dílo byl nominován na Mezinárodní Man Bookerovu cenu i na Pulitzerovu cenu. V roce 2018 byl digitálně zrestaurovaný film *Démanty noci* uveden na Filmovém festivalu v Cannes.

V srpnu 2020 byl v Praze založen Nadační fond Arnošta Lustiga za účelem šíření a rozvíjení humanistického odkazu jeho celoživotního díla.

Lustigův mimořádný globální dopad potvrzuje i skutečnost, že sté výročí jeho narození bylo organizací UNESCO zařazeno na prestižní seznam významných jubileí připomínaných v letech 2026–2027.

Eva Lustigová
Nadační fond Arnošta Lustiga,
www.lustigfoundation.cz

19. 1. 2026

unesco

Oslavy 100. výročí narození
Arnošta Lustiga,
spisovatele (1926-2011)
ve spolupráci s UNESCO

Autoři nesou odpovědnost za výběr, prezentaci názorů a vyjádřené postoje obsažené v projektu
Festivál100, které nemusí nutně odrážet stanoviska UNESCO a nezavazují UNESCO.

Arnošt Lustig Kamarádi

Jubilejní edice k 100. výročí narození Arnošta Lustiga

Úvodní slovo a medailon autora Eva Lustigová

Doslov Pavel Bém

Ex Libris Renáta Fučíková

Fotografie Petra T. Růžičková, Muzeum fotografie a moderních
obrazových médií v Jindřichově Hradci

Fotografie na obálce Colombe Photographie / Shutterstock.com

Korektura Martina Němcová

Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 10. 4. 2026

ISBN 978-80-274-4962-0 (epub)

ISBN 978-80-274-4963-7 (pdf)

ISBN 978-80-274-4964-4 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihy, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.